

A fegyveres erőszak alkalmazására vonatkozó tilalom szokásjogi szabályainak azonosítása az intervenció és a belügyekbe avatkozás tilalmának tükrében

Suller Zénó
doktori értekezés
(munkahelyi vitára benyújtott változat)

2024. január 8.

Témavezető:

Dr. Ádány Tamás Vince
egyetemi docens

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog-és Államtudományi Doktori Iskola

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ.....	6
PROBLÉMAFELVETÉS, A KUTATÁS CÉLJA ÉS MÓDSZERTANI MEGKÖZELÍTÉSE.....	6
A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE.....	10
ELMÉLETI RÉSZ.....	13
A JUS AD BELLUM KORLÁTAI A MODERN NEMZETKÖZI JOG ELŐTT.....	13
Ókori görögök.....	13
Ókori Róma.....	14
Korai keresztény teológia.....	15
A JUS AD BELLUM KORLÁTAI A MODERN NEMZETKÖZI JOG HAJNALÁN.....	16
A jus ad bellum korlátozása az első világháború előtt.....	18
A JUS AD BELLUM KORLÁTOZÁSAI AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN.....	21
A Népszövetség agresszióellenes mechanizmusa a gyakorlatban.....	27
AZ AGRESSZIÓ JELENLEGI TILALMA.....	38
Az ENSZ Alapokmány felé tett előrelépés.....	38
Az ENSZ Alapokmányban szereplő agresszió tilalma és annak hiányosságai.....	44
Az ENSZ Közgyűlésének az agresszió meghatározásáról szóló határozata felé tett előrelépés.....	46
Az ENSZ Közgyűlésének határozata az agresszió fogalmának meghatározásáról.....	65
AZ AGRESSZIÓ KÉRDÉSEI ÉS RÉSZKÉRDÉSEI: ELMÉLETI HÁTTÉR.....	70
A fő szabályok - az agresszió fogalma és jelentése, valamint kritériumai.....	70
Állítólagos kivételek és igazolások (exceptions, justificatons).....	82
A NEMZETKÖZI SZOKÁSJOG ÉS AZ ERGA OMNES NORMÁK MEGHATÁROZÁSA.....	103
1. A nemzetközi jog forrásai és jelentőségük.....	103
2. Nemzetközi szokásjog.....	104
3. Desuetudo.....	114
4. Kodifikáció és progresszív jogfejlesztés.....	115
5. Hogyan azonosítható a szokásjog? ILC és ICJ - az elmélet módszertana.....	118
6. Erga omnes, jus cogens, feltétlen alkalmazást igénylő normák.....	126
7. Hogyan lehet azonosítani a kényszerítő normákat?.....	131
A JOGTALANSÁG KIZÁRÁSA: KIVÉTELEK (EXCEPTIONS), IGAZOLÁS (JUSTIFICATION), FELMENTÉS (EXCUSE), MENTESÜLÉS (EXEMPTION) ÉS NEMZETKÖZI FELELŐSSÉG.....	132
1. Kivételek (lex specialis).....	132
2. Nemzetközi jogellenes cselekmény.....	134
3. Igazolás (lex generalis) és felmentés.....	136
ESETTÁR ÉS SZOKÁSJOGI SZABÁLYOK AZONOSÍTÁSA.....	137
AZ ERŐSZAK ALKALMAZÁSA A HIDEGHÁBORÚ ALATT.....	137
I. A koreai háború (1950-1953).....	137
II. Tajvan amerikai megszállása mint állítólagos agresszió (1950).....	148
III. A szuezi válság (1956).....	150
IV. A magyar válság (1956).....	158
V. A libanoni válság - amerikai beavatkozás (1958).....	170
VI. A kongói válság - belga beavatkozás (1960, 1964).....	177
VII. A Disznó-öböli beavatkozás (1962).....	189
VIII. Az USA beavatkozása Dominikában (1965).....	192
IX. A prágai intervenció (1968).....	196
X. A ciprusi intervenció (1974).....	200
XI. A kambodzsai intervenció (1978).....	205
XII. A tanzániai beavatkozás Ili Amin Dada ellen (1978-9).....	212
XIII. A szovjet beavatkozás Afganisztánban (1979-89).....	215
XIV. Az USA által Nicaragua ellen küldött csapatok (1981-1984).....	221
XV. Az USA beavatkozása Grenadában (1983).....	229

XVI. Az USA beavatkozása Panamában (1989).....	238
AZ ERŐSZAK ALKALMAZÁSA A HIDEGHÁBORÚ UTÁN.....	244
I. A libériai beavatkozás (1990-1997).....	244
II. A NATO beavatkozása Bosznia-Hercegovinában (1992-1995).....	248
III. Az ECOWAS beavatkozása Sierra Leonében (1998).....	252
IV. A második kongói háborúba való beavatkozás (1998-2002).....	257
V. A NATO koszovói beavatkozása (1999).....	270
VI. Orosz beavatkozás Grúziában (2008).....	277
VII. Francia és ECOWAS beavatkozás Elefántcsontparton (2002, 2011).....	283
VIII. A NATO líbiai beavatkozása (2011).....	289
IX. Az Öböl-menti Együttműködési Tanács beavatkozása Bahreinben (2011).....	294
X. Etiópiai, kenyai és AU beavatkozás Szomáliában (2006, 2011).....	297
XI. Francia beavatkozás Maliban (2013).....	302
XII. Beavatkozások a Közép-afrikai Köztársaságban (2013).....	306
XIII. A Krím orosz inváziója és annektálása (2014).....	310
XIV. A szaúdiak által vezetett jemeni beavatkozások (2015).....	322
XV. Az ECOWAS beavatkozásai Gambiában (2017).....	325
XVI. Orosz invázió Ukrajnában (2022).....	328
ISMERTETETT FEGYVERES KONFLIKTUSOK EGYSZERŰSÍTETT TÁRA.....	355
AZONOSÍTOTT SZOKÁSJOGI SZABÁLYOK.....	364
AZONOSÍTOTT SZOKÁSJOGI SZABÁLYOK ALÁTÁMASZTÁSA.....	370
MELLÉKLETEK.....	398
1. Melléklet – az agresszió definíciója: A/RES/3314 (XXIX).....	398
2. Melléklet – a gyarmati országok függetlensége: A/RES/1515 (XV).....	401
3. Melléklet – a beavatkozás elfogadhatatlansága: A/RES/2131 (XX).....	402
4. Melléklet – államok közötti barátság és együttműködés: A/RES/2625 (XXV).....	404
5. Melléklet – a nemzetközi biztonság megerősítése: A/RES/2734 (XXV).....	413
6. Melléklet – intervenció és beavatkozás elfogadhatatlansága: A/RES/36/103.....	417
7. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: Polgárháborúkba be nem avatkozás.....	421
8. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: A fegyveres konfliktusok problémái - önvédelem.....	424
9. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: Humanitárius akciók.....	425
10. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: Katonai segítségkérés.....	427
FORRÁSJEGYZÉK.....	429
ENSZ BIZTONSÁGI TANÁCS HATÁROZATOK.....	429
ENSZ BIZTONSÁGI TANÁCS HATÁROZATTERVEZETEK.....	431
ENSZ KÖZGYŰLÉSI HATÁROZATOK.....	431
ENSZ NYILATKOZATOK ÉS JELENTÉSEK.....	432
Jelentések.....	432
BT elnöki nyilatkozatok.....	432
Sajtóanyagok.....	432
Egyéb.....	433
ENSZ BIZTONSÁGI TANÁCS JEGYZŐKÖNYVEK (VERBATIM RECORDS).....	433
ENSZ KÖZGYŰLÉS JEGYZŐKÖNYVEI (VERBATIM RECORDS).....	435
LEVELEK ÉS TÁVIRATOK AZ ENSZ-HEZ.....	435
ENSZ KODIFIKÁCIÓ TRAVAUX PRÉPARATOIRS.....	436
Alapokmány szövegezése.....	436
Agresszió definíciójának megalkotása.....	437
Védelmi felelősség (R2P).....	438
Nemzetközi Jogi Bizottság kodifikációs munkája.....	438
NÉPSZÖVETSÉGI DOKUMENTUMOK.....	439
NEMZETKÖZI BÍRÓSÁGOK DÖNTÉSEI ÉS EGYÉB BÍRÓSÁGI ANYAGOK.....	443
Állandó Nemzetközi Bíróság.....	443
Nemzetközi Bíróság.....	444
ICTY.....	447
NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEK, MEGÁLLAPODÁSOK.....	447

KÖNYVEK, KÖNYVFEJEZETEK.....	450
FOLYÓIRATOK, TANULMÁNYOK.....	464
EGYÉB JOGI DOKUMENTUMOK.....	484
<i>Belső jogszabályok, állami aktusok.....</i>	<i>484</i>
<i>Nemzetközi szervezetek határozatai, állásfoglalásai, jelentései.....</i>	<i>484</i>
ONLINE ELÉRHETŐ FORRÁSOK.....	487
<i>Tudományos.....</i>	<i>487</i>
<i>Hírportálok, egyéb nem tudományos információforrás.....</i>	<i>490</i>
<i>Nemzetközi szervezetek.....</i>	<i>493</i>
<i>Állami nyilatkozatok, állásfoglalások.....</i>	<i>497</i>

Bevezető

Problémafelvetés, a kutatás célja és módszertani megközelítése

A jogban viszonylag ritkán előforduló körülmény, hogy egy jogág vagy jogterület alapkövének, kiindulási pontjának számító szabály jelentése, tartalma, és terjedelme olyan ködös, nehezen megfogható, sőt gyakran meghatározhatatlannak lenne tekintve, mint amilyen a fegyveres erőszak alkalmazásának tilalma a nemzetközi jogban. Ráadásul az agresszió tilalma valóban a mai nemzetközi jogi keretrendszer legfontosabb szabálya, sőt, talán az is elmondható, hogy az egész nemzetközi jogrendszer erre az elvre épül, ráadásul tudatosan. Már a Népszövetség is azt tűzte ki célul, hogy az első világháború borzalmai után teljesen betiltsa a háborút, vagyis azt jogellenessé tegye. A második világháború pedig végérvényesen meggyőzte a győzteseket, hogy a nemzetközi kapcsolatok alapja nem lehet más, mint a *jus contra bellum*. Persze az is igaz, hogy igen szerencsés együttállása volt a körülményeknek, mivel a világégés legerősebb államaként az Egyesült Államok került ki megkérdőjelezhetetlen dominanciával, megkerülhetetlen autoritással és erővel. Egy olyan állam került tehát szinte hegemon helyzetbe, mely a saját létét is demokratikus alapokra, fékek és ellensúlyok rendszerére, illetve a jog uralmára építette, talán először az emberiség történelmében. És az is egy üdvös véletlen volt, hogy Amerika éppen nem az izolációs szakaszában volt, így valóban megvolt az erős politikai akarat arra, hogy teljesen új alapokra, vagy legalábbis a népszövetségi minta radikális újragondolásával kialakított platformra építse fel a nemzetközi együttműködés immár kikerülhetetlennek megszerkesztett fórumát. Bár a gyakorlatban meglehetősen kevésbé érvényesültek a célok, de tagadhatatlan, hogy először a népek történetében, létrejött egy olyan világforum, amelynek létét nincs állam, aki megtagadná. Nincs olyan formáció, amely az államiság elérésével ne törekedett volna idomulni a szabályaihoz, mindennapi működésében ne akart volna részt venni. És tagadhatatlan, hogy az ENSZ Alapokmánya olyan referenciapont lett, amit nincs állam, aki megkérdőjelezne. EZ fennáll az alapokmányban megfogalmazott alapelvekre is, különösen a fegyveres erőszakhoz folyamos tilalmára. Mégis, évtizedekig megoldhatatlannak tűnt annak a megállapítása, hogy mit is jelent maga az elv, sőt, hogy mi az agresszió fogalma. Nem újkeletű probléma volt ez, már a Népszövetség is évtizedeket ölt abba, hogy definiálja az agressziót, de nem jutott eredményre. S mintegy fél évtizedbe telt az ENSZ tagállamainak is egy lakonikus és nem kötelező fogalommeghatározást adni. S még ez sem fedte le a nagyobb részletkérdéseket sem! Összességében tehát továbbra is bizonytalan maradt, hogy mi alapján alakítsák az államok a nemzetközi kapcsolataikat. Elvben nagyon egyszerű a képlet: tilos agresszív háborút indítani! A gyakorlatban azonban a jog általános problémája hatványozottan jelenik meg az agresszió területén. A jog ugyanis az absztrakt világában próbál általános, lehetőleg minden esetre irányt mutató szabályokat alkotni. A valóság azonban a konkrétumok térénuma, és nincs olyan pontos és részletes absztrakt jogszabály, ami képes lenne lefedni valamennyi konkrét tényállást. S mennyire így van ez az erőszak alkalmazása esetén, mely továbbra is alig kimunkált, annak ellenére, hogy tonnányi jogtudományi értekezés, cikk és könyv jelent meg a témában. Mint mondtam, kevés ilyen jogterület van, ahol a mindenek alapjának tekintett norma ennyire sok kérdést és bizonytalanságot vetne fel. Olyan ez, mintha a szerződések jogában nem tudnák egészen pontosan mi is a szerződésszegés, mik a megkötésének és az érvényességének a feltételei, és még azt sem tudnánk bizonyosan, hogy egyáltalán mi is az a szerződés. Vagy olyan, mintha a büntetőjogban tudnánk, hogy az államnak büntetőhatalma van, de nem tudnánk definiálni, hogy mi az a bűncselekmény, mit jelent a bűnösség és ennek milyen következményei vannak.

Ez tehát az általános kontextusa az agresszió vagy a fegyveres erőszak tilalmának a nemzetközi jogban. S ehhez még az is hozzátartozik, hogy a nemzetközi jog renoméját gyakorta csorbítja, hogy lám, a legfontosabb alapelvét mennyire természetes és könnyed módon, meglehetősen frekvenciával sértik meg az államok és nem állami szereplők. Nem könnyíti a helyzetet az sem, hogy az államok legtöbb esetben úgy viselkednek, mint a gyerekek, vagy, ha kritikusabban fogalmazunk, azt is mondhatnánk, hogy az államok notorius hazudozók, kétszínű és cinikus képmutatók. S valóban, az államok úgy hajlítják a jogszabályokat és a valóságot is, ahogy önös érdekük megkívánja. Teszik ezt az ENSZ Biztonsági Tanácsának és Közgyűlésének ülésein is. Ennek fényében nem is egyszerű konzekvens gyakorlatot és jogfelfogást fellelni az erőszakhoz kapcsolódóan. Ezért megint arra jutnak sokan, hogy az erőszak alkalmazásának részletszabályait nem lehet megalkotni. Nota bene, azért merül fel az államok gyakorlata és jogfelfogása, mivel az Alapokmány csak a tilalom alapjait adja meg, ennek tükrében a részletszabályok csakis a szokásjog szabályai által lehetnek meghatározottak.

Következésképpen a dolgozat is azt az ambiciózus célt tűzte ki, hogy azonosítsa az erőszak alkalmazásának szokásjogi szabályait. Pontosabban megfogalmazva, a kutatás azt szándékolja, hogy a szokásjogi szabályok megtalálására egy gyakorlatias módszert javasoljon. Ennek a specifikus kitételnek és szűkítésnek több oka is van. Egyrészt, a dolgozat végén ismertetett szokásjogi szabályok kétség kívül vitát fognak generálni, hiszen a jogutódosok gyakran ugyanazt a gyakorlatot teljesen és tökéletesen másképp értékelik. Ráadásul a szokásjogi szabályok összegyűjtése ugyan fontos feladat, de gyakorlatiasan és realisztikusan szemlélve a valóságot, ezek csak akkor lesznek autoritívek, ha olyan forrásból származnak, amely megfelelő tekintéllyel bír ahhoz, hogy az államok és a nemzetközi vitarendezés fórumai is kövessék a kodifikációt. Másrészt, a disszertáció terjedelmi korlátjainak megfelelően lehetetlen küldetés lenne az erőszak alkalmazásának valamennyi területét lefedő szokásjogi szabály azonosítása. S önmagában egy-egy terület kiemelése ugyan sokat javíthat a megértésen, de mindig töredékes marad, s fennáll annak a lehetősége, hogy később ellentmondásba keverednek a területre leszűkített szokásjoggyűjtemények szabályai, amelyeket így különállóan nem lehet feloldani. A dolgozat tehát annak ellenére a módszertanra kér figyelmet, hogy a szokásjog azonosítását is elvégezte, méghozzá nagy terjedelemben. A cél ugyanis az volt, hogy a módszertan gyakorlatias legyen. S mi sem bizonyíthatja jobban egy módszer működőképességét vagy elvetendőségét, mint a próba. Tehát a kutatás a szokásjog megállapítását avégből végezte el, hogy bemutassa a módszertant, s a tudományos mérlegelés alá bocsássa annak eldöntését, hogy a követett metódus jobb eredményre vezet-e, mint a korábbiak. Ehhez azt is előre kell bocsátani, hogy a módszertan alapvetően nem elméleti megalapozottságú, így a dolgozat nem tartalmaz olyan fejezetet, ami részletesen dogmatikai és logikai elemzést és alátámasztást adna a módszerről. A bevezető fejezetekben az alkalmazott módszer alap gondolatai kifejtésre kerülnek, de annak részletes bemutatása a használatával történik.

Az említett korlátozás, hogy a dolgozat az erőszak alkalmazásának szokásjogi szabályait csupán az intervenció és a belügyekbe avatkozás tilalmához kapcsoltn elemzi és állapítja meg. Ennek oka a már említett terjedelmi korlát. Következésképpen a dolgozat azokra a konfliktusokra helyezi a hangsúlyt, az olyan erővel történő beavatkozások, inváziók és okkupációk kiváltó oka valamilyen, a célállamban bekövetkező belső instabilitás, belpolitikai változás vagy polgárháború. Ezek ugyanis olyan beavatkozások, amelyek főszabály szerint nem nemzetközi természetűek lennének, így az állam belügyébe tartoznának. Bár fontos és megkerülhetetlen területei az erőszak alkalmazásának, de a dolgozat nem tér ki részletesen sem a *per definitionem* agresszív háborúkról, sem a beavatkozást meghaladó önvédelmi konfliktusok kérdésére, és nem tárgyalja a terrorizmus különleges helyzetét sem, amely kétségtől számos lényeges új megfontolást hozott az agresszió tilalmában. Lényeges

alapvetés, hogy az elemzés csak az Alapokmány hatálybalépését követően felmerülő konfliktusokat vizsgálja, mivel az Alapokmány teljesen felülírta a korábbi jogfelfogást, s egyértelműen a nemzetközi koordinátarendszer kiindulási pontja, mely cezúrát jelent a szokásjog megítélésében is, legalábbis az erőszak alkalmazásának területén, mivel itt mindenképpen új jogi keretet teremtett.

A kutatás felvezetésénél lényeges kérdés, hogy hozzájárul-e az értekezés a tudományhoz, tud-e újdonságot, más megközelítést adni. Az agresszió tekintetében felvethető, hogy a számos tudományos cikk mellett nagy volumenű, meghatározó és alapos tudományos kötetek, könyvek is részletesen körül járták a kérdést. A dolgozatban is sokat hivatkozott művek valóban megkerülhetetlen hozzájárulások a diskurzushoz, azonban ezekről elmondható, hogy alapvetően kétféle megközelítést alkalmaznak. Vagy általános jellegben értekeznek az erőszak alkalmazásának szabályairól, vagyis elméleti felosztás alapján tárgyalják az egyes szabályokat és intézményeket. Ebben az esetben (elméleti megközelítés) egyrészt gyakori az is, hogy a szerzők csak bemutatják a különböző értelmezéseket és álláspontokat, de nem tesznek egyértelmű állásfoglalást arról, hogy a szabály létezik-e, inkább alaposan ismertetik a fennálló álláspontokat. Az ilyen munkák másik sajátossága, hogy ugyan természetesen hivatkoznak a gyakorlatra, azokat azonban nem tárgyalják részletesen, inkább példálózó jelleggel felsorolnak egyet-kettőt. A másik megközelítés az esetalapú gyűjtemények. Ezek a munkák hatalmas esetanyagot dolgoznak fel. Ennek megfelelően egy-egy fejezet tartalmazza az adott konfliktus tényeinek és kontextusának ismertetését, bemutatja a nemzetközi közösség reakcióját, majd ad egy részletes jogi elemzést. Amellett, hogy ez a módszer valóban nagyon mély és részletekbe menő információt ad az adott konfliktusról, két kritika fogalmazható meg az ilyen gyűjteményekről. Egyrészt, több fejezetben is felmerül, hogy a jogi elemzés rész nem a nemzetközi közösség reakciójából következő megállapításokra törekszik, hanem mintegy jogtudományi felülírást ad. Ez a szokásjog azonosítása miatt azért nem követendő, mert a szokásjog semmilyen tekintettel nincs a *helyes* jogértelmezésre. Az államok gyakorlathoz kapcsolt *opinio juris*-át hidegen hagyja, hogy szigorú dogmatikailag például jogellenesnek kellene tekinteni egy gyakorlatot. Ha a nemzetközi közösség jogszerűnek fogad el egy gyakorlatot, akkor az az adott szokásjogi szabály tekintetében a jogszerűséget fogja eredményezni, ha ezt más hasonló gyakorlat tekintetében is fenntartják. Így a szokásjog azonosítása során a jogi elemzés csak az államok hozzáállását veheti figyelembe. A másik hiányossága az esetalapú köteteknek, hogy általában valóban csak az egyes konfliktusokat elemzik, még hozzá elkülönülten, egyesével. Így ezekben a munkákban nem jelenik meg egy összesítés, összehasonlítás és következtetés arról, hogy *mindez* a gyakorlat és mellé társított állami hozzáállás milyen szabályt erősít meg és mely szabályok azok, amiket viszont cáfol vagy nem támaszt alá.

A dolgozat lényegében a két módszert kisebb korrekciókkal összehangolni igyekszik. Alapként az esetalapú megközelítést veszi, vagyis követi annak módszertanát. Ad egy ténybeli és kontextuális ismertetőt, majd bemutatja a nemzetközi reakciót és egy jogi elemzéssel zár. Azonban a nemzetközi reakció bemutatásánál szinte kizárólag az ENSZ BT és KGY üléseinek jegyzőkönyveit, határozatait és tervezetét veszi alapul. Ennek oka, hogy bár az *opinio juris* nem kizárólag itt jelenik meg, de itt a legdokumentáltabb, legbiztosabb és a leghivatalosabb. Sőt, ha van reakció az ENSZ-en belül, akkor az szinte bizonyosan felülírna bármely más formában megjelenőt. Nem jogi okokból, hanem pusztán a szervezet súlyából és központi szerepéből adódóan. Annak köszönhetően, hogy az ENSZ egy célját bizonyosan teljesíti, vagyis tényleg a nemzetközi érintkezés abszolút első fóruma, ez azt is jelenti, hogy az államok valóban itt is fejezik ki egy adott konfliktusról a jogfelfogásukat és értékelésüket. Ezen belül is a hangsúly a határozatokra és ezek tervezeteire kerül. A BT és a KGY ülésein kétségtelenül számtalan álláspont kerül kifejezésre és gyakran releváns részletekről adekvát értékelést adnak egyes államok. De egyrészt tényleg csak egyes államok. Nem jellemző, hogy jogi elemzések és a szabályok szükséges elemei alapján érveljenek az államok az álláspontjuk mellett, és ez nem is

elvárható, hiszen a BT egy politikai szerv. A másik probléma pedig, hogy mégha vannak is egyes államok által a felszólalás során tett értékes jogi álláspontok, ezeket nehezen lehet rendszerbe foglalni és szisztematikusan értékelni. Nem minden állam szólal fel például egy ülésen. Így az egyéni felszólalások alapján nehéz lenne kvázi univerzális *opinio juris*-t találni. Viszont – néhány kivételtől eltekintve – minden állam szavaz egy határozattervezet elfogadása során. Vagyis egyértelmű, dokumentált álláspontot, ha úgy tetszik *opinio juris*-szá átkonvertálható véleményt ad. Igaz, hogy így a kifejezett jogi értékelés kevésbé cizellált, sokkal kevésbé jelennek meg egy-egy szabály elemei, részletei, de megvan az az előnye, hogy mindenki véleményt nyilvánít róla, és százalékosan lemérhető, hogy hányan támogatták. Ezekből az általában inkább általános, elítélő vagy felhatalmazó, jóváhagyó szövegekből is megállapítható azonban a részletszabály elfogadottsága is, hiszen ismerjük az erőt alkalmazó állam indokait, s ennek fényében ezeket vagy elfogadja a nemzetközi közösség, vagy nem. S ezzel vagy megerősíti ezek szabályait, vagy nem. A szokásjog azonosításánál egy fontos alapállítás, hogy nem a BT vagy a KGY határozata *per se* ami bizonyít egy szokásjogi szabályt, hanem az államok hozzáállása ezekhez. Ez leginkább azzal mérhető, hogy hogyan szavaztak a határozatról. A dolgozat ezt a támogatottságot százalékszámokban méri. Mivel azonban az igen és nem szavazatok mellett tartózkodás, sőt akár nem szavazás is lehetséges, nehéz ezt pontosan és meggyőzően számokban kifejezni. A kutatás azt a megoldást választotta, hogy három százalékszámot ad egy határozat támogatottságára. Az első az inkluzív, tehát az optimista értékelés, mely csak az igen és nem szavazatokat számítja. Ez úgy tekinti, hogy a nem szavazás és a tartózkodó szavazat semleges. Ez a valóságban ritkán van így. Még egy nem szavazat is jelentheti akár a szabály elfogadását, de alkalmazásának elutasítását. A tartózkodás és nem szavazás tényleg bármit jelenthet. Akár támogatást, akár ellenvetést. Legtöbb esetben utóbbit szokta. Ennek megfelelően a második százalék a kizárólagos támogatottságot mutatja. Ez a pesszimista megközelítés, amiben kizárólag az igen szavazatot számolja támogatásként, a nemet és a tartózkodást, nem szavazatot ellenzésként. Bizonyosan lehetnének ettől kifinomultabb számítási módszerek is, például a tartózkodást lehetne kisebb támogató vagy kisebb ellenző értéként is számolni. Lehetne 1 érték helyett kevesebb, de ennek megállapítása önkényes lenne, és nem tudná követni azt a valóságot, hogy nem tudjuk biztosan, hogy mellette vagy ellene szól egy szabálynak a tartózkodás. Így az alkalmazott modell egyértelmű előnye az egyszerűsége. Van egy optimista és egy pesszimista megközelítés, tehát egy legjobb és legrosszabb eshetőség. És e kettő százalék egyszerű átlaga adja ki a harmadik számot: az átlagos támogatottságot, amely szerintem helytel-közvetlenül lefedni milyen mértékben elfogadott a határozat, így a benne szereplő szabály. Talán a legfontosabb újítás, bár meglehetősen egyszerű és szinte magától értetődőről van szó, hogy a határozattervezetek tökéletesen alkalmasak az *opinio juris* bizonyítására. Gyakori félreértés, hogy ha egy határozatot nem fogadnak el, akkor azt úgy értelmezik, mint a szabályt gyengítő *opinio juris*. Vagy, adott esetben megjegyzi létezését és, hogy csak vétó miatt nem fogadták el, de nem használják a szabály megerősítésére, bár az ellen is. Pedig a szokásjog szempontjából teljesen lényegtelen, hogy egy határozatot elfogadtak vagy sem. Ismerjük hányan szavaztak mellette és hányan szavaztak ellene. Ez pedig önmagában elég arra, hogy mutassa az *opinio juris*. Példának okáért, vessünk össze egy olyan határozatot amit 7 igen, 3 ellene és 5 tartózkodás mellett fogadtak el, és egy olyat, amit 14 igen egy vétó ellenében nem. Melyik igazol jobban egy szokásjogi szabályt? Természetesen az utóbbi! Semmi nem igazolja, hogy a megvétózott határozattervezeteket ne használjuk szokásjogi szabályokhoz szükséges *opinio juris* viszonyulási pontjaként. És ez nem csak vétózott határozatokra igaz. Ha egy határozat csak egyszerűen a támogató többség miatt nem kerül elfogadásra, akkor a tervezet értékes megismerési forrása a jogfelfogásnak, ami nem támogatja a szabályt. A vétó kérdése természetesen csak a BT határozatok esetében merül fel. Ezen a ponton szükséges megemlíteni, hogy a dolgozat ugyanakkora súlyt tulajdonít a BT és a KGY határozatainak és tervezeteinek. Köszönhetően annak, hogy a támogatottságot százalékosan mutatja ki az értékelés, összevethető az ugyanazon konfliktust értékelő BT és KGY határozatok támogatottsága. És kijelenthető, hogy a vizsgált esetek többségében

közel azonos támogatottság jelent meg a szűk BT és a plenáris KGY esetén. Ez megengedi azt a következtetést, hogy vélelmezhető, hogy a BT határozatok támogatottsága tükrözi a teljes nemzetközi közösség elfogadását is. Így, ha csak BT határozat vagy tervezet adott, akkor is alkalmazhatók ezek a kvázi univerzális gyakorlat és *opinio juris* igazolására. Szintén fontos újítás, hogy a kutatás nagy hangsúlyt fektet arra, hogy az általa kivétel, igazolás és felmentés fogalmakat alkalmazza a konkrét esetre. Ez a későbbiekben részletesen kifejtett gondolat azt a logikát hordozza, hogy mivel a BT és a KGY politikai szervek, ezek az erőszak alkalmazását elsősorban politikai alapon teszik, bár szerencsére a jogi szempontok az alapokmányi rendszerben megkerülhetetlenek, és a határozatok is hivatkozni szoktak ezekre a szempontokra. Viszont előfordulhat olyan eset, amikor egy olyan magatartás, ami jogellenes lenne, és sem kivétel, sem igazolás (kimentési ok) nem alkalmazható, a nemzetközi közösség mégsem kívánja a cselekményt elítélni és azért nem követel nemzetközi jogi felelősséget. Ennek elsősorban morális alapjai vannak. Lényegében itt a jogon túli méltányosságról van szó. Ilyen esetekben azonban a felmentés nem a szabály gyengítése, ha nem is feltétlenül meggyőző azt állítani, hogy erősíti a szabályt, de semmiképp nem jelent ellentétes *opinio juris*. Igaz, hogy nagyon nehéz alátámasztani, hogy mikor ad felmentést a nemzetközi közösséget és mikor zárja ki a jogellenességet, azonban a megkülönböztetésre törekedni kell, mivel a szokásjogi szabály azonosítását torzíthatja ha egy felmentést jogellenességet kizáró okként értékelnénk. Újra felvéve a módszertani fonalat, említésre került fentebb, hogy a kutatás alapként az esetalapú megközelítést veszi, s tényállás és nemzetközi közösségi értékelés után jogi analízist ad. Itt kell megemlíteni a következő különbözőséget módszertanban. A dolgozat a jogi elemzést részről teljesen kizárja a jogtudományt és nem hivatkozik tankönyvekre, tudományos cikkekre. A kutatás azt a módszert követi, hogy mivel szokásjog azonosításáról van szó, így az ismertetett tényállás és a nemzetközi közösség által erre adott válasz analizálására van szükség. Így a jogi elemzés a fenti szempontok alapján a gyakran politikai megnyilvánulásokat igyekszik átfordítani jogi fogalmakra. Vagyis az idézett tervezetek és támogatottságuk alapján azt próbálja megállapítani, hogy mely szokásjogi szabályok igazolására lehet használni az esetet és mekkora támogatottsággal. Azt adja meg, hogy jogilag hogyan értékelték maguk az államok a konfliktust. Egyetlen jog megállapításának segédeszközét alkalmazza a kutatás: a Nemzetközi Bíróság (ICJ) ítéletét, amennyiben az ügyben született ilyen. Az ICJ ugyanis a döntést általában szokásjogi alapon (is) hozza meg. S itt különösen igaz az, hogy ha a bíróság úgy találta, hogy egy bizonyos szabály szokásjogi jellegű, igen nagy kihívás lenne ezzel szemben állást foglalni. A másik előnye a bírói esetjognak, hogy sokkal pontosabb terminológiában, mint a határozatok. Általában nagyon fontos és pontos megkülönböztetésekre mutat rá az ICJ, jogilag alaposan tisztázva a felmerülő kérdéseket. Ami pedig a másik, az elméleti megközelítést illeti, a dolgozat két részben is ennek a módszerét követi. Mivel kifejezett célja a kutatásnak a szokásjogi szabályok azonosítása, így elengedhetetlen, hogy az elméleti megközelítésben használt forma szerint egy átfogó és holisztikus bemutatást adjon. Ez a legszembetűnőbb az elméleti fejezetek esetében, mivel itt természetesen a klasszikus, jogforráson és jogtudományi munkákon alapuló ismertetés kapott helyett egyrészt a téma megalapozása és felvezetése, másrészt az alkalmazott terminológia tisztázása végett. De ugyanígy az elméleti megközelítés szintetizáló igénye jelenik meg a beazonosított szokásjogi szabályok bemutatásánál és leginkább ezek alátámasztásánál, ami mintegy kommentárként is értelmezhető. Itt tematikusan osztályozva és általános szabályokként megfogalmazva kerülnek bemutatásra azok a megállapítások, amelyeket az esetalapú analízis kimutatott.

Összegezve tehát a kutatás célja, hogy a fegyveres erőszak alkalmazásának és az agresszió tilalmának az intervenció és beavatkozási tilalom területén beazonosítsa a szokásjogi szabályokat és ezt olyan, néhány egyszerűbb, de lényeges korrekciót tartalmazó módszertannal tegye, amely alkalmas lehet arra, hogy az erőszak alkalmazásának szokásjogi szabályait valamennyi területen azonosítani lehessen,

lehetőség szerint még meggyőzőbb adatbankkal, és olyan formában, ami megfelelő autoritással rendelkezik.

A dolgozat felépítése

A disszertáció két nagyobb részre tagolódik. Egy általános elméleti és jogtörténeti részre, illetve a kiválasztott eseteket bemutató és a szokásjogot beazonosító részre. Az elméleti blokk egy jogtörténeti áttekintéssel indít egészen az ókori előzményekig visszanyúlva. A történeti áttekintés célja a felvezetés és az érdekesség mellett az is, hogy bemutassa, hogy szemben azzal a talán nem csak a laikusok által vallott nézettel, miszerint az ENSZ Alapokmány előtt nem létezett az agresszió tilalma, és a háborúindítás teljesen szabad és szabályozatlan volt, a valóságban már egészen a *jus gentium* korai megjelenésénél kialakultak a háborúindítás korlátai. Igaz, hogy ezek jogi kötőereje meglehetősen kétes, inkább morális iránymutatások voltak, de látni kell *jus contra bellum* kialakulásának előzményeit a görögök és a meglehetősen militáns, de a jogra nagy hangsúlyt fektető rómaiak esetében. A korai keresztény teóriák pedig azért lényeges állomás, mert alapvetően határozták meg a modern nemzetközi jogot elméleteikkel kialakító jogászok jogfelfogását az igazságos háborúról. Külön érdekes és fontos annak az említőleges bemutatása, hogy már az európai uralkodók is olyan fogalmakkal operáltak, mint agresszív háború, önvédelem, támadó szövetségek vagy európai béke és biztonság. Azt mutatja tehát be a fejezet, hogy az első világháború utáni *jus contra bellum* törekvések nem egy vácuumban és abszolút nem előzmények nélkül jelentek meg. S a fejezetet lezáró népszövetségi áttekintés és a két világháború közötti állami gyakorlat bemutatása azt szemlélteti, hogy a Népszövetség mennyire hasonló célokat és megoldásokat látott kívánatosnak a nemzetközi kapcsolatokban. Szemben az általános vélekedéssel, nem kifejezetten volt *ab ovo* tehetetlenségre ítélve a világszervezet, és ami még lényegesebb, a teljes ENSZ rendszer lényegében csak a revíziója a Népszövetségnek. Maga a Népszövetség pedig egy elképesztően radikális újragondolása volt a nemzetközi érintkezésnek, ami a hadviselés helyett a viták békés rendezése és a tárgyalás mentén képzelte el az államok közötti kapcsolatokat. Külön figyelemreméltó, hogy már ekkor megindulnak a kezdeményezések a háború jogi betiltására és az agresszió definiálására, amit ekkor még a munka ellenére is mindig úgy ítétek meg, mint lehetetlen küldetés. Nagyon értékes összehasonlítási alapot ad azonban, hogy az ekkor megjelenő problémákkal a nemzetközi közösség még az ENSZ-es definiálási kísérlete alatt is küzdött, lényegében azonos tartalommal. Végül összevethető a fejezetet záró, a fegyveres konfliktusokat bemutató és a népszövetségi reakciókat tárgyaló rész a dolgozat második nagy egységével. A Népszövetség bukása felé vezető út pedig egyben az ENSZ-nek is kikövezte az ösvényt, s a hiányosságait bemutató résszel összhangban összevethető, mennyiben tudott a világszervezet megfelelni a kihívásnak a nemzetközi béke és biztonság terén.

A jogtörténetet követő rész a hatályos ENSZ-i szabályozás alapjait és leginkább kialakulását mutatja be. A fejezet azzal indít, hogy felvázolja az Alapokmány keletkezésének a folyamatát, különös figyelemmel a nemzetközi békét és biztonságot, illetve az erőszak alkalmazásának szabályozását. A fejezet hozzájárul az alapokmányi rendszer jobb megértéséhez, illetve segítséget nyújt az erőszak alkalmazására vonatkozó alapokmányi cikkek történeti értelmezésére is a *travaux préparatoires* ismertetésével. Ezt követően a dolgozat ismerteti az Alapokmány idevágó szabályait és különös hangsúlyt fektet a terminológiára. Ennek a fontosságát az adja, hogy a kutatás azzal érvel, hogy különbség van agresszió és a fegyveres erőszak alkalmazásának egyéb formái között, így igyekszik valamiféle konzekvenciát levonni az Alapokmány meglehetősen hanyag terminológia-kezeléséről. Az Alapokmány mellett az agresszió tekintetében a legfontosabb forrás (bár *stricto sensu* nem jogforrás) a 3314-es KGY-i határozat, ami egy hatalmas és végletekig elhúzódó kodifikációs munka eredménye. A fejezet részletesen ismerteti a munkafolyamat minden lényegesebb állomását, ideértve a különböző

változatok és az államok álláspontjainak bemutatását. Bár ez a rész valóban terjedelmesen tárgyalja a bizottságok munkáját, ennek haszna abban nyilvánul meg, hogy nagyon pontos képet ad arról, hogy az államok egy-egy szabályról milyen álláspontot képviseltek. Ráadásul nem szabad elfelejteni, hogy bár ez a fejezet értelemszerűen megelőzi az esetek áttekintését, számos konfliktus előzte meg a határozat elfogadását. Másképp megfogalmazva, azért is érdekes a munkafolyamat, mert a szövegezés alatt folyamatosan fegyveres konfliktusok dúltak, így ezt a folyamatot sem lehet egy vákuumban elképzelni, nagyon is párhuzamos volt a szövegezés és az ismertetett fegyveres konfliktusok zajlása. Végül a dolgozat ismerteti az elkészült munka eredményét, tehát értékeli röviden a megszületett definíciót.

Az agresszió kérdéseivel és jogintézményeivel foglalkozó fejezet egy klasszikus elméleti fejezet. Itt kerülnek bemutatásra azok a fogalmak, amelyekkel a szokásjogot feltáró rész operál. A fejezet ismét, de ezúttal sokkal részletesebben és szisztematikusabban foglalkozik a terminológia kérdésével. A szakkifejezések pontos megértése nemcsak jogtudományi-nyelvészeti játék, ugyanis alapvető következmények járnak egy-egy kifejezés használatából, amire jó példa a fejezetben tárgyalt önvédelem, agresszió és fegyveres támadás kifejezések használata. A dolgozat tehát rendszerben és kontextusában értelmezve veti össze az Alapokmány és a 3314-es KGY-i határozat alkalmazott kifejezéseit. Ezt követően a legfontosabb fogalmakat tisztázza a jogtudományi álláspontok bemutatásával és ütköztetésével, illetve számos esetben saját értelmezést adva. A dolgozat ebben a részben tárgyalja a kivételként, igazolásként vagy kifogásként leggyakrabban hivatkozott jogintézményeket, s ezeket részletesen bemutatja. A kutatás ebben a fejezetben alapvetően tartózkodik attól, hogy gyakorlati hivatkozásokkal támassza alá a következtetéseket, így igyekszik tisztán elkülöníteni az elméleti és a szokásjogot azonosító részt, ezzel ügyelve arra, hogy a módszertan tisztaságát tartani tudja.

Természetesen szokásjogi szabályok azonosítását nehezen lehet bemutatni a szokásjog alaposabb megértése nélkül. Következésképpen a kutatás külön fejezetet szentel arra, hogy bemutassa a koncepció lényegi elemét. Ismerteti emellett azt is, hogy a szokásjog ősidők óta jelenléve ellenére mennyi bizonytalanság és kihívás társul a területhez. Miután a dolgozat körbejárta a szokásjog jogforrasi értékét, a kialakulásának módját és a szokást kialakító alanyok kérdését, arról is tart egy rövid bemutatót, hogy miért okoz jelentőséget már elméleti szinten is a rendkívül egyszerűnek tűnő, kétkomponensű definíció: a gyakorlat és az *opinio juris*. Hosszabban foglalkozik a fejezet második része a szokásjog megállapításának általánosan elismert módszerére, vagy legalábbis annak nem vitatott alapjaira, melyet a legautoritívabb módon a Nemzetközi Jogi Bizottság (ILC) dolgozott ki mind a szokásjogok azonosítása, mind az eltérést nem engedő normák tekintetében. Mindkét kodifikációs munkát részletesen áttekinti a dolgozat, mivel ezek képezik a kutatás alapjait, illetve a *jus cogens* agresszió tilalom és az erőszak alkalmazásának általános szokásjogi szabályon alapuló tilalma is ezen a két kodifikációs munka ismeretében érthető meg. Az ILC anyagai mellett a fejezet kitér még az ICJ szokásjogot meghatározó módszerére is.

Az elméleti fejezetek utolsó darabja a nemzetközi államfelelősséget érinti röviden, s arra kíván rámutatni, hogy a területnek meghatározó szerepe lehet a szokásjog azonosításában. Különösen a kivételek, igazolások és felmentések megkülönböztetése bír relevanciával, mivel ez meghatározza az egész módszertant a fent kifejtettek szerint.

A dolgozat második nagy egysége az egyes fegyveres konfliktusok bemutatása és szokásjogi alapon való értékelése. A hidegháború előtti és utáni konfliktusokra bontott fejezetelés lényegében csak könnyebb áttekinthetőséget szolgálja, annak ellenére, hogy számos változást hozott a kétpólusú világ

összeomlása, a szokásjogi szabályok formálásában ez nagy vagy érdemi változást nem hozott, s még kevésbé hozott változást az ENSZ működésében. A már ismertetett módszertan mellett az esetgyűjteményről annyit érdemes előrebocsátani, hogy a kutatás igyekezett reprezentatív adatbankkal dolgozni, a terjedelmi korlátok mellett azonban ez így is csak az 1945 utáni konfliktusok töredékének feldolgozását jelenthette. A konfliktusok kiválasztása természetesen lehet kritika tárgya, hiszen a dolgozatban szereplő fegyveres beavatkozások mellett számos egyéb eset is felhozható lenne. A kutatás arra törekedett, hogy átfogó képet adjon, lehetőleg valamennyi kontinensről, tartalmazza a híresebb, nagyobb konfliktusokat is, melyekben a nagyhatalmak érdekeltek voltak, s olyan incidenseket is, melyekben lényegében nem volt nagyhatalmi érdek. Szempont volt még, hogy néhány olyan eset felvételt nyerjen, ahol az ENSZ lényegében nem hozott semmilyen intézkedést, vagy még ülést sem tartott. Értelemszerűen nem kerültek ismertetésre azok az esetek, amikor ENSZ missziók avatkoztak be egy konfliktusba, mivel az lényegi jogi kérdést a kutatás tárgyán belül nem képezték, bár, természetesen egy átfogó erőszak alkalmazásáról szóló szokásjogi kodifikáció nem térhet ki az ENSZ missziók részletszabályainak feldolgozásától sem. Kitér azonban a dolgozat olyan esetekre is, ahol a beavatkozó nem állam, hanem valamilyen regionális, vagy szubregionális szervezet vagy éppen katonai tömb volt. A konfliktusokat feldolgozó rész a szöveges ténykifejtés, nemzetközi reakció bemutatás és jogi elemzés mellett táblázatokkal segíti a megértést, illetve a tételek igazolását. A már említett százalékos támogatás táblázatos szemléltetése mellett összegzésre kerülnek az eset összefoglalói a legfontosabb szempontok (ki volt a beavatkozó, mi volt a kimentés, elfogadta-e a nemzetközi közösség) alapján, illetve minden esetben található egy táblázatos összefoglalás a hivatkozott határozatokról és tervezetekről, és minden esetben (amennyiben volt róla feljegyzés) feltüntetésre került, hogy pontosan mely államok hogyan szavaztak.

A kutatás érdemi következménye a konklúziók fejezet helyett az azonosított szokásjogi szabályok bemutatása. Ez a szerző saját következtetése, illetve megfogalmazása. Először maguk a szabályok kerülnek felsorolásra cikkek és témakörök szerint rendezve. S ezt követi egy alátámasztás, ami mintegy kommentárként is értelmezhető. Ez utóbbi rész célja, hogy meggyőzze az olvasót, hogy az alkalmazott módszer alkalmas arra, hogy alátámasztható következtetéseket hozzon a szokásjogi szabályok azonosítására. A szöveges ismertetés tartalmazza azokat az általános tartalmú KGY-i határozatokat, amik tehát az általános szabályokat fogalmazták meg. S felsorolja azokat az eseteket, amelyek az előző részben kifejtésre kerültek, s a szabályt alátámasztják. A kettő együtt megalapozza azt, hogy valóban szokásjogi szabályról van szó, mivel az általános és a specifikus jogi vélemény ugyanarra mutat egy meghatározott gyakorlat kapcsán. A jog megállapításának segédeszközeként a rész hivatkozik a Nemzetközi Jogi Intézet szokásjogot megállapító határozataira is, mivel azok szintén erősíthetik a szabályt. Amennyiben ICJ ítélet is van, az természetesen sokkal nagyobb súlyt kap. Egy szabály alátámasztása azzal zárul, hogy az alátámasztásra használt határozatokat és tervezeteket felsorolja, s ezek mellé rögzíti azok támogatottságát is, majd ezekből von egy átlagot, ami már az adott szabály támogatottságára ad egy értelmezési keretet, egy megközelítő számot.

Végezetül a Mellékletek tartalmazzák azoknak az általános KGY-i határozatoknak a magyar fordítását, melyek a szokásjogi szabályok alátámasztását szolgálják. Így ezek teljes szöveggel és kontextussal összevethetők. Megjelennek még a Nemzetközi Jogi Intézet hivatkozott határozatai is, hasonló céllal.

Elméleti rész

A jus ad bellum korlátai a modern nemzetközi jog előtt

Ókori görögök

Van egy nyilvánvaló paradoxon az ókori görög filozófiában. A görögök éltették a háborút, amelyet kívánatosnak és kreatívnak találtak.¹ Ugyanakkor a görög erkölcsi gondolkodás az isteni igazságosság és a jó keresésének megszállottja is volt.² E paradoxon feloldása érdekében a görög társadalmakban a háború eszköz volt a béke, az autonómia és a szabadság felé vezető úthoz.³ Hérodotosz úgy vélte, hogy egyes háborúknak igazságos okai vannak, míg mások igazságtalanok és a kozmosz egyensúlya ellen irányulnak (*hubris*), mint például a hódító és rabszolgasorba taszító háborúk.⁴ Thuküdidész a háborúkat szörnyű szenvedésként és a béke ellentétéként írja le, ellentétéként annak az állapotnak, ahol az emberek a jobb, szebb érzések alapján cselekszenek.⁵ Annak ellenére, hogy a háború okait és annak igazságossága tekintetében lényegében érdektelen tűnik, Thuküdidész a Peloponnészoszi háborúban mégis arra utalt, hogy az agresszív háborúk igazságtalanok.⁶ Platón is úgy látta, hogy a háborúra szükség van a béke biztosítása érdekében,⁷ de a katonai eszközök használata korlátozott, azoknak az igazságosságot és az értelmet kell szolgálniuk.⁸ Platón művei szerint az erő alkalmazása a polisz védelmében, tehát elsősorban önvédelem céljából tekinthető igazságosnak.⁹ Arisztotelész még azt is állította, hogy a háborúnak mindig a béke érdekében kell történnie,¹⁰ bár meg kell említeni, hogy Arisztotelész paradox módon elismerte, hogy a háború természetes módja a területszerzésnek¹¹ mitöbb, vallotta a görögök jogát arra, hogy a görögök urai legyenek olyan népeknek, amelyek természetszerűleg megérdemlik a rabszolgaságot.¹² Következésképpen az erő alkalmazása elfogadott eszköz volt a polisz érdekeinek megvalósítására. Még ha voltak is korlátozások, azok inkább csak a görögök között érvényesültek. Ráadásul ezek a laza korlátozások nem tekinthetők szokásjognak, hanem a görög filozófia erkölcsi hivatkozásai maradtak.

Ókori Róma

¹ Martin Ostwald. "Peace And War In Plato And Aristotle." *Scripta Classica Israelica* vol. XV 1996. p. 103.

² Cf.: Edward Zeller. "Outlines of The History of Greek Philosophy." Longmans, Green, And Co. London. 1886. p. 26.

³ Husby, Tristan K. "Justice and the Justification of War in Ancient Greece: Four Authors" (2009). *Classics Honors Papers*. 1. 5. o. <http://digitalcommons.conncoll.edu/classicshp/1>. Közzétéve: 2009 április.

⁴ Zeller (2009) 43. o. Cf.: Herodotus. "The Histories." Angol nyelvű fordítás: A. D. Godley. Harvard University Press, Cambridge 1920.

⁵ Thucydides. "The Peloponnesian War." 3.82.2. Angol nyelvű fordítás: Richard Crawley. J. M. Dent E. P. Dutton, London, New York. 1910.

⁶ Zeller (2009) 52. o. Cf.: Michael Walzer. "Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations." Fourth Edition. Basic Books, New York, 2006.

⁷ Plato. "Laws." 1.628.d. in *Plato in Twelve Volumes*, Vols. 10 & 11. Angol nyelvű fordítás: R.G. Bury. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1967 & 1968.

⁸ Henrik Syse. *The Platonis Roots of Just War Doctrine: A Reading of Plato's Republic*. *Diametros* No 23 (March 2010) 121-2. o.

⁹ Plato. "Laws."; Plato. "Republic." in *Plato in Twelve Volumes*, Vols. 5 & 6 translated by Paul Shorey. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1969.; Plato. "Statesmen." in *Plato in Twelve Volumes*, Vol. 12 Angol nyelvű fordítás: Harold N. Fowler. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1921.

¹⁰ Aristotle. "Politics." in *Aristotle in 23 Volumes*, Vol. 21, Angol nyelvű fordítás: H. Rackham. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1944.

¹¹ *Ibid.* 1256b.

¹² *Ibid.* 1255a.; 1333b.

Rómában a *bellum justum* és a *bellum injustum* közötti homályos megkülönböztetés a *fetiales* korai intézményéből vezethető le.¹³ Kollégiumi testületként a *fetiales-t* bízták meg annak megállapításával, hogy van-e elegendő anyagi ok a háború kitörésének igazolására.¹⁴ Bár ezeknek az indokoknak jogi jellegűeknek kellett volna lenniük, mint például szerződésszegés, területi jogok megsértése vagy diplomáciai személyek, követek elleni erőszak,¹⁵ a *fetiales* tagjai politikai bábuk voltak, és jóváhagyásuk csak formalitásnak tekinthető.¹⁶ Ez a kizárólag formális szerep Cicero érvelése nyomán még kevésbé érdemi és még inkább alaki szerep. Cicero azt állította, hogy a *fetiales* kódexéből,¹⁷ illetve Tullus Hostilius király törvényeiből levezetve a háború akkor tekinthető igazságosnak, ha a háború megindítását hivatalos figyelmeztetés és hadüzenet előzi meg.¹⁸ Ismétlem, ez nem korlátozza a háborúhoz való jogot, kizárólag formális kritériumokra szorítkozik. Cicero azonban emellett érvelt, hogy a háborúba vonulásnak az utolsó eszköznek kell lennie, miután a vitarendezésről folytatott tárgyalások nem vezettek eredményre.¹⁹ Mégis, a nagy szónok szerint még a felsőbbrendűségért és dicsőségért folytatott háború is megengedett.²⁰

Korai keresztény teológia

A Biblia Újszövetsége egyértelműen békeszerető.²¹ Ennek megfelelően az ókori keresztények határozottan elleneztek a háborút, sőt, még a katonai szolgálatot is megtiltották híveiknek, amely álláspont jelentősen megváltozott, mióta az egyház hatalomra került a Római Birodalomban.²² Ezt követően az egyház és az állam erősen együttműködött, hogy az uralkodók háborúit különböző okokkal igazolják.²³ A keresztény igazságos háború elméletét Szent Ágoston és Aquinói Szent Tamás alakította ki.²⁴ Szent Ágoston elfogadta a háborúk jelenlétét, és emellett érvelt, hogy azokat a béke eléréséért vívják.²⁵ Ágoston azonban nem élte a háborút, szörnyűnek tartja, ezért a bölcs ember csak abban az esetben folyamodik fegyverhez, ha a szemben álló fél rossz cselekedete erre kényszeríti.²⁶

¹³ Yoram Dinstein. "War, Aggression and Self-Defence." Sixth Edition. Cambridge University Press, 2017. p. 67.

¹⁴ Coleman Phillipson. "The International Law and Custom of Ancient Greece and Rome." Macmillan and Company. 1910. 182. o.

¹⁵ Ibid. 328. o.

¹⁶ Amos. S. Hershey. "The History of International Relations during Antiquity and the Middle Ages." American Journal of International Law. Vol. 5. Issue 4. 1911. 920. o.

¹⁷ Marcus Tullius Cicero. "De Officiis." Book I. para. XI. Translated by Walter Miller. Published by London Heinemann. New York 1913.

¹⁸ Marcus Tullius Cicero. "The Republic." Book II. para. XVII. Angol nyelvű fordítás: George William Featherstonhaugh, Published by G. & C. Carvill, New York, 1829.

¹⁹ Cicero. "De officiis." Book I. para. XI. 34.

²⁰ Ibid. Book I. para. XII. 38.

²¹ Cf. inter alia: „Tedd vissza kardodat a helyére, mert akik kardot fognak, kard által vesznek el.” Biblia, Új Testamentum, Máté 26:52-53.

²² Joachim von Elbe. "The Evolution of the Concept of the Just War in International Law." American Journal of International Law. Vol. 33 Issue 4. 1939. 665-7. o.

²³ Alfred Vanderpol. "La Doctrine Scolastique du Droit de Guerre." A. Pedone. University of California. 1925. 61-3. o.

²⁴ Cf.: Nico Vorster. "Just war and virtue: revisiting Augustine and Thomas Aquinas." South African Journal of Philosophy. Vol. 34 Issue 1. 2015.

²⁵ Aurelius Augustine. "De Civitate Dei." Book XIX para. 12. in Marcus Dods (szerk.). The Works of Aurelius Augustine, Bishop of Hippo. A New Translation. Vol. II. T. & T. Clark. Edinburgh. 1871. 346. o.

²⁶ Ibid. Book XIX. para. 7. 311. o.

Ezt a szemléletet követve Szent Tamás három kritériumot állított fel az igazságos háborúhoz: a háború viselése az uralkodó közhatalmi cselekedete kell, hogy legyen; igazságos okból induljon meg; és jó szándékkal vívják.²⁷ A háború igazságos oka egy *cupla* a másik fél oldaláról, ezért a támadás csak akkor indokolt, ha az egy rossz cselekedetre adott reakció.²⁸ Az önvédelem vagy mások védelme, tehát a háború jogos okának tekinthető.²⁹

A jus ad bellum korlátai a modern nemzetközi jog hajnalán

A nemzetközi közjog atyjái³⁰ befolyásolták az államok *opinio juris*át, és hozzájárultak a *ius ad bellumra* vonatkozó szabályok pozitív jogba való átvételéhez.³¹ Azt állították, hogy az igazságos háború elméletei egyetemesek, ezért Vitoria úgy tartotta, hogy a háború még az indiánok - tehát nem keresztények - ellen is csak igazságos indokkal megengedett.³² Ayala azt állította, hogy az igazságos háború egyszerűen azt jelenti, hogy azt nyilvánosan és jogszerűen vívják azok között, akiknek joguk van a háborúhoz.³³ Bár ez valóban pusztán formális értelmezés, amely az igazságos háborút a szabályos háborúval teszi egyenlővé,³⁴ Ayala a *jus ad bellum*-ot jogi fogalomnak tekintette, nem pedig tisztán erkölcsi vagy teológiai fogalomnak. Alberico Gentili úgy vélte, hogy a vallás adhat okot az igazságos háborúra.³⁵ Gentili is elismerte az államoknak a harcok kezdeményezéséhez való jogát,³⁶ de az önvédelemhez való jog állt az igazságos háború elméletének középpontjában.³⁷ Ő is megengedte az

²⁷ St. Thomas Aquinas. "Summa Theologiae." Secunda Secundae, Questio 40, 1. Angol nyelvű fordítás: Fathers of the English Dominican Province. Kiadta: Benziger Brothers, New York. ISO-8859-1.

²⁸ James Bernard Murphy. "Suárez, Aquinas, and the Just War: Self Defense or Punishment?" in Heinz-Gerhard Justenhoven and William A. Barberi, Jr (szerk.) in From Just War to Modern Peace Ethics. De Gruyter, Berlin 2012. 179. o.

²⁹ Ezekiel Vergara. "The Cuban Revolution: A Philosophic Analysis of Thomistic Just Cause." University of North Carolina at Chapel Hill. Moore Undergraduate Research Apprenticeship Program. 2020. 5. o. <https://doi.org/10.17615/xybk-d850>. Hozzáférés: 29 September 2022.

³⁰ A nemzetközi jog első tudósai a XVI-XVIII. században, akik szekularizálták a nemzetközi jogot a teológiától és a filozófiától, s így létrehozták a nemzetközi jog önálló tudományágát. Cf.: Ingo Hueck. "The Discipline of History of International Law – New Trends and Methods on the History of International Law," Journal of the History of International Law Vol. 3. Issue 2. (2001).

³¹ François Bugnion. "Guerre juste, guerre degression et droit international humanitaire." International Review of the Red Cross September 2002. No. 847, Vol. 84. 525. o.

³² Francisco de Vitoria. "De Indis at de Jure Belli Relectiones." in James Brown Scott (szerk.) Classics of International Law. Carnegie Institution. Series No. 7. Vol. 1. 1917. Ernest Nys (szerk.) Angol nyelvű fordítás: John Pawley Bate. 151-8. o.

³³ Balthazar Ayala. "De jure et officiis bellicis et disciplina militari libri tres." in James Brown Scott (szerk.) Classics of International Law. Series No. 2. Vol. 1. John Westlake (szerk.) Angol nyelvű fordítás: John Pawley Bate. Reproduction of the Edition of 1582 Washington, D.C. - Carnegie Institution 1912. 22. o.

³⁴ Peter Haggemacher. "Just War and Regular War in Sixteenth Century Spanish Doctrine." International Review of the Red Cross Vol. 32. Special Issue 290: 1492 - 1992: 500th Anniversary of the Discovery of the Americas, October 1992. 443. o.

³⁵ Carolina Kenny. "Alberico Gentili, De Jure Belli Libri Tres (1588-1599)." at Classics of Strategy and Diplomacy. Publikálva: 7 July 2015. <https://classicsofstrategy.com/2015/07/07/de-jure-belli-libri-tres-gentili/#17>.

³⁶ Alberico Gentili. "De Iure Belli Libri Tres." Translated by John Carew Rolfe. Oxford, Clarendon Press, 1933. 112-124. o.

³⁷ Partel Piirimae. "Alberico Gentili's Doctrine of Defensive War and its Impact on Seventeenth-Century Normative Views," in Benedict Kingsbury & Benjamin Straumann (szerk.) The Roman Foundations of the Law of Nations: Alberico Gentili and the Justice of Empire. Kiadta: Oxford: Oxford University Press, 2010. 187. o.

agressziót mint megelőző önvédelmet,³⁸ és ismerte a kollektív önvédelmet is, amelynek értelmében egy szövetséges elleni igazságtalan támadás beavatkozási kötelezettséget jelent.³⁹ Suárez elméletében a büntető háború is az erő alkalmazásának kulcsa.⁴⁰ A háború jogos indoka tehát egy olyan súlyos jogtalanság, amelyet nem lehet más módon megbosszulni vagy jóvátenni.⁴¹ A defenzív erőszak alkalmazásával egy rosszra irányuló kísérletet akarnak megakadályozni, míg a támadó háborúval egy már okozott kárért kívánnak elégtételt szerezni.⁴² Következésképpen Suárez nem ellenzi az agresszív büntető háborúkat.⁴³ Hasonlóképpen, Grotius számára, legyen szó önvédelmi, jóvátételi vagy büntető háborúról, a másik fél valamilyen sérelemokozása a szükséges kiváltóok.⁴⁴ Mégis, Grotius egyesíti a korai keresztény teológia igazságos háború elméletét és a korai tudósok jogi háborúkonceptióját⁴⁵ azzal, hogy az igazságos szándékot a *ius naturale*-ből vezeti le, amely egyszerre követeli meg a *justum*-ot és az *honestum*-ot.⁴⁶ Ezt a hagyományt tartja fenn Pufendorf is, aki szerint a háború néha megengedett, sőt szükséges az élet és a jogok védelme érdekében.⁴⁷ Pufendorf Suárezhez hasonlóan szintén a védekező és támadó háborúk megkülönböztetését követi.⁴⁸ Pufendorf egyik fontos szabálya, hogy háborút soha nem szabad azonnal indítani, csak miután megpróbálták békés eszközökkel rendezni a vitát.⁴⁹ Bár ő is elfogadja a háborúk jelenlétét, mint minden kortársa és elődje, Hobbes hasznosságát Grotius társas-elméletét felhasználva⁵⁰ olyan keretet állít fel, amelyben az emberek természetüknél fogva békében akarnak élni, és a háborúk béketeremtéssel, annak feltételeinek ratifikálásával végződnek.⁵¹ Ezt a megközelítést, ahol a *jus ad bellum* a bűnözők elleni bűnüldözéshez hasonlított, ahol az áldozatnak joga van fegyverhez folyamodni az agresszor ellen, Wolff és Vattel támadta meg.⁵² Azzal érveltek, hogy mindkét állam elkerülhetetlenül úgy tekintene magára, mint aki

³⁸ Gentili. "De Jure Belli." Vol. I 83-85. o.

³⁹ Gesina van der Molen. "Alberico Gentili and the Development of International Law." Published by Leyden Sijthoff. 1968. 136. o.

⁴⁰ Christopher Shields and Daniel Schwartz. "Francisco Suárez." The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2021 Edition), Edward N. Zalta (szerk.), <https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/suarez/>. Először kiadva: 2014 július 21, revízió: 2019 szeptember 25.

⁴¹ Francisco Suárez. "Disputatio de Bello." (disp. 13), innen: De triplici virtute theologici, in Suárez, Opera omnia XII. 4.1.

⁴² Ibid. 1.6.

⁴³ Paulo Emílio Vauthier Borges de Macedo. "The Law of War in Francisco Suárez: The Civilizing Project of Spanish Scholasticism." Revista da Faculdade de Direito da Universidade do Estado do Rio de Janeiro. Vol. 2. No. 22. 2012. 18-9. o.

⁴⁴ Hugo Grotius. De Jure Belli ac Pacis Libri Tres. 2.1.2. in Knud Haakonssen (szerk.) Natural Law and Enlightenment Classics. The Rights of War and Peace. Liberty Fund, Indianapolis. 2005.

⁴⁵ Randall Lesaffer. "Aggression before Versailles." The European Journal of International Law Vol. 29. No. 3. 777. o.

⁴⁶ Randall Lesaffer. "Grotius on the Use of Force: Perfect, Imperfect and Civil Wars. An Introduction." Grotiana Vol. 41. No.2. 2020. 257-8. o.

⁴⁷ Samuel Pufendorf. "On the Duty of Man and Citizen According to Natural Law." 2.16.1. Translated by Michael Siverthorne. in James Tully (szerk.) Cambridge Texts in the History of Political Thoughts. Cambridge, Cambridge University Press, 1991. 168. o.

⁴⁸ Ibid. 2.16.2.

⁴⁹ Ibid. 2.16.3.

⁵⁰ Luke Glanville. "Samuel Puffendorf 1632-1694." in Daniel Brunstetter and Cian O'Driscoll (szerk.) Just War Thinkers: From Cicero to Today. Published by Abingdon: Routledge, 2017. 146. o.

⁵¹ Pufendorf. 2.16.17.

igazságot szolgáltat, miközben a másik államot vádolja a sérelmek okozásával.⁵³ Következésképpen úgy vívónak háborúkat egymás ellen, mint a bűnözők ellen, és nem civilizált, szabályozott módon.⁵⁴ Vattel azonban figyelemre méltóan haladó gondolattal szentesíti a nyilvánvalóan igazságtalan háborút. "Az igazságos ügy előmozdításának elmulasztása [...] a háborút az államok nemzetközi társadalmának egészét is érintővé tette".⁵⁵ Az igazságtalan hadviselőt az emberiség ellenségének tekintette.⁵⁶ Ez a gondolat megdöbbenően hasonlít az *erga omnes* normák szerkezetéhez és a nemzetközi béke és biztonság fogalmához a mai jogi keretben.

A jus ad bellum korlátozása az első világháború előtt

Lehet azzal érvelni, hogy a fentiekben kifejtett elméletek kizárólag magánjellegű elképzelések, vélemények az erkölsről és az igazságosságról, és nem tekinthetők jognak. Annak ellenére, hogy egyetérttek azzal az állítással, hogy a teológia vagy akár a jogtudósok nem alkotnak jogot, a következetesen bemutatott és közzétett elméletek a *jus ad bellum* korlátozásáról mégis azt eredményezték, hogy az európai uralkodók végül szükségét érezték, hogy igazolják háborúikat. Egyértelmű példa erre II. Frigyes porosz király, aki a Szászország elleni támadás megindítása előtt egy kiáltványt terjesztett körbe.⁵⁷ Ebben a kiáltványban II. Friedrich kifejezetten az agresszió kifejezést használja. Azt állítja, hogy az agresszió nem egyenlő a háború kirobbantásával.⁵⁸ A békeszerződés elleni magatartások, vagy egy támadó szövetség kötése azonban agresszióknak minősül, még akkor is, ha az ellenségeskedést más kezdte meg, az aki emiatt a fenyegetés miatt kényszerült erre.⁵⁹ Ezért azok, akik fegyverrel akadályozzák meg az ilyen agressziót, nem agresszorok.⁶⁰ Ennek megfelelően a porosz király a megelőző önvédelemre hivatkozva próbálta igazolni katonai akcióját.⁶¹ Az osztrák-francia válasz erre a kiáltványra az volt, hogy továbbfejlesztették korábbi védelmi szövetségesüket,⁶² és

⁵² Pablo Kalmanovitz. "Sovereignty, Pluralism, and Regular War: Wolff and Vattel's Enlightenment Critique of Just War." *Political Theory*, April 2018, Vol. 46, No. 2. 220-1. o.

⁵³ Christian Wolff. "Institutions du Droit de la Nature et des Gens." ed. E. Luzac (Leyde: Chez E. Luzac, 1772), vol. 5 para. 888.; Emer de Vattel, *The Law of Nations or Principles of Natural Law*, Angol nyelvű fordítás: Charles G. Fenwick, Washington D.C., Carnegie Institution, 1916, 3.3.39-40.

⁵⁴ Wolff. para. 722.

⁵⁵ Lesaffer. "Aggression before Versailles." 780. o.

⁵⁶ Vattel. 3.3.34.

⁵⁷ Exposé des motifs, qui ont obligé Sa Majesté le Roi de Prusse, à prévenir les desseins de la cour de Vienna. Berlin, 1756. Digitalizált változat hozzáférhető itt: https://books.google.hu/books?id=jtREAAAcAAJ&pg=PP11&lpg=PP11&dq=Exposé+des+motifs,+qui+ont+obligé+Sa+Majesté+le+Roi+de+Prusse,+à+prévenir+les+desseins+de+la+cour+de+Vienna&source=bl&ots=dII72WyPNQ&sig=ACfU3U2jmw6JkZwI5CG5s_k8hbfCKoL-fg&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwjUh4-qn876AhUCx4sKHTxOAHYQ6AF6BAGEAM#v=onepage&q&f=false.

⁵⁸ Ibid. Il est certain que le Roi commence les hostilités; mais comme ce terme a souvent été confondu avec celui d'agression, et que la Cour de Vienne étant toujours attentive et prête à calomnier les démarches de la Prusse; on se croit obligé de distinguer le sens de ces mots.

⁵⁹ Ibid. Par agression l'on entend tout acte, qui est diametralement opposé au sens d'un Traité de Paix. Une Ligue offensive; des ennemis, qu'on suscite, et qu'on pousse à faire la guerre à une autre Puissance; les desseins d'envahir les États d'un autre Prince; une irruption soudaine; toutes ces choses différentes sont autant d'agression, quoique la dernière seule se trouve dans cas des hostilités.

⁶⁰ Ibid. Quiconque prévient ces agression, peut commettre des hostilités; mais il n'est pas l'agresseur.

⁶¹ Cf. Ibid. Sa Majesté ne s'écarte de sa Moderation ordinaire, qu'à cause qu'elle cette d'être une vertu, lors qu'ils s'agit de défendre son honneur, son indépendance, sa Patrie et sa Couronne.

⁶² Ausztria-Magyarország és Franciaország között kötött uniós és védelmi barátságról szóló szerződés, Versailles-ban aláírva, 1756 május 1-én. A digitalizált eredeti francia változat hozzáférhető itt: Oxford Public

elítelték a porosz király szászországi invázióját.⁶³ Amellett, hogy kártérítést követeltek az agresszortól,⁶⁴ a felek ezt az agressziót az európai béke és nyugalom elleni cselekedetnek tekintették.⁶⁵ Bár a szerződést egy titkos szerződés váltotta fel,⁶⁶ így az soha nem lépett hatályba, mégis jelentős előzménynek számít az agresszió területén, mivel egyértelműen elítélte az inváziót és az annexiót, mint a közös béke és a biztonság veszélyeztetését.

Azt a gondolatot, hogy a fegyverkezés növekedése az egész kontinenst - és a kevésbé fejlett államok nemzeti érdekeit - fenyegeti, az orosz cár fejezte ki, aki nemzetközi békekonferenciát hívott össze a fegyverkezés korlátozásáról és esetleges betiltásáról.⁶⁷ Az Auguste Beernaerts által elnökölt első bizottságnak nem sikerült megállapodnia egy egyezményről, és csak három nyilatkozatot adott ki.⁶⁸ De nem a *ius ad bellum* betiltását, hanem a fegyverkezés korlátozását kívánták elérni bizonyos fegyvertípusokban.⁶⁹ A konferencia egy olyan egyezményt is kidolgozott, amely bár az általános béke fenntartását célozta,⁷⁰ még csak meg sem próbálta megtiltani az erőszak alkalmazását, az 1. cikk csak azt kívánta a lehető legnagyobb mértékben *korlátozni*, hogy erőszakhoz folyamodjanak.⁷¹ Ennek

International Law webiste under OUP reference 40 CTS 335. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohp/law-ohp-40-CTS-335.regGroup.1/40_CTS_335_fra.pdf.

⁶³ Ausztria-Magyarország és Franciaország között kötött uniós és védelmi barátságról szóló szerződés, Versailles-ban aláírva, 1757 május 1-én. Preamble: „[...] n’ou pu voir qu’avec une douleur extrême que des vues si salutaires aient été renversées par l’invasion injuste de la Saxe et ensuite de la Boheeme par le roi de Prusse [...]” A digitalizált eredeti francia változat hozzáférhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 41 CTS 1. At https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohp/law-ohp-41-CTS-1.regGroup.1/41_CTS_1_fra.pdf.

⁶⁴ Ibid. Art. 8.

⁶⁵ Ibid. Preamble, Art. 5-6.

⁶⁶ Ausztria-Magyarország és Franciaország között kötött uniós és védelmi barátságról szóló szerződés, Versailles-ban aláírva, 1758 december 30-án. A digitalizált eredeti francia változat hozzáférhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 41 CTS 235. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohp/law-ohp-41-CTS-235.regGroup.1/41_CTS_235_fra.pdf.

⁶⁷ Benjamin Ferencz. “Defining International Aggression. The Search for World Peace.” Vol. 1. Part One (1) Digitalizált http. verzió hozzáférhető itt: https://www.derechos.org/peace/dia/doc/bfl.html#N_12_.

⁶⁸ Betsy Baker. “Hague Peace Conferences (1899 and 1907).” in Max Planck Encyclopedia of Public International Law From: Oxford Public International Law (<http://opil.ouplaw.com>). (c) Oxford University Press, 2022. para. 12. <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e305?rskey=n6dldK&result=9&prd=OPIL>.

⁶⁹ A három nyilatkozat kimondta: (1)A lövedékek és robbanóanyagok léggömbökből vagy más hasonló új módszerekkel történő kilövésének megtiltása. (2) Az olyan lövedékek használatának megtiltása, amelyeknek egyetlen célja fulladásveszélyes vagy ártalmas gázok terjesztése. (3) Az olyan lövedékek használatának megtiltása, amelyek az emberi testben könnyen kitágulnak vagy ellapulnak, mint például a kemény burkolattal ellátott lövedékek, amelyeknek a burkolata nem fedi teljesen a magot, vagy amelyeken bemetszések vannak. Cf.: The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907, A Series of Lectures Delivered before the Johns Hopkins University in the Year 1908. By James Brown Scott. Technical delegate of the United States to the Second Peace Conference at the Hague In two Volumes Volume II – Documents Baltimore, MD : The Johns Hopkins Press, 1909.

⁷⁰ International Convention for the Pacific Settlement of International Disputes signed in the Hague, 1899. Preamble. Digitalized version in French original available at Oxford Public International Law webiste under OUP reference 187 CTS 410. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohp/law-ohp-187-CTS-410.regGroup.1/187_CTS_410_fra.pdf.

⁷¹ Ibid. Art. 1.

megfelelően a nyilatkozatok, a tengeri hadviselésről szóló egyezmény⁷² és a szárazföldi háborúról szóló egyezmény⁷³ még csak nem is korlátozta a *jus ad bellumot*, kizárólag a *jus in bello*-t szabályozta.

Az államok eredendő jogát, hogy jogaik védelmében háborúkat folytassanak, a jogtudomány is megerősítette. Bello úgy vélte, hogy a háború a jogok erőszakos érvényesítésének eszköze.⁷⁴ Ezért még a támadó háborúk is legitimek voltak, ha azokat a sérelmek megelőzése vagy megszüntetése, jóvátétel vagy az agresszor megbüntetése érdekében indították.⁷⁵ Ugyanakkor a védekező háború csak akkor jogos, ha azt egy agresszor ellen vívják.⁷⁶ Az agresszió tehát jogos ok nélküli háborút jelentett, legyen az védekező vagy támadó jellegű. Ezzel szemben Despagnet azt állítja, hogy az agresszor mindig az, aki az első ellenséges cselekményt indítja, még akkor is, ha védekező háborút folytat, míg a provokátor az, aki a háborút okozza, még akkor is, ha nem ő indította el a tényleges ellenségeskedést.⁷⁷ Ennek megfelelően támadó háborút az a hadviselő folytat, akinek a provokációja elkerülhetetlenné tette a háborút.⁷⁸ Hasonlóképpen, Henry Bonfils azt állította, hogy az erőszak alkalmazása legitim egy állam függetlenségének, autonómiájának, biztonságának vagy akár becsületének védelme érdekében.⁷⁹ Ennélfogva minden államnak joga van fegyverhez folyamodni jogai védelmében,⁸⁰ és az államok maguk ítélik meg *casus belli*-jük érvényességét,⁸¹ mivel az államok felett nincs felsőbb hatalom.⁸² Következésképpen maga a háború, bár kivételes állapot,⁸³ mégis legitim.⁸⁴ Manning még azt is természetesnek találta, hogy az államok végül is erőszak alkalmazásához folyamodnak jogaik

⁷² Nemzetközi egyezmény az 1864. augusztus 22-i genfi egyezmény elveinek a tengeri hadviseléshez való hozzáigazításáról, aláírva Hágában, 1899-ben. A digitalizált eredeti francia verzió elérhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 187 CTS 443. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohf/law-ohf-187-CTS-443.regGroup.1/187_CTS_443_fra.pdf.

⁷³ Az 1899-ben Hágában aláírt nemzetközi egyezmény a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól. A digitalizált eredeti francia verzió elérhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 187 CTS 429. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohf/law-ohf-187-CTS-429.regGroup.1/187_CTS_429_fra.pdf.

⁷⁴ Andres Bello. "Principos de Derecho de Gentes." Publicada en Santiago de Chile, Imprenta en Paris, 1840. 169. o. "Guerra es la vindicacion de nuestros derechos por la fuerza."

⁷⁵ Ibid. 171. o. "El fin legítimo de la guerra es impedir ó repulsar una injuria, obtener su reparacion, y proveer á la seguridad futura del injurando, escarmentando al agresor."

⁷⁶ Ibid. 172. o. "La defensa no es justa sino contra un agresor injusto."

⁷⁷ Frantz Despagnet. "Cours de droit international public." Bordeaux, 1894. 521 o.. para. 506. "On peut qualifier d'agresseur celui qui attaque le premier, même pour soutenir une guerre défensive, et de provocateur celui qui est cause des hostilités, ne les entreprendrait-il pas le premier."

⁷⁸ Ibid. "Au point de vue du Droit, à la différence du point de vue militaire, la guerre offensive n'est pas toujours celle dans laquelle on accomplit les premiers actes d'hostilité, mais bien celle qui est soutenue par le parti dont les agissements l'ont provoquée et rendue inévitable."

⁷⁹ Henry Bonfil. "Manuel de droit international public (droit des gens), destiné aux étudiants des Facultés de droit et aux aspirants aux fonctions diplomatiques et consulaires." 4e edition, 1905. 575. o. para. 1001. "L'usage de la force est légitime, quand elle est employée à la défense de l'indépendance, de l'autonomie, de la sécurité, de l'honneur d'un Etat."

⁸⁰ Ibid. "Chaque Etat, dit Wheaton, a le droit de recourir à la force comme étant le seul moyen d'obtenir réparation des offenses qu'il a reçues [...]."

⁸¹ Ibid. "Chaque Etat a également le droit de juger par lui-même de la nature et de l'étendue des offenses, qui peuvent justifier un semblable moyen de reparation."

⁸² Ibid. "Les nations ne reconnaissent pas de supérieur, ni de juge ; chacune peut user de ses forces contre les offenses qu'elle

éprouve et par conséquent faire droit à elle-même."

⁸³ Ibid. para, 1000. "La guerre ne saurait être considérée comme l'état normal de l'humanité. Elle ne peut être qu'un état exceptionnel, transitoire, passager."

biztosítása érdekében, mivel nincs felettük közös felsőbbség, amelyhez jogvitájuk rendezése érdekében folyamodhatnának.⁸⁵ Azt állítja, hogy a háborúk akkor igazságosak, ha szükségesek, ellentétben a törvénytelen agresszióval vagy az "egyéni ambíciók indokolatlan megragadásával".⁸⁶ Woolsey szerint a háború jogos, tehát a *jus ad bellum* a következő esetekben alkalmazható: (1) szuverenitásának, függetlenségének vagy területének védelmére; (2) lakosai minden jogának védelmére idegen külső erőszakkal szemben; (3) elégtétel szerzésére becsületének megsértése miatt; (4) szerződéses kötelezettségek megszegése esetén; (5) szándékolt sérelem megelőzésére, vagy (6) egy másik állam vallás vagy szabadság elleni nagy és kirívó sérelmek esetén, még ha a beavatkozó államot nem is érinti. „És nemcsak azért, mert a jogtalanság, ha megengedik, minden államot fenyegethet, hanem azért is, mert a nemzetek jobb érzései arra készítetik őket, hogy segítsenek a sértetteken.”⁸⁷ Bár a *jus ad bellum* itt meglehetősen tágan van konstruálva, nemcsak ez a kollektív humanitárius beavatkozás megengedett, hanem az is, hogy ha egy állam a jog megengedése nélkül folytat háborút, akkor a többiek "nemcsak tiltakozhatnak, hanem erőszakot is alkalmazhatnak az ilyen gonoszság leverésére".⁸⁸ Woolsey formálisnak tartja a támadó és a védekező közötti megkülönböztetést is, amelynek *önmagában véve* nincs megkülönböztető szerepe a hadviselés legitimitásának meghatározásában.⁸⁹ A nemzetközi jogi könyvek többsége még mindig fenntartotta az igazságos háború és a háború jogszerűsége közötti kapcsolatot. Egyes szerzők azonban, mint például Lawrence, tagadták az igazságos és igazságtalan, támadó és védekező, formális és informális háborúk közötti bármilyen megkülönböztetés érvényességét. Kijelentette, hogy a modern nemzetközi jog egyszerűen figyelmen kívül hagyja ezeket az erkölcsi kérdéseket, és azt állította, hogy "a háború" olyan tény, amely a legkülönbözőbb módon változtatja meg az érintett felek viszonyát.⁹⁰ A háborút úgy is definiálta, mint államok közötti küzdelmet,⁹¹ ahol nincs szükség jogos okra vagy akár formális deklarációra, csak arra, hogy a szuverénnek kell vívnia.⁹² Ebben az értelemben a *jus ad bellum* semmilyen módon nem korlátozott, Lawrence elfogadta a háborút mint valóságot, és úgy vélte, hogy a nemzetközi jognak csak a *jus in bello* esetében van szerepe. Ezt a tézist Oppenheim is alátámasztja, mondván, hogy a háború nem ellentétes a nemzetközi joggal, hanem a nemzetközi jog által szabályozott állapot.⁹³ Továbbá Oppenheim ellenzi azt az elképzelést, hogy a háború az önségélyezés jogorvoslata lenne, mivel a háborúkat gyakran csak politikai okokból vívják. A jogi következmények

⁸⁴ Ibid. para. 1001. "Les publicistes modernes admettent, presque tous, directement ou indirectement, la légitimité de la guerre."

⁸⁵ William Oke Manning. "Commentaries on the Law of Nations." Published by Millikan and Sun. 1839, London. Book III, 96. o.

⁸⁶ Ibid. 97. o.

⁸⁷ Theodore D. Woolsey. "Introduction to the Study of International Law." Published by James Munroe and Company, 1860, Boston and Cambridge. 261. o. para. 112.

⁸⁸ Ibid. 269. o. para. 111.

⁸⁹ Ibid. 262. o. para. 113. "Wars, again, have been divided into defensive and offensive. This distinction is of no very great importance, since, as we have seen, the two may differ less in essence than in form, and, as it respects form, the one runs into the other. A wronged nation, or one apprehending wrong, may be the first to attack, and that is perhaps its best defence."

⁹⁰ Thomas Joseph Lawrence. "Principles of International Law." Published by MacMillan and Company. 1895, London and New York. 292. o. para. 155.

⁹¹ Ibid. 290. o. para 155.

⁹² Ibid.

⁹³ Lassa Francis Oppenheim. "International Law. A Treatise." Volume II. Second Edition. Published by Longmans, Green and Co. New York, 1912. 60. o. para. 53.

pedig változatlanok, mivel az ellenségeskedésekre ugyanaz a *jus in bello* vonatkozik.⁹⁴ Ezért nemcsak a politikában és a nemzetközi kapcsolatokban, hanem a jogtudományban is fokozatosan kiszorította az igazságos háború elméletét egy olyan realista megközelítés, amelyben a *casus belli* nem követeli meg, hogy igazságos vagy jogi legyen. Ez azt eredményezte, hogy az első világháború a *jus ad bellum* masszívan tág és liberális értelmezésével tört ki.⁹⁵

A jus ad bellum korlátozásai az első világháború után

Csak az első világháború után kezdték el az agressziót nemzetközi szerződésekkel és különösen nemzetközi szervezetekkel érdemben ellenőrizni és szabályozni.⁹⁶ Ennek megfelelően nagy reményeket fűztek a Népszövetség létrehozásához, amely a jövőbeni agresszív háborúk megelőzését kívánta szolgálni.⁹⁷ Ezért a Népszövetség - mint nemzetközi szervezet - első alkalommal törekedett arra, hogy pozitív jogi kötelezettséget állapítson meg arra, hogy a nemzetközi béke és biztonság érdekében ne lehessen háborúhoz folyamodni.⁹⁸ Ezek az új megelőző rendelkezések „*rendkívül fontos előrelépésnek számítottak a nemzetközi kapcsolatokban.*”⁹⁹ A Népszövetség Egyezségokmányának 10. cikke kifejezetten tartalmazta, hogy a tagok "

*[...] vállalják, hogy külső támadással szemben tiszteletben tartják és megőrzik a Népszövetség valamennyi tagjának területi integritását és fennálló politikai függetlenségét. Ilyen agresszió esetén, illetve ilyen agresszió veszélye vagy fenyegetése esetén a Tanács tanácsot ad arról, hogy milyen eszközökkel kell e kötelezettségnek eleget tenni.*¹⁰⁰

A 11. cikk azt is előírta, hogy minden háború vagy háborús fenyegetés a Népszövetség egészét érinti, még akkor is, ha a helyzet nem érinti közvetlenül a tagokat. Ilyen esetben "*a Népszövetség minden olyan intézkedést megtesz, amelyet bölcsnek és hatékonynak ítél a nemzetek békéjének megőrzése érdekében.*"¹⁰¹ Az agresszió külső jellegének hangsúlyozásával az államhatárokon belüli nemzeti mozgalmak elfojtását akarták elkerülni, és csak a "*kívülről jövő erőszakos annexió*" elleni védekezést biztosították.¹⁰² Mindazonáltal, ahogy Benjamin Ferencz megjegyzi, "*a háború továbbra is elismert és*

⁹⁴ Ibid. 61. o. para. 54. "But when States are driven into or deliberately wage war for political reasons, no legally recognised act of self-help is in such case performed by the war. And the same laws of war are valid, whether wars are waged on account of legal or of political differences."

⁹⁵ For a detailed analysis of casus belli and interests behind it see: Jack Snyder. Better Now Than Later: "The Paradox of 1914 as Everyone's Favored Year for War." International Security Vol. 39 No. 1 (summer 2014), Published by MIT Press. 71-94. o.

⁹⁶ Quincy Wright. "The Concept of Aggression in International Law." The American Journal of International Law. Vol. 29 No. 3 (July 1935), 573. o.

⁹⁷ Introduction by Nicholas Murray Butler for David Hunter Miller. "The Drafting of the Covenant." Vol. I. Published by G. T Putman's Sons. New York, London, 1928. vii. o.

⁹⁸ Howard Russel Butler. "Synopsis of the Covenant of the League of Nations." Published by American Rights League, New York, 1919. 1-3. o.

⁹⁹ Commentary on the League of Nations Covenant. British Foreign Office Publications, presented to the Parliament by command of His Majesty, June 1919. The American Journal of International Law Vol. 14 No. 3 (July 1920) 411. o.

¹⁰⁰ The Covenant of the League of Nations as Part I of The Treaty of Versailles ratified on 28 June 1919, Art. 10.

¹⁰¹ Ibid. Art. 11.

¹⁰² Sir Geoffrey Butler. "A Handbook to the League of Nations." Second Edition. Published by Longmans, Green and Co. New York, Toronto, Bombay, Calcutta, and Madras 1925. 172. o.

*megengedettalternatíva maradt [...]*¹⁰³ „különösen a Népszövetség ilyen irányú sikertelen gyakorlatát látva.¹⁰⁴

Egy általános leszerelési és megnehtámadási egyezmény¹⁰⁵ kidolgozására tett kísérlet elemzése során ugyanerre a következtetésre lehetett jutni. A provokálatlan agresszió általánosan elismert definíciójának szükségessége még egy leszerelési szerződéshez is szükséges volt, és egy ilyen definíciót kívántak szerződésben szabályozni.¹⁰⁶ A szövegező tanácsadó bizottság mégis csak nehézségekbe ütközött az agresszió felismerhető jeleinek keresése során, megállapítva, hogy „*egy vitán felül álló teszt hiányában a kormányok csak a legkülönbözőbb tényezőkn alapuló benyomás alapján ítéhetnek*”.¹⁰⁷ A Tanács különleges bizottsága *expressis verbis* arra a következtetésre jutott, hogy az agresszióra nem lehet definíciót alkotni, és teljes mérlegelési jogkört adott a Népszövetség Tanácsának az egyes helyzetek értékelésére.¹⁰⁸ Az agresszió egyértelmű definíciójának teljes hiánya miatt a tagállamok nem fogadhattak el egy ilyen széleskörű, kétes gyakorlatiasságú felhatalmazást.¹⁰⁹ A koncepció súlyos hiányosságainak orvoslására egy amerikai kezdeményezés nyomására új ötlet merült fel.¹¹⁰ Több módosítás után a választottbíráskodást, az agressziót és a leszerelést egy jegyzőkönyvben tervezték szabályozni. A felismerés az volt, hogy az Egyezségokmány nem tartalmazta a fegyveres erőszak alkalmazásának tényleges tilalmát, és még a kevésbé szigorú 10. cikkének érvényesítését nem rendezték megfelelően.¹¹¹ Ezért a nemzetközi viták csendes-óceáni

¹⁰³ Benjamin Ferencz. “Defining International Aggression.” Vol. I. Part One (2).

¹⁰⁴ Részletes analízishez cf.: Benjamin Ferencz. “Enforcing International Law – A Way to World Peace. A Documentary History and Analysis.” Vol. I. Published by Oceana Publications. London, New York, Rome, 1983. especially 45-80. o.

¹⁰⁵ A teljes szöveg itt összevethető: League of Nations, Text of the Treaty of Mutual Assistance, Records of the Fourth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 16), 1923, pp. 203-206. Article 1 reads as follows: The High Contracting Parties solemnly declare that aggressive war is an international crime and severally undertake that no one of them will be guilty of its commission. A war shall not be considered as a war of aggression if waged by a State which is party to a dispute and has accepted the unanimous recommendation of the Council, the verdict of the Permanent Court of International Justice, or an arbitral award against a High Contracting Party which has not accepted it, provided, however, that the first State does not intend to violate the political independence or the territorial integrity of the High Contracting Party.

¹⁰⁶ League of Nations, Opinion of the Permanent Advisory Commission Regarding Assembly Resolutions XIV and XV, Records of the Fourth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 16), 1923, 114-120. o. II (d)

¹⁰⁷ Ibid. 3.

¹⁰⁸ League of Nations, Commentary on the Definition of a Case of Aggression, Records of the Fourth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No.16), 1923, 183-185. o. para. 8. “It is clear, therefore, that no simple definition of aggression can be drawn up, and that no simple test of when an act of aggression has actually taken place can be devised. It is therefore clearly necessary to leave the Council complete discretion in the matter, merely indicating that the various factors mentioned above may provide the elements of a just decision.”

¹⁰⁹ A kormányoknak a tervezetre adott reakcióit és javaslatait cf.: League of Nations, Replies from Governments, Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924, 129-168. o.

¹¹⁰ League of Nations, General Scheme of the Provisions of the Draft Treaty of Mutual Assistance as Compared with the Replies of the Governments (Annex 3) and the Draft by an American Group (Annex 4), Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924, 172-176. o.

¹¹¹ John F. Williams. “The Geneva Protocol of 1924 for the Pacific Settlement of International Disputes.” Journal of the British Institute of International Affairs Vol. 3. No. 6 (November 1924) 292. o.

rendezéséről szóló jegyzőkönyv az Egyezségokmányt kívánta módosítani és kiegészíteni.¹¹² A preambulum egyértelműen jelezte, hogy a cél az általános béke és biztonság fenntartása, valamint a fenyegetett nemzetek területének és függetlenségének védelme.¹¹³ 2. cikke tartalmazta az erőszak alkalmazásának általános tilalmát, kivéve "az agresszióval szembeni ellenállás" és a népszövetségi felhatalmazása esetét.¹¹⁴ A 8. cikk az agresszióval való fenyegetéstől való tartózkodás kötelezettségét kívánta megállapítani,¹¹⁵ és még a demilitarizált övezetekre vonatkozó szabályok megsértése is agresszióknak minősítette volna.¹¹⁶ Az előadók úgy találták, hogy az agressziót "úgy határozták meg, hogy az ne adjon okot habozásra, amikor a Tanácsnak döntést kell hoznia", és meg voltak győződve arról, hogy a rendszer megfelelő ahhoz, hogy elérje azt a célt, hogy "lehetetlenné tegye a háborút".¹¹⁷ A Közgyűlés melegen üdvözölte a tervezetet, és a tagállamok mielőbbi figyelmébe ajánlotta,¹¹⁸ a jegyzőkönyvtervezet azonban a tényleges támogatás hiánya miatt soha nem lépett hatályba.¹¹⁹

Az első jelentős szerződést a témában Németország, Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország 1926-ban Locarnóban kötötte meg.¹²⁰ A szerződés fő célja a Németország és Belgium, illetve Németország és Franciaország közötti határok, tehát a versailles-i *status quo* garantálása volt.¹²¹ A három állam azt is vállalta, hogy nem támadja meg és nem szállja meg a másikat, kivéve a legitim védelem vagy a népszövetségi felhatalmazás esetét.¹²² Bár a paktum nem tartalmaz egyértelmű definíciókat, a 4. cikk azt sugallja, hogy az egyezmény kirívó megszegése provokálatlan agresszióknak minősül, akár a határ átlépésével, akár az ellenségeskedések kitörésével, akár katonai erők demilitarizált övezetben való felvonulásával.¹²³ A jogsértéseket a Népszövetség Tanácsa elé kellett vinni. A Tanács meglegedésére a felek kötelesek voltak "azonnal annak a hatalomnak a segítségére sietni", amely ellen a jogsértés irányult.¹²⁴ Mivel azonban a paktum szándékosan homályos volt, sorsa

¹¹² Protocol for the Pacific Settlement of International Disputes. Adopted by the Fifth Assembly on October 2nd, 1924. As Annex 12 in League of Nations, Protocol for the Pacific Settlement of International Disputes, Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924, 189-194. o. Art. 1.

¹¹³ Ibid. Preamble.

¹¹⁴ Ibid. Art. 2.

¹¹⁵ Ibid. Art. 8.

¹¹⁶ Ibid. Art. 10.

¹¹⁷ Arbitration, Security and Reduction of Armaments. General Report submitted to the Fifth Assembly on behalf of the First and Third Committees by M. Politis (Greece), Rapporteur for the First Committee, and M. Benes (Czechoslovakia), Rapporteur for the Third Committee. as Annex 13 to League of Nations, Arbitration, Security and Reduction of Armaments, Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924. 194-213. o.

¹¹⁸ Ibid. Resolution adopted by the Fifth Assembly at its meeting held on October 2nd, 1924, on the Reports of the First and Third Committees. as Annex 14.

¹¹⁹ Cf. Herbert Brucker. "Success or Failure at Geneva?" The North American Review Vol. 233, No. 2 (February 1932), 147-156. o.

¹²⁰ Treaty of Mutual Guarantee, done at Locarno, October 16, 1925, Final Protocol of the Locarno Conference of the same Date and Collective Note to Germany dated London, December 1, 1925, regarding Article 16 of the Covenant of the League of Nations. in League of Nations Treaty Series. Vol. LIV. No. 1, 2, 3, and 4. 1926-1927. Item No. 1292.

¹²¹ Ibid. Art. 1.

¹²² Ibid. Art. 2.

¹²³ Ibid. Art. 4.

¹²⁴ Ibid. Art. 4. (1), (2).

kudarca volt ítélve.¹²⁵ Ennek ellenére a háború betiltására irányuló szándék és óhaj jelen volt, amint azt a Népszövetség Közgyűlésének nyilatkozata is mutatja.¹²⁶ A dokumentum meglehetősen lakonikusan fogalmazott, amikor kimondta, hogy minden tagállam köteles megfelelni annak az elvnek, amely szerint *"minden támadó háború tilos, és mindig is tilos lesz"*.¹²⁷ Annak ellenére, hogy köztudott volt, hogy a provokálatlan agresszió meghatározásához definícióra van szükség, szinte lehetetlennek tűnt, hogy egy ilyen fogalomra jussanak.¹²⁸ Ennek megfelelően lehetetlennek tartották egy általános agresszió-ellenes egyezmény megkötését,¹²⁹ ezért a Népszövetség Választottbírósági és Biztonsági Bizottsága azt javasolta az államoknak, hogy kössenek külön vagy kollektív megnehtámadási vagy kölcsönös segítségnyújtási szerződéseket.¹³⁰ Egy másik Memorandumban az előadó példákat sorolt fel azokra a kritériumokra, amelyek segíthetnek az agresszió meghatározásában.¹³¹ Ami az agresszió kétes tilalmának érvényesítését illeti, a jelentés nem javasolt *"merev és teljes eljárási kódexet a Népszövetség számára"*.¹³² Sőt azon aggódott, hogy

"[a] "támadás" (10. cikk) és a "háborúhoz folyamodás" (16. cikk) kifejezések szigorú és határozott meghatározása nem lenne veszélyektől mentes, mivel arra kötelezhetné a Tanácsot és a Népszövetség tagjait, hogy az Egyezségokmány megsértését kimondják és szankciókat alkalmazzanak egy olyan időpontban, amikor még mindig jobb lenne egyelőre tartózkodni a kényszerítő intézkedésektől".¹³³

Ugyanakkor általánosan elfogadott volt, hogy a viták békés rendezése továbbra is a békés nemzetközi közösség alapja. Ezért a Közgyűlés elfogadta az 1928. évi általános okmányt, amely a békéltetés legfontosabb szabályait rögzítette.¹³⁴

A nemzetközi közösség azonban egy másik eszközzel is megpróbálkozott fő céljának eléréséhez, a háború jogi ellehetetlenítéséhez. Ez a Briand-Kellogg-paktum volt, amelyet az emberi gondolkodás forradalmának tekintettek, amely végül *"gyakorlatilag az egész világon"* törvénytelené tette a

¹²⁵ Julian Lindley-French. "Locarno Treaties (1925)." in Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Para. 5. Utoljára frissítve: 2017 február. <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e729?rskey=ExAGSV&result=1&prd=OPIL>.

¹²⁶ League of Nations, Declaration Concerning Wars of Aggression, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 53), September 24, 1927, 22. o.

¹²⁷ Ibid. para. 1.

¹²⁸ Memorandum on Security Questions. Submitted by M. Politis, Rapporteur. in League of Nations, Committee on Arbitration and Security, Preparatory Commission for the Disarmament Conference, Publications of the League of Nations, IX. Disarmament, 1928.IX.3. para. 79.

¹²⁹ Ibid. para. 91.

¹³⁰ Ibid. para. 92.

¹³¹ Memorandum on Articles 10, 11, and 16 of the Covenant. Submitted by M. Rutger, Rapporteur. in League of Nations, Committee on Arbitration and Security, Preparatory Commission for the Disarmament Conference, Publications of the League of Nations, IX. Disarmament, 1928.IX.3. paras. 116-118.

¹³² Ibid. para. 207.

¹³³ Ibid. para. 211.

¹³⁴ League of Nations. 1928 General Act. Pacific Settlement of International Disputes. Adopted in Geneva, Switzerland on 26 September 1928. As Annex I in League of Nations Official Journal. Special Supplement No. 63. Resolutions and Recommendations Adopted by the Assembly During its Ninth Ordinary Session, Sept. 3 to 26th, 1928.

háborút.¹³⁵ A paktumot 15 nemzet írta alá, és hamarosan 48 csatlakozott hozzá.¹³⁶ Formálisan a paktum még mindig érvényben van.¹³⁷ Az 1. cikk szerint az államok *"elítélik a háborúhoz való folyamodást a nemzetközi viták megoldására, és lemondanak róla, mint a nemzetpolitika eszközéről az egymással való kapcsolataikban"*. A 2. cikk hozzáteszi, hogy minden vitát csak békés eszközökkel lehet rendezni. A rövid megfogalmazás és a meghatározás hiánya problémás volt, de a nyilvánvaló hiányosság inkább a végrehajthatóság és a szankciók hiánya volt. Az értelmezés problémájával Budapesten, a Nemzetközi Jogi Társaság 1934-es konferenciáján foglalkoztak.¹³⁸ Mégis, a szankciók hiánya a szerződésben nem eredményezi önmagában azt, hogy a kötelezettség ne lenne jogi kötelezettség, ugyanis a következményekre az általános nemzetközi jog vonatkozik.¹³⁹ Mindazonáltal megállapítható, hogy a jogsértés általános következményei semmiképpen sem tudnák megakadályozni vagy megállítani az államok agresszív háborús törekvéseit.¹⁴⁰ Az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság által tett speciális értelmezési fenntartások azt eredményezték, hogy az önvédelem kivétele olyan széles lett, hogy az egész paktum elvesztette súlyát.¹⁴¹

A fegyverkezés csökkentéséről és korlátozásáról szóló konferencián Franciaország olyan javaslatokat tett, amelyek még ma is utópisztikusnak számítanak. A franciák azt javasolták, hogy a Népszövetség nevében állítsanak fel egy *"nemzetközi rendőri erőt a háború megelőzésére"*,¹⁴² valamint egy *"első számú kényszerítő erőkből álló kontingenst a háború visszaszorítására és azonnali segítség nyújtására az agresszió áldozatául esett államoknak"*.¹⁴³ A kontingenseket az államok által tett vállalások szerint alakították volna ki, akik később kötelesek lettek volna méltányos és földrajzi alapon segíteni ezekkel a csapatokkal és fegyverekkel.¹⁴⁴ A békefeltételekkel kapcsolatban Franciaország néhány olyan érvényes pontot tett, amelyeket ma is figyelembe kellene venni.

Azok az intézkedések, amelyek nélkül a fenti javaslatok hatástalanok, sőt elképzelhetetlenek lennének, többek között a következők: kötelező választottbíráskodás; az agresszor meghatározása; a nemzetközi haderőt ellenőrző hatóság döntésének gyorsaságára vonatkozó garanciák; e hatóság tevékenységének összehangba hozása a nemzetközi joggal, amely még mindig nem eléggé pontos, de amelynek állandó és szerződéses elemei a nemzetközi

¹³⁵ Henry L. Stimson. "The Pact of Paris: Three Years of Development." in Foreign Affairs. Vol. 11, No. 1, Special Supplement: The Pact of Paris: Three Years of Development (October 1932) iii-iv. o.

¹³⁶ League of Nations, General Treaty for Renunciation of War as an Instrument of National Policy, Signed at Paris, August 27, 1928, League of Nations Treaty Series, 1929, No. 2137. 59-64. o.

¹³⁷ Randall Lesaffer. "Kellogg-Briand Pact (1928)" in Max Planck Encyclopedia of Public International Law. para. 2. <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/epil/9780199231690/law-9780199231690-e320?rskey=hhaltF&result=1&prd=OPIL>.

¹³⁸ International Law Association. "Report of the thirty-eighth Conference held at Budapest, September 6 to 10 1934.

¹³⁹ Quincy Wright. "The Meaning of the Pact of Paris." The American Journal of International Law Vol. 27, No. 1 (January 1933) 41. o.

¹⁴⁰ Cf. Glueck, Sheldon. "Nuremberg Trial and Aggressive War." Published by A.A. Knopf. New York, 1946. 22. o.

¹⁴¹ Benjamin Ferencz. "Defining International Aggression." Vol. I. Part One (3) (c). "The U.S. right to self-defense encompassed not merely the territory of the U.S. but also any other area in which the U.S. decided that it had a vital interest. The British considered their domain to include all territories under British sovereignty."

¹⁴² League of Nations, Proposals of Delegations. Proposals of the French Delegation, Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Conf. D. 56, vol. 1, Geneva, Feb. 1932. II. (1)

¹⁴³ Ibid. II. (2)

¹⁴⁴ Ibid.

*szerveződésekből és paktumokból következnek; és a fegyverkezésre vonatkozó valamennyi megállapodás végrehajtásának nemzetközi ellenőrzése.*¹⁴⁵

Nem meglepő, hogy a kísérlet nem járhatott sikerrel. Az erről szóló vita azonban egy másik javaslatot eredményezett a Szovjetunió részéről, amely az agresszor meghatározását célozta egy nyilatkozattervezetben.¹⁴⁶ A szovjet meghatározás nyilvánvalóan csak azokra a nemzetközi konfliktusokra vonatkozott, amelyekben az agresszor az az állam, amelyik először folyamodik fegyverhez i) hadüzenettel; ii) egy másik állam területének hadüzenet nélküli megszállásával; iii) egy másik ország területének bombázásával vagy tengeri vagy légierejének megtámadásával; iv) szárazföldi, tengeri vagy légi erőinek egy másik állam területére való engedély nélküli bevonulásával vagy annak túllépésével; vagy v) tengeri blokád felállításával.¹⁴⁷ A tervezet rendelkezik a fegyveres erők mozgósítása vagy összpontosítása által okozott fenyegetés szabályozásáról is. A fenyegetett állam válaszlépésként akár katonai lépéseket is tehet, de a határt nem lépheti át.¹⁴⁸ A küldöttek többsége támogatta a tervezetet, de aggályok merültek fel a merev meghatározás gyakorlati megvalósíthatóságával és hasznosságával kapcsolatban.¹⁴⁹ A döntések elhalasztása érdekében az eljáró Politikai Bizottság elnöke azt javasolta, hogy hozzanak létre egy bizottságot az agresszió meghatározására, és ezt a javaslatot elfogadták.¹⁵⁰

A bizottság hamarosan benyújtotta jelentését. Ennek 1. cikke szerint agresszor az az állam, amely először követi el a következő cselekmények bármelyikét: i) hadüzenet egy másik államnak; ii) invázió hadüzenettel vagy anélkül; iii) szárazföldi, tengeri vagy légi támadás egy másik állam területe, hajói vagy repülőgépei ellen; iv) tengeri blokád; vagy fegyveres bandák támogatása a területén, amelyek egy másik államot megtámadnak.¹⁵¹ A szovjet javaslatához képest egy kisebb változtatása az volt, hogy az indokok kizárását lakonikusabbá, tehát szigorúbbá tette, kimondva, hogy *Semmilyen politikai, katonai, gazdasági vagy egyéb megfontolások nem szolgálhatnak mentségül vagy igazolásul az agresszióra [...].*¹⁵²

Ahogy az előadó érvelt, *"[a]z e cikk célja annak pontosítása, hogy az 1. cikkben meghatározott agressziós cselekmények nem találhatnak mentséget vagy igazolást semmiféle megfontolásban. Más szóval, ezeket a cselekményeket egy állam csak abban az egyetlen feltevésben igazolhatja, hogy ez az állam először ilyen cselekmények áldozatává vált".*¹⁵³ A megfogalmazás meglehetősen zavaros, de egyszerűen azt jelenti, hogy a fegyverhasználat egyetlen igazolása az önvédelem. A szovjet javaslatot

¹⁴⁵ Ibid. V.

¹⁴⁶ League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the General Commission, Series B., vol. II, Geneva, Feb. 6, 1933.

¹⁴⁷ Ibid. as Document Conf.D/C.G.38. para. 1. (a)-(e).

¹⁴⁸ Ibid. para. 3.

¹⁴⁹ Definition of Aggression: Draft Declaration Proposed by the Delegation of the Union of Soviet Socialist Republics: General Discussion. Eighth Meeting. In League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the Political Commission, Series D., vol. 5, Geneva, March 10, 1933, 47-56. o.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Draft Act relating to the definition of the aggressor. Art. 1. (1)-(5). As Annex I. to Report of the Committee on Security Questions. In League of Nations, Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, General Commission, Conf.D./C.G./108., Geneva, May 24, 1933.

¹⁵² Ibid. Art. 2.

¹⁵³ Ibid. Report of the Committee on Security Questions (Rapporteur: M.N. Politis). Conf.D./C.G./108. para. 28.

követve a bizottság azt is megerősíti, hogy egy adott állam belső viszonyai és a jogsértések nem igazolhatják az agressziót.¹⁵⁴

A Bizottság egy európai biztonsági paktumot is kidolgozott, amely a megnevezési kötelezettség mellett¹⁵⁵ a kölcsönös segítségnyújtásról szóló cikkeket is tartalmazott.¹⁵⁶ Érdekes módon az agresszió definíciója itt nem tartalmazza a tengeri blokádot,¹⁵⁷ mivel a bizottság azon az állásponton volt, hogy a segítségnyújtás nem mindig szükséges ilyen forgatókönyv esetén.¹⁵⁸ Amikor a tervezetet az Általános Tanácsban megvitatták, az előadó bizakodó volt, és a Népszövetség szempontjából nagy sikernek tartotta a munkát.¹⁵⁹ A Tanácsban az államok kétfelé oszlottak, ahogy az elnök a vita végén megállapította. Néhányan, mint Spanyolország, Németország vagy az Egyesült Királyság határozottan elleneztek az agresszió szigorú meghatározását, és nyitottabbá akarták tenni a definíciót. A Szovjetunió, Franciaország és Kína viszont szívből támogatta a tervezetet és a jelentést.¹⁶⁰ Mivel az elnök úgy vélte, hogy a további vita értelmetlen, pábeszédet javasolt az előadó és a legjelentősebb ellenzők között, hogy megállapodásra jussanak, és megóvják a bizottság munkáját a pazarlástól. A tárgyalásokról azonban nincs információ.¹⁶¹ Úgy tűnik, hogy a munkát felfüggesztették és végül elfelejtették.

A Népszövetség agresszióellenes mechanizmusa a gyakorlatban

Amint azt már tárgyaltuk, a Népszövetség a béke biztosítását az Egyezményokmánya 10. és 11. cikkével kívánta megerősíteni. Ennek ellenére a Népszövetség többszöri próbálkozás ellenére sem tudta meghatározni az agresszió fogalmát. Ahhoz, hogy a kollektív biztonságot „a kollektív *elnyomó intézkedések mechanizmusának gyors és hatékony működése*” révén biztosítsák, szükség volt egy definícióra.¹⁶² A fogalom hiánya mellett az is problémás volt, hogy mind a Közgyűlésben, mind a Tanácsban minden tagnak vétőjoga volt.¹⁶³ És még ha döntés is született, az csak tanácsadó jellegű volt, és nem volt kötelező érvényű az államokra nézve.¹⁶⁴ Az USA távolmaradása szintén csökkentette a hatékony működéshez fűzött reményeket.¹⁶⁵ A Népszövetség azonban még ebben a rendkívül nehéz helyzetben is hatékony lehetett volna, ha politikai súlya és tekintélye erre megfelelő lett volna. A Népszövetség gyakorlatának megfelelően ez csak a kezdetekben volt így, és csak a kevésbé erős tagokra korlátozódott. Ez azonban még akkor is figyelemreméltó, ha végeredményben a szervezet

¹⁵⁴ Ibid. Draft Protocol annexed to Article 2 of the Act relating to the Definition of the Aggressor. As Annex II.

¹⁵⁵ Ibid. Draft Convention submitted by the United Kingdom Delegation (Conf.D. 157) Article 6 (and Annexes) Annex Y. European Security Pact. As Annex IV. Art. 1.

¹⁵⁶ Ibid. Art. 3-7.

¹⁵⁷ Ibid. Art. 6. (1)-(4).

¹⁵⁸ Ibid. Draft Report. para. 79.

¹⁵⁹ Report of the Committee on Security Questions: Statement by M. Politis, Chairman of the Committee, as to the Position of the Work. In League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the General Commission, Series B., vol. II, Geneva, Dec. 14 - June 29, 1932-1933, No. 119. 501-502. o.

¹⁶⁰ Ibid. No. 125. Report of the Committee on Security Questions [2]: Definition of the Aggressor (continuation)

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Erich Hula. “Fundamentals of Collective Security.” Social Research. Vol. 24. No. 1. (Spring 1957) Published by The Johns Hopkins University Press. 7. o.

¹⁶³ League of Nations, Covenant. Art. 6.

¹⁶⁴ Cf. Ibid. Art. 8; Art. 10; Art. 15; Art. 16.

¹⁶⁵ Joseph C. Ebegbulem. “The Failure of Collective Security in the Post World Wars I and II International System.” Transcience (2011) Vol. 2, Issue 2. 26. o.

érdemben nem tudta az agressziókat megelőzni vagy elnyomni. Számításba véve, hogy lényegében a semmiből jött létre, mondhatni teljesen idealisztikus és utópisztikus alapon, lényegében már az is elképesztő siker, hogy a Népszövetség egészen nagy támogatottsággal működött, és bizonyos értelemben megkerülhetetlen volt a diplomáciában. A következőkben a tanulmány a Nemzetek Szövetségének Tanácsa által említett vagy kezelt, jogellenes erőszak alkalmazásával kapcsolatos helyzeteket vázolja fel.

1925-ben görög csapatok léptek be Bulgária területére, miután a határellenőrző egységek között lövöldözés alakult ki.¹⁶⁶ Bulgária úgy döntött, hogy a Tanácsot értesíti az Egyezségokmány 11. cikkének megfelelően.¹⁶⁷ A Tanács elfogadta az általa kijelölt bizottság jelentését, és megállapította, hogy Görögország nem tudta igazolni az erőszak alkalmazását és a bolgár határ megsértését.¹⁶⁸ A Tanács azt ajánlotta Görögországnak, hogy fizessen kártérítést Bulgáriának. A fegyverszünet, a csapatok visszavonása és a fizetés mind megvalósult, így a Népszövetség sikerrel járt.¹⁶⁹

A másik válság, amellyel a Népszövetségnek foglalkoznia kellett, a Lengyelország és Litvánia közötti vilnai vita volt. Miután a Szovjetunió Vörös Hadserege elhagyta Vilnát, a várost a Szovjetunió és Litvánia között 1920. július 12-én Moszkvában aláírt békeszerződésben átengedték Litvániának. A lengyel irregulárisok azonban elfoglalták és Lengyelországhoz csatolták a várost és környékét.¹⁷⁰ Litvánia a helyzetet a Népszövetség elé vitte, arra hivatkozva, hogy Lengyelország agressziót követett el, míg Lengyelország azzal érvelt, hogy a megszállás nem Lengyelországnak tulajdonítható, mivel azt irreguláris katonai alakulatok hajtották végre. A Tanács nem alkalmazott szankciókat Lengyelországgal szemben, és nem ítélte el az akciót agresszióknak, hanem "népi véleménynyilvánítást", tehát népszavazást javasolt Vilna státuszáról.¹⁷¹ Úttörő megoldást fogadtak el, bár *in praxi* nem alkalmazták. A népszavazást demokratikusnak tervezték, és ennek érdekében a Népszövetség felállított egy civil bizottságot a szavazás megszervezésére és ellenőrzésére,¹⁷² valamint egy nemzetközi fegyveres alakulatot a szabad véleménynyilvánítás békés és biztonságos környezetének biztosítására.¹⁷³ A népszavazást valójában soha nem tartották meg, és végül a *fait accompli*-t elismerték. A Tanács 1923. február 3-án tette meg végső ajánlását a kérdésben,

¹⁶⁶ James Barros. "The Greek-Bulgarian Incident of 1925: The League of Nations and the Great Powers." Proceedings of the American Philosophical Society. Vol. 108. No. 4 (August 27, 1964). 354-9. o.

¹⁶⁷ League of Nations Official Journal. 6th year, 1925. 1696. o.

¹⁶⁸ League of Nations, Twelfth meeting (public) held at Geneva on Monday, December 14th, 1925, at 10. a.m. Appeal by the Bulgarian Government under Articles 10 and 11 of the Covenant : Decision of the Council. Para. 1. of the adopted Report.

¹⁶⁹ Alan James. "The Greco—Bulgarian Crisis (1925)." Peacekeeping in International Politics. Studies in International Security . Palgrave Macmillan, London. 40-42. o.

¹⁷⁰ "Polish- Lithuanian Conflict." Advocate of Peace through Justice Vol. 90, No. 1 (January 1928) Published by Sage Publications Inc. (name of the author was not published) 37. o.

¹⁷¹ League of Nations Official Journal. Special Supplement (December 1920) Difference between Poland and Lithuania. 152-191. o.

¹⁷² League of Nations, Reports and Resolutions approved by the Council. I. Dispute between Poland and Lithuania. (C) Instructions for the Commission Entrusted with the Arrangements for the Taking of a Public Expression of Opinion in the Vilna District. Approved by the Council on December 1st, 1920. and (D) Appointment of Civil Commissioners Entrusted with the Organisation of the Popular Expression of Opinion. Meeting of December 1st, 1920.

¹⁷³ consisting of French, Belgian, Spanish and British troops on the expense of the League. Cf. Ibid. (A). Proposals for Repayment of the Expenses of Taking a Popular Expression of Opinion. Approved by the -Council, November 14th, 1920. para. II. and (B) Report on the Organisation of the International Force for Vilna. Approved by the Council of the League, November 25th, 1920. para. 1. para. 5.

Lengyelország számára meglehetősen nagyvonalúan kijelölve a demarkációs vonalat.¹⁷⁴ Ezért "a Tanács végleg mosta kezeit az egész ügy kapcsán".¹⁷⁵ Az egyértelmű határozatsal való habozás oka elsősorban az volt, hogy Nagy-Britannia és Franciaország a hatalmi egyensúly fenntartása érdekében támogatta Lengyelországot,¹⁷⁶ de az is igaz, hogy az ügy nem egy már létező, intakt államterület egyértelmű megszállásáról szólt. Mindenesetre, a nemzetközi megfigyelők és katonai erők garanciáival a népszavazás ötlete meglehetősen előremutató volt.

Mindazonáltal *sine dubio*, a nagyhatalmak érdekei mindig felülírhatták és félreállíthatták a Népszövetség már elfogadott jogi rendszerét. 1923 januárjában francia és belga csapatok bevonultak a Ruhr-vidékre és elfoglalták azt.¹⁷⁷ Franciaország azt állította, hogy nem kívánja megtartani a területet, csak a Németország részéről a franciákat megillető jóvátétel kifizetését kívánja biztosítani.¹⁷⁸ A németek katonai ellenállásra képtelenek voltak, de a lakosság polgári engedetlenséggel és zavargásokkal válaszolt a megszállók elnyomására.¹⁷⁹ A brit kormány azon az állásponton volt, hogy a megszállás nem a versailles-i szerződés által engedélyezett szankció volt, ahogyan azt Franciaország állította,¹⁸⁰ mivel ilyen szankciót csak az összes hatalom alkalmazhatott, nem pedig egyes hatalmak.¹⁸¹ Franciaország megakadályozta a Népszövetség bármilyen fellépését, így a Tanács nem is foglalkozhatott a kérdéssel.¹⁸²

Az 1923-as korfui incidens is hasonló kétségeket ébresztett a Népszövetség rendszerének hatékonyságával kapcsolatban. Néhány olasz állampolgár korfui meggyilkolása után Olaszország ultimátumot küldött Görögországnak, hogy tartóztassa le és végezze ki az elkövetőket. Mivel nem voltak megelégedve a görög válasszal, Mussolini elrendelte Korfu tengeri bombázását.¹⁸³ Görögország agresszióknak ítélte az olasz akciót, és a Népszövetség Tanácsát hívta össze, hogy intézkedjen.¹⁸⁴ Olaszország kétségbe vonta, hogy a Tanácsnak lenne hatásköre a kérdéssel foglalkozni, és azzal fenyegette meg a Népszövetséget, hogy kilép a szervezetből, ha a Tanács érdemben tárgyalja az incidenst.¹⁸⁵ Bár a brit vezetéssel néhány állam meg volt győződve a

¹⁷⁴ Cf. League of Nations Collection des Documents relatifs au Différend entre la Pologne et la Lithuanie. Archives, Documents August 1922 to March 1923. Document 150.

¹⁷⁵ William John Brockelbank. "The Vilna Dispute." The American Journal of International Law. Vol. 20, No. 3 (July 1926). 496. o.

¹⁷⁶ Benjamin Ferencz. "Enforcing International Law." 61. o.

¹⁷⁷ Deutsche Digitale Bibliothek. "In Focus - Beginning of the occupation of the Ruhr." Publikálva: 2021 november 1. <https://www.archivportal-d.de/content/weimarer-republik/im-blickpunkt-beginn-der-besetzung-des-ruhrgebiets?lang=en>.

¹⁷⁸ Nicholas Roosevelt. "The Ruhr Occupation." Foreign Affairs Vol. 4. No. 1 (October 1925). 115. o.

¹⁷⁹ International Committee of the Red Cross. "The occupation of the Ruhr (Germany, 1923-1925)." Publikálva: 2005 január 21. <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/68ujy5.htm>.

¹⁸⁰ Franciaország az 1919-es Versailles-i szerződés 429. és 430. cikkeire hivatkozott.

¹⁸¹ George A. Finch. "The Legality of the Occupation of the Ruhr Valley." The American Journal of International Law Vol. 17. No. 4 (October 1923) 725. o.

¹⁸² Francis Paul Walters. "A History of the League of Nations." Published by Oxford University Press, London, 1952) 234-237. o.

¹⁸³ James Barros. "The Corfu Incident of 1923: Mussolini and The League of Nations." Princeton University Press. 1965. 20-73. o.

¹⁸⁴ Pierre Lasturel. "L'Affaire Gréco Italienne de 1923." Société Anonyme d'Éditions. Paris, 1925. p. 6.

¹⁸⁵ Joel Blatt. "France and the Corfu-Fiume Crisis of 1923." The Historian Vol. 50. No. 2 (February 1988) Published by: Taylor & Francis, Ltd. 236. o.

Népszövetség hatásköréről,¹⁸⁶ a kérdést inkább más diplomáciai közegeken belül, a Nagykövetek Konferenciáján tárgyalták. Ennek eredményeként Olaszországot nem ítélték el és nem is szankcionálták az agresszió miatt, sőt, kártérítést ítélték meg Görögországtól azzal a feltétellel, hogy az olaszok kivonulnak Korfu alól.¹⁸⁷ Olaszország különösen vonakodott elhagyni Korfut, de a britek meggyőzték a távozásról, hangsúlyozva az olasz flotta sebezhetőségét a brit királyi haditengerészettel szemben.¹⁸⁸

Az első igazán komoly kihívás 1931 szeptemberében történt, amikor Japán megszállta Mandzsúriát, Kína területét. Kína felhívta a Tanács figyelmét, és kérte, hogy a Népszövetség tegyen lépéseket.¹⁸⁹ Japán közölte a Tanács elnökével, hogy Japánnak nincsenek területi követelésesei, és ki fog vonulni Mandzsúriából. Október végén a Tanács ismét hangsúlyozta, hogy Japánnak ki kell vonnia csapatait a területről. Ugyanakkor a Népszövetség vonakodott elismerni és elítélni a Briand-Kellogg-paktum és az Egyezségokmány megsértését, és nem mert szankciókat alkalmazni.¹⁹⁰ *"A szankciókat a 16. cikk alapján inkább a békét fenyegető veszélynek tekintették, mintsem a béke kikényszerítésének eszközének"*.¹⁹¹ Következésképpen a Tanács határozatot fogadott el, amelyben felállította a Lytton-bizottságot,¹⁹² hogy objektíven meghatározza a háttérrel, és jelentést tegyen a nemzetközi jog betartásának vagy be nem tartásának kérdéséről.¹⁹³ Az 1932-es év elején, miután Kína kifejezetten a Népszövetségtől kért intézkedéseket az Egyezségokmány 10., 15. és 16. cikke alapján, a Közgyűlés megvitatta a kérdést, de nem tudott érdemi döntést hozni.¹⁹⁴ Egy évvel a konfliktus kialakulása után a Lytton-bizottság jelentése szerint Japán fellépése nem volt igazolható jogos önvédelemmel.¹⁹⁵ Japán elismerte a Bizottság munkáját, de vitatta a levont következtetéseket és az azokból levont következtetéseket. Japán azzal érvelt, hogy az önvédelem doktrínájával összhangban cselekedett, és emlékeztetett arra is, hogy az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok is fenntartásokat fogalmazott meg, valamint a francia és a német kormány is hasonló észrevételeket tett a Briand-Kellogg-paktummal kapcsolatban, anélkül, hogy az önvédelmet a területükre korlátozta volna.¹⁹⁶ A Közgyűlés

¹⁸⁶ Cf. Robert Cecil addressing the Council. League of Nations, Council. Minutes of the Twenty-Sixth Session of the Council held at Geneva from Friday, August 31st, to Saturday, September 29th, 1923. Tenth Meeting (Public) held at Geneva on Thursday, September 6th, 1923, at 5.30 p.m.

¹⁸⁷ Peter J. Yearwood. "Consistently with Honour": Great Britain, the League of Nations and the Corfu Crisis of 1923." *Journal of Contemporary History* Vol. 21. No. 4 (October 1986) Published by Sage Publications Inc. 560-567. o.

¹⁸⁸ Alan Cassels. "Mussolini's Early Diplomacy." Princeton University Press, 1970. pp. 110-120.

¹⁸⁹ Arthur K. Kuhn. "The Lytton Report on the Manchurian Crisis." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 1 (January 1933) 96. o.

¹⁹⁰ Lassa Oppenheim. "International Law, a Treatise." Ed. by Hersch Lauterpacht Vol. II (Sixth Edition) London: Longmans, Green, 1944. 129. o.

¹⁹¹ Benjamin Ferencz. "Enforcing International Law." 66. o.

¹⁹² For a detailed report on the establishment and the work of the Commission, see: Andrew J. Bacevich. *Diplomat in Khaki: Major General Frank Ross McCoy and American Foreign Policy, 1898-1949*. Chapter 10 The Lytton Commission. 151-170. o.

¹⁹³ League of Nations Council Resolution, December 10, 1931, in *League of Nations Official Journal* December 1931, 2374. o.

¹⁹⁴ Cf. *League of Nations Official Journal*. March 1932, Part I, 371. o.

¹⁹⁵ League of Nations. Appeal by the Chinese Government. Report of the Commission of Enquiry. Official No.: C. 663. M. 320. 1932. VII. Geneva, October 1st, 1932. in *Series of League of Nations Publications* VII. Political. 1932. VII. 12.

¹⁹⁶ Mr. Matsuoka representing Japan at the Council. in *League of Nations Official Journal*. December 1932, No. 12. Part I. Sixty-ninth Session of the Council (Part I) Fifth Meeting (Private then Public) Held on Monday,

ezt nem fogadta el, és elismerte Kína szuverenitását, a japán akciókat pedig - a megszállást és a bábállam létrehozását - jogellenesnek találta. A Közgyűlés sürgette a vita békés rendezését, a japán csapatok kivonását Mandzsúriából és egy kínai fennhatóság alatt álló autonóm régió létrehozását.¹⁹⁷ Az egyhangúlag elfogadott közgyűlési ajánlásokra - amelyek nem tekinthetők kényszerítésnek, inkább békéltetésnek - Kína kifejezte készségét, de Japán elutasította azt.¹⁹⁸ 1933-ban Japán jelezte a Népszövetségből való kilépését¹⁹⁹ annak beavatkozása elleni tiltakozásként.²⁰⁰ A Népszövetség végzetes kudarca sokakat arra irányított, hogy visszalépjenek az agresszió tilalmának szilárd jogi háttérére tett kísérletről, sőt tagadták, hogy a békét szankciókkal lehetne elérni.²⁰¹

Bár nem szankciókkal és végrehajtással, hanem tárgyalásokkal, a Népszövetség mégis sikereket érhetett el Dél-Amerikában. A Leticia incidens során a Kolumbia és Peru között létrejött szerződéssel²⁰² ellentétben, amely a letíciai trapéziumot Kolumbia fennhatósága alá helyezte, a perui csapatok 1932 szeptemberében elfoglalták a területet, és ellenségeskedés alakult ki a két állam között.²⁰³ Peru elismerte, hogy a megszállással vissza kívánja követelni a területet.²⁰⁴ Sikertelen közvetítési, illetve döntőbíráskodási kísérletek után²⁰⁵ Kolumbia 1933 februárjában a Népszövetség Tanácsa elé terjesztette az ügyet. A Tanács megállapította, hogy a perui jelenlét összeegyeztethetetlen a nemzetközi joggal, és javasolta a perui erők teljes kiűrését a Leticia-trapézból.²⁰⁶ Valódi előrelépés azonban csak a perui elnök meggyilkolása után történt, mivel az új elnök hajlandó volt a megfelelő együttműködésre.²⁰⁷ Végül az ajánlásokat mindkét fél elfogadta, és a béke megszületett.²⁰⁸ Úgy tűnik

November 2Zst, 1932, at 11 a.m.

¹⁹⁷ Quincy Wright. "Some Legal Aspects of the Far Eastern Situation." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 3 (July 1933) 509. o.

¹⁹⁸ League of Nations Official Journal Special Supplement No. 112. 24 February 1933.

¹⁹⁹ Notification by the Japanese Government of its Intention to Withdraw from the League of Nations. Telegram From the Minister for Foreign Affairs of Japan to the Secretary-General. Tokio, 7 March 1933.

²⁰⁰ Charles C. Fenwick. "The Fulfillment of Obligations as a Condition of Withdrawal from the League of Nations." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 3 (July 1933) 516. o.

²⁰¹ Cf. Edwin M. Borchard. "The "Enforcement" of Peace by "Sanctions"." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 3 (July 1933).

²⁰² Tratado de Limites y Navegacion Fluvial entre Colombia y El Peru. Firmado en Lima el 24 de marzo de 1922.

²⁰³ John P. Grant, J. Craig Barker. "Encyclopedic Dictionary of International Law" (Third Edition) 2009, Oxford University Press. 345. o.

²⁰⁴ Seventy-First (Extraordinary) Session of the Council (Part I) Fifth Meeting (Public) Held on Saturday, March 18th, 1933, at 10:30 a.m Report of The Council, Provided for in Article 15, Paragraph 4, of the Covenant, Submitted by the Committee of the Council. I. (f) (6). in League of Nations Official Journal April 1933 No. 4. Part I. Dispute between Colombia and Peru: Appeal of the Colombian Government under Article 15 of the Covenant: Draft Report of the Council, provided for in Article 15, Paragraph 4, of the Covenant, submitted by the Committee of the Council.

²⁰⁵ A választottbíráskodást Peru kétszer is javasolta, de Kolumbia ezt elutasította mindkétszer. Cf. A. Curtis Wilgus. „The Leticia Incident.” *World Affairs* Vol. 95, No. 3 (December 1932) 180-181. o.

²⁰⁶ Seventy-First (Extraordinary) Session of the Council II. 1.

²⁰⁷ Lester H. Woolsey. "The Leticia Dispute between Colombia and Peru." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 3 (July 1933) 526. o.

²⁰⁸ League of Nations. Third Meeting (Public) Held on Thursday, May 25th, 1933, at 6 P.m. Dispute between Colombia and Peru: Signature of the Document containing the Procedure for putting into effect the Recommendations proposed by the Council In the Report which It adopted on March 18th, 1933. in League of Nations Official Journal April 1933 No. 4. Part I.

azonban, hogy ez volt a Népszövetség utolsó sikere még Dél-Amerikában is, ahol a nagyhatalmak nem voltak jelen vagy nem voltak részesei a konfliktusnak.

A Paraguay és Bolívia közötti úgynevezett Chaco-háborút (1932-1935) ²⁰⁹ a huszadik század legvéresebb latin-amerikai konfliktusának tartják. ²¹⁰ A Népszövetség nagymértékben elbukott a megfelelő mechanizmus biztosításában, de meg kell jegyezni, hogy egyik félnek sem volt hajlandósága a vita békés megoldására. ²¹¹ Az Egyesült Államok hozzáállása is megkérdőjelezte a Népszövetség hatáskörét, mivel az USA ellenezte, hogy egy amerikai vitát európaiak oldjanak meg. ²¹² Az incidens 1927-ben kezdődött, amikor mindkét állam arra törekedett, hogy a Chaco régió *de facto* birtoklásáért tovább tolja saját határát. ²¹³ 1932-ben a bolíviaiaknak sikerült elfoglalniuk egy paraguayi erődöt, ami hatalmas katonai eszkalációt váltott ki, és nyílt ellenségeskedéshez vezetett. ²¹⁴ A vitát az 1933 decemberében tartott Pánamerikai Konferencia előtt tárgyalták, de a Népszövetség egy bizottságot küldött a béketárgyalásokra és népszövetségi jelentés elkészítésére. ²¹⁵ 1934 novemberében a Népszövetség Közgyűlése ajánlást fogadott el, amelyben sürgette a feleket, hogy vegyenek részt egy békekonferencián és szüntessék be az ellenségeskedést. ²¹⁶ A kísérlet nem járt sikerrel, sőt Paraguay úgy döntött, hogy kilép a Népszövetségből. ²¹⁷ A fegyveres konfliktusnak Argentína, Chile, Uruguay, Brazília és az Egyesült Államok közreműködésével folytatott sikeres közvetítés után vetettek véget, amelynek eredményeként Paraguay és Bolívia 1935-ben aláírta a tűzszüneti megállapodást. ²¹⁸ Hivatalosan csak 1938-ban kötöttek békeszerződést. ²¹⁹

Ugyanabban az évben, amikor a chacói háború *de facto* véget ért, egy másik háború, és ebben az esetben egyértelmű agresszió történt Afrikában. A második abesszíniai háború (1935- 1936) során Olaszország klasszikus gyarmati stílusban megtámadta és meghódította Etiópiát. ²²⁰ Ennek

²⁰⁹ A háború – nagyrészt gazdasági – okairól cf.: Ronald Stuart Kain. “Behind the Chaco War.” *Current History* (1916-1940) Vol. 42. No. 5 (August 1935).

²¹⁰ Esther Breithoff. “Conflict, Heritage and World-Making in the Chaco: War at the End of the Worlds?” UCL Press, London, 2020. 1. o.

²¹¹ Luis Francisco Asis Dasmaco. “La Guerra de Chaco.” *Revista Científica Semestral, Ciencias Jurídicas y Notariales*. Año 8. Vol. 1.

La Rioja (Argentina) 2018. 102. o.

²¹² Óscar Javier Barrera Aguilera. La Guerra del Chaco como desafío al panamericanismo: el sinuoso camino a la Conferencia de Paz de Buenos Aires, 1934-1935. *Anuario Colombiano de Historia Social y de la Cultura*. Vol. 38, no. 1. Bogotá, 2011. para. 191.

²¹³ Ronald Stuart Kain. “The Chaco Dispute and the Peace System.” *Political Science Quarterly*. Vol L. No. 3. (September 1935) 322. o.

²¹⁴ ICRC. “The Chaco war (1932-1935).” Publikálva: 2005 február 25.
<https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/5gkebj.htm>.

²¹⁵ Lester H. Woolsey. “The Settlement of the Chaco Dispute.” *The American Journal of International Law* Vol. 33. No. 1 (January 1939) 126. o.

²¹⁶ League of Nations Official Journal Special Supplement No. 132, 43-50. o.

²¹⁷ League of Nations Official Journal Special Supplement No.134. I. Notification by the Paraguayan Government of its Intention to Withdraw from the League of Nations. C.I04.M.49.1935.

²¹⁸ Woolsey. “The Settlement of the Chaco Dispute.” 127. o.

²¹⁹ Treaty of Peace, Friendship and Boundaries between Bolivia and Paraguay. Signed at Buenos Aires, July 21, 1938. A spanyol nyelvű szöveg itt érhető el: <https://www.mre.gov.py/cndl/index.php/institucional/memoria-final-de-la-cndl/tratado-de-paz-amistad-entre-las-republicas-de-bolivia-y-paraguay>.

²²⁰ Cf. Henry Bidou. “La Conquête de L’Éthiopie.” *Revue des Deux Mondes* (1829-1971) Huitième Période, Vol. 33. No. 4 (15 Juin 1936), 880-913. o Kiadta: *Revue des Deux Mondes*.

eredményeként 1936 májusában Olaszország annektálta Etiópiát, és létrehozta az Eritreát és Szomáliát is magában foglaló olasz gyarmatot.²²¹ A Népszövetség azonban nem lehetett "sem bíróság, sem közvetítő fél", és nem tudott hatékony szankciókat alkalmazni Olaszországgal szemben.²²² A történelmi kutatások azt mutatják, hogy a gazdasági szankciók inkább arra ösztönözték Olaszországot, hogy a történelmi Abesszínia feletti protektorátus helyett, ahogyan azt tervezték, elfoglalja teljes Etiópiát.²²³ Mindazonáltal a Népszövetség részvétele 1935. január 15-re nyúlik vissza, amikor Etiópia a konfliktus megoldásához kérte a Népszövetség segítségét. A Közgyűlés következő ülésén az etióp küldött úgy fogalmazott, hogy „[a] fenyegetés, ami nemcsak biztonságát, hanem nemzetként való létét is veszélyezteti, óráról órára növekszik [...] és még sürgetőbben intéz legfőbb felhívást az emberiség szívéhez”.²²⁴ Valóban, Etiópia számára az agresszió tilalma a népszövetségi alapelvek betartása élet-halál kérdés volt. Franciaország lakonikusan kifejezte támogatását az Egyezségokmány és a nemzetközi jog mellett. Az Egyesült Királyság kategorikusabban fogalmazott: a háborút meg kell állítani a Népszövetség elveinek érvényre juttatása érdekében. A szovjetek kollektív intézkedéseket sürgettek, és kiálltak a területi integritás tiszteletben tartása mellett. Haiti küldötte volt a legköltőibb, miközben kijelentette, hogy "[a] Népszövetségnek szembe kell néznie a végső próbatételével". És igaza volt, amikor rámutatott a Népszövetség képmutatására: "Úgy tűnik, hogy a fekete vagy színesbőrű népek elleni háború egyáltalán nem háború, hanem gyarmati expedíció [...]".²²⁵ Az üléseken elhangzott közhelyes beszédek mellett a Népszövetség fontosabb – főleg európai - szereplőinek valódi hozzáállását a hatalmi és gyarmati politika irányította.²²⁶ A franciák számára például "Olaszország barátsága nagyobb értékkel [birt], mint Etiópia barátsága",²²⁷ különösen a Németország elleni koalícióban. Ennek ellenére, mint mindig, most is felállítottak egy bizottságot, amely arra a következtetésre jutott, hogy Olaszország az Egyezségokmánnyal ellentétes erőszak alkalmazásához folyamodott.²²⁸ Még szankciókat is bevetettek, főleg gazdasági szankciókat és fegyverembargót,²²⁹ de

²²¹ Gaillard Géraud. "La Guerre d'Ethiopie et l'opinion mondiale." *Journal des Africanistes* Année 1988 Vol.58. No. 1. 147-148. o.

²²² André Chaumeix. "L'Europe et le Drame Éthiopien." *Revue des Deux Mondes* (1829-1971) Huitième Période, Vol. 29. No. 4 (15 Octobre 1935) 779. o.

²²³ Iberto Sbacchi. "The Italians and the Italo-Ethiopian War, 1935-1936." *Transafrican Journal of History* Vol. 5, No. 2 (1976) Published by: Gideon Were Publications. 130. o.

²²⁴ Report on the Work of the League of Nations since the Fifteenth Session of the Assembly: Continuation of the Discussion. Address of the Ethiopian delegation. in *League of Nations Official Journal. Special Supplement No. 138. Records of the Seventeenth Ordinary Session of the Assembly. Plenary Meetings, Texts of the Debates, Geneva, 1935.*

²²⁵ Meeting of the Assembly, October 10, 1935. Statements by the Delegations in Connection with the Documents Transmitted to the President of the Assembly by the President of the Council and Relating to the Dispute Between Ethiopia and Italy (continuation). in *Ibid.*

²²⁶ Cf. Alfred Zimmermann. "The League's Handling of the Italo-Abyssinian Dispute." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1931-1939) Vol. 14, No. 6 (Nov. - Dec., 1935) Published by: Oxford University Press on behalf of the Royal Institute of International Affairs.

²²⁷ "L'amitié Italienne a plus de valeur pour la France que l'amitié éthiopienne." in Claude Leblond. "Le Raid Italien sur L'Éthiopie." *Esprit* (1932-1939) Vol. 3. No. 34 (1er Juillet 1935) Published by: Editions Esprit. 655. o.

²²⁸ *League of Nations Official Journal*, November 1935. Seventh Council meeting, 7 October 1935. 1225. o.

²²⁹ Co-ordination Committee First Meeting (Public) Held on Thursday, October 31st, 1935, at 6 p.m. and Second Meeting (Public). Held on Saturday, November 2nd, 1935, at 13.30p.m. Mindkettő itt: *League of Nations Official Journal Special Supplement No. 146. Dispute between Ethiopia and Italy, Co-ordination of Measures under Article 16 of the Covenant, Co-ordination Committee, Minutes of the Second Session October 31 – November 6, 1935.*

Franciaország és Nagy-Britannia távol maradt, és leállította a további végrehajtási intézkedéseket.²³⁰ Lassan olvadt a szankciók mögötti támogatás és kitartás, és 1936. július 2-ára a Közgyűlés két fő kérdést szándékozott értékelni: a május 9-i annexiós kiáltvány Olaszország általi el nem ismerését és azt, hogy érdemes-e a fennmaradó szankciókat életben tartani.²³¹ Az annexiót nem ismerték el, de a szankciók visszavonását a Közgyűlés július 4-i ülésén gyakorlatilag elismerték.²³²

A Népszövetség történetének egyik legfenyegetőbb válsága volt, amikor 1936 márciusában a német csapatok a versailles-i szerződést megsértve behatoltak a Rajna-vidék demilitarizált övezetébe.²³³ Ezt a kérdést azonban itt nem értékeljük, mivel a jogi kérdések csak a vonatkozó szerződések megsértésének és betartatásának kérdését érintették, nem pedig az agressziót.²³⁴ Bár Németország érintette az agresszió kérdését,²³⁵ még a Franciaország által kidolgozott és a Tanács által elfogadott határozat²³⁶ is csak azt állapította meg, hogy Németország megsértette a versailles-i és a locarnói szerződést, anélkül, hogy szankciókat alkalmazott volna.²³⁷

Mindezek a csalódások azt eredményezték, hogy "[a] Nemzetek Szövetségébe és a kollektív biztonságba vetett maradék hitet [...] elsöpörte a Népszövetség kihagyása a spanyol háborúból".²³⁸ A spanyolországi fegyveres konfliktus kényessége abban állt, hogy polgárháború volt.²³⁹ Olaszország, Németország és a Szovjetunió azonban beavatkozott, ami a konfliktust az európai biztonság szempontjából aggályossá tette.²⁴⁰ A probléma az volt, hogy a Népszövetség hatásköre és Egyezségokmánya a külső agresszió elleni védelmet hivatott biztosítani, nem pedig a belső *status quo*-t fenyegető "belső politikai zavarok" ellenit.²⁴¹ Ennek ellenére Spanyolország felhívta a Közgyűlés figyelmét "az agresszió új formájából eredő veszélyre a béke ellen, amely abban állt, hogy egy állam háborút indít teljes szándékkal, de hadüzenet nélkül, úgy, hogy először egy másik államban lázadást

²³⁰ Benjamin Ferencz. "Enforcing International Law." 71-72. o.

²³¹ John H. Spencer. "The Italian-Ethiopian Dispute and the League of Nations." *The American Journal of International Law* Vol. 31, No. 4 (October 1937). 637. o.

²³² Meeting of The Assembly, July 4, 1936. Closing Speech by the President. in *League of Nations Official Journal*. Special Supplement No. 146.

²³³ Robert Alexander Clarke Parker. "The First Capitulation: France and the Rhineland Crisis of 1936." *World Politics* Vol. 8. No. 3 (April 1956) Published by: The Johns Hopkins University Press. 355. o.

²³⁴ Cf. Quincy Wright. "The Rhineland Occupation and the Enforcement of Treaties." *The American Journal of International Law* Vol. 30. No. 3 (July 1936).

²³⁵ *League of Nations Official journal* 17th Year, No. 4 (PART I) Ninety-first (Extraordinary) Session of the Council (PART I) March 19th, 1936 Treaty of Mutual Guarantee between Germany, Belgium, France, Great Britain and Italy, done at Locarno on October 16th, 1925: Communications from the French and Belgian Governments (continuation). Mr. von Ribbentrop.

²³⁶ *Ibid.* I. Telegram from the French Government Paris, March 8th, 1936.

²³⁷ *Ibid.* League of Nations Resolution on the application of Belgium and France, made to it on March 8th, 1936, adopted by the Council on 19 March 1936.

²³⁸ Anthony Adamthwaite. "The Spanish Civil War Revisited: The French Connection." in Gaynor Johnson. (ed). "The International Context of the Spanish Civil War." Cambridge Scholars Publishing. Newcastle upon Tyne, 2009. 6. o.

²³⁹ *Ibid.* Gaynor Johnson. "Introduction." x. o.

²⁴⁰ Ann Van Wynen Thomas and A. J. Thomas, Jr. "Non-intervention and the Spanish Civil War." *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969)* Vol. 61 (April 27-9 1967) 2. o.

²⁴¹ Francis O. Wilcox. "The League of Nations and the Spanish Civil War." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol. 198. Present International Tensions (July 1938). Kiadta: Sage Publications, Inc. 65-6. o.

provokál, majd katonai segítséget nyújt a lázadóknak".²⁴² Nagy-Britannia és Franciaország azonban meg volt győződve arról, hogy a kérdés természeténél fogva belügy, és a Népszövetség a legjobb, amit tehet, hogy egy be nem avatkozási megállapodást köt.²⁴³ Nyilvánvalóan azonban a be nem avatkozás csak akkor lehetett volna elfogadható Spanyolország számára, ha Olaszországgal és Németországgal szemben is kikényszeríthető.²⁴⁴

Bár Japán már kilépett a Népszövetségből, az 1937 nyarán történt japán invázió nemcsak azért érintette a Népszövetséget, mert Kína mint áldozat még mindig tagja volt. Ugyanis a háborút nemcsak jogtalanul indították, hanem a japán erők által elkövetett szörnyű mészárlások is súlyosbították.²⁴⁵ A Távol-keleti Tanácsadó Bizottság jelentése szerint a helyzet nemcsak a két érintett államot, hanem minden államot érintett, és a Népszövetség célja éppen a béke fenntartása és helyreállítása volt.²⁴⁶ Kína négyszer fordult a Tanácshoz és sürgette, hogy foglalkozzon a japán agresszióval.²⁴⁷ Japán még a Népszövetség meghívását sem fogadta el egy lakonikus táviratban azzal az indokkal, hogy Japán úgy vélte, a Népszövetség *"nem képes igazságos és megfelelő megoldást nyújtani a Japán és Kína közötti jelenlegi konfliktusra [...]"*.²⁴⁸ A Közgyűlés határozatot fogadott el, amelyben elítélte Japánt a Kínában lévő nyílt falvak bombázása miatt.²⁴⁹ Egy másik határozatban²⁵⁰ elfogadta a bizottság jelentését, amely szerint Japán cselekedetei *"nem igazolhatóak sem a létező egyezmények, sem az önvédelem joga alapján, és (azok) ellentétesek Japánnak az 1922. február 6-i Kilenchatalmi Szerződésből és az 1928. augusztus 27-i Párizsi Paktumból eredő kötelezettségeivel"*.²⁵¹ Valódi segítséget azonban nem nyújtottak Kínának, és nem vezettek be hatékony szankciókat Japán ellen, amely, úgy tűnik, *"helyesen számított arra, hogy a kínai-japán ügyben nem fognak szigorú intézkedéseket hozni"*.²⁵²

A Népszövetség végső kudarcához vezető események Európában történtek. 1938 márciusában Hitler bevonult Bécsbe, és bejelentette az Anschluss-t. Ezzel a Népszövetség felé is közölte Ausztria tagságának végét.²⁵³ A Népszövetség főtitkára egyszerűen tudomásul vette a tényt.²⁵⁴ Egyedül Mexikó tiltakozott a független Ausztria elnyomása ellen, joggal állítva, hogy az Anschluss idegen

²⁴² Appeal by the Spanish Government. December 11th, 1936 in League of Nations Official Journal. Minutes of the Ninety-Fifth (Extraordinary) Session of the Council Held at Geneva from Thursday, December 10th, to Wednesday, December 16th, 1936.

²⁴³ Cf. Norman J. Padelford. "The International Non-Intervention Agreement and the Spanish Civil War." The American Journal of International Law Vol. 31. No. 4 (October 1937).

²⁴⁴ Cf. Ricardo Miralles. "La Diplomatie de La République Espagnole Face a La Non-Intervention, 1936-1939." Guerres mondiales et conflits contemporains No. 186 (Avril 1997). Published by: Presses Universitaires de France. 51-2. o.

²⁴⁵ Cf. Frédéric Koller. "1937, sur le front de la guerre sino-japonaise." CICR. Kiadva: 2017 október 17. <https://www.icrc.org/fr/doc/resources/documents/article/other/150-years-china-japan-1937.htm>.

²⁴⁶ "Second Report of the Sub-Committee of the Far-East Advisory Committee." A.80.1937.VII. League of Nations Official Journal, Special Supplement, 177, 1937. para. 3. 43. o.

²⁴⁷ "Fourth Meeting (Public)." League of Nations Official Journal, vol. 19, no. 11, November 1938, 863. o.

²⁴⁸ Ibid. Annex 1726. Communication No. II, C.326.M.193.1938.VII. 988. o.

²⁴⁹ Resolution adopted on September 28th, 1937. "Resolutions Adopted on the Proposals of the Far-East Advisory Committee Set up by the Assembly on February 24th, 1933." League of Nations Official Journal, Special Supplement, 168, 1937, 34. o.

²⁵⁰ Resolution adopted on October 6th, 1937. Ibid.

²⁵¹ "First Report of the Sub-Committee of the Far-East Advisory Committee." A.78.1937.VII. League of Nations Official Journal, Special Supplement, 177, 1937. IV. Conclusions 42. o.

²⁵² Thomas W. Burkman. "Japan and the League of Nations Empire and World Order, 1914–1938." University of Hawaii Press Honolulu 2008. 207. o.

beavatkozás, a népszavazás pedig a *voluntas coacta voluntas non est* elv szerint ellentétes a nemzetközi joggal. Etiópia, Spanyolország, és Kína bevonásával Mexikó sürgette a Népszövetséget, hogy ne ismerje el a *fait accompli*-t, amely egyértelműen egy fegyveres államcsíny (*coup de force*) eredménye volt.²⁵⁵ Európa nagyhatalmai ennek éppen az ellenkezőjét tették. Az egyértelmű agressziótól való félelmükben²⁵⁶ Franciaország, az Egyesült Királyság és Olaszország az 1938-as müncheni megállapodással nemzetközileg jóváhagyott eszközt biztosított Németország számára a Szudéta-vidék megszállásához.²⁵⁷ A szovjet képviselő szenvedélyes beszédében éppen a Népszövetségnek ezt a nemzetközi béke fenntartására való alkalmatlanságát kritizálta, és azzal érvelt, hogy a blokkok és a magánszövetségek nem védhetik meg a békét, csak a kollektív, kötelezettségen alapuló erő az agresszorral szemben.²⁵⁸ A sors iróniája, hogy 1939-ben ugyanez a Szovjetunió titkos paktumot írt alá Lengyelország német és szovjet befolyás alatt történő felosztásáról,²⁵⁹ majd mindkét állam ennek megfelelően támadást indított. Az Egyesült Királyság és Franciaország az általuk Lengyelországnak nyújtott garanciák miatt értesítette a Népszövetséget, hogy Németországgal szemben hadiállapotban lévőknek tekintik magukat.²⁶⁰ 1939. november 30-án az orosz csapatok egyértelműen agresszív háborúban rohanták le Finnországot.²⁶¹ Molotov önvédelemre hivatkozott, kijelentette, hogy a finn katonai klikk rendkívül ellenséges, és az invázióra a Szovjetunió biztonsága és Leningrád védelme miatt volt szükség.²⁶² A Közgyűlés elítélte a szovjet akciót, mint agressziót, és felszólított minden nemzetet, hogy nyújtson Finnországnak anyagi és humanitárius segítséget az ellenálláshoz.²⁶³ Ez volt az utolsó szimbolikus akciója a Népszövetségnek,²⁶⁴ amely nem sokkal később *de facto* megszűnt létezni, és Európát és a világot sorsára hagyta a második világháború hajnalán.

²⁵³ Letter from the German Government. C.102.M.54.1938.VII. "Situation of Austria in Relation to the League of Nations." League of Nations Official Journal, vol. 19, no. Issues 3 and 4, March-April 1938. 237. o.

²⁵⁴ Acknowledgement by the Secretary-General. C.102(a).M.54(a).1938.VII. Ibid. 238. o.

²⁵⁵ Letter from the Mexican delegation. C.101.M.53.1938.VII. Ibid. 239. o.

²⁵⁶ Cf. Naomi Black. "Decision-Making and the Munich Crisis." British Journal of International Studies Vol. 6. No. 3, A Special Number on Appeasement (October 1980), Published by: Cambridge University Press, 278-303. o.; Dessberg, Frédéric. "Les motivations politiques d'un ministre « munichois » : Anatole de Monzie". Saupin, Guy, et Éric Schnakenbourg. Expériences de la guerre, pratiques de la paix : Hommages à Jean-Pierre Bois. Rennes : Presses universitaires de Rennes, 2013. (181-194. o)

²⁵⁷ Text of Munich Agreement: Between Germany, Great Britain, France, and Italy, Concluded in Munich on September 29, 1938. in World Affairs Vol. 101. No. 4 (December, 1938), Kiadta: Sage Publications, Inc. 249-251. o.

²⁵⁸ Mr. Litvinoff as the representative of the USSR at the 21 September 1938 Assembly meeting. League of Nations Official Journal Special Supplement No. 183. 1938. 74-78. o.

²⁵⁹ Letter from the Consul-General of Poland. C.349.M.264.1939.VII. "Protests by the Polish Government." League of Nations Official Journal, vol. 20, no. Issues 9 and 10, September-October 1939, 386. o.

²⁶⁰ Communications relating to the present state of war. A. I. Communication from the French Government and A.II Communication from the Government of the United Kingdom respectively. Ibid. 387. o.

²⁶¹ XVI. Report of the Assembly. A.46.1939.VII. Annex 1756. League of Nations Official Journal 20, no. Issues 11 and 12 Part II (November-December 1939). A) para. 12. 535. o.

²⁶² Ibid. 535. o.

²⁶³ Resolution. Ibid. 540-541. o.

²⁶⁴ Bár hivatalosan a Közgyűlés csak 1946-ban fogadta el a feloszlásról szóló határozatot. Cf.: Resolution for the Dissolution of the League of Nations, Adopted by the Assembly on April 18, 1946. International Organization Vol. 1. No. 1 (February 1947), 246-251. o. Kiadta: University of Wisconsin Press.

A nacionalizmus és a fegyverkezés felemelkedése mindenütt jelen volt. A Népszövetségtől pedig azt remélték, hogy "az emberi örület ilyen időszakában" a kollektív biztonság felé vezető nemzetközi együttműködés intézménye lesz.²⁶⁵ A Népszövetség előtt az államok külpolitikája egoista és önző volt. Ahogy Beneš állította, a Népszövetség megalkotói felismerték, hogy vannak közös nemzetközi erkölcsi és anyagi érdekek, és ezek biztosítása érdekében az államoknak le kell mondaniuk bizonyos szuverén jogaikról.²⁶⁶ 1930 körül egy akadémiai vitában arról, hogy az USA-nak kellett volna csatlakoznia a Népszövetséghez, a pro-oldal azzal érvelt, hogy a Népszövetség képes teljesíteni ezt a célt és elősegítheti a békét.²⁶⁷ Míg mások már ugyanebben az évben úgy látták, hogy a Népszövetség "javasolhat, vitatkozhat, figyelmeztethet, ajánlhat, de nem kényszeríthet".²⁶⁸ A Népszövetség Tanácsa ugyanis rendkívül eltökélt volt abban, hogy elkerülje az általános háborút, mint szankciót, és Watt már 1933-ban megjegyzi, hogy "ez nyilvánvalóan veszélyeztette a kollektív felelősség egész háború utáni rendszerét".²⁶⁹ Több kísérlet is történt arra, hogy a Népszövetséget egy hatékonyabb rendszerre reformálják, hogy megelőzzék és megállítsák a jövőbeni agressziót, és legalább definiálják az agressziót.²⁷⁰ Az államok azonban meglehetősen vonakodtak és kételkedtek abban, hogy ténylegesen megegyezzenek, különösen mivel úgy vélték, hogy ha támadás történik, a válaszlépés tisztán technikai és katonai jellegű lenne ilyen esetben.²⁷¹ Vagyis tartottak attól, hogy az agresszióra automatikusan fegyverrel kellene válaszolni. Ez egyik oldalról sem jó. Az agresszor állam nem vívhatna háborút szabadon (még gyarmatit sem) mert tartania kellene a közös nemzetközi fegyveres választól. De a másik oldalon pedig a nem hadviselő feleknek hozzá kellene katonailag járulni a közös nemzetközi hadi válaszhoz, ezzel pedig olyan konfliktusokba avatkoznának be, amibe nem szerettek volna. Összességében tehát, paradox módon az volt az elképzelés, hogy egy erős anti-agressziós jogi keret lényegében csak növelné a háborúk számát. Ennek ellenére nehéz tagadni, hogy megpróbáltak hinni a szervezetben és ezáltal a kollektív biztonságban. Legalább volt egy valóban nemzetközi fórum, ahol megvitták és megpróbálták békésen rendezni a vitákat. Bár az USA nem volt tag, Franciaország és az Egyesült Királyság úgy döntött, hogy a Ligát külpolitikájuk központjává teszik.²⁷² Más nemzetek is követték hozzáállásukat. Ennek köszönhetően gyakorlatilag minden, a Népszövetség keretein kívüli békés közvetítés és vitarendezés végül a Népszövetséggel való együttműködés mellett döntött.²⁷³ Ez az erőfeszítés valóban értékes volt, és a Népszövetség érdeme volt. "Eredményei tiszteletre méltóak

²⁶⁵ Raymond B. Fosdick. "Stabilization of Peace Through the League of Nations." Proceedings of the Academy of Political Science Vol. 16, No. 2, The Stabilization of Peace (Jan., 1935) Kiadta: The Academy of Political Science. 196. o.

²⁶⁶ Eduard Beneš. "The League of Nations: Successes and Failures." Foreign Affairs Vol. 11. No. 1 (Oct., 1932), Published by: Council on Foreign Relations 68. o.

²⁶⁷ H. V. Kaltenborn and John H. Clarke. "In Favor of Joining the League" Current History (1916-1940) Vol. 31, No. 4 (January 1930) Kiadta: University of California Press. 654. o.

²⁶⁸ David Jayne Hill and Philip Marshall Brown. "Against Joining the League." Current History (1916-1940) Vol. 31, No. 4 (January 1930) 674. o.

²⁶⁹ Raymond G. Watt. "The League of Nations": Has It Failed? What of Its Future?" The Australian Quarterly Vol. 5, No. 20 (Dec., 1933) Kiadta: Australian Institute of Policy and Science. 100-101. o.

²⁷⁰ Cf.: Clyde Eagleton. "Reform of the Covenant of the League of Nations." The American Political Science Review Vol. 31, No. 3 (Jun., 1937), 455-472. o. Kiadta: American Political Science Association.

²⁷¹ Jaroslav Zourek. "Enfin une définition de l'agression." Annuaire Français de Droit International. Année 1974. No. 20. pp. 9-30, 11. o.

²⁷² Denna Frank Fleming. "The League of Nations and Sanctions." Proceedings of the Annual Session (Southern Political Science Association) No. 8 (December 26, 1935) Kiadta: The University of Chicago Press. 21. o.

²⁷³ Lazare Kopelmanas. The Problem of Aggression and the Prevention of War. The American Journal of International Law Vol. 31, No. 2 (Apr., 1937). 246. o.

voltak, és úgy tűnt, hogy fokozatosan elnyeri a modern nemzetközi élet nélkülözhetetlen elemének pozícióját".²⁷⁴ Számos elmélet létezik arra vonatkozóan, hogy a Népszövetség miért bukott meg a nemzetközi kapcsolatokban elfoglalt elismert pozíciója ellenére. Egyesek szerint a totalitárius államok szándékosan rombolták a Népszövetséget, hogy gyengítsék a béke melletti erőket,²⁷⁵ mások szerint az egész kísérlet idealista volt, mivel a korszak csak a hatalmat értette, míg az engedményt gyengességnek tekintette.²⁷⁶ Az is lehetséges, hogy a Népszövetség a nemzeti önzéssel konkurálva nem tudta elég világosan kommunikálni céljait, ezért nem tudta a közvéleményt a békésebb irányba befolyásolni.²⁷⁷ Bizonyára több tényező is hozzájárult a Népszövetség halálához. A félelem és a bizalmatlanság lehetett azonban a legjelentősebb. Az államok akkoriban ugyanolyanok voltak mint most. Önzők voltak. Biztosítani akarták, hogy mindkét oldalon ők legyenek a kivétel a kollektív biztonság alól. Attól tartottak, hogy egy túl erős, kötelezettségeken alapuló kollektív mechanizmus a háború ellen megszorítja a kezüket, így a nemzeti érdekeket nem lehet megvédeni. Ez jogos félelem a függetlenségért. Az is aggasztotta őket, hogy egy másik állam érdekében hozzájáruljanak a kollektív katonai erőfeszítésekhez. Ez jogos félelem az eszkalációtól, amely elérheti polgáraikat és területüket. Amit nem tudtak és még mindig nem tudnak megérteni, az az, hogy a kollektív biztonság soha nem működhet a legnagyobb bizalom és szolidaritás nélkül. Az ilyen szolidaritással ugyanis az elkerülhetetlen kollektív fellépéstől való kölcsönös félelem azt eredményezheti, hogy az államok függetlensége határaikon belül és az eszkalációmentesség határaikon kívül garantálható lenne. Ez volt a Nemzetek Szövetségének gondolata. Az elmélet megvolt, a jog megvolt. De hiányzott a bizalom.

Az agresszió jelenlegi tilalma

Az ENSZ Alapokmány felé tett előrelépés

A Népszövetség mögött álló nemes eszméket a második világháború kitörése törte szilánkos darabokra. Az államok ismét visszahozták az *ultima ratio regumot*, ami az egész újonnan létrehozott nemzetközi rend halálát jelentette, amely az agresszió tilalmának és a viták békés úton történő rendezésének kötelezettségén alapult. Az a tény, hogy a náci zsarnokság megszegte a békét, nemcsak jogi, hanem erkölcsi alapot is adott a szövetséges hatalmaknak a tengelyhatalmak elleni háborúra. Az Egyesült Államoknak és az Egyesült Királyságnak már 1941-ben megvolt az elképzelése arról, hogy győzelmük után egy új világot építenek. A Churchill és Roosevelttel által aláírt Atlanti Charta ugyanazokat az elveket rögzítette, mint a Népszövetség: a békét és a félelemtől mentes nemzetközi élet reményét.²⁷⁸ Az Alapokmány kifejezte azt a meggyőződést, hogy "a világ minden nemzetének reális és szellemi okokból egyaránt el kell jutnia az erőszak alkalmazásáról való lemondásra", és az új nemzetközi rendszer gondolata "az általános biztonság szélesebb körű és állandó rendszerének létrehozásával" szintén előfordult a szövegben.²⁷⁹ Ez az új rendszer 1944-ben kezdett formát ölteni egy nemzetközi szervezetben, az Egyesült Nemzetek Szervezete néven.²⁸⁰ A Dumbarton Oaks-i

²⁷⁴ Marcel Hoden. "Europe without the League." *Foreign Affairs* Vol. 18, No. 1 (Oct., 1939). 14. o.

²⁷⁵ *Ibid.* 13. o.

²⁷⁶ Allen W. Dulles. "Collective Security." *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969)* Vol. 33 (April 27-29, 1939) Kiadta: Cambridge University Press. 123. o.

²⁷⁷ Cf. Dell G. Hitchner. "The Failure of the League: Lesson in Public Relations." *The Public Opinion Quarterly* Vol. 8, No. 1 (Spring, 1944), 61-71. o. Kiadta: Oxford University Press.

²⁷⁸ Atlantic Charter signed by Franklin D. Roosevelt and Winston S. Churchill on 14 August 1941. Sixth point. Elérhető itt: <https://avalon.law.yale.edu/wwii/atlantic.asp>.

²⁷⁹ *Ibid.* Eighth point.

²⁸⁰ The Dumbarton Oaks Proposals for a General International Organization, Preamble. In *The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945*, Vol. 3, 1-23. o.

konferencián az USA, Oroszország, Kína és az Egyesült Királyság megállapodott az érintett szervezet céljairól, elveiről, szerveiről és feladatairól. A Dumbarton Oaks-i javaslatok világosan kimondták, hogy az ENSZ fő célja "[a] nemzetközi béke és biztonság fenntartása; és e célból hatékony kollektív intézkedések meghozatala a békét fenyegető veszélyek megelőzésére és elhárítására, valamint az agressziós cselekmények vagy más békét sértő cselekmények visszaszorítására, továbbá békés eszközökkel a béke megzavarásához vezető nemzetközi viták kiigazítása vagy rendezése".²⁸¹ Ez a kívánság a szöveg több részében is visszaköszönt. Az elvek között szerepelt, hogy a tagok "nemzetközi kapcsolataikban tartózkodnak az erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától".²⁸² A tagságot is úgy tervezték, hogy csak békeszerető államok számára legyen nyitott,²⁸³ és egy egész fejezetet szenteltek a nemzetközi béke fenntartásának és az agresszió visszaszorításának szabályozására.²⁸⁴ Ez a fejezet kétpilléres mechanizmust irányzott elő a béke biztosítására. Az első a klasszikus elv, a viták békés rendezése, a másik a békét fenyegető veszélyek megállapítása és az ezekre irányuló intézkedések. Ez a második pillér újdonságot jelent a Népszövetség rendszeréhez, ahol nem volt egyértelmű normatív cselekvési terv agresszió esetén. Néhány fontos elem a javaslat megfogalmazóinak egyértelmű elkötelezettségét mutatja a háború elleni hatékonyabb rendszer mellett. Először is, még a viták békés rendezését is a Biztonsági Tanácshoz kötötték, ahelyett, hogy a hatáskört kizárólag a választottbírószágra vagy a Nemzetközi Bíróságra ruházták volna,²⁸⁵ mivel a cél az volt, hogy a BT számára alapot biztosítsanak bármilyen vita kivizsgálására, és jogot adjanak a testületnek annak eldöntésére, hogy egy vita veszélyezteti-e a nemzetközi békét és biztonságot.²⁸⁶ Bár meg kell említeni, hogy az peresíthető vitákat a Nemzetközi Bíróság elé kellett volna terjeszteni,²⁸⁷ ami azt is jelenti, hogy a BT vitarendezését politikai és nem jogi jellegűnek tervezték. A tervek szerint még a tagsággal nem rendelkező államoknak is joguk lett volna vitát a BT elé terjeszteni,²⁸⁸ ami azt mutatja, hogy a szervezetet egyetemesnek tervezték. Ez az egyetemes jelleg döntő fontosságú volt a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának hatékonysága szempontjából. Érdekes módon a Javaslat ezen a ponton különbséget tett ugyan a béke fenyegetése, a béke megsértése és az agresszió között,²⁸⁹ de a különbségtétel jellegét nem részletezte. A tervezet készítőinek a béke fenntartása iránti elkötelezettségének kifejezése az is, hogy a katonai erő kollektív alkalmazásának jogi lehetőségeit az BT-re kívánták bízni.²⁹⁰ Ahogy Ferencz Benjamin megjegyezte, az elképzelés az volt, hogy "a béke és a biztonság érvényre juttatása érdekében olyan nagyságrendű katonai erő gyors felállítását biztosítsák, amely alkalmas az esetlegesen felmerülő agresszió elrettentésére vagy elfojtására".²⁹¹ Az agresszió definíciója azonban nem került bele a szövegbe.

²⁸¹ Ibid. Chapter I. para. 1.

²⁸² Ibid. Chapter II. para. 4.

²⁸³ Ibid. Chapter II. para. 1.

²⁸⁴ Ibid. Chapter VIII. Arrangements for the Maintenance of International Peace and Security Including Prevention and Suppression of Aggression.

²⁸⁵ A Nemzetközi Bíróság felállítását is a VII. fejezet alatt tervezték a javaslatokban.

²⁸⁶ Ibid. Chapter VIII. Section A. para. 1.

²⁸⁷ Ibid. Chapter VIII. Section A. para. 6.

²⁸⁸ Ibid. Chapter VIII. Section A. para 2.

²⁸⁹ Ibid. Chapter VIII. Section B. para. 2. "In general the Security Council should determine the existence of any *threat to the peace, breach of the peace or act of aggression* and should make recommendations or decide upon the measures to be taken to maintain or restore peace and security."

²⁹⁰ Ibid. Chapter VIII. Section B. paras. 4-9.

²⁹¹ Benjamin Ferencz. "Defining International Aggression. The Search for World Peace." Vol. 1. Part Two (1) Digitalizált [http. verzió elérhető itt: https://www.derechos.org/peace/dia/doc/bf2.html#N_162_](https://www.derechos.org/peace/dia/doc/bf2.html#N_162_).

Ennek megfelelően a kis nemzetek benyújtották módosító javaslatukat. Ezek az államok természetüknél fogva több garanciát akartak arra, hogy a rendszer működőképes legyen, és ne éljenek vissza vele, vagy ne bénítsák meg. A javaslatok három fő, eltérő jelentőségű kérdéssel foglalkoztak: (i) az agresszió kívánt definíciója; (ii) kiegyensúlyozottabb hatalommegosztás a Közgyűlés és a Biztonsági Tanács között, és különösen az állandó tagok túlsúlyos szerepének korlátozására tett kísérlet; és (iii) a Nemzetközi Bíróság szerepe a rendszerben. (iv) Emellett egyes latin-amerikai államok különös hangsúlyt fektettek a nemzetközi jogállamiság bevezetésére.

(i) Csehszlovákia megpróbálta megtalálni az egyensúlyt a rugalmasság és a definíciók merevsége között. Elismerte, hogy a szigorú meghatározások nem szolgálhatják a rendszer előnyeit, ²⁹² szükségesnek tartotta, hogy az agresszióra valamilyen meghatározás legyen, még ha az nem is került be az Alapokmányba. A cseh javaslat az agresszió meghatározásáról szóló egyezménytervezet használatát javasolta. ²⁹³ Ez a törekvés kisebb eltérésekkel a bolíviai és a Fülöp-szigeteki javaslatban is jelen volt. A csehszlovák és a bolíviai ajánlás később bevezetett kiegészítő elemként tartalmazta, hogy az agresszió egy másik állam területi integritása és politikai függetlensége ellen irányul. ²⁹⁴

(ii) Az állandó BT-tagsággal rendelkező nagyhatalmak látható hatalmi súlyával szemben a kisebb nemzetek megpróbálták megerősíteni a közgyűlés szerepét, vagy elhagyni az állandó tagok vétójogát. Csehszlovákia felvetette annak lehetőségét, hogy amennyiben a BT az Alapokmány elveivel nem összhangban lévő intézkedésekhez folyamodik, vagy a vitában részt vevő felek bármelyike ezt kéri, a közgyűlésnek legyen joga dönteni a kérdésben. ²⁹⁵ Nyilvánvalóan az volt a cél, hogy legalább egyfajta végső ellenőrzést biztosítsanak az BT felett, hasonlóan ahhoz, ahogyan a nemzeti parlamentek végső ellenőrzést és felügyeletet gyakorolhatnak a kormány intézkedései felett. Egy későbbi szakaszban a mexikói kormány továbbment, és kérte, hogy a közgyűlés egyenlő jogokat kapjon az agressziós helyzet meghatározásában és eldöntésében. ²⁹⁶ A vétójoggal kapcsolatos ellentmondásokat a venezuelai kormány javaslatai világosan jelezték, rámutatva, hogy egyetlen állandó tagot sem lehet elítélni agresszióért. ²⁹⁷ Bár Hollandia a vétót inkább a kis nemzetek biztonságát garantáló eszköznek tartotta, ²⁹⁸ Belgium is támogatta az intézményt, de azt javasolta, hogy bizonyos kérdésekre

²⁹² Observations of the Czech Government on the Dumbarton Oaks Proposals (innenről: CZ proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14(b), May 1, 1945. 466-471. o. point I.

²⁹³ Ibid. point III.

²⁹⁴ Ibid. point I.; Proposals of the Delegation of the Republic of Bolivia for the Organization of a System of Peace and Security (innenről: BOL proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14(r), May 5, 1945. 577-586. o. Amendment proposals to Chapter II. para. 5.

²⁹⁵ CZ proposal point I.

²⁹⁶ Texts of Dumbarton Oaks Proposals, Amendments of Sponsoring Powers, and Amendments Submitted by Other Participating Governments, Relating to Chapter VIII B and XII, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Vol. III. (Doc. 2. G/7 (c) (1) 5 May 1945. 175. o.

²⁹⁷ Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by Venezuela (hereinafter as VEN Proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (d) (1) 31 October 1944. 202. o.

²⁹⁸ Suggestions Presented by the Netherlands Government Concerning the Proposals for the Maintenance of Peace and Security Agreed on at the Four Powers Conference of Dumbarton Oaks as Published on October 9, 1944. January 1945 (innenről: NL Proposal). In Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation 317. o.

korlátozzák annak használatát.²⁹⁹ A Fülöp-szigeteki delegáció azt javasolta, hogy ne legyen vétőjog az állandó tagok kezében, inkább többségi szavazási rendszert kellene alkalmazni, és az agresszió elleni katonai erő alkalmazása esetén az állandó tagok 4/5-ének megerősítésére lenne szükség a nem állandó tagok 3/4-ének megerősítésével.³⁰⁰ Görögország szintén a többségi szavazással történő megoldást támogatta, mivel a vétőjog veszélyeire hívta fel a figyelmet azzal, hogy "a Biztonsági Tanácsot el lehetne zárni attól, hogy megvizsgálja az agresszió tényének megállapítását".³⁰¹ Etiópia szintén a vétő kizárása mellett kardoskodott,³⁰² akárcsak Egyiptom, megjegyezve, hogy a vétőrendszer bizonyos változtatásai "nagyobb bizalmat ébresztenének az Új Világszervezet demokratikus céljai iránt".³⁰³

(iii) Úgy tűnik, hogy egyes államok előnyben részesítették a BT és a Nemzetközi Bíróság funkciója közötti egyértelműbb megkülönböztetést, hogy az előbbi politikai szervként járjon el, míg az igazságszolgáltatási, tehát jogi kérdéseket a Bíróság előtt kelljen elbírálni. Ezt az elképzelést javasolták egyértelműbben belefoglalni az Alapokmányba, kimondva, hogy nem általában, hanem minden esetben az igazságszolgáltatási jogvitákat a Nemzetközi Bíróság elé kell terjeszteni. Ezt Csehszlovákia,³⁰⁴ Bolívia³⁰⁵ és Venezuela javasolta.³⁰⁶ A nemzetközi béke és biztonság előfeltételeként felmerült a Nemzetközi Bíróság kötelező joghatóságának szükségessége is.³⁰⁷

(iv) Egyes dél-amerikai államok javaslatainak érdekes aspektusa annak elismerése, hogy a rendszer hatékonysága csak a jog nemzetközi tiszteletben tartásán, tehát egy nemzetközi jogállamiságon alapulhat. E célból a Fülöp-szigetek, Uruguay és Bolívia olyan javaslatokat tett, amelyek hangsúlyozzák, hogy a béke és a biztonság csak az igazságossággal érhető el. Vagy ahogyan azt Görögország még meggyőzőbben érvelte: a béke és biztonság fenntartásának céljához a következőket kell csatolni: "a szerződéses kötelezettségek és a nemzetközi jog, az igazságosság és az erkölcs általánosan elfogadott elveinek tiszteletben tartásával".³⁰⁸ Görögország azzal érvelt, hogy e kiegészítő szöveg nélkül a nemzetközi béke és biztonság "homályosan emlékeztet a háború előtti szomorú években követett "béke minden áron" politikára, és tisztázásra szorul a szervezet elveinek és céljainak egyértelművé tételével".³⁰⁹ Ezzel a görög delegáció azt fejezte ki, hogy az a meglehetősen gyáva gyakorlat, hogy a háborút csak azért tűrik el, hogy elkerüljenek egy nagyobb, elfogadhatatlan, és az

²⁹⁹ Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (k) 5 February 1945. 333. o.

³⁰⁰ Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation (innenről: PHIL Proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14 (k), May 5, 1945, 535-539. o. points X and XI.

³⁰¹ Amendments to Dumbarton Oaks Proposals Supplemented by the Texts Adopted at Yalta, Submitted by the Greek Delegation (innenről: GR Proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14(i), May 4, 1945, 531-533. o. points 3 and 4.

³⁰² Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945. Doc. 2. G/14 (n) 5 May 1945. 559. o.

³⁰³ Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (q) (1) 5 May 1945. 517. o.

³⁰⁴ CZ Proposal. II. 3.

³⁰⁵ BOL Proposal para. 6.

³⁰⁶ VEN Proposal. 210. o.

³⁰⁷ PHIL Proposal. XII. 2.; NL Proposal 321. o.

³⁰⁸ GR Proposal. point 1.

új világszervezetben még csak szóba sem jöhet. Hasonló törekvéseket csak a latin-amerikai államok dolgoztak ki tényleges módosító javaslatokban. Uruguay a nemzetközi igazságosság nagyobb hangsúlyozása érdekében hasonlóképpen a nemzetközi béke, biztonság és igazságosság fenntartásának célját javasolta, avégett, hogy "biztosítsák az erkölcs és a jog egyetemes békéjét".³¹⁰ Azt is javasolta, hogy általános elvként építsék be az államok jogi egyenlőségének és a nemzetközi jog tiszteletben tartásának elvét.³¹¹ Hasonlóképpen, a Fülöp-szigetek azt javasolta, hogy a békeszerető és jogkövető államokat hívják meg a szervezet tagjainak.³¹² A legpraktikusabb, a modern jogállami normáknak megfelelő módosítási javaslatokat Bolívia terjesztette elő. Azzal, hogy a szervezet céljaként a nemzetközi béke és biztonság fenntartását tűzte ki a *jogállamiság alapján*, hangsúlyozza, hogy az agresszió ellentétes a joggal és a biztonsággal, a béke pedig csak a jog által érhető el.³¹³ Bolívia már felismerte, hogy a tiltott erőszak alkalmazása nem csak az áldozat, hanem a nemzetközi szervezet valamennyi tagja ellen irányul, és kérte, hogy ezt az Alapokmányba foglalják bele.³¹⁴ Javasolta annak a kötelezettségnek a bevezetését, hogy ne ismerjék el a területi integritás vagy a politikai függetlenség megváltozását, amennyiben az agresszió eredménye.³¹⁵ A javaslat talán legkülönösebb ötlete az volt, hogy az agresszió definíciójába vegyék bele az ICJ határozatának be nem tartását, mint olyan magatartást, amely egy államot agresszornak minősíti.³¹⁶

A négy hatalom, az USA, az Egyesült Királyság, a Szovjetunió és Kína egymással összhangban javasolt néhány módosítást. Az agresszió definícióját nem tartalmazta, és a vétők kérdését sem vizsgálta újra. Bevezette azonban a nemzetközi jogrend fontosságát, összhangban néhány latin-amerikai állam javaslatával, azáltal, hogy az agresszió visszaszorításának céljához hozzáadta az "igazságosság és a nemzetközi jog elveinek kellő figyelembevételével" kritériumot.³¹⁷ Egy másik kiegészítés az agresszió kérdését illetően az volt, hogy kifejezetten megjegyezte a belügyekbe való beavatkozás tilalmát, a VIII. fejezet B részének kivételével,³¹⁸ amely később az ENSZ Alapokmány VII. fejezetében találta meg a helyét.

A világszervezet létrehozásának fő célja az volt, hogy egy erős és potens nemzetközi - jogi - rendszert hozzon létre az agresszió megelőzésére és visszaszorítására. E célból külön bizottságot hoztak létre a végrehajtási intézkedésekkel való foglalkozásra, tehát a Dumbarton Oaks-i javaslatok VIII. fejezetének B részére vonatkozó javaslatok szintetizálására. A szövegezés leglényegesebb szempontja az volt, hogy döntsenek a definíció kérdéséről, valamint arról, hogy a BT-nek bizonyos esetekben

³⁰⁹ Ibid.

³¹⁰ Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by Uruguay (hereinafter as URU Proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (a) (1). 5 May 1945. 34. o

³¹¹ Ibid. 35. o.

³¹² PHIL Proposal. point. IV. to Chapter II. para. 1.

³¹³ BOL Proposal. Ammendment to Chapter I. para 1.

³¹⁴ Ibid. Ammendment to Chapter II. para. 4.

³¹⁵ Ibid. Ammendment to Chapter II. para. 5.

³¹⁶ Ibid. Ammendment to Chapter VIII. "A state shall be designated an aggressor if it has committed any of the following acts to the detriment of another state: (...) Refusal to comply with a judicial decision lawfully pronounced by an International Court."

³¹⁷ Amendments Proposed by the Governments of the United States, the United Kingdom, the Soviet Union, and China, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/29, May 5, 1945, 622-628. o. Ammendment to Chapter I. para. 1.

³¹⁸ Ibid. Ammendment to Chapter II. para. 3.

automatikusan kell-e eljárnia. A bolíviai javaslat ennek megfelelően azt javasolta, hogy "a Biztonsági Tanácsnak azonnal be kell avatkoznia, ha (...) a bolíviai módosításban felsorolt körülmények fennállnak (...)".³¹⁹ A bolíviai küldött a körülmények alatt azokat a cselekményeket értette, amelyek az ő definíciójuk szerint agresszióknak minősülnek. A módosítást a Fülöp-szigetek, Kolumbia, Egyiptom, Etiópia, Guatemala, Honduras, Irán, Mexikó, Új-Zéland és Uruguay támogatta, miközben kijelentette, hogy "[a]z a biztosíték kívánatos, hogy a Tanács ilyen körülmények között cselekedni fog", és a "Szervezetnek köteleznie kell magát arra, hogy bizonyos esetekben, amikor a cselekvésnek kötelezőnek kellene lennie, törvénytelen erőszakkal szemben törvényes erővel lépjen fel", különös tekintettel arra, hogy egy vétő megakadályozhatja a cselekvést, ezért "elengedhetetlen lenne egy lista azon körülményekről, amikor a Tanács automatikusan fellép".³²⁰ Ezt az automatikus vagy kötelező beavatkozást azonban több állam, köztük az USA és az Egyesült Királyság határozottan ellenezte.³²¹ Eléggé kiábrándító módon ugyanazok a nem meggyőző és meglehetősen képmutató érvek hangzottak el, mint a Népszövetség definícióalkotási kísérlete során. Először is, "[a]z agresszióknak minősülő összes cselekményt lehetetlen lenne felsorolni", a kötelezett cselekmények pedig "szankciók idő előtti alkalmazását" eredményezhetnék.³²² Ez a későbbi megfogalmazás jól rezonál a megvetett "mindenáron békét" hozzáállással, ez az ideológia kétségtelenül a Népszövetség rendszerének kudarcához és a második világháború kirobbanásához vezetett. A definíció ellentő delegációk odáig mentek, hogy kijelentették, hogy még az inváziót is nehéz lenne agresszióknak tekinteni, mivel a megszálló államot, tehát azt, aki először folyamodott fegyverhez, provokálták az erő alkalmazására. Ennek megfelelően ezek az államok teljes mérlegelési jogkört akartak biztosítani a BT számára az agresszióról való döntés során. Ezekből a nyilatkozatokból hasonló próbálkozások vezethetők le, mint a Népszövetség-korszakban, amikor az USA és az Egyesült Királyság fenntartotta az önvédelem jogát, akár megelőző jelleggel is, akár egy másik állam területén. A következő ülésen a bizottság, Bolívia, Egyiptom, Egyiptom, Uruguay és a Fülöp-szigetek még megpróbálták beépíteni az agresszió definícióját, de ekkor a Szovjetunió, Fehéroroszország, Chile és Franciaország kifejezte ellenállását, és végül a definícióra vonatkozó indítványt 22:12 arányban elutasították.³²³

A bizottság munkájának eredményeit és az összevont változatot az előadó jelentése mutatta be.³²⁴ Ami az agresszió definíciójára és az ezzel kapcsolatos automatikus BT-intézkedésre vonatkozó, elutasított javaslatokat illeti, a jelentés szintetizálta a már megvitatott érveket, és a vitát azzal zárta, hogy a "bizottság ezért úgy döntött, hogy ragaszkodik a Dumbarton Oaksban kidolgozott szöveghez, és a Tanácsra bízta annak teljes eldöntését, hogy mi minősül a békét fenyegető fenyegetésnek, a béke megsértésének vagy agresszióknak".³²⁵ A jelentés megjegyzi, hogy a tagok egyhangúlag megszavazták

³¹⁹ Summary Report of Ninth meeting of Committee III/3. Doc. 442. III/3/20. May 19, 1945 in The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Committee III/3, vol. 12, 1945, 341-342. o.

³²⁰ Summary Report of Ninth meeting of Committee III/3. Doc. 442. III/3/20. May 19, 1945 in The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Committee III/3, vol. 12, 1945, 341-342. o.

³²¹ The other opposing states were: Czechoslovakia, the Netherlands, Paraguay, Norway, South Africa.

³²² Ibid.

³²³ Summary Report of Tenth meeting of Committee. Doc. 502. III/3/22. May 23, 1945 in The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Committee III/3, vol. 12, 1945, 348-349. o.

³²⁴ Report of M. Paul-Boncour, Rapporteur, on Chapter VIII, Section B, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Committee III/3 (Doc. 881), June 10, 1945, vol. 12, 502-514. o.

³²⁵ Ibid. 504. o.

azt a felhatalmazást, amely lehetővé teszi a BT számára, hogy "olyan légi, tengeri vagy egyéb műveletekhez folyamodjon, amelyek szükségesek lehetnek a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához vagy helyreállításához",³²⁶ tehát katonai erő bevetésére. A jelentés optimistán fejezte ki reményét a szavazás egyhangúságát illetően, "ami szentté teszi valamennyi állam kötelezettségét a műveletekben való részvételre".³²⁷

Az ENSZ Alapokmányban szereplő agresszió tilalma és annak hiányosságai

Végül az Alapokmány elérte az érettséget, amellyel az alapító államok hivatalosan is létrehozhatták az Egyesült Nemzetek Szervezetét,³²⁸ meghatározva annak célját, fő szerveit és nemzetközi jogi hatáskörét. Az Alap a geneziséhez, a Dumbarton Oaks-i javaslatokhoz képest megduplázza a terjedelmét, és kiegészült a Preambulummal, amely "teljes újdonság [volt], és egy inspiráló nyilatkozat [volt] arról, hogy miért kell a nemzeteknek [...] egységesnek maradniuk", és hogy milyen célból hívták életre az ENSZ-et.³²⁹ Az új szervezet célja "a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, és ennek érdekében: hatékony kollektív intézkedések meghozatala a békét fenyegető veszélyek megelőzésére és elhárítására, valamint az agresszív cselekmények és más békét sértő cselekmények visszaszorítására".³³⁰ Az agresszió tilalmát a 2. cikk (4) bekezdése rögzíti, míg a nemzetközi béke és biztonság fenntartását szolgáló kollektív biztonsági rendszert a VII. fejezet szabályozza. A 39. cikk teszi lehetővé, hogy az BT megállapítsa, fennáll-e a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetése vagy megsértése, és döntsön a béke helyreállítását célzó intézkedésekről. Főszabályként BT-nek a 41. cikk szerint a békés intézkedéseket kell választania. Ha azonban ezek nem megfelelőek és hatástalanok, a 42. cikk értelmében a BT fegyveres erő alkalmazásához folyamodhat. Mivel az ENSZ *önmagában* nem rendelkezik haderővel, a csapatok, kontingensek, löszerek és felszerelések a 43. cikk szerinti külön megállapodás alapján a tagállamok által biztosítottak. A 45. cikk előírja a tagok számára, hogy sürgős katonai akció esetén szükség esetén légi kontingenseket tartsanak készenlétben. Az alkalmazási terveket a 46. cikk a BT-re és a Vezérkari Bizottságra ruházta. A 48. cikk egyértelművé teszi, hogy a BT határozatának való megfelelés a tagok számára jogi kötelezettség. A híres 51. cikk záradéka a tagok számára biztosítja az önvédelem jogát mindaddig, amíg a BT ténylegesen lépéseket nem tehet, azzal a kötelezettséggel, hogy az önvédelem gyakorlását jelenteni kell a BT felé.

Ennek megfelelően a Népszövetséggel ellentétben az ENSZ Alapokmánya egyértelműen kimondja az agresszió tilalmát, így ez az elv az ENSZ valódi sarokköve.³³¹ Az Alapokmány nagy reményeket és kíváncsiságot keltett a nemzetközi jogászok körében, és összehasonlításokat végeztek a Népszövetség Egyezségokmányával, hogy lássák, vajon a nemzetközi jog képes-e előrelépni a kihívást jelentő huszonöt év alatt, vagy a Népszövetség kudarcának fényében visszavonulót fúj.³³² Az Alapokmány szerinti szankcionálás határozottan tovább ment a népszövetségi Egyezségokmányhoz képest a

³²⁶ Ibid. 508. o.

³²⁷ Ibid.

³²⁸ United Nations, Charter of the United Nations signed at San Francisco on 26 June 1945

³²⁹ George A. Finch. 'The United Nations Charter.' The American Journal of International Law Vol. 39, No. 3 (Jul., 1945) 542. o.

³³⁰ Ibid. Article 1. para. 1.

³³¹ Charles de Bock. 'La Charte des Nations Unies: d'un Système de Sécurité Collective a un Système Rétributif? Analyse d'un Inflexion des Concepts.' Université Québec à Montréal. Janvier 2012. 16. o.

³³² Pitman B. Potter. 'The United Nations Charter and the Covenant of the League of Nations.' The American Journal of International Law Vol. 39, No. 3 (Jul., 1945) 546. o.

határozott döntéshozatal irányába.³³³ Potter azonban megjegyzi, hogy az erősebb rendszer nagyobb politikai mérlegelést eredményezett, szemben a Népszövetség rendszerével, amely inkább a nemzetközi jogra támaszkodott.³³⁴ Mégis, az Alapokmány nem forradalmi dokumentum az Egyezségokmányhoz képest. Valójában erősen épít a Népszövetség normáira és gyakorlatára, és inkább néhány fejlesztést hajt végre, ahelyett, hogy a nemzetközi kapcsolatok teljesen más megközelítését követné.³³⁵ Tekintettel arra, hogy az ENSZ a Népszövetség folytatása, még mindig az együttműködés központja, és még mindig nem nemzetek feletti szervezet, mivel nem rendelkezik olyan szervekkel és intézményekkel, amelyek a tagokra nézve kötelező érvényű szabályokat hozhatnak létre a tagok beleegyezése nélkül.³³⁶ Az ENSZ és a Népszövetség összehasonlítása segíthet értékelni néhány olyan megoldást is, amely ma meglehetősen nehézkesnek tűnik, de az ENSZ létrehozásakor hatalmas lépés és fejlődés volt. A legjobb példa erre a BT állandó tagjait megillető vétőjog kérdése. Ha figyelembe vesszük, hogy a Népszövetség Tanácsában az egyhangúság volt a döntéshozatal alapelve, ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy a Tanács minden tagjának vétőjoga volt. Lehetséges volt, hogy egy agresszióval vádolt tag egyszerűen blokkolta a meghozandó intézkedéseket. Ez csak korlátozottabb esetekben fordulhat elő, amikor a BT valamelyik állandó tagja érintett egy helyzetben. Ez számos problémát vethet fel, és ma már elavultnak tekinthető, de az ENSZ létrehozásakor rendkívül fontos fejlemény volt.³³⁷ Az ENSZ értékét és szerepét Vandenberg szenátor szavaival lehet összefoglalni, aki az USA nevében aláírta az Alapokmányt. Az elnöknek címzett jelentésében ezt írta:

Az Alapokmányt úgy írtam alá, hogy nem táplállok illúziókat a hiányosságait illetően, és nem állítom, hogy garantálja saját jóindulatú céljait, de nem kételkedem abban, hogy olyan kísérletet javasol, amelyet bátran el kell végezni a béke és az igazságosság érdekében egy jobb, boldogabb és biztonságosabb világban. [...] az alternatíva a fizikai és erkölcsi káosz a Föld sok megviselt helyén. [...] nem szabad elmaradnunk a sokszor ígért célunkban, a törvényen kívüli agresszióban, amennyire emberi erőnkől telik.³³⁸

Bár a cél a béke biztosítása volt a jog által, az BT valóban nem a nemzetközi jog egészének tiszteletben tartását volt hivatott kikényszeríteni, hanem kizárólag a nemzetközi béke és biztonság fenntartását.³³⁹ Még úgy is, hogy a BT gyakorlatilag "szuverén szerv" abban az értelemben, hogy döntéseinek érdemi része ellen nem lehet fellebbezni, és nem lehet bírósági ellenőrzés alá vonni, még az ICJ által sem.³⁴⁰ Kelsen az Alapokmány kontextuális és holisztikus értelmezése után még azt is megjegyzi, hogy az BT "választhat az igazságosság, vagyis az, hogy mit tekint ez a szerv az adott

³³³ Ibid. 549. o.

³³⁴ Ibid. 550. o.

³³⁵ Leland M. Goodrich. 'From League of Nations to United Nations.' International Organization Vol. 1, No. 1 (Feb., 1947). 4-5. o.

³³⁶ Ibid. 8. o.

³³⁷ Ibid. 9-10. o.

³³⁸ Arthur H. Vandenberg. 'The United Nations Charter.' World Affairs Vol. 108, No. 3 (September, 1945) 150. o.

³³⁹ Serge Sur. 'Le recours à la force dans l'affaire du Kosovo et le droit international.' Série transatlantique. Les notes de l'ifri – n° 22. Institut français des relations internationales. September 2000. 8. o.

³⁴⁰ Ibid. 9. o.

ügyben igazságosnak, és a pozitív nemzetközi jog között [...].³⁴¹ Kelsen azt is állítja, hogy a 2. cikk és a 39. cikk együttes olvasata azt bizonyítja, hogy az agresszió vagy a béke megsértése nem egyenlő az erőszakkal való fenyegetéssel vagy erőszak alkalmazásával. Következésképpen a 39. cikk több helyzetre is kiterjed, mint a háború jogellenes alkalmazása.³⁴² Ez megint csak azt jelenti, hogy a BT a nemzetközi joggal összhangban cselekvő állammal szemben is érvényesíthet intézkedéseket, amennyiben a szerv azt igazságosnak ítéli. Ezért Kelsen még azt is megállapította, hogy ebben az értelemben a BT nem szankciókat vet ki, mivel intézkedéseit nem mindig kötelezettségszegéssel szemben alkalmazzák.³⁴³ A BT-nek azonban minden esetben szükségesnek kell tartania az ilyen intézkedéseket a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához.³⁴⁴ Ennek megfelelően Kelsen felfogásában az is látható, hogy a BT-nek tisztán politikai szerepe van a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának értékelése és az alkalmazandó intézkedésekről való döntés során. Ezeket a fogalmakat azonban nem lehet ilyen élesen és határozottan megkülönböztetni. A kollektív önvédelem kérdéséhez hasonlóan, bár ezek a fogalmak elsősorban politikai problémák, mivel elválaszthatatlanul jogi jelentéssel is bírnak, jogi problémák is.³⁴⁵ Más szóval, még ha a BT VII. fejezet szerinti döntései diszkrecionálisak is, tehát elsősorban politikaiak, a felhatalmazás az Alapokmányon, egy jogforráson alapul, és a nemzetközi béke és biztonság fogalma is a normatív szöveg részét képezi. Következésképpen a BT minden határozatának az Alapokmány szerinti jogi indoklásra kell alapulnia, így a BT határozatai legalább annyira jogiak, mint a politikaiak.

Az ENSZ Közgyűlésének az agresszió meghatározásáról szóló határozata felé tett előrelépés A különbizottságok előtti előkészítő munkálatok

A fenti következtetést az is alátámasztja, hogy a nemzetközi közösség nem elégedett meg a BT-nek teljes mérlegelési jogkört biztosító agressziós rendszerrel. Ehelyett egy normatívabb megközelítésre volt szükség, hogy a politika-hangsúlyos erőszakellenes rendszert objektívebb, szabályalapú, tehát jogi keretbe alakítsák át. Az első és legkézenfekvőbb lépés efelé az agresszió definíciójának megalkotása volt. Ez azért is volt rendkívül fontos, mert alig néhány évvel az ENSZ felállítása után csökkent az ENSZ azon képességébe vetett bizalom, hogy meg tudná védeni az államokat az agressziótól.³⁴⁶ A bizalmatlanság egyik elemét legjobban az mutatta, hogy a fejezet 43. cikkének megfelelően nem bocsátottak csapatokat az ENSZ rendelkezésére. Egy ilyen kötelezettségvállaláshoz teljes bizalomra lett volna szükség a BT inkább politikai működésével kapcsolatban a globális béke fenntartása tekintetében. Wilcox még azt is megjegyzi, hogy bár az ilyen rendelkezésre álló kontingenseket rendkívül fontosnak tartották az ENSZ működése szempontjából, öt év abszolút eredménytelenségét követően a 43. cikket az Alapokmány informális módosításával a végrehajtás elmaradásának gyakorlatával hatályon kívül helyeztnek tekinthetjük.³⁴⁷ Bár voltak javaslatok az Alapokmány módosítására és a BT kisebb mérlegelési jogkörrel való ellátására, tehát kevesebb politikára, az ilyen

³⁴¹ Hans Kelsen. "The Law of the United Nations. A Critical Analysis of Its Fundamental Problems." The London Institute of Foreign Affairs. The Lawbook Exchange LTI Union, New Jersey, 2000. 18. o.

³⁴² Hans Kelsen. "Sanctions under the Charter of the United Nations." The Canadian Journal of Economics and Political Science / Revue canadienne d'Economie et de Science politique Vol. 12, No. 4 (Nov., 1946). 433. o.

³⁴³ Ibid. 434-5. o.

³⁴⁴ Hans Kelsen. "Collective Security and Collective Self-Defense Under the Charter of the United Nations." The American Journal of International Law Vol. 42, No. 4 (Oct., 1948). 788. o.

³⁴⁵ Cf. Josef L. Kunz. "Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations." The American Journal of International Law Vol. 41, No. 4 (Oct., 1947) 874. o.

³⁴⁶ Quincy Wright. "Recent Trends in the Evolution of the United Nations" International Organization Vol. 2, No. 4 (Nov., 1948). 619-20. o.

kísérletekkel két probléma volt. Először is, egy ilyen módosításra tényleg kevés esély volt, ha egyáltalán volt. Másodsor, több mint valószínű, hogy semmilyen módosítás nem tudta volna teljesen kivonni a politikai tényezőt a döntéshozatalból.³⁴⁸

A diszkréció azonban hamarosan végzetesnek bizonyult, különösen miután az USA és a Szovjetunió a hidegháború ellentétes oldalán találta magát. Lehet azzal érvelni, hogy a vétójog nélkül a BT működhetett volna az agresszió jogi definíciója nélkül is, de a két hiányosság együtt teljes eredménytelenséget eredményezett. Ezért volt remény arra, hogy az agresszió egyértelmű meghatározása legalább a politikai tényezőt enyhíti, és egy jobban végrehajtható normát eredményez.

A prágai kommunista puccs és a berlini blokád után a Szovjetunió ironikus módon azt javasolta a Közgyűlésen, hogy dolgozzanak ki egy egyértelmű agresszió-definíciót a következő bevezetővel.

Szükségesnek tartva, hogy az általános biztonság érdekében [...] a lehető legpontosabban meghatározzák az agresszió fogalmát, hogy elejét vegyék minden olyan ürügynek, amellyel azt igazolni lehetne, elismerve, hogy minden államnak egyenlő joga van a függetlenséghez, biztonsághoz és területének védelméhez".³⁴⁹

A javasolt módosítási tervezet szerint az minősült volna támadónak, aki először folyamodott hadüzenethez, invázióhoz, bombázáshoz, partraszálláshoz vagy tengeri blokád bevezetéséhez.³⁵⁰ A tervezet kizárta a kapitalista-kolonialista indoklásként összefoglalható indokok elfogadhatóságát is.³⁵¹ A tervezetet nem fogadták el,³⁵² de továbbították az ICL-nek, hogy fontolja meg és fogalmazza meg a következtetéseket.³⁵³ A Közgyűlés egy másik, ugyanazon a napon elfogadott határozata néhány további elemet tartalmazott az Alapokmány erőszak alkalmazásának tilalmához, miközben kimondta, hogy

Elítélve egy államnak egy másik állam belügyeibe való beavatkozását azzal a céllal, hogy erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazása révén megváltoztassa annak törvényesen létrehozott kormányát, [a Közgyűlés] ünnepélyesen megerősíti, hogy bármilyen fegyvert is használnak, minden agresszió, akár nyíltan, akár egy idegen hatalom érdekében polgárháború szításával, akár más módon követik el, az egész világon a béke és biztonság elleni leg súlyosabb büntett.³⁵⁴

³⁴⁷ Francis O. Wilcox. "How the United Nations Charter Has Developed." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol. 296, *The Future of the United Nations Issues of Charter Revision* (Nov., 1954) 5. o.

³⁴⁸ Hans-Jurgen Schlochauer. "Problems of Reviewing the United Nations Charter. *India Quarterly* Vol. 12, No. 1 (JAN.-MARCH 1956) 71. o.

³⁴⁹ Official Records of the General Assembly, Fifth Session, Annexes, Agenda Item 72, Doc. A/C.1/608, Nov. 4, 1950. 4. o.

³⁵⁰ Ibid. Para. 1.

³⁵¹ Ibid. Para. 2. A.

³⁵² United Nations General Assembly, Original Records. Fifth Session 308th Plenary Meeting 17 November 1950. *Duties of States in the event of the outbreak of hostilities: report of the First Committee (A/1500)* p. 427.

³⁵³ Official Records of the General Assembly, Fifth Session, Resolution 378 (V) *Duties of States in the event of the outbreak of hostilities B*, Nov. 17, 1950. 13. o.

³⁵⁴ Official Records of the General Assembly, Fifth Session, Resolution 380 (V), *Peace through deeds*. Nov. 17, 1950.

Úgy tűnik, hogy ekkor még mindig volt zavar a béke elleni bűncselekmények és az agresszió elkülönítése körül. Ezért akkor még nem volt egyértelmű, hogy az államok nem követhetnek el bűncselekményeket. Hasonlóképpen, az ICL jelentésében megjegyezte, hogy az Első Bizottság jegyzőkönyvei szerint, amely a szovjet javaslatot az ICL-hez utalta, néhány tag úgy értelmezte a Bizottság megbízatását, hogy "az emberiség békéje és biztonsága elleni bűncselekmények kódexének tervezetét" kell kidolgoznia.³⁵⁵ Az ICL többsége azonban úgy döntött, hogy e célon belül az agresszió meghatározása is a cél.³⁵⁶ Következésképpen az ENSZ-en belül hivatalosan is megkezdődött az agresszió meghatározására irányuló munka. A definícióval kapcsolatos több elutasított beadványt követően az ILC tagjai az alábbiakat fogadták el a béke elleni bűncselekményekről szóló kódextervezet részeként.

A következő cselekmények az emberiség békéje és biztonsága elleni bűncselekmények:

- (1) Bármilyen agresszió, beleértve egy állam hatóságai által egy másik állam ellen fegyveres erő alkalmazását, amely nem nemzeti vagy kollektív önvédelem céljából vagy az Egyesült Nemzetek illetékes szervének határozata vagy ajánlása alapján történik.
- (2) Egy állam hatóságai által egy másik állam elleni agresszióval való fenyegetés.
- (3) Egy állam hatóságai által egy másik állam elleni fegyveres erő alkalmazásának előkészítése a nemzeti vagy kollektív önvédelemtől vagy az Egyesült Nemzetek Szervezete illetékes szervének határozatától vagy ajánlásától eltérő célból.³⁵⁷

Bár a tervezet nem határozta meg az agresszió fogalmát, más cselekményeket is béke elleni bűncselekménynek tekintett. Ezek közé tartozott többek között a fegyveres bandák politikai célú küldése az állam területére;³⁵⁸ a polgárháborúba való beavatkozás;³⁵⁹ a terrorista tevékenységek támogatása egy másik államban;³⁶⁰ a leszerelési szerződések megszegése;³⁶¹ a nemzetközi joggal ellentétes annexió;³⁶² népiirtás;³⁶³ az emberiesség elleni bűncselekmények;³⁶⁴ a humanitárius jog megsértése;³⁶⁵ vagy a fenti bűncselekmények bármelyikének elkövetésére való összeesküvés, felbujtás, elkövetési kísérlet vagy bűnrészesség.³⁶⁶

A bűncselekmények és az állami felelősség egyértelműen nem különültek el, sőt, dogmatikusan sem különböztették meg őket szigorúan. Ennek ellenére a jelentést a Közgyűlés Hatodik Bizottságához utalták további kidolgozás és kutatás céljából.

³⁵⁵ Report of the International Law Commission covering the work of its third session, 16 May to 27 July 1951, Official Records of the General Assembly, Sixth Session, Supplement No. 9 (A/1858), 8-14. o. Para. 38.

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Ibid. Para. 59. Article 2 (1)-(3) of the draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind.

³⁵⁸ Ibid. Art. 2 (4).

³⁵⁹ Ibid. Art. 2. (5).

³⁶⁰ Ibid. Art. 2. (6).

³⁶¹ Ibid. Art. 2. (7).

³⁶² Ibid. Art. 2. (8).

³⁶³ Ibid. Art. 2. (9).

³⁶⁴ Ibid. Art. 2. (10).

³⁶⁵ Ibid. Art. 2. (11).

³⁶⁶ Ibid. Art. 2. (12).

A bizottság megvitatta az agresszió meghatározásának lehetőségét, ahol több vélemény is megjelent. Néhány állam úgy vélte, hogy semmilyen meghatározás nem szolgálná a nemzetközi békét, mivel semmilyen meghatározás nem fedheti le az agresszió minden aspektusát, és a politikai helyzet egyszerűen nem megfelelő ahhoz, hogy most fogalomalkotásig jussanak.³⁶⁷ Ez a nézet volt jelen a görög javaslatban, amelyet az Egyesült Királyság és az USA támogatott, főként azzal érvelve, hogy a BT teljes mérlegelési jogkörét meg kell tartani.³⁶⁸ Más tagok azonban nem ellenezték a definíciót, de nem láttak benne különösebb gyakorlati jelentőséget.³⁶⁹ A tagok többsége azonban meg volt győződve arról, hogy a fogalom meghatározásra szükség van, és az a nemzetközi közösséget szolgálná, még ha tökéletlen is lenne.³⁷⁰ A definícióalkotás pontos célját azonban nem határozták meg. Nem lett eldöntve, hogy a Közgyűlés és a BT felhasználását kell-e szolgálnia, miközben a nemzetközi béke és biztonság fenntartásával kapcsolatos feladataiknak tesznek eleget, vagy csak egy jövőbeli nemzetközi büntetőbíróság előtt kell alkalmazni.³⁷¹ A támogató tagok között az is vita tárgyát képezte, hogy a definíció általános formula, a magatartások kimerítő vagy nem kimerítő felsorolása, vagy mindkettő legyen.³⁷² Több javaslat is elhangzott. A Szovjetunió benyújtotta korábbi javaslatát, amely a magatartások listáját és egy általános formulát tartalmazott.³⁷³ Kolumbia és Bolívia gyakorlati módosításokat is felvetett az agresszió elemeivel kapcsolatban. Bolívia még azt is javasolta, hogy az agresszió gazdasági aspektusát is vegyék bele.³⁷⁴ Kolumbia azt ajánlotta, hogy azt az államot tekintsék agresszornak, amelyik először támad,³⁷⁵ amit a szíriai javaslat is visszhangzott.³⁷⁶ Egyiptom egyetértett az agresszió meghatározásának fontosságával,³⁷⁷ amit Franciaország, Irán és Venezuela is támogatott, akik közösen úgy nyilatkoztak, hogy az agresszió politikai aspektusának kezelése is döntő fontosságú, ezért további vizsgálatot javasoltak a kérdésben.³⁷⁸ Mivel a tagok többsége egyetértett abban, hogy a munka folytatására van szükség, a kérdés eldöntését ezen a ponton elvetették.³⁷⁹ A jelentés azt javasolta a Közgyűlésnek, hogy fogadjon el határozatt az agresszió meghatározásának kérdéséről azzal a javaslattal, hogy a következő, hetedik ülészakon foglalkozzanak a kérdéssel, és kérjék fel a tagállamokat, hogy fejték ki véleményüket az agresszió összetett kérdésében.³⁸⁰ A

³⁶⁷ Official Records of the General Assembly, Sixth Session, Annexes, Agenda Item 49, Report of the Sixth Committee, Doc. A/2087, Jan. 29, 1952, 12-17. o. para 20.

³⁶⁸ Ibid. DOCUMENT A/C.6/L.206 Greece : draft resolution.

³⁶⁹ Ibid. Doc. A/2087. Para. 21.

³⁷⁰ Ibid. para. 22.

³⁷¹ Ibid. para. 23

³⁷² Ibid. paras. 24-28.

³⁷³ Ibid. DOCUMENT A/C.6/L.208 Union of Soviet Socialist Republics: draft resolution.

³⁷⁴ Ibid. DOCUMENT A/C.6/L.211 Bolivia: draft resolution.

³⁷⁵ Ibid. DOCUMENT A/C.6/L.210 Colombia : amendment to the draft resolution submitted by the Union of Soviet Socialist Republics (A/C.6/L.208)

³⁷⁶ Ibid. DOCUMENT A/C.6/L.215 Syria : amendment to the joint draft resolution submitted by France, Iran and Venezuela (A/C.6/L.209)

³⁷⁷ Ibid. DOCUMENT A/C.6/L.213 (incorporating A/C.6/L.213/Corr.1) Egypt : amendment to the draft resolution submitted by the Union of Soviet Socialist Republics (A/C.6/L.208)

³⁷⁸ DOCUMENT A/C.6/L.209 France, Iran and Venezuela : joint draft resolution.

³⁷⁹ Ibid. Doc. A/2087. para. 31.

³⁸⁰ Ibid. para. 37.

Közgyűlés elfogadta az határozatt, ezért a meghatározásról szóló döntést elhalasztották, és további előkészítő munkát ütemeztek be.³⁸¹

Az első különbizottság (1952- 1954)

A fenti határozat fényében a Közgyűlés megállapította, hogy az ILC és a Hatodik Bizottság korábbi munkája rávilágított az agresszió meghatározásának összetett problémájára, ahol részletes tanulmányozásra van szükség, többek között az agresszió különböző formáiról, az agresszió meghatározása és a nemzetközi béke és biztonság fenntartása közötti kapcsolatáról, az ilyen meghatározás hatásáról az ENSZ szerveinek joghatóságára.³⁸² E célból a Közgyűlés létrehozott egy tizenöt tagból álló különbizottságot,³⁸³ amelynek feladata, hogy két éven belül meghatározza az agresszió fogalmát, nyilatkozatokat adjon a Közgyűlésnek az agresszió fogalmáról, és tanulmányozza az agresszió meghatározásáról szóló közgyűlési határozat feltételezett elfogadásával kapcsolatos problémákat.³⁸⁴ A különbizottság jelentést tett közzé a Közgyűlésnek, amelyben ismertette a munka első évének eredményeit.³⁸⁵ A jelentés elméleti felépítést követve az ENSZ rendszerén belül az agresszió meghatározásának számos aspektusát tárgyalta.

Az I. fejezetben a jelentés szintetizálta a különböző típusú definíciókat, felfedezve az általános, felsorolós, vegyes definíciók vagy olyan tényezők felsorolásának lehetőségét, amelyek definíciók helyett segíthetik az ENSZ szerveit. Az általános meghatározás az agresszió cselekményeinek felsorolása helyett egy általános, minden esetre alkalmazható formulát jelentett volna. Ennek előnye az lett volna, hogy szintetizálta és tisztázta volna az agresszió fogalmát, ahogyan az az Alapokmányban szerepel, így elkerülhető lett volna az Alapokmány értelmezéssel történő módosításának kockázata, és segíthetett volna megkerülni az indokolatlan merevséget.³⁸⁶ Lengyelország és a Szovjetunió bírálta az ilyen javaslatokat, mivel a homályosságot és a bűncselekményi elemek hiányát túl nagy kockázatnak tartották.³⁸⁷ A szovjet tervezetet támogatva Lengyelország ragaszkodott a felsorolós meghatározáshoz, azt állítva, hogy egy ilyen "meghatározás előnye, hogy meghatározza a bűncselekményt alkotó elemeket, egyértelműen jelzi az elítélendő cselekmények típusát, és a bizonyítási terhet az agresszorra hárítja, ahelyett, hogy az áldozatnak kellene bizonyítania, hogy a kifogásolt cselekmény agresszió volt".³⁸⁸ A minden estét lefedő felsorolás lehetetlensége miatt azonban mások tartottak attól, hogy így számos akár még nem ismert cselekmény kiesne a fogalom alól annak merevsége miatt.³⁸⁹ Így például Kína, aki szintén úgy fogalmazott, hogy ez nem is lenne definíció, mivel nem lenne képes megragadni a magatartás természetének lényegét.³⁹⁰ Az Egyesült Királyság szintén ellenezte a felsorolós megoldásokat, mivel azok "nem annyira definíciók, mint

³⁸¹ UNGA Res. 599 (VI) adopted in its 368th plenary meeting, on 31 January 1952.

³⁸² UNGA Res. 688 (VII) on the Question of Defining Aggression adopted on its 408th plenary meeting on 20 December 1952.

³⁸³ Ibid. para. 1. Tagjai voltak: Bolívia, Brazília, Kína, Dominikai Köztársaság, Franciaország, Irán, Mexikó, Hollandia, Norvégia, Pakisztán, Lengyelország, Szíria, Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, Amerikai Egyesült Államok.

³⁸⁴ Ibid. para. 2.

³⁸⁵ Official Records of the General Assembly, Ninth Session, Supplement No. 11 (A/2638), Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, 24 August to 21 September 1953, 1-15. o.

³⁸⁶ Ibid. para. 28.

³⁸⁷ Ibid. paras. 29-30.

³⁸⁸ Ibid. para. 31.

³⁸⁹ Ibid. para. 32.

inkább hiányos katalógusok" lennének.³⁹¹ A kettő előnyeinek ötvözése érdekében néhány tag egy vegyes definíciót javasolt, amely egy általános formulával írná le az összes agresszió jellemzőit, majd ezt követné az agresszió tipikus formáinak példálózó felsorolása, nem kötelező érvényű módon. Bolívia és Mexikó javaslatai már alkalmazták ezt a módszert.³⁹² Az ellenzők szokás szerint azt állították, hogy egy ilyen meghatározás csak a két módszer hibáit egyesítené.³⁹³ Az Egyesült Államok ehelyett azt javasolta, hogy egyszerűen csak egy *kvázi* irányelvet hozzanak létre, vagyis egy listát az adott ügy eldöntésekor figyelembe veendő tényezőkről.³⁹⁴ Lengyelország azzal az indokkal ellenezte ezt az elképzelést, hogy ez egyszerűen egy egyértelmű meghatározás elfogadásának megakadályozását jelentené.³⁹⁵

A jelentés II. fejezete az agresszió különböző formáival foglalkozott. Az ok, amiért a bizottság úgy döntött, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozik, az volt, hogy a tagok között nem volt egyetértés az Alapokmány agresszióval kapcsolatos értelmezését illetően. Egyesek meg voltak győződve arról, hogy az Alapokmány csak a fegyveres agressziót tartalmazza, míg Bolívia, Kína, Irán, Mexikó, Lengyelország, Szíria és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége úgy vélte, hogy tágabban kell értelmezni az Alapokmányt, beleértve az agresszió egyéb, nem fegyveres jellegű formáit is.³⁹⁶ A félreértés alapja az Alapokmány nem egyértelmű megfogalmazása volt, amely összekeveri az agresszió, a béke fenyegetése, a béke megsértése és az erő alkalmazása fogalmakat. Ennek megfelelően nem sikerült megállapodásra jutni az agresszió tényleges jelentéséről az Alapokmány rendszerén belül.³⁹⁷ Így a bizottság feszülten ment bele a különböző formák részleteibe, és minden esetben összefoglalta a vitát. A jelentés a következő formákkal foglalkozott.

Ami a *fegyveres agressziót* illeti, a dokumentum arról számolt be, hogy egyes tagok határozottan úgy vélték, hogy az agresszió elképzelhetetlen egy másik állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni erőszak alkalmazásán túl.³⁹⁸ Kína emellett a történelmi tapasztalatok alapján felvetette annak lehetőségét, hogy a fegyverhasználat egy másik állam feletti hegemonia megteremtésére is irányulhat.³⁹⁹ Bár lehet azzal érvelni, hogy egy másik állam feletti hegemonia egyszerűen a politikai függetlenség ellen irányul. Hasonlóképpen nem született megállapodás abban a kérdésben sem, hogy az erő alkalmazásával való fenyegetés agressziónak minősül-e. Ennek a kérdésnek jelentős gyakorlati vonatkozásai vannak, hiszen azt is megvitatták, hogy az ilyen fenyegetés feljogosítja-e az államokat arra, hogy fegyverhez folyamodjanak a provokáló állam ellen.⁴⁰⁰ Hollandia azzal érvelt, hogy amennyiben a fenyegetés közvetlen és egy másik állam területi integritása vagy politikai függetlensége ellen irányul, akkor az agressziónak minősül.⁴⁰¹ Ezzel az állásponttal szemben

³⁹⁰ Ibid. para. 33.

³⁹¹ Ibid. para. 34.

³⁹² Ibid. para. 37.

³⁹³ Ibid. para. 38.

³⁹⁴ Ibid. para. 39.

³⁹⁵ Ibid. para. 40.

³⁹⁶ Ibid. para. 41.

³⁹⁷ Cf. Ibid. paras. 41-54.

³⁹⁸ Ibid. para. 55.

³⁹⁹ Ibid. para. 56.

⁴⁰⁰ Ibid. para. 60.

⁴⁰¹ Ibid. para. 61.

Mexikó arra figyelmeztetett, hogy ez az értelmezés már a tényleges fegyveres támadás előtt is megnyitná az utat a megelőző háborúk előtt. ⁴⁰² Franciaország a két javaslat közötti álláspontot képviselte, és azt tanácsolta, hogy a fenyegetést vegyék bele a meghatározásba, de a támadást szorosan határozzák meg, hogy ne hagyjanak indokot a megelőző háborúra. ⁴⁰³ Végül az *animus aggressionis* szerepét vitatták meg. A Szovjetunió azon az állásponton volt, hogy egyik cselekmény sem követhető el agresszív szándék nélkül, ezért nincs szükség külön utalásra, míg mások kifejezetten be akarták vonni a szándékot, mint elemet. Érvek hangzottak el amellet is, hogy a kérdést teljes mértékben az ENSZ szerveire bízzák a szándékról és annak jelentőségéről az adott ügyben való döntést. ⁴⁰⁴

Bár a jelentés nem határozta meg a *közvetett agresszió* pontos jelentését, néhány ponton utaltak a definíció jövőjére. Egyes képviselők azt az álláspontot támogatták, hogy a közvetlen agresszió fogalmát teljesen hagyják ki az agresszió meghatározásából, mivel a közvetett agresszió inkább a béke veszélyeztetésére vagy a béke megsértésére vonatkozik. Mások azt akarták, hogy az agresszió definíciójának elemeként szerepeljen, amennyiben az erőszak alkalmazásával jár. ⁴⁰⁵ Nem világos azonban, hogy ha erőszak alkalmazásával jár, akkor miért minősülne *közvetett* agresszióknak, és miért nem agresszióknak *per se*.

Bolívia, a Szovjetunió és Szíria kifejezte, hogy *a gazdasági agresszióknak* ugyanolyan következményei vannak, mint a fegyveres agresszióknak, és egy másik állam politikai függetlenségét célozza. ⁴⁰⁶ A Dominikai Köztársaság és Irán szintén támogatta a gazdasági szempontnak a definícióba való bevonását, de ők inkább a közvetett agresszióhoz sorolták. ⁴⁰⁷ Az USA, az Egyesült Királyság és Brazília kifejezetten ellenezte az agresszió ilyen kiterjesztését, és jogos érvként emelték ki az önvédelemhez való jogra való beláthatatlan következményeit. ⁴⁰⁸

Az ideológiai agresszió, tehát a propaganda és a sajtószabadságba való beavatkozás gyakran része egy másik állam elleni támadásnak, mint pszichológiai hadviselés. A felvételt a Szovjetunió javasolta, az Egyesült Királyság és az USA határozottan ellenezte az ilyen kísérleteket, mivel azok idegenek az Alapokmány koncepciójától. ⁴⁰⁹

Az agresszió egyéb formáival is foglalkoztak, amelyek közé tartozik az államok bel- és külügyeibe való beavatkozás, ahogyan azt Irán javasolta és Bolívia támogatta. ⁴¹⁰ A Szovjetunió a terrorizmust vagy a polgárháború elősegítését is az agresszió elemei közé kívánta sorolni, amit Kína és a Dominikai Köztársaság bizonyos mértékig támogattott. ⁴¹¹

⁴⁰² Ibid. para. 63. Ezt az álláspontot a Szovjetunió is támogatta, amely az ilyen megoldásban az agresszív államok számára kikaput látott. (para. 65).

⁴⁰³ Ibid. para. 64.

⁴⁰⁴ Ibid. paras. 66-8.

⁴⁰⁵ Ibid. para. 69.

⁴⁰⁶ Ibid. paras. 70-1 és 74.

⁴⁰⁷ Ibid. paras. 72-3.

⁴⁰⁸ Ibid. paras. 75-7.

⁴⁰⁹ Ibid. paras. 79-82.

⁴¹⁰ Ibid. para. 83.

⁴¹¹ Ibid. paras. 84-6.

A III. fejezet az agresszió meghatározása és a nemzetközi béke és biztonság fenntartása közötti kapcsolatot dolgozta ki. A 87. bekezdés arról számolt be a közgyűlésnek, hogy

Bolívia, Franciaország, Irán, Mexikó, Lengyelország, a Dominikai Köztársaság, Szíria és a Szovjetunió képviselői rámutattak, hogy az agresszió meghatározása lehetséges és kívánatos a nemzetközi béke és biztonság fenntartása érdekében. Mások azon a véleményen voltak, hogy egy ilyen definíció nemhogy nem lenne hasznos, hanem valójában veszélyes lenne a nemzetközi béke és biztonság fenntartására.

A támogató tagok azzal érveltek, hogy egy definíció hozzájárulna a nemzetközi jog fejlődéséhez, és még ha nem is lenne képes megakadályozni az agressziót, iránymutatásként szolgálna a nemzetközi szervek számára, hogy megakadályozza, hogy önkényes döntést hozzanak.⁴¹² Az ellenző tagok haszontalannak találták a definíciót, mivel az soha nem riasztaná el az agresszorokat az elkövetéstől, és meglehetősen cinikusan megjegyezték, hogy a definíció hiánya "még soha nem érezte hatását".⁴¹³ Egy másik képmutató észrevétel az volt, hogy egy definíció "csapdába ejthetné az ártatlanokat, miközben az agresszornak lehetővé tenné a menekülést".⁴¹⁴ Lengyelország képviselője azonban helyesen jegyezte meg, hogy a Közgyűlés korábbi határozatai "kellően világossá tették, hogy az agresszió definíciója nemcsak lehetséges, hanem tanácsos és hasznos is".⁴¹⁵

A IV. fejezet az agresszió meghatározásának az emberiség békéje és biztonsága elleni bűncselekmények kódexébe való beépítésével és a nemzetközi büntetőjogban való alkalmazásával kapcsolatos problémákat tárgyalta. Nem meglepő módon ebben a részben sem sikerült eredményeket elérni. A fő probléma ebben az esetben a jövőbeli büntetőbíróság és az ENSZ szervei közötti szerepek, joghatóság és kapcsolatok megkülönböztetése volt.⁴¹⁶

Végül az V. fejezet az agresszió meghatározásának az ENSZ különböző szervei joghatóságának gyakorlására irányuló hatásáról számolt be. Meglehetősen reálisan, de elég kiábrándító módon "a bizottság tagjai egyetértettek abban, hogy az agresszió bármely, a Közgyűlés határozatában szereplő meghatározása csupán ajánlás státuszú lenne. Nem lenne kötelező erejű".⁴¹⁷ Néhány tag azonban abban reménykedett, hogy legalább nagy erkölcsi tekintély lehet vagy jelentős befolyást tehet a leendő határozatot a nemzetközi jogban.⁴¹⁸

A bizottság zárójelentése megismételte az agresszió meghatározásának kívánatosságával kapcsolatos kérdéseket és a tagok nézeteltéréseit. Az utolsó jelentés óta az államok több javaslatot tettek. További újdonság volt, hogy egyes tagok azon az állásponton voltak, hogy a definíció helyett "sokkal jobb lenne, ha hagynák, hogy a jog empirikusan, konkrét esetekből fejlődjön."⁴¹⁹ Ami az ellenkező oldalt

⁴¹² Ibid. para. 88.

⁴¹³ Ibid. para. 89.

⁴¹⁴ Ibid. para. 92.

⁴¹⁵ Ibid. para. 94.

⁴¹⁶ Cf. Ibid. paras. 95-7.

⁴¹⁷ Ibid. 98.

⁴¹⁸ Ibid. paras. 98-100.

⁴¹⁹ Official Records of the General Assembly, Ninth Session, Annexes, Agenda Item 51: Question of defining aggression: report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, Report of the Sixth Committee, Doc. A/2806, Dec. 2, 1954. para. 11.

illeti, a jelentés szintén megismételte a korábbi érveket, de tovább részletezte a közgyűlés által tett nem kötelező erejű ajánlás lehetséges értékét, mondván, hogy „a közgyűlés által ünnepélyesen elfogadott definíció a civilizált világ által elismert általános jogelvvé válhat, és így a jövőben a nemzetközi jog szerves részévé válhat, amelyet a Biztonsági Tanács nem sérthet meg”.⁴²⁰ E célból azt kívánták, hogy vagy a BT állandó tagjai, vagy a Közgyűlés legalább kétharmada fogadjon el egy ilyen meghatározást.⁴²¹ A jelentés azt is összegezte, hogy végül a többi tag részéről érkező heves kritikák ellenére a küldöttek többsége az agresszió vegyes definícióját támogatta, amely egy általános formulát és egy példálózó, nem kimerítő és nem kötelező erejű listát tartalmaz a tipikusan agresszióknak minősülő cselekményekről.⁴²² A jelentés fontos eleme volt, hogy megvilágítsa a közvetett agresszió fogalmát, amelyet az előző jelentés nem igazán dolgozott ki. A 23. cikk arról számolt be, hogy a küldöttek azt javasolták, hogy legalább a felforgatást vegyék bele a meghatározásba, mint a közvetett agresszió leggyakoribb formáját. Különbséget tettek a háború és a felforgatás között is. "A háború fegyveres támadás volt kívülről, a felforgatás fegyveres támadás belülről, és ennek megfelelően a háborúval egyformán törvényen kívül kell helyezni". Ez alapvetően a polgárháborúk és puccsok külföldi állami támogatását és az azokban való részvételt jelentette. A támogató tagok úgy vélték, hogy ez a forma legalább olyan veszélyes, mint maga a háború. Felvetették annak az elvnek a beemelését is, hogy azt az államot kell agresszorként elítélni, amelyik először folyamosodik erő alkalmazásához, hogy megelőzzék a kétértelműségeket és a megelőző háborúk igazolását.⁴²³

Összefoglalva, nem javasoltak meghatározást, és még a meghatározás megalkotásának alapvető módszereiről és elveiről sem született megállapodás. Mindazonáltal a különbizottság benyújtott egy határozattervezetet, amelyet a Hatodik Bizottság úgy döntött, hogy elfogadásra ajánl a Közgyűlésnek⁴²⁴. A Közgyűlés az 504. plenáris ülésén fogadta el az határozatt, ezért kijelentették, hogy a különböző nézetek között több koordinációra van szükség. A közgyűlés arról is döntött, hogy 19 taggal újabb különbizottságot hoz létre, újabb kétéves időkerettel.⁴²⁵

A második különbizottság (1954-1957)

1956-ban a bizottság kiadta jelentését, de a fegyveres konfliktusoktól terhes politikai légkörben. Ahogy Ben Ferencz megjegyezte, "az agresszióról szóló vita meglehetősen akadémikusnak tűnt", mivel a szovjet tankok véresen elfojtották a magyar forradalmat, Izrael és Egyiptom agresszióval vádolta egymást, Franciaország és az Egyesült Királyság erővel avatkozott be a szuezi háborúba, az USA pedig katonailag részt vett a vietnami háborúban.⁴²⁶ Mindazonáltal a jelentés az ENSZ számára még részletesebben rögzítette az agresszió meghatározásának szükségességéről szóló, nem lezárt vitát. A dokumentum összefoglalta a Közgyűlés kilencedik ülészakán elhangzott véleményeket. A jól ismert és ismétlődő érvelés mellett néhány érdekes új gondolatot is bemutattak. Kvázi statisztikaként

⁴²⁰ Ibid. para. 13.

⁴²¹ Ibid. para. 14.

⁴²² Ibid. para. 15.

⁴²³ Ibid. para. 27.

⁴²⁴ Ibid. para. 35.

⁴²⁵ UNGA Resolution 895 (IX) on the Question of Defining Aggression adopted on its 504th plenary meeting on 4 December 1954. Az új bizottság tagjai voltak: Ína, Csehszlovákia, Dominikai Köztársaság, Franciaország, Irak, Izrael, Mexikó, Hollandia, Norvégia, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Szíria, Szovjetunió, Egyesült Királyság, USA és Jugoszlávia.

⁴²⁶ Benjamin Ferencz. "Defining International Aggression - The Search for World Peace", Vol. 2. Part three (3)

számszerűsített támogatás állt az agresszió meghatározására tett kísérlet mögött a Közgyűlésen. Eszerint nyolc tag ellenezte, hatan csak kétségbe vonták a lehetőséget és a kívánatosságot, huszonhatan pedig támogatták a definícióra irányuló munkát.⁴²⁷ A meggyőző többség tehát üdvözölte a törekvéseket. Új elem volt a nukleáris fegyverek bevonása a vitába. Miután Franciaország és az Egyesült Királyság egy leszerelési konferencián azt javasolta, hogy az államok "mondjanak le a nukleáris fegyverek használatáról, kivéve az agresszió elleni önvédelemben", egyes tagok úgy vélték, hogy a definíció az atomháború megelőzésének eszközeként szolgálna, míg mások még éppen, hogy el akartak halasztani minden döntést, hogy ne veszélyeztessék a leszerelési eredményeket.⁴²⁸ A jelentés koncepciózusan az "elsőbbségi elv" kifejezést használta, azonban ezen a ponton sem született megállapodás. Egyes tagok elutasították az elképzelést, mivel úgy vélték, hogy "bár az időrendi sorrendnek jelentősége van, az agresszió meghatározásában a döntő tényező nem az elsőbbségi elvben, hanem az elsőként elkövetni tilos cselekmények jellegében állhat".⁴²⁹ Számos állam továbbra is arra törekedett, hogy az agresszió definíciójába ne vonjanak be minden erőszakos cselekményt. A határ menti incidenseket például sokan nem tekintették agressziónak, mások különbséget akartak tenni az *animus aggressionis*-szal és az anélkül történő erőszak alkalmazása között.⁴³⁰ Ami a második különbizottságon belüli munkát illeti, nem született megállapodás. Másrészt fontos megjegyezni, hogy legalábbis a jelentés kifejezetten kimondja, hogy "[a] bizottság túlnyomó többsége lehetségesnek tartotta az agresszió meghatározását". És ami igen fontos, a BT öt állandó tagja közül három köztük volt: Kína, a Szovjetunió és Franciaország.⁴³¹ Az USA és az Egyesült Királyság nem támogatta a kísérletet, és mint Franciaország kifejezte, "a definíciónak elfogadhatónak kell lennie a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért elsődlegesen felelős valamennyi nagyhatalom, valamint a tagállamok nagy többsége számára".⁴³² Az összes nagyhatalom nyilvánvalóan legalább a BT öt állandó tagját jelenti. Bár Kína általánosságban támogatta a definícióra irányuló munkát, képviselője meglehetősen reálisan fogalmazta meg azt a nyilvánvaló problémát, amellyel a nemzetközi közösség minden tagjának szembe kellett néznie.

A jelenlegi nemzetközi közösséget egy olyan közösséghez lehetne hasonlítani, ahol mindenki szabadon hordott fegyvert, mindenki szabadon gyártott fegyvert, ahol nem létezett rendőrség vagy kényszerítő erejű bíróság. Ennek fényében a definíció, amely mindig tökéletlen lenne, nem lenne túl hasznos. Az agresszió meghatározásának megkísérlése helyett jobb volt olyan eszközöket keresni, amelyekkel kikényszeríthető az Alapokmány rendelkezéseinek tiszteletben tartása.⁴³³

Ez egy kulcsfontosságú kijelentés volt, mivel hatékony végrehajtó szervek és intézmények nélkül - amelyeket az államok szuverenitása miatt szinte lehetetlen létrehozni - a meghatározás nem jelentene többet, mint az Alapokmányban már meglévő tilalom. Ehhez általános tiszteletre, erős önkéntes megfelelésre lett volna szükség. Ez pedig szinte teljesen hiányzott.

⁴²⁷ Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, 8 October to 9 November 1956, Official Records of the General Assembly, Twelfth Session, Supplement No. 16, (A/3574), 1-33. o. para. 28.

⁴²⁸ Ibid. paras. 40-1.

⁴²⁹ Ibid. paras. 70-2.

⁴³⁰ Ibid. paras. 78-86.

⁴³¹ Ibid. para. 95. Az összes támogató tag: Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Csehszlovákia, Dominikai Köztársaság, Franciaország, Irak, Kína, Mexikó, Hollandia, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Szíria és Jugoszlávia.

⁴³² Ibid. para. 96.

⁴³³ Ibid. para. 98.

Az USA által benyújtott határozattervezet egyértelműen azt sugallta, hogy a szervezet legerősebb tagja végleg le akarja venni a kérdést az asztalról. Az amerikaiak egy meglehetősen lakonikus és távolságtartó tervezetben azt javasolták, hogy "határozatlan időre halasszák el az agresszió meghatározásának kérdésének további mérlegelését".⁴³⁴ A latin-amerikai országok hasonlóképpen azt javasolták, hogy mivel huszonkét új tag csatlakozott az ENSZ-hez, kérjék ki és vegyék figyelembe a véleményüket. Ezért a munkát a Közgyűlés tizennegyedik ülészakáig fel kellene függeszteni.⁴³⁵ A Hatodik Bizottság jelentése, amelyet a Közgyűlés elé terjesztettek, összefoglalta a kérdéssel kapcsolatos régi és új érveket. A támogatók a két blokk közötti kezdődő rivalizálás valóságára reflektáltak. Azon a véleményen voltak, hogy "[a]mikor a nemzetközi légkör továbbra is feszült és riasztó, a fegyverkezési verseny pedig egyre gyorsul, a közvélemény az agresszió meghatározását követeli".⁴³⁶ A szembenálló oldalon a tagok inkább az ENSZ működésének már meglévő történelmére hivatkoztak, kijelentve, hogy "[a]z Egyesült Nemzetek Szervezetének a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában elért eredményei a múltban az agresszió definíciójának segítségével nélkül valósultak meg; kudarcai aligha tulajdoníthatók egy ilyen definíció hiányának".⁴³⁷ Mások azt állították, hogy inkább az ENSZ békéltető és közvetítő funkciója szolgálja a nemzetközi béke és biztonság fenntartását, nem pedig a kényszerítő intézkedések. Azt is tartva, hogy a tagok "vonakodtak kollektív katonai akciókat vállalni, mert féltek egy harmadik világháború kirobbantásától. Ebből következően helyes politika lehet, ha tartózkodnak attól, hogy egy olyan vita egyik résztvevőjét, amelyet közvetítéssel lehetne rendezni, agresszornak bélyegezzék".⁴³⁸ Ez az érvelés azonban inkább visszalépésnek tűnik egy Népszövetség-szerű, de az ENSZ-elődnél is kisebb tekintéllyel és hatalommal rendelkező rendszerhez. Ami az eljárási kérdéseket illeti, annak ellenére, hogy a különbizottsági jelentés szerint a tagok túlnyomó többsége kívánatosnak, lehetségesnek és hasznosnak tartja az agresszió meghatározását, a Hatodik Bizottság jelentése a küldöttek akaratát tolmácsolta azzal, hogy "a küldöttségek többsége nem támogatta az agresszió meghatározását a jelenlegi ülészakon, hanem a kérdés elhalasztását kívánta".⁴³⁹ Ezért, még ha a meghatározást támogatták és kívánták is, az államok úgy döntöttek, hogy az idő egyszerűen nem megfelelő a kérdés további tárgyalására. A Hatodik Bizottság módosítás nélkül elfogadta a latin-amerikai államok határozattervezetét, így a Közgyűlés is.⁴⁴⁰ Ezért a munkát elhalasztották, hogy új ötleteket kapjanak az ENSZ friss tagjaitól.

A harmadik különbizottság (1959-1967)

⁴³⁴ Doc. A/C.6/L.402 United States of America: draft resolution. 4 November 1957. In Official Records of the General Assembly, Twelfth Session, Annexes, Agenda Item 54: Question of defining aggression.

⁴³⁵ Doc. A/C.6/L.403 Chile, Colombia, Cuba, Ecuador, El Salvador, Philippines and Venezuela: draft resolution. 8 November 1957. In Official Records of the General Assembly, Twelfth Session, Annexes, Agenda Item 54: Question of defining aggression.

⁴³⁶ Official Records of the General Assembly, Twelfth Session, Annexes, Agenda Item 54: Question of defining aggression: report of the Special Committee, Report of the Sixth Committee, Doc. A/3756, Nov. 27, 1957. para. 15.

⁴³⁷ Ibid. para. 16.

⁴³⁸ Ibid. para. 17.

⁴³⁹ Ibid. para. 29.

⁴⁴⁰ UNGA Res. 1181 (XII) adopted on its 724th plenary meeting, on 29 November 1957.

A határozat szerint, amint a meghatározott idő eltelt, huszonegy taggal felállították a harmadik különbizottságot.⁴⁴¹ A bizottság azonban csak 1959-ben döntött úgy, hogy a nézetek nem változtak a kérdésben, és az idő továbbra sem alkalmas az agresszió definíciójának értékelésére. Ezért a bizottság úgy határozott, hogy 1962 áprilisáig elnapolja a munkát, és addig is arra ösztönözte az államokat, hogy nyújtsák be álláspontjukat.⁴⁴² 1962-ben, új összetételben⁴⁴³ a bizottság nem tudott semmit sem elérni, és ismét csak a tényleges munka elhalasztása mellett döntött, mivel "sok új tagállam még nem fejtette ki véleményét ebben a kérdésben". A bizottság határozatot fogadott el, hogy 1965 áprilisáig elnapolja a munkát.⁴⁴⁴ A huzavona csak ezután folytatódott. A tagok ismét cserélődtek,⁴⁴⁵ de bár több határozattervezetet is benyújtottak,⁴⁴⁶ mindegyik a bizottság elnapolását javasolta, az egyetlen különbség az általuk meghatározott időkeretben volt. A bizottság ugyanilyen tartalmú határozattal fogadott el, ezért úgy döntött, hogy 1967 áprilisában újra összeül.⁴⁴⁷ Ekkorra a bizottság végül, gyakorlatilag az addigi gyakorlatilag nem létező munkaeredmények után, olyan anyagot tudott előállítani, amelyet a Hatodik Bizottságban meg lehetett vitatni, és végül egy rövid jelentést lehetett a Közgyűlés elé terjeszteni.⁴⁴⁸ A jelentés ismét a cinikus ellenzéki csoport véleményét mutatta be, akik úgy vélték, hogy egy agresszió-definíció még "akadályozná is a baráti kapcsolatokon végzett munkát", és nem jelentené a háború megelőzését.⁴⁴⁹ A támogató államok felidéztek az *ubi societas ibi ius* gondolatát, tehát hogy "a törvényeket néha megsértik, de mégis a társadalmi rend lényeges elemei". Azt is állították, hogy nincs értelme várni egy kedvezőbb pillanatra.⁴⁵⁰ Általánosságban azonban a rövid jelentés azt mutatja, hogy végre egyértelmű kísérlet történt arra, hogy valóban valamilyen eredményt érjenek el, mivel a javaslat konstruktív elképzeléseket tartalmazott az új különbizottság összetételére és módszerére vonatkozóan. Így felvetődött, hogy a Közgyűlés elnöke nevezze ki a tagokat "a méltányos földrajzi képviselőket és annak szükségessége alapján, hogy a világ főbb jogrendszerei képviselve legyenek".⁴⁵¹ A Hatodik Bizottság javasolta a Közgyűlésnek, hogy hozzon létre egy harminc tagállamból álló különbizottságot a fenti eljárási módszerrel, és utasítsa a bizottságot, hogy "vizsgálja meg a kérdés minden aspektusát, hogy az agresszió megfelelő definíciója

⁴⁴¹ A tagok a következők voltak: Ausztrália; Ceylon; Kína; Csehszlovákia; Ecuador; El Salvador; Franciaország; Görögország; Indonézia; Írország; Japán; Libanon; Mexikó; Nepál; Hollandia; Pakisztán; Románia; Szovjetunió; Egyesült Királyság; USA; Uruguay.

⁴⁴² U.N. General Assembly, Report of the Committee Established under General Assembly Resolution 1181 (XII) (Question of Defining Aggression), Doc. A/AC.91/2, Apr. 24, 1959. para. 14.

⁴⁴³ A tagok a következők voltak: Dánia, Franciaország, Ghána, Görögország, Libéria, Olaszország, Libéria, Mexikó, Hollandia, Kína, Costa Rica, Ciprus, Csehszlovákia, Panama, Fülöp-szigetek, Tunézia, Egyesült Királyság, USA, Szovjetunió, USA.

⁴⁴⁴ U.N. General Assembly, Report of the Committee Established under General Assembly Resolution 1181 (XII) (Question of Defining Aggression), Second Session, Doc. A/AC.91/3, Apr. 13, 1962.

⁴⁴⁵ A tagok a következők voltak: Venezuela; Argentína; Bulgária; Chile; Kanada; Kamerun; Kína; Ciprus; El Salvador; Franciaország; Ghána; Guinea; Izland; Hollandia; Románia; Szomália; Szíria; Törökország; Szovjetunió; Egyesült Királyság; USA; USA; Venezuela.

⁴⁴⁶ Argentína és az Egyesült Királyság által közösen (A/AC.91/L.II); Chile (A/AC.91/L.14); a Szovjetunió (A/AC.91/L.12) valamint Kamerun, Ghána, Guinea, Szomália és Szíria közösen (A/AC.91/L.13).

⁴⁴⁷ U.N. General Assembly, Report of the Committee Established under General Assembly Resolution 1181 (XII) (Question of Defining Aggression), Third Session, Doc. A/AC.91/5, Apr. 26, 1965. para. 14.

⁴⁴⁸ Official Records of the General Assembly, Twenty-Second Session, Annexes, Agenda Item 95: Need to expedite the drafting of a definition of aggression in the light of the present international situation, Report of the Sixth Committee, Doc. A/6988, Dec. 15, 1967, 4-8. o.

⁴⁴⁹ Ibid. para. 11.

⁴⁵⁰ Ibid. para. 10.

⁴⁵¹ Ibid. para. 16.

elkészülhessen, és azt a Közgyűlés huszonharmadik ülészakán terjessze a Közgyűlés elé".⁴⁵² Ennek megfelelően a Közgyűlés határozatot fogadott el azzal a módosítással, hogy a bizottságot harmincöt tagból állítsák össze.⁴⁵³

A negyedik különbizottság (1967-1974)

A negyedik különbizottság lényegesen több jelentést adott ki, így látható volt a szándék, hogy végre előrelépést érjenek el. Az első jelentés 1968-ban készült el.⁴⁵⁴ De kézzelfogható eredmény még nem született. Egyes tagok belefáradtak abba, hogy a kérdés bonyolultságára vonatkozó érvet legyőzzék, mint a definíció meghatározása elleni érvet. Azt állították, hogy ez nem ok arra, hogy a kérdés egészét figyelmen kívül hagyják. Arra is rámutattak, hogy "számos, az ENSZ szervei által megvitatott probléma ugyanolyan bonyolult, és hosszas vitákra volt szükség, mielőtt eredményeket lehetett volna elérni".⁴⁵⁵ Fontos szempontot vitattak meg, így azt, hogy a definíciónak elsősorban jogi megfontolásokra kell-e támaszkodnia, vagy inkább a nemzetközi jogban bekövetkezett valós eseményekre kell támaszkodnia.⁴⁵⁶ A kérdés releváns volt, mégis inkább valami istenadta, régimódi vádaskodó játékhoz vezetett, amelynek során az államok az erőszak alkalmazásával kapcsolatos ténykérdésekről vitatkozhattak, és egymást vádolhatták agresszióval felidézve a korábbi agressziós eseteket.⁴⁵⁷ Gyümölcsöző újdonság volt viszont a meghatározás eszközeinek megvitatása. Az ENSZ Alapokmány módosítását nem támogatták, mivel a tagok úgy vélték, hogy San Franciscóban már döntöttek arról, hogy az agresszió definícióját nem veszik fel az Alapokmányba.⁴⁵⁸ Az agresszióról szóló nemzetközi megállapodás megkötésének lehetőségét nem vetették el, de az eljárási nehézségek kockázatosnak tűntek.⁴⁵⁹ A legkedvezőbb megoldás egy közgyűlési határozat volt, de azt is megjegyezték, hogy komolyan figyelembe kell venni a BT álláspontját az eszköz kérdésében.⁴⁶⁰ Kijelentették, hogy a meghatározásnak szoros kapcsolatban kell állnia az Alapokmánnyal, és annak bármely elemének utalnia kell annak megfelelő cikkére. Kiemelték azt is, hogy az Alapokmányon kívüli agresszió elemeinek nem lehet normatív jogi értéke, csak erkölcsi.⁴⁶¹ Fontos lépés a megvalósítható meghatározás felé, hogy vita kezdődjön az agresszió tényleges és alapvető jelentéséről. A tagok joggal érveltek amellet, hogy megállapodásra kell jutni arról, hogy ki követhet el agressziót ki ellen, tehát milyen entitások követhetik el azt, és milyenek lehetnek az áldozatai. És mivel az Alapokmány értelmezése az államokra és nem más politikai entitásokra vonatkozik, ezt a tényt figyelembe kell venni.⁴⁶² Ez fontos lépés volt, mivel korábban komoly zavarok voltak az állami felelősség és az egyéni büntetőjogi felelősség között. Fontos eredmény, hogy ez az egész ENSZ agresszióról szóló vitát egy dogmatikailag világosabb út felé terelte. Az is eredmény, hogy a bizottság

⁴⁵² Ibid. para. 21.

⁴⁵³ UNGA Res. 2330 (XXII) on the need to expedite the drafting of a definition of aggression. Adopted on its 1638th plenary meeting, on 18 December 1967.

⁴⁵⁴ Official Records of the General Assembly, Twenty-Third Session, Agenda Item 86, Report of Special Committee, Question of Defining Aggression, 4 June to 6 July 1968, A/7185/Rev. 1, 1-40. o.

⁴⁵⁵ Ibid. para. 15.

⁴⁵⁶ Ibid. para. 19.

⁴⁵⁷ Cf. Ibid. paras. 20-29.

⁴⁵⁸ Ibid. para. 38.

⁴⁵⁹ Ibid. para. 39.

⁴⁶⁰ Ibid. 39-40.

⁴⁶¹ Ibid. para. 41-2.

⁴⁶² Ibid. paras. 43-4.

folytatni kívánta munkáját, és végül egyértelműen célul tűzte ki az agresszió általánosan elfogadott definíciójának kidolgozását.⁴⁶³

Az ígéretes kezdet után a következő jelentés nem tudott valódi előrelépést felmutatni, hanem inkább stagnálás, sőt visszalépés volt tapasztalható. A jelentés ismét megállapította az agresszió meghatározásának szükségességéről és lehetőségéről, valamint annak formájáról és tartalmáról szóló, a végtelenségig ismétlődő vitát, amely semmi értékeset nem tudott hozzátenni a vitához.⁴⁶⁴ A következő jelentés sem tudott egységet teremteni, mivel több tervezetet vitattak meg. Azonban legalább ekkor már tényleges vita folyt a javaslatok érdemi részéről.⁴⁶⁵ A sok egybehangzó tervezetből a jelentés ki tudott dolgozni néhány szerkezeti és módszertani tervet a bizottság munkájához. Összefoglalva, az I. melléklet megfogalmazása, amely a javaslatok szerinti teendőket foglalta össze, azt sugallta, hogy erős a kompromisszumra való törekvés, és olyan keretet adott, amelyen belül megállapodásra lehet jutni. Néhány hónappal később a bizottság egy másik jelentése azt javasolta, hogy a munkát 1970-ben folytassák,⁴⁶⁶ amit a közgyűlés elfogadott.⁴⁶⁷ A pozitív várakozások végre teljesülhettek. 1970-re a bizottság részletes és hosszú jelentést készített,⁴⁶⁸ amelynek fő eredménye azonban az volt, hogy először tartalmazta a különböző javaslatok egységesített változatának tervezetét, és így egy tényleges szöveget javasoltak alternatív megfogalmazásokkal.⁴⁶⁹ Tekintettel a közel húszéves stagnálásra, ezt valódi előrelépésként kell értékelni. A definíciós tervezet szövegeiben nem volt annyi újdonság, különösen magának az agresszióknak az esetében.⁴⁷⁰ A jelentés 4. paragrafusa szerint a tagok egyetértettek abban, hogy az agresszió meghatározásának tükröznie kell az Alapokmány meghatározását, ezért a közvetett agresszió mint fogalom teljesen elhagyhatónak tűnt. Az elsőbbség elvének beépítéséről is döntöttek, és azt minden tag elfogadta, de a részletes koncepciót nem sikerült kikristályosítani.⁴⁷¹ Nem volt vita tárgya, hogy az államok *de jure* vagy *de facto* is elkövethetnek agressziót. Voltak azonban nézeteltérések más entitások, például a nemzeti felszabadító mozgalmak kérdésében.⁴⁷² Egyik tag sem vonta kétségbe az önvédelemhez és a kollektív védelemhez való jogot, sem a nemzetközi béke és biztonság fenntartására

⁴⁶³ Ibid. para. 117.

⁴⁶⁴ Official Records of the General Assembly, Twenty-Third Session, Agenda Item 86, Report of the Sixth Committee, Doc. A/7402, Dec. 13, 1968. paras. 9-22.

⁴⁶⁵ Official Records of the General Assembly, Twenty-Fourth Session, Supplement No. 20 (A/7620), Report of Special Committee, 24 February to 3 April 1969, 1-39. o.

⁴⁶⁶ Official Records of the General Assembly, Twenty-Fourth Session, Agenda Item 88: Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, Report of the Sixth Committee, Doc. A/7853, Dec. 10, 1969, 1-7. o. para. 25.

⁴⁶⁷ Official Records of the General Assembly, Twenty-fourth Session, Supplement No. 30, resolution 2549 (XXIV).

⁴⁶⁸ Official Records of the General Assembly, Twenty-Fifth Session, Supplement No. 19 (A/8019), Report of Special Committee, 13 July to 14 August 1970, 1-68. o.

⁴⁶⁹ Ibid. Annex II.

⁴⁷⁰ Ibid. para. 2. A két meghatározás a következő volt:

(a) "Aggression is the use of armed force by a State against the territorial integrity [including the territorial waters and airspace] [or sovereignty] or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations";

(b) "Aggression is the use of armed force by a State against another State, or in any way affecting the territorial integrity [including the territorial waters and airspace] [or sovereignty] or political independence of such State".

⁴⁷¹ Ibid. para. 5.

⁴⁷² Ibid. para. 6.

irányuló kollektív fellépést, mint az agresszió alóli kivételt. Mindazonáltal néhány tag azt is tisztázni kívánta a szövegben, hogy az önvédelem csak "egy másik állam által elkövetett fegyveres támadás (fegyveres agresszió) esetén" érvényesül.⁴⁷³ Nem sikerült megállapodásra jutni az agresszív szándéknak mint az agresszió konstitutív elemének kérdésében,⁴⁷⁴ de a tagok egyetértettek abban, hogy az agresszió lehetséges példáinak felsorolásához csatolni kell egy olyan nyilatkozatot, amely kimondja, hogy az nem sérti a BT döntési jogát.⁴⁷⁵ A tipikus formákkal kapcsolatban új vita alakult ki. Felmerült, de nem született döntés arról, hogy a hadüzenet az agresszió egyik formája legyen-e.⁴⁷⁶ Egyes tagok azt javasolták, hogy a tömegpusztító fegyverekhez való folyamodásnak különleges következményekkel kellene járnia, de nem volt egyetértés.⁴⁷⁷ Jelentős eredmény volt azonban, hogy kifejezetten beszámoltak arról, hogy mely elemek nem voltak vitathatóak. A következő cselekedeteket minden tag agresszióknak minősítette: invázió, bombázás, blokád, egy másik állam fegyveres erői, hajói vagy repülőgépei elleni támadás. A közvetett erőszak alkalmazása, tehát a más állam területén lévő fegyveres bandák és irreguláris zsoldosok támogatásának és ellenőrzésének kérdése nem került eldöntésre. A megszállás és annexió esetében a tagok nem tudtak megegyezni abban, hogy ezek agresszióknak minősülnek-e, vagy inkább az agresszió következményeinek tekintendők.⁴⁷⁸ Ezzel kapcsolatos kérdés volt, hogy a definícióban tükröződjön-e "az agresszióból származó területi nyereség el nem ismerésének fogalma és az agresszióért való felelősség fogalma".⁴⁷⁹ A népek önrendelkezési jogát is megvitatták. A kérdés az volt, hogy erre a jogra gyarmati kontextusban utaljanak-e, vagy a két kérdés nem kapcsolódik egymáshoz. Nem született döntés.⁴⁸⁰

A különbizottság által végzett munka alapján a Hatodik Bizottság még ugyanabban az évben elkészítette jelentését a Közgyűlésnek.⁴⁸¹ Egy bátor álláspontot irányítottak a Közgyűlés elé, amelyet korábban nem terjesztettek elő. Szemben a különbizottsággal, amely nem akarta korlátozni a BT mérlegelési jogkörét, és úgy vélte, hogy a definíció csak ajánlásként szolgálna, kötelező erő nélkül, a Hatodik Bizottság egyes tagjai kijelentették, hogy "[...] amint a Közgyűlés elfogadott egy definíciót, amely szigorúan az Alapokmányon vagy a nemzetközi jog vitathatatlan elvein alapul, az minden szervre, így a Biztonsági Tanácsra is kötelező lesz; így, ha a definícióban meghatározott valamennyi feltétel teljesül, a BT köteles lesz megerősíteni az agresszió tényét, és megtenni a megfelelő lépéseket [...]".⁴⁸² A Hatodik Bizottság javaslatának megfelelően a Közgyűlés elfogadta a határozattervezetet. Ennek megfelelően a testület kifejezte "a különbizottság munkája sikeres befejezésének sürgősségét és az agresszió definíciójának mielőbbi megvalósításának kívánatos voltát", valamint "a különbizottság tagjainak közös óhaját, hogy az elért eredmények alapján folytassák munkájukat, és jussanak el a definíció tervezetéhez".⁴⁸³

⁴⁷³ Ibid. para. 7.

⁴⁷⁴ Ibid. para. 9-11.

⁴⁷⁵ Ibid. para. 12.

⁴⁷⁶ Ibid. para. 13.

⁴⁷⁷ Ibid. para. 14.

⁴⁷⁸ Ibid. paras. 15-26.

⁴⁷⁹ Ibid. para. 28.

⁴⁸⁰ Ibid. para. 29-30.

⁴⁸¹ Official Records of the General Assembly, Twenty-Fifth Session, Agenda Item 87: Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, Report of the Sixth Committee, Doc. A/8171, Nov. 19, 1970, pp. 1-7.

⁴⁸² Ibid. para. 15.

A Különbizottság 1971-es jelentésében nem volt sok újdonság vagy előrelépés a definíció tartalmát illetően.⁴⁸⁴ A jelentés azonban világos és működőképes struktúrát követett, ami arra utalt, hogy annak ellenére, hogy számos elemről még számos vita folyt, a tagok a jövőbeli munkákat a már előre látható kompromisszum befejező munkáinak és tárgyalásainak tekintették. A III. melléklet tartalmazta egy munkacsoport jelentését, amelynek feladata az volt, hogy "a tagok által elfogadott különböző álláspontokat a szöveg különböző változatainak felajánlásával egyetlen szövegben egyesítse".⁴⁸⁵ Következésképpen a meghatározások megpróbálták megtalálni a közös elemeket és a lehetséges kombinációkat, amelyekkel egy tárgyalható szöveget lehet elérni. Néhány nagyobb súlyú elem kiemelése érdekében a következő definíciós tervezeteket kell megemlíteni. Az elsőbbség elvét illetően az egységes szerkezetbe foglalt tervezet a következő volt:

[A Biztonsági Tanács hatáskörének és feladatainak sérelme nélkül] [annak meghatározásakor, hogy] egy elé utalt cselekmény agresszió minősül-e, [kellő súlyt kell fektetni arra a kérdésre, hogy] [meg kell állapítani], hogy azt egy olyan állam követte-e el, amely [egy másik állam ellen az Alapokmányt megsértve] elsőként cselekedett így.⁴⁸⁶

Ezért úgy tűnt, hogy a győztes vélemény az, amely szerint az első erőszak alkalmazása indikatív, de nem meghatározó, és a BT-nek lesz végső soron hatásköre az agresszióról dönteni. A bizottság fenntartotta azt az álláspontját, hogy az agresszió tilalmának köteleznie kell az államokat, de a tervezetbe beépült az a gondolat, hogy ehhez nem szükséges az ENSZ-tagság vagy vitathatatlan államiság.⁴⁸⁷ A jelentésben új konszenzusra lehetett bukanni, mivel kimondta, hogy "[a] munkacsoportban egyetértés volt abban, hogy nincs agresszió agresszív szándék nélkül".⁴⁸⁸ De mint mindig, az *animus aggressionis* tényleges jelentése és elemei továbbra is tisztázatlanok maradtak. Az idő rövidege miatt a bizottság nem tudott továbblépni az önvédelemmel körében irányadó arányosság kérdésében.⁴⁸⁹ A jelentés optimistán állapította meg, hogy "bár a jelenlegi szöveg bevallottan túl sok zárójeles passzust tartalmazott, a kölcsönös adok-kapok eredményeképpen egy általánosan elfogadható definícióra lehet majd jutni".⁴⁹⁰ A Hatodik Bizottság is bizakodó volt, és úgy vélte, hogy a közeljövőben létrejöhet egy definíció.⁴⁹¹ A definíció sürgős szükségességét is kifejezték, miközben idézték a témában a vonatkozó közgyűlési határozatokat.⁴⁹² A szokásos módon azonban még mindig voltak olyan tagok, akik nem tudtak osztozni a pozitív várakozásokban, és szkeptikusak maradtak.⁴⁹³ A definíció kötelező vagy nem kötelező jellegét illetően a Hatodik Bizottság előző évi jelentésének érveit követve leszögezték, hogy "[a] Biztonsági Tanács és a Közgyűlés azonban kétségtelenül aligha

⁴⁸³ UNGA resolution 2644 (XXV) adopted on its 1914th plenary meeting on 25 November 1970. Official Records of the General Assembly, Twenty-fifth Session, Supplement No. 28.

⁴⁸⁴ Official Records of the General Assembly, Twenty-Sixth Session, Supplement No. 19 (A/8419), Report of Special Committee, 1 February to 5 March 1971, 1-46. o.

⁴⁸⁵ Ibid. Annex III. para. 2.

⁴⁸⁶ Ibid. para. 5.

⁴⁸⁷ Ibid. para. 8.

⁴⁸⁸ Ibid. para. 11.

⁴⁸⁹ Ibid. para. 19.

⁴⁹⁰ Ibid. para. 26.

⁴⁹¹ Official Records of the General Assembly, Twenty-Sixth Session, Agenda Item 89: Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, Report of the Sixth Committee, Doc. A/8525, Nov. 19, 1971. para. 7.

⁴⁹² Ibid. para. 10.

szegülhet nyíltan szembe egy, a Közgyűlés által meghatározott elvvel".⁴⁹⁴ Újabb vita indult arról, hogy szükséges-e különbséget tenni az agresszív indíték és az agresszív szándék között. Egyes tagok ezt nyilvánvalónak találták, mivel "a szándék azt jelentette, hogy a cselekményt elkövető személy nemcsak előre látta, hanem kívánta is a cselekménye lehetséges következményeit, míg az indíték olyan jogilag megengedhetetlen érzelmet jelölt, amelyet a tervezett cselekmény által elérni kívánt külső cél vált ki".⁴⁹⁵ A valóságban ez a vita meglehetősen eredménytelen volt. Először is azért, mert büntetőjogi terminológiáról és logikáról volt szó, miközben már eldőlt, hogy a definíció az államokkal foglalkozni, ezért az állami felelősségi kérdés lesz, és nem nemzetközi büntetőjogi. Másodszor, a jelentés nem fejtette ki eléggé a különbségtétel jelentőségét és gyakorlati relevanciáját. Fontosabb kérdés volt, és több tag is megerősítette, hogy a definíciónak tartalmaznia kell azt is, hogy az agresszió jogi felelősséget von maga után. Ami az egyéb következményeket illeti, többek között az elismerés megtagadása és az *in integrum restitutio* került említésre. Más tagok szükségtelennek tartották a felsorolást.⁴⁹⁶ Mivel az általános következtetés az volt, hogy a bizottság be tudja fejezni a munkáját, a közgyűlés úgy döntött, hogy meghosszabbítja a mandátumot.⁴⁹⁷

1972-ben a különbizottság előtt még mindig konkuráló szövegtervezetek voltak.⁴⁹⁸ Ezért a bizottság munkacsoportot hozott létre a folyamat felgyorsítása és a döntéshozatal hatékonyabbá tétele érdekében.⁴⁹⁹ Az informális tárgyalásokat követően a munkacsoport egy világos szerkezetű összefoglaló szöveget dolgozott ki. Tartalmilag nem volt újdonság, de a jelentés rendszerezettebbé és könnyebben érthetővé vált, így egy szöveg egységesebbé vált, és vagy egyetlen szövegtervezetet tartalmazott, mint az agresszió meghatározásának esetében, vagy csak két alternatív szöveget, világos megkülönböztetésben.⁵⁰⁰ Ez ismét egyértelmű jele volt annak, hogy a megállapodás valóban közel volt, és ami még fontosabb, hogy minden tag a bizottság mandátumának lezárását kívánta elérni, ahelyett, hogy szabotálta volna a folyamatot. A Hatodik Bizottságban a megbeszélések inkább kisebb szövegezési kérdésekre, tehát a megfogalmazásra és a terminológiára összpontosítottak, bár a már bemutatott teleológiai és politikai szempontok a vitában jelen voltak.⁵⁰¹ Az önrendelkezési jogokat illetően a bizottság egyes tagjai egyértelműen támogatták a gyarmati kontextus bevonását, hangsúlyozva, hogy a gyarmati uralom alatt álló népek erőszakhoz folyamodhatnak, mivel küzdelmüket az Alapokmány önvédelmi doktrínája igazolja. A gyarmati uralmat ezek a tagok folyamatos agresszióknak tekintették. Ennek megfelelően azt javasolták, hogy az agresszió definíciója tartalmazza a következő cselekményt. "Fegyveres erők vagy más irányítási eszközök alkalmazása egy nép feletti gyarmati uralom bevezetésére vagy fenntartására, illetve megfosztására az

⁴⁹³ Cf. Ibid. paras. 11-3.

⁴⁹⁴ Ibid, para. 21.

⁴⁹⁵ Ibid. para. 33.

⁴⁹⁶ Ibid. para. 40.

⁴⁹⁷ UNGA resolution 2781 (XXVI) adopted on its 1999th Plenary Meeting on 3 December 1970. Official Records of the General Assembly, Twenty-sixth Session, Supplement No. 29,

⁴⁹⁸ Official Records of the General Assembly, Twenty-Seventh Session, Supplement No. 19 (A/8719), Report of Special Committee, 21 January to 3 March 1972. 1-23. o.

⁴⁹⁹ Ibid. para. 6.

⁵⁰⁰ Ibid. Annex II. Appendix A. Summary of the Report of the Informal Negotiating Group Established by the Working Group.

⁵⁰¹ Official Records of the General Assembly, Twenty-Seventh Session, Agenda Item 88: Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, Report of the Sixth Committee, Doc. A/8929, Dec. 7, 1972, 1-9. o.

önrendelkezéshez és függetlenséghez való alapvető jogától".⁵⁰² Más tagok úgy vélték, hogy az agresszió és az önrendelkezés összekapcsolása nem vezetne semmire, mivel az Alapokmány szerint ezek nem kapcsolódnak egymáshoz.⁵⁰³ Szokás szerint a Közgyűlés értékelt az elért eredményeket, elismerte a munka befejezetlenségét, és a különbizottságot a munka folytatására utasította.⁵⁰⁴

A különbizottság 1973-as jelentése a befejezéshez közeledve megjegyezte, hogy a tagok elégedettek voltak a munkacsoport által elért eredményekkel, "ami reményteli optimizmust engedett meg a definícióval kapcsolatos további munka befejezésével kapcsolatban".⁵⁰⁵ A munkacsoport által készített tervezet azonban annak ellenére, hogy nagyra értékelték, nem volt vitathatatlan, ezért a tagok módosító véleményeket fogalmaztak meg.⁵⁰⁶ Az érdemet mégis meg kell adni a folyamatnak, hiszen a tervezet első alkalommal volt teljesen konszolidált, azaz nem tartalmazott alternatív bekezdéseket, hanem egyetlen olvasatot.⁵⁰⁷ A preambulum-tervezet világossá tette, hogy a különbizottság végső álláspontja az, hogy a meghatározás nem lesz kötelező érvényű, még közvetve sem. A preambulum bekezdései megjegyezték, hogy "e definícióban semmi sem értelmezhető úgy, hogy az bármilyen módon kiterjeszteni vagy csökkenteni az Egyesült Nemzetek Alapokmányának az Egyesült Nemzetek Szerveinek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó rendelkezéseit", és hogy "bár azt a kérdést, hogy agresszió történt-e, minden egyes konkrét esetben az összes körülmény fényében kell megvizsgálni, mindazonáltal helyénvaló alapelveket megfogalmazni, amelyek útmutatásul szolgálnak az ilyen meghatározáshoz".⁵⁰⁸ Ezért a preambulum azt sugallja, hogy a KGY definíciója nem lenne kötelező érvényű. A preambulum megfogalmazása azonban óvatos volt abban az értelemben, hogy nem tartalmazta a BT teljesen diszkrecionális jogkörét. Ez arra utal, hogy a BT döntése nem lesz pusztán politikai aktus, hanem mind tartalmilag, mind az eljárási szempontok tekintetében (jogok és köteleességek, tehát a BT hatásköre) az Alapokmányon kell alapulnia. A másik idézett formula hangsúlyozza, hogy a meghatározás csak iránymutatásként szolgálna, és kizárólag az agresszív cselekmények meghatározását egyszerűsíteni. A tervezetben használt meghatározás lényegében megegyezett az Alapokmány által az erőszak alkalmazásának tilalmára használt meghatározással, de magyarázó megjegyzéseket csatoltak, amelyek tisztázzák, hogy a vitatott államisággal rendelkező államok és az államok csoportja a meghatározásban államként értelmezendő.⁵⁰⁹ Az elsőbbség elvét illetően a tervezet kimondta, hogy az első agresszív fellépés *prima facie* bizonyítéka az agressziónak, de a BT a körülményeket másként is értékelheti.⁵¹⁰ Ezért ez lenne az egyik bizonyíték, de nem lenne feltétlen meghatározó. A 3. cikk tervezete tartalmazta azokat a cselekményeket, amelyek agresszióknak minősülnek. Ezek a következők voltak: invázió, támadás vagy annexió; bombázás; kikötők blokádja; katonai jelenléti megállapodások megszegése útján; állami terület agresszív államok rendelkezésére bocsátása agresszió kivitelezése céljából; fegyveres bandák és irreguláris csapatok küldése vagy

⁵⁰² Ibid. para. 33.

⁵⁰³ Ibid. paras. 34-5.

⁵⁰⁴ UNGA resolution 2967 (XXVII) adopted on its 2109th Plenary Meeting on 14 December 1972. Official Records of the General Assembly, Twenty-seventh Session, Supplement No. 30.

⁵⁰⁵ Official Records of the General Assembly, Twenty-Eighth Session, Supplement No. 19 (A/9019), Report of Special Committee, 25 April to 30 May 1973. para. 12.

⁵⁰⁶ Ibid. para. 13.

⁵⁰⁷ Ibid. Annex II. Appendix A.

⁵⁰⁸ Ibid. draft Preambular paragraphs.

⁵⁰⁹ Ibid. draft Art. 1.

⁵¹⁰ Ibid. draft Art. 2.

irányítása egy másik állam ellen. A tervezet azt is megjegyezte, hogy a lista nem kimerítő jellegű.⁵¹¹ Az 5. cikk tervezete tartalmazta, hogy a rendelkezések nem értelmezhetők úgy, mint amik korlátozhatják "a népek önrendelkezési jogát, vagy mint olyanokat, amelyek megakadályozzák a katonai megszállás vagy az idegen uralom bármely formája alatt álló népeket az ilyen idegen uralom elleni fellépéseikben és ellenállásukban". A 6. cikk tervezete kimondta, hogy az agresszió nemzetközi felelősséget és a nem elismerés elvét vonja maga után.

A Hatodik Bizottság üdvözölte az előrelépést, és a tagok úgy vélték, hogy a konszolidált tervezetváltozatot az informális és nem hivatalos konzultációknak köszönhetően sikerült elérni, amelyek lehetővé tették a "szabad és szélesebb körű véleménycserét".⁵¹² A Hatodik Bizottság általánosságban elégedett volt a preambulumtervezettel, mivel az méltányos konszenzust és a vélemények közötti egyensúlyt ért el, de azt is megjegyezte, hogy nagyobb összhangot kell teremteni az Alapokmány nyelvezetével, hogy az ellentmondás ne utaljon "közvetlenül vagy közvetve burkolt módosításra".⁵¹³ A Hatodik Bizottság jelentése értékes kapcsolatot teremtett az elsőbbség elve és az agresszív szándék között, amikor tisztázta, hogy "az elsőbbséget úgy tekintették, mint ami csak *prima facie* bizonyítékot jelent az agresszív cselekményre, míg az agresszív szándékot bizonyító elemnek tekintették" a tervezet logikájában.⁵¹⁴ Ami az agresszív cselekmények listáját illeti, néhány tag legalább a tömegpusztító fegyverekre való utalást szerette volna látni. Mások a "blokádnak" kifejezés pontosítását kívánták, hogy az gazdasági szempontokat is tartalmazza.⁵¹⁵ A BT elismert szerepét a tagok üdvözölték, sőt egyesek kijelentették, hogy a diszkréciót célszerű fenntartani, ezért az agresszió definíció szerinti azonosítása helyett a legfontosabb szempont a kollektív biztonsági mechanizmus végrehajtása, nem pedig az agresszióval való vádaskodás.⁵¹⁶ Vita alakult ki a tervezet önrendelkezési cikkelyéről, mivel egyes tagok a kétértelmű megfogalmazást veszélyesnek tartották a békére nézve, arra figyelmeztetve, hogy a definíció "az erőszak megfékezésére és nem az erőszak ösztönzésére szolgáló eszköz".⁵¹⁷ A jelentés bírálta a nürnbergi és tokiói törvényszékekre való hivatkozás hiányát. A tagok kulcsfontosságúnak tartották annak beemelését, hogy az agresszió nemzetközi bűncselekmény. Ez azt mutatja, hogy bár már eldőlt, hogy a definíciónak az államokra kell vonatkoznia és az államok felelősségét kell magában foglalnia, a megelőzés másik pillérét, a nemzetközi büntetőjogot is meg kell említeni, hogy a kapcsolat nyilvánvaló legyen.⁵¹⁸

A különbizottság 1974-ben készítette el utolsó jelentését.⁵¹⁹ A definíció tervezetét a Hatodik Bizottság jóváhagyta, majd a szöveget a Közgyűlés határozat formájában fogadta el, ezért a tényleges tartalmat a következő rész tárgyalja. Ami a Különbizottság jelentését illeti, az egy, egységes szerkezetbe foglalt definíciós tervezeten kívül más javaslatokat nem csatoltak. Ehelyett az I. melléklet rögzítette a

⁵¹¹ Ibid. para. 4.

⁵¹² Official Records of the General Assembly, Twenty-Eighth Session, Agenda Item 95: Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, Report of the Sixth Committee, Doc. A/9411, Dec. 10, 1973. para. 8.

⁵¹³ Ibid. para. 11.

⁵¹⁴ Ibid. para. 15.

⁵¹⁵ Ibid. para. 20.

⁵¹⁶ Ibid. para. 25.

⁵¹⁷ Ibid. para. 27.

⁵¹⁸ Cf. Ibid. paras. 29-30.

⁵¹⁹ Official Records of the General Assembly, Twenty-Ninth Session, Supplement No. 19 (A/9619), Report of Special Committee, 11 March to 12 April 1974, 1-42. o.

küldöttek véleményét a definíciós tervezet végleges változatáról. A tagok diadalmasan nyilatkoztak a hosszú munka sikeréről. Olaszország hangsúlyozta, hogy a definíció egy nehéz munka eredménye, amely mintegy ötven évvel ezelőtt, a Népszövetség keretében kezdődött. Madagaszkár szintén megjegyezte, hogy az agresszió meghatározásához egy egész generációra volt szükség. Japán optimistán megjegyezte, hogy ha a Közgyűlés elfogadja, "új fejezetet írnának a nemzetközi jog történetében, és sok híres jogász álma válna valóra". Spanyolország megjegyezte, hogy bár a definíció nem tökéletes, mégis nagy lépés lenne az ENSZ három fő célja, a béke, az együttműködés és a jog felé. Ami a BT öt állandó tagjának reakcióit illeti, Franciaország üdvözölte az eredményt, de volt néhány észrevétele a tervezet tartalmával kapcsolatban. A francia küldött azt is kifejtette, hogy a jogi következmények nem tartoznak a bizottság hatáskörébe, mivel Franciaország úgy vélte, hogy ez a nemzetközi büntetőjog kérdése, amely egy még fejlődő terület. Mindazonáltal Franciaország úgy látta, hogy a kompromisszum még mindig elfogadható, mivel teret enged a további fejlődésnek. Ez a megjegyzés nagy jelentőséggel bír. A Nemzetközi Büntetőbíróságot ugyanis még nem hozták létre, és az alapokmányát még nem fogalmazták meg. Franciaország helyesen kapcsolta össze a nemzetközi jog két dimenzióját, az állami felelősséget és az egyéni büntetőjogi felelősséget, mivel csak a kettő együtt ígérhet hatékony megelőzést. Az Egyesült Államok elsősorban annak kifejezésére szentelte észrevételeit, hogy a végső döntési jogkör és hatáskör a BT-nél marad. Ily módon a kifejtett nézetek szellemisége az volt, hogy miközben az USA küldöttje értékelte az elért eredményeket, egyértelműen megpróbálta relativizálni a definíció normatív értékét. Az Egyesült Királyság régi cinizmusa még mindig megragadható volt a delegációjának megjegyzéseiben, aki kifejezte, hogy az Egyesült Királyság "még mindig némi szkepticizmust és aggodalmat táplál az agresszió formális definíciójának megfogalmazásával kapcsolatban". A képviselő azt a mindig is jelenlévő és nem jól megalapozott gondolatot is megjegyezte, hogy egy definíció több kárt és veszélyt okozhat, mint hasznot. Ami a definíció gyakorlati értékét illeti, érdemes idézni a delegáció egész érvelését, amely még az elfogadás előtt igyekezett leszögezni, hogy az határozatnak gyakorlatilag semmilyen kötelező ereje vagy normatív jellege nem lesz. Ennek megfelelően az Egyesült Királyság a következő logikát regisztrálta.

Mindig emlékezni kellett arra, hogy mi is volt a definíció. Ez volt egy olyan hazai jogszabály nemzetközi megfelelője, amely minden illetékes szervre nézve kötelező erővel bírt. Az Alapokmány értelmében a Biztonsági Tanács volt az illetékes szerv, amely megállapította, hogy a békét fenyegető veszély, a béke megsértése vagy agresszió történt-e, vagy tartózkodott az ilyen megállapítástól, és ebben a kérdésben a mérlegelési jogköre teljesen korlátlan maradt. A fogalom meghatározásban semmi sem korlátozhatta, illetve nem is akarta korlátozni ezt a mérlegelési jogkört, amelyet az Alapokmány biztosít. A delegációja ezért úgy tekintette, hogy a meghatározás nem kevesebb és nem több értékes útmutatást jelent a Biztonsági Tanács számára az Alapokmány 39. cikke szerinti feladatainak ellátása során.

A Szovjetunió biztosítani akarta, hogy "a definíció megfogalmazása ne hagyja nyitva annak lehetőségét, hogy egy ártatlan felet agresszornak bélyegezzenek". Ismerte a kommunista nagyhatalom történelmét, talán azt akarta biztosítani, hogy az olyan akciókat, mint az 1956-os magyarországi vagy az 1968-as prágai katonai beavatkozás, ne tekintsek agresszióknak, mivel a Szovjetunió fenntartotta, hogy ezek a missziók összhangban voltak az Alapokmánnyal, annak ellenére, hogy egyértelműen beleillettek az agresszió definíciójába. Az utolsó állandó BT-tag, Kína ekkor még nem kommentálta a definíciót. A Hatodik Bizottság felkérte a Közgyűlést, hogy fogadja el a definíció tervezetét.⁵²⁰

⁵²⁰ Official Records of the General Assembly, Twenty-Ninth Session, Agenda Item 86: Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, Report of the Sixth Committee, Doc. A/9890, Dec. 6, 1974, 1-3. o.

Az ENSZ Közgyűlésének határozata az agresszió fogalmának meghatározásáról

1974-ben egy történelmi pillanat jelentette a fél évszázados erőfeszítések végét, amikor a Közgyűlés a Hatodik Bizottság által benyújtott határozattervezet megszavazásával elfogadta az agresszió fogalmát.⁵²¹ A közgyűlés szavazás nélkül fogadta el a határozatot,⁵²² ami azt jelenti, hogy minden tag egyetértett abban, hogy konszenzussal fogadják el az alábbi szöveget.⁵²³

A Közgyűlés,

Abból kiindulva, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének egyik alapvető célja a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, valamint hatékony kollektív intézkedések meghozatala a békét fenyegető veszélyek megelőzése és elhárítása, valamint az agresszió vagy más békét sértő cselekmények visszaszorítása érdekében,

Emlékeztetve arra, hogy a Biztonsági Tanács az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 39. cikkével összhangban megállapítja a békét fenyegető veszély, a béke megsértése vagy agresszió tényét, és ajánlásokat tesz, vagy dönt arról, hogy a 41. és 42. cikkel összhangban milyen intézkedéseket kell hozni a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében,

Tekintettel arra is, hogy mivel az agresszió az erőszak jogellenes alkalmazásának legsúlyosabb és legveszélyesebb formája, mivel a tömegpusztító fegyverek minden fajtája által teremtett körülmények között a világméretű konfliktus és annak minden katasztrofális következménye fenyeget, az agressziót a jelenlegi pillanatban kell meghatározni,

Meggyőződve arról, hogy az agresszió fogalmának elfogadása elrettentő hatással lenne a potenciális agresszorra, egyszerűsítene az agressziós cselekmények meghatározását és az azok visszaszorítására irányuló intézkedések végrehajtását, valamint megkönnyítené az áldozat jogainak és jogok érdekeinek védelmét és a segítségnyújtást,

Úgy véli, hogy bár azt a kérdést, hogy agresszió történt-e, az egyes esetek összes körülményeinek fényében kell vizsgálni, mégis kívánatos, hogy az ilyen meghatározáshoz iránymutatásként alapelveket fogalmazzon meg,

Elfogadja az agresszió alábbi meghatározását:

1. cikk

Agressziónak minősül a fegyveres erő alkalmazása egy állam által egy másik állam szuverenitása, területi integritása vagy politikai függetlensége ellen, vagy bármely más, az

⁵²¹ Definition of Aggression General Assembly Resolution 3314 (XXIX) 14 December 1974.

⁵²² United Nations Audiovisual Library of International Law – Definition of Aggression General Assembly Resolution 3314 (XXIX)- Procedural History. Accessed 30 December 2022. Elérhető itt: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/da/da_ph_e.pdf

⁵²³ Johann Aeschlimann and Mary Regan (Eds) “The KGY Handbook A practical guide to the United Nations General Assembly. Published by the Permanent Mission of Switzerland to the United Nations.” 2nd Edition, 2017. 52. o; 54. o. Elérhető itt: https://www.unitar.org/sites/default/files/media/publication/doc/un_pga_new_handbook_0.pdf.

Egyesült Nemzetek Alapokmányával összeegyeztethetetlen módon, a jelen meghatározásban foglaltak szerint.

Magyarázó megjegyzés: Ebben a meghatározásban az "állam" kifejezés:

- (a) Az elismerés kérdésének sérelme nélkül, vagy annak sérelme nélkül használt, hogy egy állam az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagja-e;
- (b) Adott esetben tartalmazza az "államok csoportja" fogalmát.

2. cikk

A fegyveres erőnek egy állam által az Alapokmány megsértésével történő első alkalmazása *prima facie* bizonyítéknak minősül az agresszióra, bár a Biztonsági Tanács a Alapokmánnyal összhangban arra a következtetésre juthat, hogy az agresszió elkövetésének megállapítása nem lenne indokolt más releváns körülmények fényében, beleértve azt a tényt, hogy az érintett cselekmények vagy azok következményei nem elég súlyosak.

3. cikk

Az alábbi cselekmények bármelyike, függetlenül hadüzenet lététől, a 2. cikk rendelkezéseire is figyelemmel és azokkal összhangban, agressziónak minősül:

- (a) Egy állam fegyveres erői által egy másik állam területének megszállása vagy megtámadása, vagy az ilyen megszállásból vagy támadásból eredő bármilyen ideiglenes katonai megszállás, vagy egy másik állam területének vagy egy részének erőszakos elcsatolása,
- (b) valamely állam fegyveres erőinek egy másik állam területe elleni bombázása vagy bármely fegyver valamely állam által egy másik állam területe ellen történő alkalmazása;
- (c) egy állam kikötőinek vagy partjainak egy másik állam fegyveres erői általi blokádja;
- (d) valamely állam fegyveres erőinek egy másik állam szárazföldi, tengeri vagy légi erői, illetve tengeri és légi flottája elleni támadása;
- (e) az egyik állam fegyveres erőinek a fogadó állam beleegyezésével egy másik állam területén tartózkodó fegyveres erőinek a megállapodásban előírt feltételek megsértésével történő alkalmazása, vagy az ilyen területen való jelenlétüknek a megállapodás megszűnésén túli meghosszabbítása;
- (f) Egy állam azon cselekménye, amely lehetővé teszi, hogy az általa egy másik állam rendelkezésére bocsátott területét ez a másik állam egy harmadik állam elleni agresszív cselekmény elkövetésére használja fel;
- (g) olyan fegyveres bandák, csoportok, irregulárisok vagy zsoldosok küldése valamely állam által vagy nevében, amelyek egy másik állam ellen olyan súlyú fegyveres erőszakos cselekményeket hajtanak végre, amelyek a fent felsorolt cselekményeknek felelnek meg, vagy az abban való jelentős részvétel.

4. cikk

A fent felsorolt cselekmények nem teljes körűek, és a Biztonsági Tanács megállapíthatja, hogy az Alapokmány rendelkezései értelmében más cselekmények is agressziónak minősülnek.

5. cikk

1. Semmiféle politikai, gazdasági, katonai vagy más jellegű megfontolás nem szolgálhat az agresszió igazolására.
2. Az agressziós háború a nemzetközi béke elleni bűncselekmény. Az agresszió nemzetközi felelősséget von maga után.
3. Az agresszióból eredő területszerzés vagy különleges előny nem jogszerű, és nem is ismerhető el jogszerűnek.

6. cikk

E meghatározás egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az bármilyen módon bővítené vagy szűkítené az Alapokmány hatályát, beleértve az Alapokmány azon esetekre vonatkozó rendelkezéseit, amelyekben az erő alkalmazása jogszerű.

7. cikk

E meghatározás és különösen annak 3. cikke semmilyen módon nem sértheti az e jogtól erőszakkal megfosztott népek önrendelkezési, szabadsághoz és függetlenséghez való, az Alapokmányból levezetett jogát, amelyet az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvekről szóló nyilatkozatban az Egyesült Nemzetek Alapokmánya szerint említettek, különösen a gyarmati és rasszista rendszerek vagy az idegen uralom más formái alatt élő népeket: sem e népek azon jogát, hogy az Alapokmány elveivel és a fent említett Nyilatkozattal összhangban küzdjenek e célból, és támogatást kérjenek és kapjanak.

8. cikk

A fenti rendelkezések értelmezésük és alkalmazásuk során összefüggnek egymással, és minden egyes rendelkezést a többi rendelkezéssel összefüggésben kell értelmezni.

A meghatározás értéke

A meghatározás egyértelműen az Alapokmány erőszak alkalmazásának tilalmára támaszkodik, azonban van egy jelentős különbség. Az Alapokmány 2. cikke egyértelműen kimondja, hogy az erőszakkal való fenyegetést vagy annak alkalmazását el kell kerülni, míg a KGY definíciójában az erőszakkal való fenyegetés *önmagában* nem minősül agressziónak.⁵²⁴ Ez nem jelenti azt, hogy a KGY-határozat az Alapokmány korrekciójának eszköze, inkább csak abban segít, hogy az Alapokmány 2. cikkében tiltott,⁵²⁵ de agressziónak minősülő cselekmények közül a tiltottakat nevezzük meg, és pedig "az erőszak jogellenes alkalmazásának legsúlyosabb és legveszélyesebb formájaként". Ezért az Alapokmány és a meghatározás együttes olvasása segíthet különbséget tenni az agresszió és a tiltott fenyegetés vagy erőszak alkalmazása más formái között. Először is, az

⁵²⁴ Yoram Dinstein. "Aggression" in Max Planck Encyclopedias of International Law. Last updated September 2015. Para. 16. Accessed on 2 January 2023.

<https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e236?rskey=nh9azV&result=1&prd=MPIL>.

⁵²⁵ David Luban. "Just War and Human Rights." Philosophy & Public Affairs Vol. 9, No. 2 (Winter, 1980) Kiadta: Wiley.

agresszióknak az Alapokmány normájával ellentétes fegyveres agresszióknak kell lennie. Továbbá tényleges cselekménynek kell lennie, mivel a fenyegetés nem minősülne agresszióknak. Ez a megkülönböztetés azonban nem súlyossági teszt. A definíció 2. cikke megköveteli, hogy az érintett cselekmény kellően súlyos legyen ahhoz, hogy agresszióknak minősüljön. Ennek a *de minimis* szabálynak az a célja, hogy megakadályozza a kisebb jelentőségű jogszabálysértések, például a kevésbé súlyos határbalesetek kihasználását és a beavatkozás vagy a *casus belli* melletti érvként való felhasználását.⁵²⁶ Mindazonáltal ez azt is jelenti, hogy nem minden *per definitionem* cselekményt kell agresszióknak tekinteni. Következésképpen, még ha a definíció különbséget is tesz a tiltott erőszak alkalmazásának formái között azáltal, hogy az agressziót mint a legsúlyosabbat kiemeli, a definíció még csak nem is utal a megkülönböztetés gyakorlati jelentőségére. Továbbá nem mondja ki, hogy az agresszió *önmagában* olyan súlyos, hogy azt a *de minimis* klauzula miatt mindig így kelljen kezelni. Ezen túlmenően a szövegben nincs utalás vagy javaslat arra, hogy a BT-nek a jövőbeni esetekben az agresszióra kellene-e koncentrálnia, vagy maradjon az Alapokmány cikkeinél, ahol az agresszió, az erőszak alkalmazása, a béke veszélyeztetése és a béke megsértése zavartan szerepel, és az egyetlen szilárd pont az, hogy az Alapokmány 2. cikkét konzervatívan kell értelmezni, és a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetése vagy megsértése esetén értelmezni kell a BT mandátumát. Ez utóbbi esetben azonban nem jogi, hanem politikai kérdéssről lenne szó. Ennek megfelelően az iránymutatások helyett az *ad hoc* körülményeket és azok egyedi értékelését kellene figyelembe venni. Valójában a meghatározás ellenére a BT továbbra is a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető veszély eredeti és semlegesebb terminológiáját használta, ezért még az agresszió kifejezést is kerülte.⁵²⁷ Ennek oka részben az, hogy a BT "nem érzi úgy, hogy meg kell neki mondani, hogy milyen jogi normákat vagy kritériumokat kell követnie az agressziós cselekmények értékelésénél", részben pedig mert eljárása inkább politikai döntéshozatal, ahol a jogi meghatározásoknak kisebb szerep jut. Ezért, még ha a definíciót elsősorban a BT iránymutatására alkották is meg, a szerv "teljesen figyelmen kívül hagyta".⁵²⁸ Gyakorlati szempontból azonban van értelme. A probléma az, hogy általános szabályként mind az Alapokmány, mind pedig még a Közgyűlés határozata alapján is csak a BT rendelkezik közvetlen hatáskörrel az agresszió kezelésére.⁵²⁹ A BT-t az Alapokmány köti, de a KGY-határozat nem. Az Alapokmány felhatalmazza a BT-t a nemzetközi béke és biztonság fenyegetése vagy megsértése esetén, és a hatáskörök e terminológián belül egyértelműek. Ilyen módon a meghatározás akár feleslegesnek is tűnhet. Kétségtelen, hogy a közgyűlési határozat csak ajánlás, nem pedig kötelező erejű jogforrás. A a Közgyűlés bármely határozatának egyértelmű jogi impotenciája, hogy az Alapokmány vagy más szerződések által már előírtakon túlmenően jogi kötelezettségeket nem róhat a tagokra.⁵³⁰ Ilyen kötelező erő nélkül pedig a BT-t csak az Alapokmány köti. Ferencz azonban megjegyzi, hogy a jogállamiság felé vezető első lépés a kötelező erőktől függetlenül az államok közös elfogadásán alapuló meghatározás.⁵³¹ Stones kétségbe vonja, hogy ezt a lényeges első lépést a KGY-határozat elérte, mivel állítása szerint a definíció nem több "mint egy megállapodás a kifejezésekről,

⁵²⁶ Yoram Dinstein. "Aggression" Para. 22.

⁵²⁷ Mediciens Sans Frontiers. "The Practical Guide to Humanitarian Law. Aggression" Elérhető itt: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/aggression/>.

⁵²⁸ Yoram Dinstein. "Aggression" Para. 32.

⁵²⁹ Dehaussy Jacques. Travaux de la Commission du Droit international. In: Annuaire français de droit international, volume 31, 1985. 599. o.

⁵³⁰ Julius Stone. "Hopes and Loopholes in the 1974 Definition of Aggression." *he American Journal of International Law* Vol. 71, No. 2 (Apr., 1977) 225. o.

⁵³¹ Benjamin Ferencz. "Defining International Aggression - The Search for World Peace", Vol. 2. Part three (3)

amelyek jelentésében nincs egyetértés." ⁵³² Ez alatt azt érti, hogy a definíció nem segítette az agresszió fogalmának megértését, mivel a tagok meglehetősen eltérően értelmezték a homályos szöveget.

A meghatározás és különösen az elsőbbségi elv úgy változtathatja meg az eljárást, hogy a bizonyítási terhet az erőszakot először alkalmazó állam hátrányára fordíthatja. ⁵³³ De még így is "kétséges, hogy ez a [...] természeténél fogva kétértelmű és formális felsorolás arra vonatkozóan, hogy mi minősül agressziónak [...] mennyiben befolyásolhatja a Biztonsági Tanács döntéshozatali funkcióit. ⁵³⁴ Garvey még azt is állítja, hogy a meghatározás "alapvetően félreérthető és [...] összeegyeztethetetlen az Egyesült Nemzetek hatékony működésével". ⁵³⁵ Ennek az állításnak a kifejtése azonban megkérdőjelezhető. Garvey azt állítja, hogy a KGY definíciója ellentétes az ENSZ béketeremtő funkciójával, mivel nehéz tárgyalásokat kezdeni, ha az érintett államot agresszorként ítélik el. Érvelése szerint ez csak lehetlenné tenné, hogy az ENSZ a megoldás fóruma legyen. Még arra is utal, hogy az agresszorként való azonosítás helyett azt kellene kimondani, hogy az állam megszegett egy szerződéses kötelezettséget, mivel ez utóbbi még mindig tárgyalásra való felhívás lehet, míg az előbbi egy erkölcsi ítélet. ⁵³⁶ A nemzetközi jog azonban mindig is szoros szövetségben állt az igazságossággal és a morállal, különösen a nemzetközi béke és biztonság területén. Az agresszió tilalmát megfosztani erkölcsi helyállásától hatalmas hiba. Nem csak az agresszív magatartás bátorító üzenete lenne, tehát ellentétes a megelőzéssel. Azt is jelentené, hogy a háború nem béke elleni bűncselekmény, nem a legsúlyosabb nemzetközi vétség, hanem egyszerűen csak a nemzetközi jog egyik normájának megsértése. Az is vitatható, hogy egy állam hajlandóbb lenne a tárgyalásokra, ha nem ítélik el agresszorként. Ellentétben azzal, amit Garvey sugall, az ENSZ nem *bon office*, vagy nem csak az. Végrehajtó intézménynek is szánták, ezért van a BT VII. fejezet szerinti jogköre. Valóban, egy államot agresszorként elítélni erkölcsi ítélet. Ahogy annak kell és kell lennie. Ez a hozzáállás meglehetősen jól rezonál sok államnak a definiálás során tett próbálkozásával, mindig azt állítva, hogy a meghatározás még a béke ellen is szólna. A nemzetközi közösség már próbálkozott ilyen politikával a Népszövetség utolsó éveiben, amikor a mindenáron való béke azt jelentette, hogy nem ítélték el az agressziót, mivel attól tartottak, hogy az háborúhoz vezethet. Ez a politika csak az agresszív államok étvágyát növelte. A meghatározás rendkívül messze van a tökéletességtől. Létezése *per se* nem eredményezhet jogállamiságot a nemzetközi jogban. De mégis rendkívül fontos lépés a felé. Számos hiányosság van a rendszerében. Soha nem szabad azonban elfelejteni, hogy ez a meghatározás egy olyan korban született, amikor a politikai és erkölcsi képmutatás szinte uralkodó az államok között. ⁵³⁷ Ennek megfelelően érdemes felsorolni a definíció értékeit is.

Ha kilépünk a jogász buborékból, a jogi értékétől függetlenül a meghatározás mindenképpen történelmi és diplomáciai eredmény. ⁵³⁸ Ezen túlmenően a Közgyűlés definíciója "óriási erkölcsi tekintéllyel és politikai értékkel" rendelkezik, és az ENSZ Alapokmány hiteles értelmezésének

⁵³² Julius Stone. "Hopes and Loopholes in the 1974 Definition of Aggression." 243. o.

⁵³³ K. Venkata Raman. "Aggression"—A Description to Serve as a Definition." *India Quarterly* Vol. 32, No. 1 (January-March 1976). 44. o.

⁵³⁴ *Ibid.* 48. o.

⁵³⁵ Jack I. Garvey. "The U.N. Definition of "Aggression": Law and Illusion in the Context of Collective Security." *Virginia Journal of International Law*. Vo. 17. No. 2. (winter 1977). 178. o.

⁵³⁶ *Ibid.* 181.o, 184. o.

⁵³⁷ Jean Pierre Colin. "Guerres et Luttes Armees Ou: Le Droit Introuvable". *Revue Belge de Droit International / Belgian Review of International Law* 16, no. 1 (1981) 228. o.

⁵³⁸ C. Lloyd Brown-John. "The 1974 Definition of Aggression: A Query," *Canadian Yearbook of International Law* Vol. 15 (1977). 302. o.

tekinthető, mivel a Közgyűlés tagjainak konszenzusával fogadták el.⁵³⁹ Ez a tény önmagában jelentős jogi jelentőséget biztosít a meghatározásnak a nemzetközi jogban. Érvek hangoztak el azzal kapcsolatban, hogy a konszenzus nem volt valódi, mivel a szöveg értelmezése nyitott a különböző állami álláspontok számára. Nem tagadható azonban, hogy az ENSZ valamennyi tagja között szilárd egyetértés volt abban, hogy hosszas vita után végül egyetlen tag sem vonta kétségbe az agresszió definíciójának szükségességét, szó szerint egyetlen állam sem képvisel olyan álláspontot, hogy létezik olyan jog, hogy a *ius ad bellum*, és a definíció példálózó felsorolása is azt mutatja, hogy legalább az alapelvekben egyetértés van. A definíció legfontosabb értéke tehát az lehet, hogy az államok hajlandóak "kompromisszumot kötni egymással ellentétes értékrendjükkel egy olyan területen, ahol alapvető érdekek forognak kockán".⁵⁴⁰ Hogy idáig eljussunk, az ENSZ új, kisebb vagy kevésbé erős államainak óriási hatása és szerepe volt.⁵⁴¹ A nagyhatalmak többsége, különösen az Egyesült Királyság és az USA kezdetben határozottan ellenezte a definíciót. A Szovjetunió és Franciaország támogatta a kísérletet, de ezt képmutató módon tették gyarmati, illetve ideológiai háborúik miatt. Inkább a kis nemzetek voltak azok, akik összefogtak és érvényesítették egyenrangúságukat az eljárásban. Bizonyos értelemben a definíció tükrözi szuverén egyenlőségüket, főleg azért, mert az agresszióval szemben jobban ki vannak téve. A KGY definíció az ő diadalukat jelenti. Lehet, hogy meglehetősen naiv és nehezen érvényesíthető kijelentés, de azt is lehet állítani, hogy az Alapokmány és a Közgyűlés határozata szerint az államoknak joguk van a békéhez.⁵⁴²

Az agresszió kérdései és részkérdései: elméleti háttér

A fő szabályok - az agresszió fogalma és jelentése, valamint kritériumai

A használatban lévő kifejezések és jelentésük

Az Alapokmány terminológiája

Az agresszió ősi fogalom a nemzetközi jogban, amely hagyományosan a háború kirobbantását vagy provokálását jelenti.⁵⁴³ Hangsúlyozni kell, hogy az agresszió fogalma jogi fogalom, bizonyos tények minősítése.⁵⁴⁴ A terminológiát tekintve nyilvánvaló, hogy a "háború" kifejezést teljesen félretették. Ezért az egykor jogi fogalmat a mai nemzetközi jog nem tekinti annak.⁵⁴⁵ Ez azonban nem jelenti azt, hogy az erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazásának tilalma nem terjed ki a háborúra.

⁵³⁹ Merlin M. Magallona. "Definition of Aggression". Philippine Yearbook of International Law. Vol. 4. 1974. 161. o.

⁵⁴⁰ Jeffrey A. Doose. "The United Nations Definition of Aggression: A Preliminary Analysis." Denver Journal of International Law and Policy, vol. 5, no. 1, Spring 1975. 198. o.

⁵⁴¹ Vernon Cassin, Whitney Debevoise, Howard Kailes & Terence W. Thompson. "The Definition of Aggression." Harvard International Law Journal, vol. 16, no. 3 (Summer 1975) 611. o.

⁵⁴² Héctor Gros Espiell. "El Derecho a la Paz." Pace diritti umani n. 2-3 (maggio-dicembre 2013) 71. o.

⁵⁴³ Yoram Dinstein: Aggression. In The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 201. o. para. 1.

⁵⁴⁴ Slim Laghmani: L'orde juridique international: Souveraineté, égalité et logique de l'accord. Une théorie tiermondiste. Nirvana, Deuxième édition, 2022. 311. o. para. 416.

⁵⁴⁵ Jan Klabbers: Intervention, Armed Intervention, Armed Attack, Threat to Peace, Act of Aggression, and Threat or Use of Force: What's the Difference? In Marc Weller (ed.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 503. o.

Sokkal inkább azt jelenti, hogy a tilalom szélesebb spektrumot ölel fel, amely az erőszak alkalmazásának más, a háború szintjét el nem érő formáira is kiterjed.⁵⁴⁶

Ennek megfelelően az Alapokmány 2. cikkének (4) bekezdése nem csak a háborút tiltja, hanem általánosabb értelemben az erőszakos intézkedések más formáit és az azokkal való fenyegetést is magában foglalja, mint például a beavatkozás, a blokádnak vagy a megtorlás.⁵⁴⁷ A védett jog a területi integritás és a politikai függetlenség, tehát az államok szuverén egyenlősége. Ezt úgy kell érteni, mint az állam területén belüli kizárólagos joghatóságot és hatalmat. Ebből következően az állam területének még rövid ideig tartó vagy kis léptékű katonai felhasználása is tilos az adott kormány beleegyezése nélkül. Ennek megfelelően a védett érték az állam sérthetlenségéeként foglalható össze.⁵⁴⁸ A 2. cikk (4) bekezdése azonban nemcsak az államok egyéni jogait védi, hanem a kollektív biztonságot és a nemzetközi jogrendet is. Ezért is része a normának a záró kitétel: "bármely más, az Egyesült Nemzetek céljaival összeegyeztethetetlen módon".

Ami az Alapokmány által az erő alkalmazásával kapcsolatban használt kifejezéseket illeti, a terminológia köztudottan következetlen, vagy legalábbis zavaros. Különösen, ha figyelembe vesszük a francia változatot is. Az Alapokmány a következő kifejezéseket használja a cikkeiben.

- erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazása (*threat or use of force / menace ou à l'emploi de la force*): 2. cikk (4) bek.
- agressziós cselekmény (*act of aggression / acte d'agression*): 1. cikk (1) bek.; VII. fejezet címe; 39. cikk;⁵⁴⁹
- a békét fenyegető veszély (*threat to the peace / menace contre la paix*): 1. cikk (1) bek.; VII. fejezet címe; 39. cikk;⁵⁵⁰
- a béke megsértése (*breach of the peace / rupture de la paix*): 1. cikk (1) bek.; VII. fejezet címe; 39. cikk.⁵⁵¹
- fegyveres támadás (*armed attack / agression armée!*): 51. cikk.
- fegyveres erő (*armed force / force armée*): Preambulum; 41. cikk; 42. cikk; 46. cikk.
- nemzetközi béke és biztonság (*international peace and security / la paix et la sécurité internationales*): 39. cikk; 51. cikk.⁵⁵²

Klabbers megjegyzi, hogy "van a nemzetközi jognak egy olyan ága, ahol valahogy [...] úgy tűnik, hogy a verbális pontosság és a jogi részletekre és árnyalatokra való figyelem nagymértékben hiányzik,

⁵⁴⁶ Yoram Dinstein: *War, aggression and self-defence*. Cambridge, Third edition, 2001. 80. o.

⁵⁴⁷ Giovanni Distefano: *Use of Force*. In Andrew Clapham, Paola Gaeta: *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Oxford, 1st edition, 2014. 546. o.

⁵⁴⁸ Giovanni Distefano: *Use of Force*. In Andrew Clapham, Paola Gaeta: *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Oxford, 1st edition, 2014. 548. o.

⁵⁴⁹ A magyar kihirdető jogszabályban: támadó cselekményeknek. Cf.: 1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról.

⁵⁵⁰ A magyar kihirdető jogszabályban : békét fenyegető cselekmények (1. cikk) és béke bárminő veszélyeztetése (39. cikk).

⁵⁵¹ A magyar kihirdető jogszabályban : béke megbontása (1. cikk) és béke megszegése (39. cikk).

⁵⁵² Amikor az erőszak alkalmazásával kapcsolatban jelenik. Egyébként a következő cikkekben is megjelenik: 1; 2 (3) (6); 11 (1) (2) (3); 12 (2); 15; 18 (2); 23 (1); 24; 26; 33 (1); 34; 37 (2); 42; 43 (1); 47 (1); 48 (1); 52 (1); 54; 73; 73 (c); 76 (a); 84; 99; 106.

és ez az erő alkalmazása".⁵⁵³ A kontextuális értelmezés nem sokat árul el a használt fogalom meghatározásáról, sem a pontos megkülönböztetésekről. Az azonban megállapítható, hogy az agresszió cselekménye a tiltott erő alkalmazása. Állítható, hogy az agressziós cselekmény a nemzetközi békét és biztonságot veszélyezteti. Az ENSZ rendszerén belül, az Alapokmány és a VII. fejezet értelmében a kollektív erő alkalmazása kivételt képez a 2. cikk (4) bekezdése alól, ahogyan az 51. cikk is. Nem minden erőszak alkalmazása minősül agressziónak, bár minden erőszak alkalmazása - kivéve a 39. cikk és 51. cikk alapján- sérti a 2. cikk (4) bekezdését.⁵⁵⁴ A francia szöveg is összezavarja a tudósokat, mivel az önvédelemben alkalmazott *agression armée* (a fegyveres támadással egyenértékű) kifejezésnek van egy olyan implicit jelentése, hogy az agresszió lehet nem fegyveres is, még ha nem is a 2. cikk (4) bekezdése értelmében.

Az ENSZ Közgyűlésének 3314. számú határozatának terminológiája

Bár az ENSZ Közgyűlésének 3314. számú határozatának terminológiája kevésbé félreérthető, mint az Alapokmány, de még mindig ellentmondásos és elmosódó határokat tartalmaz a különböző fogalmak között. A határozat a következő formátumokat használja.

Agresszió

- 3. §: **agressziós cselekmény** és egyéb **erőszak alkalmazása** (acts of aggression, other uses of force),
- Melléklet preambulum 1. behúzás⁵⁵⁵: **agressziós cselekmények és egyéb megsértései a békének** (acts of aggression, other breaches of the peace),
- Melléklet preambulum 2. behúzás: **a békét fenyegető veszély, a béke megsértése vagy agressziós cselekmény** (threat to the peace, breach of the peace or act of aggression),
- Melléklet preambulum 5. behúzás: **az agresszió az erőszak jogellenes alkalmazásának** legsúlyosabb és legveszélyesebb formája. (aggression is the most serious and dangerous form of the illegal use of force),
- Melléklet preambulum 9. behúzás: az **agresszió** meghatározásának elrettentő hatással kell bírnia a potenciális **agresszorra**. (a definition of aggression ought to have the effect of deterring the potential aggressor),
- Melléklet 1. cikk: az **agresszió** egy állam által egy másik állam szuverenitása, területi integritása vagy politikai függetlensége ellen **alkalmazott erőszak**. (aggression is the use of force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State),
- Melléklet 2. cikk: [A BT határozata alapján] nem minősül **agressziónak**, [ha] az érintett cselekmény vagy annak következményei nem **elég súlyosak**.⁵⁵⁶

⁵⁵³ Jan Klabbers: Intervention, Armed Intervention, Armed Attack, Threat to Peace, Act of Aggression, and Threat or Use of Force: What's the Difference? In Marc Weller (ed.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 479. o.

⁵⁵⁴ Giovanni Distefano: Use of Force. In Andrew Clapham, Paola Gaeta: The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict. Oxford, 1st edition, 2014. 550-1. o.

⁵⁵⁵ A preambulum nincs számozva, a könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért számoztam meg a francia bekezdéseket (behúzás).

⁵⁵⁶ a szerző által összefoglalva és lerövidítve

- Melléklet 3. cikk: a **hadüzenettől** függetlenül [...] **agressziós cselekmények**
- Melléklet 3. cikk (f): [az államterület más állam számára történő használatának engedélyezése] harmadik állam elleni **agresszió**⁵⁵⁷
- Melléklet 5. cikk (2) bekezdés: az **agresszív háború béke elleni bűncselekmény** (war of aggression is a crime against peace).

Erőszak alkalmazása

- 3.§: **agressziós cselekmény** és egyéb **erőszak alkalmazása** (acts of aggression and other uses of force),
- Melléklet 3. cikk a) pont: minden **erőszak alkalmazásával történő annexió** (mint agressziós cselekmény) (annexation by the use of force),
- Melléklet 6. cikk: [nem sérti az Alapokmányt], beleértve annak azon esetekre vonatkozó rendelkezéseit, amelyekben az **erőszak alkalmazása jogszerű**⁵⁵⁸.^ű

Támadás/fegyveres erő

- Melléklet preambulum 6. behúzás: az **államok kötelessége, hogy ne alkalmazzanak fegyveres** erőszakot (the duty of States not to use armed force),
- Melléklet 1. cikk: az **agresszió fegyveres erő alkalmazása** egy állam részéről (aggression is the use of armed force by a State),
- Melléklet 2. cikk: **fegyveres erőszak első alkalmazása** egy állam részéről [...] *prima facie bizonyíték az agresszióra* (the first use of armed force by a State [...] prima facie evidence of an act of aggression),
- Melléklet 3. cikk a) pont: invázió vagy **fegyveres erők általi támadás** (mint agresszió) (invasion or attack by armed forces),
- Melléklet 3. cikk b) pont: a **fegyveres erők általi bombázás** (bombardment by the armed forces),
- Melléklet 3. cikk d) pont: valamely állam **fegyveres erői által** szárazföldön, tengeren stb. elkövetett **támadás** (mint agresszió) (an attack by the armed forces of a State on the land, sea [...]),
- Melléklet 3. cikk e) pont: fegyveres erők alkalmazása [területen kívüli katonai megállapodás megsértésével/túllépésével].⁵⁵⁹
- Melléklet 3. cikk (g) pont: [fegyveres csoportok küldése] egy másik állam elleni **fegyveres erőszakos cselekmények végrehajtására** ([sending of armed bands] to carry out acts of armed force against another State).⁵⁶⁰

A határozat rendelkezéseinek kontextusban történő olvasása és az Alapokmány terminológiáját szem előtt tartva, elfogadva, hogy a Közgyűlés hiteles értelmezést adott, végső soron némi egyértelműsége lehet szert tenni.

⁵⁵⁷ a szerző által összefoglalva és lerövidítve

⁵⁵⁸ a szerző által összefoglalva és lerövidítve

⁵⁵⁹ a szerző által összefoglalva és lerövidítve

⁵⁶⁰ a szerző által összefoglalva és lerövidítve

Az agresszió mindenképpen erőszak alkalmazása, a legsúlyosabb, de mégis csak az erőszak alkalmazásának *egyik* fajtája. Az agressziót és az erőszak alkalmazását ugyanazon tilalom két különböző szintjeként kell kezelni. A határozat azt is fenntartja, hogy nem minden erőszak alkalmazása jogellenes. Kontextuálisan ez az önvédelmet jelenti az 51. cikk szerint, valamint a BT VII. fejezet szerinti kényszerítő cselekményeket, amelyek fegyveres erőszak alkalmazását jelentik, de jogszerűek. És a határozat súlyossági küszöböt is meghatároz, azonban diszkrecionális alapon. Mégis, ez azt jelenti, hogy a jogellenes erőszak alkalmazása, még ha a meghatározás alá is esik, nem minősül agressziónak, ha nem elég súlyos a BT szerint. Ennélfogva a határon történő kisebb és véletlenszerű lövöldözés, amely nem okoz sérülést vagy kárt, nem minősül agressziónak.⁵⁶¹ Az erőszak alkalmazásával való fenyegetésre való utalás hiányában ez a forma nem minősül agressziónak, bár a BT másként is határozhat. Az erőszak alkalmazásával való fenyegetés pedig továbbra is tilos lenne az Alapokmány 2. cikkének (4) bekezdése alapján.

Az agresszió szintén a béke megsértését jelenti, de a kontextuális értelmezés azt sugallja, hogy ez nem az egyetlen formája a béke megsértésének.

Az agresszor és az agressziós cselekmény áldozata csak állam lehet. Bár az államokat tágan és rugalmasan kell értelmezni, az agresszió államközi jogviszony.

A háború két alkalommal fordul elő a szövegben. Először is, tisztázza, hogy a hadüzenet (*declaration of war*) nem előfeltétele vagy jele az agressziónak. Ez is arra utal, hogy az agressziót még mindig elsősorban háborút kezdeményezőnek tekintik. Az első cselekmény *prima facie* szabálya miatt azonban a háború kiprovokálása a mai jogrendszerben nem minősül agressziónak.

Az erőszak alkalmazása vagy a fegyveres erők bevetése (*use of force or the deployment of armed forces*) egyenértékű a meghatározás és a példák alapján. Az erőszak alkalmazása tehát fegyveres erőszakot jelent. Meg kell jegyezni, hogy az agresszió minden formája erőszak alkalmazásával jár, egy kivétellel. A 3. cikk f) pontja kimondja, hogy ha egy állam engedélyezi, hogy egy másik állam arra használja a területét, hogy azt egy harmadik állam ellen agressziót folytasson, akkor az engedélyező államnak ez a cselekménye maga is agressziónak minősül. Ez az egyetlen eset, amikor az "agresszor" nem folyamodik maga is erőszak alkalmazásához. Ez tehát erőszak alkalmazása nélküli agresszió.

Végül, a meghatározás gyakorlatilag egyenlőségjelet tesz az agresszió, a fegyveres támadás és a fegyveres agresszió közé, tehát az önvédelem előfeltételének meghatározását is megadja.⁵⁶²

A nyelvezetet és a fogalmat illetően Klabbers arra a következtetésre jut, hogy az erőszak alkalmazásának terminológiája nem egyértelmű. Megállapítja, hogy nincs igazán szükség a túlzott pontosságra, hiszen a békeketeremtés a legfontosabb szempont ezen a területen, és mivel a politika területéről van szó, jobb, ha nem bélyegezzük meg szereplőit negatív és vádaskodó kifejezésekkel, különösen, ha a jogsértés értékelésének következménye is ugyanez lenne, mintha nem értékelnénk azt ezen specifikus jogsértésként.⁵⁶³ Bár lehet, hogy jelenleg a nemzetközi béke, így az erőszak

⁵⁶¹ Yoram Dinstein: Aggression. In The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 204-5. o. para. 22.

⁵⁶² Yoram Dinstein: Aggression. In The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 207. o. para. 33.

⁵⁶³ Cf.: Jan Klabbers: Intervention, Armed Intervention, Armed Attack, Threat to Peace, Act of Aggression, and Threat or Use of Force: What's the Difference? In Marc Weller (ed.): The Oxford Handbook of the Use of Force

alkalmazására vonatkozó nemzetközi jog is elsősorban a politikusok kezében van, ez nem jelenti azt, hogy ez jogi szempontból jó dolog. Ahogy a belső jogrendszerek példái mutatják, a jogállamiság nagyobb tiszteletben tartása békésebb társadalmakat eredményez. Nemzetközi viszonylatban ez volt az Alapokmány megfogalmazóinak célja. A nemzetközi jogállamiság és a jogállamiság normáinak betartása szempontjából a jogi egyértelműség és következetesség mindenképpen elősegítené egy békésebb világ megvalósulását. Kevesebb politika, több jog azt jelentené, hogy legalább a korabeli jogi keretrendszer sarokköve, a háború tilalma nem diszkrecionális ügyintézési terület lenne, hanem az abszolút jog uralma, hasonlóan a hazai jogrendszerek büntetőjogához. A gyilkosság a legtöbb hazai jogrendszerben bűncselekmény. A központi állam előtt még ezeket a bűncselekményeket is csak önszegélyezéssel, dinasztikus vagy törzsi háborúkkal, illetve tárgyalásokkal lehetett kezelni. Végző soron ez a diszkrecionális politika kérdése volt a korábbi jogfejlődési szakaszokban. A nemzetközi jognak is ideje lenne túllépnie azon, hogy az ennyire durván súlyos jogsértésekre nem meri kimondani a jogi minősítést és a két félre, a sértettre és a jogsértőre bízva, hogy tárgyalással, kompromisszum kereséssel oldja meg az ügyet.

Az agresszor

Mind az Alapokmány, mind az agresszió meghatározásáról szóló 3314-es KGY-i határozat egyértelműen államközi ügynek tekinti az agressziót, ahol az agresszor végző soron egy állam, még akkor is, ha a felforgató fegyveres bandák cselekedeteinek tulajdonítják a tényleges erőszakot. Annak a kérdésnek, hogy az agresszor lehet-e más, mint állam, az önvédelemben van a legnagyobb jelentősége. És bár nincs garancia arra, hogy egy agressziós cselekményt elítélnének, és az Alapokmány értelmében a BT-t biztosan nem kötelezi az Alapokmány arra, hogy minden agressziót szankcionáljon,⁵⁶⁴ mégis van jelentősége annak, hogy ki lehet agresszor az ENSZ rendszerében. A mai rendszer érdeme, hogy van egy jogilag kötelező és egyetemes norma az erőszak alkalmazásának tilalmáról, és van egy egyetemes, bár jogilag nem kötelező meghatározás az agresszióra. Ez megkönnyíti az agresszor azonosítását. Az Alapokmány előtt az agresszort nem a jog és a definíciók, hanem az elvek és elméletek alapján lehetett azonosítani. Ilyen volt az igazságos háború elmélete, a Caroline-teszt vagy később az első csapás elve.⁵⁶⁵ Kétségtelen, hogy államok lehetnek az agresszorok, és a mai rendszer erre a feltevésre épül. Itt azonban ismét a megfogalmazás következetlensége okoz problémát a következők szerint.

Egy állam területi integritása és politikai függetlensége elleni erőszak alkalmazása tilos az Alapokmány. 2. cikk (4) bek. alapján. Az önvédelem jogszerű erőszak alkalmazása az 51. cikk értelmében az állam elleni fegyveres támadás (*armed attack/aggression armée*) esetén. Az agresszió definíciója szerint az agresszió egy állam által egy másik állam ellen alkalmazott erőszak, a megadott példák pedig a fegyveres támadások különböző típusai.⁵⁶⁶ Az agresszió tehát egy állam által elkövetett fegyveres támadás. De vajon ez azt is jelenti, hogy minden fegyveres támadást államok hajtanak végre? Ha a 3314-es határozat és az Alapokmány összhangban van egymással, akkor igen. S ha ez így van, akkor ebből két következmény következik. Először is, az agresszor csak állam lehet. Másodszor,

in *International Law*. Oxford, 2015. 488-506. o.

⁵⁶⁴ Hans Kelsen: *Principles of International Law*. The Lawbook Exchange, Ltd. 2003. 61. o.

⁵⁶⁵ Olaoluwa Olusanya: *Identifying the Aggressor under International Law*. Peter Lang, 2006. Chapter three. 51-139. o.

⁵⁶⁶ Kivéve, ha egy államnak engedélyezik, hogy területét agresszióra használja a 3314-es KGY-I határozat mellékletének 3. cikk (f) pontja alapján.

az önvédelem csak államokkal szemben lehet felhívható, mivel csak államok követhetnek el fegyveres támadást, tehát csak államok lehetnek agresszorok.

A probléma az, hogy a terrorizmus és általában a nem állami szereplők összezavarták az egész államközpontú agressziós megközelítést és mindazt, ami ezzel együtt jár, nevezetesen az önvédelmet. Ezért az agresszor azonosítása messzemenő következményekkel jár. Cassese arra a következtetésre jutott, hogy az önvédelem csak az agresszor állammal szemben indokolt, célja és hatóköre pedig egyértelműen az agresszió visszaszorítása. A nem állami szereplők megjelenésével azonban "mindezek a feltételek elmosódtak". Az önvédelem célpontja, időtartama, időzítése és az alkalmazandó eszközök több mint problematikussá váltak.⁵⁶⁷ Azzal is érvel, hogy a nem állami szereplők terrorcselekményei nem hivatkozhatnak önvédelemre, tehát az állam elleni erőszak alkalmazására, mivel ezek az államok csak az áldozat állam saját mérlegelési jogkörébe tartozó értékelés alapján tekinthetők agresszornak, "hogy eldöntse, mely államok állnak a terrorszervezetek mögött, és milyen mértékben túrték, vagy hagyták jóvá, vagy szították és támogatták a terrorizmust".⁵⁶⁸ Éppen ezért van jelentősége annak a kérdésnek, hogy az agresszor lehet-e más, mint egy állam. Bár a nem állami szereplők is képesek lehetnek akár háborúzni, de valamilyen módon egy létező állam területén helyezkednek el. Ezért azzal, hogy azt állítják, hogy a nem állami szereplő az agresszor, az 51. cikkre hivatkozva, ez végső soron azt jelentené, hogy a fogadó állam is agresszor a betudhatóság révén. Ellenkező esetben az 51. cikke nem lenne alkalmazható.⁵⁶⁹

Erő/erőszak (*force*)

1. Az "erő/erőszak" kifejezés jelentése

Az ENSZ *ius contra bello* rendszerének középpontjában az "erőszak" kifejezés áll. Az erőszak "hatalmi eszköz" vagy "kényszerítő eszköz".⁵⁷⁰ Részletesebben, az erőszakot általánosságban úgy írják le, mint "egy állam politikai függetlensége vagy területi integritása ellen gazdasági, katonai vagy politikai eszközökkel elkövetett cselekményekkel vagy fenyegetéssel történő kényszerítéssel járó agresszív politikát".⁵⁷¹ Azonban nem minden ilyen formára terjed ki az Alapokmány. 2. cikk (4) bekezdése. Még akkor is, ha a 2. cikk (4) bekezdése nem határozza meg, az erőszakot e kereteken belül fegyveres erőnek kell érteni, tehát katonai eszközökhöz való folyamodásnak.⁵⁷² Ezért az általános meghatározás csak a katonai eszközökre terjed ki. Az is vitathatatlan, hogy az erőszak alkalmazása nemzetközi keretek között tilos, ezért a 2. cikk (4) bekezdése nem tiltja az erőszak alkalmazását belföldi helyzetben, tehát zavargások, felkelések vagy lázadások esetén.⁵⁷³ Ez nem jelenti azt, hogy az állam által az alattvalójával szemben alkalmazott erőszak ne lenne ellentétes a

⁵⁶⁷ Antonio Cassese: Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law. In European Journal of International Law. Vol. 12. No. 5. 2001. 997. o.

⁵⁶⁸ Antonio Cassese: Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law. In European Journal of International Law. Vol. 12. No. 5. 2001. 1000. o.

⁵⁶⁹ Bár Trapp azt állítja, hogy a betudhatóság nem feltétlenül szükséges, ha a fegyveres támadás a nem állami szereplőtől származik, és a fogadó állam nem működik együtt, vagy akár bűnrészes is lehet ebben a cselekményben. Ebben az esetben a szükségszerűség fennállna, és az önvédelem ennek megfelelően alkalmazható lenne. Cf.: Kimberley N. Trapp: Can Non-State Actors Mount an Armed Attack? In M. Weller (ed): Oxford Handbook on the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 679-96. o.

⁵⁷⁰ Jean Salmon (szerk.): Dictionnaire de Droit International Public. Bruyant Bruxelles, 2001. 510. o.

⁵⁷¹ James R. Fox: Dictionary of International and Comparative Law. Oceana Publications, 1992. 154. o.

⁵⁷² Joe Verhoeven: Droit International Public. Larcier, 9e tirage, 2019. 672. o.

⁵⁷³ Malcolm N. Shaw: International Law. Cambridge. 7th edition, 2014. 817. o.

nemzetközi joggal. Lehet, de nem azért, mert az erőszak alkalmazásának tilalmát sértené.⁵⁷⁴ Sokkal inkább a nemzetközi jog emberi jogi rendszere szerint lenne jogellenes.⁵⁷⁵ Összefoglalva, az Alapokmány értelmében az erőszak alkalmazása katonai eszközök (fegyveres erők) alkalmazását jelenti államközi környezetben, tehát egy állam által és egy másik állam ellen.

1. 1. Erőszak alkalmazása (*use of force*)

1. 1. 1. A 3314-es határozat értelmében

Ami az erőszak alkalmazásának konkrét formáit illeti, az ENSZ Közgyűlésének 3314. számú határozatának példálózó listája lehet a legmegfelelőbb hivatkozási alap. Eszerint a következő gyakorlatok minősülnek az agresszió szintjét elérő jogellenes erőszak alkalmazásának.

A Cambridge Dictionary meghatározása szerint az **invázió** "olyan helyzet, amikor egy hadsereg vagy egy ország erőszakkal behatol egy másik országba, és átveszi az ellenőrzést".⁵⁷⁶ A kifejezés régóta használatban van, egy 1810-es Lieber-féle Katonai szótár is így definiálja: "egy ellenségnek egy másik ország területére való behatolása vagy támadása".⁵⁷⁷ A definícióból néhány dolgot érdemes kiemelni. Először is, az invázió nem terjed ki minden olyan behatolásra vagy illegális behatolásra, amelyet egy állam a másik államban követ el. Az invázió kifejezetten azt jelenti, hogy egy állam *fegyveres* erői *engedély nélkül* lépnek be egy másik állam területére. Bár a támadás része lehet az invázióknak, de nem szükséges, ezért maga a belépés is elegendő lehet, nem szükséges a fegyveres erők tényleges bevetése az ellenségeskedésre.

A **támadás** (*attack*) szigorú katonai értelemben az ellenségeskedés első aktusát, az első támadást jelenti. A támadásra válaszul végrehajtott ellenséges cselekmény az ellentámadás.⁵⁷⁸ Jogi értelemben a támadás "támadás vagy védekezés céljából alkalmazott erőszakos cselekmény".⁵⁷⁹ Ezért a jog nem feltétlenül tesz különbséget különböző fogalmakkal az első ellenséges cselekmény és az arra adott válaszlépés között. Az eltérő terminológia hiánya a nemzetközi humanitárius jogban azonban nem jelenti azt, hogy a jog nem tesz különbséget a kettő között a következményeik és értékelésük tekintetében. Ezért az első ellenséges cselekmény - a katonai értelemben vett támadás - *prima facie* bizonyítéka az agressziós cselekménynek.⁵⁸⁰ Mivel az erőszak alkalmazásának fegyveresnek kell lennie, nyilvánvalóan a támadás is fegyveres támadásként értendő. A támadás a sértett állam területén végrehajtható a 3314-es határozat 1. cikk a) pontja szerint. Ebben az esetben nem szükséges, hogy a célpont katonai bázis vagy kontingens legyen. Egy tisztán mezőgazdasági területet eltaláló rakéta is elegendő lenne az agresszió megállapításához. Ezzel szemben az 1. cikk d) pontja szerinti támadásnak a sértett állam katonai ereje ellen kell irányulnia, legyen az akár szárazföldi, tengeri vagy légi haderő, illetve annak tengeri vagy légi flottája, akár a sértett állam területén kívülről.

⁵⁷⁴ Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 673. o.

⁵⁷⁵ Valère Ndior (szerk.): *Dictionnaire de l'actualité internationale*. Editions A. Pedone. 2021. 269. o.

⁵⁷⁶ Cambridge Dictionary: Invasion. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/invasion>

⁵⁷⁷ G. N. Lieber: *Military Dictionary*. Published by William Duane, Philadelphia, 1810. 307. o.

⁵⁷⁸ *Dictionnaire des Termes Militaires et l'Argot Poilu*. Librairie Larousse, Paris, 1914-18. 23. o.

⁵⁷⁹ Jean Salmon (szerk.): *Dictionnaire de Droit International Public*. Bruyant Bruxelles, 2001. 106. o.

⁵⁸⁰ 3314 UNGA res. Annex. Art. 2.

A **megszállás** (*occupation*) invázió vagy támadás eredménye. A megszállást az a "hadsereg hajtja végre, amelyik egy ellenséges országba behatol, és ott ideiglenesen vagy tartósan berendezkedik".⁵⁸¹ A megszállás tehát azt jelenti, hogy a megszálló hadsereg átveszi az ellenőrzést az adott terület, vagy legalábbis bizonyos objektumok felett, legyen az katonai vagy polgári célú. A megszálláshoz nem szükséges, hogy ez az ellenőrzés tartósan létrejőjjön. A megszállás tehát nem követeli meg, hogy az adott terület a megszálló állam joghatósága és szuverenitása alá kerüljön.

Az **annexió** egy másik lehetséges következménye az invázióknak vagy támadásnak. Az annexió azt jelenti, hogy - a megszállással ellentétben - a területet egy másik állam, ebben az esetben a megszálló állam szuverenitásához csatolják, vagy újracsatolják.⁵⁸² Nem minden annexió jogellenes, illetve nem minden annexió kapcsolódik agresszióhoz. Ha az annexió alapja a jogszerű demokratikus akarat és a népszavazás lenne, akkor az erőszak alkalmazásával történő annexió kritériuma nem lenne elégséges.

A **bombázás** "egy másik állam elleni erős és folyamatos lövöldözés vagy bombázás".⁵⁸³ Ez ismét az áldozat állam területe elleni fegyveres támadás egyik formája.⁵⁸⁴ A bombázást vagy más tűzerejű fegyverek használatát az különbözteti meg a támadástól, hogy a bombázás a támadás egy speciális formája. Vagy még inkább úgy, hogy a bombázás inkább egy taktikát takar, tehát egy folyamatos cselekvés, míg a támadás nem feltétlenül rendelkezik ezzel a tulajdonsággal.

A kikötők vagy partok **blokádja** agresszióknak minősül, ha azt az agresszor fegyveres erői valósítják meg. A régi felfogás szerint a blokádostromoknál alkalmazták, "amikor csapatokat állítanak az összes útvonalon, amely az adott helyre vezet, hogy megakadályozzák, hogy bármilyen ember- vagy élelmiszerkészlet-utánpótlás bejusson oda [...], hogy ne kaphasson felmentést".⁵⁸⁵ A mai jogi környezetben a blokád legi vagy vízi kikötőkre és partokra korlátozódik. Ennek megfelelően "[...] a blokád olyan katonai művelet, amelynek célja, hogy minden hajót és/vagy légi járművet megakadályozzanak abban, hogy egy másik államhoz tartozó vagy annak ellenőrzése alatt álló meghatározott kikötőbe, repülőterekre vagy part menti területekre belépjen vagy onnan kilépjen".⁵⁸⁶ Ebből következően a blokád ismét agresszióknak minősül, ha az erőszak alkalmazásával történik.

A **katonai megállapodások megszegése vagy túllépése olyan** helyzetekre vonatkozik, amikor az agresszor államnak elsősorban azt engedélyezték, hogy katonai csapatait a fogadó állam területén állomásoztassa, kiképezze vagy gyakorlatoztassa a közöttük létrejött külön megállapodás rendelkezései alapján. Ha azonban az idegen állam megszegi a megállapodás feltételeit, például a megállapodás visszavonása, lejárta vagy záradékai ellenére továbbra is fenntartja csapatai

⁵⁸¹ Thomas Wilhelm: A Military Dictionary and Gazetteer. Revised edition, L. R. HAMERSLY & CO. Philadelphia, 1881. 364. o.

⁵⁸² Nouveau dictionnaire militaire par un comité d'officiers de toutes armes, sous la direction d'un officier supérieur. Librairie Militaire de L. Baudoin, Paris, 1891. 42. o.

⁵⁸³ Collins Dictionary: Bombardment. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/bombardment>

⁵⁸⁴ Julian Fernandez, Xavier Pacreau, Muriel Ubéda-Saillard (szerk.): Statut de Rome de le Cour pénal internationale. Commentaire article par article. 2e édition, Tome I. Edition A. Pedone. 2019. 699. o. Bár a kommentár a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumára vonatkozik, tehát a nemzetközi büntetőjog területén marad, a 8bis cikk e) pontjának értelmezése összeegyeztethető a 3314. sz. KGY-I határozatáéval.

⁵⁸⁵ A military dictionary, explaining and describing the technical terms, phrases, works and machines used in the science of war. Printed for G. Robinson, and Fielding and Walker, in Pater-noster Row, London. 1778. 58. o.

⁵⁸⁶ Wolf Heintschel von Heinegg: Blockades and Interdictions. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 927. o.

állomásoztatását, az agresszió minősül, ⁵⁸⁷ még akkor is, ha nem történt tényleges ellenséges cselekmény.

A terület átengedése agresszió megvalósításához a határozat alapján agressziós cselekménynek minősül. Ha agresszió minősül is, de nem jelenti az erőszak alkalmazását (*aggression*, de nem *use of force*).

Fegyveres bandák küldése egy másik államba. Ahhoz, hogy agresszió minősüljön, két kritériumot kell teljesíteni. Először is, a súlyosságnak egyenértékűnek kell lennie a fenti cselekményekkel, mint például invázió, támadás, bombázás, blokád... stb. A második kritérium az államközi jelleghez szükséges, tehát megköveteli, hogy a fegyveres bandákat, zsoldosokat vagy irreguláris erőket egy állam küldje, vagy az állam nevében vagy az állam jelentős részvételével működjenek.

1. 1. 2. Területen kívüli jogérvényesítés és védelem

Az erőszak alkalmazásával járó **állampolgárok megmentése** (*rescuing nationals abroad*) az állam azon gyakorlatára utal, amely szerint egyoldalú erőszak alkalmazása megengedett állampolgáraik külföldön történő megmentése érdekében, ha életük vagy biztonságuk komoly veszélyben van. Ez egy gyors katonai beavatkozás, általában különleges erővel. ⁵⁸⁸ Nem jogi értelemben az ilyen akció operatív erőforrásokat használ fel a veszélyeztetett állampolgárok hazaszállításának vagy eltávolításának megszervezésére és végrehajtására, amelyet a szükségesség indokol. ⁵⁸⁹ Ezzel az érveléssel az a probléma, hogy a szükségesség az önvédelem egyik fogalmi eleme. Az önvédelemhez azonban maga az állam elleni fegyveres támadásnak kell megvalósulnia. Corten helyesen jegyzi meg, hogy amennyiben a nemzetközi közösség elfogadná, hogy a szükségesség az erőszak alkalmazásának szokásjogi igazolása, ez azt jelentené, hogy az absztrakt normák - azaz a pozitív jog - helyett elegendő lenne csak az erőszak alkalmazásának jogszerűségét aszerint értékelni, hogy "milyen tények és körülmények tették azt az államok szerint szükségessé". ⁵⁹⁰ Corten azonban arra a következtetésre jut, hogy az ilyen értelmezést a jog nem támasztja alá. A szükségszerűség kivételes igazolása lehet egy nemzetközi jogellenes cselekménynek az államfelelősségről szóló tervezet (ARSIWA) ⁵⁹¹ 25. cikkének értelmében, de ez nem áll fenn, ha az állami cselekvés a nemzetközi jog valamely *jus cogens* erejű normájának megsértését jelenti. ⁵⁹² Az erőszak alkalmazása - és Corten szerint nem csak annak leg súlyosabb formája, az agresszió - *jus cogens*, ezért nem lehet vele szemben semmilyen igazolással

⁵⁸⁷ Julian Fernandez, Xavier Pacreau, Muriel Ubéda-Saillard (dir.): Statut de Rome de le Cour pénal internationale. Commentaire article par article. 2e édition, Tome I. Edition A. Pedone. 2019. 700. o. Bár a kommentár a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumára vonatkozik, tehát a nemzetközi büntetőjog területén marad, a 8bis cikk e) pontjának értelmezése összeegyeztethető a 3314. sz. KGY-I határozatáéval.

⁵⁸⁸ Tom Ruys: The Protection of Nationals' Doctrine revisited. In Leuven Centre for Global Governance Studies Working Papers. No. 17, October 2008. 3. o.
<https://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/working-papers/WP129e.pdf>

⁵⁸⁹ Cf. Mathias Forteau: Rescuing Nationals Abroad. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 947-61. o.

⁵⁹⁰ Olivier Corten: Necessity. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 862. o.

⁵⁹¹ International Law Commission: Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, 2001. Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II (Part Two). Art. 25.

⁵⁹² International Law Commission: Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, 2001. Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II (Part Two). Art. 26

élni.⁵⁹³ Azzal is lehet érvelni, hogy az általános értelmezési szabályok és a *lex specialis derogate legi generali* elve is azt a következtetést támasztja alá, hogy a szükségesség nem igazolás az erőszak alkalmazásának tilalma alatt, csak az önvédelem kivételének egyik eleme. Ebben az esetben az ARSIWA 25. cikkének általános szabálya, és az Alapokmány 2. cikkének (4) bekezdése és az 51. cikke a speciális jog. Éppen ezért a legtöbb jogtudós, aki az állampolgárok megmentésének plauzibilitása mellett érvel, azt állítja, hogy az az önvédelem részét képezi. Ezért ugyanazokat a kritériumokat alkalmazzák, mint amelyek az önvédelemhez szükségesek. A külföldön tartózkodó állampolgároknak közvetlen fenyegetéssel kell szembenéznük egy olyan idegen államban, amely nem képes vagy nem hajlandó megvédeni őket. Nincs más eszköz a védelemre, ezért szükség van a cselekvésre, és ennek a cselekvésnek arányosnak kell lennie, és az eredmény elérése után azonnal le kell állítani.⁵⁹⁴ A probléma az, hogy a kulcsfontosságú szempont a 2. cikk (4) bekezdése szerinti tilalommal nem foglalkozik megfelelően. Az elv támogatói azonban a területi integritásra és a politikai függetlenségre való hivatkozás központi jelentőségű a külföldön tartózkodó állampolgárok megmentésével kapcsolatban.⁵⁹⁵ Egyesek azzal érvelnek, hogy mivel a szándék nem a másik állam ilyen szuverén jogainak megsértésére irányul, az nem tartozik a tiltott erőszak alkalmazása alá.⁵⁹⁶ Az államfelelősségi dogmatika azonban nem helyez hangsúlyt a szándékre,⁵⁹⁷ és a mentőakció a fogadó állam szuverenitásának megsértését eredményezi. Mint korábban említettük, a területi integritás alatt a sérthetlenséget kell érteni. Ennélfogva ez a gyakorlat valójában a tiltott erőszak alkalmazása alá tartozik jogdogmatika alapján. Az önvédelem kivételt tesz, de csak akkor, ha az állam ellen fegyveres támadás történik. Ezzel az állítással szemben az egyik érv az, hogy a mentőakciók az önvédelem alá tartoznak, mivel az állampolgárok védelmét az állam megőrzésének, védelmének kell érteni.⁵⁹⁸ Ennélfogva az állampolgárok elleni támadás az állam elleni támadás. Ez az értelmezés azonban ellentétes az 51. cikk hagyományos értelmezésével, amely az önvédelmet államközi ügyként értelmezi: egy állam támadása egy másik állam ellen. Az Alapokmány szabályozását és a 3314-es határozat agresszió definícióját összekapcsolva, a fegyveres támadás közvetlenül az állam ellen irányul. A határozat nem támogatja azt az értelmezést, amely szerint a külföldön tartózkodó állampolgárok elleni támadás közvetve az állam elleni támadás. Arról nem is beszélve, hogy amennyiben a fogadó állam csak nem hajlandó vagy nem képes megvédeni a területén tartózkodó külföldi állampolgárokat, de nem támadja őket, az önvédelmi érveket nehezebb fenntartani. Ilyen esetekben, fegyveres támadás hiányában a mentőakció inkább az ellenségeskedés első cselekedete, tehát az agresszió *prima facie* bizonyítéka lenne.

A megszakítás nélküli üldözés (*hot pursuit*) olyan bűnüldözési gyakorlat, amelyet a szárazföldön, a tengeren vagy a levegőben lehet követni. Az akció célja a szabálysértő megállítása, még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy a sértett állam joghatóságán kívül kell őt üldözni.⁵⁹⁹ Míg a szárazföldi üldözés a

⁵⁹³ Olivier Corten: Necessity. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 863-7. o.

⁵⁹⁴ Robert P. Chatham: Defense of Nationals Abroad: The Legitimacy of Russia's Invasion of Georgia. In Florida Journal of International Law, Vol. 23. Issue 1. April 2011. 88-90. o.

⁵⁹⁵ Andrew W. R. Thomson: Doctrine of the Protection of Nationals Abroad: Rise of the Non-Combatant Evacuation Operation. In Washington University Global Studies Law Review. Vol. 11. Issue 3. (2012) 636. o.

⁵⁹⁶ Rex J. Zedalis: Protection of Nationals Abroad: Is Consent the Basis of Legal Obligation?, Texas International Law Journal. Vol. 25. (1990) 221. o.

⁵⁹⁷ Az Államfelelősségről szóló ILC tervezet 1. és 2. cikke két elemet követel meg a nemzetközi államfelelősséghez: egy nemzetközi jogot sértő cselekményt, és azt, hogy ez betudható legyen az államnak.

⁵⁹⁸ David J. Gordon: Use of Force for the Protection of Nationals Abroad: The Entebbe Incident. In Case Western Reserve Journal of International Law. Vol. 9. Issue 1. (1977) p. 129.

nemzetközi szokásjog része, ⁶⁰⁰ addig a tengeren vagy a levegőben már nem az. Lehetőség van nemzetközi megállapodásokra vagy kiadatra, de a szárazföldön vagy a levegőben történő üldözés állami hozzájárulás nélkül a szuverenitás megsértését jelenti. ⁶⁰¹ És mivel a bűnüldözés általában a fegyveres erőkre hárul, ez az agresszió tilalmába ütközne, bár valószínűleg nem eredményezne agresszív cselekményt a kellő súlyosság hiányában.

1. 1. 3. Büntető intézkedések

A **megtorlást** (*Retaliation*) gyakran használják félig jogi vagy nem jogi kifejezésként, amely egy támadást vagy durva, ellenséges fellépést ír le egy hasonló korábbi támadásra adott válaszként. A megtorlás tág fogalomnak tűnik, és magában foglalhatja a represszáliákat (*reprisals*) vagy az ellenintézkedéseket (*countermeasures*). ⁶⁰²

A **represszáliák/megtorló intézkedések** alkalmazása a Népszövetség rendszerében korábban megengedett volt, mivel ez azt jelentette, hogy az államok korlátozott és arányos erő alkalmazásával válaszolhattak a jogsértésekre. Az ENSZ rendszerében ezt a gyakorlatot az Alapokmány tiltja, és az általános tilalom alá tartozik. ⁶⁰³ Meg kell jegyezni, hogy a megtorló intézkedéseket fegyveres konfliktus keretében alkalmazzák, és olyan gyakorlatokat is magukban foglalnak, amelyek egyébként jogellenesnek minősülnek. Ezért könnyen összetéveszthetők a fegyveres ellenintézkedésekkel.

A különbség az, hogy míg a megtorlás büntető jellegű, és célja a jog betartásának kikényszerítése hasonló károk és sérelmek okozásával, addig az **ellenintézkedéseket** inkább „*self-defence lite*”-nak nevezik, mivel nem rendelkeznek ilyen büntető jelleggel, céljuk valóban a védelem, nem pedig az "erőszakos önségély". Ezért a fegyveres ellenintézkedések, mint a fegyveres támadás szintjét a körülmények alapján el nem érő, az agresszió szintjét el nem érő jogellenes erőszak alkalmazására adott reakcióként jogszerűek lehetnek, vagy legalábbis nem jogellenesek. ⁶⁰⁴ Ez rezonál az ENSZ Közgyűlés határozatának súlyossági küszöbével is.

A megtorlás és az ellenintézkedésekkel ellentétben a **retorziók** (*retorsions*) olyan jogszerű intézkedések, amelyekkel egy másik állam káros, durva, barátságtalan vagy jogellenes cselekedetei után fejezik ki nemtetszésüket. Shaw olyan retorziókat sorol fel, mint a diplomáciai kapcsolatok megszakítása, diplomaták kiutasítása vagy utazási tilalom és gazdasági korlátozások bevezetése. ⁶⁰⁵ Mivel a retorziók jogszerű reakciók, nem vezetnek agresszióhoz, és nem is vezethetnek agresszióhoz, mivel nem tartalmazzák erőszak alkalmazását.

⁵⁹⁹ Nicholas Poulantzas: *The Right of Hot Pursuit in International Law*. 2nd edition, Martinus Nijhoff, 2002. 2-3. o.

⁶⁰⁰ Zhou Zhonghai: *On the Connotation and Practice of the Right of Hot Pursuit*. In *China Oceans Law Review*, Vol. 2006. No. 1. 557. o.

⁶⁰¹ Bill Gilmore: *Hot pursuit*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015. 897-909. o.

⁶⁰² Cf. Shane Darcy: *Retaliation and Reprisal*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015. 879–896. o.

⁶⁰³ Mathias Forteau, Alina Miron, Alain Pellet: *Droit International Public*. LGDJ, 9e édition, 2022. 1992. o. para. 899.

⁶⁰⁴ Giovanni Distefano: *Use of Force*. In Andrew Clapham, Paola Gaeta: *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Oxford, 1st edition, 2014. 567-8. o.

⁶⁰⁵ Malcolm N. Shaw: *International Law*. Cambridge. 7th edition, 2014. 818-9. o.

1. 2. Erőszakkal való fenyegetés

Az **erőszakkal való fenyegetés** (*threat of force*) történhet közvetlen vagy közvetett formában. A kifejezés egy államnak egy másik állam felé irányuló kifejezett vagy hallgatóságos üzenetére utal, amely azt jelzi, hogy erőszakot fog alkalmazni, ha bizonyos követeléseknek nem tesz eleget.⁶⁰⁶ Az Alapokmányban a "fenyegetés" és az "erőszak" kifejezések "egyetlen jogsértés leírására lettek tervezve, és véget vetettek az önmeghatározó formalizmusnak".⁶⁰⁷ Vagyis egyként kezelendők. Valóban, ezt az egységet mutatja az a tény, hogy a 2. cikk (4) bekezdése tiltja, mégpedig egyformán, mind az erőszak alkalmazását, mind az azzal való fenyegetést. Az agresszió meghatározásával azonban az erőszakkal való fenyegetés kétségtelenül a tilalom kevésbé súlyos formájának tekinthető. Mindazonáltal, mivel az erőszak alkalmazása csak fegyveres erő alkalmazása lehet, az erőszak alkalmazásával való fenyegetés is fegyveres erőszak alkalmazásával való fenyegetésnek minősül.⁶⁰⁸ Az erőszak alkalmazása és az erőszakkal való fenyegetés hasonló küszöbértékkel bír.⁶⁰⁹ Ennélfogva azok a cselekmények, amelyek erőszak alkalmazásaként tiltottak, fenyegető formában is tilosak. A fenyegetésnek egy konkrét állam vagy államcsoport felé kell szólnia, és nem lehet túl általános vagy homályos ahhoz, hogy az Alapokmány 2. cikkének (4) bekezdése alapján jogellenes legyen.⁶¹⁰

Az **ultimátum** egy állam nyomásgyakorlásának klasszikus eszköze, általában azzal a kijelentéssel, hogy a követelések teljesítésének elmaradása beavatkozáshoz vezet, vagyis erőszak alkalmazásához. Az ultimátum tehát az erőszakkal való fenyegetés kifejezett és közvetlen formája. Ennek megfelelően, ha egy ultimátum valóban eléri az erőszak alkalmazásával való fenyegetés szintjét, akkor nem számítana, hogy vannak-e követelések, és hogy ezek a követelések jogszerűek-e. Ez a fenyegetés a 2. cikk (4) bek. megsértésének minősül.⁶¹¹ Mégsem minősülne agresszióknak az ENSZ Közgyűlésének 3314. számú határozata értelmében, mert ott csak az erőszak alkalmazása esik a fogalom alá, az azzal való fenyegetés nem.

Állítólagos kivételek és igazolások (exceptions, justifications)

E fejezet célja, hogy bemutassa az erőszak alkalmazásának tilalmával kapcsolatos alapvető fogalmak elméleti hátterét és alapelemeit. Ennek megfelelően ez a fejezet nagyrészt tudományos véleményekre épül, míg az állami gyakorlat és az *opinio juris a* disszertáció következő részeiben kerül tárgyalásra és kifejtésre.

I. Önvédelem

1. Egyéni önvédelem

Az ENSZ Alapokmányának 51. cikke a következőképpen szól

⁶⁰⁶ Francis Grimal: Threats of force. International law and strategy. Routledge. 2013. 6. o.

⁶⁰⁷ Nikolas Stürchler: The Threat of Force in International Law. Cambridge Studies International and Comparative Law. Vol. 53. Cambridge University Press. 2007. 2. o.

⁶⁰⁸ Antonio Tanca: The Prohibition of Force in the U.N. Declaration of Friendly Relations of 1970. In Antonio Cassese (szerk.): The Current Regulation of the Use of Force, Martinus Nijhof, 1986, 400–2. o.

⁶⁰⁹ Anne Lagerwall, François Dubuisson: The Threat of the Use of Force and Ultimata. In M. Weller (szerk.): Oxford Handbook on the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 913-8. o.

⁶¹⁰ Olivier Corten: The Law against War. The Prohibition on the Use of Force in Contemporary International Law. Hart, 2010, 94–111. o.

⁶¹¹ Yoram Dinstein: War, aggression and self-defence. Cambridge, Third edition, 2001. 81. o.

A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem érinti az Egyesült Nemzetek valamelyik tagja ellen irányuló fegyveres támadás esetében az egyéni vagy kollektív önvédelem természetes jogát mindaddig, amíg a Biztonsági Tanács a nemzetközi béke és biztonság fenntartására szükséges rendszabályokat meg nem tette. A tagok az önvédelem e jogának gyakorlása során foganatosított rendszabályait azonnal a Biztonsági Tanács tudomására tartoznak hozni és ezek a rendszabályok semmiképpen sem érintik a Biztonsági Tanácsnak a jelen Alapokmány értelmében fennálló hatáskörét és kötelességét abban a tekintetben, hogy a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása végett az általa szükségesnek tartott intézkedéseket bármikor megtegye.

Az 51. cikk megfogalmazása egyértelműen az ENSZ rendszerében és a BT-ben rejlő reményre rezonál, és megpróbálja azt jogi valósággá tenni. Bár elismeri az önvédelem eredendő jogát, még ez az erőszak-alkalmazás is korlátozott. Csak addig marad fenn, amíg a BT lépéseket nem tesz, és az önvédelmi cselekményt azonnal jelenteni kell. A cikk továbbá azt is hangsúlyozza, hogy az önvédelem nem rontja le a BT hatáskörét. Az a remény, hogy az egyes államok közötti háborúk megszűnnek egy nemzetközi együttműködés kollektív védelme alatt, abból is látszik, hogy eredetileg a Dumbarton Oak-i javaslat nem tartalmazott említést az önvédelem jogáról. A kínai küldött volt az, aki biztosítékot kért arra, hogy az önvédelem jogát nem zárják ki a szövegből, amit később a San Franciscó-i konferencián több állam is támogatott.⁶¹²

A *Dictionnaire de Droit International Public* az önvédelmet (*légitime défense*) olyan természetes jogként⁶¹³ határozza meg, amely minden államot feljogosít fegyveres támadással szembeni fegyveres válaszlépésre. A szótár azt is kimondja, hogy ez a jog szokásjogi kivételt képez az erőszak alkalmazásának általános tilalma alól,⁶¹⁴ ezért az Alapokmány nem megteremtette, hanem megerősítette az önvédelemhez való jogot.⁶¹⁵ Nyilvánvaló, hogy az önvédelem az erőszak alkalmazásának egyik formája. Azonban nem agresszió. Ezért, bár minden agresszió erőszak alkalmazása, nem minden erőszak alkalmazása agresszió. Meg kell jegyezni, hogy bár az önvédelem gyakorlatilag *ius ad bellum*, mivel lehetővé teszi az államok számára a fegyverhasználat jogát, nem mond ellent az Alapokmány *ius contra bello* rendszerével.⁶¹⁶ Kunz azonban megjegyzi, hogy az önvédelem nem tévesztendő össze az önségéllyel vagy önbíráskodással, amely egy primitív végrehajtási eszköz, míg az önvédelem a háború jogellenességéből fakad.⁶¹⁷

Ahhoz, hogy az erőszak alkalmazása valóban ne minősüljön agressziónak, három feltételnek kell teljesülnie: az erőszak alkalmazása fegyveres támadásra adott reakció; az erőszak alkalmazása szükséges, és annak mértéke arányos marad; valamint az állam jelenti a cselekményt a BT-nek, és

⁶¹² Jean-Pierre Cot, Alain Pellet, Mathias Forteau: *La Charte des Nations Unies, Commentaire article par article*, 3e édition, Economica, 2005. 1331-2. o.

⁶¹³ This follows the french wording evidently, however, it does not refer to *ius naturale*, rather implies that this right is a necessary attribution of the legal personality and sovereignty of statehood. Cf.: Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 679-80. o.

⁶¹⁴ Jean Salmon (szerk.): *Dictionnaire de Droit International Public*. Bruyart Bruxelles, 2001. 642. o.

⁶¹⁵ Christopher Greenwood: *Self-Defence*. In *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 104. o. para. 3.

⁶¹⁶ Emmanuel Decaux, Olivier De Frouville: *Droit International Public*. Dalloz, 12e édition 2020. 498. o. para. 364.

⁶¹⁷ Jozef L. Kunz: *Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations*. *American Journal of International Law*, 41(4) 875-6. o.

megszünteti az erőszak alkalmazását, amint a BT meghozza a szükséges intézkedést.⁶¹⁸ Bár az ENSZ és a BT szerepe megkérdőjelezhetetlen az agresszió tilalmának rendszerében, az önvédelem szükséges garancia a rendszerben.⁶¹⁹

Az állam elleni fegyveres támadás jelenléte az önvédelem küszöbét jelenti. Az Alapokmány nem határozza meg az erőszak alkalmazását, csak az agressziós cselekményre vagy a béke fenyegetésére/megsértésére utal. Az „*állam ellen*” kitétel viszonylag tágan értelmezendő, mivel magában foglalja a nyílt tengeren lévő hadihajók vagy a külföldön lévő katonai erők elleni támadásokat is,⁶²⁰ feltéve, hogy azok jelenléte jogszerű. Úgy tűnik, hogy a fegyveres támadás egyenértékű az agresszióval, mivel az Alapokmány francia nyelvű változata az *agression armée* kifejezést használja. Ebben az értelemben az ENSZ Közgyűlésének 3314 határozata meghatározza, vagy legalábbis példákat adhat a fegyveres támadásnak minősülő cselekményekre.⁶²¹ A francia és az angol változat közötti ellentmondás azonban hivatalosan soha nem oldódott fel.⁶²²

Az 51. cikk által felvetett eljárási szempontok mellett, amelyek a jelentéstételi kötelezettségre és a BT hatáskörére vonatkoznak, az önvédelemnek szükségesnek és arányosnak kell lennie.⁶²³ Ez a szabály szokásjogi jellegű,⁶²⁴ amely 1841-re és az USA és Kanada (Egyesült Királyság) közötti Caroline incidensre nyúlik vissza.⁶²⁵ E korai példa szerint az önvédelemnek azonnali és nyomós szükségszerűségnek kell lennie, amely nem hagy más eszközt vagy időt a mérlegelésre.⁶²⁶ Mivel az agressziós cselekmény az áldozat állam szuverenitásának megsértése, a reakció nem mehet túl a jog helyreállításán. Ezért az önvédelem alapelveként nem teszi lehetővé az agresszor állam megszállását vagy anektálását,⁶²⁷ még akkor sem, ha az áldozat állam ezt területi integritásának és politikai függetlenségének hosszú távú védelme érdekében szükségesnek tartja.⁶²⁸ Meg kell azonban jegyezni, hogy azokban az esetekben, amikor a fegyveres támadás, tehát az agresszió egy másik államnak tulajdonítható, de csak közvetve, az arányosság követelményeit nem könnyű megítélni.⁶²⁹ Általában az arányosság a nemzetközi humanitárius jogban a *représailles*-hez hasonlóan érvényesül.⁶³⁰

⁶¹⁸ Emmanuel Decaux, Olivier De Frouville: *Droit International Public*. Dalloz, 12e édition 2020. 105. o. para. 8.

⁶¹⁹ Mathias Forteau, Alina Miron, Alain Pellet: *Droit International Public*. LGDJ, 9e édition, 2022. 1281. o. para. 891.

⁶²⁰ Mathias Forteau, Alina Miron, Alain Pellet: *Droit International Public*. LGDJ, 9e édition, 2022. 108. o. para. 21.

⁶²¹ Éric Canal-Forgues, Patric Rambaud: *Droit International Public*, Champ Université, 3e édition, 2016. 322. o.

⁶²² Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 681. o.

⁶²³ ICJ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, 1986 I. C. J. Report 14, 95. o.

⁶²⁴ ICJ Legality of the Threat and Use of Nuclear Weapons, 1996 I. C. J. Report 226, 245. o.

⁶²⁵ See: Robert Y. Jennings: The Caroline and McLeod Cases. *The American Journal of International Law*, Vol. 32, No. 1 (Jan., 1938), 82-99. o.

⁶²⁶ John P. Grant and J. Craig Barker: *Encyclopaedic Dictionary of International Law*, 3rd Edition, Oxford press, 2004. 549. o.

⁶²⁷ Jean-Pierre Cot, Alain Pellet, Mathias Forteau: *La Charte des Nations Unies*, Commentaire article par article, 3e édition, Economica, 2005. 1333. o.

⁶²⁸ Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 683. o.

⁶²⁹ Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 683. o.

⁶³⁰ David Ruzié, Gerard Teboul: *Droit Public International*. Dalloz, 26e édition, 2021. 272. o.

Ami a BT önvédelemben játszott korlátozó szerepét illeti, a korlátozás mögött álló ideológia ismét az, hogy a magánerő alkalmazása csak sürgős fenyegetéssel szembeni azonnali intézkedésként engedélyezhető.⁶³¹ Ezért az önvédelemnek a nemzetközi jogrendben a háború elleni védelemben a BT-hez képest másodlagos szerepe volt szánva.⁶³² Lehet, hogy elméletben ez így van, a gyakorlat azonban mást sugall. De még ha így is van, ha a BT nem avatkozik be, például vétó miatt, a sértett állam továbbra is abban a helyzetben marad, hogy jogszerűen folyamodjon erő alkalmazásához.⁶³³

Egy másik, már említett, de meglehetősen régimódi, XIX. századi megközelítés az önvédelmet és a jogszerű erőhasználatot úgy értelmezi, hogy az magában foglalja a külföldön élő polgárok védelmét is. Shaw azzal érvel, hogy az erő alkalmazását inkább gondosan korlátozott helyzetekben kell elfogadni.⁶³⁴ Annak érdekében, hogy ez így legyen, Verhoeven megállapítja, hogy három értelmezés engedélyezheti az ilyen egyoldalú erőalkalmazást. Először is, ha az állampolgárok védelmére irányuló fellépés nem sérti az ENSZ Alapokmány 2. cikkének (4) bekezdését, még akkor sem, ha az nem az önvédelem része. A második lehetőség, hogy az állampolgárok elleni támadás az állam elleni agresszióknak minősül, ezért az állam önvédelemre hivatkozhat. Vagy harmadik lehetőség, hogy az akciót *mutatis mutandis* represszáliának kell tekinteni.⁶³⁵

2. Kollektív önvédelem

Az Alapokmány 51. cikke *expressis verbis* tartalmazza az önvédelem kollektív formáit. A kollektív önvédelem természetes megnyugvást jelent a kis államok számára, amelyek csak védekező szövetségek révén képesek megvédeni magukat az agresszorokkal szemben.⁶³⁶ Kunz már 1947-ben kritizálta az Alapokmány megfogalmazását, mivel szerinte nem kollektív önvédelemről van szó, hanem egy másik állam védelméről. És azt is hangsúlyozza, hogy ezt nem szabad összekeverni az ENSZ kollektív biztonsági rendszerével.⁶³⁷ Pedig a gyakorlatban az ENSZ és a BT helyett inkább a kollektív önvédelem rendszere alakult ki a nemzetközi béke és biztonság általános alapjaként.⁶³⁸

Shaw megjegyzi, hogy ez az intézmény meglehetősen kétértelmű, mivel kérdéses, hogy egy harmadik állam mennyire alkalmazhat erőszakot egy másik állam védelmében.⁶³⁹ Azt is megállapítja, hogy a kollektív önvédelem sarokkövei a szerződésen alapuló regionális biztonsági rendszerek, amelyek révén az egyik tag elleni támadás a szövetség minden tagja elleni támadásnak minősül.⁶⁴⁰ Rivier megállapítja, hogy ebben az esetben a harmadik ország előzetes kötelezettség alapján cselekszik, de

⁶³¹ Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 686. o.

⁶³² Dominic Carreau, Andrea Hamman, Fabrizio Marrella: *Droit International*, Edition A. Pedone, 13^èem édition, 2022. 654. o.

⁶³³ Éric Canal-Forgues, Patric Rambaud: *Droit International Public*, Champ Université, 3e édition, 2016. 326. o.

⁶³⁴ Malcolm N. Shaw: *International Law*. Cambridge. 7th edition, 2014. 830. o.

⁶³⁵ Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 691. o.

⁶³⁶ Mathias Forteau, Alina Miron, Alain Pellet: *Droit International Public*. LGDJ, 9e édition, 2022. 1281. o. para. 891.

⁶³⁷ Jozef L. Kunz: Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations. *American Journal of International Law*, 41(4) 875. o.

⁶³⁸ *Ibid.*

⁶³⁹ Malcolm N. Shaw: *International Law*. Cambridge. 7th edition, 2014. 831. o.

⁶⁴⁰ *Ibid.*

lehetőség van arra is, hogy a támadás megtörténte után az áldozat állam külön kér segítséget.⁶⁴¹ Ez azonban nem tévesztendő össze a polgárháborúval vagy felkeléssel küzdő állam kérésére történő katonai segítségnyújtással.⁶⁴² A Forteau-Miron-Pellet tankönyv szerint a kollektív önvédelem szükséges és elégséges feltétele, hogy a felek között szabad és beleegyező megállapodás legyen, de automatikus katonai segítségnyújtásra nincs szükség, mivel az inkább kivétel, mint szabály.⁶⁴³ Verhoeven ehelyett azzal érvel, hogy sem az 51. cikk szövege, sem szelleme nem követeli meg a felek közötti, az agressziót megelőző megállapodást.⁶⁴⁴ A kollektív önvédelem két vitathatatlan előfeltétele azonban nem vitathatók. Ezek közül az első, hogy az önvédelemhez szükséges egy fegyveres támadás az állam ellen, a második pedig a sértett állam segítségkérése.⁶⁴⁵

3. Megelőző önvédelem

3. 1. Az államok ellen

A megelőző önvédelem erősen vitatott fogalom a nemzetközi jogban. Feltételezhetően különbözik a megelőző háború ősi elméletétől, azonban ilyen megkülönböztetést nehéz igazolni. Az Egyesült Nemzetek Enciklopédiája egyértelműen kimondja, hogy a megelőző háború "[a]z ellenfél által tervezett vagy vélhetően tervezett vagy előkészített támadást megelőző támadás".⁶⁴⁶ A modern nemzetközi jog, sőt mondhatnánk, a modern nemzetközi politika azonban inkább az anticipatív vagy megelőző önvédelemre utal. Az ilyen megkülönböztetés (ti. megelőző háború és megelőző önvédelem között) mögött álló gondolat inkább hipotetikus vagy spekulatív. Shaw, bár nincs meggyőződve a fogalom jogszerűségéről, a fejlett fegyverek példáját hozza fel, amelyek "óriási sebességgel" lehetővé teszik a támadásokat, így az állítólagos áldozat államnak kell először lecsapnia.⁶⁴⁷ A probléma az, hogy egy ilyen akció csak találgatásokra számíthat, és végső soron egy "túl korán indított támadás agresszióknak minősülhet".⁶⁴⁸ A megelőző önvédelem keretében történő erőszak alkalmazása az önvédelem arányossági elvével is összeegyeztethetetlen,⁶⁴⁹ hiszen fegyveres támadás hiányában hogyan lehetne arányos a *megelőző védelmi* támadás a másik fél részéről még meg sem indított támadással? A lehetséges és elfogadható megoldás az lenne, hogy ha az első támadás nem is indul, de az küszöbön áll, az is kiválthatja a megelőző önvédelmet.⁶⁵⁰ Ez elméletben meggyőzően hangozhat, de a gyakorlatban a tényszerű értékelés rendkívül nagy kihívást jelenthet azzal kapcsolatban, hogy mi minősülhet fenyegetőnek. A probléma megoldatlan, hiszen már a támadás kezdete is ellentmondásos és megkérdőjelezhető lehet,⁶⁵¹ nem is beszélve a várható támadásokról. Greenwood azonban megjegyzi, hogy a tényleges esetekben, amikor megelőző önvédelemre hivatkoztak, a kérdés mindig

⁶⁴¹ Raphaële Rivier: *Droit International Public*. Puf, 3e édition, 2017. 750. o. para. 785.

⁶⁴² Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 689. o.

⁶⁴³ Mathias Forteau, Alina Miron, Alain Pellet: *Droit International Public*. LGDJ, 9e édition, 2022. 1286-7. o. para. 895.

⁶⁴⁴ Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019. 687-8. o.

⁶⁴⁵ Laura Visser: *Intervention by invitation and collective self-defence: two sides of the same coin?* *Journal of the use of force and international law*. 2020 Vol. 7. no. 2. 301-3. o.

⁶⁴⁶ Edmund Jan Ozmancyk: *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*. Ed. by Anthony Mango. Third Edition. Vol. 3.: N-S, Routledge, 2003. 1838. o.

⁶⁴⁷ Malcolm N. Shaw: *International Law*. Cambridge. 7th edition, 2014. 825. o.

⁶⁴⁸ *Ibid.*

⁶⁴⁹ Jean Salmon (ed.): *Dictionnaire de Droit International Public*. Bruyant Bruxelles, 2001. 642. o.

⁶⁵⁰ Malcolm N. Shaw: *International Law*. Cambridge. 7th edition, 2014. 826. o.

az volt, hogy a támadás küszöbön állt-e. Ez a kérdés pedig csak akkor lehet releváns, ha a nemzetközi jog lehetővé teszi a megelőző katonai fellépést egy küszöbön álló fegyveres támadással szemben.⁶⁵² A fenyegető támadásra katonai eszközökkel való reagálás jogának szokásjogi jellegét az ENSZ fenyegetésekkel, kihívásokkal és változásokkal foglalkozó magas szintű munkacsoportja is elismerte. A kérdés akkor merül fel, amikor a fenyegetés nem küszöbön álló, de azt állítják, hogy valós.⁶⁵³ A jelentés azonban arra a következtetésre jutott, hogy az előrelátó (*anticipatory*) önvédelem alkalmazható megelőző jelleggel, tehát a küszöbön álló (*imminate*) és közeli (*proximate*) támadás ellen, de nem alkalmazható megelőző jelleggel, ha nem küszöbön álló fenyegetésről van szó.⁶⁵⁴ Ezért a biztonságot veszélyeztető pusztá fenyegetés, mint például a tömegpusztító fegyverek tárolása vagy előállítás, nem elegendő az előrelátó önvédelemhez.⁶⁵⁵ Ezzel ellentétben az Atomenergia Bizottság azt javasolta a BT-nek, hogy az atomháborúra való felkészülés olyan súlyos lehet, hogy az előhívhatja a 51. cikk szerinti önvédelmet,⁶⁵⁶ és egyesek ezt a kijelentést úgy értékelték, hogy elismeri a megelőző önvédelemhez való jogot.⁶⁵⁷ Az Atomenergia Bizottság azonban ezt csak a többoldalú szerződések súlyos megsértése esetén mondta ki, és az atomháborúra való felkészülés még mindig homályos fogalom. Nem is beszélve arról, hogy hiányzik az a jogforrás, amely kötelezővé tenné az ilyen "javaslatot". Függetlenül a támadás eszköztől, az azonnaliság továbbra is döntő szempont marad. A Caroline-ügy alapján a támadás veszélytelenségére vonatkozó homályos elképzeléseken túlmutatva Bethlehem gyakorlati iránymutatást javasolt arra vonatkozóan, hogy miként lehet a körülményeknek megfelelően értékelni a támadás veszélytelenségét.⁶⁵⁸ Ezek közé tartozott a támadás jellege, mértéke és valószínűsége, az, hogy a támadás rendszerszerű mintába illeszkedhet-e, és az előrehozott intézkedés által okozott járulékos károkat is értékelni kell. Az erőszak alkalmazásáról és az önvédelemről szóló Chatham House-elvek gyűjtemény azt is hozzáteszi, hogy a feltételezett támadónak rendelkeznie kell a támadás szándékával és képességével, amennyiben fenyegetés áll fenn.⁶⁵⁹ Azt azonban lehet állítani, hogy a mai napig a jog nem tud megfelelő keretet biztosítani a támadás küszöbön álló voltára vonatkozóan, ezért az értékelés továbbra is elsősorban ténykérdés marad, természetesen jogi relevanciával. És talán nem véletlenül, hiszen Gray meglehetősen ironikusan

⁶⁵¹ Például a Pearl Harbor elleni támadást akkor lehet számítani, amikor az első bomba becsapódott, vagy amikor azokat kilőtték, vagy akár amikor a japán flotta kihajózott a kikötőből a támadási parancssal. Cf.: Christopher Greenwood: Self-Defence in The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 111. o. para. 42.

⁶⁵² Christopher Greenwood: Self-Defence in The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 112. o. para. 46.

⁶⁵³ UNGA A/69/565. 2 December 2004. A more secured world: Our shared responsibility. Report of the High-Level Panel on Threats, Challenges, and Change. Part three. 54. o. para. 188.

⁶⁵⁴ Ibid. pp. 54-5. paras. 189; 191; 192.

⁶⁵⁵ Natalino Ronzitti: The Report of the UN High-Level Panel and the Use of Force. The International Spectator 1/2005. 92. o. https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/iai/iai_janmar05/iai_janmar05_01.pdf

⁶⁵⁶ First Report of the Atomic Energy Commission to the Security Council, December 30, 1946. In International Organization, Jun., 1947, Vol. 1, No. 2 (Jun., 1947) Part II. 393. o. para. 4.

⁶⁵⁷ Leo Van den hole: Anticipatory Self-Defence Under International Law. American University International Law Review. Vol. 19. Issue 1. Art. 4. 2003. 91. o.

⁶⁵⁸ Sir Daniel Bethlehem: Principles Relevant to the Scope of a State's Right of Self-Defense Against an Imminent or Actual Armed Attack by Non-State Actors. American Journal of International Law, 106, 2012. 769. o.

⁶⁵⁹ The Chatham House Principles of International Law on the Use of Force in Self-Defence. In The International and Comparative Law Quarterly, Oct., 2006, Vol. 55, No. 4 (Oct., 2006). 965. o.

állapítja meg, hogy az államok többsége soha nem fogadta el az anticipatív önvédelmet, csak a jogászok érvényesítették az elképzelést.⁶⁶⁰

3. 2. Nem állami szereplők ellen (terrorizmus elleni háború)

Ez a rész elsősorban a nemzetközi terrorizmussal kapcsolatos kérdéseket érinti, így a nem állami szereplőkkel szembeni önvédelem kérdését. Megjegyzendő, hogy bár más nem állami szereplők, például lázadók ellen dogmatikailag történhetnek katonai akciók, ez később nem az önvédelem, hanem a beavatkozás kérdéskörébe tartozik.⁶⁶¹

A "terrorizmus elleni háború" esetében a fő ellentmondás az, hogy a terrorista csoportok elleni állítólagos önvédelem feltételezi az erő bevetését egy idegen államban.⁶⁶² A dilemma fő forrása tehát az, hogy az önvédelem hagyományosan államközi ügy. Nyilvánvaló, hogy ha a terrorizmus elleni harc egy államon belül marad, az a nemzetközi jog szempontjából kevésbé fontos. A nemzetközi és közvetve az államközi dimenziót az a gyakran hangoztatott állítás teremti meg, hogy egy állam támogatja vagy eltűri a területén működő terrorista csoportokat.⁶⁶³ Az ilyen értelmezés azonban aligha tekinthető az agresszió tilalmával és a fogadó állam területi integritáshoz és politikai függetlenséghez való jogával összhangban lévőnek.⁶⁶⁴ Vannak olyan tág jogértelmezések, amelyek azt állítják, hogy bizonyos feltételek e jogok elvesztését eredményezik. Ezek közé tartozik az a forgatókönyv, amikor a fogadó állam nem hajlandó vagy nem képes megakadályozni a terrortámadást,⁶⁶⁵ vagy az az elképzelés, hogy amint a fogadó állam megsérti a kellő gondosságot, és nem akadályozza meg hatékonyan a támadást, elveszíti ezeket a szuverén jogokat.⁶⁶⁶ Mások megpróbálják a támadást szorososan a fogadó államhoz kötni, azt állítva, hogy az állam jelentős részvétele azt eredményezi, hogy a terrortámadás neki tulajdonítható.⁶⁶⁷ Végül egyesek azzal érvelnek, hogy a terrorizmus elleni háborúnak nem csak az ENSZ Alapokmányával kell összhangban lennie, hanem az 1945 utáni szokásjoggal is, amely lehetővé teszi a csapásokat akkor is, ha fennáll a veszély és a várható támadás.⁶⁶⁸

3. 3. Önvédelem a kibertámadás ellen

A kibertámadás azt jelenti, hogy egy vagy több állam technológiai eszközökkel beavatkozik egy másik állam nemzeti kibertérébe. A nemzeti kibertér azonban képlékeny fogalom.

⁶⁶⁰ Christine Gray: *International Law and The Use of Force*. Oxford, 4th edition, 2018. 173-5. o.

⁶⁶¹ Cf. Olivier Corten: *Le droit contre la guerre*. Editions Pedone, Troisième édition. Paris, 2020. 223 -319. o.

⁶⁶² Christian Walter: *Terrorism*. in *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 922. o. para. 75.

⁶⁶³ *Ibid.* 923. o. para. 78.

⁶⁶⁴ Christine Gray: *International Law and The Use of Force*. Oxford, 4th edition, 2018. 226-7. o.

⁶⁶⁵ Christian Walter: *Terrorism*. in *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Vol. IX, Oxford Press, 2012. 923. o. para. 78.

⁶⁶⁶ Kimberley N. Trapp: *Can Non-State Actors Mount an Armed Attack?* In M. Weller (szerk.) *Oxford Handbook on the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015. 679. o.

⁶⁶⁷ Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus, Nikolai Wessendor (szerk.): *The UN Charter: a Commentary*. Oxford, 3rd edition, 2012. 1418. o.

⁶⁶⁸ See: Helen Eenmaa: *The concept of anticipatory self-defence in international law after the Bush-doctrine*. In *Acta Societatis Martensis* 1 (2005) 48. o.

Egy nemzet kibertere része annak, amit globális kibertérnek tekinthetünk, mivel nem lehet elszigetelni, hogy kijelöljük vagy meghatározzuk a határait, mivel maga a fogalom határtalan, ellentétben a fizikai világgal - a földdel, tengerekkel, folyókkal és levegővel -, amelyet földrajzilag körülhatárolt határok szabályoznak.⁶⁶⁹

A kibertámadással kapcsolatos döntő kérdés az, hogy az agresszióval egyenértékű-e, vagy továbbra is beavatkozásnak minősül.

Az államok között széles körű egyetértés van abban, hogy az ilyen cselekmény ellentétes a be nem avatkozás elvével. Nyilvánvalóbb esetekben, amikor a valós világban fenyegető eredmény várható, a be nem avatkozás tilalmának megsértése egyértelmű: "A kritikus infrastruktúrák, köztük az egészségügyi intézmények elleni kiberműveletekkel fizikai károkat vagy funkcióvesztést okozó cselekmény - a körülményektől függően - jogellenes beavatkozásnak minősülhet, és mindenesetre a szuverenitás megsértésének minősülhet".⁶⁷⁰

Franciaország a kiberfenyegetést olyannyira fenyegetőnek tartja, hogy kész *ultima ratio* lépéseket megtenni, ha a beavatkozás kritikus pontra kerül. Mint Franciaország kijelentette:

Behatolásuk mértékétől vagy hatásaiktól függően sérthetik a szuverenitás, a be nem avatkozás, vagy akár az erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazásának tilalmának elvét. Az ilyen kibertámadások célpontjául szolgáló államoknak joguk van arra, hogy a nemzetközi jog által kínált lehetőségek keretein belül válaszoljanak rájuk. Egy kibertámadásra adott válaszként Franciaország fontolóra veheti bizonyos incidensekre adott diplomáciai válaszlépéseket, ellenintézkedéseket, vagy akár a fegyveres erők kényszerítő fellépését is, ha a támadás fegyveres agresszióknak minősül.⁶⁷¹

A konszenzus azonban inkább azt támogatja, hogy a kibertámadás a be nem avatkozás elvének megsértése.⁶⁷² Az az állítás, hogy ez agresszióval egyenértékű, kevésbé meggyőző. Amennyiben a kibertámadás valóban eléri az erőszak alkalmazásának szintjét, az áldozattá vált állam lehetséges válasza inkább önvédelmi cselekmény lenne. Ellenkező esetben valószínűbb, hogy a kiberbeavatkozás nem érne el az erő alkalmazásának küszöbét, és a válasz csak ellenintézkedés lenne.⁶⁷³

⁶⁶⁹ Abhilash Pattnaik & Soumya Kumar Palo, 'Cyber Sovereignty: A Dichotomy' (2018), GNLU Law Review 5, 71. o.

⁶⁷⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan: Basic Position of the Government of Japan on International Law Applicable to Cyber Operations, 28 May 2021. 3. o. <https://www.mofa.go.jp/files/100200935.pdf>

⁶⁷¹ Ministry of Defense of France: International Law Applied to Operations in Cyberspace, 9 September 2019 <https://www.defense.gouv.fr/content/download/567648/9770527/file/international+law+applied+to+operations+in+cyberspace.pdf>

⁶⁷² Cf. **USA**: Hon. Paul C. Ney, Jr., DOD General Counsel Remarks at U.S. Cyber Command Legal Conference, 2 March, 2020., **Egyesült Királyság**: United Kingdom Foreign, Commonwealth & Development Office, Application of international law to states' conduct in cyberspace: UK statement, 3 June 2021., **Németország**: Federal Government of Germany, On the Application of International Law in Cyberspace, March 2021, 4-6. o., **Irán**: Declaration of General Staff of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran Regarding International Law Applicable to the Cyberspace, August 2020, **Olaszország**: Italian position paper on "International law and cyberspace", Italian Ministry for Foreign Affairs and International Cooperation. 4-5. o., **Hollandia**: Government of the Kingdom of the Netherlands, Appendix: International law in cyberspace, 26 September 2019. 3. o., **Új-Zéland**: The Application of International Law to State Activity in Cyberspace, 1 December 2020. 2. o., **Svájc**: Federal Department of Foreign Affairs, Switzerland's position paper on the application of international law in cyberspace, May 2021. 3. o.

II. Beavatkozás

1. Humanitárius beavatkozás

A humanitárius beavatkozás egyfajta fegyveres beavatkozás, amelynek - gyakran csak állítólagos - célja az emberi jogok súlyos megsértésének megszüntetése egy olyan területen, amely nem tartozik a beavatkozó állam szuverenitása alá.⁶⁷⁴ A fogalom tehát ismét a háború vagy a beavatkozás *okára* helyezi a hangsúlyt,⁶⁷⁵ ahogyan azt a régi igazságos háború elméletek is tették. Bár az *egyetlen* cél állítólag a humanitás,⁶⁷⁶ a *in praxi* soha nem ez az egyetlen oka annak, hogy a háború indításának.⁶⁷⁷ Eredetileg a doktrína megkövetelte a tömeges emberi jogi jogsértések áldozatait és a beavatkozó állam közötti nemzetiségi kapcsolatot. Az utóbbi időben azonban ezt a kapcsolatot nem tartják szükségesnek.⁶⁷⁸ Vannak olyan kritériumok, amelyeket még azok is elismernek, akik szerint az államoknak egyáltalán van ilyen joga. Ezek közé tartozik, hogy az alapvető emberi jogok megsértésének szélsőségesnek kell lennie, például népirtásnak kell lennie, és hogy egy illetékes nemzetközi szervezetnek kell engedélyeznie a beavatkozást.⁶⁷⁹ Az emberi jogok megsértését vagy a befogadó államnak kell okoznia, vagy az állam nem képes megvédeni az áldozatokat a tömeges atrocitásoktól.⁶⁸⁰ E kritériumok azért szükségesek, mert máskülönben nem lehetne igazolni a fogadó állam belügyeibe való beavatkozást, ahogyan a humanitárius beavatkozás nyilvánvalóan ezt teszi.⁶⁸¹ Az államok hajlamosak arra hivatkozni, hogy az ilyen beavatkozásnak nemzetközi szokásjogi alapja van,⁶⁸² akárcsak a szuverenitás elvének. De nehéz tagadni, hogy a humanitárius beavatkozás komolyan megkérdőjelezi minden állam szuverén egyenlőségét. Ráadásul a humanitárius beavatkozás *per definitionem* nélkülözi a fogadó állam beleegyezését.⁶⁸³ Konzervatív értelemben a fogadó állam beleegyezésének hiánya szuverenitásának megsértését vonja maga után, és mivel nincs lehetőség a beavatkozás önvédelemként való megjelölésére, az illegálisnak tekintendő.⁶⁸⁴ A BT jóváhagyása természetesen alapjaiban más helyzetet eredményez, de az egyoldalú humanitárius beavatkozások alááshatják az egész ENSZ Alapokmányt, amely az új nemzetközi jogrendet az erőszak alkalmazásának tilalmára, valamint az államok területi integritásának és politikai függetlenségének tiszteletben tartására alapozta.⁶⁸⁵ Ami azt az érvet illeti, hogy a szokásjog lehetővé teszi a

⁶⁷³ William Banks, 'Cyber Attribution and State Responsibility' (2021) 97 International Law Studies Series. US Naval War College 1064. o.

⁶⁷⁴ Jean Salmon (ed): Dictionnaire de droit international public. Bruylant, Bruxelles, 2001. 610. o.

⁶⁷⁵ David Cumin: Manuel de droit de la guerre. Bruylant, 2e édition, 2020. 106. o.

⁶⁷⁶ Thibaut Fleury Graff: Manuel de droit international public. Puf, tome 2, 2e édition refondue. 2022. 197. o. para. 205.

⁶⁷⁷ Benpoît Durieux, Jean-Baptist Jeangène Vilmer, rédéric Ramel (eds): Dictionnaire de la guerre et de la paix, Puf, 1er édition, 2017. 1197. o.

⁶⁷⁸ Martin Dixon: Textbook on International Law. Oxford, 5th edition. 2005. 304. o.

⁶⁷⁹ Ibid.

⁶⁸⁰ Gideon Boas: Public International Law, Contemporary principles and perspectives. Edward Elgar, 2012. p. 321.

⁶⁸¹ Mireille Couston: Droit de la sécurité internationale. Larquier, 1re édition, 2016. 291. o. para. 593.

⁶⁸² Gábor Sulyok: The Legality of Humanitarian Intervention under Traditional International Law. In: Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae. Vol. 46. No. 3-4.sz. 2005. 224. o.

⁶⁸³ Aidan Hehir: Humanitarian Intervention, An introduction. Springer, 2nd edition, 2019. 22. o.

⁶⁸⁴ Ibid. 24. o.

⁶⁸⁵ Rajan Menon: The conceit of humanitarian intervention. Oxford, 2016. 65. o.

humanitárius beavatkozást, az általános egyetértés az, hogy 1945 előtt ez lehetett volna a helyzet, de az ENSZ Alapokmány felülírta ezt a jogot.⁶⁸⁶ Meg kell jegyezni, hogy jelentős különbség van a kollektív és az egyoldalú humanitárius beavatkozás között, különösen akkor, ha az előbbit a BT engedélyezi, ami egyesek értékelése szerint a kollektív humanitárius beavatkozást jogszerűvé teszi.⁶⁸⁷ Ha azonban a kollektív vagy akár az egyoldalú humanitárius beavatkozást a BT engedélyezi, akkor azt inkább úgy kell tekinteni, hogy az összhangban van az ENSZ rendszerével és a VII. fejezet szerinti rendszerrel, és nem szabad összekeverni ezt a humanitárius beavatkozás jogszerűségével *önmagában*.

Számos kísérletet találhatunk a humanitárius beavatkozás idealizálására vagy igazolására akár jogi, akár erkölcsi, etikai alapon.⁶⁸⁸ Végső soron azonban a humanitárius beavatkozás fogalma annyira ellentmondásos, és története annyira terhes,⁶⁸⁹ hogy a teljes nemzetközi jogi és intézményi rend teljes átrajzolása nélkül a fogalom inkább visszaéléseket és zűrzavart eredményez.⁶⁹⁰ Ezért született meg a 2000-es években egy új koncepció, amely megpróbálja megerősíteni a humanitárius beavatkozás érdemeit és elutasítani annak hatalmas hiányosságait. Így született meg az R2P koncepció.

2. Védelmi felelősség

Kanada kezdeményezésére az ENSZ létrehozta a beavatkozással és az állami szuverenitással foglalkozó nemzetközi bizottságot (ICISS),⁶⁹¹ amely elismerte a humanitárius célú katonai beavatkozások korábbi koncepcióinak előnyeit és érdemeit, azt javasolta, hogy a humanitárius vagy katonai beavatkozás kifejezést el kell vetni, mivel az negatív konnotációval bír a kollektív humanitárius fellépések nagyon fontos szerepére nézve.⁶⁹² A szuverenitás és a beavatkozás régóta fennálló ellentétének feloldására a Bizottság egy új kifejezés használatát és egy új rendszer és koncepció bevezetését javasolta: a védelmi felelősség (R2P).⁶⁹³ A legalapvetőbb változás, vagy inkább pontosítás az a feltevés volt, hogy a polgári lakosság védelme érdekében történő beavatkozás nem az egyes államok joga,⁶⁹⁴ hanem a nemzetközi közösség felelőssége, amennyiben a fogadó állam nem teljesíti a lakosság védelmére vonatkozó kötelezettségét.⁶⁹⁵ Az R2P koncepcióját, vagy inkább azt a jelentést, amelyben bemutatták, az ENSZ Közgyűlése a 2005-ös világsúcson elfogadta és elismerte. Sőt, az új fogalom és a jelentés alapvető javaslatai a világsúcstalálkozó zárójelentésében is megjelentek, három bekezdést szentelve az R2P-nek.⁶⁹⁶

⁶⁸⁶ Christopher Greenwood: Is There a Right of Humanitarian Intervention? *The World Today*, Feb., 1993, Vol. 49, No. 2 (Feb., 1993) Published by: Royal Institute of International Affairs. 35. o. Bár a szerző arra a következtetésre jut, hogy Irak, Libéria, Szomália és a formális Jugoszlávia után a paradigma talán megváltozott.

⁶⁸⁷ Cf.: Fernando R. Tesón: Collective humanitarian intervention. *Michigan Journal of International Law*, vol. 17, no. 2, Winter 1996. 323-372. o.

⁶⁸⁸ Cf.: Eric A. Heinze: *Waging humanitarian wars: The ethics, law and politics of humanitarian intervention*. Suny Press, 2009.

⁶⁸⁹ Cf.: Brendan Simms, D. J. B. Trimm (szerk.): *Humanitarian intervention, a history*. Cambridge, 2011.

⁶⁹⁰ Cf.: Bhikhu Parekh: Rethinking humanitarian intervention. In *International Political Science Review*, Vol. 18. No. 1. (1997). 49-69. o.

⁶⁹¹ ICISS Report, 2001. Ottawa, VII. o.

⁶⁹² Ibid. 9. o. para. 1.39

⁶⁹³ Ibid. para. 1.40

⁶⁹⁴ Ibid. 11. o. para. 2.4

⁶⁹⁵ Ibid. 17. o. para. 2.29

⁶⁹⁶ A/60/L.1 2005 World Summit Outcome paras. 138-140.

A koncepció szerint a felelősség minden államot arra kötelez, hogy megvédje lakosságát a népiirtástól, a háborús bűnökkel, az emberiség elleni bűncselekményekkel és az etnikai tisztogatással szemben.⁶⁹⁷ A fogadó államon kívül a nemzetközi közösség felelőssége két ponton jelentkezik. Először is segítséget és támogatást kell nyújtaniuk a fogadó államnak, hogy az teljesíteni tudja védelmi kötelezettségét (bátorítani és segíteni). Másodsor, ha a fogadó állam ennek ellenére nem hajlandó vagy nem képes eleget tenni a felelősségének, akkor békés eszközökkel, vagy ha ez nem sikerül, akkor minden szükséges eszközzel a nemzetközi közösségnek kell reagálnia a polgári lakosság védelme érdekében.⁶⁹⁸

Az ENSZ főtitkára később éves jelentéseiben hozzájárult a koncepciók finomításához. A 2001-es jelentés és a 2005-ös világsúcstalálkozó eredményei nyomán a koncepció három pillérré épülő formát öltött.⁶⁹⁹ Az első pillér az egyes államok fent említett felelőssége, hogy megvédjék lakosságukat az atrocitásoktól. A második pillér a kapacitásépítéshez nyújtott nemzetközi segítség, míg az utolsó a nemzetközi közösség felelőssége az időben történő és határozott reagálásért. Az első pillér tehát megköveteli az államtól, hogy megelőzze vagy beszüntesse a lakossága ellen elkövetett atrocitásokat.⁷⁰⁰ Az indoklás szerint ez a felelősség az állam szuverenitásából és már meglévő nemzetközi kötelezettségeiből ered.⁷⁰¹ A második pillér az államok, az ENSZ szervei és a civil társadalom közötti együttműködés normáit határozza meg.⁷⁰²

A harmadik pillér az, amelyhez az R2P-t új koncepcióként hozták létre, célzottan a humanitárius beavatkozás helyébe lépve. Ez a fegyveres beavatkozás lehetősége. Ezért a harmadik pillér értelmében a nemzetközi közösség kötelessége, hogy időben, határozottan és közösen reagáljon, ha a fogadó állam nem cselekszik a védelmi felelősségének megfelelően.⁷⁰³ Az R2P azonban itt nem ér véget, hanem az egész akció során fennáll (felelősség a védelem során).⁷⁰⁴ Sőt, az atrocitások forrásainak kezelése és felszámolása után is az R2P magában foglalja a probléma jövőbeli újbóli előfordulásának megelőzését az újjáépítéssel.⁷⁰⁵

Mindazonáltal a katonai eszközöket csak végső megoldásként kell kezelni.⁷⁰⁶ Ez nem általános felhatalmazás az erőszak alkalmazására,⁷⁰⁷ mivel a fő formának a békés eszközöknek kell lennie, mint

⁶⁹⁷ Ibid. para. 138.

⁶⁹⁸ Ibid. para. 139.

⁶⁹⁹ A/63/677 (2009) Implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary General 2. o.

⁷⁰⁰ A/69/981-S/2015/500 (2015) A vital and enduring commitment: implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary General 17. o. para. 7.

⁷⁰¹ A/63/677 (2009) 8-9. o. para. 11. (a).

⁷⁰² Ibid. 9. o. para. 11. (b).

⁷⁰³ Ibid. 11. (c).

⁷⁰⁴ A/66/874-S/2012/578 (2012) Responsibility to protect: timely and decisive response, Report of the Secretary General, 13-4. o. paras. 49-51.

⁷⁰⁵ ICISS Report, 2001. Ottawa, 39. o. para. 5.1

⁷⁰⁶ A/68/947-S/2014/449 (2014) Fulfilling our collective responsibility: International assistance and the responsibility to protect, Report of the Secretary General, 20. o. para. 79.

⁷⁰⁷ A/69/981-S/2015/500 (2015) A vital and enduring commitment: implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary General, 12. o. para. 38.

például a politikai, gazdasági vagy jogi intézkedések.⁷⁰⁸ Az erőszak alkalmazásához két kritériumnak kell megfelelni: a békés eszközök nem vezetnek eredményre, és a fogadó állam nem tartja be a védelemre vonatkozó felelősségét. Ilyen forgatókönyv esetén a nemzetközi közösség katonai eszközökkel reagálhat.⁷⁰⁹

Az eredeti ICISS koncepció egy összetett kritériumrendszert állított fel, amelyben a katonai akció csak akkor lehet opció, ha "nagyértékű, tényleges vagy feltételezett embervesztésről van szó, népi társadalmi szándékkal vagy anélkül, amely vagy szándékos állami cselekvés, vagy állami hanyagság vagy cselekvőképzetlenség, vagy bukott állami helyzet eredménye; vagy nagyértékű, tényleges vagy feltételezett "etnikai tisztogatás", amelyet akár gyilkossággal, erőszakos kiűzéssel, terrorcselekményekkel vagy nemi erőszakkal hajtanak végre".⁷¹⁰ A másik döntő elem, hogy a humanitárius beavatkozás történelmi formájával ellentétben az R2P csak kollektív, többoldalú, fegyveres erőkkel történő beavatkozást tesz lehetővé.⁷¹¹

Az R2P fontossága és újszerűsége a harmadik pilléren nyugszik. Nem úttörő koncepció abban az értelemben, hogy az ENSZ Alapokmányának VII. fejezete már eddig is jogi eszközöket biztosított a kollektív katonai beavatkozás kezdeményezésére. Az R2P érdeme inkább az, hogy koncepciót alkotott és világosabb körvonalakat adott az ilyen intézkedésekhez. Hogyan viszonyul azonban az erőszak alkalmazásának tilalmához, és feloldhatja-e a beavatkozás-szuverenitás ellentétét? Ennek jelentősége abban a kényes kérdésben rejlik, amely elválaszthatja a jogellenes erő alkalmazását a jogszerű katonai beavatkozástól.

Az ICISS jelentős hangsúlyt fektetett arra, hogy a nemzetközi közösség számára biztosítsa, hogy az R2P nem sérti a szuverenitásukat. A jelentés szerint a szuverenitás magában foglalja az ellenőrzésük alatt álló lakosság védelmének felelősségét.⁷¹² A szuverenitás értelmezésében bekövetkezett változás az volt, hogy ahelyett, hogy arról vitáznánk, hogy a beavatkozás mikor írhatja felül a szuverenitást, a kérdés inkább az, hogy a nemzetközi közösségnek mikor kell segítenie az államot abban, hogy szuverenitásának és az abban foglalt védelmi felelősségének eleget tegyen.⁷¹³ Ezért a szuverenitás és a felelősség közötti egyenlőségjel elméletileg megoldja a dilemmát.⁷¹⁴ A beavatkozás célja a lakosságát segítő állam segítése,⁷¹⁵ és nem az állam legyőzése.⁷¹⁶ Az R2P célja nem egy jobb politikai rendszer kikényszerítése vagy több szabadság és demokrácia megteremtése, csupán az emberi életek védelme.

⁷⁰⁸ Simona Tutuianu: *Towards Global Justice: Sovereignty in an Interdependent World*. The Hague, Asser Press 2013. 220. o.

⁷⁰⁹ A/63/677 (2009) *Implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary General*, 22. o. para. 49.

⁷¹⁰ ICISS Report, 2001. Ottawa, 49. o. para. 4.19.

⁷¹¹ *Ibid.*

⁷¹² *Ibid.* XI. o.

⁷¹³ A/68/947-S/2014/449 (2014) *Fulfilling our collective responsibility: International assistance and the responsibility to protect*, Report of the Secretary General para. 13.

⁷¹⁴ Bruno Simma: *NATO, the UN and the Use of Force: Legal Aspects*. 2. o. <http://www.ejil.org/pdfs/10/1/567.pdf>

⁷¹⁵ A/66/874-S/2012/578 para. 14.

⁷¹⁶ ICISS Report, 2001. Ottawa, XIII. o. para. (4)c

⁷¹⁷ Ez azonban a gyakorlatban nem biztos, hogy olyan könnyen megvalósítható a rendszerváltás kikényszerítése nélkül. ⁷¹⁸

Az R2P-vel, mint az erőszak alkalmazásának tilalma alóli potenciális kivétellel kapcsolatban a legjelentősebb probléma a felelősség tárgya, és az, hogy az ENSZ rendszerén kívüli egyéni vagy kollektív katonai beavatkozást tesz-e lehetővé. A másik aggály az, hogy az R2P értelmében a beavatkozás nem csak jog, hanem kötelezettség is lehet, ami még kényszerítőbb jogalapot jelent.

Ezért felmerül a kérdés, hogy ki az R2P fő címzettje. Az ICISS szerint az állam az, aki elsősorban felelős, de a saját lakosságáért, ezért az nem tartozik az erőszak alkalmazásának tilalmának hatálya alá. Amennyiben az állam ezt nem teszi meg, a nemzetközi közösségnek kell közbelépnie. ⁷¹⁹ Ami nem világos, az a jelentésben említett "az államok széles közösségének tagjai" jelentése, amikor a katonai beavatkozás lehetőségével foglalkozik. ⁷²⁰ A nemzetközi közösség általában úgy értendő, mint az államok közössége. És nyugodtan feltételezhetjük, hogy az ilyen közösségnek megfelelő szervezet az Egyesült Nemzetek Szervezete, amely tehát központi szerepvállalással osztozik az ilyen felelősségben a tagjaival. ⁷²¹ Bár ez a megosztott felelősség egyéni és kollektív felelősség, ⁷²² úgy tűnik, nem jogosít fel egyéni vagy kollektív beavatkozásra a BT áldása nélkül. Az egyéni felelősség csak a saját lakosság védelmére vonatkozik, a kollektív az, amely szükség esetén beavatkozást tesz lehetővé. Ez utóbbira csak a BT döntése alapján kerülhet sor, amely diszkrecionális alapon dönthet ilyen kérdésekben. A jelentések megfogalmazása is ezt az értelmezést támasztják alá: "az ENSZ által jóváhagyott kollektív beavatkozás"-ról beszél. ⁷²³ "Az ENSZ (...) az egyetlen szervezet (...), amely érvényesítheti az ilyen műveleteket", ⁷²⁴ vagy "a Biztonsági Tanács engedélyezheti az erőszak alkalmazását". ⁷²⁵ Végül soron az R2P nem tűnik többnek, mint az ENSZ rendszerének megerősítése, és még annak lehetőségét is kizárja, hogy az R2P-t és a humanitárius beavatkozást egyéni jogként értelmezzük.

3. Demokráciapárti beavatkozás

A demokráciapárti beavatkozás úgy írható le, mint "külföldi hatalmak erőszakos beavatkozása demokratikus államok alakításába vagy a meglévő államokon belüli demokratikus intézmények kialakításába". ⁷²⁶ Ebben az értelemben azonban ez a beavatkozás inkább ideológiai jellegű. Az ideológiai beavatkozás (*intervention idéologique*) definíció szerint olyan tiltott kényszerítő akció, amelynek célja egy másik állam kormányának megdöntése, amely más ideológiai vagy politikai

⁷¹⁷ Ibid. para. 5.23.

⁷¹⁸ Simona Tutuianu: Towards Global Justice: Sovereignty in an Interdependent World. The Hague, Asser Press 2013. 217. o.

⁷¹⁹ ICISS Report, Ottawa 2001, XI. o.

⁷²⁰ Ibid. para. 2.27

⁷²¹ Ibid. para. 6.6

⁷²² A/64/864 (2010): Early warning, assessment and the responsibility to protect, Report of the Secretary-General para. 12.

⁷²³ ICISS Report, Ottawa, 2001. para. 6.9.

⁷²⁴ Ibid. para. 6.12.

⁷²⁵ A/66/874 – S/2012/578. para. 32.

⁷²⁶ Hans Agné: Why democracy must be global: self-founding and democratic intervention. IN International Theory (2010), 2:3. 399. o.

rendszer alapján működik.⁷²⁷ És ahogy Wippman megjegyzi, lehetnek politikai érvek mellette, de a nemzetközi jogban nem jelent meg, és valószínűleg nem is fog hamarosan megjelenni a demokráciapárti beavatkozáshoz való jog.⁷²⁸ Ezzel szemben Reisman amellett érvelt, hogy a demokráciapárti beavatkozás nem jogellenes, ő azonban elsősorban teleológiai értelmezést és igazságossági fogalmakat, illetve kizárólag emberi jogi indokokat használt.⁷²⁹ Ezt az elképzelést vitatva Schachter olyan szenvedélyesen utasítja el a demokráciapárti beavatkozás jogának gondolatát, hogy azt írja: "ez nem jog, nem lesz, és nem is lehet jog".⁷³⁰ A probléma az, hogy még a demokráciapárti beavatkozás is sokféle formát ölthet, és nem biztos, hogy ez az egyetlen indok a beavatkozásra.⁷³¹ Végző soron azonban még ha egy bizonyos demokráciapárti beavatkozás valóban a nemzetközi jog értékeit képviseli is, és nem kapott elítélést a nemzetközi közösségtől, ez nem biztos, hogy a cselekmény jogszerűségét jelenti. Inkább azt jelenti, hogy a nemzetközi közösség a jogrendre gyakorolt messzemenő következményektől tartva nem ismeri el az ilyen cselekmények formális jogszerűségét, csak eltűri, és szankcionálatlanul hagyja őket.⁷³² Maguk az államok is hajlamosak arra, hogy politikai érvelésükben demokrácia-narratívákat használjanak, míg jogi indoklásukban más érveket határoznak meg.⁷³³

4. Az önrendelkezést támogató beavatkozás

A koncepció lényege, hogy a népek önrendelkezési joga miatt egyesek szerint a nemzeti felszabadítás elősegítése érdekében jogszerű az idegen államok által alkalmazott erő alkalmazása, különösen gyarmati kontextusban.⁷³⁴ A gyarmati örökségen kívül relevanciát lehet találni a nemzeti, vallási vagy etnikai kisebbségek elszakadási vagy autonómiatörekvéseiben. Figyelembe véve, hogy e küzdelmek közül sok esetben destruktív technológiát vagy terrorista eszközöket alkalmaznak, a nemzeti hatóságok és a nemzetközi közösség a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető veszélynek tekintheti ezeket a kísérleteket. A felszabadítási konfliktusok eredetileg belső zavargások vagy nem nemzetközi fegyveres konfliktusok, súlyosságuktól és mértéküktől függően. Akkor válnak nemzetközivé, ha a konfliktusban külső részvétel is van.⁷³⁵ Bár le kell szögezni, hogy a gyarmatok és a nem önrendelkező területek már függetlenségük elérése előtt is különböző entitások,⁷³⁶ ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy például külföldi államokat is meghívhatnak beavatkozásra. Különösen, ha a

⁷²⁷ Jean Salmon (szerk.): *Dictionnaire de droit international public*. Bruylant, Bruxelles, 2001. 611. o.

⁷²⁸ David Wippman: *Defending democracy through foreign intervention*. In Wippman, David. "Defending Democracy through Foreign Intervention." *Houston Journal of International Law*, vol. 19, no. 3, Spring 1997. 663. o.

⁷²⁹ Cf.: W. Michael Reisman: *Sovereignty and Human Rights in Contemporary International Law*. In *The American Journal of International Law*, Vol. 84, No. 4 (Oct. 1990), 866-876. o.

⁷³⁰ Oscar Schachter: *The Legality of Pro-Democratic Invasion*. In *The American Journal of International Law*, Jul., 1984, Vol. 78, No. 3 (Jul., 1984). 650. o.

⁷³¹ David Wippman: *Pro-democratic intervention*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015. 799. o.

⁷³² Ian Brownlie: *Thoughts on Kind-Hearted Gunmen*. In Richard B. Lillich (szerk.): *Humanitarian Intervention and the United Nations*. University Press of Virginia, 1973, 139. o.

⁷³³ Christine Gray: *International Law and The Use of Force*. Oxford, 4th edition, 2018. 65-6. o.

⁷³⁴ *Ibid.* 68. o.

⁷³⁵ Elizabeth Chadwick: *The Use of Force in Pursuance of the Right to Self-determination*. In Sergey Sayapin et al. (eds): *International Conflict and Security Law, A research handbook*. Springer. 2022. 887. o.

⁷³⁶ UNGA A/RES/2625(XXV): *Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in Accordance with the Charter of the United Nations*, 24 October 1970.

konfliktus a fegyveres konfliktus küszöbe alatt marad. Amint Chadwick rámutat, a nemzetközi humanitárius jog ebben az esetben arra kötelezi az államot, hogy állítsa helyre a törvényes rendet, tehát nem engedi meg a külföldi beavatkozást.⁷³⁷

5. Meghívásos beavatkozás

A meghívásos beavatkozás (*intervention by invitation / intervention sollicitée*) a lázadók, az elszakadás vagy az agresszió leküzdésére irányuló kormányt támogató, felhívásra történő fellépést jelent. A fegyveres beavatkozás azonban általában akkor tekinthető jogszerűnek, ha megfelel a kollektív önvédelem kritériumainak.⁷³⁸ Ez tehát csak külső államközi agresszió esetén, felhívás alapján történő beavatkozást tesz lehetővé a legszigorúbb értelmezés szerint. Mivel a kollektív önvédelem már részletesen kifejtésre került, ez a rész azokra a helyzetekre összpontosít, amikor harmadik államok belső konfliktusok vagy polgárháborúk esetén avatkoznak be. Az ENSZ közgyűlése az 1965. évi 2131 (XX) határozatában⁷³⁹ és az 1970. évi 2625 (XXV) határozatában elutasította a belső zavargásokba való beavatkozás gondolatát.⁷⁴⁰ Ha azonban a meghívás a törvényes kormánytól érkezik, a meghívás jogszerűnek tekinthető, még akkor is, ha a kiváltó tényező nem külső agresszió, hanem belső zavargás volt.⁷⁴¹ Ebben az esetben ugyanis nehéz azzal érvelni, hogy a beavatkozás sérti a meghívó állam szuverenitását. Ráadásul, ahogy Nolte megjegyzi, "[a] szabadon és tisztességesen megválasztott kormányok meghívása ma már a jogszerűség vélelmét hordozza".⁷⁴² Azonban amint az ellenségeskedések olyan polgárháborús szintet értek el, ahol már nem nyilvánvaló, hogy az eredetileg legitim kormányzat még annak minősül-e, a terület jelentős részének ellenőrzése hiányában, a kérdés bonyolódik.⁷⁴³ Az ilyen forgatókönyvekre "a nemzetközi jog rendelkezik a kormányok minimális belső legitimitásának doktrínájával, amely túlmutat a tényleges ellenőrzés tesztjén".⁷⁴⁴ Ez azonban nem tévesztendő össze a demokratikus normákkal, hiszen még a nem demokratikus, de jogszerűen kormányzó kormányok is kérhetnek külső segítséget, amennyiben a többi kritérium fennáll.⁷⁴⁵ A konzervatív értelmezés szerint míg az államoknak általában joguk van a meghíváshoz, addig a lázadóknak nincs.⁷⁴⁶ Függetlenül attól, hogy melyik fél tekinthető liberálisabbnak, vagy

⁷³⁷ Elizabeth Chadwick: National Liberation in the Context of Post- and Non-

Colonial Struggles for Self-Determination. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 851. o.

⁷³⁸ Jean Salmon (szerk.): Dictionnaire de Droit International Public. Bruyant Bruxelles, 2001. 611. o.

⁷³⁹ UN General Assembly, Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty, 21 December 1965, A/RES/2131(XX).

⁷⁴⁰ UN General Assembly, Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations, 24 October 1970, A/RES/2625(XXV).

⁷⁴¹ Gregory H. Fox: Intervention by invitation. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 816-7. o.

⁷⁴² Georg Nolte: Intervention by invitation. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2010. para. 17. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rskey=SXOMyw&result=1&prd=MPIL>

⁷⁴³ Rein Mullerson: Intervention by Invitation. In Lori Damrosch and David Scheer (szerk.): Law and Force in the New International Order. Westview Press, 1991, 132. o.

⁷⁴⁴ Georg Nolte: Intervention by invitation. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2010. para. 22.

⁷⁴⁵ Ibid. para. 18.

⁷⁴⁶ Christine Gray: International Law and The Use of Force. Oxford, 4th edition, 2018. 84. o.

emberbarátibbnak. A fentiek érdekessége, hogy amint az ellenségeskedések szintje eléri a polgárháborús küszöböt, a kormány vélhetően elveszíti a jogát arra is, hogy külföldi csapatokat hívjon segítségül. Ezért a kormányok hajlamosak arra, hogy ne ismerjék el a konfliktus valós szintjét, attól tartva, hogy a szemben álló fél ettől nem lesz kevésbé legitim.⁷⁴⁷ Míg politikailag ezt a legitimitást harmadik államok elismerhetik, mivel a lázadó csoportot a nép valódi képviselőjének tekinthetik, ez a retorika inkább a politika területén marad, és nem jelenti a kormányként való jogi elismerést.⁷⁴⁸ Ez a felfogás továbbra is összhangban van a híres nicaraguai döntéssel, amely kimondja, hogy az ellenzéki meghívás engedélyezése aláásná a be nem avatkozás fogalmát.⁷⁴⁹

III. Erő alkalmazása a béke érdekében

1. VII. fejezet intézkedései

Az ENSZ Alapokmány VII. fejezete a 39. cikkel kezdődik, amely a BT felelősségét a nemzetközi béke és biztonság szükséges intézkedésekkel történő fenntartásában határozza meg. A BT-nek ez a funkciója az új nemzetközi jogrend legfontosabb sarokkövének érvényre juttatása "alapvetően a rendőrség funkciója", kényszerítő eszközökkel.⁷⁵⁰ Ez a hatáskör feltételezi a békét fenyegető veszélyek, a békeszegések és az agresszió létezését, de anélkül, hogy az Alapokmány e fogalmakat definiálná vagy megkülönböztetné. Ezért a BT-nek korlátlan mérlegelési joga van nemcsak abban, hogy mit minősít ilyennek, hanem abban is, hogy hogyan teszi ezt.⁷⁵¹ Bár lehet azzal érvelni, hogy a BT-t köti a 2. cikk (4) bekezdése, és az ezzel ellentétes megállapításai *ultra viresnek* minősülnének,⁷⁵² nincs valós lehetőség arra, hogy az ilyen állításokra szervezeti vagy bírósági felülvizsgálatot találjunk. A BT szerepe politikai jellegű, így a döntései a 39. cikk alapján szintén politikaiak,⁷⁵³ s ezért nincs lehetőség bírósági felülvizsgálatra. És mivel az Alapokmány nem teszi lehetővé, hogy a közgyűlés felülbírálja ezeket a döntéseket, szervezeti felülvizsgálat sincs. Ezért a 39. cikk egyértelműen központosított megközelítést hozott létre az erőszak alkalmazásának ellenőrzésére és a kényszerítő eszközökre vonatkozóan.⁷⁵⁴ Ennek a centralizált rendszernek az az oka, hogy az ENSZ létrehozásakor a legfontosabb szempont az volt, hogy a nagyhatalmak aktívan részt vegyenek a szervezetben, és ne marginalizálják azt távollétükkel.⁷⁵⁵ Az ENSZ rendszerén belül a BT azon képessége, hogy szükség esetén dönthet az erőszak alkalmazásáról, összhangban van az ENSZ Alapokmány ideológiájával. Az

⁷⁴⁷ Ibid. 85. o.

⁷⁴⁸ Stefan A. G. Talmon: Recognition of Opposition Groups as the Legitimate Representative of a People. In Chinese Journal of International Law 12 (2013) Bonn Research Papers on Public International Law No 1/2013. 20. o.

⁷⁴⁹ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. US), Judgment of 27 June 1986, ICJ Rep 1986, 14. para. 246.

⁷⁵⁰ Jean-Pierre Cot, Alain Pellet, Mathias Forteau: La Charte des Nations Unies, Commentaire article par article, 3e édition, Economica, 2005. 1132. o.

⁷⁵¹ Jean-Pierre Cot, Alain Pellet, Mathias Forteau: La Charte des Nations Unies, Commentaire article par article, 3e édition, Economica, 2005. 1141. o.

⁷⁵² Nigel D. White: Keeping the Peace: The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security. Manchester University Press, 1997, 33–6. o.

⁷⁵³ Cf.: ICJ. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v Serbia and Montenegro) 1993. ICJ Rep 407. Separate Opinion of Judge Lauterpacht. para. 99.; ICTY Prosecutor v Tadić (Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction) IT-94-1-AR72. 2 October 1995. para. 29.

⁷⁵⁴ Bruno Simma (szerk.): The Charter of the United Nations, A Commentray. Oxford, 3rd edition, 2012. 1237. o.

egyéni erő alkalmazását tökéletesen ki kell zárni, és csak kollektív védelmi vagy kényszerítő intézkedéseket kell engedélyezni a hatékonyság és az Alapokmány tiszteletben tartása érdekében. Az Alapokmány tiltja az olyan erőszak alkalmazását, amely nem egyeztethető össze az ENSZ céljaival. Az ENSZ célja a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának biztosítása, ezért a BT dönthet a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében történő kollektív erőszak alkalmazásáról vagy annak engedélyezéséről.⁷⁵⁶ A BT központi szerepét az is alátámasztja, hogy az államok egyénileg nem folyamodhatnak erőszakhoz a BT kötelező erejű határozatának kikényszerítése érdekében, csak akkor, ha a BT erre felhatalmazza őket.⁷⁵⁷ A BT az egyetlen, amely diszkrecionális alapon rendelkezik hatáskörrel az erőszak alkalmazására.⁷⁵⁸ Erőszak alkalmazásáról, mint intézkedésről csak akkor lehet dönteni a 42. cikk alapján, ha a 41. cikk szerinti békés intézkedések, többnyire szankciók elégtelennek bizonyulnak. A BT hozhat vagy engedélyezhet intézkedéseket, beleértve az erőszak alkalmazását is, de a bevett gyakorlat minden bizonnyal az engedélyezés felé mutat,⁷⁵⁹ főleg azért, mert maga a BT gyakorlatilag nem rendelkezik bevethető erővel,⁷⁶⁰ és ilyen felállítása gyakran nehézkes.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának feladatában a felelősség megosztott a BT és a közgyűlés között, bár az előbbi sokkal nagyobb hatáskörrel rendelkezik. Az Alapokmány 11. cikkének (2) bekezdése kifejezetten lehetővé teszi a Közgyűlés számára, hogy megvitassa a béke fenntartásával kapcsolatos kérdéseket, és ajánlásokat fogalmazzon meg. Kivéve, ha a BT már foglalkozik a kérdéssel, ebben az esetben a 11. és 12. cikk nem tesz lehetővé ajánlásokat. A *Uniting for peace* határozat után azonban a Közgyűlésnek legalábbis megvan a lehetősége arra, hogy egy cselekményt agresszióknak ítéljen el,⁷⁶¹ és úgy tűnik, hogy arra is van lehetősége, hogy ajánlásokat tegyen ezzel kapcsolatban. Ez magában foglalhatja a kollektív erőszak alkalmazásának ajánlását, még akkor is, ha a BT formálisan értékelte a kérdést, de a valóságban az egyhangúság hiánya miatt megbénult.⁷⁶² A vita kapcsán, hogy a Közgyűlésnek a jog szerint van-e lehetősége katonai erőt ajánlani, White arra a következtetésre jut, hogy

Érvelnek amellett, hogy mivel az ENSZ-nek van hatásköre katonai akció elrendelésére, akkor rendelkeznie kell a katonai akció ajánlására vonatkozó kisebb hatáskörrel is, és ha egyszer ezt az ajánlási hatáskört elismerik, akkor semmi sem tiltja az Alapokmányban, hogy a Közgyűlés

⁷⁵⁵ Alexandra Novosseloff: *Le Conseil de sécurité des Nations Unies et la maîtrise de la force armée, Dialectique du politique et du militaire en matière de paix et de sécurité internationales*. Bruylant, 2003. 87. o.

⁷⁵⁶ Alain Dejammet: *Du recours à l'emploi de la force: article 2 § 4 de la Charte de l'ONU*. In Alexandra Novosseloff (szerk.): *Le Conseil de sécurité des Nations Unies, Entre impuissance et tout puissance*. CNRS Éditions, coll. Biblis. Paris, 2016. 104-5. o.

⁷⁵⁷ Michael Wood: *United Nations, Security Council*. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2007. para. 23. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rskey=SXOMyw&result=1&prd=MPIL>

⁷⁵⁸ Alexandra Novosseloff: *Le Conseil de sécurité des Nations Unies et la maîtrise de la force armée, Dialectique du politique et du militaire en matière de paix et de sécurité internationales*. Bruylant, 2003. 105. o.

⁷⁵⁹ Michael Wood: *United Nations, Security Council*. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2007. para. 30.

⁷⁶⁰ Patrice Sartre: *Capacités et incapacités militaires du Conseil de sécurité*. In Alexandra Novosseloff (szerk.): *Le Conseil de sécurité des Nations Unies, Entre impuissance et tout puissance*. CNRS Éditions, coll. Biblis. Paris, 2016. 132. o.

⁷⁶¹ Jean-Pierre Cot, Alain Pellet, Mathias Forteau: *La Charte des Nations Unies, Commentaire article par article*, 3e édition, Economica, 2005. 1135. o.

⁷⁶² Christine Gray: *International Law and The Use of Force*. Oxford, 4th edition, 2018. 268. o.

és a Tanács is gyakorolja azt. [...] A valóság az, hogy a Biztonsági Tanács által kidolgozott decentralizált katonai opció "felhatalmazás" és "ajánlás" változata szerint is az államok önkéntesen bocsátják haderejüket az ENSZ rendelkezésére katonai akcióhoz.⁷⁶³

Ezért végső soron nincs sok jelentősége a felhatalmazás vagy az ajánlás hatásának. Azt is nyugodtan kijelenthetjük, hogy a Közgyűlés a nemzetközi közösség egészének képviselőjeként ugyanolyan legitimnek tekinthető, mint a BT. Ennek megfelelően, ha az erőszak alkalmazásának ajánlása végül is ugyanolyan önkéntes, és nem kevésbé legitim, akkor ez nem biztos, hogy jelentős hatással van a művelet sikerére vagy kudarcára *önmagában*.

2. A békekikényszerítés

Az ENSZ békefenntartó honlapja megkülönbözteti a békefenntartást (*peacekeeping*) a békekikényszerítéstől (*peace enforcement*). Ez a békefenntartás fogalma:

Az ENSZ békefenntartó műveleteket elvileg a tűzszünet vagy békemegállapodás végrehajtásának támogatására telepítik, gyakran aktív szerepet kell játszaniuk a béketeremtő erőfeszítésekben, és részt vehetnek a korai béketeremtő tevékenységekben is. Az ENSZ békefenntartó műveletei erőt alkalmazhatnak saját maguk, megbízatásuk és a polgári lakosság védelmére, különösen olyan helyzetekben, amikor az állam nem képes a biztonságot biztosítani és a közrendet fenntartani.⁷⁶⁴

Míg a békekikényszerítés alatt a következő megkülönböztetést teszi.

A békekikényszerítés számos kikényszerítő intézkedés alkalmazását jelenti, beleértve a katonai erő alkalmazását is. Ehhez a Biztonsági Tanács kifejezett felhatalmazása szükséges. A nemzetközi béke és biztonság helyreállítására szolgál olyan helyzetekben, amikor a Biztonsági Tanács úgy döntött, hogy a békét fenyegető veszély, a béke megsértése vagy agresszió esetén cselekedni kell. A Tanács adott esetben regionális szervezeteket és ügynökségeket is igénybe vehet a hatáskörébe tartozó és az ENSZ Alapokmányával összhangban álló végrehajtási intézkedésekhez.⁷⁶⁵

Boulden szerint a békekikényszerítés a VI. fejezethez kapcsolódó békefenntartás és a VII. fejezet szerinti kikényszerítés közé esik. Azt állítja, hogy a békekikényszerítés pártatlannak kell lennie, akárcsak a békefenntartásnak, s ezzel tér el a kikényszerítőeszközöktől, ahol ez nincs meg. A kikényszerítőeszközökhöz hasonlóan azonban nem követeli meg a fogadó állam beleegyezését, ahogyan a békefenntartás hagyományosan teszi.⁷⁶⁶ Ennek megfelelően a békekikényszerítés a békefenntartás némileg továbbfejlesztett formájának lehet jellemezni, ahol a katonai eszközök, a fegyveres erők alkalmazása és a kikényszerítés általánosabb, mint egy kizárólag békefenntartó misszióban. Nevezhetjük "militarizált békefenntartásnak" is, mivel ebben az esetben az ENSZ-csapatok erősebben felfegyverkeznek, és egy általánosabb hatáskörben, katonai erőt vagy azzal való

⁷⁶³ Nigel D. White: The Relationship between the Un Security Council and General Assembly in Matters of International Peace and Security. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 305. o.

⁷⁶⁴ United Nations Peacekeeping: Terminology. <https://peacekeeping.un.org/en/terminology>

⁷⁶⁵ Ibid.

⁷⁶⁶ Jane Boulden: Peace Enforcement: The United Nations Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Praeger, London. 2001. 3. o.

fenyegetést eszközként használhatnak, akár a meggyőzésre, is, ami túlmutat a klasszikus békefenntartó műveleteken, ahol a katonai erő erre nem használható.⁷⁶⁷ Gyakorlatiasabb katonai értelemben a békekiényszerítés "a fegyveres erők fizikai beavatkozását jelenti a folyamatban lévő harcoló felek szétválasztása érdekében, egy nem létező tűzszünet létrehozása érdekében."⁷⁶⁸ Ezért az ENSZ békeműveletekkel foglalkozó magas szintű független testület jelentése szerint a békekiényszerítő missziók "a polgári lakosság és az ENSZ személyzetének a fenyegetésekkel szembeni védelmét célzó, megelőző és megelőző erőalkalmazásra vonatkozó taktikai döntésekről egy alapvetően más típusú, az ellenfél leépítésére, semlegesítésére vagy legyőzésére támadó erőt alkalmazó magatartásra való áttérést jelentenek".⁷⁶⁹ A misszió erősen katonai jellege miatt a jelentés azt is tanácsolja, hogy az ilyen megbízásokat kivételes intézkedésként, konkrét időkorlátokkal és csak "egy világos és elérhető politikai végállapot támogatására és a nemzetközi humanitárius jog teljes tiszteletben tartása mellett" engedélyezzék.⁷⁷⁰

3. Békefenntartás

3. 1. ENSZ békefenntartás

Hagyományosan a békefenntartó művelet egy harmadik fél által a fogadó állam beleegyezésével végrehajtott beavatkozás, amelynek célja egy fegyveres konfliktus stabilizálása, általában a tűzszünet létrehozásának elősegítése vagy felügyelete.⁷⁷¹ A békefenntartás esetében az eszköz inkább az erő alkalmazása, szemben a béketeremtés (*peacebuilding*) inkább diplomáciai megközelítésével.⁷⁷² Nyilvánvaló, hogy az erőszak alkalmazására való képességhez a műveletre felhatalmazás szükséges,⁷⁷³ lehetőleg a BT-től,⁷⁷⁴ és általában az Alapokmány VII. fejezete alapján.⁷⁷⁵ A kudarcok után az ENSZ békefenntartóit, mint a béke passzív biztosítóit kritizálták, amikor még a semleges katonák pusztja jelenlétét elegendőnek tartották az ellenségeskedések megakadályozására.⁷⁷⁶ A hatékonyság hiánya a békefenntartás három alapelvéből eredhetett: a harcoló felek beleegyezése, a pártatlanság és az erőszak alkalmazásának tilalma a védelmen vagy önvédelmen kívül.⁷⁷⁷ Ennek megfelelően "[a] békefenntartást hagyományosan az ENSZ Alapokmány VII. fejezete szerinti "kényszerintézkedések"

⁷⁶⁷ Patryk I Labuda: Peacekeeping and peace enforcement. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2007. para. 33. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rkey=SXOMyw&result=1&prd=MPIL>

⁷⁶⁸ Donald M. Snow: Peacekeeping, peacemaking and peace-enforcement: The U.S. role in the new international legal order. SSI US Army War College, 1993. 4. o.

⁷⁶⁹ UN GA, SC. A/70/95-S/2015/446. Report of the High-level Independent Panel on Peace Operations on uniting our strengths for peace: politics, partnership and people. 17 June 2015. para. 121.

⁷⁷⁰ Ibid. para. 122.

⁷⁷¹ Frank Attae: Dictionnaire des relations internationales de 1945 à nos jours. Seuil, Paris, 2009. 707. o.

⁷⁷² Maurice Vaïsse (szerk.): Dictionnaire des relations internationales au 20e siècle. 2e édition, Armand Colin, Paris, 2005. 165. o.

⁷⁷³ Terry D. Gill et al.: Manuel de leuven sur le droit international applicable aux opérations de paix. Bruylant. 2001. 161. o.

⁷⁷⁴ Ronald Hatto: Le maintien de la paix: L'ONU en action. Armand Colin, Paris, 2015. 76. o.

⁷⁷⁵ Yves Petit: Droit international du maintien de la paix. L.G.D.J. Paris, 2000. 46. o.

⁷⁷⁶ Robert I. Rotberg: Peacekeeping and peace enforcement in Africa: Methods of conflict revention. The world Peace Foundation, Brookings Institution Press, 2000. 1. o.

⁷⁷⁷ UN GA, SC. A/70/95-S/2015/446. Report of the High-level Independent Panel on Peace Operations on uniting our strengths for peace: politics, partnership and people. 17 June 2015. para. 124.

ellenpontjának tekintették, ami azt jelenti, hogy a békét fenyegető veszélyek ellen inkább erőszakkal kell fellépni".⁷⁷⁸ Bár a békefenntartás valóban magában foglalja az erőszak alkalmazását, tagadhatatlan, hogy ezek a műveletek nem hasonlítanak az ellenségek közötti harcokhoz.⁷⁷⁹ Az ENSZ békefenntartási irányelve szerint

A Biztonsági Tanács békefenntartó műveletei alapvetően katonai jellegűek, és a következőket foglalhatják magukban: Megfigyelés, ellenőrzés és jelentéstétel - statikus állások, járőrök, átrepülések vagy más technikai eszközök alkalmazásával, a felek beleegyezésével; A tűzszünet felügyelete és az ellenőrzési mechanizmusok támogatása; Közbelépés puffer- és bizalomépítő intézkedésként.⁷⁸⁰

A békefenntartás azonban manapság már nem ilyen szigorúan meghatározott, és a béketeremtés, a békekényszerítés vagy a konfliktusmegelőzés határai gyakran elmosódnak, összetett megbízatásokkal.⁷⁸¹ Gray megjegyzi, hogy az ENSZ és a BT valóban meglehetősen rugalmas és nem formalista megközelítést követett a békefenntartás alkalmazása során.⁷⁸²

3. 2. Regionális békefenntartás

A nemzetközi béke és biztonság fenntartására irányuló regionális megoldások nem tiltottak az ENSZ rendszerében.⁷⁸³ Éppen ellenkezőleg, az Alapokmány 52. cikkének (1) bekezdése kifejezetten megengedi, hogy regionális megállapodásokkal foglalkozzanak ilyen kérdésekben, amennyiben a formáció összeegyeztethető az ENSZ céljaival és elveivel. Ha a regionális intézmények ezt teszik, akkor az 54. cikk értelmében haladéktalanul tájékoztatniuk kell a BT-t a vállalt tevékenységekről. Ugyanakkor az 54. cikk (1) bekezdése kizárja annak lehetőségét, hogy a BT engedélye nélkül végrehajtási intézkedéseket alkalmazzanak. A hidegháborút követően kifejezett igény mutatkozott arra, hogy a regionális megállapodásokat bevonják az ENSZ erőfeszítéseibe.⁷⁸⁴ Az eredeti koncepcióban azonban az erőszak alkalmazásának lehetősége továbbra is az ENSZ-től és a BT-től függött. Konzervatív módon a regionális szervezet nem végezhet egyoldalúan katonai erővel békefenntartó missziókat. Bár a gyakorlatban egyes szervezetek valóban alkalmaznak fegyveres testületeket a békefenntartás érdekében, az erőszak alkalmazásának legitimitását általában az ENSZ rendszere alapján értékelik, vagy az alapján, hogy az érintett felek beleegyezésüket adták-e a bevetéshez.⁷⁸⁵ A regionális megoldások általában azt jelentik, hogy az ENSZ felhatalmazásával a

⁷⁷⁸ Patryk I Labuda: Peacekeeping and peace enforcement. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2007. para. 1. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rskey=SXOMyw&result=1&prd=MPIL>

⁷⁷⁹ Niels Blokker: Reconfiguring the UN System of Collective Security. In Marc Weller (ed.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 184. o.

⁷⁸⁰ United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines. 2008. 21. o. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf

⁷⁸¹ Ibid. p. 18.

⁷⁸² Christine Gray: International Law and The Use of Force. Oxford, 4th edition, 2018. 339. o.

⁷⁸³ Hilaire McCoubrey, Justin Morris: Regional Peace-keeping in the Post Cold War Era. Kluwer Law International, 2000. 230. o.

⁷⁸⁴ Cf.: UN Secretary-General A/47/277 An Agenda for Peace. 17 June 1992. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992.

⁷⁸⁵ Christine Gray: International Law and The Use of Force. Oxford, 4th edition, 2018. 417-8. o.

regionális szervezet regionális szinten hajtja végre a műveletet.⁷⁸⁶ Általában az ENSZ és a regionális szervezet közötti kapcsolat lehet kvázi alvállalkozói vagy pedig partneri viszony Yamashita kategorizálása szerint. Az előbbi olyan helyzetekre utal, amikor a műveletet a regionális csapatok hajtják végre, de a BT felügyeli és irányítja az akciót. Az utóbbiban a művelet nem hierarchikus, hanem horizontális, a BT egyértelmű felügyeleti és irányító szerepe nélkül.⁷⁸⁷ Coleman megkülönbözteti az autonóm regionális békefenntartást is, amelyet ő úgy definiál, mint "formálisan független békefenntartó műveleteket, amelyeket regionális államok indítanak egy helyi konfliktus kezelésére".⁷⁸⁸ Azonban még az autonóm regionális békefenntartó misszióknak is meg kell felelniük az ENSZ Alapokmányának, ezért az ilyen, BT-felhatalmazás nélküli akciók jogszerűsége azon a megkülönböztetésen múlik, hogy (béke)kényszerítő akciónak felelnek-e meg, vagy a klasszikus békefenntartási küszöb alatt maradnak. Az előbbi esetben mindenképpen szükség van a BT engedélyére.⁷⁸⁹ Amint azonban már említettük, a klasszikus békefenntartás és a (béke)kényszerítés a gyakorlatban nehezen különböztethető meg. Arról nem is beszélve, hogy vajon mindkettő vagy csak az utóbbi feltételez-e erő alkalmazását. Wet arra a következtetésre jut, hogy mivel az Alapokmány 53. cikkének (1) bekezdése kifejezetten tiltja a BT felhatalmazása nélküli kényszerítő intézkedéseket, és a Nemzetközi Bíróság már megállapította, hogy a VII. fejezet értelmében a kényszerítő intézkedések katonai kényszerintézkedésnek minősülnek,⁷⁹⁰ így az előzetes BT felhatalmazás nélkül

a regionális beavatkozás jogellenes lenne, kivéve, ha az egyéni vagy kollektív önvédelemnek [...] vagy olyan katonai intézkedéseknek minősül, amelyek nem minősülnek kényszerítő intézkedésnek [...] Ezek közé tartoznak az érintett állam(ok) hozzájárulásával, semleges módon végrehajtott békefenntartó ("VI. fejezet 1/2") műveletek, amelyek során az erőt kizárólag önvédelemre alkalmazzák.⁷⁹¹

Ezért a klasszikus megkülönböztetés szerint a békefenntartás a BT felhatalmazása nélkül megengedett, míg a békekikényszerítés nem. Amennyiben a békefenntartás elérné a békekényszerítés szintjét, az a VII. fejezet hatálya alá tartozna, és az ENSZ BT előzetes engedélye nélkül az ENSZ rendszerén belül jogellenes erőalkalmazásnak minősülne.

4. A BT felhatalmazása az erő alkalmazására (hallgatólagos és hallgatólagos)

Az ENSZ Alapokmányának a nemzetközi jogrendben betöltött központi szerepe, az abban foglalt erőhasználati szabályozás, valamint a második világháborút követő új nemzetközi keretrendszer miatt, amelyben a nemzetközi kapcsolatokat a jog szabályozza, a BT "a katonai erő-alkalmazás nemzetközi legitimitációjának legimpozánsabb forrásává vált".⁷⁹² Voeten azt is megjegyzi, hogy valódi végrehajtási

⁷⁸⁶ Paul F. Diehl: *International Peacekeeping*. The Johns Hopkins University Press, 1994. 119. o.

⁷⁸⁷ Hikaru Yamashita: *Peacekeeping cooperation between the United Nations and regional organisations*. In *Review of International Studies* (2012), 38. 169-70. o.

⁷⁸⁸ Katharina P. Coleman: *Innovations in 'African solutions to African problems': the evolving practice of regional peacekeeping in sub-Saharan Africa*. In *Journal of Modern African Studies*, Vol. 49. No. 4. 2011. 517. o.

⁷⁸⁹ *Ibid.* 425-35. o., 451-3. o.

⁷⁹⁰ ICJ. *Certain Expenses of the United Nations*, Advisory Opinion, ICJ Rep 1962, para. 178.

⁷⁹¹ Erika De Wet: *Regional Organizations and Arrangements: Authorization, Ratification, or Independent Action*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015. 318. o.

⁷⁹² Erik Voeten: *The Political Origins of the UN Security Council's Ability to Legitimize the Use of Force*. In *International Organization* 59, Summer 2005. 528. o.

kapacitás hiányában a BT hatalma és kitüntetett szerepe kifejezetten azon a képességén nyugszik, hogy a nagyhatalmi döntésekkel legitimálja az erőszakos intézkedéseket.⁷⁹³ Ezért, bár az ENSZ jelentős tapasztalattal rendelkezik a békefenntartás terén, a komplex katonai kényszerintézkedések végrehajtása túlnőtt a szerv kapacitásán és erőforrásain.⁷⁹⁴ Eredetileg az volt a cél, hogy a BT, tehát az ENSZ erőteljes katonai kapacitással rendelkező kényszerítő akciókat hajthasson végre, azonban a kollektív biztonsági hiány különböző megoldásokhoz vezetett: az ENSZ békefenntartó misszióihoz és az engedélyezett műveletekhez. A kettő közötti különbség az, hogy az ENSZ békefenntartó missziókat "az ENSZ hajtja végre és finanszírozza", és azokat az ENSZ szervei hajtják végre, amelyekért a világszervezet felelős, míg az engedélyezett műveletet más felhatalmazottak hajtják végre, (akik képesek és hajlandók: államok vagy szervezetek) saját felelősségükre. Mindkét esetben azonban az erőszak alkalmazásának hatókörét a BT határozza meg.⁷⁹⁵ Egy másik döntő szempont a művelet létrehozása. Az ENSZ békefenntartása esetén a missziót a BT hozza létre, míg az engedélyezett műveletet az ENSZ engedélyezi, de a részt vevő állam, koalíció vagy szervezet hozza létre.⁷⁹⁶ Az engedélyezés tekintetében általános szabály, hogy bár a BT-nek az Alapokmányban valóban megvan a hallgatóságos joga a kényszerítő műveletek engedélyezésére, de ezek sohasem lehetnek "*carte blanche*" hatalomátruházások. Ez azt jelenti, hogy a felhatalmazást szigorúan és pontosan meg kell határozni.⁷⁹⁷

Kétféle felhatalmazás létezik: kifejezett és hallgatóságos (implicit). Az első a felhatalmazás általánosan elfogadott formája, mivel az Alapokmánnyal való teljes megfelelés megköveteli, hogy a BT kifejezetten felhatalmazást adjon, és kellően konkrét módon irányozza elő az események lefolyását.⁷⁹⁸ Ezért a kulcsszavak: kifejezett és kellően konkrét, ami a fent említett, a *carte blanche* felhatalmazásokra vonatkozó piros jelzésre utal. Ezeknek a kifejezett és kellően konkrét felhatalmazásoknak és korlátozásoknak, tehát az egyértelműségnek és a bizonyosságoknak jelen kell lennie a felhatalmazásban. A felhatalmazás meghatározza és leírja az elérendő konkrét célt és feladatot. Ha a felhatalmazás homályos, tehát általános és tág, akkor a BT nem rendelkezik kellő ellenőrzéssel a művelet felett.⁷⁹⁹ Ennek megfelelően a második típusú felhatalmazás, a hallgatóságos az, amelyik nem felel meg ezeknek az előírásoknak. Ezek a felhatalmazások meglehetősen kétértelműek, mivel lehetnek pontatlanok, hallgatóságosak, de egyesek még az elmarasztaló határozat hiányában vagy a BT cselekvésének elmulasztásában is találnak hallgatóságos felhatalmazást. A pontatlan felhatalmazást azokra a műveletekre alkalmazzák, ahol az erő alkalmazása megengedett, sőt szükséges lehet, de a tényleges határok és feladatok nincsenek megfelelően meghatározva. Például a BT engedélyezheti a békefenntartást, de olyan elmosódott határokkal, amelyek nem tisztázzák, hogy a

⁷⁹³ Ibid.

⁷⁹⁴ Christine Gray: *International Law and The Use of Force*. Oxford, 4th edition, 2018. 349. o.

⁷⁹⁵ Niels Blokker: *Outsourcing the Use of Force: Towards More Security Council Control of Authorized Operations?* In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015. 203-4. o.

⁷⁹⁶ Ibid. p. 204.

⁷⁹⁷ Cf.: Niels Blokker: *Is the Authorization Authorized? Powers and Practice of the UN Security Council to Authorize the Use of Force by 'Coalitions of the Able and Willing'.* In *European Journal of International Law*. Vol. 11. No. 3. 2000. 541-68. o.

⁷⁹⁸ Oliver Dörr: *Use of Force, Prohibition of.* In *Max Planck Encyclopedias of International Law*. August 2019. para. 44. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e427?rskey=GAOxsl&result=11&pr=MPIL>

⁷⁹⁹ Niels Blokker: *Outsourcing the Use of Force: Towards More Security Council Control of Authorized Operations?* In Marc Weller (szerk.) *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015. 214. o.

kontingensek rendelkeznek-e hatáskörrel az önvédelmen kívüli erőszak alkalmazására.⁸⁰⁰ A beleértett (*implied*) felhatalmazás olyan felhatalmazásokat ír le, amelyekben az erőszak alkalmazása nincs egyértelműen jelen, de a felhatalmazás végrehajtója a kontextust és a megfogalmazást úgy értelmezi, hogy az hallgatólagosan lehetővé teszi az erőszak alkalmazását.⁸⁰¹ Végül a BT mulasztása is értelmezhető a felhatalmazás módjaként. Ehhez azonban az egyetlen olyan körülmény, amely - és csak állítólag - lehetővé teheti ezt az értelmezést, az az, amikor a BT állítólag képtelen eleget tenni a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vonatkozó felelősségének.⁸⁰²

A nemzetközi szokásjog és az erga omnes normák meghatározása

1. A nemzetközi jog forrásai és jelentőségük

Dehaussy a nemzetközi jogot a darwini evolúciós elmélethez hasonlította, ahol a nemzetközi jog állandó változásban van, hogy jobban megfeleljen a nemzetközi kapcsolatok témáinak és funkcióinak.⁸⁰³ A nemzetközi jognak az új és változó valósághoz való igazítása azonban nem könnyű feladat. Mivel nincs törvényhozó testület vagy központi hatalom, a nemzetközi jog decentralizált alapon, elsősorban az államok gyakorlata és egyetértése alapján jön létre.⁸⁰⁴ Mindazonáltal a jog létezik, és meghatározza és befolyásolja a nemzetközi jog alanyának cselekedeteit. Ezek a normák pedig megtalálhatók a nemzetközi jog forrásaiban.⁸⁰⁵ A nemzetközi jog forrásainak megtalálásának klasszikus kiindulópontja a Nemzetközi Bíróság Statútumának 38. cikke, amely felsorolja a nemzetközi megállapodásokat (szerződéseket), a szokásjogot és a civilizált nemzetek által elismert általános jogelveket, mint a jog forrásait. A bírói döntések és a legkiválóbb jogtudósok véleménye a jog tartalmát meghatározó másodlagos eszközöknek minősülnek, ezért nem jogforrások. A jogforráslista nem teljes, mivel ide tartoznak az egyoldalú nyilatkozatok is, ha azok megfelelnek a szükséges kritériumoknak,⁸⁰⁶ valamint egyes nemzetközi szervezetek vagy azok sajátos szerveinek egyes határozatai.⁸⁰⁷ Mindezek alkotják a nemzetközi jogrendet, tehát a "pozitív nemzetközi jog adott időpontban hatályos, a nemzetközi jog összes fő forrásából eredő szabályainak összességét".⁸⁰⁸

⁸⁰⁰ Ian Johnstone: When the Security Council is Divided: Imprecise Authorizations, Implied Mandates, and the 'Unreasonable Veto.' In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 234-8. o.

⁸⁰¹ Cf.: Jules Lobel and Michael Ratner: Bypassing the Security Council: Ambiguous Authorizations to Use Force, Cease-Fires and the Iraqi Inspection Regime. In The American Journal of International Law, Jan., 1999, Vol. 93, No. 1 (Jan., 1999). 124-154. o.

⁸⁰² Ian Johnstone: When the Security Council is Divided: Imprecise Authorizations, Implied Mandates, and the 'Unreasonable Veto.' In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015. 244. o.

⁸⁰³ Jacques Dehaussy: Propos sur les sources du droit international. L'exercice de la fonction normatrice dans un ordre juridique singulier. Edition A. Pedone. Paris, 2017. 14. o.

⁸⁰⁴ Christopher Greenwood: Sources of International Law: An Introduction. 2008. https://legal.un.org/avl/pdf/ls/greenwood_outline.pdf

⁸⁰⁵ Hugh Thirway: The Sources of International Law. Second edition, Oxford, 2019. 3. o.

⁸⁰⁶ Cf.: ILC: Guiding Principles applicable to unilateral declarations of States capable of creating legal obligations, with commentaries thereto. 2006. In Yearbook of the International Law Commission, 2006, vol. II, Part Two.

⁸⁰⁷ Cf.: Jose E. Alvarez: Governing the World: International Organizations as Lawmakers. In Suffolk Transnational Law Review, Vol. 31. No. 3. 2008, 591-618. o.

⁸⁰⁸ V. D. Degan: Sources of International Law. Martinus Nijhoff, 1997. 10. o.

Itt meg kell jegyezni, hogy a mai nemzetközi jogrend pozitív jogrend. Pozitív és objektív normákon alapul, és ezek a normák kötelezettségeket és jogokat teremtenek. A nemzetközi jog atyáinak kora elmúlt, mivel napjainkban a nemzetközi jog nem a tudósok etikai, erkölcsi és logikai kijelentésein alapul. Még a szokásjogi normák is pozitív jog abban az értelemben, hogy azonosításuk, értelmezésük és jellemzésük szigorúan pozitivista módon történik. Emellett egyre szorosabban és szigorúbban kapcsolódnak az írott joghoz.⁸⁰⁹ Ez nem jelenti azt, hogy a nemzetközi jog figyelmen kívül hagyja az erkölcsi és általános logikát, de a kizárólag ezen alapuló elméletek soha nem tekinthetők jognak, bár másodlagos szerepük lehet abban, hogy a hihetőbbek közül egy lehetséges jogi értelmezés vagy megoldás mellett érveljenek.

Az agresszió tilalma korlátozottan szabályozott a szerződéses jogban és általában az írott jogban. A lakonikus általános tilalom és az Alapokmányban szereplő két kivételtől, valamint az agresszió tilalma a Közgyűlés által adott rövid definíciójától eltekintve a szabályozás jelentős része csak az államok és a nemzetközi szervezetek gyakorlatában található meg. Ezért az agresszió tilalmának átfogó tartalmát leginkább az erő alkalmazásával kapcsolatos szokásjogi normák elemzésével lehet megközelíteni.

2. Nemzetközi szokásjog

2. 1. Jogalkotás a szokásokkal

D'Aspremont megjegyzi, hogy a nemzetközi szokásjogban a diszkurzív teljesítmény gyakran azt eredményezi, hogy néhány erős állam alkotja a jogot, ez hozzájárulhat az egyenlőtlenséghez, és védelmet nyújthat a nemzetközi téren elkövetett etikátlan cselekedetek ellen.⁸¹⁰ Mégis, a nemzetközi szokásjog egy "öngeneráló és alulról felfelé irányuló normativitás-előállítási folyamat", ahol az eredeti szerző nem azonosítható.⁸¹¹ Ezek a kijelentések az erőszak alkalmazásával kapcsolatos szokásjoggal kapcsolatban is relevánsak. Bár úgy tűnhet, hogy a szokásjogot a legerősebbek alakítják ki, és úgy tűnhet, hogy ez segít fenntartani a "nagy" nemzetek és a kis államok közötti egyenlőtlenséget, de valójában az agresszió tilalma a *jus ad bellummal* a meglévő nemzetközi jogrend kollektív és alulról építkező reformjának klasszikus példája.

A nemzetközi szokásjogi norma létrehozása feltételezi "a múlt egy olyan pillanatát, amikor [...] az államok - és esetleg más szereplők - gyakorlata és *opinio juris*-a olyan módon egyesült, amely nemzetközi szokásjogot hoz létre. Más szóval [...] a múltban kell lennie egy olyan pillanatnak, amikor a nemzetközi szokásjog ténylegesen létrejött."⁸¹² Ilyen pillanatot azonban a valóságban talán soha nem találunk, létezése csak feltételezhető.⁸¹³ Egy új szokásjogi norma létrehozásának folyamata lassú, folyamatos és fokozatos, nincs határozott kezdete vagy vége.⁸¹⁴ Mindazonáltal egy új szokásjogi norma kialakulása az államok tudatos döntéseinek láncolata lehet, különösen az érdekek és a

⁸⁰⁹ Tullio Treves: Customary International Law. In The Max Plack Encyclopedia of Public International Law, Vol. II. Oxford, 2012. 938. o.

⁸¹⁰ Jean d'Aspremont: The Discourse on Customary International Law. Oxford. 2021. 3. o.

⁸¹¹ Ibid. 6. o.

⁸¹² Jean d'Aspremont: The Custom-Making Moment in Customary International Law. In Panos Merkouris, Jörg Kammerhoffer, Noora Arajarvi (szerk.): The Theory, Practice, and Interpretation of Customary International Law. Cambridge University Press, 2022. 30-1. o.

⁸¹³ Ibid. 31. o.

⁸¹⁴ V. D. Degan: Sources of International Law. Martinus Nijhoff, 1997. 185. o.

kölcsönösség alapján.⁸¹⁵ Dupuy egy másik koncepciója különbséget tesz a "*coutume sage*" és a "*coutume sauvage*" között. A megkülönböztetés szintén a cselekvő lelkiismeretén alapul. A "*coutume sage*" esetében a gyakorlat a jogi véleményt követi, míg a "*coutume sauvage*" esetében egy forradalmian új gondolatról van szó, amelyhez az állam a gyakorlatot kívánja biztosítani.⁸¹⁶ Lehet, hogy bizonyos esetekben a nemzetközi szokásjog inkább spontánabb módon alakul ki. Tekintettel arra, hogy több állam részéről követni kell ugyanazt a gyakorlatot, és az államok képviselői is változnak az idő múlásával, a tudatos döntés meglehetősen korlátozott. A szokásjog előfordulását nem határozza meg és nem szabályozza jogszabály, spontán módon jelenik meg, ezért Ago "spontán jognak" nevezi.⁸¹⁷ A spontán jognak nincs formális forrása, keletkezését nem írják le formálisan, és *stricto sensu* nem tudatosan, akarattal jön létre.⁸¹⁸ A modern játékelméletek azonban választ adhatnak arra, hogy megértsük, hogyan jönnek létre a szokásjogban létrejött normák.⁸¹⁹ Bár még mindig rejtélyes, hogyan alakulnak ki valójában ezek a normák, vannak jól meghatározott jogi szabályok és technikák a nemzetközi szokásjog normáinak megtalálására és azonosítására.⁸²⁰ Általában azonban egy szokásjogi szabály létezését és relevanciáját annak kell bizonyítani, aki igényt tart az adott szabályra.⁸²¹

2. 2. Kinek a szokásai számítanak?

Kétségtelen, hogy az **államok** nemzetközi szokásjogot alkotnak és hoznak létre. A kérdés az, hogy a nemzetközi szervezetek vagy a bírósági fórumok is képesek-e nemzetközi szokásjogot létrehozni vagy megerősíteni.

A hagyományos állami gyakorlat és az *opinio juris* mellett a **nemzetközi szervezetek** és a multilaterális fórumok központi szerepet játszanak a nemzetközi jog megalkotásában és alakításában.⁸²² Ezek a nemzetközi jog alanyai, ezért részt vesznek a szokásjogi folyamatban, de korlátozásokkal.⁸²³ Általánosan elfogadott, hogy a nemzetközi szervezetek részt vehetnek a szokásjogi szabályok kialakításában és kifejezésében,⁸²⁴ de hogy a nemzetközi szervezetek maguk hozzák-e létre a szokásjogi normákat, vagy csak kifejezik azokat, az már ellentmondásosabb. Van-e a nemzetközi szervezeteknek olyan gyakorlata, amely szokásjogot hozhat létre? E. Lauterpacht emlékeztet arra,

⁸¹⁵ Ibid. 187. o.

⁸¹⁶ René-Jean Dupuy: *Coutume sage et coutume sauvage*. In *Mélanges offerts à Charles Rousseau*, Paris, 1974. 75-87. o.

⁸¹⁷ Roberto Ago: *Science Juridique et Droit International (Volume 90) Collected Courses of the Hague Academy of International Law*, Brill, 1956. 853- 958. o.

⁸¹⁸ Cf. Alexandre Hermet: *Le concept de droit spontané dans la pensée de Roberto Ago*. In *Grandes pages du droit international*, Vol. 2, No. 2, Pedone, 2016. 203-232. o.

⁸¹⁹ See: Brian D. Lepard: *Customary International Law, A New Theory with Practical Applications*. Cambridge, 2010. 47-77. o.

⁸²⁰ Julio A. Barberis: *Réflexions sur la coutume internationale*. In *Annuaire français de droit international*, volume 36, 1990. 18. o.

⁸²¹ V. D. Degan: *Sources of International Law*. Martinus Nijhoff, 1997. 188. o.

⁸²² Jonathan I. Charney: *Universal International Law- American Journal of International Law*. Vol. 87. 1995, 543. o.

⁸²³ Tullio Treves: *Customary International Law*. In *The Max Plack Encyclopedia of Public International Law*, Vol. II. Oxford, 2012. 947. o.

⁸²⁴ Niels Blokker: *International Organizations and Customary International Law. Is the International Law Commission Taking International Organizations Seriously?* In *International Organizations Review*, Vol. 14. 2017. 6. o.

hogy "a nemzetközi szervezetek gyakorlata a tagok kollektív aktusának visszatükröződése, ez pedig a maga részéről az egyes képviselők aktusainak és szavazatainak eredménye".⁸²⁵ Anyagi, empirikus értelemben ez igaz. A jog absztrakt tartományában azonban a nemzetközi szervezetnek már van saját, a tagoktól megkülönböztetett nemzetközi jogalanyiséga. Ezért a nemzetközi szervezet gyakorlatát meg kell különböztetni tagjainak gyakorlatától.⁸²⁶ Bár a gyakorlatban ez az tiszta elkülönítés nem ilyen egyértelmű, és a tagországok a nemzetközi szervezeten belül és annak döntése mögött ellentétes nézetekkel rendelkezhetnek.⁸²⁷ Mindazonáltal a nemzeti parlamentek analógiájára, ahol a törvényeket a többség támogathatja, az ellenzék pedig ellenezheti, a törvényt a parlament az ellenzékot figyelmen kívül hagyva elfogadottnak tekinti. Elismerve, hogy az analógia talán nem a legerősebb, mivel a szokásjog egyértelműen más alapon jön létre, a példa inkább annak alátámasztására szolgál, hogy a nemzetközi szervezetek által hozott jogi aktusokat, nyilatkozatokat és határozatokat a nemzetközi szervezet gyakorlatának kell tekinteni, nem pedig a tagállamok gyakorlatának. Nyilvánvaló azonban, hogy nem minden nemzetközi szervezet és nem az érintett nemzetközi szervezetek minden szerve hozhat létre szokásjogot. Woods szerint "elsősorban azoknak a szerveknek a gyakorlata és *opinio juris*-a járulhat hozzá egy általános gyakorlathoz, amelyekre a tagállamok releváns hatásköröket ruháztak át", és csak akkor, ha nem *intra vires* járnak el.⁸²⁸ Következésképpen bizonyos nemzetközi szervezetek egyes szervei nemcsak az államok képviselőiként járulhatnak hozzá a szokásjoghoz, hanem önállóbb és függetlenebb módon is kialakíthatják ezeket a normákat.⁸²⁹ Pontosabban, a nemzetközi szervezetek mint olyanok, közvetlenül alkothatnak szokásjogi normákat a nemzetközi jogban.⁸³⁰ Az erőszak alkalmazása esetén a szokásjogi normákat főleg és elsősorban az ENSZ politikai szervei, így a BT és a közgyűlés hozhatják létre vagy fejhezhetik ki.⁸³¹

A **nemzetközi bíróságok** határozzák meg és tisztázzák a nemzetközi szokásjog tartalmát és hatályát. És ők a legfontosabb hiteles, objektív és szakmailag jól felszerelt nemzetközi szervek, amelyek ezt megtehetik.⁸³² A bíróságok értelmezésükkel progresszív jogfejlesztést is végezhetnek, de ez még mindig nem emelkedik jogalkotássá. Ezért a nemzetközi bíróság dogmatikusan nem hoz létre nemzetközi szokásjogot, csak megtalálja azt. Az is bevett gyakorlat, hogy ha egy nemzetközi bíróság valamilyen módon döntött, akkor analógia útján szokásjogot is így értelmeznek. Ez elvezet a precedensek kérdéséhez. A precedens a bírói tevékenység szerves része, amely érvelésen, analógián áll.⁸³³ Ahhoz azonban, hogy a precedensek kötelező erejűek legyenek, egyrészt hierarchiára van

⁸²⁵ Elihu Lauterpacht: The Development of the Law of International Organization by the Decisions of International Tribunals. In Collected Courses of the Hague Academy of International Law, Brill, Vol. 152. 459. o.

⁸²⁶ Niels Blokker: International Organizations and Customary International Law. Is the International Law Commission Taking International Organizations Seriously? In International Organizations Review, Vol. 14. 2017. 8. o.

⁸²⁷ Michael Wood: International Organizations and Customary International Law. In Vanderbilt Journal of Transnational Law. Vol. 48. Issue 3. 2015. 614-5. o.

⁸²⁸ Ibid. 618. o.

⁸²⁹ Cf.: Jed Odermatt: The Development of Customary International Law by International Organizations. In International and Comparative Law Quarterly, Vol. 66. April 2017. 491–511. o.

⁸³⁰ Kristina Daugirdas: International Organizations and the Creation of Customary International Law. In The European Journal of International Law Vol. 31 no. 1, 2020. 232. o.

⁸³¹ Cf.: Gérard Cahin: Le Rôle des Organes Politiques des Nations Unies. In Enzo Cannizzaro and Paolo Palchetti (szerk.): Customary International Law on the Use of Force. A Methodological Approach. Brill. 2005. 147-77. o.

⁸³² Tullio Treves: Customary International Law. In The Max Plack Encyclopedia of Public International Law, Vol. II. Oxford, 2012. 948. o.

⁸³³ Niki Aloupi, Caroline Kleiner (szerk.): Le precedent en droit international. Edition Pedone, 2016. 15. o.

szükség a bíróságok között, másrészt a felsőbb bíróságok döntése kötelező lenne az alsóbb bíróságokra, és nem a jogalanyokra. Ilyen hierarchia azonban nincs a nemzetközi porondon. A különbségtétel ismét az, hogy a bíróságok értelmezik és tisztázzák a jogot, megtalálják a szabályok megfelelő értelmét és hatályát, de nem ők alkotják azt. Ennélfogva, még ha a *in praxi* a hatás mást is sugall, a nemzetközi bíróságok nem hoznak létre nemzetközi szokásokat.⁸³⁴

2. 3. A nemzetközi szokásjog hatálya

2. 3. 1. Általános vagy különös szokásjog

A nemzetközi szokásjogot általános hatályúnak tekintik. Ez az általános hatály azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy minden szokásjogi szabály egyetemes. Ezzel szemben egyes szokásjogi szabályok csak korlátozott számú államon belül, regionális, helyi vagy kétoldalú alapon alkalmazhatók.⁸³⁵ Nagy kihívást jelent az egyetemes (vagy általános) és a partikuláris szokások gyakorlati megkülönböztetése. Az első lehetőség a kettő megkülönböztetése a részvétel alapján. Ez egy tisztán mennyiségi megközelítés. Ha a részt vevő (hozzájáruló) államok száma kevesebb, mint az egyetemes gyakorlathoz szükséges küszöbérték, akkor a számszerű értékelés szerint különös (vagy specifikus) szokásról van szó.⁸³⁶ Azonban még az általános szokásjog sem követeli meg minden állam részvételét, ezért ez a tisztán számszerű megközelítés nem biztos, hogy segít a különbség megragadásában. Egy másik módszer annak megállapítása, hogy a különös szokásoknak különleges érdeke van a tárgyukban. Ez azonban megint csak nem hiányzik bizonyos általános szokások esetében.⁸³⁷ A földrajzi megkülönböztetés azt sugallja, hogy a regionális vagy helyi szabályok partikulárisak (különlegesek), az egyetemes szokások általánosak.⁸³⁸ Végül, a partikuláris és az általános szokásokat azon az alapon is fel lehet osztani, hogy az előbbihez az összes állam beleegyezése szükséges, míg az utóbbiakhoz nem.⁸³⁹ Végző soron azonban a regionális és az általános közötti különbségtétel nem feltétlenül döntő, sőt, talán nem is szükséges.⁸⁴⁰ Az erőszak alkalmazásának tilalmára vonatkozó szokásjogi szabály esetében valószínűtlennek tűnik, hogy a partikuláris szokások a szabályozás mögött álló egyetemes elveket figyelembe véve az általánostól eltérő szabályokat állapíthatnának meg.

2. 3. 2. Állandó kifogás (*Persistent objection*)

Nem csak a különös vagy speciális nemzetközi szokásjog korlátozhatja egy szokás hatályát. Egy állam az úgynevezett állandó kifogással is kibújhat egy általános szokásjogi szabály hatálya alól. Az

⁸³⁴ ICJ Fisheries Jurisdiction case (UK v. Iceland) (merits) ICJ Rep. 3. para 53.; ICJ Nuclear Advisory Opinion (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion of 8 July 1996) ICJ Reports 1996. para. 18.

⁸³⁵ Ian Brownlie: Principles of Public International Law. 4th edition, Oxford, 1990. 9-10. o.

⁸³⁶ Anthony A. D'Amato: The Concept of Special Custom in International Law. In The American Journal of International Law, Vol. 63, No. 2 (Apr., 1969), 211-223. o.

⁸³⁷ Olufemi Elias: The Relationship Between General and Particular Customary International Law. In African Journal of International and Comparative Law, Vol. 8. No. 1. 1996. 69-70. o.

⁸³⁸ Cf.: H. W. A. Thirlway: International Customary Law and Codification. Leiden: A. W. Sijthoff, 1972. 140. o.

⁸³⁹ Separate Opinion of Judge Fouad Ammoun. para. 31. 131. o. In ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969

⁸⁴⁰ Olufemi Elias: The Relationship Between General and Particular Customary International Law. In African Journal of International and Comparative Law, Vol. 8. No. 1. 1996. 88. o.

állandó kifogás azt jelenti, hogy "egy államot, amely kezdetben és folyamatosan tiltakozik egy adott szabály ellen, nem köti a szabály, annak ellenére, hogy az más államok körében nemzetközi szokásjoggá vált".⁸⁴¹ A fogalom *inter partes* jogi jóváhagyását a Nemzetközi Bíróság Halászáti ügyben hozott ítélete hozta meg.⁸⁴² Egyesek szerint azonban az állandó kifogást, mint olyat és általában véve még az esetjog és a gyakorlat sem támasztja alá.⁸⁴³ Az állandó kifogás azonban nem korlátlan és automatikus lehetőség, és azzal lehet érvelni, hogy a nemzetközi jog logikájába korlátozásokkal ugyan, de illeszkedik.⁸⁴⁴ Magának a fogalomnak is megvannak a maga korlátai. Az ellenvetés csak akkor megengedett, mint a szabály alól való mentesítés módja, "amikor annak kialakulása még folyamatban van, és mielőtt meghatározott és általánosan elfogadott jogszabállyá kristályosodott volna ki".⁸⁴⁵ Ha az állam egy már létező szokásjogi norma ellen tiltakozna, tehát túl későn, akkor nem tudna mentességet kérni a norma alól.⁸⁴⁶ A másik időbeli dimenzió az, hogy a kifogást következetesen fenn kell tartani a szabály kialakulása alatt és után.⁸⁴⁷ Az agresszió viszonylatában fontos jelentőséggel bír a korlátozás, hogy a tartósan fennálló tiltakozás összeegyeztethetetlen a *jus cogens* normákkal.⁸⁴⁸ Ez egy meggyőző érv, azonban dogmatikailag a *jus cogens* normák már léteznek, ezért az időbeli dimenzió miatt az ellenvetés *ab ovo* lehetetlen. Ha pedig egy új szokásjogi norma keletkezik, akkor annak nem lehet *jus cogens* vagy *erga omnes* jellege, mint keletkező normának. Az állandó kifogás egyéni aktus, ha több, különösen erős állam tartósan tiltakozik, az inkább azt eredményezheti, hogy az általános gyakorlat egyáltalán nem jön létre, ezért nem jöhet létre új szokásjogi norma.⁸⁴⁹

2. 4. A nemzetközi szokásjog két összetevője

A szokásjog egy objektív és egy szubjektív elemből áll: a nemzetközi jog alanyainak joggyakorlatából és az *opinio juris*-ből. Az ICJ több határozatában is megerősítette ezt a gyakorlat és az *opinio juris* kettősségén megközelítést.⁸⁵⁰ Az ICJ Statútumához fűzött Zimmermann-kommentár azonban

⁸⁴¹ James R. Fox: Dictionary of International and Comparative Law. Third Edition, Oceana, 2003. 254. o.

⁸⁴² ICJ Fisheries case (United Kingdom v. Norway) Judgement of 18 December 1951. ICJ Reports 1951.

⁸⁴³ Cf.: Patric Dumberry: Incoherent and Ineffective: The Concept of Persistent Objector Revised. In International & Comparative Law Quarterly Vo. 59 Issue 3. 2010. 779-802. o.

⁸⁴⁴ Cf.: Olufemi Elias: Some Remarks on the Persistent Objector Rule in Customary International Law. In Denning Law Journal, Vol. 6, 1991. 37-52. o.

⁸⁴⁵ Gerald Fitzmaurice: The Law and Procedure of the International Court of Justice 1951-4: Questions of Jurisdiction, Competence and Procedure. In British Yearbook of International Law. Vol. 34. 1958. 26. o.

⁸⁴⁶ Ted L. Stein: The Approach of the Different Drummer: The Principle of the Persistent Objector in International Law. In Harvard International Law Journal, Vol. 26, No. 2, Spring 1985. 458. o.

⁸⁴⁷ J. Brock McClane: How Late in the Emergence of a Norm of Customary International Law May a Persistent Objector Object. In LSA Journal of International Law, Vol. 13, 1989. 20. o.

⁸⁴⁸ Cf.: Holning Lau: Rethinking the Persistent Objector Doctrine in International Human Rights Law. In Chicago Journal of International Law, Vol. 6. No. 1. 2005, 495-510. o.

⁸⁴⁹ Mark. E. Villiger: Customary International Law and Treaties. Kluwer, The Hague, 1985. 36-37. o.; Jonathan I Charney: The Persistent Objector Rule and the Development of Customary International Law. In The British Yearbook of International Law. Vol. 56 Issue 1. 1985. 23. o.

⁸⁵⁰ Asylum Case (Colombia v. Peru), International Court of Justice (ICJ), 20 November 1950. 276-7. o.; Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India), Merits, ICJ 12 April 1960. 40. o.; ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969. 44. o. para. 77.; Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986. 97. o. para 183.; Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996, 226. o., International Court of Justice (ICJ), 8 July 1996. 31. o. para. 64.; Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), ICJ Judgement of 3 February 2012. 25. o. para. 55.

megjegyzi, hogy e látszólag egyértelmű kétkomponensű meghatározás ellenére a Bíróság nem alkalmazta ezt a tesztet szigorúan,⁸⁵¹ és hogy nem tagadható, hogy ez nem egy "tudományos folyamat".⁸⁵²

2. 4. 1. Gyakorlat

A Max Planck Enciklopédia meglehetősen széleskörű, de praktikus bevezető leírást ad a gyakorlatról. "[A] gyakorlat szigorúan véve az, amit a nemzetközi jog alanyai tesznek és mondanak, amit akarnak (vagy amihez hozzájárulnak), és amiben hisznek."⁸⁵³ Ezek sokféle formát ölthetnek, és a nemzetközi szokásjog szempontjából nincs hierarchia a különböző típusú állami cselekvések, gyakorlatok vagy nyilatkozatok között. Ami számít, az az, hogy a szóban forgó cselekmény az államnak tulajdonítható.⁸⁵⁴ Általános szabály, hogy azoknak a szervezeteknek a gyakorlata, amelyek tevékenységéért az állam felelős, a nemzetközi jog területén is állami gyakorlatnak tekintendő.⁸⁵⁵ A legnyilvánvalóbbak a kormányzati szervek, függetlenül attól, hogy törvényhozó, végrehajtó vagy igazságszolgáltatási ágról van-e szó.⁸⁵⁶ Ezzel egybevégezően az Állandó Nemzetközi Bíróság (PCIJ) és az ICJ esetjogában az állami gyakorlat jelen lehet a jogalkotási aktusokban,⁸⁵⁷ a bírói határozatokban,⁸⁵⁸ a közigazgatási aktusokban és eljárásokban,⁸⁵⁹ valamint a szerződéseken.⁸⁶⁰ Ezeken az inkább cselekvésorientált megközelítéseken kívül a szavaknak is nagy erejük van az állami gyakorlat meghatározásában. A nyilatkozat, a deklarációk és általában a szóbeli tartalom jelentőségét illetően Woods és Sender megállapítja, hogy a gyakorlat sokszor csak nyilatkozatokban, például tiltakozásban vagy elítélésben

⁸⁵¹ Andreas Zimmermann, Christian J Tams (szerk.): *The Statute of the International Court of Justice. A Commentary*. Third Edition, Oxford, 2019. 904. o. para. 213.

⁸⁵² *Ibid.* 905. o. para. 215.

⁸⁵³ Tullio Treves: Customary International Law. In *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Vol. II. Oxford, 2012. 942. o. para.23.

⁸⁵⁴ Michael Wood, Omri Sender: State Practice. In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, online. Utoljára frissítve: 2020 december. para. 4. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1107?rskey=li1XPj&result=2&prd=MPIL>

⁸⁵⁵ Tullio Treves: Customary International Law. In *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Vol. II. Oxford, 2012. 944. o. para. 31.

⁸⁵⁶ Michael Wood, Omri Sender: State Practice. In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, online. Utoljára frissítve: 2020 december. para. 7.

⁸⁵⁷ Pl.: ICJ Fisheries case (United Kingdom v. Norway) Judgement of 18 December 1951. ICJ Reports 1951.; Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), ICJ Judgement of 3 February 2012.

⁸⁵⁸ Permanent Court of International Justice, Lotus case (France v. Turkey) (1927) P.C.I.J., Ser. A, No. 10.; PCIJ Brazilian Loans (France v. Brazil) (1928) PCIJ Series A. No 21.; ICJ Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), International Court of Justice (ICJ), 14 February 2002.; Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), ICJ Judgement of 3 February 2012.

⁸⁵⁹ Pl.: Nottebohm Case (Liechtenstein v. Guatemala); Second Phase, International Court of Justice (ICJ), 6 April 1955.; Interhandel (Switzerland v. United States of America) ICJ Judgment of 21 March 1959.; Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India), Merits, ICJ 12 April 1960.

⁸⁶⁰ Pl.: PCIJ Wimbledon case, Judgement of 17 August 1927. PCIJ Series A. No. 1.; PCIJ Factory at Chorzów case (Merits) PCIJ Series A. No 17 (1927).; ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969.; ICJ Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta) Judgment of 21 March 1984.; ICJ Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt, Advisory opinion of 20 December 1980.

nyilvánul meg. Példaként az erőszak alkalmazását hozzák fel.⁸⁶¹ Ezzel a példával bizonyára azt akarják mondani, hogy ha csak a tettek számítanak, akkor az erőszak alkalmazása a nemzetközi fórumokon és államközi szinten elhangzott számtalan elítélés ellenére is gyakorlat lett volna. A szavak gyakorlatot erősítő erejének talán még szembetűnőbb példája az, amikor egy szokásjogi norma megsértéséről van szó. Ha az állam jogi érveket hoz fel a szokásjogi norma szerinti indoklásra, akkor az indoklás (szóbeli tartalom) miatt a jogszabálysértés, (cselekmény), tehát az általános gyakorlatnak való meg nem felelés nem gyengítené az ilyen gyakorlat meglétét. Ellenkezőleg, a gyakorlatot a verbális cselekvés, az igazolás támogatná.⁸⁶² Azonban csak akkor, ha az indoklás jogi és nem tisztán politikai jellegű.⁸⁶³

A gyakorlat tehát sokféle formát ölthet, de milyen jellemzőkkel kell rendelkeznie? Három fő szempontot kell figyelembe venni: a gyakorlat időbeli dimenzióját, általánosságát és egységességét.⁸⁶⁴

Ami az **időbeli dimenziót** illeti, a klasszikus tankönyvi megközelítés eredetileg az volt, hogy a gyakorlatnak ösidők óta tartónak kell lennie.⁸⁶⁵ Ezt a követelményt azonban már nem tartják fenn,⁸⁶⁶ különösen az északi-tengeri kontinentális talapzat ügye után.⁸⁶⁷ Vannak olyan elméletek, amelyek azt állítják, hogy a gyakorlat nagy sebességgel hozhat létre szokást.⁸⁶⁸ Scharf grotiusi pillanatokról beszél, tehát "olyan átalakító fejleményekről, amelyek a nemzetközi szokásjog gyorsított kialakulásának egyedi feltételeit teremtik meg".⁸⁶⁹ Azonban még ha tagadhatatlan is, hogy a hatalmas technológiai és szociológiai változások korában a szokásjognak és az állami gyakorlatnak ma gyorsabban kell fejlődni és fejlődni is,⁸⁷⁰ mint a hagyományos "a szokás és a szokások lassú növekedése" koncepció szerint,⁸⁷¹ azonnali szokás nem létezik, és bizonyos meghatározatlan időnek el kell telnie ahhoz, hogy az állami gyakorlat rendelkezésre álljon.⁸⁷²

⁸⁶¹ Michael Wood, Omri Sender: State Practice. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. Utoljára frissítve: 2020 december. para. 6.

⁸⁶² Cf.: Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986. para. 207.

⁸⁶³ Michael Wood, Omri Sender: State Practice. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. Utoljára frissítve: 2020 december. para. 6.

⁸⁶⁴ Andreas Zimmermann, Christian J Tams (szerk.): The Statute of the International Court of Justice. A Commentary. Third Edition, Oxford, 2019. 908. o. para. 222.

⁸⁶⁵ Claude Emanuelli: Droit international public : contribution à l'étude du droit international selon une perspective canadienne. Wilson & Lafleur, Montreal, 2010. 50. o.

⁸⁶⁶ Timothy Hillier: Public international law. Cavendish, London, 1994. p. 43.; Institute of International Public Law and International Relations of Thessaloniki: International law at the turn of the century. Sakkoulas Publications, 1998. 464. o.

⁸⁶⁷ ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969. 42. o. para. 73.

⁸⁶⁸ Cf.: Luigi Condorelli: La Cour pénale internationale: un pas de géant (pourvu qu'il soit accompli...). In L'optimisme de la raison, Pedone, Paris, 2014, 189–204. o.

⁸⁶⁹ Michael P. Scharf: Customary International Law in Times of Fundamental Changes. Recognising Grotian Moments. Cambridge, 2013. 212. o.

⁸⁷⁰ Tullio Treves: Customary International Law. In The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Vol. II. Oxford, 2012. 943. o. para. 24.

⁸⁷¹ Lassa Oppenheim: The Science of International Law: Its Task and Method. In American Journal of International Law Vol. 2, 1908. 346. o.

⁸⁷² Omri Sender, Michael Wood: Between 'Time Immemorial' and 'Instant Custom': The Time Element in Customary International Law. In Grotiana Vol. 42, 2021. 239-41. o.

Az **általánosság** követelménye azt jelenti, hogy az államok többsége, vagy legalábbis azok, akiknek az érdekei különösen érintettek, a gyakorlatot jogként követik.⁸⁷³ A PCIJ a lényegét a "majdnem univerzális" megfogalmazásban adta meg.⁸⁷⁴ Ez biztosan nem azt jelenti, hogy minden államnak követnie kell a szabályt, tehát generálnia kell az adott gyakorlatot, de legalábbis azon államok többségének, amelyek érdekei érintettek.⁸⁷⁵

A harmadik jellemző, az **egységesség**, szorosan kapcsolódik az általánosság fogalmához. A szokás kialakulásához a gyakorlatnak "egyszerre kiterjedtnek és gyakorlatilag egységesnek",⁸⁷⁶ vagy "állandónak és egységesnek" kell lennie.⁸⁷⁷ Még ha a gyakorlatnak egységesnek is kell lennie, ez nem követeli meg a szigorú betartást, csak a szabálynak való általános megfelelést.⁸⁷⁸

2. 4. 2. *Opinio juris*

A másik *conditio sine qua non* a szokások esetében a szubjektív elem, az *opinio juris sive necessitatis* jelenléte. Ez olyannyira egyszerű, hogy "*opinio juris* hiányában nincs szokásjog".⁸⁷⁹ Szinte minden könyvben és cikkben, amely az *opinio juris*-szal foglalkozik, megtalálható a híres idézet az északi-tengeri kontinentális talapzatról szóló ítéletből:

Az érintett cselekményeknek nem csupán állandó gyakorlatnak kell minősülniük, hanem olyanoknak is kell lenniük, vagy olyan módon kell őket végrehajtaniuk, hogy bizonyítsák azt a meggyőződést, hogy e gyakorlatot az azt előíró jogszabály kötelezővé teszi. Az ilyen meggyőződés szükségessége, azaz egy szubjektív elem megléte, magából az *opinio juris sive necessitatis* fogalmából következik. Az érintett államoknak tehát úgy kell érezniük, hogy megfelelnek egy jogi kötelezettségnek. A cselekmények gyakorisága vagy akár szokásszerűsége önmagában nem elegendő.⁸⁸⁰

Ez nem jelenti azt, hogy az *opinio juris* a szokások valamivel erősebb kritériuma a gyakorlatnál. Éppen ellenkezőleg. Előfeltételezik egymást. A szokásjogi norma két konjunktív elemei. Meg kell győződni arról, hogy "a szabály létezését az államok *opinio juris*-ában a gyakorlat megerősíti".⁸⁸¹ Ezzel a kijelentéssel az ICJ az *opinio juris*-t úgy kapcsolta össze a gyakorlattal, mintha az a gyakorlaton

⁸⁷³ ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969. 42. o. para. 73.

⁸⁷⁴ PCIJ German Settlers in Poland, Advisory Opinion, PCIJ Series B No. 6. 36. o.

⁸⁷⁵ Tullio Treves: Customary International Law. In The Max Plack Encyclopedia of Public International Law, Vol. II. Oxford, 2012. 945. o. paras. 35-6.

⁸⁷⁶ ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969. 43. o. para. 74.

⁸⁷⁷ Asylum Case (Colombia v. Peru), International Court of Justice (ICJ), 20 November 1950. 276. o.

⁸⁷⁸ Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986. para. 186.

⁸⁷⁹ Andreas Zimmermann, Christian J Tams (szerk.): The Statute of the International Court of Justice. A Commentary. Third Edition, Oxford, 2019. 909. o. para. 224.

⁸⁸⁰ ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969. 44. o. para. 77.

⁸⁸¹ Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986. para. 184.

keresztül lenne felismerhető.⁸⁸² Wolfke szerint az *opinio juris* az, amely különbséget tesz a gyakorlat és a magatartás között:

Gyakorlat (*consuetudo*) nélkül a nemzetközi szokásjog nyilvánvalóan téves elnevezés lenne, mivel a gyakorlat éppen a nemzetközi jog e fajtájának fő *differentia specifica*-ját jelenti. Másrészt a gyakorlat jogként való elfogadásának szubjektív eleme nélkül eltűnne a különbség a nemzetközi szokásjog és az egyszerű visszatérő magatartás (*usus*) vagy más nem jogi magatartási szabályok között.⁸⁸³

A latin kifejezések áradata megtévesztő lehet: *consuetudo*, *usus*, *differentia specifica* és *opinio juris*. Ebből az okos megfogalmazásból tehát a következőket lehet levezetni. Az állam anyagi és szóbeli aktusai lehetnek magatartás (*usus*) vagy gyakorlat (*consuetudo*). A kettő között az a különbség, hogy az első nem kapcsolódik az *opinio juris*-szal, ezek a cselekmények nem tekinthetők jogi kötelezettségnek. A második (*consuetudo*) viszont csak az *opinio juris*-szal való együttes jelenléte miatt különbözik az *usustól*. Tehát nem az állam anyagi vagy szóbeli cselekvése az, ami *önmagában véve* gyakorlatnak minősül. Maga a gyakorlat elválaszthatatlan az *opinio juris*-től, ahogyan az *opinio juris* is elválaszthatatlan a gyakorlattól. Más szóval az *opinio juris* teszi a magatartást gyakorlattá. A gyakorlat pedig egy egyszerű jogi véleményt (*de lege ferenda*) *opinio juris*-szá tesz. Ismét csak még több latin, de ezek mégis segítenek a megértésben.

Bár elméletben és dogmatikailag világos lehet, de a valóságban a tojás és a tyúk paradoxonához hasonlít a helyzet. Az *opinio juris* természetesen csak egy már létező gyakorlathoz kapcsolódhat, amelyről azt hiszik, hogy szabály. De ugyanígy, a gyakorlatot is azért kell követni, mivel azt hiszik, hogy az a jog, tehát szabály.⁸⁸⁴ Mindez tehát csak tovább növelheti a nemzetközi szokásjog sokszor emlegetett, a latin nyelvből táplálkozó misztériumát. Reisman figyelmeztetett, hogy a latin a jogban "általában annak a jele, hogy a jogászok nem tudják, miről beszélnek, és zavarodottságukat egy ünnepélyes és nagyképű latin kifejezés mögé próbálják rejtetni".⁸⁸⁵ Ez lehet, hogy itt is így van. De a nemzetközi jog sok területen mindig is meglehetősen ellentmondásos volt.⁸⁸⁶ És mindig is túlzóak voltak azok a kísérletek, amelyek az *opinio juris*-t ki akarták venni a szokásjog formulájából az egyszerűsítés végett.⁸⁸⁷ Az ICJ és a Nemzetközi Jogi Bizottság (ILC) elég világosan fenntartotta a szokásjog kettős természetét a gyakorlat és az *opinio juris* elválaszthatatlan kapcsolatával. "Az ilyen mérvadó meghatározások, és még inkább az államok általi fogadtatásuk egyértelművé tették, hogy a szokásjog kialakulásának és azonosításának alternatív megközelítései a nemzetek közötti szokásjog kialakítására és azonosítására lényegében politikai javaslatok".⁸⁸⁸

⁸⁸² Andreas Zimmermann, Christian J Tams (szerk.): The Statute of the International Court of Justice. A Commentary. Third Edition, Oxford, 2019. 910. o. para. 228.

⁸⁸³ Karol Wolfke: Custom in Present International Law. 2nd edition, Martinus Nijhoff, 1993. 40–1. o.

⁸⁸⁴ Cf.: a logika itt követhető: Michael Byers: Custom, power, and the power of rules : international relations and customary international law. Cambridge University Press, 1999. 130-1. o.

⁸⁸⁵ W Michael Reisman: Jonathan I. Charney: An Appreciation. In Vanderbilt Journal of Transnational Law Vol. 36, 2003. 23. o.

⁸⁸⁶ Karol Wolfke: Some Persistent Controversies regarding Customary International Law. In Netherlands Yearbook of International Law, Vol 24, 1993. 1-2. o.

⁸⁸⁷ See: Sienho Yee: The News That Opinio Juris Is Not a Necessary Element of Customary [International] Law Is Greatly Exaggerated. In German Yearbook of International Law, Vol 43, 2000. 227-38. o.

⁸⁸⁸ Omri Sender, Michael Wood: A Mystery No Longer? Opinio Juris and Other Theoretical Controversies Associated With Customary International Law. In Israel Law Review, Vol. 50. No. 3. 2017. 306. o.

Mindazonáltal felmerül a kérdés. Mivel az *opinio juris* az államok "érzése", hogyan lehet őket azonosítani? Mivel a szubjektív elem belső tudatot jelent, nem könnyű kívülről felismerni.⁸⁸⁹ Az ICJ egyre inkább támaszkodik az ENSZ-szervek határozataira, és különösen arra, ahogyan az államok ezekhez viszonyulnak, mivel ezek "bizonyítékot szolgáltathatnak az [...] *opinio juris* megállapításához".⁸⁹⁰ A Bíróság a kodifikációkat is a létező *opinio juris* kifejezéseként említette, függetlenül attól, hogy szerződések,⁸⁹¹ vagy csak tervezetek.⁸⁹² Nem igazán számít, hogy az államok eredetileg voluntarista vagy intellektualista alapon szereztek-e *opinio juris*-t.⁸⁹³ A következmény az, hogy amennyiben az *opinio juris* a gyakorlat mögött megtalálható, az jogi kötelezettséget teremt, ami megkülönbözteti a nem jogi vagy politikai használatot.⁸⁹⁴

Végül néhány szempont az *opinio juris* teleológiai funkciójára vonatkozóan, amely az erőszak alkalmazásának szabályozásában is jelentőséggel bír. Dahlman érvelését követve az *opinio juris* általános elfogadottságot jelent. Míg az objektív elem az általános gyakorlat, addig a szubjektív elem a gyakorlat államok közötti széleskörű jóváhagyása.

Vannak olyan helyzetek, amikor egy bizonyos magatartást általánosan gyakorolnak az államok között annak ellenére, hogy minden állam azt szeretné, ha egyetlen állam sem gyakorolná azt.

⁸⁸⁹ Hiroshi Taki: *Opinio Juris and the Formation of Customary International Law: A Theoretical Analysis*. In *German Yearbook of International Law*, Vol 51, 2008. 449. o.

⁸⁹⁰ ICJ Nuclear Advisory Opinion (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion of 8 July 1996) ICJ Reports 1996. para. 70. The ICJ also relied on UN resolutions as having relevance on the *opinio juris* in the following instances: South-West Africa Cases; Advisory Opinion Concerning the International Status, International Court of Justice (ICJ), 11 July 1950. paras. 55-9.; Advisory Opinion on the Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia, International Court of Justice (ICJ), 21 June 1971. para. 52.; Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986.; Case Concerning East Timor (Portugal v. Australia), International Court of Justice (ICJ), Judgement, 30 June 1995. para. 29.; Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, International Court of Justice (ICJ), 9 July 2004. paras. 87-8.; Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), International Court of Justice (ICJ), 18 September 2002. paras. 146 and 162.; Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo (Request for Advisory Opinion), General List No. 141, International Court of Justice (ICJ), 22 July 2010. para. 80.

⁸⁹¹ Utalás az 1969-es Bécsi Egyezményre (inter alia) ezekben a döntésekben: LaGrand Case (Germany v. United States of America), International Court of Justice (ICJ), 27 June 2001. Judgement. para. 99.; ICJ Dispute regarding Navigational and Related Rights (Costa Rica v. Nicaragua) Judgment of 13 July 2009. para. 64.; Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay) ICJ Judgment of 20 April 2010. para. 65.; Reference to the 1958 Convention on the Law of the Sea (inter alia) in: ICJ Fisheries Jurisdiction case (UK v. Iceland) (merits) ICJ Rep. 3. 1974. para. 50.; ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969. paras. 19, 63.; ICJ Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya) Judgment of 24 February 1982. paras. 41-2.

⁸⁹² Utalás az Arsiwa-ra (inter alia) in ezekben a döntésekben: ICJ Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), ICJ Reports, Judgement of 25 September 1997. paras. 47, 50-4, 58.; ICJ Cumaraswamy. Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights. Advisory Opinion of 29 April 1999. para. 62.; Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia) ICJ Reports 1999, Judgement of 13 December 1999. para. 49.; ICJ Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) Judgment of 16 March 2001. para. 113.

⁸⁹³ A jogelméleti részről cf.: Olufemi Elias: *The Nature of The Subjective Element in Customary International Law*. *International and Comparative Law Quarter*, Vol. 44. No. 3. 1995. 501-20. o.

⁸⁹⁴ Jo Lynn Slama: *Opinio Juris in Customary International Law*. In *Oklahoma City University Law Review*, Vol. 15, No. 2 (Summer 1990). 646. o.

Az *opinio juris* [...] funkciója az, hogy megakadályozza, hogy az ilyen gyakorlat szokásjoggá váljon.⁸⁹⁵

Dahlman meggyőzően használja a fogolydilemma játékelméletet, hogy bemutassa, mit jelent ez a gyakorlatban. Ezt követően az elméletet a nukleáris fegyverekre alkalmazza. Minden állam szeretne atomfegyvereket az elrettentés érdekében, de minden állam azt szeretné, ha más államoknak nem lenne. Jobb lenne, ha egyetlen államnak sem lenne atomfegyvere, de azok, amelyek már rendelkeznek vele, nem tudnak megerősíteni egy olyan szabályt, amely tiltja az atomfegyvereket, mivel nekik már van. Ugyanakkor ők sem akarják azt a forgatókönyvet, amely szerint mindenkinek van atomfegyvere.⁸⁹⁶ Majd zseniálisan arra a következtetésre jut, hogy " az *opinio juris* megköveteli, hogy az államok jó része kifejezze a gyakorlat nemzetközi jogként való jóváhagyását, és ez blokkolja a nemkívánatos gyakorlatokat".⁸⁹⁷ És az ICJ egy tanácsadói véleményben meg is állapíthatja, hogy a szokásjogban nincs olyan szabály, amely jogot adna vagy tiltaná az atomfegyver birtoklását, és ez azt bizonyítja, hogy a játékelmélet eredménye, helyes, vagyis, hogy nem érdeke az államoknak sem az hogy jogosultság, sem az, hogy tilalom legyen az atomfegyverekre a szokásjogban.⁸⁹⁸

3. *Desuetudo*

Egy ritka és meglehetősen elhanyagolt intézményről lesz itt szó röviden. A szokásrontó szokás, vagy *desuetudo* a római jogból származó latin kifejezés, amely a használatból való kiesést jelenti (*in desuetudinem abire*). Ebből következően a jog hosszú távú használaton kívüliségéről van szó, amelynek eredményeként végül a norma a gyakorlatban elveszíti erejét⁸⁹⁹ az "egész nép hallgatólagos beleegyezése" miatt, ami a használaton kívüliségben nyilvánul meg.⁹⁰⁰ A szokásjogban a kifejezés az eredeti római értelmezést követte. Ahogy a Black's Law Dictionary lakonikusan definiálja: "Kihasználatlanság; a használat megszűnése vagy megszüntetése. Elavult statútumokra alkalmazva."⁹⁰¹ Ismétlem, ez a fogalom meglehetősen elhanyagolt a tudományos cikkekben. Mindazonáltal a nemzetközi jogban is előfordul a *desuetudo*, de kissé más értelemben. A nemzetközi jogban a fogalom inkább "jogrontó szokást" jelent, mint a kontinentális jogrendszerekben a nemzeti törvények kodifikációjának korszaka előtt. A Max Planck Enciklopédia meghatározása szerint "a hagyományos kötelezettségek megszűnése a kötelezettséggel összeegyeztethetetlen gyakorlat miatt, amely a nemzetközi szokásjog későbbi szabályát eredményezi, vagy az idő múlása miatt új hallgatólagos megállapodásnak minősül".⁹⁰² Eszerint az apró különbség az, hogy a nemzetközi jogban a *desuetudo* nem szükségszerűen csak egy szerződéses norma mellőzését jelenti, hanem lehet egy eltérő gyakorlat is, tehát szokásjogi norma egy egyezményes normával szemben. A dogmatikai ok, amiért ilyesmi

⁸⁹⁵ Christian Dahlman: The Function of Opinio Juris in Customary International Law. In Nordic Journal of International Law, Vol. 81. 2012. 336. o.

⁸⁹⁶ Ibid. 337-8. o.

⁸⁹⁷ Ibid. 338. o.

⁸⁹⁸ Ibid. 339. o.

⁸⁹⁹ Adolf Berger: Encyclopedic Dictionary of Roman Law. In Transactions of the American Philosophical Society, 1953, Vol. 43, No. 2 (1953). Published by the American Philosophical Society. 433. o.

⁹⁰⁰ Adolf Berger: Encyclopedic Dictionary of Roman Law. In Transactions of the American Philosophical Society, 1953, Vol. 43, No. 2 (1953). Published by the American Philosophical Society. 339. o.

⁹⁰¹ The Law Dictionary Online Featuring Black's Law Dictionary, 2nd Ed. : Desuetude <https://thelawdictionary.org/?s=desuetude>

⁹⁰² Jan Wouters, Sten Verhoeven: Desuetudo. In In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. Las updated December 2008. para. 1. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1027?prd=EPIL>

létezhet, a nemzetközi jog forrásainak hierarchikus jellege, ahol egy szokásjogi szabály nem tekinthető kevésbé kötelezőnek. Ez a legtöbbször azonban mégis így van, ha van szerződéses szabály, ahhoz folyamodunk inkább. De nem azért, mert magasabb hierarchiaszintű, hanem azért, mert a normakollízióra vonatkozó szabályok a *lex specialis derogat legi generali* szerint elsőbbséget biztosítanak. Ha azonban az egyezményvel ellentétes, jól bevált szokás nem kevésbé speciális és később keletkezett, mint a szerződéses norma, akkor a *lex posterior derogat legi priori* eredményezi a *desuetudo* alkalmazhatóságát az egyezményvel szemben.⁹⁰³ Ez egy valószínűtlen, de lehetséges forgatókönyv, amely a nemzetközi jog és különösen a szokások rugalmasságát mutatja.⁹⁰⁴ A *desuetudo* mint fogalom releváns lehet az agresszió tilalmának rendszerében. *Desuetudo-t* kiáltani, mivel az egyértelmű tilalom ellenére még mindig vannak háborúk, és kijelenteni, hogy ez a gyakorlat eltér az Alapokmány kötelező jellegétől,⁹⁰⁵ természetesen óriási hiba, nemcsak azért, mert még mindig vannak legitim módjai az erőszak alkalmazásának,⁹⁰⁶ hanem főként azért, mert, mint korábban említettük, a be nem tartás önmagában nem térít el egy normától, ami még inkább érvényes a szerződési jogra. És ami még ennél is fontosabb, a hadviselés gyakorlata nem jelent *desuetudo*-ot, ha az ENSZ Alapokmány fogalmai alapján is van rá igazolás.

4. Kodifikáció és progresszív jogfejlesztés

Mint a fenti kifejtésből kiderül, a nemzetközi szokásjog a nemzetközi jognak egy gyakran ködös és meglehetősen pontatlan területe. Ezért a kodifikáció létfontosságú szerepet játszik abban, hogy ezeket a szokásjogi szabályokat kevésbé félreérthetővé tegye, és könnyen használható, könnyen hozzáférhető és jogiasabb formába, lehetőleg szerződés vagy kódex formájába öntse őket. Ezért "[...] a kodifikáció magában foglalja a hatályos jog szabályainak átfogó és rendezett formában történő rögzítését és az így kapott szövegnek egy jogalkalmazó szerv általi jóváhagyását".⁹⁰⁷ A legmegfelelőbb fórum nyilvánvalóan az ENSZ, ahol gyakorlatilag minden nemzet képviselteti magát. A 13. cikk (1) bekezdés a) pontja alapján a tagállamok kifejezetten a Közgyűlésre ruházták a kodifikáció feladatát.⁹⁰⁸ Vagy legalábbis azt, hogy ajánlásokat tegyenek a kodifikációk tervezetéről.⁹⁰⁹ A 13. cikknek megfelelően a Közgyűlés létrehozta a Hatodik (Jogi) Bizottságot (Sixth Committee), amely a Közgyűlés munkája során felmerülő jogi kérdésekkel foglalkozik.⁹¹⁰ A Jogi Bizottság javaslatára a KGY létrehozta a Nemzetközi Jogi Bizottságot (International Law Commission – ILC),⁹¹¹ amelynek célja "a nemzetközi jog fokozatos fejlődésének és kodifikációjának" előmozdítása.⁹¹² A Nemzetközi

⁹⁰³ Péter Kovács: Nemzetközi Közjog. 2. edition, Osiris, 2011. 79. o. para. 291.

⁹⁰⁴ Natacha Panatt K.: La Costumbre Internacional. In Revista De Derecho Público, No. 29/30, noviembre de 2016, 270. o.

⁹⁰⁵ As Glennon did. See: Michael J. Glennon: Why the Security Council Failed. In Foreign Affairs, May - Jun., 2003, Vol. 82, No. 3 (May - Jun., 2003). 22. o.

⁹⁰⁶ Ian Hurd: Permissive Law on the International Use of Force. In Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law), Vol. 109, Adapting to a Rapidly Changing World (2015).

⁹⁰⁷ Ian Brownlie: Principles of public international law. Seventh Edition, Oxford University Press, 2008. 29. o.

⁹⁰⁸ A 13. cikk (1) (a) ezt mondja ki: "The General Assembly shall initiate studies and make recommendations for the purpose of: promoting international co-operation in the political field and encouraging the progressive development of international law and its codification."

⁹⁰⁹ Cf.: Timothy Hillier: Principles of public international law. Second edition. Cavendish, London. 1998. 36-7. o.

⁹¹⁰ Rules of Procedure of the General Assembly. A/520/Rev.20. Rule 98. (f)

⁹¹¹ GA Resolution 174 (II) on the Establishment of an International Law Commission.

⁹¹² Statute of the International Law Commission 1947, Adopted by the General Assembly in resolution 174 (II) of 21 November 1947, as amended by resolutions 485 (V) of 12 December 1950, 984 (X) of 3 December 1955, 985 (X) of 3 December 1955 and 36/39 of 18 November 1981. Art. 1.

Jogi Bizottság keretében a kodifikáció "a nemzetközi jog szabályainak pontosabb megfogalmazását és rendszerezését jelenti azokon a területeken, ahol már kiterjedt állami gyakorlat, precedens és doktrína létezik".⁹¹³ Az ILC kiválaszthatja azokat a nemzetközi jogi témákat, amelyek kodifikációra szorulhatnak,⁹¹⁴ kikérheti a kormányok jogi álláspontját,⁹¹⁵ és cikkeket tartalmazó, szerződés formájú tervezetet terjeszthet a KGY elé.⁹¹⁶ A tervezetek közzététele után az államok benyújthatják észrevételeiket,⁹¹⁷ amelyek alapján az ILC végül végleges tervezetet terjeszt a közgyűlés elé.⁹¹⁸ A Bizottság a szabályok szokásjogi jellegét a nemzeti és nemzetközi bíróságok gyakorlatát és döntéseit bizonyító dokumentumokkal támasztja alá.⁹¹⁹ A kodifikáció és a progresszív jogfejlesztés közötti legfontosabb különbség az, hogy az utóbbi olyan egyezménytervezetek kidolgozására vonatkozik, "amelyek tárgyát a nemzetközi jog még nem szabályozta, vagy amelyek tekintetében a jog az államok gyakorlatában még nem alakult ki kellőképpen".⁹²⁰ A progresszív jogfejlesztés esetében tehát a szokásjog vagy nem kristályosodik ki, vagy nem fedezhető fel a tartalma. A valóságban gyakran mind a kodifikáció, mind a progresszív fejlesztés megtalálható a tervezetekben és egyezményekben. Nagyon vékony a határ a kettő között, amikor a kodifikáció olyan gyakorlatot kristályosít ki, amely "nem egészen érte el a szokásjog státuszát".⁹²¹ Sokszor a bíróságokon múlik, hogy egy "kodifikációban" melyik cikkek szokásjogi jellegűek, és melyek a jog progresszív fejlődését jelentik, különösen, ha a kodifikáció elérte az érettségét, és szerződéssé vált.

A kodifikáció nem csak az ENSZ és az ILC keretein belül valósulhat meg, bár ezek a tervezetek mindenképpen nagy tekintélyt parancsoló értékkel bírnak. A világszervezeten kívül magánintézmények is értékes hozzájárulásokat tesznek a szokásjog kodifikációjához. A legtekintélyesebbek közé tartozik az 1873-ban alapított Institut de Droit International, amely 1904-ben Nobel-békedíjat kapott.⁹²² Az Intézet a kezdetektől fogva számos fontos kodifikációt szolgáltatott. A kodifikációs módszer szigorú, magas tudományos színvonalú. A munkát bizottságokba szervezik egy előadó irányítása alatt, majd többéves bizottsági munka és vita után elkészül a tervezet, amelyet az Intézet közgyűlése elé terjesztenek, ahol részletes vita után végül egy végleges, módosított tervezetet fogadnak el, amelyet határozat formájában fogadnak el.⁹²³ Egy másik jelentős magánszervezet a Nemzetközi Jogi Egyesület (International Law Association - ILA). Az ILA célja "a nemzetközi jog tanulmányozása, tisztázása és fejlesztése, mind a köz-, mind a magánjog területén, valamint a nemzetközi jog megértése és a nemzetközi jog tiszteletben tartásának előmozdítása".⁹²⁴ Dhokalia azonban megjegyzi, hogy az ILA inkább a nemzetközi magánjog irányába mozdult el, és még a

⁹¹³ Statute of the International Law Commission 1947, Adopted by the General Assembly in resolution 174 (II) of 21 November 1947, as amended by resolutions 485 (V) of 12 December 1950, 984 (X) of 3 December 1955, 985 (X) of 3 December 1955 and 36/39 of 18 November 1981. Art. 15.

⁹¹⁴ Ibid. Art. 18 (1).

⁹¹⁵ Ibid. Art. 19 (2).

⁹¹⁶ Ibid. Art. 22.

⁹¹⁷ Ibid. Art. 21. (2)

⁹¹⁸ Ibid. Art. 22.

⁹¹⁹ Ibid. Art. 24.

⁹²⁰ Ibid. Art. 15.

⁹²¹ H. W. A. Thirlway: *International Customary Law and Codification*. Leiden: A. W. Sijthoff, 1972. 80. o.

⁹²² Institut de Droit International: A propos de l'Institut. <https://www.idi-iil.org/fr/a-propos/>

⁹²³ R. P. Dhokalia: *The Codification of Public International Law*. Manchester University Press, 1970. 65. o.

⁹²⁴ International Law Association: *Constitution of the Association*. Adopted at the 77th Conference, 2016 para. 3. 1.

nemzetközi közjog területein is inkább a jogfejlesztést célozták a kodifikációk, és nem a jog újrafogalmazását,⁹²⁵ tehát nem a szigorú értelemben vett kodifikálását. Bár nem magánintézmény, hanem a nemzetközi jog *sui generis* alanya, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága nem hagyható figyelmen kívül, mint a nemzetközi humanitárius jog fejlődésének legfontosabb katalizátora és kodifikátora.⁹²⁶

Végül egy teleológiai lezárás. Miért fontos foglalkozni az agresszióra vonatkozó szokásjogi szabályokkal? És miért van szükség e normák kodifikálására? Mert a szokásjog nem hazudik. Az államok többségének hallgatólagos beleegyezését hordozza. Nem idealista és naiv, de nem is cinikus és képmutató. A nemzetközi jog lassú fejlődése a nemzetközi szokásokban testesül meg. Ahogy Root 1925-ben megállapította:

[...] a nemzetközi fejlődés nem kényszer, hanem mindig egy folyamat eredménye, és a folyamatnak sok, egymástól nagyon különböző nemzet gondolkodásában és érzelmeiben kell végbemennie, és ezért lassúnak kell lennie. Bár az emberi természetet nem lehet megváltoztatni, a viselkedési normákat igen, de mindig fokozatosan, soha nem erőszakosan.⁹²⁷

A magatartási normák megváltoztatása a nemzetközi térben elsősorban a jog útján történik, mivel a nemzetközi jog valóban objektív magatartási normát határoz meg. És hogy jogászilag pontos legyenek, ha ezeket a magatartásokat (*usus*) már objektív normák (szabályok) korlátozzák, akkor azok gyakorlattá (*consuetudo*) válnak. Ha ezeket a normákat már hallgatólagosan osztja az államok gyakorlata, amelyet az *opinio juris* miatt követnek, akkor a szokásjogi szabályról beszélhetünk. Mégis, mivel nincs leírva, nincs rendszerezve, nem látható, így könnyű ellene érvelni. Vagy, még ha el is fogadjuk a szokásjog létezését, kodifikáció nélkül, definíciók, elemek vagy egyértelmű és korlátozott kivételek hiányában a jogsértőnek az lehet az előnye, hogy azt mondja, hogy az nem, vagy másként alkalmazandó. A jogellenes cselekvő egy létező és elismert szokásjogi szabályt is felhasználhat *mala fides* kétes értelmezéssel. Ezért a kodifikáció jobb környezetet biztosíthat a jogállamiság számára, mivel pontosabb, hozzáférhetőbb és érthetőbb. "De a jogon felül és azon túl az igazságossággal foglalkozunk, és az igazságosság azon elveivel, amelyeket a jogállamiságban kifejezve nemzetek jogának nevezünk" - ahogyan Scott fogalmazott 1924-ben, amikor a nemzetközi jog kodifikációjának előzetes kérdéseit fogalmazta meg.⁹²⁸ De persze a kodifikációval óvatosságnak kell lenni, még ha a jogászok egy jobb világot akarnak is teremteni, és megpróbálnak minél több haladást becsempészni a kodifikációba, végső soron egy kodifikáció csak akkor lesz sikeres, ha az államok "megegyeznek egymás között abban, hogy a jogászok mit tesznek bele a kódexbe".⁹²⁹ Ha az államok már megegyeztek azokkal a szabályokkal, amelyeket egy kodifikációs tervezetben visszhangoznak, akkor minek fáradjanak a bizottságokban és albizottságokban végzett többéves aprólékos munkával. Nos,

⁹²⁵ R. P. Dhokalia: *The Codification of Public International Law*. Manchester University Press, 1970. 68. o.

⁹²⁶ See: Jean-Marie Henckaerts, Louis Doswald-Becks (szerk.): *Customary International Humanitarian Law*, Volume I. Rules. ICRC, Cambridge Press, Reprinted with corrections 2009.; Jean-Marie Henckaerts, Louis Doswald-Becks (szerk.): *Customary International Humanitarian Law*, Volume II. Practice. ICRC, Cambridge Press, 2005.

⁹²⁷ Elihu Root: *The Codification of International Law*. In *The American Journal of International Law*, Oct., 1925, Vol. 19, No. 4 (Oct., 1925) 678-9. o. Bár meg kell említeni, hogy Root a nemzetközi kodifikációt végső soron a már létező szabályokon alapuló progresszív jogfejlesztésként értelmezi.

⁹²⁸ James Brown Scott: *The Codification of International Law*. In *The American Journal of International Law*, Apr., 1924, Vol. 18, No. 2 (Apr., 1924) 260. o.

⁹²⁹ James L. Brierly: *The Codification of International Law*. In *Michigan Law Review*, Nov., 1948, Vol. 47, No. 1 (Nov., 1948) 4. o.

ahogy Hersch Lauterpacht helyesen megjegyezte, még ha egyértelmű egyetértés is van abban, hogy a *pacta sunt servanda* szokásjog, "szinte minden ponton sok a nézeteltérés".⁹³⁰ Vagyis hiába tagadhatatlan normája az elv a nemzetközi jognak, a részletes tartalma attól még vitatott. És ez a nemzetközi jog szinte minden témakörében igaz. Ebből adódóan Lauterpacht konklúziója:

Valószínűleg tény, hogy az ésszerű bizonyosságot nyújtó, elfogadott szabályok hiánya komoly kihívást jelent a nemzetközi jognak nevezett jogterületre nézve. Már ez a körülmény is meggyőzően bizonyítja a nemzetközi jog kodifikációjának indokoltságát, sőt, sürgősségét.⁹³¹

Bár Lauterpacht cikke óta több mint fél évszázad telt el, és számos sikeres kodifikációra került sor, az agresszió területén még egy nem kötelező erejű meghatározás is több mint 50 évet vett igénybe. És annak ellenére, hogy kiváló tudományos könyvek és cikkek születtek a témában, az agresszió szokásjogi szabályait soha nem kodifikálták megfelelően.

5. Hogyan azonosítható a szokásjog? ILC és ICJ - az elmélet módszertana

De még ha tudjuk is, hogy mire utal a nemzetközi szokásjog, mi a két építőköve, és miért olyan döntő fontosságúak és normatívák ezek a szabályok, hogyan találjuk meg ezeket a normákat? A kodifikáció hiánya nyilvánvaló akadály. De még ha kodifikációkat végeztek is, és egy egyezmény hatályban van, vajon mindig biztos, hogy egy egyezmény minden cikke valóban szokásjogi szabály, vagy egyes cikkek a progresszív jogfejlődés termékei? Ennek megfelelően a központi kérdés ismét az, hogy hogyan lehet azonosítani a szokásjogi szabályokat a nemzetközi jogban?

5. 1. Az ILC következtetéstervezete a nemzetközi szokásjog meghatározásáról

2012-ben az ILC úgy döntött, hogy a kodifikációs munkába felveszi a "Nemzetközi szokásjog megfogalmazása és bizonyítása" témát.⁹³² A határozatot a Közgyűlés üdvözölte (tudomásul vette és nagyra értékelte), és arra ösztönözte a Bizottságot, hogy folytassa a vizsgálatot.⁹³³ Az ILC célja az volt, hogy olyan gyakorlati és egyszerű megállapításokat tartalmazó végleges következtetéseket tartalmazó dokumentumot hozzon létre, amely képes segítséget nyújtani a gyakorlati szakembereknek a nemzetközi szokásjog szabályainak azonosításában.⁹³⁴ Nolte megjegyzi, hogy az igény megvolt, mivel nem volt hiteles és szisztematikus útmutatás arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet megtalálni egy szokásjogi szabályt. Az ICJ döntései mérvadóak voltak, de nem szisztematikusak, míg a tudományos kísérletek talán szisztematikusak, de nem mérvadóak.⁹³⁵ Ötéves munka után, amely során három jelentést nyújtottak be a Közgyűlésnek,⁹³⁶ 23 állam a folyamat különböző szakaszaiban tette

⁹³⁰ Hersch Lauterpacht: Codification and Development of International Law. In The American Journal of International Law, Jan., 1955, Vol. 49, No. 1 (Jan., 1955). 17. o.

⁹³¹ Ibid. 19. o.

⁹³² Official Records of the General Assembly, Sixty-seventh Session, Supplement No. 10 (A/67/10). para. 157.

⁹³³ UNGA A/RES/67/92 of 14 January 2013. para. 7.

⁹³⁴ Official Records of the General Assembly, Sixty-seventh Session, Supplement No. 10 (A/67/10). para. 74.

⁹³⁵ Georg Nolte: How to Identify Customary International Law? – On the Final Outcome of the Work of the International Law Commission (2018). In KFG Working Paper Series, No. 37, June 2019. 5. o.

⁹³⁶ UNGA A/CN.4/L.869 of 14 July 2015; UNGA A/CN.4/L.872 of 30 May 2016; UNGA A/CN.4/L.908 of 17 May 2018.

meg észrevételeit,⁹³⁷ és hat jelentést nyújtottak be a Közgyűlés Hatodik Bizottságának,⁹³⁸ a szerkesztőbizottság 2018-ban 16 következtetést tartalmazó végső következtetést készített,⁹³⁹ amelyet a Közgyűlés üdvözölt és nagyra értékelt, elismerve annak "hasznosságát".⁹⁴⁰ A végleges következtetések célja nem az volt, hogy szerződéssé alakuljon, ezért nem cikkek, hanem következtetések találhatók benne.⁹⁴¹

A végleges következtetések szerint a munka az államok, a nemzetközi bíróságok, a szervezetek és a legtöbb tudós szemléletét tükrözi.⁹⁴² A végleges következtetések hatályát az 1. következtetés határozza meg, amely szerint a kodifikáció "a nemzetközi szokásjog szabályainak létezésének és tartalmának meghatározási módjára vonatkozik".⁹⁴³ Ennélfogva jogi módszertant biztosít. Mivel a hatály a létezés és a tartalom meghatározására vonatkozik, a tervezet akkor is érvényes marad, ha "elfogadják, hogy a szabály létezik, de annak pontos tartalma vitatott".⁹⁴⁴ Amivel a következtetéstervezet kifejezetten nem foglalkozik, az a szokásjog kialakulása és keletkezése, tartalma, más jogforrásokkal vagy nemzeti joggal való kapcsolata, hierarchikus szempontok, különösen a *jus cogens* tekintetében, valamint a bizonyítási teher, tehát hogy kinek kell bizonyítania a szokásjog létezését és tartalmát.⁹⁴⁵

A 2. és 3. következtetés önmagában nem járul hozzá sokat a tisztázáshoz, mivel csak azt állítja, hogy a szokásjognak két alkotóeleme van: az általános gyakorlat és az *opinio juris*. Ezeket az elemeket külön-külön kell értékelni a bizonyítékok alapján, "az általános kontextus, a szabály jellege és a konkrét körülmények alapján, amelyek között a szóban forgó bizonyíték található". A kommentár hozzáteszi, hogy ez a kételemű megközelítés széles körben elfogadott az állami gyakorlatban és a tudományos munkákban, és biztosítja, hogy csak a ténylegesen létező szabályokat azonosítsák.⁹⁴⁶ Az általános gyakorlatot az állam általi elfogadás mértékével mérik, amely eléri azt a szintet, amikor az ilyen gyakorlat "egy jogi jogosultság vagy kötelezettség kifejeződése".⁹⁴⁷ A következtetéstervezet tehát egyértelműen összekapcsolja az általános gyakorlatot az *opinio juris*-szal. Még a széles körben elterjedt és következetes gyakorlat is a szubjektív elem nélkül "nem kötelező érvényű szokás" marad,

⁹³⁷ Ausztria (3), Fehéroroszország, Belgium (2), Botswana, Kuba, Kína, Csehország (3), Dánia, Salvador (2), Németország (2), Izrael, Írország, az Orosz Föderáció, Finnország, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (2), az Amerikai Egyesült Államok (2), a Koreai Köztársaság (2), Hollandia (2), Svájc, Új-Zéland, Szingapúr, Üzbegisztán és Üzbegisztán. Az összefoglalót lásd: UNGA A/CN.4/716, ILC Seventieth session, Identification of customary international law Comments and observations received from Governments

⁹³⁸ ILC Report, A/67/10, 2012, chap. VIII, paras. 156–202; ILC Report, A/68/10, 2013, chap. VII, paras. 63–107; ILC Report, A/69/10, 2014, chap. X, paras. 133–185; ILC Report, A/70/10, 2015, chap. VI, paras. 55–107; ILC Report, A/71/10, 2016, chap. V, paras. 50–63; ILC Report, A/73/10, 2018, chap. V, paras. 53–66.

⁹³⁹ ILC Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries, 2018. In Yearbook of the International Law Commission, 2018, Vol. II. Part II.

⁹⁴⁰ UNGA A/RES/73/203 of 20 December 2018. paras. 1-2, and 5.

⁹⁴¹ Arról, hogy az ILC miért használ egyre gyakrabban ilyen formátumot a cikktervezetek helyett, lásd: Yejoon Rim: Reflections on the Role of the International Law Commission in Consideration of the Final Form of Its Work. In Asian Journal of International Law 10, 2020. 23-37. o.

⁹⁴² ILC Draft conclusions on identification. General Commentary (4).

⁹⁴³ Ibid. Commentary (1) to Conclusion 1.

⁹⁴⁴ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 1.

⁹⁴⁵ Ibid. Commentaries (5) and (6) to Conclusion 1.

⁹⁴⁶ Ibid. Commentary (1) to Conclusion 2.

⁹⁴⁷ Ibid. Commentary (2) to Conclusion 2.

és az a meggyőződés, hogy valaminek jogszabálynak kellene lennie, de gyakorlat nélkül, "puszta törekvés" lehet. ⁹⁴⁸ Itt a következtetés ugyanaz, mint a nemzetközi szokásjog elméletében. A két elem elválaszthatatlan egymástól, de ez még mindig nem jelenti azt, hogy az egyik bizonyítása feltételezi a másik elválaszthatatlan jelenlétét. ⁹⁴⁹ A fentiekhez hasonlóan egy cselekvés tűnhet gyakorlatnak, de a valóságban csak *usus*, és ami erős *opinio juris*-nak tűnhet, az lehet, hogy csak vágy. A 3. következtetés fontos megjegyzése, amelynek a *jus contra bello* szempontjából óriási jelentősége van, hogy ha a feltételezett szokásjogi szabály egy tilalom, akkor nehéz lehet pozitív állami gyakorlatot találni, ezért ezekben az esetekben inkább a tétlenség az, ami jogként értékelhető. ⁹⁵⁰ Lényeges megállapítás, hogy "[a]z állam olyan gyakorlata, amely ellentétes az egyértelmű érdekeivel, vagy jelentős költségekkel jár számára, nagyobb valószínűséggel tükrözi a jogként való elfogadást". ⁹⁵¹ Ismét az lehet releváns az agresszióban, hogy nem kötelező a gyakorlat bizonyításával kezdeni, majd azt elemezni, hogy van-e róla *opinio juris*. Az is lehetséges, hogy "egy állítólagosan széles körben elterjedt jogi meggyőződést kifejező írott szöveg értékelésével kezdjük, majd azt próbáljuk ellenőrizni, hogy van-e ennek megfelelő általános gyakorlat". ⁹⁵² Az agresszió esetében például lehet, hogy létezik egy KGY-i határozat, amely elítéli az agresszív cselekményt, és egyértelműen kimondja a jogszabálysértést, de még mindig szükség lenne annak alapos vizsgálatára, hogy létezik-e a jogi kijelentést alátámasztó gyakorlat a konkrét cselekményformára vonatkozóan.

A 4. következtetés tisztázza, hogy az általános gyakorlat fő támogatói az államok. A nemzetközi szervezeteknek is lehet szerepük a szokások kialakításában, de más szereplők nem rendelkezhetnek jogi értelemben vett gyakorlattal. A második kifejezés, a nemzetközi szervezetek, zavaró lehet, ezért a kommentár segíti az olvasót. Bár a nemzetközi szervezetek mint fórumok szolgálhatnak az "állami gyakorlat arénáiként vagy katalizátoraként", ebben az értelemben a tervezet következtetése olyan gyakorlatra gondolt, amely magának a nemzetközi szervezetnek tulajdonítható, és nem a tagállamoknak. ⁹⁵³ A szokásjog azonban csak akkor alakulhat ki a nemzetközi szervezet gyakorlatából, ha a tárgykör a szervezet hatáskörébe tartozik és/vagy a szabályok kifejezetten a szervezetnek szólnak. ⁹⁵⁴ A kommentár tovább szűkíti ezt a lehetőséget azzal, hogy nem minden szervezet rendelkezik ilyen "hatáskörrel". Az átruházott kizárólagos hatáskör, illetve a tagállamok átruházott közhatalma lehet az a terület, ahol a nemzetközi szervezeteknek a nemzetekkel egyenértékű szerepe van a szokásjogi normák kialakításában. ⁹⁵⁵ Az erőszak alkalmazásával összefüggésben az ENSZ, pontosabban a BT minden bizonnyal rendelkezne ezzel egyenértékű szereppel az agresszió jogának kialakításában. A nem kormányközi szervezetek, magánszemélyek, vállalkozások vagy nem állami fegyveres csoportok viszont nem játszanak szerepet sem a nemzetközi szokásjog kialakításában, sem annak kifejezésében. ⁹⁵⁶ Általánosságban elmondható, hogy a nem állami szereplők nemzetközi jogban betöltött egyre növekvő szerepe ellenére az ILC a legtöbbjüket kizárta a folyamatból, és az ortodox megközelítést követte. ⁹⁵⁷

⁹⁴⁸ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 2.

⁹⁴⁹ Ibid. Commentary (8) to Conclusion 3.

⁹⁵⁰ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 3.

⁹⁵¹ Ibid. Commentary (5) to Conclusion 3.

⁹⁵² Ibid. Commentary (9) to Conclusion 3.

⁹⁵³ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 4.

⁹⁵⁴ Ibid. Commentary (5) to Conclusion 4.

⁹⁵⁵ Ibid. Commentary (6) to Conclusion 4.

⁹⁵⁶ Ibid. Commentary (8) to Conclusion 4.

Az 5. következtetés nem tartalmaz ellentmondásos vagy új gondolatokat, csupán a már bevett szabályt mondja ki, miszerint a gyakorlat az állam magatartása, függetlenül attól, hogy melyik szervé.⁹⁵⁸ A 6. következtetés arról szól, hogy az állami gyakorlat milyen formát ölthet. Ezek változhatnak, és nincs hierarchia köztük.⁹⁵⁹ Ami ezeket a formákat illeti, a következtetéstervezet az ortodox, tehát jól bevált, nem taxatív⁹⁶⁰ listát hozza:

[...] diplomáciai aktusok és levelezés; nemzetközi szervezet vagy kormányközi konferencia által elfogadott határozatokkal kapcsolatos magatartás; szerződésekkel kapcsolatos magatartás; végrehajtó magatartás, beleértve a "helyszíni" operatív magatartást; jogalkotási és közigazgatási aktusok; valamint a nemzeti bíróságok határozatai.⁹⁶¹

Egy létező, bár nem túl heves tudományos vitát azonban az ILC a maga részétől lezárt azzal, hogy tisztázta, hogy a gyakorlat lehet fizikai és verbális cselekedet, vagy akár tétlenség is. Tétlenség alatt a tervezet csak a "cselekvéstől való szándékos tartózkodást" engedi meg.⁹⁶² A kommentár olyan példákat sorol fel, mint az "erőszak alkalmazásától való tartózkodás" vagy a külföldi állami tisztviselő ellen büntetőeljárás meg nem indítása.⁹⁶³

A 7. következtetés csak azt mondja ki, hogy minden rendelkezésre álló állami gyakorlatot figyelembe kell venni, a körülményektől függően eltérő súllyal. A kommentár hozzáteszi, hogy ha egy állam gyakorlata ellentmondásos, akkor az adott állam gyakorlatának nincs nagy jelentősége, sőt, az adott szokásjog hiányát is jelzi.⁹⁶⁴

A 8. következtetés a gyakorlat általános jellegét úgy határozza meg, hogy az "kellően elterjedt és reprezentatív, valamint következetes".⁹⁶⁵ Az általános jelleg "azon esetek összességét méri, amelyekben a nemzetközi szokásjog állítólagos szabályát követték".⁹⁶⁶ Nem kell minden államot figyelembe venni, de azokat biztosan, amelyeknek lehetőségük volt az állítólagos szabály alkalmazására. Ezeket az államokat érdekük vagy érintettségük szerint lehet azonosítani, és a reprezentatív részüknek kell alkalmaznia a szabályt.⁹⁶⁷ A Lotus-ügyet követve a tervezet megjegyzi, hogy a következetesség elemének meghatározásához analógiát kell alkalmazni, tehát bizonyítani kell, hogy az alapul szolgáló tények valóban hasonlóak, és azonos vagy hasonló kérdésekkel járnak együtt.⁹⁶⁸ A végleges konklúziók olyan nagy hangsúlyt fektet az általános jellegre, hogy amennyiben ez

⁹⁵⁷ Georg Nolte: How to Identify Customary International Law? – On the Final Outcome of the Work of the International Law Commission (2018). In KFG Working Paper Series, No. 37, June 2019. 12-5. o.

⁹⁵⁸ Ibid. Commentaries (1) and (2) to Conclusion 5.

⁹⁵⁹ Ibid. Conclusion 6. paras. 1 and 3.

⁹⁶⁰ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 6.

⁹⁶¹ Ibid. Conclusion 6. para. 2.

⁹⁶² Ibid. Commentary (2) to Conclusion 6.

⁹⁶³ Ibid. Commentary (3) to Conclusion 6.

⁹⁶⁴ Ibid. Commentaries (3) and (4) to Conclusion 7.

⁹⁶⁵ Ibid. Conclusion 8. para. 1.

⁹⁶⁶ Ibid. Commentaries (2) to Conclusion 8.

⁹⁶⁷ Ibid. Commentaries (3) to Conclusion 8.

⁹⁶⁸ Ibid. Commentaries (6) to Conclusion 8.

biztosított, a gyakorlat időtartamának nincs különösebb időbeli követelménye.⁹⁶⁹ Bár a kommentár azt a hagyományos megközelítést követi, hogy bizonyos időnek azért el kell telnie, mivel nem létezik azonnali szokás.⁹⁷⁰

Az opinio juris kapcsán a tervezet ismét hangsúlyozza, hogy a szubjektív elem nélkül az általánosan követett magatartás csak a szokás (vagy az akadémiai szaknyelvben *usus*).⁹⁷¹ Ez azt jelenti, hogy a cselekvést vagy a tétlenséget úgy követik, ahogyan azt a nemzetközi szokásjogban megengedettnek, megköveteltnek vagy tiltottnak tartják.⁹⁷² De ez nem jelenti azt, hogy ha nincs tilalom, akkor az államnak jogra kell hivatkoznia.⁹⁷³ Ennélfogva, *vica versa*, az ILC talán azt sugallja, hogy ha van egy nem tevés, az nem feltétlenül jelenti egy szokásjog meglétét. Ez egyszerűen azt is jelentheti, hogy nincs szabály a témában. Azonban, a szokásjog kialakulásához az államoknak jog vagy kötelezettség⁹⁷⁴ és nemzetközi szokás⁹⁷⁵ alapján kell cselekedniük – vagy kell tartózkodniuk egy cselekedettől -. Ha kizárólag politikai indíttatásból cselekszenek, akkor nincs *opinio juris*.⁹⁷⁶ A kommentár itt is értékes útmutatót nyújt arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet az egyezményeket szokásjogi szabályokat hordozó egyezményekként azonosítani. Ha az államok anélkül alkalmazták azokat saját ügyeikben, hogy részes felei lennének, ez annak a jele lehet, hogy az egyezmény tartalma szokásjogi jellegű.⁹⁷⁷ A 10. következtetés ismét egy nem kimerítő listát tartalmaz arról, hogy mi szolgálhat bizonyítékul az *opinio juris* létezésére:

[...] az államok nevében tett nyilvános nyilatkozatok; hivatalos kiadványok; kormányzati jogi vélemények; diplomáciai levelezés; nemzeti bíróságok határozatai; szerződéses rendelkezések; valamint a nemzetközi szervezet vagy kormányközi konferencia által elfogadott határozatokkal kapcsolatos magatartás.⁹⁷⁸

A 10. következtetés (3) bekezdése hozzáteszi, hogy egy gyakorlatra való reagálás elmaradása a gyakorlat elfogadását jelentheti, ha az állam reagálhatott volna, és reagálnia kellett volna. Ez azonban két elem meglétét követeli meg.⁹⁷⁹ Először is, a szóban forgó magatartás "reakciót igényel".⁹⁸⁰ Másodszor pedig, hogy az állam olyan helyzetben volt, hogy reagálhatott volna, mivel tudnia kellett a gyakorlatról, és "elegendő ideje és képessége volt a reagálásra".⁹⁸¹

⁹⁶⁹ Ibid. Conclusion 8. para. 2.

⁹⁷⁰ Ibid. Commentaries (9) to Conclusion 8.

⁹⁷¹ Ibid. Conclusion 9. para. 2.

⁹⁷² Ibid. Commentary (2) to Conclusion 9.

⁹⁷³ Ibid. Footnote 61 to Commentary (2) to Conclusion 9.

⁹⁷⁴ Ibid. Commentary (2) to Conclusion 9.

⁹⁷⁵ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 9.

⁹⁷⁶ Ibid. Commentary (3) to Conclusion 9.

⁹⁷⁷ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 9.

⁹⁷⁸ Ibid. Conclusion 10. para. 2.

⁹⁷⁹ Ibid. Commentary (8) to Conclusion 10.

⁹⁸⁰ Ibid. Idézi: Sovereignty over Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks and South Ledge (Malaysia/Singapore), Judgment, I.C.J. Reports 2008, 50–51. o., para. 121; és Dispute regarding Navigational and Related Rights, ICJ Reports 2009 Judgment of 13 July 2009, 265–266. o., para. 141.

⁹⁸¹ Ibid. Commentary (8) to Conclusion 10.

A 11. következtetés a kodifikációról és a szerződésekről szól általában, valamint arról, hogy ezek hogyan rögzíthetnek szokásjogot. Három lehetőség van. Először is, a szerződés kodifikálta a már meglévő szokásjogot. Másodszor, a szerződéses norma egy olyan szokásjogi szabály kikristályosodásához vezetett, amely csak a szerződés előtt kezdett kialakulni. És végül, harmadszor, a szerződéses jog egy jogként elfogadott általános gyakorlatot hozott létre. Ha pedig egy szabály több szerződésben is előfordul, az arra utalhat, hogy az adott szabály szokásjogi jellegű. A szerződések önmagukban nem hoznak létre és nem is hozhatnak létre szokásjogot.⁹⁸² Akkor utalhatnak szokásjogi szabályra, ha van olyan gyakorlat és *opinio juris*, amely alátámasztja ezt az állítást. A szerződéses normának való megfelelés pedig ebben az esetben több kell, hogy legyen, mint a szerződés alkalmazása. Azt szokásjogként kell alkalmazni.⁹⁸³ Például még a nem részes államok is követik ezeket a normákat.⁹⁸⁴

Az erőszak alkalmazásával kapcsolatban különösen fontos szerepet játszanak a határozatok a szokásjogi normák meghatározásában. A 12. következtetés kimondja, hogy egy nemzetközi szervezet határozata önmagában nem hozhat létre szokásjogi szabályt, de bizonyítékot szolgáltat egy szokásjogi szabály létezésére vagy jelentésére vonatkozóan. Sőt, akár ki is alakíthat ilyen szabályokat. A kommentár kiemeli az ENSZ Közgyűlésének "gyakorlatilag egyetemes részvétellel" betöltött szerepét, amely "tagjainak kollektív véleményét" hozza.⁹⁸⁵ Ugyanakkor, ismét az erőszak alkalmazásával kapcsolatban, "a nemleges szavazatok, a tartózkodás vagy a konszenzustól való elhatárolódás, valamint az általános nyilatkozatok és az álláspontok magyarázata bizonyíték lehet arra, hogy nincs jogként való elfogadás". Mivel azonban ezek a határozatok inkább nem jogi jellegűek, és az államok inkább politikai megközelítésben szavaznak róluk, dupla óvatosságra van szükség.⁹⁸⁶

A 13. és 14. következtetés a nemzetközi bíróságok és a tudományos munkák szerepéről szól. A szöveg egy kivétellel hasonló. A 13. következtetés szerint a nemzetközi bíróságok a szokásjogi szabályok meghatározásának másodlagos eszközei, míg a 14. következtetés szerint a tanítás a szokásjogi normák meghatározásának másodlagos eszköze *lehet*. A következtetés 2. bekezdése ugyanilyen "lehet" szerepet szán a nemzeti bíróságoknak, de az erőszak alkalmazásának területén az állami immunitás miatt nem valószínű, hogy találunk releváns nemzeti bírósági döntéseket. *Au contraire*, a nemzetközi bíróságok gyakran rendelkeznek felhatalmazással arra, hogy ilyen ügyekben döntsenek. A nemzetközi bíróságok alatt a tervezet "minden olyan nemzetközi szervet ért, amely igazságszolgáltatási hatásköröket gyakorol".⁹⁸⁷ Bár a nemzetközi bíróságok jelentős szerepet játszanak a szokásjog szabályainak meghatározásában, a kommentár felhívja a figyelmet arra, hogy a bírósági határozatok idővel nem biztos, hogy megfelelőek, mivel a szokásjogi normák azóta változhattak és fejlődhettek.⁹⁸⁸

A 15. következtetés le kívánja zárni a súlyos tudományos vitát arról, hogy a állandó kifogás olyan jogintézmény-e, amellyel a szembenálló állam időben kibújhat egy szokásjogi szabály alól. A tervezet a tiltakozás létezése és jogi relevanciája mellett foglal állást, és *expressis verbis* kimondja, hogy ha egy állam a szabály kialakulása során egyértelműen tiltakozik a szabály ellen, és tiltakozását tartósan

⁹⁸² Ibid. Commentary (2) to Conclusion 11.

⁹⁸³ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 11.

⁹⁸⁴ Ibid. Commentary (7) to Conclusion 11.

⁹⁸⁵ Ibid. Commentary (2) to Conclusion 12.

⁹⁸⁶ Ibid. Commentaries (5) and (6) to Conclusion 12.

⁹⁸⁷ Ibid. Commentary (4) to Conclusion 13.

⁹⁸⁸ Ibid. Commentary (3) to Conclusion 13.

fenntartja, akkor a szokásjogi szabály - a *jus cogens* norma kivételével - nem kötelező az adott államra nézve. Az idő döntő fontosságú. Miután a szokásjogi szabály kialakult és kikristályosodott, ellenvetés nem lehetséges, a be nem tartást utólag jogszabálysértésnek nevezik.⁹⁸⁹

A tervezet utolsó, 16. következtetése említi az egyes szokásjogi szabályok létezését, amelyek csak korlátozott számú állam között kötelezőek, ezért harmadik államokat nem köteleznek vagy jogosítanak fel.⁹⁹⁰ Az azonosítás megközelítése az általános szokásjoghoz hasonló, egy megszorítással. Minden résztvevő államnak jogként kell elfogadnia a gyakorlatot.⁹⁹¹

5. 2. Az ICJ-nek a nemzetközi jog szokásjogi szabályainak meghatározására szolgáló "módszertana"

A nemzetközi szokásjogban gyakran felmerülő fontos módszertani kérdés, hogy pontosan hogyan lehet megállapítani egy nem írott jogforrás létezését és tartalmát. És hogyan lehet ezt objektíven megtenni? A módszertan lehet a válasz.⁹⁹² Az elmélet segíthet abban, hogy mit kell találni, és az ILC következtetéstervezetének célja az volt, hogy jogi módszertant adjon, de elsősorban az elmélet tartalmát rendszerezte. Megmutatta ugyan, hogy hol kell keresni, mit kell keresni, és bizonyára ez is egyfajta módszertan. De hogyan kell összekötni a pontokat, milyen szekvenciális logikát kell követni, és mik a lépések?⁹⁹³ Ezek nagyrészt megválaszolatlanok maradtak. Tud-e az ICJ legalább egy, az ILC tervezetét kiegészítő keretet biztosítani arra vonatkozóan, hogy milyen logikai eszközök segíthetnek a gyakorlatban? Az ICJ soha nem állított fel vagy mutatott be egyértelmű módszertant arra vonatkozóan, hogy miként azonosítja a szokásjogi szabályokat, ezért a tudományos cikkek a bíróság döntései alapján próbáltak rendszert találni. Talmon egy meglehetősen szarkasztikus, ezért többnyire érvényes megállapítással kezdi az ICJ szokásokkal kapcsolatos módszertanáról szóló cikkét. Azt állítja, a módszertan nem a legerősebb pontja sem az ICJ-nek, sem általában a nemzetközi jognak.⁹⁹⁴ Talmon a módszertant a dedukció és az indukciónak antik logikai módszerei körül kereste, ami termékeny vitát generált. Talmon meghatározza mindkét fogalmat és azt, hogy hogyan kívánja használni őket:

[...] az induktív módszer úgy határozható meg, mint az állami gyakorlat és az *opinio juris* empirikusan megfigyelhető egyedi eseteinek mintájából egy általános szabályra való következtetés. Az indukciónak a konkrétból az általános felé vezető folyamat. Ez a megfigyelés és az empirikus általánosítás szisztematikus folyamata. A deduktív módszer ezzel szemben úgy definiálható, mint egy konkrét szabály jogi érvelés útján történő levezetése egy létező és általánosan elfogadott (de nem feltétlenül hierarchikusan magasabb rendű) szabályból vagy elvből. A dedukciónak az általánostól a specifikus felé vezető folyamat.⁹⁹⁵

⁹⁸⁹ Ibid. Commentary (5) to Conclusion 15.

⁹⁹⁰ Ibid. Commentary (3) to Conclusion 16.

⁹⁹¹ Ibid. Commentary (7) to Conclusion 15.

⁹⁹² Olivier Corten: *Méthodologie du droit international public*. Editions de l'Université de Bruxelles. 2009. 161. o.

⁹⁹³ Cf.: Stefan Talmon: *Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology and the Idyllic World of the ILC*. In *EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law*. 3 December 2015. <https://www.ejiltalk.org/determining-customary-international-law-the-icjs-methodology-and-the-idyllic-world-of-the-ilc/>

⁹⁹⁴ Stefan Talmon: *Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion*. In *The European Journal of International Law* Vol. 26 no. 2. 2015. 418. o.

⁹⁹⁵ Ibid. 420. o.

Úgy tűnik, hogy az ILC tervezete és a már létező tudományos nézetek az indukciót, mint módszert részesítik előnyben, mivel a gyakorlat és az *opinio juris a* specifikus (konkrét), míg maga a szabály az általános (absztrakt). Azokban az esetekben, ahol nincs megfigyelhető gyakorlat vagy nincs *opinio juris*, vagy ezek ugyan jelen vannak, de ellentmondanak egymásnak, azt mondhatnánk, hogy csak a dedukció segíthet.⁹⁹⁶ Talmon azt állítja, hogy mivel az ICJ nem juthat *non-liquet-re*, másképp kell megoldaniuk a kérdést, tehát dedukcióval. A probléma az, hogy ha nincs gyakorlat, vagy *opinio juris*; vagy a kettő ellentmond egymásnak, akkor nincs szokásjog az ILC jelentése szerint. Tehát még ha a bíróság dedukció alkalmazásával is dönt egy kérelemről, a dedukció lesz a módszertan egy másik jogszabálynak a megállapítására, vagy egy létező szokásjogi szabály értelmezésére. De ez nem lehet a szokásjogi norma létezésének megállapítására szolgáló módszer. Talmon elemzése a normatív, funkcionális és analitikus dedukcióról szintén egyértelműen erre utal.⁹⁹⁷ Sender és Wood válaszukban felhívják a figyelmet arra, hogy a Bíróság gyakorlatiasabb, mint az olyan elméleti módszerek alkalmazása, mint az indukció és a dedukció, különösen, ha szigorúan el akarjuk különíteni a kettőt. Azt is állították, hogy a bíróság valóban meglehetősen következetes a gyakorlatában. Ez a gyakorlat és az *opinio juris* kettős és egymástól elválaszthatatlan követelményében nyilvánul meg.⁹⁹⁸ Ebből következően arra utaltak, hogy ez elegendő módszertan. Amiben a legtöbb tudós egyetértett a vitában, az az volt, hogy az ICJ a világos indukciós vagy dedukciós módszerek helyett inkább a kinyilatkoztatást alkalmazta a szokásjog megállapításához. A kinyilatkoztatás azt jelenti, hogy a bíróság nem foglalkozott azzal, hogy elmondja, miért szokásjogi jellegű egy szabály, csak megállapítja, hogy az. És a bíróság gyakorlatának értékelése után Talmon arra a következtetésre jut, hogy "[a] Bíróság által alkalmazott fő módszer nem az indukció vagy a dedukció, hanem a kinyilatkoztatás".⁹⁹⁹ Ezzel Sender és Woods is egyetért, de ők azt állítják, hogy a kinyilatkoztatás nem módszertan.¹⁰⁰⁰ A vitához csatlakozva Cohen azt állítja, hogy a szigorú módszertan a Nemzetközi Bírósággal szemben nem is elvárt az államok részéről, amelyek ezt a rugalmasságot szeretnék a szokásjogi szabályok azonosításában megtartani.¹⁰⁰¹ Bordin hozzáteszi, hogy még az is szinte lehetetlen, hogy egyértelmű módszertant adjunk, vagy hogy a több mint 190 állam széleskörű gyakorlatát mutassuk be. Azt állítja, hogy a nemzetközi jog jelenlegi szakaszában még a kinyilatkoztatás is lehet éppen a megfelelő út. Azzal érvel, hogy az kinyilatkoztatás a bíróságnak mint az egyetlen általános joghatósággal rendelkező nemzetközi bíróságnak a tekintélyi pozíciójára épít, "lehetővé teszi a bíróság számára, hogy fokozatosan tisztázza a jogot, miközben az intézményi kritika szintjét krónikus (de még kezelhető) szinten tartja".¹⁰⁰² Biztonsággal megállapítható, hogy a bíróság

⁹⁹⁶ Ibid. 421-3. o.

⁹⁹⁷ Ibid. 423-7. o.

⁹⁹⁸ Omri Sender, Michael Wood: The International Court of Justice and Customary International Law: A Reply to Stefan Talmon. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law, 30 November 2015. <https://www.ejiltalk.org/the-international-court-of-justice-and-customary-international-law-a-reply-to-stefan-talmon/>

⁹⁹⁹ Stefan Talmon: Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion. In The European Journal of International Law Vol. 26 no. 2. 2015. 443. o.

¹⁰⁰⁰ Omri Sender, Michael Wood: The International Court of Justice and Customary International Law: A Reply to Stefan Talmon. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law, 30 November 2015.

¹⁰⁰¹ Harlan G. Cohen: Methodology and Misdirection: Custom and the ICJ. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law. 1 December 2015. <https://www.ejiltalk.org/methodology-and-misdirection-a-response-to-stefan-talmon-on-custom-and-the-icj/>

¹⁰⁰² Fernando Lusa Bordin: Induction, Assertion and the Limits of the Existing Methodologies to Identify Customary International Law. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law. 2 December 2015. <https://www.ejiltalk.org/induction-assertion-and-the-limits-of-the-existing-methodologies-to-identify->

egyetlen valódi módszertana továbbra is a szokásjog objektív és szubjektív elemeit tartalmazó kettős teszt marad. És lehet, hogy ez éppen elegendő lesz. A túl sok absztrakt elmélet ugyanis azzal a veszéllyel jár, hogy megnehezíti az ICJ gyakorlatának megértését¹⁰⁰³ anélkül, hogy konkrét iránymutatásokat adna. Tomka bíró, az ICJ elnöke is arra a következtetésre jutott, hogy a Bíróság következetes a megközelítésével, és a tudósok talán túlteoretizálják a módszertan egész fogalmát.¹⁰⁰⁴

6. Erga omnes, jus cogens, feltétlen alkalmazást igénylő normák

Bár a terminológia meglehetősen változatos lehet, vitathatatlan, hogy az általános nemzetközi jogban vannak olyan felsőbbrendű normák, amelyekről úgy vélik, hogy kizárják az eltérést, és "felülkerekednek minden ellentétes szabályon".¹⁰⁰⁵ A Bécsi Egyezmény az "általános nemzetközi jog imperatív normái" vagy *jus cogens* kifejezést használta. A meghatározó elemek pedig, hogy a normát a nemzetközi közösség egésze elfogadja és elismeri, mint olyan normát, amelytől nem lehet eltérni, és amelyet csak egy későbbi, hasonló jellegű norma módosíthat.¹⁰⁰⁶ Az ARSIWA nem *erga omnes* vagy *jus cogens*, hanem imperatív normák (*peremptory norms*) kifejezést használ. ¹⁰⁰⁷ Az ICJ különböző terminológiákat használt ezekre a felettes normákra. Ezek a következők voltak: *erga omnes*,¹⁰⁰⁸ áthághatatlan normák,¹⁰⁰⁹ peremptorikus normák,¹⁰¹⁰ imperatív normák,¹⁰¹¹ vagy, *jus cogens*.¹⁰¹² A fogalmak sokféleségével az a probléma, hogy nem teljesen azonosak, legalábbis

[customary-international-law/](#)

¹⁰⁰³ Az induktív/deduktív megközelítés még mélyebb és absztraktabb elemzését lásd: Alberto Alvarez-Jiménez: *Methods for the Identification of Customary International Law in the International Court of Justice's Jurisprudence: 2000-2009*. In *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 60. July 2011. 681–712. o.

¹⁰⁰⁴ Peter Tomka: *Custom and the International Court of Justice*. In *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*, Vol. 12. Issue 2. 2013. 197. o.

¹⁰⁰⁵ Andreas Zimmermann, Christian J Tams (szerk.): *The Statute of the International Court of Justice. A Commentary*. Third Edition, Oxford, 2019. 916. o. para. 235. és 938. o. para. 286.

¹⁰⁰⁶ United Nations, *Vienna Convention on the Law of Treaties*, 23 May 1969, United Nations, Treaty Series, Vol. 1155. Art. 53.

¹⁰⁰⁷ ILC Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. In *Yearbook of the International Law Commission*, 2001, vol. II (Part Two) 2001. Arts. 26, 40, és 50.

¹⁰⁰⁸ *Case Concerning the Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited*. ICJ Reports 1970, Judgement of 5 February 1970. para. 33.; *Case Concerning East Timor (Portugal v. Australia)*, International Court of Justice (ICJ), Judgement, 30 June 1995. para. 29.; *Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda)*, International Court of Justice (ICJ), judgement of 18 September 2002. para. 64.; *Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, International Court of Justice (ICJ), 9 July 2004. para. 155-7.; *Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime Genocide*. ICJ Reports 2007, Judgement of 26 February 2007. para. 147.; *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)* ICJ Reports 2012, Judgement of 20 July 2012. paras. 68-9.; *Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965*. ICJ Reports 2019. *Advisory Opinion of 25 February 2019*. para. 180.

¹⁰⁰⁹ *ICJ Nuclear Advisory Opinion (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion of 8 July 1996)* ICJ Reports 1996. para. 79.; *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)*, ICJ Judgement of 3 February 2012. para. 52.

¹⁰¹⁰ *Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*; *Merits*, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986. para. 190.

¹⁰¹¹ *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran)* ICJ Reports 1980, Judgement of 24 May 1980. para. 88.

¹⁰¹² *Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime Genocide*. ICJ Reports 2007, Judgement of 26 February 2007. para. 161.; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)* ICJ Reports 2015. Judgement of 3

elméletben. A *jus cogens* olyan normára utal, amelytől nem lehet eltérni,¹⁰¹³ míg az *erga omnes* a kötelezettségekhez kötődik,¹⁰¹⁴ illetve az állami felelősséghez, amely által a felelősség a nemzetközi közösség egészével szemben áll fenn.¹⁰¹⁵ A *jus cogens*-t az általános nemzetközi jog peremptorikus (feltétlen alkalmazást igénylő) normájának is nevezik, ezért a kettőt egyenlővé teszik. Vitathatatlan, hogy a *jus cogens* és az *erga omnes* összefügg.¹⁰¹⁶ Különböző nézetek vannak arról, hogy ezek "ugyanannak a szabálynak különböző aspektusai", vagy az elkülönítés jelentős jogi következményekkel járna.¹⁰¹⁷ Itt együtt kezeljük őket, ahogyan azt általában teszik. Ezt a megközelítést támogatja az ILC is, amely a nemzetközi jog peremptorikus normáiról szóló következtetéstervezetében kijelentette:

Az általános nemzetközi jog (*jus cogens*) imperatív normái a nemzetközi közösség egésze felé fennálló kötelezettségeket (*erga omnes* kötelezettségek) keletkeztetnek, amelyekkel kapcsolatban minden államnak jogi érdeke fűződik.¹⁰¹⁸

A peremptórius normák legfontosabb szempontja, hogy nincs helye eltérésnek. Az *erga omnes* kötelezettség legfontosabb szempontja, hogy minden állammal szemben áll. Az *erga omnes* kötelezettségeknek és a *jus cogens* normáknak van egy fontos közös magja: ezek a nemzetközi közösség alapvető értékeinek kifejeződései, és ezek az értékek normatív jellegűek.¹⁰¹⁹ Mivel "[a] *jus cogens* megsértése a legtöbb esetben egyben az *erga omnes* kötelezettségek megsértése is",¹⁰²⁰ itt csak akkor értékeljük őket, ha valóban összefüggnek. Azokra a szempontokra, ahol egymástól függetlenül is fennállhatnak, nem térünk ki.

A már említett ILC következtetéstervezet némi fényt vet a nemzetközi jog imperatív normáira. 2015-ben a Bizottság úgy döntött, hogy kodifikálja a *jus cogens* legfontosabb aspektusait.¹⁰²¹ A döntést a

February 2015. paras. 87-8.

¹⁰¹³ Christian Tomuschat, Jean-Marc Thouvenin (szerk.): *The Fundamental Rules of the International Legal Order. Jus Cogens and Obligations Erga Omnes*. Martinus Nijhoff, 2005. 26-8. o.

¹⁰¹⁴ Craig Egget, Sarah Thin: *Clarification and Conflation: Obligations Erga Omnes in the Chagos Opinion*. In *EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*, 21 May 2019. <https://www.ejiltalk.org/clarification-and-conflation-obligations-erga-omnes-in-the-chagos-opinion/>

¹⁰¹⁵ Institut de Droit International: *Resolution on the Obligations erga omnes in international law*, Krakow Session, Fifth Commission, 2005. Adopted on August 27, 2005. Rapporteur: M. Giorgio Gaja.

¹⁰¹⁶ Jochen A Frowein: *Obligations Erga Omnes*. In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, online. Last updated December 2008. para. 3. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1400?rskey=PQ5ZEt&result=1&prd=MPIL>

¹⁰¹⁷ A vita átfogó koncepcióját lásd: Michael Byers: *Conceptualising the Relationship Between Jus Cogens and Erga Omnes Rules*. In *Nordic Journal of International Law*, Vol. 66, Issue 2-3. 1997, 21-40. o.

¹⁰¹⁸ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*). In *Yearbook of the International Law Commission*, 2022, vol. II, Part Two. Conclusion 17. para. 1.

¹⁰¹⁹ Alicia Cebada Romero: *Los Conceptos de Obligación Erga Omnes, Jus Cogens, y Violación Grave a la Luz del Nuevo Proyecto de la CDI Sobre Responsabilidad de los Estados por Hechos Ilícitos*. In *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, 2002. 3-4. o.

¹⁰²⁰ Jochen A Frowein: *Jus Cogens*. In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, online. Last updated March 2013. para. 10. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1437?rskey=PQ5ZEt&result=6&prd=MPIL>

¹⁰²¹ ILC 3257th meeting, on 27 May 2015. In *Yearbook of the International Law Commission 2015*, Vol. II (Part Two), p. 85. para. 286.

közgyűlés tudomásul vette, így a munka megkezdődhetett.¹⁰²² Érdekes módon 2017-ben a Bizottság úgy döntött, hogy a "Jus cogens" címet "Az általános nemzetközi jog kényszerítő normái (jus cogens)" címre változtatja.¹⁰²³ A 3374. ülés ideiglenes összefoglalója, ahol a döntés született, nem sokat árul el az okokról. Arról azonban beszámol, hogy a címváltoztatással "a legtöbb, ha nem is minden tag" egyetértett.¹⁰²⁴ Az első jelentés új, tágabb címet kapott: "Következtetéstervezet az általános nemzetközi jog kényszerítő normáinak azonosításáról és jogi következményeiről",¹⁰²⁵ hogy megfelelőbben érzékeltesse a kodifikációs munka hatályát és célját.¹⁰²⁶ Az ILC 2022-ben fogadta el a végleges következtetéstervezetet. A befejezést a Közgyűlés nagyra értékelte,¹⁰²⁷ de úgy döntött, hogy a következtetéstervezetek megfontolását a Közgyűlés hetvennyolcadik ülésén folytatják.¹⁰²⁸ A tervezet értéke és elfogadása valóban az államok reakciójától függ majd,¹⁰²⁹ de az ILC ennek ellenére nagymértékben hozzájárult a már rendelkezésre álló, de változatos információk szisztematikusabb megértéséhez.¹⁰³⁰

A tervezet azzal a kijelentéssel indul, hogy az általános nemzetközi jog kötelező erejű normáiról van szó benne.¹⁰³¹ Ennek megfelelően a tervezet nem foglalkozik a regionális vagy helyi *jus cogens* normákkal, ha egyáltalán léteznek ilyenek.¹⁰³² Az általános *jus cogens* normák természetéről a 2. következtetés - a Nemzetközi Bíróság joggyakorlatával és a tudományos nézetekkel összhangban - megállapítja, hogy azok a nemzetközi közösség általánosan alkalmazandó alapvető értékeit tükrözik és védik. Azt is tisztázza, hogy ezek a normák hierarchikusan felette állnak más szabályoknak. Bár meg lehet vitatni ezt a következtetést, mivel a nemzetközi jog forrásain belül nincs hierarchia. Pellet és Müller ugyanis azzal érvel, hogy a *jus cogens* normák nem képeznek kivételt a hierarchia hiánya mellett, mivel nem a nemzetközi jogforrások új kategóriáját alkotják. Inkább "bizonyos normák sajátos minőségét írják le", különleges - derogatív - következményekkel. A nemzetközi jog *forrásai* egyenlőek, de egyes *normák* felsőbbrendűek másokkal szemben "(függetlenül a forrásuktól)".¹⁰³³ A

¹⁰²² UNGA A/RES/70/236 of 23 December 2015.

¹⁰²³ Official Records of the General Assembly, Seventy-second Session, Supplement No. 10 (A/72/10), para. 146.

¹⁰²⁴ Official Records of the General Assembly, Sixty-ninth session (second part) (A/CN.4/SR.3374) Provisional summary record of the 3374th meeting. 3. o.

¹⁰²⁵ ILC Report, A/71/10, 2016, chap. IX, paras. 97–138.

¹⁰²⁶ Peremptory Norms of General International Law (Jus Cogens), Statement of the Chair of the Drafting Committee, Mr. Ki-Gab Park, (17 May 2022). 2. o. https://legal.un.org/ilc/documentation/english/statements/2022_dc_chairman_statement_jc.pdf

¹⁰²⁷ UNGA A/RES/77/103 of 7 December 2022, para. 2 (a).

¹⁰²⁸ UNGA A/RES/77/103 of 7 December 2022, para. 3.

¹⁰²⁹ Michael Wood: Values in the International Community: Jus cogens in light of the International Law Commission's 2022 Conclusions. In KFG Working Paper Series, No. 61, May 2023. 15. o. https://www.kfg-intlaw.de/PDF-ftp-Ordner/WP%2061%20Wood_FINAL%20WEB.pdf

¹⁰³⁰ Cf.: Sean D. Murphy: Current Developments: Peremptory Norms of General International Law (Jus Cogens) (Revisited) and Other Topics: The Seventy-Third Session Of The International Law Commission. In The American Journal of International Law, Vol. 117. No. 1. 92-112. o.

¹⁰³¹ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens). In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Conclusion 1.

¹⁰³² A különleges előadó kételyeinek adott hangot a regionális kényszerítő normák lehetőségével kapcsolatban, de fenntartotta annak lehetőségét, hogy hosszú távon értékelni lehet őket. Ami a helyi normákat illeti, úgy tűnik, hogy egy tag javaslatától eltekintve nem volt támogatás. Cf.: Official Records of the General Assembly, Sixty-ninth session (second part) (A/CN.4/SR.3374) Provisional summary record of the 3374th meeting. 3. o.

¹⁰³³ Andreas Zimmermann, Christian J Tams (szerk.): The Statute of the International Court of Justice. A Commentary. Third Edition, Oxford, 2019. 937. o. para. 285.

peremptorikus normák meghatározása alapvetően megismétli a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény (VCLT) 53. cikkét:

Az általános nemzetközi jog imperatív normája (*jus cogens*) olyan norma, amelyet az államok nemzetközi közössége egészében elfogadott és elismert olyan normaként, amelytől nem lehet eltérni, és amely csak az általános nemzetközi jog későbbi, azonos jellegű normájával módosítható.¹⁰³⁴

A *jus cogens* normák következményei a szerződésekkel szemben szintén a korábban létező kodifikációkat követik, néhány kivétellel vagy kiegészítéssel.

ILC következtetésterveze t	Szabály	VCLT
10. 1.	Egy szerződés semmis és joghatás nélküli, ha a <i>jus cogens</i> -be ütközik.	53. cikk
10. 2.	Az újonnan kialakuló <i>jus cogens</i> érvénytelenné teszi és megszüntnek nyilvánítja a vele ellentétes szerződéseket.	64. cikk
11. 1.	Ha egy szerződés a megkötésekor ellentétes a <i>jus cogens</i> -szel, akkor az egész szerződés semmis, nincs szétválasztás.	44. cikk (5)
11. 2.	Amennyiben egy új <i>jus cogens</i> ütközik egy meglévő szerződéssel, az egész szerződés semmis, kivéve, ha (a) az ütköző rendelkezések alkalmazásukban elválaszthatók egymástól (b) az ellentétes rendelkezések nem képezték a szerződő felek beleegyezésének lényeges alapját (c) a fennmaradó rendelkezések teljesítése nem lenne igazságtalan	44. cikk (3) a)-c)
12. 1.	10. 1. esetén: A feleknek jogi kötelességük, hogy kiküszöböljék a <i>jus cogens</i> -szel ellentétes norma teljesítésének lehetséges következményeit (a), és viszonyaikat összhangba hozzák az ellentétes <i>jus cogens</i> -szel (b)	71. cikk (1) a)-b); 71. cikk (2) (a)
12. 2.	10. 2. esetén: nem érinti azokat a jogokat, kötelezettségeket vagy jogviszonyokat, amelyek a szerződés megszűnése előtt a szerződés végrehajtása révén keletkeztek, de csak akkor tarthatók fenn, ha nem ellentétesek a keletkezett <i>jus cogens</i> -szel.	71. cikk (2) (b)
13. 1.	A <i>jus cogens</i> -t tükröző szerződési rendelkezéshez fűzött fenntartás nem érinti a szabály kötelező jellegét.	19. cikk c) vagy a 19. cikk c);
13. 2.	A fenntartás nem módosíthatja a szerződés joghatását úgy, hogy az ellentétes legyen a <i>jus cogens</i> -szel.	53. cikk <i>mutatis mutandis</i> ¹⁰³⁵

A 14. következtetés az általános szokásjogi normák és a *jus cogens* szabályok közötti ütközéssel foglalkozik. Az (1) bekezdés kimondja, hogy egy kialakulóban lévő szokásjog nem jön létre, ha az ellentétes egy *jus cogens* normával. Ez összhangban van a 2. következtetéssel, amely a peremptorikus

¹⁰³⁴ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*). In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Conclusion 3.

¹⁰³⁵ A bécsi egyezmény kommentárja szerint a *jus cogens* úgy értelmezhető, hogy *ipso facto* ellentétes a szerződés tárgyával és céljával. Vagy, alternatívaként, az 53. cikk *mutatis mutandis* és *ipso facto* semmisnek nyilvánít minden fenntartást és azok következményeit, amennyiben azok ellentétesek a *jus cogens* normákkal. Cf.: Art. 19 (Alain Pellet) In Olivier Corten, Pierre Klein (szerk.): Les Conventions de Vienne sur le Droit des Traités. Commentaire article par article. Tome I. Bruylant Bruxelles, 2006. 761-2. o. paras. 227-9.

normák hierarchikus felsőbbrendűségét állítja. A második rész kivételt állapít meg: amennyiben az új szokásjogi szabály ugyanolyan különleges szubjektív elemmel rendelkezik - tehát peremptorikus normaként fogadják el -, akkor módosíthatja a már létező *jus cogens*-t, így közös jellegük miatt azonos hierarchikus szinten állnak. A már létező szokásoknak ellentmondó peremptorikus normák megszűnnek.¹⁰³⁶ Fontos, bár nem vitatott kiegészítése ennek a résznek, hogy a peremptorikus normával szemben nem alkalmazható a z állandó kifogás.¹⁰³⁷

Ami az egyoldalú cselekményeket illeti, azokból nem keletkeznek kötelezettségek, illetve megszűnnek, amennyiben ezek a kötelezettségek ellentétesek a *jus cogens* normákkal a 15. következtetés szerint. Ugyanez vonatkozik a nemzetközi szervezetek határozataira, határozataira vagy egyéb jogi aktusaira is.¹⁰³⁸ Bár ez egy merész kijelentés, a kommentár meggyőző érvekkel támasztja alá, hogy miért semmissek még a BT határozatai is, ha ellentétesek az imperatív normákkal. Ha a szerződések és a szokások nem lehetnek ellentétesek a *jus cogens*szel, és a peremptorikus norma az egyetlen olyan normatípus, amely minden más normával szemben magasabb hierarchiával rendelkezik, akkor a határozatok sem lehetnek érvényesek mivel sértik ezeket a magasabb rendű normákat.¹⁰³⁹ A kommentár szerint ez akár az ENSZ Alapokmány VII. fejezete alapján eljáró BT-re, az EU-jogszabályokra vagy a WTO-határozatokra is vonatkozhat.¹⁰⁴⁰ Egyes szerződéses rendelkezésekkel ellentétben azonban egy határozat vagy határozat egyes rendelkezései elválaszthatók a *jus cogens*-t sértő részekről.¹⁰⁴¹ Végső soron azonban meglehetősen nagy kihívás lenne bármilyen következményt, sőt felelősséget is hozzátenni különösen a BT-határozatok érvénytelenségéhez. Az egyetlen mérvadó szerv, az ICJ nem rendelkezik hatáskörrel a bírósági felülvizsgálatra, és szándékosan. Más megoldások hiányában a tagállamok egyoldalú érvénytelenségi nyilatkozataihoz vezethetne ez, ami a be nem tartáshoz, és minden bizonnyal hatalmas feszültségekhez vezethetne.¹⁰⁴² Mivel az ILC a Közgyűlés alárendelt szerve, tehát az ENSZ része, mindazonáltal biztosítja a világszervezetet, hogy "a Bizottság tudatában van annak, hogy igen valószínűtlen, hogy egy Biztonsági tanácsi határozat a maga nemében ellentétes lenne az általános nemzetközi jog (*jus cogens*) valamely kényszerítő erejű normájával".¹⁰⁴³

¹⁰³⁶ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*). In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Conclusion 14. para. 2.

¹⁰³⁷ Ibid. Conclusion 14. para. 3.

¹⁰³⁸ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*). In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Conclusion 16.

¹⁰³⁹ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*), with commentaries, 2022. In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Commentary (4) to Conclusion 16.

¹⁰⁴⁰ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*), with commentaries, 2022. In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Commentary (2) to Conclusion 16.

¹⁰⁴¹ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*), with commentaries, 2022. In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Commentary (3) to Conclusion 16.

¹⁰⁴² Daniel Costelloe: Peremptory Norms and Resolutions of the United Nations Security Council. In Dire Tladi (szerk.): Peremptory Norms of General International Law (*Jus Cogens*) Disquisitions and Disputations. Brill Nijhoff, Leiden, Boston, 2021. 447. o.

¹⁰⁴³ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*), with commentaries, 2022. In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Commentary (5) to Conclusion 16.

A kényszerítő normákért való felelősség tekintetében az ILC tervezete az ARSIWA rendelkezéseit követi.

ILC következtetéstervezet	Szabály	ARSIWA
17. 1.	<i>A Jus cogens</i> normák <i>erga omnes</i> kötelezettségeket keletkeztetnek a nemzetközi közösség egészével szemben.	III. fejezet ¹⁰⁴⁴ .
17. 2.	Bármely állam hivatkozhat a <i>jus cogens</i> megsértésének felelősségére.	48. cikk (1) (b) ¹⁰⁴⁵
18.	<i>A jus cogens</i> megsértésének jogellenességét semmilyen körülmény nem zárhatja ki.	26. cikk
19. 1.	Az államok együttműködnek annak érdekében, hogy törvényes eszközökkel véget vessenek a kötelező erejű normák súlyos megsértésének.	41. cikk (1)
19. 2.	Egyetlen állam sem ismerheti el jogszerűnek a <i>jus cogens</i> megsértésének következményeit, és nem nyújthat segítséget vagy támogatást az ilyen helyzet fenntartásához.	41. cikk (2)
19. 3.	A <i>jus cogens</i> megsértése akkor súlyos, ha az a kötelezettség teljesítésének durva vagy rendszeres elmulasztását jelenti.	40. cikk (2)
19. 4.	a <i>jus cogens</i> megsértése által a nemzetközi jog alapján vonható egyéb következmények sérelme nélkül.	41. cikk (3)

Végül a tervezet felsorolja - nem kimerítő jelleggel - azokat a szabályokat, amelyek az általános nemzetközi jog imperatív normái. Ezek közül az első az agresszió tilalma.¹⁰⁴⁶

7. Hogyan lehet azonosítani a kényszerítő normákat?

Az ILC következtetéstervezetének második része a *jus cogens* normák meghatározásával foglalkozik. A 4. következtetés két konjunktív kritériumot határoz meg. Először is, az általános nemzetközi jogban már létező szabálynak kell lennie. Másodsor, el kell fogadni és el kell ismerni, mint peremptorikus normát (nem leontható, és csak egy későbbi peremptorikus norma módosíthatja). Az első elemhez tudnunk kell, hogy a nemzetközi jog melyik forrása hozhatja a *jus cogens* normát, ezért az 5. következtetés megállapítja, hogy mind a szokásjog, mint a leggyakoribb alap, mind a szerződéses rendelkezések lehetnek peremptorikus normák. A második elem tekintetében a 6. következtetés tisztázza, hogy ez az elfogadás és elismerés nem ugyanaz, mint ami az általános nemzetközi jog esetében szükséges. Ezért sem a jól ismert *opinio juris*, amelyet a szokásjogi szabályok azonosítására használnak, sem az elismerés, amely az általános jogelvek előfeltétele, nem elegendő önmagában.¹⁰⁴⁷ A (2) bekezdés rögzíti, hogy "bizonyítani kell, hogy egy ilyen normát az államok nemzetközi

¹⁰⁴⁴ ILC Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001. In Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part Two. Commentary (3) to Chapter III.

¹⁰⁴⁵ Ibid. Commentaries (8)-(9). 127. o.

¹⁰⁴⁶ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*). In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Annex (a). The other peremptory norms are: prohibition of: genocide, crimes against humanity, slavery, torture, racial discrimination and apartheid; the basic rules of international humanitarian law; and the right of self-determination.

¹⁰⁴⁷ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*), with commentaries, 2022. In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Commentary (2) to Con. 6.

közössége egészében elfogadott és elismert olyan normaként, amelytől nem lehet eltérni, és amelyet csak az általános nemzetközi jog egy későbbi, ugyanilyen jellegű normája módosíthat". Ismét két alelem van, a nemzetközi közösség egésze és a bizonyíték. A 7. konklúzió az elsőre ad választ. A nemzetközi közösség egészének elfogadására és elismerésére van szükség. Bár nem feltétlenül az összes állam által, de az elfogadásnak és elismerésnek az államok nagyon nagy és reprezentatív többségétől kell származnia. A 3. bek. kifejezetten kizárja, hogy a nem-államok lehetnek részesei ennek az elfogadásnak, ezek csak "kontextust" biztosíthatnak. Ami a második alelemet illeti, a bizonyíték sokféle formát ölthet, és a 8. konklúzió felsorol néhányat közülük:

[...] az államok nevében tett nyilvános nyilatkozatok; hivatalos kiadványok; kormányzati jogi vélemények; diplomáciai levelezés; alkotmányos rendelkezések; jogalkotási és közigazgatási aktusok; nemzeti bíróságok határozatai; szerződési rendelkezések; nemzetközi szervezet vagy kormányközi konferencia által elfogadott határozatok; és az államok egyéb magatartása.

A nemzetközi jog szokásjogi szabályainak meghatározásáról szóló következtetéstervezethez hasonlóan az ILC itt is elismeri a másodlagos eszközöket, ebben az esetben az általános nemzetközi jog normái imperatív jellegének meghatározására. A 9. következtetés ugyanezt a formát használja: a nemzetközi bíróságok szubszidiárius eszközök, a nemzeti bíróságok vagy tudományos testületek, intézmények vagy személyek szolgálhatnak szubszidiárius eszközként. Itt érdemes megjegyezni, hogy általában a Nemzetközi Bíróság az, aki rendelkezhet a nemzetközi jog peremptorikus normáinak meghatározásához szükséges hatáskörrel, illetékességgel és jogi szakértelemmel. Ebben a tekintetben azonban a peremptorikus normák azonosításakor az ICJ megközelítése ugyanaz, mint a rendes szokásjogi normák megtalálásakor, csak hogy az *opinio juris*nak természetesen különlegesnek kell lennie.¹⁰⁴⁸

A jogtalanság kizárása: kivételek (exceptions), igazolás (justification), felmentés(excuse), mentesülés (exemption) és nemzetközi felelősség

Az utolsó elméleti kérdés, amely az agresszió és az erőszak alkalmazásának szokásjogi szabályainak meghatározása szempontjából releváns, a nemzetközi felelősség területére vonatkozik. Az államok hajlamosak homályos és ködös indoklást adni arra vonatkozóan, hogy cselekedeteik miért voltak igazságosak, jogszerűek vagy legitimek. A védekezés minősítésének jogi jelentősége van, mivel súlyos következményekkel járhat a felelősségre vonás terén. A jog meghatározásában is döntő jelentőséggel bírhat, mivel jelezheti az államok álláspontját a kérdéses szabályról, így végső soron az *opinio juris*ről. Jelentősége van, akár a jogsértő állam tagadja a szabály létezését vagy alkalmazhatóságát, akár csak azt állítja, hogy a kérdéses cselekmény nem minősül annak. Az is jelzésértékű lehet, ha a főszabályt nem tagadja, de az állam a főszabály alóli kivételre hivatkozik, amely a cselekményt jogszerűvé teszi. Vagy, ha a jogellenes cselekményt elkövető elismeri, hogy a főszabályt megszegte, és nincs rá alkalmazható kivétel, de igazolásra hivatkozik, az a cselekményt jogszerűvé teszi, mivel a jogellenességet kizárja. Ebben az esetben azonban az igazolás nélkül a cselekmény jogellenes lett volna. Végül, az állam megpróbálhat a felelősség alól a felmentésre hivatkozva kibújni, amikor a cselekmény *sine dubio* jogellenes, de a felelősséget kizárja. Másik fontos szempont a kvázi „bűnrészesség”, a komplicitás kérdése és az általános nemzetközi jog imperatív normáinak súlyos megsértéséért való különleges felelősség. Ez utóbbi két fogalom az *ex injuria jus non oritur*, az el nem ismerés és a segítségnyújtás tilalmának elvéhez is kapcsolódik.

¹⁰⁴⁸ Andreas Zimmermann, Christian J Tams (eds): The Statute of the International Court of Justice. A Commentary. Third Edition, Oxford, 2019. 916. o. para. 234.

1. Kivételek (*lex specialis*)

A kivétel lényegében egy másodlagos szabály, amely bizonyos, különleges körülmények között eltér a főszabálytól.¹⁰⁴⁹ A kivétel sok szempontból összetéveszthető az igazolással. Valójában lehetséges, hogy az igazolást a kivétel egy formájának tekintjük.¹⁰⁵⁰ Meg lehet különböztetni a megengedő és a védekező kivételt. E felfogás szerint a kivétel mint engedély korlátozza a főszabály hatályát, és kizárja annak hatását a meghatározott körülmények között. Míg a kivétel mint védekezés lehetővé teszi, hogy magasabb prioritásúnak tekintett tényezők figyelembevételével a főszabály megsértése jogszerűvé váljon.¹⁰⁵¹ Én azonban megkülönböztetem a kivételeket és az igazolásokat, mivel ez jobban megfelel a disszertáció céljának. Vannak azonban dogmatikai okok is a megkülönböztetésre. Egy imperatív norma például rendelkezhet kivétellel, de az ARSIWA szerint ugyanezen kötelezettség esetében nem lehetséges igazolás (lásd alább). Jó példa lehet erre az agresszió. Az agresszió tilalma az a főszabály, amelyből a 41. cikk és 51. cikk kifejezetten lehetővé teszi az eltérést, bizonyos körülmények között (kivétel). Míg az ARSIWA kifejezetten kizárja a jogellenességet kizáró körülményekre való hivatkozás lehetőségét (igazolás) az imperatív normák, így az agresszió esetében is. E felfogás szerint tehát az agresszió tilalma alól vannak kivételek, de nincs igazolás. Ennek megfelelően a kivételek a *lex specialis* (itt az erőszak alkalmazására vonatkozó jog) derogatív szabályainak leírására szolgálnak. Míg az igazolás az ARSIWA (*lex generalis*) szerinti jogtalanságot kizáró körülményekre utal.¹⁰⁵² A felelősség joga a nemzetközi jog önálló normatív tartalommal bír, különálló területe.¹⁰⁵³ Az, hogy inkább általános, mint speciális, indokolja itt azt az állítást, hogy az agresszió joga *lex specialis*, a felelősség joga pedig *lex generalis*. A kivétel és az igazolás ilyen módon történő megkülönböztetése eszközül szolgálhat a nemzetközi jog közösleges megsértése, és a *jus cogens* normák megsértése közötti különbségtételre is. Végül a fenti felfogás - még ha a tudósok nem is feltétlenül támogatják - nagyobb egyértelműséget tesz lehetővé. A kivétel azt jelenti, hogy a cselekmény *önmagában* nem nemzetközi jogellenes cselekmény. Az igazolás azt jelenti, hogy a cselekmény nemzetközileg jogellenes cselekmény lett volna, de más - ténybeli - körülmények imperatív jellegűknél fogva kizárják a jogellenességet.

Bár a szerzők általában felváltva használják a kivételeket (exception) és a mentesülést (exemption), itt megkülönböztetem őket. A Black's Law Dictionary a mentességet "kötelesség, felelősség vagy más követelmény alóli mentesség" határozza meg.¹⁰⁵⁴ Ezt együtt olvasva az mentes kifejezéssel, amely azt jelenti, hogy "mentes vagy felmentett egy olyan kötelesség vagy felelősség alól, amelyre másokat

¹⁰⁴⁹ Cf.: Hans Kelsen: *General Theory of Norms*, Oxford University Press, 1991.

¹⁰⁵⁰ A kivételekről szóló átfogó elemzésért lásd: Lorand Bartels, Federica Paddeu: *Exceptions in International Law*, Oxford University Press, 2020.

¹⁰⁵¹ Caroline Henckels: *Permission to Act: The Legal Character of General and Security Exceptions in International Trade and Investment Law*. In *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 69, July 2020. 561-2. o.

¹⁰⁵² Prima facie az én értelmezésemmel ellentétesen, Hage, Waltermann anésd Solorzano két példát hoznak a kivételekre: a 41. cikk az agresszió tilalma alól, és a másik példa az (ARSIWA 41. cikke szerinti) önvédelem az általános államfelelősség alól (ARSIWA 2. cikke alól). De ők is ugyanúgy használják a kifogás terminusát, mint ahogyan én tettem: ugyanazon jogterületen és jogforráson belüli derogatív szabályként. Cf.: Jaap Hage, Antonia Waltermann, and Gustavo Arosemena: *Exceptions in International Law*. In L. Bartels, & F. Paddeu (Szerk.): *Exceptions in international law*, 2020. Oxford University Press. 11-34. o.

¹⁰⁵³ Jean D'Aspremont, Sahib Singh: *Concepts for International law, Contributions to Disciplinary Thought*. Edward Elgar, 2019. 764-5. o.

¹⁰⁵⁴ Although, the dictionary adds, it is an exception. See: Bryan A. Garner (szerk.): *Black's Law Dictionary*. Fourth Pocket Edition, West, 2006. 290. o.

köteleznek",¹⁰⁵⁵ itt ennek megfelelően a mentességet a kötelezettség tárgyára vonatkoztatva kell érteni. A kötelezettség egyes alanyai nem a cselekedeteik (ami kivétel lenne) vagy a körülmények (ami igazolás lenne), hanem az alanyi jellegükből adódóan mentesülnek a szabály betartása alól. A mentesülést szintén a jognak, vagy legalábbis a jog által kötelező jelleggel bíró határozatoknak kell megadniuk. Általában azonban a nemzetközi jog nem hoz létre és nem fogad el mentesüléseket.¹⁰⁵⁶

2. Nemzetközi jogellenes cselekmény

Az állam nemzetközi felelőssége egyszerű fogalom, amelynek mindössze két alkotóeleme van. Léteznie kell egy nemzetközi kötelezettséget sértő cselekménynek, és e cselekménynek az államnak felróhatóknak kell lennie.¹⁰⁵⁷ A nemzetközi jog megsértése - amelyet kizárólag a nemzetközi jog határoz meg és szabályoz¹⁰⁵⁸ - a nemzetközi kötelezettségek be nem tartását jelenti.¹⁰⁵⁹ A jogsértés - a magatartás - *önmagában* nem minősül nemzetközi jogellenes cselekménynek, mivel a másik szükséges elem az államnak való betudhatóság.¹⁰⁶⁰ A kár, amely az ILC kodifikációja előtt hagyományos elem volt, már nem képezi a meghatározás konstitutív részét.¹⁰⁶¹ Az ARSIWA-ból hiányzik a vétkesség vagy a felróhatóság fogalma is. Ez nem azt jelenti, hogy a rendszer a szigorú felelősség fogalmára épül, hanem azt, hogy a felróhatóságot az elsődleges szabályok,¹⁰⁶² tehát a *lex specialis* határozza meg. Ezek pedig ismét speciális és általános szabályokhoz vezetnek, amelyeknek fontos következményei vannak. Nevezetesen az elsődleges és másodlagos kötelezettségek közötti különbség. "Az elsődleges szabályok a nemzetközi jog minden olyan anyagi és eljárási szabályai, amelyek megsértése nemzetközi felelősséget eredményez", míg a másodlagos szabályok azok, amelyek a jogsértés következményeiből fakadnak.¹⁰⁶³ Másodlagos szabály például a jogellenes magatartás abbahagyása vagy a jóvátétel megfizetése. Ezek nemcsak általánosak, hanem maradványszabályok is, és rugalmasan alkalmazkodnak a különféle elsődleges szabályokhoz.¹⁰⁶⁴ A jogsértésből nem csak kötelezettségek, hanem egyéb következmények is keletkeznek. Általános és legnyilvánvalóbb, hogy a nemzetközi jogellenes cselekmény nemzetközi felelősséget von maga után.¹⁰⁶⁵ Közvetettebb következmények közé tartozik az *ex injuria lex non oritur* elve és a segédlet tilalmának szabálya.

¹⁰⁵⁵ Bryan A. Garner (szerk.): Black's Law Dictionary. Fourth Pocket Edition, West, 2006. 289. o.

¹⁰⁵⁶ A nemzetközi jog például a betudhatóság szabályai alapján nem fogadja el, hogy a nemzeti jog mentesítse az állami szerveket, például a fegyveres erőket vagy a titkosszolgálatokat bizonyos normák betartása alól. Ezekben az esetekben a nemzeti jog általában kizárja bizonyos szabályok alkalmazhatóságát bizonyos szervek - általában nem meghatározott - cselekményeire. Ennélfogva ez egy mentesség. Cf.: Robert Colb: The International Law of State Responsibility, An Introduction. Edward Elgar Publishing, 2017. 72. o.

¹⁰⁵⁷ ARSIWA Art. 2.

¹⁰⁵⁸ ARSIWA Art. 3.

¹⁰⁵⁹ ARSIWA Art. 12.

¹⁰⁶⁰ James Crawford: State Responsibility, The General Part. Cambridge University Press 2014. 215. o. és footnote 1.

¹⁰⁶¹ James Crawford, Alain Pellet, Simon Olleson: The Law of International Responsibility. Oxford University Press, 2010. 9-10. o.

¹⁰⁶² Lori Fisler Damrosch, Sean D. Murphy: International Law, Cases and Materials. Seventh Edition, West Academic Publishing, 2001. 492. o.

¹⁰⁶³ Robert Colb: The International Law of State Responsibility, An Introduction. Edward Elgar Publishing, 2017. 7. o.

¹⁰⁶⁴ James Crawford: State Responsibility, The General Part. Cambridge University Press 2014. 65. o.

¹⁰⁶⁵ ARSIWA Art. 1.

Az *ex injuria lex non oritur* meghatározása szerint "[a] nemzetközi jog azon elve, amely szerint a nemzetközi joggal ellentétes cselekmények nem válhatnak a jogsértő számára jogforrássá".¹⁰⁶⁶ Nem akadályozza meg a jogszabálysértést, de megakadályozza annak hatását, és a kívánt pozitív jogkövetkezményeket semmissé teszi.¹⁰⁶⁷ Az ARSIWA nem rögzíti ezt az elvet mint olyat, de az elv egyik fontos következménye, hogy ha a jogellenes cselekmény nem teremthet jogot, akkor az ilyen következmény vagy követelés sem ismerhető el.¹⁰⁶⁸ Az el nem ismerés pedig része az ARSIWA-nak, bár csak a *jus cogens* normák súlyos megsértése esetén.¹⁰⁶⁹ Az el nem ismerés azonban nem azonos a segédlet megtagadásával.

A segédlet megtagadása (*non-assistance*) vagy részesség (*complicity*) mellőzésének szabályáról az ARSIWA 16. cikke kimondja, hogy a jogsértő államnak az elkövetésben való segítése vagy támogatása a támogató állam felelősségét vonja maga után, amennyiben az ismeri a körülményeket és a megsértett norma kötelezi. Ennek megfelelően a komlicitás "a nemzetközi jog egyik alanyának tudatos részvétele egy másikkal felróható nemzetközi kötelezettség megsértésében".¹⁰⁷⁰ A támogató állam azonban nem ugyanazt a nemzetközi jogellenes cselekményt követi el. A kommentár szerint a cselekvő állam elsődlegesen felelős a nemzetközileg jogellenes cselekményért. A bűnszegéd államnak csak támogató szerepe van, amely nem éri el a "társ-cselekmény" vagy "társ-részvétel" szintjét.¹⁰⁷¹

Az ARSIWA példát szolgáltat arra, hogy az erőszak alkalmazásának mellőzésére vonatkozó kötelezettség megsértésének minősül az is, ha egy állam lehetővé teszi egy másik állam számára, hogy területét fegyveres támadás végrehajtására használja.¹⁰⁷² Bár ez azt mutatja, hogy az erőszak alkalmazásának tilalmának megsértéséért a komlicit állam lesz felelős, és nem valamilyen enyhébb fokú felelősségi forma ez, az agresszió KGY definíciója szerint a leírt magatartás az agresszió egyik egyéni formája, ezért a példa nem biztos, hogy a legjobb. Ugyanis az ARSIWA kommentári logikája alapján részességért felelne, még a KGY-i definíció alapján nem támogatásról van szó, hanem éppen az egyik agressziós forma megvalósításáról, ami elsődleges felelősséget vált ki. A kommentár nem tisztázza, de az el nem ismerés elve minden általános nemzetközi jogellenes cselekményre érvényes, nem csak a *jus cogens* súlyos megsértésére. A segítségnyújtás vagy segítség pedig csak cselekmény lehet, a mulasztás kizárt.¹⁰⁷³

2. 1. A *jus cogens* normák megsértése és az állami felelősség

Az ARSIWA 40. cikke adja a keretét az általános nemzetközi jog *jus cogens* erejű normáinak súlyos megsértéséről szóló rövid, de kulcsfontosságú III. fejezetnek. Ezek a rendelkezések nem vonatkoznak

¹⁰⁶⁶ United Nations Department for General Assembly and Conference Management. <https://untarm.un.org/untarm2/en/view/6fe59c6d-9d6a-41bb-997e-d2478a976ec0>

¹⁰⁶⁷ Christopher R. Rossi: *Ex Injuria Jus Non Oritur, Ex Factis Jus Oritur, and the Elusive Search for Equilibrium after Ukraine*. In *Tulane Journal of International and Comparative Law*, Vol. 24. No. 1. (2015), 160. o.

¹⁰⁶⁸ Hersch Lauterpacht: *Recognition in International Law*. Cambridge University Press, 1947. 421-6. o.

¹⁰⁶⁹ ARSIWA Art. 41 (2).

¹⁰⁷⁰ Vladyslav Lanovoy: *Complicity*. In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, online. Utoljára frissítve: 2015 december. para. 1. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e2180?rskey=WMI9PQ&result=8&prd=MPIL>

¹⁰⁷¹ ARSIWA with commentaries. Commentary to Art. 16. para. 1.

¹⁰⁷² *Ibid.* para. 8

¹⁰⁷³ James Crawford: *State Responsibility, The General Part*. Cambridge University Press 2014. 403-4. o.

a *jus cogens* minden megsértésére, ezért van egy küszöbérték (a jogsértés intenzitása).¹⁰⁷⁴ A (2) bekezdés tisztázza, hogy a súlyos jogsértés az államnak a *jus cogens* kötelezettsége teljesítésének durva vagy rendszeres elmulasztása. A szisztematikus a szervezett és szándékos jellegre utal, míg a durva a védett jog közvetlen és nyílt megtámadását jelenti.¹⁰⁷⁵ A *jus cogens* súlyos megsértéséről úgy vélték, hogy az állami bűncselekményekkel egyenértékű, de az erősen kritizált kifejezést¹⁰⁷⁶ végül elhagyták, és mind az államok, mind a tudósok számára kielégítőbb volt az a koncepció, hogy az állami felelősségnek csak egy típusa létezik.¹⁰⁷⁷

A *jus cogens* normák súlyos megsértésének másodlagos következményeit a 41. cikkben találhatók. Az államok kötelesek a súlyos jogsértésnek törvényes eszközökkel és együttműködéssel véget vetni. Nem ismerhetik el jogszerűnek a jogsértés következményét. És nem megengedett a támogatás vagy segítségnyújtás fenntartása - ellentétben a közönséges jogsértésekkel, ahol csak az elkövetés biztosítása tilos. Mind az elismerés, mind a segítségnyújtás megtagadása az *ex injuria lex non oritur* elvéből ered. A kettő közötti alapvető különbség az, hogy a segítségnyújtás megtagadása "a jogellenes helyzetre közvetlenül ható konkrét segítő intézkedéseket" foglal magában, míg az elismerés megtagadása a támogatás kinyilvánításának általánosabb, politikai formáit jelenti.¹⁰⁷⁸ Ez nem jelenti azt, hogy az elismerés csak hivatalos és formális politikai nyilatkozat lehet, hanem az ilyen elismerést feltételező cselekmények is.¹⁰⁷⁹ A gyakorlatban azonban nem mindig könnyű belátni, hogy mi az a jogi igény vagy állapot, amely nem ismerhető el (pl. kínzás esetén).¹⁰⁸⁰

A *jus cogens* megsértésének másik következménye, amely a *ius contra bello* területén óriási jelentőséggel bír, a 26. cikkben került lefektetésre. Ez kizárja az igazolások alkalmazhatóságát a nemzetközi jog valamely imperatív normájának megsértése esetén, tehát itt semmilyen körülmény nem zárhatja ki a jogtalanságot.

Az 50. cikk kizárja az ellenintézkedések alkalmazásának lehetőségét, ha azok valamely *jus cogens* normát sértenének, vagy elérnék az erőszak alkalmazásának tilalmának szintjét. Mivel a kommentár felsorolja a *jus cogens* normákat, és az agresszió tilalma ezek között szerepel, az ARSIWA azt sugallja, hogy nem minden erőszak alkalmazása agresszió, tehát *jus cogens*. Ha azonban ez a helyzet, akkor a jogellenes, de az agresszió szintjét el nem érő erőszak alkalmazása igazolható a jogtalanságot kizáró körülményekkel. Az ellenintézkedések viszont még így sem jelenthetik az Alapokmány. 2. cikke (4) bekezdésének megsértését.

3. Igazolás (*lex generalis*) és felmentés

¹⁰⁷⁴ ARSIWA with commentaries. Commentary to Art. 40. para. 1.

¹⁰⁷⁵ Ibid. para. 8.

¹⁰⁷⁶ Átfogó kritikáért lásd: Joseph H. Weiler: International Crimes of States. De Gruyter, 1989.

¹⁰⁷⁷ Egy másik kérdés, hogy az állami felelősség egyáltalán alkalmas-e a *jus cogens* normák megsértése által okozott súlyos károk enyhítésére. Cf. Lisa Yarwood: State Accountability under International Law, Holding States Accountable for a Breach of *Jus Cogens* Norms. Routledge, 2011.

¹⁰⁷⁸ Helmut Philipp Aust: Complicity and the Law of State Responsibility. Cambridge University Press, 2011. 337. o.

¹⁰⁷⁹ ARSIWA with commentaries. Commentary to Art. 16. para. 5.

¹⁰⁸⁰ James Crawford, Alain Pellet, Simon Olleson: The Law of International Responsibility. Oxford University Press, 2010. 686. o.

Az ARSIWA V. fejezete hat olyan körülményt gyűjtött össze, amelyek kizárják a cselekmény jogellenességét. A kommentár ezeket igazolásnak (*justification*) és felmentésnek (*excuse*) nevezi.¹⁰⁸¹ Ez az ellentmondás némi félreértést és kritikát váltott ki. A doktrína megkülönbözteti ezt a két fogalmat. Míg az igazolás kizárja a cselekmény jogtalanságát, addig a felmentés csak a nemzetközi jogsértésért való felelősséget zárja ki.¹⁰⁸²

Az igazolások között szerepel a hozzájárulás (*consent*) a 20. cikk alapján, de csak akkor, ha azt az egyébként jogellenes cselekményt megelőzően adták meg, és a cselekvő állam nem lépi túl az engedélyt. A 21. cikk az önvédelmet is igazolásként tartalmazza. Az önvédelem az ENSZ Alapokmánya értelmében értendő, és a kommentár szerint nem minden jogsértés igazolható ezzel az igazolással. A nemzetközi emberi jogokat vagy a nemzetközi humanitárius jog szabályait ettől függetlenül tiszteletben kell tartani.¹⁰⁸³ Az ellenintézkedések a 22. cikk szerinti korlátozottak, mely korlátokat a harmadik rész II. fejezete részletezi. A *vis maior* a kötelezettség teljesítését materiálisan lehetetlenné teszi, kivéve, ha az állam hozzájárult a kockázathoz, vagy azt előre láthatta és vállalhatta volna. Ehhez képest a kényszerhelyzet a 23. cikk szerint azt jelenti, hogy az állam nem rendelkezik más lehetőséggel a felelőssége alá tartozó életek megmentésére, mint a jogellenes cselekményhez való folyamodjon. Kivéve, ha a veszély a cselekvő államnak köszönhető, vagy a jogellenes cselekmény hasonló vagy nagyobb veszélyt okoz. A *vis maior* és a kényszerhelyzet között az a különbség, hogy az előbbinél a teljesítés lehetetlen, míg az utóbbinál a kötelezettség teljesítése lehetséges, de helyette más, jelentősebb értékeket kell védeni. Ily módon a szükséghelyzet a 25. cikk szerint a kényszerhelyzethez hasonló: mindkét esetben a teljesítés nem lehetetlen. De a szükséghelyzetben először is az a főszabály, hogy nem igazolható, és csak egy kivétel teszi másként: súlyos és közvetlen veszély fenyegeti az alapvető állami érdeket, és nem sérti súlyosan azon állam alapvető érdekét, amellyel szemben a kötelezettség fennáll. Másodszer pedig a szükségesség az alapvető nemzeti érdekeket védi, míg a vészhelyzet az életeket. Végezetül pedig a 26. cikk kifejezetten kijelenti, hogy nincs helye igazolásnak, ha az a nemzetközi jog valamely kényszerítő erejű normáját sértené.

kifejezés	jelentése
szabály nem alkalmazható	a cselekmény nem tartozik a fogalommeghatározás alá
kivétel	lehetővé teszi az eltérést (egy cselekmény): nincs jogellenes cselekmény - mindenkire alkalmazandó.
mentesség	kizár bizonyos alanyokat a kötelezettségből, amely a többiekre nézve hatályban marad
igazolás	lehetővé teszi, hogy a cselekmény nem minősül jogellenesnek (tények, körülmények miatt), bár máskülönben az lett volna
felmentés	a cselekmény jogellenes cselekménynek minősül, de következményei (felelősség) elmarad.

Esettár és szokásjogi szabályok azonosítása

Az erőszak alkalmazása a hidegháború alatt

I. A koreai háború (1950-1953)

¹⁰⁸¹ ARSIWA with commentaries. Commentary to Chapter V para. 1.

¹⁰⁸² Federica Paddeau: *Justification and Excuse in International Law, Concept and Theory of General Defences*. Cambridge University Press, 2018. 23. o.

¹⁰⁸³ ARSIWA with commentaries. Commentary to Art. 21. para. 3.

a béke megsértése/megszállás/egyveres támadás/egyveres támadás/intervenció/ENSZ-kényszerintézkedés/(megelőző)önvédelem/

1. Tények

A hidegháború talán legpusztítóbb hatása az volt, hogy a két szuperhatalom közvetett konfrontációja miatt számos állam az USA és a Szovjetunió érdekeinek és befolyásának területévé vált. Ez túl gyakran vezetett az egyébként elválaszthatatlan nemzetek és országok megosztottságához. Ezek közül az első Korea volt az 1910 óta fennálló japán megszállás megszűnése után. Az USA és a Szovjetunió adminisztratív okokból (katonai megszállás után tanácskozás) megállapodott Korea felosztásáról a 38. szélességi kör mentén. Korea hamarosan megosztottá vált a nyugati államok által támogatott nacionalisták és a Szovjetunió és a kommunista blokk által támogatott kommunisták között. A híres 38-as északi szélességi kör kvázi határ lett a két entitás között, mindkettő fél azt állította, hogy ugyanannak a Koreának a valódi képviselője. Délen a Koreai Köztársaság, északon a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság jött létre.¹⁰⁸⁴

1950. június 25-én Észak-Korea elsöprő tüzérségi túlerővel teljes körű inváziót indított Dél-Korea ellen. Nem is beszélve a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság (KNK) háttérbeli segítségéről és támogatásáról.¹⁰⁸⁵ A kommunista hadseregek hamarosan elfoglalták Szöult, és a déli és az amerikai erőket a félsziget legvégére, Pusanba szorították. Miután az ENSZ-erők partra szálltak Incheonban, gyors ellentámadással visszazerezték a fővárost, Szöult, és végül elérték a kínai határt. Ezt követően a kínai "önkéntes" csapatok avatkoztak be, amíg a demarkációs vonalnál ismét befagyott a konfliktus.¹⁰⁸⁶ Békétárgyalások kezdődtek az ENSZ és az ellenséges hadviselő felek között. Ennek eredményeként fegyverszüneti megállapodás született.¹⁰⁸⁷

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A koreai háború és az ENSZ ebben való részvétele a világszervezet életének egyik legbefolyásosabb és legmeghatározóbb eseménye maradt. Még akkor is, ha több olyan tényező is van, amely meglehetősen különleges volt, és ezáltal megnehezíti az analóg felhasználást. Az ENSZ frissen alakult, nem egy jól megformált és még nem teljesen kialakult módon működött. Szerveinek hatásköre és az Alapokmány értelmezése meglehetősen képlékeny volt. A környezet még a "kiforrott" hidegháborús korszakhoz képest is sajátos volt, és ami a legfontosabb, az ENSZ összetétele teljesen más volt. Mégis, a konfliktus és az ENSZ válaszána jelentősége mind a mai napig óriási mind az erő alkalmazásával kapcsolatos gyakorlatban, mind az *opinio juris*-ban.

Az 1950-es invázió előtt a Közgyűlés egy határozatban kifejtette, hogy bár a koreai kérdés elsősorban a koreai nép ügye, tehát belső ügy, az ENSZ-nek létre kell hoznia egy bizottságot, amely segíti a demokratikus választások megtartását. A határozat azt is ajánlotta, hogy az új kormánynak azonnal

¹⁰⁸⁴ James F. Schnabel, Robert J. Watson: The Korean War, Part I. History of the Joint Piece of Staff. The Joint Piece of Staf and National Policy, Volume III, Washington, 1998. 1-9. o.

¹⁰⁸⁵ Stanley Sandler: The Korean War, No Victors, No Vanquished. The University Press of Kentucky, 1999. 47. o.

¹⁰⁸⁶ Bruce Cumings: The Korean War, A History. Modern Library, 2010. 21-30. o.

¹⁰⁸⁷ Agreement Concerning a Military Armistice in Korea, 27 July 1953.

nemzeti haderőt kell létrehoznia, és az egyesítés nevében fel kell oszlatnia minden más katonai vagy félkatonai alakulatot.¹⁰⁸⁸ Ennek megfelelően az ENSZ célja egy egységes, demokratikus és független Korea volt. Délen választásokat tartottak az ENSZ-bizottság megfigyelése alatt, amely jelentette a Közgyűlésnek, hogy a választások ott tisztességesek és érvényesek voltak,¹⁰⁸⁹ ezért a Közgyűlés kijelentette, hogy a Koreai Köztársaság és kormánya törvényesen jött létre, tényleges ellenőrzéssel és joghatósággal rendelkezik Korea azon része felett, amelyet a Bizottság megfigyelt, és hogy a Koreai Köztársaság formációja az egyetlen ilyen kormány.¹⁰⁹⁰ Ezzel a KGY elismerte Dél-Koreát, míg azzal, hogy kijelentette, hogy nincs más ilyen kormány, megtagadta az elismerést Észak-Koreától. A két határozatból tehát nyilvánvaló, hogy a KGY álláspontja az volt, hogy a déli kormány a törvényes képviselő, ezért rendszeres fegyveres erőt kell létrehoznia, és fel kell oszlatnia minden más fegyveres alakulatot, és egyesítenie kell Koreát.

Észak-Korea első reggeli támadásának napján a BT elfogadta a 82. határozatot a Szovjetunió jelenléte nélkül, amely távollétével tiltakozott amiatt, hogy nem a KNK Kína képviselője az ENSZ-ben. A BT többi tagja határozatában fenntartotta a Koreai Köztársaság iránti támogatását, megerősítette a 112. és 195. számú közgyűlési határozatokat, és megállapította, hogy "Észak-Korea erői fegyveres támadást intéztek a Koreai Köztársaság ellen", ami a béke megsértését jelenti. Felszólította továbbá az észak-koreai hatóságokat, hogy vonuljanak vissza a 38. szélességi körig és szüntessék be az ellenségeskedést.¹⁰⁹¹ A határozat megfogalmazása ezen a ponton egyértelműen arra utal, hogy a konfliktus kategorizálása nem nemzetközi konfliktus, egyetlen legitim kormánnyal és egy lázadó csoporttal. A még mindig aktív bizottság jelentése is azt a következtetést támasztotta alá, hogy az első támadást az "északi rezsim" követte el. A Cablegram-jelentés szerint a támadás "jól megtervezett, összehangolt és teljes körű invázió" volt. Míg a déli hadműveletek "teljes mértékben védekező jellegűek" voltak.¹⁰⁹² Két nappal az invázió kezdete után a BT tudomásul vette a Koreai Köztársaságnak az ENSZ-hez intézett felhívását "a béke és biztonság biztosítására irányuló hatékony lépések megtételére", és azt ajánlotta a tagállamoknak, hogy nyújtsanak olyan segítséget az áldozat államnak, "amely szükséges lehet a fegyveres támadás visszaveréséhez".¹⁰⁹³ A határozat nem kötelezte a tagokat a segítségnyújtásra, de a megfogalmazás felhatalmazta őket a katonai szerepvállalásra és az erőszak alkalmazására. Ezt az értelmezést támasztotta alá a 84. BT-határozat, amellyel üdvözölte a tagok segítségfelajánlásait, hogy "segítséget nyújtsanak a Koreai Köztársaságnak a fegyveres támadás elleni védekezésben".¹⁰⁹⁴ Azt is világossá tette, hogy ez a segítség "katonai erők"-et jelent, amelyeket ajánlott az Egyesült Államok egységes amerikai parancsnoksága alatt az ENSZ zászlaja alá venni.¹⁰⁹⁵ Végül felkérte az USA-t, hogy tegyen jelentést a BT-nek.¹⁰⁹⁶ Meg kell jegyezni, hogy a megfogalmazás itt nem ajánlott, hanem kért, felszólított (*request*), ami kötelezettségként értelmezendő, ami mögött az áll, hogy az akciót ENSZ-akciónak szánták és tekintették. Ezeknek a határozatoknak jelentős hiányossága természetesen az, hogy hiányzik a BT egyik állandó tagjának támogató szavazata. A Szovjetunió

¹⁰⁸⁸ UNGA Res. 112 (II) of 14 November 1947.

¹⁰⁸⁹ UNGA: Official records of the third session of the general assembly. Supplement no 9.

¹⁰⁹⁰ UNGA Res. 195 (III) of 12 December 1948. para. 2.

¹⁰⁹¹ UNSC Res. 82 of 25 June 1950.

¹⁰⁹² S/1507. Cablegram dated 26 June 1950 from the United Nations Commission on Korea to the Secretary-General transmitting a report concerning the military situation.

¹⁰⁹³ UNSC Res. 83 of 27 June 1950.

¹⁰⁹⁴ UNSC Res. 84 of 7 July 1950 paras. 1-2.

¹⁰⁹⁵ UNSC Res. 84 of 7 July 1950 paras. 3. and 5.

¹⁰⁹⁶ UNSC Res. 84 of 7 July 1950 para. 6.

mindaddig nem vett részt a BT ülésein, és csak 1950 augusztusában tért vissza.¹⁰⁹⁷ A 83. és 84. határozatot Jugoszlávia, India és Egyiptom (el nem kötelezettek) nem támogatta.¹⁰⁹⁸ Norvégia, Kuba és Ecuador támogatta a határozatokat.

Az Egyesült Államok Egyesített Parancsnokságának első jelentése újabb dimenziót adott a misszió indoklásához. A jelentés nagy hangsúlyt fektetett annak megállapítására, hogy a támadás "teljesen provokálatlan invázió" volt, és a Koreai Köztársaság erői "teljes egészében a védelemre szerveződtek". A jelentés a támadás katonai vonatkozásait elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a támadás "gondosan megtervezett, teljes körű invázió volt erőszakkal."¹⁰⁹⁹ Mivel azonban a Szovjetunió augusztusban visszatért, ilyen narratív és jogi álláspontot nem lehetett átvinni, és a BT megszűnt az ENSZ erőfeszítéseinek katalizátora lenni. A Szovjetunió tagadta a korábbi BT-határozatok jogszerűségét, és ennek megfelelően az USA által vezetett hadműveletek ENSZ-zászló alatt történő végrehajtásának jogszerűségét. Moszkva azt állította, hogy az említett határozatok elfogadása "az ENSZ Alapokmányának durva megsértése",¹¹⁰⁰ és "jogilag nem kötelező erejűek", mivel az állandó tagok közül kettő, a Szovjetunió és Kína (a Kínai Köztársaság helyett a KNK) nem volt jelen.¹¹⁰¹ A Szovjetunió még azt is állította, hogy "az Egyesült Nemzetek zászlajának törvénytelen használata az Egyesült Államok koreai katonai műveleteinek fedezésére, olyan műveletekre, amelyek az Egyesült Államok nyílt agresszióját jelentik a koreai nép ellen [...]".¹¹⁰² A Közgyűlés azonban *expressis verbis* kijelentette, hogy "az Egyesült Nemzetek fegyveres erői jelenleg a Biztonsági Tanács ajánlásainak megfelelően tevékenykednek Koreában [...]". Többször hangsúlyozta azt is, hogy a cél az egységes, demokratikus és független Korea, amelyben Dél és Észak egyaránt részt vesz. Az ENSZ-misszió tehát csak addig van jelen, amíg ez a cél el nem érhető.¹¹⁰³ A szovjet állításra egy másik válasz érkezett az ENSZ első főtárgyalójától, Trygve Lie-től, aki jogi szakvéleményt kért az ENSZ Jogi Osztályától a szovjet állítások megalapozottságáról. A Jogi Osztály úgy vélte, hogy a távollét nem egyenlő a vétőjog alkalmazásával, és Kínát az ENSZ döntése értelmében a Kínai Köztársaság képviseli. Ezért az állítások nem megalapozottak.¹¹⁰⁴ Annak ellenére, hogy a BT megbénult, a beavatkozást támogató blokk továbbra is optimista maradt, különösen a 38. szélességi körön túl megszerzett területek után, amelyek most a frontvonalat a kínai határ közelébe húzták. A közgyűléshez szólva Truman kijelentette, hogy az agresszort szétverték, az Alapokmány működik, és a kollektív fellépés teljes sikert aratott.¹¹⁰⁵ Ez a haladó optimizmus az ENSZ-ben az Összefogás a békéért (*Uniting for Peace*) határozathoz vezetett. Bár a Szovjetunió nélkülözhetetlen volt a BT-ben, ezért további lépésekre nem

¹⁰⁹⁷ Thomas M. Franck: *Recourse to Force, State Action Against Threats and Armed Attacks*. Cambridge University Press, 2002. 33. o.

¹⁰⁹⁸ SC Res. 82: támogatta India és Egyiptom, Jugoszlávia tartózkodott.; SC Res. 83: ellene szavazott Jugoszlávia; Egyiptom és India nem vet részt a szavazáson; SC Res. 84: tartózkodott Jugoszlávia, India és Egyiptom is.

¹⁰⁹⁹ Letter dated 24 July 1950 from the Permanent Representative of the United States of America to the President of the Security Council transmitting the 1st report to the Security Council by the United States Government on the course of action taken under the Unified Command (USG) in accordance with the Security Council resolution of 7 July 1950 (S/1588)

¹¹⁰⁰ Official Records. General Assembly, 5th session : 294th plenary meeting, Saturday, 7 October 1950, Flushing Meadow, New York. para. 170.

¹¹⁰¹ para. 171.

¹¹⁰² para. 173.

¹¹⁰³ UNGA Res. 376 (V) of 7 October 1950.

¹¹⁰⁴ Trygve Lie: *In the Cause of Peace*. Macmillan, 1954. p. 336.

¹¹⁰⁵ UNGA 5th session-295th Plenary Meeting – Speech by U.S President Harry S. Truman. 24 October 1950.

lehetett számítani, a nyugati államok és szövetségeseik elsöprő többséggel rendelkeztek a KGY-ben. Így, hogy "kitöltsék a meglévő vákuumot", az USA vezetésével a KGY többsége elfogadta a híres 377-es határozatot.¹¹⁰⁶ A határozat legtöbbit idézett része a következőképpen hangzik:

[A KGY] úgy határoz, hogy ha a Biztonsági Tanács az állandó tagok egyhangúságának hiánya miatt nem gyakorolja a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vonatkozó elsődleges felelősségét bármely olyan esetben, amikor a béke veszélyeztetése, a béke megsértése vagy agresszió történik, a Közgyűlés haladéktalanul megvizsgálja az ügyet azzal a céllal, hogy a tagoknak megfelelő ajánlásokat tegyen a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vagy helyreállítására irányuló kollektív intézkedésekre, beleértve a béke megsértése vagy agresszió esetén a fegyveres erő alkalmazását, ha szükséges.¹¹⁰⁷

A határozat rendszeres és alapos tudományos értelmezés tárgyát képezte és képezi ma is,¹¹⁰⁸ ezért itt csak azt emelem ki, hogy a Közgyűlés többsége nemcsak úgy vélte, hogy a szerv hatáskörein belül járt el, hanem hogy eleget tett a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában való részvételi kötelezettségének. A preambulum is alátámasztja a BT demokratikus felfogását, amelynek tagjai az ENSZ valamennyi tagjának nevében járnak el. Az határozatot 52 szavazattal,¹¹⁰⁹ 5 ellenében¹¹¹⁰ és 2 tartózkodás¹¹¹¹ mellett fogadták el. A határozatot tehát csak a szocialista blokk utasította el nem szavazattal.¹¹¹²

¹¹⁰⁶ Christina Binder: Uniting for Peace Resolution (1950). In Max Planck Encyclopedia of Public International Law online. para. 8. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e568?rkey=rKU2lu&result=1&prd=OPIIL>

¹¹⁰⁷ UNGA Res. 377 (V) of 3 November 1950. para. 1.

¹¹⁰⁸ Cf. inter alia: Keith S. Petersen: The Uses of the Uniting for Peace Resolution since 1950. In *International Organization*, Vol. 13, No. 2 (Spring, 1959), 219–232. o.; L. H. Woolsey: The 'Uniting for Peace' Resolution of the United Nations. In *American Journal of International Law*, vol. 45, no. 1, 1951, 129–137. o.; Juraj Andrassy: Uniting for Peace. In *American Journal of International Law*, vol. 50, no. 3, 1956, 563–582. o.; Jean-François Guilhaudis: Considérations sur la pratique de « l'Union pour le maintien de la paix. In *Annuaire Français de Droit International*, Année 1981 No. 27. 382–398. o.; Harry Reicher: The Uniting for Peace Resolution on the Thirtieth Anniversary of Its Passage. In *Columbia Journal of Transnational Law*, vol. 20, no. 1, 1982, 1–50. o.; Jacques Leprette: Le Conseil de sécurité et la Résolution 377 A (1950). In *Annuaire Français de Droit International*, Année 1988, No 34. 424–435. o.; Christian Tomuschat: Uniting for Peace — Ein Rückblick Nach 50 Jahren. In *Die Friedens-Warte*, vol. 76, no. 2/3, 2001, 289–303. o.; Michael Ramsden: Uniting for Peace in the Age of International Justice. In *Yale Journal of International Law Online*, Vol. 41, 2015–2016, 1–23. o.; Andrew J. Carswell: Unblocking the UN Security Council: The Uniting for Peace Resolution. In *Journal of Conflict and Security Law*, Volume 18, Issue 3, Winter 2013, 453–480. o.; Jean Krasno, Mithusi Das: The Uniting for Peace resolution and other ways of circumventing the authority of the Security Council. In Bruce Cronin, Ian Hurd (szerk.): *The UN Security Council and the Politics of International Authority*. 1st edition, Routledge, 2008.; Larry D Johnson: 'Uniting for Peace': Does It Still Serve Any Useful Purpose? In *American Journal of International Law Unbound*, vol. 108, 2014, 106–115. o.; Michael P. Scharf: Power Shift: The Return of the Uniting for Peace Resolution. In *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 55 (2023), 217–250. o.;

¹¹⁰⁹ General Assembly, 5th session: 302nd plenary meeting, Friday, 3 November 1950, Flushing Meadow, New York. In *Official records of the General Assembly, 5th session, plenary meetings, verbatim records of meetings, Volume 1: 19 September to 15 December 1950 - UNA(01)/R3 - 341-351. o.*

¹¹¹⁰ Ibid. Csehszlovákia; Lengyelország; Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságok; Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége; Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaságok..

¹¹¹¹ Ibid. India, Argentína. Nota bene, Egyiptom a határozat mellett szavazott, annak ellenére, hogy a Res. 83 esetén nem szavazott, és a Res. 84 esetén tartózkodott.

¹¹¹² Nem beleértve Jugoszláviát, aki nem szavazott..

De a diadal túl korai volt. 1950. november 29-én a KNK beavatkozott, és csapatokat küldött az ENSZ-kontingensek ellen. A döntés politikai motivációja a Kína és a viszonylag újonnan létrehozott kommunista rezsim elleni amerikai támadástól való félelem volt.¹¹¹³ Jogi értelemben ez megelőző önvédelemnek minősül. Az orosz vétó miatt a BT már nem tudott elfogadni egy olyan határozatot, amely elítélte volna "az észak-koreai hatóságokat az ENSZ-szel szembeni folyamatos dacolásukért", és felszólított volna minden államot, hogy ne segítsék az északi rezsimet.¹¹¹⁴ Az USA vezette nyugati államok el akarták ítélni a "kínai kommunista katonai egységek" beavatkozását és felszólítani őket a visszavonulásra, a Szovjetunió azonban megvétózta a tervezetet a BT-ben.¹¹¹⁵ A tervezetet a "Panasz a Koreai Köztársaság elleni agresszió miatt" témakörben fogalmazták meg, azonban a tervezet szövege nem használta az agresszió kifejezést, és nem azonosította a KNK-t agresszorként. Az ülésen a KNK is részt vett a BT előzetes meghívására.¹¹¹⁶ A KNK azt állította, hogy az USA fegyveres erővel avatkozott be Korea belügyeibe, jogtalanul bitorolta az ENSZ zászlaját, és azt állította, hogy az USA koreai agresszív háborúja elérte Kínát, megsértve annak légtérét, mivel egyes légi csapások kínai határt átlépték. Ezért a KNK képviselője azt kérdezte az USA-tól, hogy "[e]zek a cselekmények kínai tulajdont károsítottak és kínai embereket öltek meg [...] ez ne lenne agresszió?"¹¹¹⁷ Ezt a narratívát és vádat a Szovjetunió támogatta, hozzátéve azt is, hogy az USA nemcsak agressziót követett el Korea és Kína ellen,¹¹¹⁸ hanem célja, hogy "bárkit és mindenkit *in absentia* agresszióért ítéljenek el"¹¹¹⁹ Valóban, a Szovjetunió támogatta a KNK állítását, amely szerint a Koreában működő amerikai erők átlépték a határt és jogtalanul kárt okoztak, valamint megsértették a KNK szuverenitását.¹¹²⁰ Az USA nem ismert el semmilyen ilyen szándékos cselekményt, de ígéretet tett arra, hogy ha volt is ilyen, az véletlenszerű volt, és az USA jóvátételt fog fizetni. A szovjet határozattervezetet, amely elítélte volna az amerikaiak "Kína területének légierő általi bombázását", azonban nem fogadták el. Csak a Szovjetunió szavazott mellette, Kína (Tajvan) nem vett részt a szavazáson, Jugoszlávia tartózkodott.¹¹²¹

A Koreáról folytatott vita a BT-ben elérte azt a pontot, ahol nem volt további mozgástér. A Szovjetunió megvétózhatott volna bármilyen érdemi rendelkezést, de az USA még mindig a tagok többségét vezette. Ezért sem a szovjet kezdeményezések, sem az amerikai tervezetek nem mehettek át. Így a BT egyhangúlag (!) törölte az ügyek listájáról a "Panasz a Koreai Köztársaság elleni agresszió miatt" pontot.¹¹²² A tervezetet az Egyesült Királyság nyújtotta be, arra hivatkozva, hogy a vita elérte azt a pontot, amikor a Tanács nem gyakorolja funkcióját a koreai problémával kapcsolatban.¹¹²³ A

¹¹¹³ Cf.: Hao Yufan, Zhai Zhihai: China's Decision to Enter the Korean War: History Revisited. In The China Quarterly. Vol. 121. 1990. 94-115. o.

¹¹¹⁴ Draft resolution S/1653 megvétózta a SZU itt: 496th meeting of the SC (5 September 1950).

¹¹¹⁵ Draft resolution S/1894 megvétózta a SZU itt: 530th meeting of the SC (30 November 1950).

¹¹¹⁶ UNSC Res. 88 (1950) of 8 November 1950.

¹¹¹⁷ SC Official Records. Mr. Wu Hsiu -Chuan (PRC) in 530th meeting of the SC (30 November 1950), S/PV.530.

¹¹¹⁸ Beleértve Taivant. Cf.: Draft resolution S/1921 submitted by the Central Government of the PRC and sponsored by the USSR, ezt nem fogadták el 9 nem szavazattal és 1 igennel (SZU). Még az el nem kötelezett államok (Egyiptom és India) is ellene szavaztak.

¹¹¹⁹ SC Official Records. (USSR) in 530th meeting of the SC (30 November 1950), S/PV.530.

¹¹²⁰ Draft resolution S/1745/Rev. by the USSR. Not adopted in the 501st meeting of the SC (12 September 1950).

¹¹²¹ SC Official Records. 501st meeting of the SC (12 September 1950) S/PV.501.

¹¹²² UNSC Res. 90 (1950) of 31 January 1951.

¹¹²³ SC Official Records. S/PV.531 (UK) in 531st meeting of the SC (31 January 1951) para. 36.

törlés azonban nem jelenti a már meghozott BT-intézkedések érvénytelenségét.¹¹²⁴ A Szovjetunió szintén támogatta a tervezetet, mondván, hogy a napirendi pontot jogellenesen vették fel a napirendre. A konfliktus polgárháború volt, amelyre az agresszió nem alkalmazható, "mert agresszióra akkor és ott kerül sor, amikor és ahol egy állam megtámad egy másik államot".¹¹²⁵ Agressziót a jogi definíció szerint csak az USA követhetett el Korea ellen, a szovjet képviselő szerint.¹¹²⁶ Válaszként a brazil küldött kifejtette, hogy a Szovjetunió a reguláris kínai hadsereget önkéntesekké, a kommunista agressziót pedig amerikai agresszióvá alakította át.¹¹²⁷

Ismét a Közgyűlésen volt a feladat, hogy foglalkozzon az összetett problémával, most már az Összefogás a békéért határozat muníciójával. A Közgyűlés hamarosan olyan határozatot hozott, amely elítélte a KNK-t a Korea elleni agresszió miatt, mivel segítséget nyújtott az észak-koreai hatóságok folyamatban lévő inváziójához és agressziójához.¹¹²⁸ Ezt az határozatot nem csak az teszi figyelemre méltóvá, hogy ez az első alkalom, hogy egy ENSZ-szerv *expressis verbis* elítéli az agressziót, mint olyat. Sokkal inkább az, hogy túllépi a BT határozat-tervezetét, amely nem használta az agresszió kifejezést, és nem nevezte meg az agresszort, azaz a KNK-t. A határozat azt is kijelentette, hogy a KNK által az agresszor Észak-Koreának nyújtott segítség maga is agressziónak minősül. Végül a határozat megerősítette, hogy az USA által vezetett misszió az ENSZ kollektív akciója.¹¹²⁹ Az határozat 44 támogató szavazatot kapott, 9 tartózkodás¹¹³⁰ és 7 ellenszavazat mellett.¹¹³¹ A közgyűlés, hogy a határozatnak következményei legyenek, elfogadott egy másik határozatot is, amelyben minden tagnak azt ajánlotta, hogy a fegyverekre, fegyverzetre és egyéb haditechnikai eszközökre vonatkozó embargót vezessenek be a KNK és Észak-Korea ellen.¹¹³² A határozatot 47:0 arányban, 8 tartózkodás mellett fogadták el.¹¹³³ Az 5 szocialista állam¹¹³⁴ nem vett részt a szavazásban.¹¹³⁵

Az ENSZ és a Közgyűlés utolsó lépése a koreai fegyverszünet megkötése és elismerése volt. Még 1953-ban megkötötték a megállapodást, és a Közgyűlés üdvözölte és jóváhagyta az eredményt, remélve, hogy egy békekonferencián keresztül el lehet érni egy független, egységes és demokratikus Koreát.¹¹³⁶ A KGY elismerését fejezte ki a Koreai Köztársaság és az összes segítő állam katonái felé

¹¹²⁴ SC Official Records. S/PV.531 (UK) in 531st meeting of the SC (31 January 1951) para. 39.

¹¹²⁵ SC Official Records. S/PV.531 (USSR) in 531st meeting of the SC (31 January 1951) para. 40.

¹¹²⁶ SC Official Records S/PV.531 (USSR) in 531st meeting of the SC (31 January 1951) paras. 41-2.

¹¹²⁷ SC Official Records. S/PV.531 (Brazil) in 531st meeting of the SC (31 January 1951) para. 56.

¹¹²⁸ UNGA Res. 498 (V) of 1 February 1951. para. 1.

¹¹²⁹ UNGA Res. 498 (V) of 1 February 1951. paras. 3-4.

¹¹³⁰ Egyiptom, Indonézia, Pakisztán, Szaúd-Arábia, Svédország, Szíria, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán. Nota bene: Szaúd-Arábia közölte, hogy nem vesz részt a szavazásban, de az elnök ezt tartózkodásként értékelte, mivel nem volt szabály a részvétel hiányára.

¹¹³¹ India, Lengyelország, Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Burma, Belorusz Szovjet Szocialista Köztársaság, Csehszlovákia.

¹¹³² UNGA Res. 500 (V) of 18 May 1951. para. 1. (a).

¹¹³³ tartózkodó államok voltak: Afganisztán, Burma, Egyiptom, India, Indonézia, Pakisztán, Svédország, Szíria.

¹¹³⁴ Belorusz Szovjet Szocialista Köztársaság, Csehszlovákia, Lengyelország, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége.

¹¹³⁵ Az elnök elismerte azt a következetlenséget, hogy korábban a "nem részvételt" a tartózkodásnak számította, de ekkor különbséget tett a kettő között. Cf.: GA Official Records. (President) in 330th Plenary Meeting of the GA. (18 May 1951) A/PV.330 para. 137.

¹¹³⁶ UNGA Res. 711 (VII) of 28 August 1953.

is, akik "ellenálltak az agresszióknak, és ezzel fenntartották a szabadság és a béke ügyét".¹¹³⁷ A Közgyűlés ismét megerősítette, hogy az akció egy kollektív ENSZ katonai művelet volt "a fegyveres agresszió visszaverésére", amely sikeres volt, bizonyítva az ENSZ Alapokmány hatékonyságát.¹¹³⁸ A második határozat értékes képet adhat az agresszió *opinio juris*-éről, mivel fenntartotta, hogy a Koreai Köztársaság a KNK és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság fegyveres agressziójának áldozata. Bár ez az értékelés valóban zavaros, mivel ezeknek az entitásoknak az államisága nem állapítható meg, a koreai háború végén minden bizonnyal legalábbis *de facto* államnak tekintették őket.¹¹³⁹ A 711 (A) határozatot 43:5 arányban, 10 tartózkodás mellett fogadták el. A 712. határozatot 53:5 arányban, tartózkodás nélkül fogadták el.

2. 2. A kiválasztott határozat (tervezet) összefoglalása

határozat	feltételek	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott	a részvétel elmaradása
S/Res/82	a béke megsértése/a z észak-koreai hatóságok fegyveres támadása	<i>megállapítja a béke megsértését és visszavonulásra szólít fel</i>	9 ¹¹⁴⁰	0	1 ¹¹⁴¹	1 ¹¹⁴²
S/Res/83	a béke megsértése/a z észak-koreai hatóságok fegyveres támadása	azt <i>ajánlja</i> a tagoknak, hogy segítsenek (akár erőszakkal is) a fegyveres támadás visszaverésében	7 ¹¹⁴³	0	1 ¹¹⁴⁴	3 ¹¹⁴⁵
S/Res/84	a béke megsértése/a z észak-koreai	azt <i>ajánlja</i> , hogy a tagok katonai erőket biztosítsanak <i>felhatalmazza az</i>	7 ¹¹⁴⁶	0	3 ¹¹⁴⁷	1 ¹¹⁴⁸

¹¹³⁹ Az ENSZ és a támogató államok nem tettek egyértelmű különbséget a konfliktus jellegét illetően. A helyzetet

¹¹⁴⁸ SZU (nincs jelen).

	támadása	kér				
A/Res/376(V)	fegyveres támadás az észak-koreai hatóságok részéről	Megerősíti <i>(szem előtt tartva)</i> , hogy az Egyesült Államok által vezetett művelet az ENSZ nevében	47 ¹¹⁴⁹	5 ¹¹⁵⁰	7 ¹¹⁵¹	0
A/Res/377(V)	agresszorok; a béke megsértése vagy agresszív cselekedet	<i>úgy határoz</i> , hogy a közgyűlés megvizsgálja az ügyet, és <i>ajánlásokat</i> fogad el, ha a BT egyhangúság hiányában nem tud eljárni,	52 ¹¹⁵²	5 ¹¹⁵³	2 ¹¹⁵⁴	0
Draft res. S/1653	beavatkozás	<i>elítéli a</i> kínai kommunista katonai egységek beavatkozását	9 ¹¹⁵⁵	1 ¹¹⁵⁶	1 ¹¹⁵⁷	0
Draft res. S/1745	bombázás	amerikai bombázások, mint jogellenes cselekmények elítélése	1 ¹¹⁵⁸	8 ¹¹⁵⁹	1 ¹¹⁶⁰	1 ¹¹⁶¹

¹¹⁴⁹ nem rögzített.

¹¹⁵⁰ nem rögzített, de feltehetőleg: Csehorszag; Lengyelország; Ukrajna; SZU; Fehéroroszország.

¹¹⁵¹ nem rögzített.

¹¹⁵² Costa Rica, Kuba, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyiptom, El Salvador, Etiópia, Franciaország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, Indonézia, Indonézia, Irán, Irak, Izrael, Libéria, Luxemburg, Mexikó, Hollandia, Mexikó, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Szaúd-Arábia, Svédország, Thaiföld, Törökország,- Dél-afrikai Unió, Egyesült Királyság, USA, Uruguay, Venezuela, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Ausztrália, Belgium, Bolívia, Brazília, Burma, Kanada, Chile, Kína, Kolumbia, Szíria.

¹¹⁵³ Csehszlovákia; Lengyelország; Ukrajna; Szovjetunió; Fehéroroszország.

¹¹⁵⁴ India, Argentína.

¹¹⁵⁵ Kína, Kuba, Ecuador, Egyiptom, Franciaország, India, Norvégia, UK, USA.

¹¹⁵⁶ SZU (véto).

¹¹⁵⁷ Jugoszlávia.

¹¹⁵⁸ SZU.

¹¹⁵⁹ Kína, Kuba, Ecuador, Egyiptom, Franciaország, India, Norvégia, UK, USA.

¹¹⁶⁰ Jugoszlávia.

¹¹⁶¹ Kína.

A/Res/498(V)	agresszió	<i>megállapítja</i> , hogy a KNK agressziót követett el azért, hogy segítséget nyújtott a már elkövetett koreai agresszióhoz	44 ¹¹⁶²	7 ¹¹⁶³	9 ¹¹⁶⁴	0
A/Res/500(V)	agresszió ¹¹⁶⁵	Fegyverembargó alkalmazását <i>javasolja</i>	47 ¹¹⁶⁶	0	7 ¹¹⁶⁷	5 ¹¹⁶⁸
A/Res/712(VII)	agresszió	<i>Tiszteleg</i> azok előtt, akik ellenálltak az agresszióknak; <i>elégedettségét fejezi ki</i> a fegyveres agresszió visszaverése miatt. - Ezért fenntartja, hogy a KNK és a KNDK agressziót követett el.	53 ¹¹⁶⁹	5 ¹¹⁷⁰	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

¹¹⁶² Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Etiópia, Franciaország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, Irán, Irak, Izrael, Libanon, Libéria, Luxemburg, Mexikó, Hollandia, Mexikó, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Thaiföld, Törökország, Dél-afrikai Unió, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, Amerikai Egyesült Államok, Uruguay, Venezuela, Argentína, Ausztrália, Belgium, Bolívia, Brazília, Kanada, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Kuba, Dánia.

¹¹⁶³ India, Poland, Ukraine, USSR, Burma, Belarus, Czechoslovakia.

¹¹⁶⁴ Egyiptom, Indonézia, Pakisztán, Szaúd-Arábia, Svédország, Szíria, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán.

¹¹⁶⁵ A preambulumban adja meg a kontextust. A lényeg az, hogy az embargót az agresszióra adott válaszként ajánlották, ezért az állásfoglalás támogatása egyben az agresszió állításának támogatását is jelentette.

¹¹⁶⁶ USA, Uruguay, Venezuela, Jemen, Jugoszlávia, Argentína, Ausztrália, Belgium, Bolívia, Brazília, Kanada, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Kuba, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Etiópia, Franciaország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, Irán, Irak, Izrael, Libanon, Libéria, Luxemburg, Mexikó, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország, Dél-afrikai Unió, UK.

¹¹⁶⁷ Afganisztán, Burma, Egyiptom, India, Indonézia, Pakisztán, Svédország, Szíria.

¹¹⁶⁸ Csehszlovákia; Lengyelország; Ukrajna; Szovjetunió; Fehéroroszország.

¹¹⁶⁹ nem került rögzítésre, de mivel az 5 ellenszavazat a szocialista blokkból érkezett, az összes többi állam támogatta az állásfoglalást.

¹¹⁷⁰ nem rögzített, de feltehetően: Csehszlovákia; Lengyelország; Ukrajna; Szovjetunió; Fehéroroszország.

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
KNDK	de facto állam	fegyveres támadás, amely ellenségeskedést indít	invázió	Korea egyesítése	NIAC és belpolitikai ügy	szabály nem alkalmazható	elítelt
KNK	de facto állam	beavatkozás	invázió	az USA vezette imperialista koalíció veszélyezteti a kínai biztonságot	(megelőző) önvédelem	kivétel	elítelt
US	állam	belföldi konfliktusba való beavatkozás	invázió	a független, demokratikus és egységes Korea megteremtésében való segítségnyújtás, az agresszió visszaverése	ENSZ végrehajtás	kivétel	elfogadott
		kínai terület bombázása (a koreai konfliktus során nem tartották tiszteletben a határokat).	bombázás	ha igen, akkor csak véletlenül, és a kártérítést kifizetik.	elegendő gravitáció hiánya	felmentés	elfogadott

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Az agresszió egy állam által egy másik állam ellen alkalmazott erőszak. Az agressziót *de facto* államok is elkövethetik.

Gyakorlat: Az észak-koreai hatóságok (KNDK) megtámadták a Koreai Köztársaságot. A koreai háború idején egyikük sem volt ENSZ-tag. A Koreai Köztársaságot elismerte az ENSZ, míg a KNDK-t nem. Gyakorlatilag az entitások államiségét nem rendezték, de még az ENSZ-határozatok és a találkozó részt vevő államok képviselőinek zavaros nyelvezete is arra utal, hogy kétes elismerésük ellenére mindkét entitást *de facto* államként kezelték. Ugyanez vonatkozik a Kínai Népköztársaságra is, amely Kína túlnyomó többsége (mind területileg, mind népességileg) felett megkérdőjelezhetetlen tényleges ellenőrzéssel rendelkezett. A KNK-t *de facto* államként kezelték. Tekintettel arra, hogy a 3314. hat. kifejezetten kimondja, hogy az államok nem csak ENSZ-tagok lehetnek, a koreai háború és annak résztvevői a gyakorlat egyik elemét nyújtják annak az állításnak az alátámasztására, hogy az agresszió államközi fogalom (függetlenül a *de facto* vagy *de jure* államiségtől). A gyakorlat itt a KNDK és a KNK fellépése, az Koreai Köztársaság és az ENSZ-erők elleni fegyveres támadásuk.

Mivel az agresszió egy tilalom, a szabályt nem a cselekvés, hanem a tétlenség támasztja alá. Ebben az esetben ez más államok *opinio juris*-ával mutatható be, amely elítéli a tilalmat megsértő *de facto* államok tevékenységét.

Opinio juris megjelenik: S/Res/82; S/Res/83; S/Res/84; Draft res. S/1653; A/Res/498(V) A/Res/500(V); A/Res/712(VII) és ami még fontosabb, az államok hozzáállása ezekhez. A határozatokat az ENSZ-tagok többsége támogatta, még akkor is, ha ez egy kevésbé reprezentatív, ekkor még nyilvánvalóan nyugati dominanciájú államokból álló csoportot jelentett. Megjegyzendő azonban, hogy dél-amerikai államok is támogatták a dokumentumokat, és nyugat-csatlós jellegük inkább megkérdőjelezhető. Összegzésként a számok a következők:

	Inkluzív támogatás: % ¹¹⁷¹	Kizárólagos támogatás: % ¹¹⁷²	Átlagos támogatás: % ¹¹⁷³
--	---------------------------------------	--	--------------------------------------

¹¹⁷¹ Csak az "igen" és az "ellene" szavazatok összehasonlítása. A tartózkodást vagy a nem részvételt ez számolja. Ez a módszer a "mellette" szavazatoknak kedvez, mivel a távolmaradás általában erős ellenállást jelent, nem pedig az érdeklődés hiányát. A tartózkodást itt nem számolják. Tartózkodásnak eleve sokrétű oka lehet, van, hogy ellenzést, vagy hogy támogatást adna az állam, de valamilyen okból, vagy az egyensúly fenntartása végett mégsem áll be egyik táborba sem.

¹¹⁷² Csak az "igen szavazatok" közül számolja a szabály támogatását, a tartózkodást pedig a szabály ellenzésének tekinti, annak ellenére, hogy tudja, hogy a tartózkodás általában nem a szabály teljes elutasítását jelenti, hanem inkább politikai manővert. Ez a módszer tehát az ellenzéknek kedvez.

¹¹⁷³ Az inkluzív és a kizárólagos támogatási modellből az átlag megpróbál egyensúlyt teremteni egy átfogóbb eredmény érdekében anélkül, hogy túlbonyolított matematikai modelleket alkalmazna. Egyszerű átlagot használ.

S/Res/82	100	81	91
S/Res/83	100	64	82
S/Res/84	100	64	82
Draft res. S/1653	90	81	86
A/Res/498(V)	86	73	80
A/Res/500(V)	100	78	89
A/Res/712(VII)	91	88	90

Az egységesség legjelentősebb hiánya az S/Res/83 és 84 esetében tapasztalható, amelyek katonai segítségnyújtást ajánlanak az engedélyezett amerikai parancsnokság alatt. Összességében azonban a határozatokat az államok meggyőző többsége támogatta, tehát akkoriban az államok valóban támogatták azt az értelmezést, hogy az agressziót *de facto* államok is elkövethetik.

b) Az első állam, amelyik erőszakot alkalmaz, *prima facie* agresszor, kivéve, ha nincs kellő súlyosság: kisebb határincidensek.

c) A kisebb incidensekre reagáló önvédelem egy másik állam területén nem képez kivételt az erőszak alkalmazásának tilalma alól.

Gyakorlat: Az ENSZ felhatalmazása alapján tevékenykedő amerikai csapatok állítólag károkat okoztak kínai tulajdonban és embereket öltek meg a Kínai Népköztársaság területén. Amint azt fentebb kifejtettük, az USA nem ismerte el ezeket az atrocitásokat, de nem zárta ki a lehetőségüket. Az USA kijelentette, hogy amennyiben bármilyen erő alkalmazása történt kínai terület ellen, az véletlen és nem szándékos volt, és az USA meg fogja fizetni az okozott károkat. Az USA cselekedete *szigorúan véve* agresszióként minősülhet, mivel egy másik (de facto) állam elleni fegyveres támadásról van szó. A cselekmény súlyossága (a küszöbértéket nem csak a mennyiségi hatások, hanem a szándék megléte vagy hiánya is meghatározza) azonban meglehetősen alacsony volt. Egy másik, ezzel a problémával kapcsolatos gyakorlat a KNK-é, amely Koreában az önvédelem megalapozására hivatkozott az incidensre. A KNK tehát arra utalt, hogy az első erő alkalmazása fegyveres támadás, agresszió volt a KNK ellen. És válaszként a központi kormány csak másodikként folyamodott erő alkalmazásához (egy másik állam területén).

Opinio juris kifejezett: Bár a szovjetek és a KNK a BT ülésein agresszióval vádolta az USA-t, még a res. S/1745 számú, a Szovjetunió által benyújtott tervezet is kerülte az agresszió kifejezést, vagy akár az erőszak alkalmazását a Kína területét ért amerikai bombázással kapcsolatban. A tervezetet nem fogadták el, mivel azt csak a Szovjetunió támogatta (lásd alább). A KNK érveit a Közgyűlésben szintén nem fogadták el kivételként (önvédelem), mint a későbbi, a KNK Koreával szembeni agresszióját elítélő határozatokban (ld. fentebb).

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/1745	10	0,9	5,5

II. Tajvan amerikai megszállása mint állítólagos agresszió (1950)

agresszió/invázió/megszállás/kormányzati meghívás

1. Tények

Mivel a kínai polgárháború véget ért, a nacionalistáknak vissza kellett vonulniuk, és Tajvan szigetét kellett megtartaniuk, míg a kommunisták gyakorlatilag a szárazföld felett gyakoroltak tényleges ellenőrzést. A nacionalistákat az USA támogatta, amely az amerikai hetedik flottát telepítette a sziget védelmére a KNK inváziójától tartva. Június 7-én Truman elnök rendelte el a Tajvan-szoros „nezztralizálását,” amely operáció (Taiwan Patrol Force) ilyen formában 1979-ig tartott.¹¹⁷⁴ Az USA katonai jelenlétére reagálva a Kínai Népköztársaság Központi Népi Kormánya kérte az ENSZ-t és a BT-t, hogy tárgyalják meg a kínai terület, azaz Tajvan fegyveres invázióját és megszállását, és ítélik el azt agresszióknak.

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A Kínai Köztársaság képviselője kifejtette, hogy mindenki tudja, hogy kormánya teljes ellenőrzést gyakorol Tajvan szigete felett, függetlenül annak jogi státuszától. Kijelentette továbbá, hogy nincs szó amerikai agresszióról. Ehelyett azt állította, hogy a kommunisták a szovjet imperializmus elleni minden harcot agresszióknak mutatnak be, elrejtve a valódi agresszorokat, magukat.¹¹⁷⁵ A BT előtt két határozattervezet volt. A Szovjetunió által javasolt S/1757-es határozat célja az volt, hogy elítélje az USA-t az agresszióért, amely fegyveres erővel történő invázió formájában Kína elidegeníthetetlen részének megszállása, valamint a belügyekbe való beavatkozás formájában valósult meg.¹¹⁷⁶ Egy másik, a KNK által javasolt és a Szovjetunió által támogatott tervezet a "nyílt és közvetlen agresszió", "fegyveres agresszió" megfogalmazást használta, és tartalmazta az okkupáció fogalmát is.¹¹⁷⁷ A határozatokat nem fogadták el, csak a Szovjetunió szavazott mellette.¹¹⁷⁸ Ezért az állítást elutasították. A kérdés nem került a közgyűlés elé.

2. 2. A kiválasztott határozat (tervezet) összefoglalása

határozat	feltételek	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott	nem szavazott
Draft Res. S/1757	fegyveres agresszió	az amerikai agresszió elítélése	1 ¹¹⁷⁹	9 ¹¹⁸⁰	0	1 ¹¹⁸¹
Draft Res. S/1921	nyílt és közvetlen	az amerikai agresszió elítélése	1 ¹¹⁸²	9 ¹¹⁸³	0	1 ¹¹⁸⁴

¹¹⁷⁴ Bruce A. Elleman: High Seas Buffer. In U.S. Naval War College Digital Commons, Newport Papers, 38. (2012) 1. o.

¹¹⁷⁵ Official Records, (China) 492nd meeting of the SC (29 August 1950).

¹¹⁷⁶ Draft Res. S/1757 of 2 September 1950.

¹¹⁷⁷ Draft Res. S/1921 of 30 November 1950.

¹¹⁷⁸ SC Official Records. 530th meeting of the SC (30 November 1950). S/PV/530.

¹¹⁷⁹ SZU.

¹¹⁸⁰ Kína, Kuba, Ecuador, Egyiptom ; Fro, Norvégia, UK, USA, Jugoszlávia.

¹¹⁸¹ India

¹¹⁸² SZU.

¹¹⁸³ Kína, Kuba, Ecuador, Egyiptom ; Fro, Norvégia, UK, USA, Jugoszlávia.

¹¹⁸⁴ India

	agresszió					
--	-----------	--	--	--	--	--

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
US	állam	katonai jelenlét a szigeten és környékén	invázió és megszállás	a törvényes kormány támogatása	a kormány meghívása	szabály nem alkalmazható	elfogadott

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.

Gyakorlat: az USA katonai segítséget nyújtott az Kínai Köztársaság kormányának egy (hallgatolagos/rejtett) megállapodás (meghívás) értelmében a lázadó csoportok elleni harcban. Ugyanez a gyakorlat a másik oldalon is megfigyelhető. A Szovjetunió katonai segítséget nyújtott a KNK-nak, mivel a szovjetek ez utóbbi entitást Kína törvényes kormányának ismerték el.

Opinio juris kifejezve: a határozattervezetek elutasítása: S/1757 és 2921. Megjegyzendő azonban, hogy az *opinio juris* még erősebb is lehet, mint azt az elutasítás *önmagában* sugallja. Az egész hidegháború erre az *opinio juris-ra* épült. A valódi kérdés sosem az volt, hogy a kormány meghívására történő beavatkozás jogszerű-e vagy sem. Az ütközés a körül a kérdés körül volt jelen, hogy melyik kormány a törvényes. A rövid, és alacsony érdekű tajvani epizódban is az egész vita valójában a kormány elismeréséről szólt, és ennek megfelelően arról, hogy melyik entitás képviseli Kínát.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Tervezet res. S/1757	10	0,9	5,5
Tervezet res. S/1921	10	0,9	5,5

III. A szuezi válság (1956)

önvédelem nem állami szereplőkkel szemben/beavatkozás/ultimátum/békekényszerítés/alapvető nemzeti érdekek védelme/szükséghelyzet

1. Tények

1956. július 26-án Gamal Abden Nasszer, Egyiptom elnöke bejelentette a Szezei-csatorna államosítását. A britek és a franciák nemzeti érdekeik védelme, befolyásuk és tiszteletük megőrzése érdekében úgy döntöttek, hogy beavatkoznak. A Sínai-félszigeten érdekelt Izrael is csatlakozott az

összeesküvéshez. A sèvres-i jegyzőkönyvben a három kormány megegyezett Egyiptom megtámadásáról. Izrael a franciák "légi ernyője" alatt támadást indít a csatorna felé, és ürügyet teremt a francia-brit beavatkozásra.¹¹⁸⁵ A jegyzőkönyv szerint Franciaország és az Egyesült Királyság ultimátumot küld Egyiptomnak és Izraelnek egyaránt, hogy állítsák le az ellenségeskedést, vonuljanak vissza tíz mérföldre a csatornától, és csak Egyiptomnak címezve: "fogadja el a csatorna kulcsfontosságú pozícióinak ideiglenes megszállását az angol-francia erők által, hogy a végleges rendezésig minden nemzet hajóinak szabad áthaladását biztosítsák a csatornán".¹¹⁸⁶ A jegyzőkönyv azt is kimondta, hogy amennyiben "az egyiptomi kormány [...] nem egyezik bele a meghatározott időn belül a hozzá intézett felhívás feltételeibe, az angol-francia erők október 31-én a kora reggeli órákban katonai műveleteket indítanak az egyiptomi erők ellen".¹¹⁸⁷

1956. október 29-én az izraeli erők teljes körű fegyveres támadással megszállták a Sínai-félszigetet, és elfoglalták a félsziget nagy részét.¹¹⁸⁸ Egy nappal később az Egyesült Királyság és Franciaország a megállapodásnak megfelelően ultimátumot küldött Egyiptomnak és Izraelnek. Izrael nem érte el a Csatorna tíz mérföldes távolságát, és Egyiptom nem vonult ki a területről, nem hitt abban, hogy az ultimátum komolyan előíranyozza az Egyesült Királyság és Franciaország katonai beavatkozását.¹¹⁸⁹ A terveknek megfelelően október 31-től (némi késéssel) a brit és francia légierő megkezdte Egyiptom bombázását, és hamarosan csapatokat szállított a csatorna körül, igyekezve biztosítani a kulcsfontosságú pontokat.¹¹⁹⁰ A hatalmas nemzetközi felháborodás és nyomás ellenére Franciaország és az Egyesült Királyság csak 1956. december végén vonult ki, míg Izrael 1956. november 24-től kezdte meg az egyiptomi terület elhagyását, de csak 1957 márciusára fejezte be erőinek kivonását.¹¹⁹¹

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Az izraeli invázió első napját követően az Egyesült Államok rendkívüli ülést kért a BT-től az egyiptomi izraeli katonai akciók azonnali beszüntetése érdekében.¹¹⁹² Bár az USA a katonai akciót invázióknak nevezte, az ENSZ szerepét "a fegyverszüneti megállapodások fenntartásának felelősségeként" határozta meg.¹¹⁹³ Mégis hangsúlyozták, hogy "a béke megszegése történt".¹¹⁹⁴ A főtitkár felolvasta az Izraelnek küldött közleményt, amelyben visszavonulásra szólította fel, de az

¹¹⁸⁵ S. Ilan Troen: The Protocol of Sèvres: British/French/Israeli Collusion against Egypt, 1956. In *Israel Studies*, Fall, 1996, Vol. 1, No. 2 (Fall, 1996). 127. o.

¹¹⁸⁶ Protocol de Sèvres. Para. 2. A(c). English translation as Appendix to: Avi Shlaim: The Protocol of Sèvres, 1956: Anatomy of a War Plot. In *International Affairs*, Vol. 73. Issue 1. 1997. 509-30. o.

¹¹⁸⁷ Ibid. Para. 3.

¹¹⁸⁸ Thomas M. Franck: *Recourse to Force*. Cambridge University Press. 2002. 55. o.

¹¹⁸⁹ A. Mark Weisburd: *Use of Force, The Practice of States Since World War II*. Pennsylvania State University press. 1997. 30. o.

¹¹⁹⁰ Anthony Gorst, Lewis Johnman: *The Suez Crisis*. Routledge. 1997. 112. o.

¹¹⁹¹ Alexandra Hofer: *The Suez Crisis – 1956*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018. 37. o.

¹¹⁹² Letter dated 29 October 1956 from the representative of the United States of America, addressed to the President of the Security Council concerning "The Palestine question: steps for the immediate cessation of the military action of Israel in Egypt" (S/3706)

¹¹⁹³ Official Records, S/PV.748 (US) 748th meeting of the SC (30 October 1956). paras. 3 and 7.

¹¹⁹⁴ Ibid. para. 8.

akciókat nem agresszióknak, hanem a fegyverszüneti megállapodás és az 1949-es BT tűzszüneti rendelet megsértésének bélyegezte.¹¹⁹⁵ Jugoszlávia ezzel szemben "nyilvánvalóan agressziós cselekménynek" és "tisztá agresszióknak" nevezte az akciót.¹¹⁹⁶ A Szovjetunió csatlakozott az izraeli invázió agresszióknak minősített elítéléséhez,¹¹⁹⁷ de azt is hozzátette, hogy ezt Izrael nem tehetné volna meg az Egyesült Királyság és Franciaország bátorítása nélkül, felolvasva a londoni sajtójelentést, amely az angol-francia ultimátumot tartalmazta.¹¹⁹⁸ Egyiptom a katonai inváziót "a legsúlyosabb fegyveres agresszióknak", egy provokálatlan, teljesen igazolhatatlan támadásnak értékelte.¹¹⁹⁹ Az izraeli küldöttség röviden azzal érvelt, hogy az akció igazolt volt, mivel Egyiptom területéről *fedayeen*¹²⁰⁰ egységek szállták meg Izraelt, hivatkozva az ammani konferenciára is, ahol Egyiptom, Jordánia és Szíria állítólag az Izrael elleni agresszió drasztikus fokozásáról döntött. Az izraeli katonai művelet céljaként az egyiptomi *fedayeen erők* Sínai-félszigetről való kiiktatását jelölték meg.¹²⁰¹

A BT két határozat-tervezetet fogalmazott meg. Az elsőt az USA javasolta. A tervezet nem ítélte el Izraelt agresszióért, hanem a fegyverszüneti megállapodás megsértését kívánta megállapítani. A tervezet Izraelt a fegyverszüneti vonal mögé való visszavonulásra kívánta felszólítani. A tervezet hallgatólagosan jelezte, hogy az akció az Alapokmányba ütköző erő alkalmazása volt, mivel minden államot felszólított, hogy tartózkodjon az ilyen erő alkalmazásától, és ne nyújtson segítséget Izraelnek.¹²⁰² A tervezetről szóló szavazás előtt az Egyesült Királyság a BT-hez fordult, hogy ismertesse az ultimátum már felvetett kérdését. A brit érv az volt, hogy a Szezi-csatorna veszélyben van, mind személyi, mind áruveszélyben, ezért Franciaországgal együtt a két kormány megegyezett az ellenségeskedések elfojtásában. Céljuk volt továbbá a hadviselő felek szétválasztása és a csatornán való szabad átkelés biztosítása. A sèvres-i jegyzőkönyv értelmében a csatorna kulcspozícióit francia és brit katonáknak kellett ideiglenesen őrizniük, és az ultimátum betartásának elmaradása fegyveres beavatkozás ígéretével találkozott.¹²⁰³ A brit küldött arra a következtetésre jutott, hogy a két kormány úgy érezte, kötelessége, hogy így járjon el, mivel a BT hatástalan volt.¹²⁰⁴ Az USA kifejezte, hogy a tervezet, ha elfogadják, kielégíti és érvényteleníti az ultimátumot, de még ha nem is, az ultimátum indokolatlan és összeegyeztethetetlen az ENSZ céljával.¹²⁰⁵ Jugoszlávia kijelentette, hogy az ultimátum erőszakkal való fenyegetés egy olyan állammal szemben, amely már agresszió áldozata.¹²⁰⁶ Végül, a szavazás előtt Izrael *expressis verbis* önvédelemre hivatkozott a "Nasszer úr különleges gondozása és fennhatósága alatt álló" Fedayeen-egységekkel szemben.¹²⁰⁷ Nem nyilvánvaló, hogy az önvédelemre csak az irregulárisok ellen hivatkoztak-e, vagy Egyiptommal szemben is. Mindazonáltal

¹¹⁹⁵ Ibid. (Secretary General) para. 14.

¹¹⁹⁶ Ibid. (Yugoslavia) paras. 21-2.

¹¹⁹⁷ Ibid (USSR) para. 29.

¹¹⁹⁸ Ibid. (USSR) para. 31.

¹¹⁹⁹ Ibid. (Egypt) paras. 65-6.

¹²⁰⁰ Irreguláris alakulatok: Izrael ellen tevékenykedő vallási gerillaharcosok.. Cf.: Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "fedayee". Encyclopedia Britannica, 28 Apr. 2016, <https://www.britannica.com/topic/fedayee>.

¹²⁰¹ Official Records, S/PV.748 (Israel) 748th meeting of the SC (30 October 1956) para. 72.

¹²⁰² Draft Res. S/3710 of 30 October 1956.

¹²⁰³ Official Records. S/PV.749 (UK) 749th meeting of the SC (30 October 1956) para. 3.

¹²⁰⁴ Ibid. paras. 8-11.

¹²⁰⁵ Ibid. (US) para. 22.

¹²⁰⁶ Ibid (Yugoslavia) para. 25.

¹²⁰⁷ Ibid. (Israel) para. 33.

a határozattervezet az Egyesült Királyság és Franciaország vétója miatt nem ment át. Belgium és Ausztrália két alkalommal tartózkodott, mindketten csak azért, mert elegendő idő hiányában nem tudták megszerezni kormányaik álláspontját.¹²⁰⁸ Ugyanezen a napon, az egymást követő ülésen a Szovjetunió is benyújtott egy majdnem azonos szövegű határozattervezetet, csak az a rész hiányzott belőle, amely arra utal, hogy a katonai akció az ENSZ céljával összeegyeztethetetlen erőszak alkalmazása, és hiányzott az a rész is, amely a tagokat a segítségnyújtás mellőzésére szólította fel.¹²⁰⁹ A tervezetet nem fogadták el, Franciaország és az Egyesült Királyság megvétózta.¹²¹⁰ A BT következő, október 31-i ülésén az angol-francia légicsapások már megkezdődtek. A vétó nyilvánvaló problémái miatt a BT tehetetlenné vált, ezért Jugoszlávia egy olyan tervezetet javasolt, amely a közgyűlés elé vinné az ügyet, és rendkívüli ülészakot kezdeményezne.¹²¹¹ A tervezetet az Egyesült Királyság és Franciaország ellenállásától függetlenül elfogadták, mivel eljárási kérdésről volt szó, ahol a vétó nem alkalmazható. Ennek megfelelően a határozat, amely először idézte fel a *Uniting for Peace* határozatot, kifejezte, hogy a BT nem képes fenntartani a felelősségét, és összehívta a közgyűlés rendkívüli ülését.¹²¹²

A Közgyűlés első rendkívüli ülészakának heves vitájában Izrael Egyiptom Izraelhez való korábbi hozzáállásával támasztotta alá önvédelmi igényét, valamint azt állította, hogy a Nasszer-rezsim szervezte és mozgósította a *fedayeen* mozgalmat.¹²¹³ Több állam agresszióknak minősítette az akciókat, mások fenntartották, hogy bár Izraelnek joga van megvédeni magát, az invázió nem volt sem szükséges, sem arányos. Az államok többnyire a fegyverszüneti megállapodás megszegésére hivatkoztak. A közgyűlés által elfogadott határozat valóban ez utóbbi megközelítést tükrözte. A 997. határozat nem ítélte el vagy értékelte Izrael, Franciaország vagy az Egyesült Királyság cselekedeteit, hanem felszólította őket a visszavonulásra és a tűzszünetre.¹²¹⁴ A határozatot meggyőző többség, 64 tag támogatta, 5 ellenezte, 6 tartózkodott. Mivel a közgyűlési határozat betartásának nem volt jele, Kanada - aki tartózkodott a tűzszünetet és a kivonulást sürgető szavazáson - a 997-es határozattal összhangban egy sürgősségi nemzetközi ENSZ-erő (UNEF) létrehozására irányuló tervezetet javasolt "az ellenségeskedések beszüntetésének biztosítására és felügyeletére".¹²¹⁵ Az UNEF az Egyesült Királyság és Franciaország cinikus indoklására adott válasznak tekinthető. Azt állították, hogy beavatkozásuk rendőri akció volt, a béke helyreállítása érdekében. Ezt határozottan elleneztek és elutasították. Ahogy Libanon képviselője fogalmazott: "Ez valóban egy furcsa rendőrségi akció, ahol az úgynevezett rendőr csatlakozik az áldozat szürkálásához, ahelyett, hogy a rendőrségen, a Biztonsági Tanácson belül maradna, és csatlakozna a bűnöző üldözéséhez és megbüntetéséhez".¹²¹⁶ Elég nyilvánvaló volt, hogy az Egyesült Királyság és Franciaország hozzáállása teljesen képmutató. Az UNEF létrehozásának kezdeményezésével gyenge, inkább retorikai, mintsem jogi alapjukat törték meg. Az ENSZ Erő nem csak fenyegetést jelentett, a főtitkár valóban előállt egy tervvel, ezért a

¹²⁰⁸ Ibid (Australia) paras. 128-30; (Belgium) paras. 178-9.

¹²⁰⁹ Draft Res. S/3713 of 30 October 1956.

¹²¹⁰ Official Records. S/PV.750. 750th meeting of the SC (30 October 1956).

¹²¹¹ Official Recordss. S/PV.751 (Yugoslavia) 751st meeting of the SC (31 October 1956) para. 71.

¹²¹² UNSC Res. 119 (1956) of 31 October 1956.

¹²¹³ Official Records, A/PV.562 (Israel) 562nd Plenary Meeting (First Emergency Special Session) (2 November 1956) para. 115.

¹²¹⁴ UNGA Res. 997 (ES-I) of 2 November 1956.

¹²¹⁵ UNGA Res. 998 (ES-I) of 4 November 1956.

¹²¹⁶ Official Records. A/PV.563 (Lebanon) 563rd Plenary Meeting of the GA (First Emergency Special Session) (4 November 1956) para. 155.

Közgyűlés létrehozta az ENSZ parancsnoksága alatt álló UN Emergency Force-t, és felhatalmazta a parancsnokság vezetőjét a tisztek toborzására. ¹²¹⁷ Érdekes módon a határozatról szóló szavazás során az Egyesült Királyság és Franciaország egy oldalon találták magukat a Szovjetunióval és a szocialista blokkal, amely államok annak ellenére, hogy határozottan elítélték a beavatkozást, mint agressziót, elleneztek az UNEF felállítását. ¹²¹⁸ Az UNEF-et mégis létrehozták a szükséges pénzügyi és adminisztratív struktúrával. ¹²¹⁹ Ugyanezen a napon a Közgyűlés megerősítette a korábbi határozatokat, és ismét felszólította Izraelt, az Egyesült Királyságot és Franciaországot, hogy azonnal vonuljanak ki Egyiptom területéről. ¹²²⁰ Bár a határozatot a szocialista blokk is támogatta, a Szovjetunió ismét kifejezte ellenállását az ENSZ-erőkkel szemben. A szovjetek azt állították, hogy az UNEF létrehozása sérti az Alapokmányt, ez a jog a BT-t illeti meg. A Szovjetunió azt is kifejezte, hogy az ENSZ-erők létrehozásával a Közgyűlés elfogadta az Egyesült Királyság és Franciaország feltételét, hogy csak akkor vonuljanak vissza, ha az ENSZ-erők elfoglalják a helyüket. A cél az volt, hogy biztosítsák a Szezei-csatorna nemzetközivé tételét, mivel Franciaország és az Egyesült Királyság érdekei ezt diktálják. ¹²²¹ Ez az értelmezés azonban ellentmond az azonnali, tehát feltétel nélküli kivonulásra felszólító határozatok szövegezésének. Ígéreteket tettek a kivonulásra, de a Közgyűlésnek újra fel kellett szólítania Izraelt, az Egyesült Királyságot és Franciaországot, hogy küldjék haza csapataikat Egyiptomból, ahol a francia erők kétharmada, valamint az összes brit és izraeli erő még mindig jelen volt. ¹²²² Decemberre a francia-brit kontingensek elhagyták Egyiptomot, de a Közgyűlésnek még kétszer meg kellett ismételnie Izrael kivonulásra való felszólítását, ¹²²³ amely végül 1957 márciusában fejeződött be.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	feltételek	tartalom	mellette	ellene	tartózkodot t
Draft res. S/3710	a fegyverszüneti megállapodás "megsértése"; az ENSZ céljával összeegyeztethetetlen erő alkalmazása vagy azzal való fenyegetés	visszavonulásra szólít fel, jogellenes erőszak alkalmazására utal	7 ¹²²⁴	2 ¹²²⁵	2 ¹²²⁶
A/Res/997(ES-I)	a fegyverszüneti megállapodás	tűzszünetet és visszavonulást sürget	64 ¹²²⁷	5 ¹²²⁸	6 ¹²²⁹

¹²¹⁷ UNGA Res. 1000 (ES-I) of 5 November 1956.

¹²¹⁸ Official Records. A/PV.565, 565rd Plenary Meeting of the GA (First Emergency Special Session) (5 November 1956)

¹²¹⁹ UNGA Res. 1001 (ES-I) of 7 November 1956.

¹²²⁰ UNGA Res. 1002 (ES-I) of 7 November 1956.

¹²²¹ Official Records. S/PV.567 (USSR) 567th Plenary Meeting of the GA (First Emergency Special Session) (7 November 1956) paras. 288-96.

¹²²² UNGA Res. 1120 (XI) of 24 November 1956.

¹²²³ UNGA Res. 1123 (XI) of 19 January 1967.; UNGA Res. 1124 (XI) of 2 February 1957.

¹²²⁴ Kína, Kuba, Irán, Peru, Szovjetunió, USA, Jugoszlávia.

¹²²⁵ UK, Fro.

¹²²⁶ Belgium, Ausztrália.

	figyelmen kívül hagyása				
A/Res/998(ES-I)	-	UNEF felállítása	57 ¹²³⁰	0	19 ¹²³¹
A/Res/1002(ES-I)	-	az Egyiptomból való kivonulásra szólít fel	65 ¹²³²	1 ¹²³³	10 ¹²³⁴
A/Res/1120(XI)	-	az Egyiptomból való kivonulásra szólít fel	63 ¹²³⁵	5 ¹²³⁶	10 ¹²³⁷
A/Res/1123(XI)	-	felszólítja Izraelt, hogy vonuljon ki Egyiptomból	74 ¹²³⁸	2 ¹²³⁹	2 ¹²⁴⁰
A/Res/1124(XI)	-	felszólítja Izraelt, hogy vonuljon ki Egyiptomból	74 ¹²⁴¹	2 ¹²⁴²	2 ¹²⁴³

¹²²⁷ Szaúd-Arábia, Spanyolország, Svédország, Szíria, Thaiföld, Törökország, Ukrajna, Szovjetunió, USA, Uruguay, Venezuela, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Albánia, Argentína, Ausztria, Bolívia, Brazília, Bulgária, Burma, Fehéroroszország, Kambodzsa, Ceylon, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Kuba, Csehszlovákia, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyiptom, El Salvador, Etiópia, Finnország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Magyarország, Izland, India, Indonézia, Irán, Irak, Írország, Olaszország, Jordánia, Libanon, Libéria, Líbia, Mexikó, Nepál, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán.

¹²²⁸ Egyesült Királyság, Franciaország, Izrael, Ausztrália, Új-Zéland.

¹²²⁹ Portugália, Dél-Afrika, Hollandia, Belgium, Kanada, Laosz.

¹²³⁰ Kanada, Ceylon, Chile, . Kína, Costa Rica, Costa Rica, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Etiópia, Finnország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, India, Indonézia, Indonézia, Irán, Irak, Írország, Jordánia, Libanon, Libéria, Kolumbia, Kuba, Luxemburg, Mexikó, Nepál, Etiópia, Finnország, Olaszország, Kolumbia, Mexikó, Hollandia, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Szaúd-Arábia, Spanyolország, Svédország, Szíria, Thaiföld, Törökország, Amerikai Egyesült Államok, Uruguay, Venezuela, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Argentína, Belgium, Bolívia, Brazília, Burma, Kambodzsa.

¹²³¹ Csehszlovákia, Egyiptom, Franciaország, Magyarország, Izrael, Laosz, Új-Zéland, Lengyelország, Portugália, Románia, Ukrajna, Dél-Afrika, Szovjetunió, Egyesült Királyság, Albánia, Ausztrália, Ausztria, Bulgária, Fehéroroszország.

¹²³² Libéria, Líbia, Mexikó, Nepál, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Románia, Szaúd-Arábia, Spanyolország, Svédország, Szíria, Thaiföld, Törökország, Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Amerikai Egyesült Államok, Uruguay, Venezuela, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Albánia, Argentína, Ausztria, Bolívia, Brazília, Bulgária, Burma, Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaság, Kambodzsa, Kanada, Ceylon, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Kuba, Csehszlovákia, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyiptom, Salvador, Etiópia, Finnország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, India, Indonézia, Indonézia, Irán, Irak, Írország, Jordánia, Libanon, Magyarország, Olaszország.

¹²³³ Izrael.

¹²³⁴ Luxemburg, Hollandia, Új-Zéland, Portugália, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, Ausztrália, Belgium, Franciaország, Laosz.

¹²³⁵ India, Indonézia, Irán, Irak, Írország, Jordánia, Laosz, Libanon, Libéria, Líbia, Mexikó, Marokkó, Nepál, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Románia, Szaúd-Arábia, Spanyolország, Szudán, Svédország, Szíria, Thaiföld, Tunézia, Törökország, Ukrajna, Szovjetunió, USA, Uruguay, Venezuela, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Albánia, Argentína, Ausztria, Bolívia, Brazília, Bulgária, Burma, Fehéroroszország, Kambodzsa, Ceylon, Chile, Kolumbia, Costa Rica, Csehszlovákia, Dánia, Ecuador, Egyiptom, El Salvador, Etiópia, Finnország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Magyarország, Izland.

¹²³⁶ Izrael, Új-Zéland, Egyesült Királyság, Ausztrália, Franciaország.

¹²³⁷ Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Portugália, Dél-afrikai Unió, Belgium, Kanada, Kína, Kuba, Dominikai Köztársaság, Kanada, Kuba, Dominikai Köztársaság.

¹²³⁸ Irak, Írország, Olaszország, Japán, Jordánia, Laosz, Libanon, Libéria, Líbia, Luxemburg, Mexikó, Marokkó, Nepál, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek,

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközi (klasszikus államközi) belügyekbe avatkozás alapján

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Izrael	állam	teljes körű támadás	invázió	biztonsági művelet	önvédelem ¹²⁴⁴	kivétel	nem elfogadott - nem elítélt
Egyesült Királyság, Franciaország	állam	bombázás és katonai jelenlét	invázió	a személyek és áruk védelme, a nemzetközi tranzit védelme, az ellenségeskedések megszüntetése	békefenntartás, végszükség	igazolás	nem elfogadott - nem elítélt

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Az alapvető állami érdek nem indokolja az agressziót.

Gyakorlat: Az Egyesült Királyság és Franciaország beavatkozásának valódi indítéka egy alapvető nemzeti érdek volt: a hatalom és a befolyás fenntartása a régióban, valamint a Szezei-csatorna nemzetközi jellegének biztosítása, amely döntő gazdasági értékkel bír. Ez lényegében a belügyekbe

Lengyelország, Portugália, Románia, Szaúd-Arábia, Spanyolország, Szudán, Svédország, Szíria, Thaiföld, Tunézia, Törökország, Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, Szovjetunió: Szocialista Köztársaságok, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, Amerikai Egyesült Államok, Uruguay, Venezuela,¹ Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Albánia, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Bolívia, Brazília, Bulgária, Burma, Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaságok. Köztársaság, Kambodzsa, Kanada, Ceylon, Chile, Kína, Kolumbia, Csehország, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyiptom, El Salvador, Etiópia, Finnország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, India, Indonézia, Indonézia, Irán.

¹²³⁹ Izrael, Fro.

¹²⁴⁰ Costa Rica, Kuba.

¹²⁴¹ ua, *mutatis mutandis*.

¹²⁴² Izrael, Fro.

¹²⁴³ Luxemburg, Hollandia.

¹²⁴⁴ Meg kell jegyezni, hogy annak ellenére, hogy Izrael azt állítja, hogy Egyiptom támogatta a *Fedayeen* csoportokat, sőt, Izrael azt is állítja, hogy tetteik Nasszer, tehát Egyiptom kormánya, tehát Egyiptom állama számlájára írhatók, Izrael soha nem állította, hogy Egyiptom (ebben az esetben) agressziót követett el a zsidó állam ellen. Ezért az önvédelmi érv nagyrészt a nem állami szereplőkkel, a *Fedayeen*-egységekkel szemben maradt.

avatkozás. A BT és az ENSZ előtt felhozott érvek ellenére jól ismert volt, hogy Franciaország és az Egyesült Királyság fellépése alapvető nemzeti érdekek érvényesítését szolgálta. Ezek védelme érdekében összeesküdtek Izraellel, és megszálltak egy szuverén államot, Egyiptomot.

Opinio juris megjelenése: A nemzetközi közösség nem fogadta el ezt a gyakorlatot. A cselekmények elutasítása a közgyűlés által elfogadott határozatokból, valamint a BT többsége által támogatott határozattervezetből is kitűnik. Még ha ezek a határozatok nem is ítélték el a cselekményeket agresszióknak vagy akár tiltott erő alkalmazásaként, precedens értékűek. Függetlenül a használt kifejezésektől, a nemzetközi közösség kitaró és következetes volt, és ismételt és feltétel nélkül a kivonulásra szólított fel. Ez egyértelműen jelzi a cselekmények jogellenes voltára vonatkozó *opinio juris-t*.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/3710	78	64	71
A/Res/997(ES-I)	93	85	89
A/Res/1002(ES-I)	98	86	92
A/Res/1120(XI)	93	81	87

b) A békekényszerítés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ monopóliuma.

Gyakorlat: A fő érv az volt, hogy Franciaország és az Egyesült Királyság a béke, valamint a nemzetközi személyek és javak biztonságának biztosítása érdekében rendőri tevékenységet folytat. Ezért a gyakorlat a béke katonai kikényszerítése egy másik államban a BT felhatalmazása vagy a hadviselő államok beleegyezése nélkül.

Opinio juris kifejezve: a fentiekkel megegyezően, azzal a kiegészítéssel, hogy az UNEF-et azért hozták létre, hogy megmutassák, hogy a nemzetközi békefenntartás és békekényszerítés csak az ENSZ hatáskörébe és illetékességébe tartozik. Bár az UNEF-et a Szovjetunió és a szocialista blokk nem támogatta (az Izrael-Egyesült Királyság-Franciaország szövetségést leszámítva), az *opinio jure* mégis fennáll, hiszen a kérdés csak az volt, hogy az ENSZ melyik szerve állíthat fel ilyen erőket. A Szovjetunió nem vitatta, hogy a békekényszerítés kizárólag az ENSZ hatáskörébe és illetékességébe tartozik.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/Res/998(ES-I)	100	75	88

c) Az önvédelem a nem állami csoportokkal szemben is fennáll.

Gyakorlat: Izrael katonai eszközökkel hajtott végre "biztonsági műveletet", hogy felszámolja az izraeli terület ellen egy másik államból támadást indító gerillaharcosokat, akik ellenséges cselekményeket folytatnak az állammal és annak reguláris erőivel.

Opinio juris kifejezve: ugyanazok a határozatok, mint az a) szabály esetében, illetve az alábbi határozatok is megerősítik a fentieket. A határozatok azonban nem sokat mondanak az önvédelmi évről. Mivel azonban egyértelművé teszik, hogy az invázió jogellenes volt, és még ha a fegyverszüneti megállapodás megszegésére helyezik is a hangsúlyt, az invázió jogellenes jellege azt is jelenti, hogy nem volt olyan *opinio juris*, amely az Egyiptom területén lévő nem állami szereplők elleni fellépés jogszerűségét támogatta volna. Megjegyzendő azonban, hogy ez nem teljesen következetes precedens, hiszen az ENSZ-ben több állam is elutasította az izraeli követelést a szükségesség vagy az arányosság hiányára hivatkozva. Ami azt jelenti, hogy az érvelés ténybeli igazságtartalmát utasították el, de nem szükségszerűen magát a szabályt.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/Res/1123(XI)	97	95	96
A/Res/1124(XI)	97	95	96

IV. A magyar válság (1956)

meghívásos beavatkozás/be nem avatkozás elve/önrendelkezés/beavatkozáshoz való hozzájárulás/külföldi csapatok állomásoztatásának engedélyezésére vonatkozó szerződések túllépése

1. Tények

A szovjet szférába tartozó többi államhoz hasonlóan a Szovjetunió csapatai 1945 után a szövetséges hatalmak között kötött megállapodásoknak megfelelően megszállták Magyarországot.¹²⁴⁵ A háború után a magyarországi békeszerződés adta meg a jogalapot a szovjet csapatok magyarországi állomásoztatására, amíg Ausztria szovjet megszállása szükségessé tette azt.¹²⁴⁶ Miután Ausztria státusát semleges államként határozták meg, a szovjetek elhagyták Ausztriát, így a jogalap megszűnt. Ezért 1955-től a Varsói Szerződés célja az volt, hogy a korábbi szerződést felváltva engedélyezze a szovjet katonai bázisok jelenlétét Magyarország területén, annak ellenére, hogy sem a Szovjetunió, sem más részes államnak nem biztosított kifejezetten ilyen jogot.¹²⁴⁷ A Szovjetunió katonai jelenlétével a kommunista rezsim Magyarországot Szovjet-Oroszország szatellitállamává alakította át. Az 1950-es évekre a Rákosi Mátyás vezette sztálinista modell tömeges elégedetlenséghez vezetett. Ennek orvoslására és az új, Sztálin utáni kommunista szemléletnek megfelelően Nagy Imre Hruscov jóváhagyásával elfoglalta a miniszterelnöki posztot. Hamarosan, 1955-ben azonban leváltották, mivel mérsékelt reformjait Moszkva kifogásolta.¹²⁴⁸ A konzervatív politika visszatérése és a Lengyelországból érkező hírek az ottani felkelésről október 23-án tömeges tüntetésekhez vezettek Budapesten a lengyel mozgalmak támogatására. A tüntetők a követeléseiket a Nemzeti Rádióban akarták felolvasni, amit nemcsak megtagadtak, hanem az ÁVO löni kezdett a tömegbe, ami polgári zavargásokhoz vezetett.¹²⁴⁹ A terror, a megélhetési válság és az elnyomás ellen a tömegek fegyvereket kezdtek el beszerezni és fegyveres forradalmat indítottak a rendszer ellen.¹²⁵⁰ Még aznap este Gerő Ernő, a Magyar Kommunista Párt vezetője segítséget kért a Magyarországon állomásozó szovjet hadseregtől, azonban hivatalos állami határozat híján Hegedüs András akkori miniszterelnök nevében, aki csak utólag írta alá a dokumentumot, miután már nem volt hivatalban.¹²⁵¹ A szovjet tankok megérkeztek a fővárosba, és 1956. október 24-én megkezdődött a Szovjetunió első beavatkozása. Ugyanezen a napon ismét Nagy Imrét tették meg miniszterelnöknek, aki a rádióban megerősítette, hogy a szovjetek segítenek a közrend helyreállításában. Ez azonban kényszerített nyilatkozat volt, Nagy ellenezte, és nem is volt ilyen nyilatkozattételre irányuló tényleges szándéka.¹²⁵² Ezzel

¹²⁴⁵ Horváth Miklós: Az 1956-os forradalom és szabadságharc nemzetközi vonatkozásai .In Hadtudomány, Vol. 23. No. 3-4. (2016) 114. o.

¹²⁴⁶ Art. 22 (1) of the Treaty of peace with Hungary. Signed at Paris, on 10 February 1947. In UN Treaty Series Vol. 41. No. 644. (1949) 135. o.

¹²⁴⁷ Treaty of Friendship, Co-operation and Mutual Assistance. Signed at Warsaw, on 14 May 1955. In UN Treaty Series Vol. 219. No. 2962. (1955).

¹²⁴⁸ Borhi László: Hungary in the Cold War, 1945-1956: Between the United States and the Soviet Union. Central European University Press, 2004. 202. o.

¹²⁴⁹ Horváth Miklós: A Magyar Néphadsereg az 1956-os Forradalom és Szabadságharc Időszakában. Egyetemi Jegyzet. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtörténeti Tanszék. Budapest, 2003. 22-3. o.

¹²⁵⁰ Horváth Attila: In memoriam 1956. Az 1956-is forradalom és szabadságharc kitörésének okai és a Kádár-kormány legitimitásának kérdése. In Iustum Aequum Salutare, III. 2007/1. 24-5. o.

¹²⁵¹ Report from Yuriy Andropov Transmitting a Request for Soviet Intervention from András Hegedüs to The Council of Ministers of the Soviet Socialist

Republics. 28 October 1956. Elérhető itt <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/andropov-report-28-october-1956>

¹²⁵² Csaba Békés, Malcom Byrne, János M Rainer (szerk.): The 1956 Hungarian Revolution. A History in Documents. Central European University Press, 2002. p. 272.

összhangban október 28-án Nagy kijelentette, hogy a felkelés nem ellenforradalom, tehát nem törvénytelen zavargás. Bejelentette továbbá az új kormány megalakulását saját vezetésével, tüzszünetet rendelt el, és azt, hogy a szovjet tankok vonuljanak ki Budapestről, végül pedig követelte, hogy a Szovjetunióknak tárgyalások után minden csapatot ki kell vonnia Magyarországról.¹²⁵³ Valóban, október 30-án a szovjet csapatok megkezdték a főváros elhagyását, de már egy nappal később, november 1-jén a Szovjetunió teljes körű inváziót indított, amely elérte Magyarországot, így elszabadult a második intervenció. Nagy Imre még aznap a leghatározottabban tiltakozott a szovjet beavatkozás ellen, azonnali kivonulást követelt, felmondta a Varsói Szerződést, semlegességet hirdetett, és az ENSZ-től, mint szuverén tagállam segítségét kért a semlegesség védelmében.¹²⁵⁴ Amikor újabb csapatok vonultak be Magyarországra, Nagy tájékoztatta az ENSZ főtitkárát a szovjet csapatmozgásokról, és kérte a BT segítségét.¹²⁵⁵ Mivel a Szovjetunió beavatkozása egyben bábkormány felállítását is eredményezte Kádár János vezetésével, az állítólagos "legitim forradalmi" kormány élére állítva őt, Nagy az ENSZ felé azt közölte, hogy a legitim magyar kormány továbbra is a Nagy kormány marad, ezért a korábbi közlések és táviratok érvényben maradtak.¹²⁵⁶ November 4-én Kádár azonban ezzel konkurálva közölte az ENSZ főtitkárral, hogy Nagy összes távirata nem bír jogi erővel, és nem tekinthető kérésnek, hogy a magyar kérdést a közgyűlésen vagy a BT-ben tárgyalják, mivel az Magyarország kizárólagos hatáskörébe tartozik ez ügy kezelése.¹²⁵⁷ Ugyanezen a napon Nagy csak a rádióban tudott a nyilvánosságához fordulni, elítélve a szovjet támadást, és biztosítva, hogy a kormány a helyén van, a magyar csapatok pedig harcban állnak.¹²⁵⁸ Néhány nappal később, november 11-én a forradalmat leverték, Nagy Imrét 1958-ban kivégezték, a szovjet csapatok pedig 1991-ig Magyarországon maradtak.

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Franciaország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok javasolta, hogy Magyarország helyzetét vegyék fel a BT napirendjére október 27-én. Az indoklás az volt, hogy "a külföldi katonai erők magyarországi fellépése a magyar nép jogainak erőszakos elnyomása" volt.¹²⁵⁹ A Szovjetunió tagadta,

¹²⁵³ Nagy Imre rádióbeszéde, 1956. október 28. Elérhető itt: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/nagyi28s.htm>

¹²⁵⁴ Cablegram dated 1 November 1956 from Mr. Imre Nagy, President of the Council of Ministers of the Hungarian Peoples' Republic, addressed to the Secretary-General. UN Doc. A/3251. Request for the inclusion of an additional item in the agenda of the General Assembly / Hungary

¹²⁵⁵ Note dated 2 November 1956 from the Permanent Mission of the Hungarian People's Republic to the United Nations, transmitting a letter dated 2 November 1956 from the President of the Council of Ministers and Acting Minister for Foreign Affairs of the Hungarian People's Republic addressed to the Secretary-General. UN Doc. S/3726.

¹²⁵⁶ Cablegram dated 3 November 1956 from the Chairman of the Council of Ministers of the Hungarian People's Republic addressed to the Secretary-General. UN Doc. S/3731.

¹²⁵⁷ Cablegram dated 4 November 1956 from Mr. Janos Kadar, Prime Minister of the Revolutionary Workers and Peasants Government of Hungary and from Mr. Imre Horvath, Minister of Foreign Affairs, addressed to the Secretary-General. UN Docs. A/3311 és S/3739.

¹²⁵⁸ Nagy Imre rádiószózata, 1956. november 4. Elérhető itt: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/nagyi4s.htm>

¹²⁵⁹ Letter dated 27 October 1956 from the Representatives of France, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America addressed to the President of the Security Council. UN Doc. S/3690.

hogy a BT-nek hatásköre lenne a kérdés megvitatására, mivel ez Magyarország belügye, ahogy a képviselő állította. Hangsúlyozta továbbá, hogy a törvényes magyar kormányt fasiszták támadják, ezért joguk van erőszakhoz folyamodni a rend helyreállítása érdekében, a Szovjetunió kért segítségével.¹²⁶⁰ A magyar kormány pedig, rejtélyes módon a szovjet állásponttal összhangban, még aznap közölte az ENSZ felé, hogy Magyarország "kategorikusan tiltakozik" a magyar helyzet napirendre tűzése ellen, mivel az kizárólag magyar hatáskörbe tartozik. A nyilatkozat gondoskodott arról is, hogy kizárja annak lehetőségét, hogy a felkelést a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető veszélyként értékeljék, azzal, hogy hozzátette: "az előző napok magyarországi belpolitikai eseményei semmilyen hatással nincsenek a nemzetközi békére és biztonságra, és nem veszélyeztetik azok fenntartását".¹²⁶¹ A brit képviselő ugyanakkor világossá tette, hogy az igazi kérdés nem a magyar intézkedések reakciója, hanem az, hogy "külföldi csapatok harcolnak Magyarországon", ami "nyilvánvalóan nemzetközi aggodalomra ad okot".¹²⁶² Jugoszlávia azzal érvelt, hogy a kérdést nem szabad napirendre tűzni, mivel az belügy, a magyar kormánynak "időt és lehetőséget kell adni a béke helyreállítására, és nem szabad akadályozni az erre irányuló erőfeszítéseit". Érdekes fordulatként azonban Jugoszlávia hozzátette, hogy mivel ellenzi a külföldi csapatok részvételét, tartózkodik az elfogadástól.¹²⁶³ Kérésére¹²⁶⁴ Magyarországot is meghívták az ülésekre.¹²⁶⁵ Az Egyesült Királyság felhívta a figyelmet a Varsói Szerződés 8. cikkére, amely kifejezetten tiltja a belügyekbe való beavatkozást.¹²⁶⁶ Franciaország hangsúlyozta, hogy a magyar hadsereg egyes egységei - a magyar nép oldalán - harcban állnak a Szovjetunió csapataival, ami *önmagában* megalapozza a BT hatáskörét.¹²⁶⁷ Franciaország meggyőző ténybeli érve az volt, hogy a magyar kormány szovjetekhez intézett segítségkérése valójában időben később érkezett, mint a tényleges beavatkozás.¹²⁶⁸ Peru azzal érvelt, hogy a Varsói Szerződés még a szovjet csapatok állomásoztatását sem engedélyezte, de ha mégis, akkor sem lehetne őket a közrend fenntartására bevetni.¹²⁶⁹ Kína "brutális agresszióknak" nevezte a szovjet cselekedeteket.¹²⁷⁰ Miután a BT napirendre tűzte a kérdést, a Szovjetunió az USA-t vádolta a beavatkozásért, mivel állítólag az "ellenforradalmat" finanszírozta.¹²⁷¹ Érdekes módon a Szovjetunió érvelése az volt, hogy az USA által finanszírozott fasiszta és kapitalista törvénytelen felkelés zajlik, míg a törvényes magyar kormány ellene áll ennek az ellenforradalomnak. Miközben a belga képviselő szót kapott, már idézhette Nagy néhány órával korábban tett nyilatkozatát, miszerint a forradalom egy minden magyart egyesítő demokratikus mozgalom, és nem ellenforradalom.¹²⁷² A dolog szépsége és pikantériája, hogy ez ugyanattól a kormánytól származott, amelyet a Szovjetunió legitim kormánynak

¹²⁶⁰ Official Records. S/PV.746 (USSR) 746th Meeting of the SC. (28 October 1956) paras. 12-3. és 20.

¹²⁶¹ Letter dated 28 October 1956 from the Representative of the Hungarian People's Republic addressed to the Secretary-General. UN Doc. S/3691.

¹²⁶² Official Records. S/PV.746 (UK) 746th Meeting of the SC. (28 October 1956) para. 30.

¹²⁶³ Ibid. (Yugoslavia) para. 34.

¹²⁶⁴ Letter dated 28 October 1956 from the Representative of the Hungarian People's Republic addressed to the President of the Security Council. UN Doc. S/3694.

¹²⁶⁵ Official Records. S/PV.746 (President) 746th Meeting of the SC. (28 October 1956) paras. 36-7.

¹²⁶⁶ Official Records. S/PV.746 (UK) 746th Meeting of the SC. (28 October 1956) para. 79.

¹²⁶⁷ Official Records. S/PV.746 (France) 746th Meeting of the SC. (28 October 1956) para. 88.

¹²⁶⁸ Ibid. para. 90.

¹²⁶⁹ Ibid (Peru) paras. 117-9.

¹²⁷⁰ Ibid. (China) para. 127.

¹²⁷¹ Ibid. (USSR) paras. 144-55.

¹²⁷² Ibid. (Belgium) para. 184.

ismert el. És hogy még nagyobb iróniával záruljon a találkozó, a magyar képviselő kapott szót, akinek láthatóan fogalma sem volt, hogy az idézett Nagy-nyilatkozat fényében mit kellene képviselnie, ezért fenntartotta magának a jogot, hogy később szólaljon fel.¹²⁷³

A zűrzavar a BT következő ülésén is megmaradt, ahol Magyarország helyét egy új képviselő, Szabó János foglalta el. Kína és az USA kikérte az úriember megbízólevelét, hogy a BT tagjai lássák, hogy valójában a magyar kormányt képviseli-e. Erre Peru azt javasolta, hogy talán a főtitkár segíthetne. Némi zavar és egy kis segítség után a főtitkár közölte, hogy valóban egy nappal korábban érkezett egy távirat Nagy Imre kormányától, amelyben Szabó urat nevezték ki. Ennek ellenére egy véget nem érő ügyrendi vita kezdődött, melynek végén úgy döntöttek, hogy Szabó úr leülhet, de hogy van-e felszólalási joga, azt a tagok az elnök mérlegelésére bízták, hogy ne veszítsenek több időt "irreális" ügyrendi vitákra.¹²⁷⁴ Természetesen a vitának óriási jelentősége volt. A kulcskérdés az volt, hogy ki képviseli a magyar kormányt és a magyar népet. Ahogy az amerikai képviselő megfogalmazta a kérdést:

A magyarországi helyzet annyira zavaros, hogy Magyarország és a Biztonsági Tanács érdekeinek védelme érdekében be kell tartani a szabályok rendelkezéseit az ország itteni képvisellete tekintetében. [...] Mivel a helyzet abban az országban annyira zavaros, most a szokásosnál is fontosabb [...], hogy biztosak legyünk abban, hogy egy olyan országban, ahol az események ilyen zűrzavarban vannak, a képviselést valóban reprezentatív.¹²⁷⁵

A kubai képviselő a kérdés lényegét az önrendelkezésben jelölte meg. Ennek megfelelően Kuba azt javasolta, hogy a lehető leghamarabb fogalmazzanak meg egy határozatot, amely három pontot tartalmaz: A Szovjetunió kivonulása, Magyarország önrendelkezési jogának elismerése és egy BT-bizottság felállítása a Tanács intézkedéseinek felügyeletére "a magyar nép nemzeti függetlenségének és politikai szabadságának biztosítása érdekében".¹²⁷⁶ Peru támogatta a javaslatot.¹²⁷⁷ Ekkor azonban természetesen a szovjet tankok már Budapest körül voltak,¹²⁷⁸ s mint Franciaország megállapította, "az idegen beavatkozás tehát bizonyított tény".¹²⁷⁹ Franciaország fenntartotta, hogy a "beavatkozás ellentétes a magyar nép és kormánya akaratával."¹²⁸⁰ És most már több tényszerű bizonyíték birtokában azt is megállapította, hogy az első állítólagos szovjetekhez intézett felhívás Gerő részéről érkezett, aki nem volt felhatalmazva pozíciójánál fogva, hogy külföldi segítséget kérjen.¹²⁸¹ A Szovjetunió válaszul Franciaország és Nagy-Britannia szuezi "agresszív fellépésére" mutatott rá, amely nem tartotta be a Közgyűlés visszavonulásra vonatkozó határozatait.¹²⁸² Ez az epizód igazán világosan mutatja, hogy a nagyhatalmak minden találkozón szégyentelenül nyílt képmutató játékot játszanak, amikor a leghatározottabban elítélik egymás cselekedeteit, miközben pontosan ugyanazt

¹²⁷³ Ibid. (Hungary) para. 196.

¹²⁷⁴ Official Records. S/PV.752. 752nd Meeting of the SC (2 November 1956) paras. 9-45.

¹²⁷⁵ Ibid. (US) para. 60.

¹²⁷⁶ Ibid. (Cuba). para. 68.

¹²⁷⁷ Ibid. (Peru) para. 96.

¹²⁷⁸ Ibid. (UK). para. 74.

¹²⁷⁹ Ibid. (France) para. 115.

¹²⁸⁰ Ibid. para. 116.

¹²⁸¹ Ibid. para. 117.

¹²⁸² Ibid. (USSR) para. 134.

vagy még rosszabbat tesznek. Mindezt jogszabályokra hivatkozva, az Alapokmányt és a nemzetközi jog elveit féltve és éltetve. Az erkölcsről nem is beszélve. Ennek ellenére a Szovjetunió nem volt abban a helyzetben, hogy igazolja akcióját, minden érve már megdőlt, de jobbat nem találván, folyamatosan ismételte a magyar kormány kérését, az ellenforradalmi érvet, a Varsói Szerződés és az állami hozzájárulás érvét.¹²⁸³ A Szovjetunió természetesen nem tudott mit mondani a magyar kormánynak a beavatkozást egyértelműen elítélő és az ENSZ segítségét kérő távirataira. Ekkor még a Kádár-kormány nem is állt fel, még formálisan sem,¹²⁸⁴ így a szovjetek nem is tudtak a Nagy-kormány alternatívájára mutatni. Ebből a szempontból a jogalapjuk teljesen fiktív volt. Ami pedig a magyar képviselőt, Szabót illeti, neki még felszólalási lehetősége sem volt a találkozón.

A másnapi, következő ülésre a főtitkár megerősítette Szabó megbízólevelét, és biztosította arról a tagokat, hogy ő képviseli Magyarországot.¹²⁸⁵ Kezdetnek az USA felhívta a figyelmet arra, hogy a Szovjetunió kifejezetten kijelentette, hogy új csapatok nem léptek be Magyarországra, holott egyértelmű bizonyítékok az ellenkezőjét mutatják. Ami meglehetősen diplomatikusan úgy lett megfogalmazva, hogy "komoly kérdéseket vet fel a szovjet képviselő tegnap este itt tett állításainak pontosságával kapcsolatban",¹²⁸⁶ az azt jelentette, hogy a Szovjetuniót hazugságon kapták. Az ülés kulcskérdése az volt, hogy igaz-e, hogy a magyar kormány és a Szovjetunió között valóban megkezdődtek a tárgyalások a kivonulásról, ahogyan azt a hírek sugallták, és valóban bejelentették-e a Nagy Imre vezette új kormány megalakulását, ahogyan azt a brit hírszerzés tudatta.¹²⁸⁷ Szabó, mivel erre közvetlenül felkérték, ezekre a kérdésekre a Budapestről kapott információk szerint válaszolt:

A magyar és a szovjet hadsereg vezetői ma délben találkoztak, és mindkét fél kifejtette véleményét a szovjet csapatok kivonásának technikai kérdéseiről. Megállapodtak abban, hogy tanulmányozni fogják egymás javaslatait, és ma este 10 órakor, budapesti idő szerint ismét találkoznak. A szovjet javaslat szerint nem lépi át több csapat a határt amíg nem születik megállapodás.¹²⁸⁸

Azonban, mint Ausztrália rámutatott, a szovjet csapatok még mindig harcoltak Magyarországon, ami "jelentős veszélyt jelent, hogy ilyen körülmények között a magyar kormány és a szovjet hatóságok közötti tárgyalások nem az egyenlőség és a magyar jogok tiszteletben tartása alapján folynak le".¹²⁸⁹ Amit az ausztrál képviselő és talán a magyarok sem tudtak, hogy a magyar tárgyalódelegációt még aznap letartóztatták.¹²⁹⁰ Tehát a szovjet javaslat hazugság volt, és egy új - kompromisszumos - kormány létrehozása Nagy vezetésével félretájékoztató. A francia képviselő valóban logikusan kérdezte: "Ha a Szovjetunió valóban tárgyalni akar Magyarországgal, akkor kivonhatja csapatait

¹²⁸³ Ibid. para. 136.

¹²⁸⁴ A kormány felállítását November 4-én hirdették ki. A Kádár-kormány felhívása, 1956. november 4. Elérhető itt: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/kadkorms.htm>

¹²⁸⁵ Report by the Secretary-General to the President of the Security Council concerning the credentials of the representative of Hungary to the Security Council. UN Doc. S/3729, 3 November 1956.

¹²⁸⁶ Official Records. S/PV.753 (US) 753rd Meeting of the SC (3 November 1956) para. 16.

¹²⁸⁷ Ibid. (UK) para. 37.

¹²⁸⁸ Ibid. (Hungary) para. 62.

¹²⁸⁹ Ibid. (Australia) para. 75.

¹²⁹⁰ UN Report of the Special Committee on the Problem of Hungary. GA Official Records: Eleventh Session, Supplement No. 18. New York, 1957. (A/3592). para. 345.

ebből a szerencsétlen országból. Miért lenne szüksége csapatokra és tankokra a tárgyalásokhoz?"¹²⁹¹ A BT nem tudott érdemben előre lépni a magyar helyzetet illetően, és a zavaros helyzet kialakulásában komoly szerepet játszott az információhiány.

A BT utolsó ülése a kérdésben november 4-én volt, ekkor Nagy Imre már a budapesti jugoszláv nagykövetségen keresett védelmet. A Kádár János vezette új bábkormány formálisan még aznap megalakult, de a kabinet csak november 7-én, szovjet katonai járművekkel érkezett a budapesti Parlamentbe. A Nagy-kormány bukásával, november 4-én a szovjet beavatkozás sikere és Magyarország sorsa kész tény volt. Az USA végül a Szovjetunió beavatkozását a békét fenyegető veszélynek nevezte, és felidézte "Magyarország miniszterelnökének az egész világ segítségét kérő szavát, miközben fővárosa ég".¹²⁹² Ezért az USA az emberi jogok és az önrendelkezés elveiről szóló határozattervezetet javasolt, „elítélte a szovjet katonai erők bevetését a magyar népnek a jogai visszaszerzésére irányuló törekvéseinek elfojtására”, megerősítette, hogy Magyarország függetlenségét és szuverenitását tiszteletben kell tartani, felszólította a Szovjetuniót, hogy "haladéktalanul hagyjon fel a Magyarország belügyeibe való beavatkozással, különösen a fegyveres beavatkozás minden formájával", és "hagyjon fel további fegyveres erők Magyarországra történő beléptetésével, és haladéktalanul vonja ki minden erejét magyar területről".¹²⁹³ Eredetileg a szövegben csak az szerepelt, hogy "kifejezi azt a komoly reményét", hogy a Szovjetunió kivonja csapatait.¹²⁹⁴ A "felszólítja" kifejezés nyilvánvalóan sokkal erősebb tartalmat határozott meg, és nem hagyott kétséget a cselekmény jogellenessége felől. A szavazás előtt a magyar képviselő vette át a szót. Nem volt tisztában a magyarországi fejleményekkel, legalábbis ezt állította. Furcsa módon úgy fogalmazott, hogy információi vannak arról, hogy Kádár János vezetésével új kormány alakult.¹²⁹⁵ Lakonikus megszólalásai és a Nagy-kormány támogatásának teljes hiánya a BT ülésein, ahol ez rendkívül fontos lett volna, kétségbe vonta alakját. Sőt, a későbbi kutatások kimutatták, hogy Szabó a titkosrendőrség ügynöke volt, aki látszólag azért volt jelen az ENSZ-ben, hogy értékes információkhoz jusson.¹²⁹⁶ Nem volt meglepő, hogy a tervezetet nem fogadták el. Csak a Szovjetunió ellenezte, Jugoszlávia nem szavazott, arra hivatkozva, hogy nem kapott utasítást a kormánytól, és utólag kívánta kifejezni, hogyan szavazott volna a delegációja.¹²⁹⁷ A szovjet vétó természetesen nem volt meglepetés. A Szovjetunió először megkérdőjelezte a civilek megöléséről és Budapest ostromáról szóló jelentések érvényességét, cinikusan azt állítva, hogy nincs információja a magyarországi fejleményekről.¹²⁹⁸ Azt is állította, hogy a külföldi, amerikai vezetésű beavatkozás ellenforradalomhoz vezetett "a magyar nép túlnyomó többségének érdekeivel szemben".¹²⁹⁹ A Szovjetunió még azt is állította, hogy a forradalmárokat kifejezetten az USA fegyverezte fel és képezte ki, hogy "előre kidolgozott terv" alapján katonai akciót

¹²⁹¹ Official Records. S/PV.753 (France) 753rd Meeting of the SC (3 November 1956) para. 83.

¹²⁹² Official Records. S/PV.754 (US) 754th Meeting of the SC (4 November 1956) para. 3.

¹²⁹³ Draft Res. S/3730. Rev. 1. (4 November 1956).

¹²⁹⁴ Draft Res. S/3730. (3 November 1956). Cf.: Ibid. footnote 40.

¹²⁹⁵ Ibid. (Hungary) para. 67.

¹²⁹⁶ Nagy András: Illúziók vágóhídján (1.) Az 1956-os forradalom és az ENSZ – a világszervezet levéltárának a közelmúltban hozzáférhetővé vált dokumentumai alapján. In *Külügyi Szemle*. 2018 Spring. 4. o.

¹²⁹⁷ Official Records. S/PV.754 (Yugoslavia) 754th Meeting of the SC (4 November 1956) para. 63. The records include that at the 755th meeting, Yugoslavia expressed it would have voted: abstained. It is safe to presume that the state of Tito wished to wait how things go.

¹²⁹⁸ Ibid. (USSR) para. 42.

¹²⁹⁹ Ibid. paras. 46-8.

hajtsanak végre kormányuk ellen. ¹³⁰⁰ Korábbi érvelésüknek teljesen ellentmondva most azt állították, hogy az eredmény államcsíny volt, amelynek következtében "az ország egy részében ideiglenesen hatalomra került a Nagy Imre vezette úgynevezett Magyarország Kormánya". ¹³⁰¹ Ez az érvelés olyan jogi narratívát próbált létrehozni, amelyben a nem-nemzetközi fegyveres konfliktust a törvényes kormány elleni külföldi (amerikai) beavatkozás okozta. Természetesen a Nagy-kormányt a szovjetek jóváhagyásával állították fel, és semmiféle más kormány nem volt, amely alátámasztotta volna az általuk érvelni próbált polgárháborús állításukat. A Szovjetunió megismételte a Varsói Szerződéssel kapcsolatos érvelést is, amely kötelezte az államokat a fasizmus elleni harcra, és lehetővé tette a Szovjetunió számára, hogy az ilyen harcokat támogató csapatokat állomásoztasson és telepítsen. ¹³⁰² A szovjet vétő eredményeként a BT megszavazta, hogy az ügyet a Közgyűlés elé utalja az Összefogás a békéért határozat alapján. Csak a Szovjetunió szavazott ellene, Jugoszlávia nem tartózkodott. A határozat a probléma súlyosságát a következő kifejezésekkel fejezte ki: "súlyos helyzetet teremtett a szovjet katonai erők bevetése a magyar nép jogainak visszaszerzésére irányuló törekvéseinek elfojtására", ¹³⁰³ amit *önmagában* a Szovjetunió elítéléseként értelmezhető.

A Közgyűlés második rendkívüli vészhelyzeti ülésén 5 határozatot fogadott el. Az 1104 (ES-II) határozat implicite az államok szuverén egyenlőségére és a népek önrendelkezésére épített. Ezért, bár az agressziót nem nevezte meg, a szövegezés és a szöveggörnyezet egyértelműen tartalmazta az ilyen értékelést. A határozat kimondja, hogy "a magyarországi események világosan kinyilvánítják a magyar nép azon vágyát, hogy gyakorolja és teljes mértékben élvezze alapvető jogait, szabadságát és függetlenségét", és elítélte "a szovjet katonai erőknek a magyar nép jogainak újbóli érvényesítésére irányuló törekvéseinek elfojtására való felhasználását". ¹³⁰⁴ A dokumentum felszólította a Szovjetuniót, hogy "haladéktalanul hagyjon fel a magyar nép elleni minden fegyveres támadással és a magyar belügyekbe való beavatkozás minden formájával, különösen a fegyveres beavatkozással", és "hagyjon fel további fegyveres erők Magyarországra történő bevezetésével, és vonja ki minden erejét késedelem nélkül magyar területről." ¹³⁰⁵ Végül megerősítette a magyar nép önrendelkezési jogát, ¹³⁰⁶ és sürgette az ENSZ vizsgálatát az ügyben. ¹³⁰⁷ A szocialista blokk ellene szavazott a határozatnak, az ő motivációjukat nem szükséges feltárni, és nem igazán ellenzik az *opinio juris-t*, pusztán politikai jellegűek. Akik viszont tartózkodtak a szavazástól, ők nem szólaltak fel az ülésen, így motivációjukat nem ismerjük az ENSZ-ben. A támogató tagok véleménye elég egyértelmű volt, keményen és határozott megfogalmazással ítélték el a szovjet beavatkozást, mint jogsértést, az Alapokmány megsértését, illetve agressziót. Több tag rámutatott a Szovjetunió jogi érveinek gyengeségére és tarthatatlanságára. ¹³⁰⁸

A teljesítés elmaradása miatt a Közgyűlés elfogadta az 1005. (ES-II) határozatot, erősebb megfogalmazással. Megismételve az előző határozat megállapítását, a preambulumban is kimondta,

¹³⁰⁰ Ibid. para. 49.

¹³⁰¹ Ibid. para. 50.

¹³⁰² Ibid. para. 53.

¹³⁰³ UNSC Res. 120 (1956) of 4 November 1956.

¹³⁰⁴ UNGA Res. 1004 (ES_II) of 4 November 1956, Preamble.

¹³⁰⁵ Ibid. paras. 1-2.

¹³⁰⁶ Ibid. para. 3.

¹³⁰⁷ Ibid. paras. 4-6.

¹³⁰⁸ Cf.: Official Records. A/PV.564. 564th Plenary Meeting (Second Emergency Special Session) (4 November 1956)

hogy "a szovjet erők által Magyarországon végrehajtott elnyomás az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megsértését jelenti".¹³⁰⁹ A Közgyűlés felszólította a Szovjetuniót, hogy "minden további késedelem nélkül vonja ki erőit Magyarországról".¹³¹⁰ Továbbá "úgy vélte", hogy Magyarországon szabad választásokat "kellene tartani".¹³¹¹ Megjegyzendő, hogy mindkét határozat "felszólította" a Szovjetuniót a beavatkozás leállítására, nem pedig "ajánlotta". Míg a szabad választásokra csak az "úgy vélte" és a "kellene" kifejezést használta. Ennek oka, hogy a szabad választások, s különösen az ENSZ felügyelete alatt, kívánatosak az önrendelkezés biztosítása érdekében. Az ENSZ azonban nem avatkozhat bele az államok belügyeibe, ezért csak javasolta ezt a megoldást. Egy másik szempont, hogy a határozat nyitva hagyta, hogy az Alapokmány mely cikkeit sértették meg. Gondolhatunk az államok szuverén egyenlőségére,¹³¹² az erőszak alkalmazásának tilalmára¹³¹³ vagy az önrendelkezési jogra.¹³¹⁴ A határozat kontextusában mindháromra vonatkozhatott. A következő határozatok humanitárius és menekültkérdésekkel foglalkoztak, megpróbálták enyhíteni a szenvedést,¹³¹⁵ és nemzetközi együttműködéssel humanitárius segítségnyújtást vállaltak.¹³¹⁶ A tagok álláspontja nem változott jelentősen, a többség továbbra is nyilvánvalóan jogellenesnek tartotta a Szovjetunió lépéseit, még akkor is, ha ezúttal már Magyarország - a Kádár-kormány alatt - részt vett az ülésen, és a határozatok ellen szavazott.¹³¹⁷

Végül, mivel a *fait accompli* után tényleg nem volt mit tenni, a magyar probléma a rendes ülésekre került.¹³¹⁸ A közgyűlés kiállt a forradalmat követő erőszakos deportálások ellen,¹³¹⁹ sürgette Magyarországot, hogy válaszoljon a főtítkárnak az eseményekre fényt deríteni próbáló megkereséseire,¹³²⁰ és igyekezett enyhíteni a megtorlás okozta menekültválságot.¹³²¹ A határozatokat nem tartották be, sőt, még az ENSZ-megfigyelőknek is megtagadták a belépést Magyarországra.¹³²² A KGY egy erősebb, sokkal világosabb tartalmú határozatot fogalmazott meg, amely együttesen olvasva az agressziót minden elemében magában foglalja, még ha nem is ítéli el azt, mint olyat. Ezek a következő kifejezések:

[...] felszólítja a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányát, hogy hagyjon fel a Magyarország belügyeibe való beavatkozással, *vonja ki erőit Magyarországról és hagyjon fel a magyar nép elnyomásával*, [...]

¹³⁰⁹ UNGA Res. 1005 (ES-II) of 9 November 1956. Preamble.

¹³¹⁰ Ibid. para. 1.

¹³¹¹ Ibid. para. 2.

¹³¹² UN Charter Art. 2 (1).

¹³¹³ Ibid- Art. 2 (4).

¹³¹⁴ Ibid. Art. 1 (2).

¹³¹⁵ UNGA Res. 1006 (ES-II) of 9 November 1956.

¹³¹⁶ UNGA Res. 1007 (ES-II) of 9 November 1956.

¹³¹⁷ Official Records. A/PV.571. 571st Plenary Meeting (Second Emergency Special Session) (9 November 1956)

¹³¹⁸ UNGA Res. 1008 (ES-II) of 10 November 1956.

¹³¹⁹ UNGA Res. 1127 (XI) of 21 November 1956.

¹³²⁰ UNGA Res. 1128 (XI) of 21 November 1956.

¹³²¹ UNGA Res. 1129 (XI) of 21 November 1956.

¹³²² UNGA Res. 1130 (XI) of 4 December 1956.

Tudomásul véve a magyar nép elsöprő igényét a *külföldi fegyveres erők beavatkozásának beszüntetésére* és a külföldi csapatok kivonására,

Kijelenti, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormánya a *magyar nép elleni fegyveres erő alkalmazásával megsérti Magyarország politikai függetlenségét*;

Elítéli az Egyesült Nemzetek *Alapokmányának megsértését* a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormánya által, amely *megfosztja Magyarországot szabadságától és függetlenségétől*, a magyar népet pedig alapvető jogainak gyakorlásától;

[...] ismételten felszólítja a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányát, hogy haladéktalanul tartózkodjon a *Magyarország belügyeibe való beavatkozás* minden formájától;

Felszólítja a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányát, hogy haladéktalanul intézkedjen fegyveres erőinek az Egyesült Nemzetek megfigyelése mellett történő kivonásáról Magyarországról, és tegye lehetővé *Magyarország politikai függetlenségének helyreállítását*;

¹³²³

Utolsó operatív kísérletként a KGY különbizottságot hozott létre a magyar válság kivizsgálására. ¹³²⁴ A bizottság 1957-ben nyújtotta be hosszú jelentését, amely elsősorban ténykérdésekre összpontosított, és csak részben érintette a jogi kérdéseket. ¹³²⁵ Bár a KGY határozatai már elítélték a szovjet beavatkozást, és a jelentéstől nem igazán lehetett jogi vagy egyéb következményeket remélni, abban bíztak, hogy legalább a közvéleményt formálja, és hosszú távú haszna lesz. ¹³²⁶ A KGY jóváhagyta a jelentést, és megállapította, hogy az események "spontán nemzeti felkelésnek minősülnek", és megállapította, hogy a bizonyítékok igazolták, hogy a Szovjetunió megsértette az ENSZ Alapokmányát, megfosztotta Magyarországot szabadságától és politikai függetlenségétől, a Kádár-rezsimet a Szovjetunió fegyveres beavatkozása helyezte hatalomba, és más jogsértések mellett elítélte ezeket a cselekményeket. ¹³²⁷

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	feltételek	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
Res. S/3730. Rev. 1.	nem beavatkozás	elítéli a beavatkozást, visszavonulásra szólít fel, és megerősíti függetlenségét és szuverenitását	10 ¹³²⁸	1 ¹³²⁹	1 ¹³³⁰

¹³²³ UNGA Res. 1131. (XI) of 12 December 1956.

¹³²⁴ UNGA Res. 1132 (XI) of 10 January 1957.

¹³²⁵ UN Report of the Special Committee on the Problem of Hungary. GA Official Records: Eleventh Session, Supplement No. 18. New York, 1957. (A/3592).

¹³²⁶ Eliav Lieblich: At Least Something: The UN Special Committee on the Problem of Hungary, 1957–1958. In The European Journal of International Law Vol. 30 no. 3, 850. o.

¹³²⁷ UNGA Res. 1133 (XI) of 14 September 1957.

¹³²⁸ Ausztrália, Belgium, Kína, Kuba, Franciaország, Irán, Peru, Egyesült Királyság, USA.

¹³²⁹ SZU.

¹³³⁰ Jugoszlávia.

S/Res/120	katonai erők alkalmazása az [önrendelkezés] elfojtására	A helyzetet a közgyűlés elé utalja, ami a beavatkozás elítélését jelenti.	11 ¹³³¹	1 ¹³³²	0
A/Res/1004(ES-II)	katonai erők alkalmazása az [önrendelkezés] elfojtására	visszavonásra szólít fel és elítéli a beavatkozást, megerősíti az önrendelkezési jogot	50 ¹³³³	8 ¹³³⁴	15 ¹³³⁵
A/Res/1005(ES-II)	az Alapokmány megsértése	visszavonásra szólít fel és "ügy véli" az Alapokmányt sértették meg, megerősíti az önrendelkezési jogot	48 ¹³³⁶	11 ¹³³⁷	16 ¹³³⁸
A/Res/1131(XI)	az Alapokmány megsértése, külföldi fegyveres erők beavatkozása	Kifejezetten elítélte a cselekményt, és az agressziót implicite	55 ¹³³⁹	8 ¹³⁴⁰	13 ¹³⁴¹
A/Res/1133(XI)	az Alapokmány	az akciót implicite agresszióknak ítélte	60 ¹³⁴²	10 ¹³⁴³	10 ¹³⁴⁴

¹³³¹ Ausztrália, Belgium, Kína, Kuba, Franciaország, Irán, Peru, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Jugoszlávia.

¹³³² SZU.

¹³³³ Spanyolország, Svédország, Thaiföld, Törökország, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, USA, Uruguay, Venezuela, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Bolívia, Brazília, Kambodzsa, Kanada, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Kuba, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Etiópia, Franciaország, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, Irán, Írország, Izrael, Olaszország, Libéria, Luxemburg, Mexikó, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Portugália.

¹³³⁴ Románia, Ukrajna, Szovjetunió, Albánia, Bulgária, Fehéroroszország, Csehszlovákia, Lengyelország.

¹³³⁵ Szaúd-Arábia, Szíria, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Burma, Ceylon, Egyiptom, Finnország, India, Indonézia, Irak, Jordánia, Líbia, Nepál.

¹³³⁶ Bolívia, Brazília, Kanada, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Kuba, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Franciaország, Görögország, Guatemala, Honduras, Izland, Irán, Irak, Írország, Izrael, Izland, Olaszország, Laosz, Libéria, Luxemburg, Mexikó, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Portugália, Spanyolország, Svédország, Thaiföld, Törökország, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, USA, Uruguay, Venezuela, Argentína, Ausztrália, Belgium.

¹³³⁷ Bulgária, Fehéroroszország, Csehszlovákia, Magyarország, India, Lengyelország, Románia, Ukrajna, Szovjetunió, Jugoszlávia, Albánia.

¹³³⁸ Burma, Kambodzsa, Ceylon, Egyiptom, Finnország, Haiti, Indonézia, Jordánia, Libanon, Líbia, Nepál, Szaúd-Arábia, Szíria, Jemen, Afganisztán, Ausztria.

¹³³⁹ Izrael, Olaszország, Laosz, Libanon, Libéria, Líbia, Luxemburg, Mexikó, Nepál, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Portugália, Spanyolország, Svédország, Thaiföld, Tunézia, Törökország, Egyesült Királyság, USA, Uruguay, Venezuela, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Bolívia, Brazília, Burma, Kanada, Ceylon, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Etiópia, Franciaország, Görögország, Guatemala, Honduras, Jégorszá, Irán, Irak, Írország.

¹³⁴⁰ Lengyelország, Románia, Ukrajna, Szovjetunió, Fehéroroszország, Albánia, Bulgária, Csehszlovákia.

¹³⁴¹ Jordánia, Marokkó, Szaúd-Arábia, Szudán, Szíria, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Kambodzsa, Egyiptom, Finnország, Indonézia, India.

¹³⁴² Izrael, Olaszország, Japán, Jordánia, Laosz, Libanon, Libéria, Líbia, Luxemburg . Mexikó, Marokkó, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Portugália, Spanyolország, Szudán, Svédország, Thaiföld, Tunézia, Törökország, Egyesült Királyság, USA, Uruguay, Venezuela, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium. Bolívia; Brazília, Burma/Kambodzsa, Kanada, Chile,

	megsértése, külföldi fegyveres erők beavatkozása	el, és nem ismerte el annak következményét (az új rezsimet).			
--	---	---	--	--	--

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasz a
Szovjetunió	állam	nemzetközi	invázió,	az USA által	meghívásos	szabály nem	elítélt

Kína, Kolumbia, Costa Rica, Kuba, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Etiópia, Franciaország, Ghána, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras;" "Izland, Irán, Irak, Írország.

¹³⁴³ Lengyelország, Románia, Ukrajna, Szovjetunió, Jugoszlávia, Albánia, Bulgária, Fehéroroszország, Csehszlovákia, Magyarország.

¹³⁴⁴ Nepál, Szaúd-Arábia; Szíria, Jemen, Afganisztán, Ceylon, Egyiptom, Finnország, India, Indonézia.

ó	függetlenségi mozgalom elnyomása	megszállás, katonai megállapodás túllépése	finanszírozott ellenforradalom; fasiszta államcsíny	beavatkozás; katonai megállapodás;	alkalmazható; ¹³⁴⁵ igazolás (beleegyezés)
---	----------------------------------	--	---	------------------------------------	---

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Az agresszió fegyveres erő alkalmazása egy állam részéről egy másik állam szuverenitása, területi integritása vagy politikai függetlensége ellen. A meghatározáson belül az önrendelkezési jog elnyomására irányuló külföldi fegyveres beavatkozás (invázió, megszállás, támadás) az állam politikai függetlensége elleni fegyveres támadásnak minősül.

Gyakorlat: az 1956-os magyarországi események egyértelműen spontán nemzeti felkelésnek minősültek a szovjet rendszer ellen. Ezt a nemzeti felkelést a Szovjetunió invázióval akarta leveretni, ezért a már Magyarországon állomásozó csapatokat bevetette és további kontingenseket küldött.

b) Az agresszió fegyveres erő alkalmazása egy másik állam ellen. A meghatározáson belül az állam fogalma alatt nem csak egy adott terület kormányát kell érteni, hanem az adott állam népét is. Abban az esetben, ha a kettő az önrendelkezés vonalán egyértelműen és láthatóan elválik egymástól, az állam alatt a népet kell érteni.

Gyakorlat: A BT ülésein kikérték a magyar képviselő megbízólevelét, és ha meg is adták, a tagok elgondolkodtak azon, hogy vajon valóban a magyar népet képviseli-e? Másik szempont ezzel kapcsolatban, hogy nem ismerték el a Kádár-rezsimet, amit *expressis verbis* kimondtak a határozatokban. A legitimitás kérdése tehát összefonódott az állam függetlenségével, amit végsősoron összekötöttek az önrendelkezéssel, tehát a népakarattal. A határozatok is gyakran a magyar népre és nem az államra, illetve a magyar kormányra hivatkoztak.

c) A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót. A külföldi elnyomás elleni fegyveres harc nem minősül polgárháborúnak, még akkor sem, ha egy bábállam ellen vívják.

Gyakorlat: a Szovjetunió gyakorlata az volt, hogy akcióit a magyar kormány beleegyezésére hivatkozva összehangolta a magyar kormánnyal. A szóban forgó kormány hamarosan szint váltott és a függetlenségi mozgalom mögé állt, ezért a Szovjetunió államcsínyre és a törvényes magyar kormány elleni felkelésre hivatkozott, Ugyanakkor a Kádár-kormány felállításáig szó szerint nem volt egyidejűleg konkuráló kormány Magyarországon. Így polgárháborút nem lehetett érvényesen állítani.

d) Az alapul szolgáló katonai megállapodás rendelkezéseit meghaladó külföldi katonai egységek állomásoztatása a fogadó állam szuverenitása elleni agresszióknak minősül.

¹³⁴⁵ meghívás és az engedélyezés egy katonai agresszióban nem minősül kivételnek, inkább arra hivatkozva, hogy az agresszió per definitionem nem alkalmazható, mivel a cselekmény nem fegyveres támadás az állam szuverenitása ellen.

Gyakorlat: a Szovjetunió katonai megállapodása volt Magyarországgal, mivel mindketten a Varsói Szerződés részesei voltak. A paktumnak a részes államokon belüli értelmezése lehetővé tette szovjet csapatok állomásoztatását a részes államok területén. A Szovjetunió ezeket az állomásozó erőket telepítette és használta, valamint továbbiakat küldött a paktum egyéb rendelkezéseinek (fasizmus elleni harc) teljesítéséhez. A gyakorlatot nem fogadták el. *Az opinio juris* alátámasztotta, hogy ez a gyakorlat nem volt jogszerű és agresszióknak minősült.

Opinio juris kifejezett: Az általános vélemény mind a határozatokban, mind az ülések hivatalos jegyzőkönyveiben elég nyilvánvaló volt. A Szovjetunió fellépését a magyar nép fegyveres függetlenségi mozgalmának elfojtására irányuló fegyveres beavatkozásnak tekintették. A viták emberi jogi alapon indultak, de október 28-a után, amikor a Nagy-kormány egyértelműen kifejezte, hogy az események nem a magyar kormány, hanem a szovjet elnyomás ellen irányultak, a BT és a KGY egyértelműen az államok (azaz Magyarország és a Szovjetunió) közötti szuverén egyenlőség kérdéseként értelmezte a helyzetet, összekapcsolva az önrendelkezést a politikai függetlenséggel, tehát a népet és az államot egyenlővé téve. Nem vitatták azonban, hogy egy kormánynak joga van külföldi fegyveres segítséget kérni a felkelés leveréséhez, vagy akár a kormány oldalán beavatkozni egy polgárháborúba. Két pont azonban egyértelmű volt a gyűlésekről készült jegyzőkönyvek és azok eredményei, a határozatok alapján. Először is, a kormány meghívásának (beleegyezésének) valódinak és előzetesnek kell lennie. Egy már beavatkozó külföldi állam fegyveres nyomása alatt ilyen valódi jelleget nem lehet feltételezni. Ezt az értelmezést nemcsak az a hozzáállás támasztja alá, ahogyan a legtöbb állam kezelte az első állítólagos hozzájárulást Nagy október 28. előtti álláspontváltása előtt, hanem az is, amikor a BT a Szovjetunióval a csapatkivonásról folytatott tárgyalásokról tárgyalt november 3-án és 4-én. A második pont az, hogy még ha a polgárháborúra való meghívás kizárja is az agressziót, a külföldi elnyomás vagy bábkormányaik elleni fegyveres megmozdulások nem polgárháborúnak, hanem függetlenségi mozgalomnak minősülnek. A meghívás különösen akkor veszíti el jelentőségét, ha a tényleges ellenőrzés alatt álló kormány csatlakozik a függetlenségi mozgalomhoz.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Res. S/3730 tervezet	91	83	87
A/Res/1004(ES-II)	86	68	77
A/Res/1005(ES-II)	81	64	73
A/Res/1131(XI)	87	72	80
A/Res/1133(XI)	86	75	81

V. A libanoni válság - amerikai beavatkozás (1958)

meghívásos beavatkozás/kollektív önvédelem

1. Tények

A libanoni válság háttérben összetett vallási és kulturális feszültségek, valamint a szomszédos államokkal fennálló nemzetközi konfliktusok álltak. A tényleges belső konfliktust 1958-ban Nasib Manti újságíró 1958. május 8-i meggyilkolása váltotta ki. Bár a bűncselekmény nem volt politikai jellegű, és a későbbi bizonyítékok szerint a kormánynak semmi köze nem volt hozzá, az ellenzék az eseményt fegyveres zavargások gyújtópontjaként használta fel.¹³⁴⁶ A lázadás leverése érdekében

¹³⁴⁶ K. S.: The Lebanese Crisis in Perspective. In *The World Today*, Sep., 1958, Vol. 14, No. 9 (Sep., 1958). 369. o. és 378. o.

Camille Chamoun elnök be akarta vetni a hadsereget, de Chehab főparancsnok nem engedelmeskedett a parancsnak, mivel nem akart oldalt választani.¹³⁴⁷ Ezért megfelelő fegyveres erő híján Chamoun május 13-án amerikai beavatkozást kért, amit az USA akkor elutasított, arra hivatkozva, hogy túl súlyos lépés lenne.¹³⁴⁸ Ehelyett egy ENSZ-megfigyelő missziót küldtek Libanon és az Egyesült Arab Köztársaság határára,¹³⁴⁹ aki állítólag fegyvereket küldött a felkelőknek.¹³⁵⁰ A július 14-ei iraki puccs meggyőzte az USA-t, hogy szükség lehet a közel-keleti beavatkozásra. Ezért Chamoun elnök hivatalos kérésére Washington a beavatkozás mellett döntött.¹³⁵¹ Az amerikai beavatkozás Libanonban 1958. július 15-én kezdődött a tengerészgyalogosok partraszállásával.¹³⁵² Az invázió gyakorlatilag ellenállás nélkül történt.¹³⁵³ 1958. október 8-án Eisenhower elnök jóváhagyta, hogy az amerikai erők a hónap végéig kivonuljanak Libanonból.¹³⁵⁴

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Az ügyet Libanon terjesztette a BT elé, azt állítva, hogy az Egyesült Arab Köztársaság (EAK) beavatkozott Libanon belügyeibe azzal, hogy fegyvereket osztogatott a lázadóknak, a törvényes kormány megdöntésére buzdított, és szíriai bandákat szivárogtatott be.¹³⁵⁵ A Szovjetunió kivételével a BT többsége többé-kevésbé elfogadta a libanoni állításokat,¹³⁵⁶ és elfogadott egy lakonikus határozatot, amely létrehozta az ENSZ megfigyelő misszióját "annak biztosítására, hogy ne történjen meg a katonák illegális beszivárgása, fegyverek vagy más anyagok szállítása a libanoni határokon keresztül".¹³⁵⁷ Eddig a pontig a vita nagyrészt az EAK-nak a belső konfliktusban való részvételéről szólt. Július 15-e után azonban az amerikai partraszállás új perspektívát adott a válságnak. Az USA azzal védte akcióját, hogy "a kívülről gerjesztett és segített lázadás" miatt Libanon területi integritása veszélyben volt.¹³⁵⁸ Az USA képviselője azt is állította, hogy a beavatkozást kifejezetten a libanoni

¹³⁴⁷ M. S. Agwani: The Lebanese Crisis of 1958 in retrospect. In *International Studies*, Vol. 4. No. 4. (1962) 336. o.

¹³⁴⁸ Karol L. Sorby: Lebanon: The Crisis of 1958. In *Asian and African Studies*. Vol. 9. No. 1. (2000) 97. o.

¹³⁴⁹ Egyiptom és Szíria Uniója 1958 és 1961 között.

¹³⁵⁰ Rajeshwar Dayal: The 1958 Crisis in Lebanon - the Role of the UN and the Great Powers. In *India Quarterly*, Vol. 26. Issue 2. (1970) 127. o.

¹³⁵¹ Karol L. Sorby: Lebanon: The Crisis of 1958. In *Asian and African Studies*. Vol. 9. No. 1. (2000) 104. o.

¹³⁵² Jack Shulimson: Marines in Lebanon, 1958. Historical Branch, G-3 Division. Headquarters, U. S. Marine Corps. Washington, 1966. 11. o.

¹³⁵³ Ritchie Owendale: Great Britain and the Anglo-American Invasion of Jordan and Lebanon in 1958. In *The International History Review*, May, 1994, Vol. 16, No. 2 (May, 1994) 292-3. o.

¹³⁵⁴ Alan Dowty: Middle East Crisis: U.S. Decision-making in 1958, 1970 and 1973. University of California Press. 1984. 80. o.

¹³⁵⁵ Letter dated 22 May 1958 from the Representative of Lebanon addressed to the President of the Security Council. S/4007.

¹³⁵⁶ Cf.: Official Records S/PV.818 of 27 May 1958; Official Records S/PV.822 of 5 June 1958; Official Records S/PV.823 of 6 June 1958; Official Records S/PV.824 of 10 June 1958; Official Records S/PV.825 of 11 June 1958.

¹³⁵⁷ UNSC Res. 128 (1958) of 11 June 1958.

¹³⁵⁸ Official Records S/PV.827 (US) 15 July 1958 para. 32.

elnök kérte, a kormány egyhangú felhatalmazásával.¹³⁵⁹ A művelet egyetlen célja az volt, hogy segítse a kormányt a kívülről fenyegetett politikai helyzet stabilizálásában. A képviselő hozzátette, hogy a csapatok nem vesznek részt harcokban, és csak addig lehetnek jelen, amíg az ENSZ meg nem teszi a szükséges lépéseket.¹³⁶⁰ Ennek érdekében az USA elismerte, hogy "az Egyesült Államok erőinek Libanonba küldése nem ideális módja a jelenlegi problémák megoldásának", ezért sürgette az ENSZ-t és a főtitkárt, hogy vállalja fel a felelősséget.¹³⁶¹ Bár az USA nem a kollektív önvédelemre hivatkozott, hanem inkább a "minden nemzet eredendő jogára, hogy együtt óvják meg függetlenségüket",¹³⁶² az USA arra utalt, hogy *közvetett* agressziót követtek vagy készülnek elkövetni Libanon ellen.¹³⁶³ Ennek a közvetett agresszióknak a jelentése "egy másik állam megdöntése felforgatással és belső viszály szításával".¹³⁶⁴ A felszólalást lezárva a képviselő a következőket állapította meg:

Ünnepélyesen kijelentve, hogy minden olyan agresszió, amely egy idegen hatalom érdekében polgárháborút szít, az egész világ békéje és biztonsága elleni súlyosabb bűnök egyike [...]. Egy nemzet integritása és függetlensége ugyanolyan értékes, ha kívülről támadják felforgatással és erózióval, mint ha belülről támadják meg katonai akcióval.¹³⁶⁵

A kutató jogászok jogi elemzését bonyolítandó, Libanon kifejezetten hivatkozott az 51. cikkre, tehát az USA meghívását a kollektív önvédelem jogára alapozta.¹³⁶⁶ Ami természetesen egy teljesen más rendszer, ahol külső fegyveres támadásra van szükség. Az Egyesült Királyság teljes mértékben támogatta az USA-t és a libanoni kormányt,¹³⁶⁷ de agresszió helyett csak a "beavatkozás" kifejezést használta.¹³⁶⁸ Franciaország ezzel szemben kifejezetten elfogadta az USA beavatkozását a libanoni kormány meghívására a libanoni kormánynak a ENSZ Alapokmányának 51. cikkére hivatkozva.¹³⁶⁹ Kanada szintén elismerte a Libanon által felhozott önvédelmi érvet.¹³⁷⁰ Kína kifejezte, hogy teljes mértékben hisz abban, hogy az USA beavatkozása teljes mértékben összhangban van az Alapokmánnyal, anélkül, hogy pontosan meghatározta volna a pontos indokot.¹³⁷¹ Az EAK jogosan mutatott rá az 51. cikkre alapozó narratívával kapcsolatban arra, hogy "az ENSZ Alapokmányának 51. cikke nem teszi lehetővé az ilyen beavatkozást, Mint tudják, az 51. cikk az alkalmazásának feltételeként fegyveres támadást említ".¹³⁷² Ugyanakkor az amerikai beavatkozást egyébként nem

¹³⁵⁹ Ibid. para. 34.

¹³⁶⁰ Ibid. para. 35.

¹³⁶¹ Ibid. para. 36.

¹³⁶² Ibid. para. 44.

¹³⁶³ Ibid. para. 46.

¹³⁶⁴ Ibid. para. 49.

¹³⁶⁵ Ibid. para. 53.

¹³⁶⁶ Ibid.(Lebanon) para. 84.

¹³⁶⁷ Ibid. (UK) para. 93.

¹³⁶⁸ Ibid. para. 89.

¹³⁶⁹ Official Records S/PV.828 (France) 15 July 1958 para. 9.

¹³⁷⁰ Ibid. (Canada) para. 16.

¹³⁷¹ Ibid. (China) para. 16.

¹³⁷² Ibid. (UAR) para. 33. Az eredeti francia szöveg még kifejezőbb: Il nous semble même que l'Article 51 de la Charte des Nations Unies ne permet pas cette intervention. En effet, il exige, comme vous le savez, une agression armée.

támadták, csak utilitarista módon, mondván, hogy az inkább rontani fog a helyzeten, nem pedig javít rajta. ¹³⁷³ Július 16-án a főtitkár arról számolt be, hogy az ENSZ-megfigyelők elérték a határt, tehát teljes mértékben képesek ellátni a megbízatásukat, azt is hozzátéve, hogy ez a siker nincs összefüggésben az amerikai jelenléttel. ¹³⁷⁴ Ennek az volt a burkolt jelentése, hogy a főtitkár úgy ítélte meg, hogy az ENSZ képes kezelni a válságot, diplomáciailag kifejezve, hogy az amerikai jelenlétre nincs szükség. Az USA üdvözölte és dicsérte az ENSZ-misszió eredményeit, teljes körű együttműködést biztosított, ugyanakkor fenntartotta, hogy a megfigyelőcsoport még mindig nem elegendő a libanoni függetlenség védelméhez. ¹³⁷⁵ Az USA úgy vélte, hogy a katonai egységek jelenléte elengedhetetlen, és csak akkor ígérte meg a kivonulást, ha az ENSZ katonai erői átvehetik a helyüket. ¹³⁷⁶

Az amerikai beavatkozást a Szovjetunióból érte a legkeményebb kritika. A szovjetek felkapták az amerikaiak megfogalmazását, akik azt közölték, hogy az EAK-ból továbbra is folytatódik a fegyverek beszivárgása Libanonba. A Szovjetunió kiemelte, hogy az ENSZ-megfigyelők jelentése megjegyezte, hogy nincs bizonyíték az ilyen beszivárgásra. Az érvényes tényállításra a Szovjetunió hatalmas retorikai bombát vetett be azzal, hogy azt állította, hogy az USA "most éppúgy a "nagy hazugságot", a nagyszabású megtévesztést használja fel saját céljai elérésére, mint Hitler tette agresszív céljai elérésére". ¹³⁷⁷ A Szovjetunió igaz volt, amikor rámutatott a beszivárgás hiányára, ami az egyetlen kapcsolat volt az EAK bevonására és az önvédelmi érvre. A Szovjetunió azonban ezt csak retorikai célokra használta fel, nem pedig jogi érvként, amellyel a meglehetősen gyenge kollektív önvédelem narratívát ki lehetett volna küszöbölni. A Szovjetunió továbbá azt állította, hogy az USA valódi célja nem a libanoni kormány védelme volt, hanem az iraki forradalom és az arab nacionalizmus terjedésének megakadályozása. ¹³⁷⁸ A Szovjetunió arról is híres volt, hogy minden lehetséges alkalommal agressziót kiáltott, következésképpen a szovjetek itt bevetették az agressziógránátot, "törvénytelen, agresszív cselekménynek" nevezve az amerikai hadműveletet. ¹³⁷⁹ Érvényesebb jogi érv volt annak megerősítése, hogy a kollektív önvédelemhez közvetlen támadásra van szükség, ami a libanoni helyzetben hiányzott. ¹³⁸⁰ Ezért a Szovjetunió arra a következtetésre jutott, hogy mivel nincs agresszió Libanon ellen, a hadművelet csak a libanoni belügyekbe való beavatkozás lehet, amely sérti az Alapokmány alapelveit. ¹³⁸¹ Állami szempontból mindig előnyös a szelektív a memória. Elfelejtve például a magyarországi szovjet beavatkozást. Nem beszélve a későbbi példáról, ahol a Szovjetunió a belügyeket és az agressziót sokkal másképp alkalmazta. Ugyanez vonatkozik természetesen az USA-ra is. A probléma csak az, hogy ezek miatt a szélsőséges következtelenségek miatt a jogászok munkája sokkal nehezebb az *opinio juris* megtalálásában. Nem is beszélve arról, hogy az évek során milliók

¹³⁷³ Ibid. para. 30.

¹³⁷⁴ Official Records S/PV.829 (Secretary-General) 16 July 1958 para. 2.

¹³⁷⁵ Ibid. (US) para. 9.

¹³⁷⁶ Ibid. para. 11.

¹³⁷⁷ Ibid. (USSR) paras. 26-7. Erre igen szellemes, és ráadásul igaz válaszlás érkezett amerikai oldalról: "I must defer to Mr. Sobolev in the knowledge of Adolf Hitler, because his Government was once an ally of Adolf Hitler when Mr. Molotov made the pact with Mr. Ribbentrop, of unfragrant memory, and the United States has never been an ally of Adolf Hitler, so he knows more about that than I do." (Ibid. US para. 54).

¹³⁷⁸ Ibid. para. 31.

¹³⁷⁹ Ibid. para. 39.

¹³⁸⁰ Ibid. para. 40. Bár a szovjetek diszjunktív módon hozzáadták azt a helyzetet is, amikor "egy országot kívülről pusztulás fenyegeti", ami egyértelműen kiterjeszti az önvédelem hatályát a megelőző intézkedésekre.

¹³⁸¹ Ibid. para. 43.

szenvedtek a hegemonisztikus beavatkozások és a valódi, jogkövető nemzetközi válaszadás megakadályozása miatt.

A BT három határozattervezetet vizsgált meg. Egy svéd, egy amerikai és egy szovjet tervezetet. Egyik sem került elfogadásra. A svéd tervezet az ENSZ megfigyelő missziójának felfüggesztését célozta. A tervezet indoklása szerint az ENSZ-nek nincs felhatalmazása arra, hogy beavatkozzon Libanon belügyeibe, és az eredeti kontextus az USA beavatkozása miatt megváltozott.¹³⁸² A szovjet tervezet célja az volt, hogy felszólítsa az Egyesült Államokat, hogy vonja ki erőit Libanonból,¹³⁸³ arra hivatkozva, hogy a művelet a belügyekbe való beavatkozás, amely sérti az Alapokmány 2. cikkének (7) bekezdését.¹³⁸⁴ Az amerikai tervezet tudomásul vette a libanoni segítségkérést az önvédelem elve alapján, felkérte az ENSZ megfigyelő misszióját, hogy folytassa munkáját, és megismételte az amerikai álláspontot: Az amerikai csapatok a megfelelő ENSZ-intézkedésekig jelen vannak.¹³⁸⁵ A tervezetek jelentésének lényegét a brit képviselő foglalta össze a legjobban: a szovjet el akarja távolítani az amerikai csapatokat, a svéd el akarja távolítani az ENSZ-megfigyelőket, az USA pedig mindkettőt meg akarja tartani.¹³⁸⁶ A Szovjetunió álláspontja egyenes: hidegháborús logika. Svédország számára az volt a lényeg, hogy az amerikai beavatkozás jelentősen megváltoztatta az ENSZ-megfigyelő misszió környezetét. A svéd képviselő lakonikus felszólalása csak a svéd jogi álláspont kereteit fogalmazta meg, de a logika elég meggyőző. Svédország azt állította, hogy a BT nem mérlegelheti, hogy egy állam felkérhet-e egy másik államot, hogy segítsen a belső stabilitásának fenntartásában, mivel ez beavatkozás lenne a belügyekbe és az Alapokmány 2. cikkének (7) bekezdése alapján. Ha azonban az érv az 51. cikk, az a BT hatáskörébe tartozik. Svédország azonban nem látott nemzetközi konfliktust, és szerinte nem történt fegyveres támadás Libanon ellen.¹³⁸⁷ És ezt helyesen látta. Ebből az következik, hogy az ENSZ-missziót abban a hitben hozták létre, hogy van külső fegyveres beszivárgás. Ez egy potenciális nemzetközi konfliktus veszélye. Ezért volt helye az ENSZ-misszióknak. De egyrészt az ENSZ-misszió arról számolt be, hogy nincs bizonyíték ilyen beszivárgásra, másrészt az USA beavatkozása nem alapulhatott a kollektív önvédelmen, mivel nyilvánvalóan nem történt kívülről érkező fegyveres támadás. Ezért a libanoni kormány beavatkozásra való felkérése a kormány stabilitása érdekében történt a *belső* fenyegetésekkel szemben. Ez Libanon dolga, a kormány külföldi segítséget kérhet. De ez nem az ENSZ feladata, s tekintettel az 2. cikk (7) bekezdésére az ENSZ-megfigyelők nem avatkozhatnak be egy belső rivalizálásba. Paradox módon azonban, ugyan lényegében a svéd tervezet volt a legmegfelelőbb, legmegalapozottabb, mégis gyakorlatilag nem kapott támogatást. Ennek fényében a másik két tervezet sok szempontból, de különösen jogi szempontból kivételesen rossz tervezet. Az amerikai ragaszkodott az önvédelemhez, ami a tények ismeretében természetesen nonszensz. Még ha jogilag egy törvényes kormány kérhet is külföldi segítséget egy polgári zavargás leveréséhez, az USA nem akart ilyennek tűnni, ezért a tervezet ragaszkodott az ENSZ-megfigyelőkhöz, és további intézkedéseket sürgetett egy olyan ügyben, amely valóban belső ügy volt. A szovjet tervezet hivatkozott az Alapokmány 2. cikkének (7) bekezdésére, azt állítva, hogy az amerikai intervenció beavatkozás Libanon belügyeibe. De a 2. cikkének (7) bekezdése az ENSZ-szel szemben rögzíti a be nem avatkozás elvét, ahogyan azt Svédország is kijelentette. Emellett Libanon legitim kormánya kérte a beavatkozást, ami ellentmond annak a tézisnek, hogy az a belügyekbe való *jogellenes* beavatkozás lenne. Ami a szavazásokat illeti, a svéd tervezet mindössze 2

¹³⁸² Draft Res. S/4054 of 17 July 1978.

¹³⁸³ A Szovjetunió ugyanebben a tervezetben a brit csapatok Jordániából való kivonását is szerepeltette.

¹³⁸⁴ Draft. Res. S/4047/Rev.1 of 17 July 1958.

¹³⁸⁵ Draft. Res. S/4050/Rev.1 of 17 July 1958.

¹³⁸⁶ Official Records S/PV.834 (Secretary-General) 18 July 1958 paras. 76-7.

¹³⁸⁷ Official Records S/PV.830 (Sweden) 16 July 1958 paras. 46-8.

igen szavazatot kapott (Svédország, Szovjetunió) és 9 nemet (Kanada, Kína, Kolumbia, Franciaország, Irak, Japán, Kolumbia, Panama, Egyesült Királyság, USA).¹³⁸⁸ A szovjet tervezetet a Szovjetunió támogatta, 8-an ellene szavaztak (Kanada, Kína, Kolumbia, Franciaország, Irak, Panama, Egyesült Királyság, USA), 2-en tartózkodtak (Svédország, Japán).¹³⁸⁹ Az USA tervezetét 9-en támogatták, egy orosz vétó és egy svéd tartózkodás mellett.¹³⁹⁰

Japán megpróbálta megmenteni a BT jó hírnevét és a válságot szigorúan az ENSZ rendszerén belül megoldani, ezért egy olyan határozattervezetet javasolt, amely az ENSZ megfigyelőcsoportjának szerepét hivatott megerősíteni anélkül, hogy rendőri vagy katonai erő alkalmazását engedélyezné Libanonban.¹³⁹¹ A tervezet kompromisszumot kívánt teremteni a tagok eltérő nézetei között.¹³⁹² Ennek megfelelően a tervezet felkérte a főtitkárt, hogy intézkedjen a célnak megfelelően, amely "Libanon területi integritásának és politikai függetlenségének biztosítása, hogy lehetővé váljon az Egyesült Államok erőinek Libanonból való kivonása".¹³⁹³ A tervezet tehát nem ítélte el az amerikai hadműveletet, hanem inkább jóváhagyta azt. Ennek megfelelően a Szovjetunió nem tudta támogatni a tervezetet,¹³⁹⁴ és a BT összes többi tagjának akarata ellenére megvétózta azt.¹³⁹⁵ Különböző okokból mind a Szovjetunió, mind az USA kezdeményezte, hogy a kérdést a közgyűlés elé vigyék.¹³⁹⁶ Az USA kifejezetten az Összefogás a békéért határozatra hivatkozott, és emlékeztetett a sikertelen határozatokra.¹³⁹⁷ A Szovjetunió tervezete hangsúlyozta, hogy az USA libanoni beavatkozása veszélyezteti a nemzetközi békét és biztonságot, és kifejezetten a KGY rendkívüli vészhelyzeti ülésének összehívását célozta az amerikai csapatok Libanonból való kivonása érdekében.¹³⁹⁸ Ezért a szándék egyhangú volt, hogy a kérdést a Közgyűlés elé utalják, de a megfogalmazás árnyalatai továbbra is vitatottak maradtak.¹³⁹⁹ Ennek ellenére egyhangúlag elfogadtak egy lakonikus, lecsupaszított határozatot, így a kérdés a Közgyűlés elé került.¹⁴⁰⁰ A közgyűlés elfogadta a 1237 (ES-III) számú határozatot, amely nem sokat nyújt azoknak, akik *opinio juris*-t keresnek a kérdésben. Az általános preambulumon és az Alapokmány vonatkozó elveinek megerősítésén kívül a határozat felkérte a főtitkárt, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket az érintett kormányokkal annak

¹³⁸⁸ Official Records S/PV.834 (President) 18 July 1958 para. 69.

¹³⁸⁹ Ibid. para. 67.

¹³⁹⁰ Ibid. para. 68.

¹³⁹¹ Official Records S/PV.835 (Japan) 21 July 1958 para. 7.

¹³⁹² Official Records S/PV.837 (UK) 22 July 1958 para. 3.

¹³⁹³ Draft Res. S/4055/Rev.1 of 21 July 1958 para. 1.

¹³⁹⁴ Official Record S/PV.836 (USSR) 22 July 1958 para. 10.

¹³⁹⁵ Official Records S/PV.837 (President) 22 July 1958 para. 9.

¹³⁹⁶ Official Records S/PV.838 (President) 7 August 1958 paras. 10-1.

¹³⁹⁷ Draft Res. S/4056/Rev.1 of 7 August 1958.

¹³⁹⁸ Draft Res. S/4057/Rev.1 of 6 August 1958. Nota bene, a Szovjetunió az Egyesült Királyság jordániai beavatkozását is magában foglalta. Lásd még: Letter dated 5 August 1958 from the Representative of the Union of Soviet Socialist Republics addressed to the President of the Security Council. S/4078.

¹³⁹⁹ Az egyik ilyen kérdés az Összefogás a békéért határozat kérdése volt. A Szovjetunió nem volt hajlandó felvenni a határozatot, ehelyett az eljárási szabályzatot akarta hivatkozási alapként használni. Azonban, mint az USA képviselője rámutatott, a Közgyűlés eljárási szabályzatának (a Szovjetunió által preferált) 8. b) szabálya pontosan a GA 377 A (V) számú határozatát tartalmazza forrásként. Ezért gyakorlatilag nincs különbség a kettő között. (S/PV.838 (US), para. 188) A Szovjetunió bármelyik feltételre támaszkodva gyakorlatilag elfogadja az Összefogás a békéért formát. Ennek ellenére a végső határozat végül is nem tartalmazott semmilyen forrást ebben a tekintetben.

¹⁴⁰⁰ UNSC Res. 129 (1958) of 7 August 1958.

érdekében, hogy "elősegítse a külföldi csapatok mielőbbi kivonását a két országból"¹⁴⁰¹ (azaz Libanonból és Jordániából). A megfogalmazás és a szövegkörnyezet aligha értelmezhető elítélésként. Úgy értelmezhető, hogy legalábbis elismeri az USA libanoni beavatkozását, de a jóváhagyás talán erős kifejezés. Tekintettel azonban arra, hogy a határozat nem szólított fel a kivonulásra, csak elősegíteni kívánta azt a megfelelő ENSZ-intézkedésekkel, legalábbis kijelenthető, hogy az ENSZ nem tartotta jogellenesnek az USA libanoni jelenlétét. A határozatot azonban valóban nehéz értékelni és megragadni a hozzá fűzött különböző értelmezéseket, mivel a határozatot szavazás nélkül hozták meg.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
Draft. Res. S/4050/Rev.1	Implicit módon jóváhagyja az amerikai beavatkozást	9 ¹⁴⁰²	1 ¹⁴⁰³	1 ¹⁴⁰⁴
Draft Res.S/4055/Rev.1	Implicit módon jóváhagyja az amerikai beavatkozást	10 ¹⁴⁰⁵	1 ¹⁴⁰⁶	0
A/Res/1237(ES-III)	Implicit módon elismeri az amerikai beavatkozást.	egyhangúlag (szavazás nélkül)		

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
US	állam	beavatkozás, a kormány meghívására történő katonai jelenlét egy nemzetközivé vált polgári zavargás	invázió, beavatkozás.	az EAK fegyvereket szivárogtatott be a lázadóknak, és veszélyeztette Libanon függetlenségét és területi	kollektív önvédelem/meghívásos beavatkozás	kivétel, igazolás(beleegyezés)	jóváhagyott/elfogadott

¹⁴⁰¹ UNGA Res. 1237 (ES-III)-II. of 7 August 1958

¹⁴⁰² Kanada, Kína, Kolumbia, Franciaország, Irak, Japán, Panama, Egyesült Királyság, USA.

¹⁴⁰³ SZU.

¹⁴⁰⁴ Svédország.

¹⁴⁰⁵ Kanada, Kína, Kolumbia, Franciaország, Irak, Japán, Panama, Svédország, Egyesült Királyság, USA.

¹⁴⁰⁶ SZU.

		ban		integritásá t. Az USA segített megvéden i őket.			
--	--	-----	--	---	--	--	--

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A *kisebb incidensekre* reagáló önvédelem egy másik állam területén nem képez kivételt.

b) A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.

Gyakorlat: Libanonban fegyveres összeütközések voltak a kormány és az ellenzék között. Az EAK némi segítséget és támogatást nyújtott az ellenzéknek, a beavatkozás azonban nem érte el az agresszió szintjét. Nem történt külső támadás Libanon ellen. Az USA a csapatai libanoni állomásoztatásával nyújtott segítséget, a cél egyértelműen a kormány védelme volt a rendszerváltástól. A kollektív önvédelem érve ellenére a tények azt mutatják, hogy a meghívás a belső stabilitás érdekében történt, és nem egy külföldi támadás ellen.

Opinio juris kifejezve: a jogi véleményt elsősorban a sikertelen BT-határozattervezetekben fejezték ki. Ezek megfogalmazása szinte nyilvánvalóvá tette, hogy az államok többsége nem tartotta jogellenesnek az amerikai beavatkozást. Bár az önvédelmi érvet csak Svédország és a Szovjetunió vitatta, ezek voltak azok az államok, amelyek ténylegesen jogi elemeket használtak fel előadásukhoz. Egyébként az olyan lényeges elemeket, mint a szükségesség és az arányosság, még csak nem is érintették, ami szintén arra utal, hogy a kollektív önvédelem érvét nem vették túl komolyan. Az igazi tényező inkább a libanoni kormány beleegyezése, előzetes konkrét felkérése volt a beavatkozásra. A másik forrás, amely az ENSZ tagállamainak *opinio juris*-át tartalmazza, a közgyűlési határozat volt, azonban ennek értéke kevésbé jelentős. A legnagyobb hátránya, hogy a határozatot szavazás nélkül fogadták el. Ez jelenthette az egyhangú támogatást, de realisabb azt hinni, hogy a határozat lakonikus és visszafogott megfogalmazása lehetőséget adott a tág értelmezésre.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft Res. S/4050/Rev.1	90	82	86
S/4055/Rev.1 határozat-tervezet	91	91	91
A/Res/1237(ES-III)	100 (de szavazás nélkül)	100	100

VI. A kongói válság - belga beavatkozás (1960, 1964)

állampolgárok védelme erőszak alkalmazásával/ katonai megállapodás túllépése/humanitárius beavatkozás/végszükség

1. Tények

Az 1960-as intervenció

1960. június 30-án Belgium függetlenné tette hivatalos gyarmatát, Kongót.¹⁴⁰⁷ Mivel továbbra is értékes gazdasági érdekeket kellett védeni, a Kongói Demokratikus Köztársaságban számos belga közigazgatási tisztviselő maradt a helyén, és a kongói hadsereget még mindig nagyrészt mintegy 1000 belga tiszt irányította.¹⁴⁰⁸ Július 5-én a kongói hadsereg megtagadta az engedelmisséget a belga tiszteknek, és lázadásba kezdett, amelyben randalírozott, fosztogatott, zaklatta és megölte a fehéreket.¹⁴⁰⁹ Július 9-én a még mindig Kongóban állomásozó belga csapatok beavatkoztak, hogy megvédjék a fehér és európai civileket. Egy nappal később ejtőernyősöket dobtak le a területre.¹⁴¹⁰ Az alapvetően békés mentőakció némi összecsapáshoz vezetett a kongóiak és a belga csapatok között.¹⁴¹¹ A helyzetet súlyosbította, hogy a Belgium által erősen támogatott Moïse Tshombe bejelentette a Katanga régió elszakadását, amely a volt gyarmatosító számára is értékes erőforrásokban leggazdagabb volt. Tshombe segítséget kért és kapott Belgiumtól.¹⁴¹² Az ENSZ közbelépése után azonban Belgium fokozatosan kivonta katonáit Kongóból.

Az 1964-es intervenció - Sárkány hadművelet

A második beavatkozás az első konfliktusban gyökerezett. Az 1960 óta jelen lévő ENSZ-békefenntartók 1964-ben készültek elhagyni az országot. Ezt azonban nem készítették elő megfelelően, és erős és cselekvőképes központi kormányzat hiányában Kongói Demokratikus Köztársaság a törzsi lázadások és fegyveres konfliktusok színterévé vált.¹⁴¹³ A lázadó Christopher Gbenye hamarosan tényleges ellenőrzést szerzett Kongó egyharmada felett.¹⁴¹⁴ Miközben Stanleyville-t megszállta, Gbenye bejelentette, hogy nem engedi a város elhagyását, az érintett néhány száz vagy ezer külföldinek, főleg belgáknak. Félő volt, hogy túszként akarja ott tartani őket.¹⁴¹⁵ Belgium megkapta az ekkor már miniszterelnök Tshombe beleegyezését egy mentőakcióhoz, amelyhez az USA segítségét is engedélyezte. A mentőakció egy héten belül végrehajtotta a mintegy 2000 külföldi állampolgár légi úton történő evakuálását. A művelet befejezése után Belgium és az USA teljesen kivonult Kongóból. A Sárkány hadművelet 1964. november 24-én kezdődött és csak néhány napig tartott.¹⁴¹⁶

¹⁴⁰⁷ Paul-Henry Gendebien: *L'Intervention des Nations Unies au Congo. 1960-1964.* De Gruyter, Mouton, 1967. 15. o.

¹⁴⁰⁸ Elizabeth Schmidt: *Foreign Intervention in Africa: From the Cold War to the War on Terror (New Approaches to African History,* Cambridge University Press, 2013. 58. o.

¹⁴⁰⁹ David N. Gibbs: *The Political Economy of Third World Intervention. Mines, Money and U.S. Policy in the Congo Crisis.* The University of Chicago Press, 1991. 82. o.

¹⁴¹⁰ Robert Kolb: *The Belgian Intervention in the Congo -1960 and 1964.* In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach.* Oxford University Press, First Edition, 2018. 77-76. o.

¹⁴¹¹ Omajuwa Igbo Natufe: *The Cold War and the Congo Crisis, 1960-1961.* In *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell'Istituto italiano per l'Africa e l'Oriente*, Anno 39, No. 3 (Settembre 1984) 363. o.

¹⁴¹² Olivier Boehme: *The Involvement of the Belgian Central Bank in the Katanga Secession, 1960-1963.* In *African Economic History*, 2005, No. 33 (2005), 2. o.

¹⁴¹³ Radosław Fordoński: *Unilateral Use of Force under Article 2(4) of the UN Charter: Hostage-Rescue Operations.* In *Polski Rocznik Praw Człowieka I Prawa Humaniternego*. Vol. 4. 2013. 137. o.

¹⁴¹⁴ Simon Chesterman, *Just War or Just Peace: Humanitarian Intervention and International Law.* Oxford University Press, 2002. 66-7, o.

¹⁴¹⁵ Thomas C. Wingfield, James E. Meyen (eds): *Lillich on the Forcible Protection of Nationals Abroad.* *International Law Studies*, Vol. 77, 2002. 50-1. o.

¹⁴¹⁶ Cf.: Fred E. Wagoner: *Dragon Rouge, the rescue of hostages in the Congo.* National Defence University, 1980.

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Az 1960-as intervenció

1960. július 12-én a Kongói Köztársaság kormánya kérte, hogy "sürgősen küldjenek ENSZ katonai segítséget." A kérést a Belgium és a Kongói Demokratikus Köztársaság között 1960. június 29-én aláírt barátsági szerződést sértő belga beavatkozással indokolták, amely csak a Kongó kifejezett kérésére engedélyezte a beavatkozást és a bevetést, amit nem adtak meg. Kongó azt állította, hogy Katanga elszakadását Belgium azért tervezte, hogy fenntartsa gyarmati uralmát az ország egyes részei felett. A kormány kijelentette, hogy a belga akció külső agresszió volt Kongó ellen, amely veszélyeztette a nemzetközi békét.¹⁴¹⁷ Egy kiegészítő levélben tisztázták, hogy az ENSZ békefenntartóitól nem várják el a belső helyzet helyreállítását, kizárólag a területi integritás védelmét a belga agresszióval szemben.¹⁴¹⁸ A kapott információk alapján a főtitkár úgy ítélte meg, hogy a nemzetközi béke és biztonság veszélyben van, ezért összehívta a BT rendkívüli ülését.¹⁴¹⁹ A BT ülésén a főtitkár kifejtette, hogy a kongói konfliktus "belső feszültség", és a belga csapatoknak a rend helyreállítása érdekében "átmeneti intézkedésként" történő bevetése elfogadhatatlan.¹⁴²⁰ Hozzátette azt is, hogy ha az ENSZ eleget tesz a kongói katonai segítségnyújtásra vonatkozó kérésnek "a belga kormány is láthatja az utat a kivonulásra".¹⁴²¹ A találkozón Tunézia azt állította, hogy annak ellenére, hogy európaiak és belgák voltak veszélyben, a belga beavatkozás nem volt jogszerű, és a cselekmény agresszió volt, mivel a belga csapatok a kongói hadsereg ellen harcoltak. A rend helyreállítását, mint indoklást is elutasították, mivel a zavargások nem a kongói kormány ellen irányultak, és csak néhány katonai és rendőri egységet érintettek, nem pedig magát a lakosságot.¹⁴²² Az USA tagadta, hogy agresszió történt volna, de támogatta az ENSZ-csapatok felállítását.¹⁴²³ A Szovjetunió természetesen elítélte a belga akciót, mint agressziót,¹⁴²⁴ és nem meglepő módon Lengyelország is így tett.¹⁴²⁵ Olaszország elismerte, hogy a belga beavatkozás "ideiglenes biztonsági akció" volt a szükségességen belül, és az ENSZ beavatkozása feleslegessé tenné azt.¹⁴²⁶ Az Egyesült Királyság gyakorlatilag ugyanezt a nézetet osztotta.¹⁴²⁷ Hasonlóképpen Franciaország is fenntartotta, hogy Belgium nem

¹⁴¹⁷ Cable dated 12 July 1960 from the President of the Republic of the Congo and Supreme Commander of the National Army and the Prime Minister and Minister of National Defence addressed to the Secretary-General of the United Nations. S/4382.

¹⁴¹⁸ Cable dated 13 July 1960 from the President of the Republic of the Congo and Supreme Commander of the National Army and the Prime Minister and Minister of National Defence addressed to the Secretary-General of the United Nations. S/4382.

¹⁴¹⁹ Letter dated 13 July 1960 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. S/4381.

¹⁴²⁰ Official Records. S/PV.873 (Secretary-General) 773rd Meeting of the SC (13/14 July 1960) para. 26.

¹⁴²¹ Ibid. para. 27.

¹⁴²² Ibid (Tunisia) paras. 76-80.

¹⁴²³ Ibid (US) paras. 95-8.

¹⁴²⁴ Ibid. (USSR) para. 104.

¹⁴²⁵ Ibid. (Poland) para. 158.

¹⁴²⁶ Ibid (Italy) para. 120-3.

¹⁴²⁷ Ibid. (France) para. 141.

követett el agressziót, hanem "valójában e kormány erőfeszítései kizárólag arra irányultak, hogy megmentse a fenyegetett belgák és más állampolgárok életét".¹⁴²⁸ Franciaország még a humanitárius beavatkozásra is emlékeztetett, mondván, hogy "az élet- és vagyonvédelmi misszió a kongói hatóságok kudarcának közvetlen következménye, és összhangban van a nemzetközi jog elismert elvével, nevezetesen a humanitárius okokból történő beavatkozással".¹⁴²⁹ Belgium védekezése a humanitárius beavatkozás vagy a külföldi állampolgárok védelme vonalon alapult. A képviselő azt állította a BT-ben, hogy a "*force publique*", amely a rend és a biztonság fenntartására egyedül képes, e feladata ellátása helyett atrocitásokba kezdett, és Belgiumnak cselekednie kellett a fenyegetett európaiak védelme érdekében. A beavatkozás a szükséges szinten belül maradt. A képviselő azt is tagadta, hogy a belga csapatok támogatnák Tshombe elszakadását.¹⁴³⁰ Arra reagálva, hogy a beavatkozáshoz nem érkezett hozzájárulás a központi kormánytól, Belgium azt állította, hogy anarchiában ez nem várható el, és a tartományi hatóságoktól egyébként is kaptak hozzájárulást.¹⁴³¹ Összefoglalva, Belgium két érveléssel indokolta katonai jelenlétét: először is "a kongói nemzeti hatóságok teljes képtelenségével, hogy biztosítsák az alapvető szabályok tiszteletben tartását, amelyeket minden civilizált közösségnek be kell tartania, valamint a belga kormány szent kötelességével, hogy megtegye az erkölcs és a nemzetközi közjog által megkövetelt intézkedéseket".¹⁴³² "Másodszor, a belga kormánynak a Kongói Demokratikus Köztársaság belügyeibe való beavatkozásának teljes hiánya indokolja".¹⁴³³ Belgium kijelentette, hogy addig nem vonulnak vissza, amíg a rend és a biztonság helyre nem áll, ezért kérték az ENSZ-t a béke fenntartására.¹⁴³⁴ A képviselő a következő ígéretet tette.

Amikor az Egyesült Nemzetek erői - a belga kormány reményei szerint - gyorsan elhelyezkednek, és képesek lesznek biztosítani a rend hatékony fenntartását és a személyek biztonságát Kongóban, kormányom megkezdi a beavatkozó metropolitan erők visszavonását, amelyek jelenleg egyedül képesek biztosítani e célok elérését.¹⁴³⁵

Végül kifejezetten a "humanitárius beavatkozás" kifejezést használta a művelet leírására és az agresszióra vonatkozó állítások védelmére.¹⁴³⁶ A BT határozatot fogadott el, amelyben felszólította Belgiumot a visszavonulásra (az "azonnal" szó hozzáadása nélkül), és engedélyezte az ENSZ katonai segítségnyújtását.¹⁴³⁷ A szavazás előtt a Szovjetunió azt javasolta, hogy a preambulumot egészítsék ki Belgium Kongói Demokratikus Köztársaság elleni fegyveres agressziójának elítélésével. A módosítást nem fogadták el. Csak Lengyelország és a Szovjetunió szavazott igennel. Ecuador és Tunézia tartózkodott, a többiek¹⁴³⁸ ellene szavaztak.¹⁴³⁹ Ugyanez vonatkozik a Szovjetunió második

¹⁴²⁸ Ibid. (France) para. 141.

¹⁴²⁹ Ibid. para. 144.

¹⁴³⁰ Ibid. (Belgium) paras. 181-4.

¹⁴³¹ Ibid. paras. 187-8.

¹⁴³² Ibid. para. 192.

¹⁴³³ Ibid. para. 193.

¹⁴³⁴ Ibid. para. 194-5.

¹⁴³⁵ Ibid. para. 196.

¹⁴³⁶ Ibid. para. 197.

¹⁴³⁷ UNSC Res. 143 (1960) of 14 July 1960.

¹⁴³⁸ Argentina, Ceylon, China, France, Italy, UK; US.

¹⁴³⁹ Official Records. S/PV.873 (Secretary-General) 773rd Meeting of the SC (13/14 July 1960) para. 223.

módosítástervezetére is, amely Belgiumot *azonnali* visszavonulásra szólította fel.¹⁴⁴⁰ Franciaország, az Egyesült Királyság és Kína tartózkodott, mivel nem értettek egyet a "felszólító" bekezdéssel. Mint Franciaország kijelentette, "úgy tűnik, hogy ez elsősorban Belgium elítélése, vagy így lehetne értelmezni".¹⁴⁴¹

A határozat eredményeként a főtitkár tizenkét afrikai és két európai zászlóalj felállításáról számolhatott be, ez utóbbiakat csak ideiglenesen telepítették.¹⁴⁴² Az 1200 ENSZ-katona telepítése ellenére a belga csapatok maradtak, mint a kongói képviselő rámutatott, hozzátéve, hogy Belgium közölte, hogy bár kivonulnak, amint az ENSZ helyreállítja a rendet, "a belga csapatok addig maradnak, amíg szükséges a biztonság garantálásához".¹⁴⁴³ A BT másként értelmezte a helyzetet, mivel ismét felszólította a korábbi határozat "gyors végrehajtására".¹⁴⁴⁴ És ezt egyhangúlag meg is tette.¹⁴⁴⁵ A Biztonsági Tanács elnökének küldött levelében Belgium fenntartotta, hogy műveletük nem agresszió, és "kivételes és ideiglenes jellegű" a belga állampolgárok biztonsága érdekében".¹⁴⁴⁶ Augusztusban még mindig brüsszeli metropolitan egységek működtek Kongóban. A főtitkár sürgette "a lehető leggyorsabb kivonásukat [...], amelynek teljesnek és feltétel nélkülinek kell lennie".¹⁴⁴⁷ A belgák azonban nem látták elérkezettnek az időt a teljes kivonulásra. Számunkra ez nem a katonai presztízs, a vereség vagy a kapituláció kérdése, hanem a helyettesíthetőségé. Ahogy a képviselő a BT előtt kijelentette: "Amint az Egyesült Nemzetek Parancsnoksága kijelentette, hogy képes átvenni a felelősséget a biztonságért egy adott területen, habozás nélkül távoztunk [...]."¹⁴⁴⁸ Volt egy terület, ahová az ENSZ egységei nem is léphettek be, ez Katanga tartomány volt. A szakadár tartományt Belgium hallgatólagosan támogatta, és valóban a térségben állomásoztatta csapatait. Ezért, mivel az ország minden más részén az ENSZ előrehaladást ért el, a BT újabb határozatot fogadott el, amelyben kifejezetten felszólította Belgiumot, hogy azonnal hagyja el Katangát, hogy az ENSZ-erők ott is végrehajthassák a korábbi határozatokat.¹⁴⁴⁹ Csak Franciaország és Olaszország tartózkodott.¹⁴⁵⁰ 1960. szeptember 9-re Belgium jelentette a főtitkárnak, hogy "a műveleti erők evakuálása befejeződött", a megmaradt tisztek csak "technikusok".¹⁴⁵¹ A főtitkár által kapott információk szerint azonban ezek a "technikusok" a katangai erőkhöz voltak beosztva, és aktívan részt vettek a központi kormánnyal folytatott ellenségeskedésekben. Belgium külügyminiszterei szóban észrevételezték a főtitkárnak, hogy ezek az erők nem tartoznak a belga kormány fennhatósága vagy fegyelmi ellenőrzése alá, de a jelentés szerint ez kétséges, és Belgium valószínűleg legalábbis engedélyezte, hogy ezek a tisztek a kongói kormány ellen harcoljanak.¹⁴⁵² Belgium nem tagadta ezeknek az elemeknek a jelenlétét, de fenntartotta, hogy Belgium nem rendelkezik felettük, és a helyi hatóságok alá tartozó rendőri erőként

¹⁴⁴⁰ Ibid. para. 224.

¹⁴⁴¹ Ibid. para. 230.

¹⁴⁴² Official Records. S/PV.877 (Secretary-General) 877th Meeting of the SC (20/21 July 1960) para. 5.

¹⁴⁴³ Ibid. (Congo) para. 40.

¹⁴⁴⁴ UNSC Res. 145 (1960) of 22 July 1960. para. 1.

¹⁴⁴⁵ Official Records S/PV. 879th Meeting of the SC (21/22 July 1960) para. 108.

¹⁴⁴⁶ Letter dated 6 August 1960 from the Permanent Representative of Belgium to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/4419.

¹⁴⁴⁷ Official Records. S/PV.884 (Secretary-General) 884th Meeting of the SC (8 August 1960) para. 19.

¹⁴⁴⁸ Official Records. S/PV.885 (Secretary-General) 885th Meeting of the SC (8 August 1960) para. 22.

¹⁴⁴⁹ UNSC Res. 146 (1960) of 9 August 1960.

¹⁴⁵⁰ Official Records S/PV. 886 886th Meeting of the SC (8/9 August 1960) para. 272.

¹⁴⁵¹ Third report on the implementation of Security Council resolution S/4387 of 14 July 1960, S/4405 of 22 July 1960 and S/4426 of 9 August 1960 : addendum No. 3 / by the Secretary-General. S/4475/Add.3.

toborozták őket, amihez nem volt szükség brüsszeli engedélyre. Belgium azt is kijelentette, hogy kivonásuk a zavargások terjedéséhez vezetne, mivel ezek a helyi "rendőri" erők már így is meglehetősen gyengék.¹⁴⁵³ Ezzel Belgium implicite elismerte, hogy kormánya kivonhatná ezeket az egységeket, ha akarná. Hivatalosan azonban a belga beavatkozás Kongóban így is véget ért.

A kongói válsággal kapcsolatban még mindig voltak megoldásra váró problémák, amelyek közül az egyik az ENSZ-erők kongói állomásoztatásának fenntartása volt. A Szovjetunió az ENSZ békefenntartóinak azonnali kivonását sürgette, és úgy vélte, hogy az beavatkozik Kongó belügyeibe - miközben természetesen aktívan támogatta a központi kormány elleni lázadókat. A Szovjetunió határozattervezetét azonban nem fogadták el.¹⁴⁵⁴ Mindazonáltal a szovjetek vétójukkal megakadályozhatták egy másik tervezet elfogadását, amely az ENSZ kongói missziójának folytatását erősítette volna meg.¹⁴⁵⁵ Ennek eredményeként a BT úgy döntött, hogy ismét felhívja az Összefogva a békéért határozatot, és a kérdést a közgyűlés negyedik rendkívüli vészhelyzeti ülése elé viszi.¹⁴⁵⁶ Ennek a belga beavatkozás szempontjából az a jelentősége, hogy a Közgyűlés annak ellenére is kifejtette véleményét a kérdésben, hogy Belgium már elhagyta Kongót. A beavatkozás agresszióként való elítélése azonban nem volt igazán mérhető. A Szovjetunió javasolta, hogy a határozattervezetbe foglalják bele az agresszió elítélését,¹⁴⁵⁷ de úgy döntött, hogy nem kér szavazást a módosításairól.¹⁴⁵⁸ A KGY elsöprő többséggel fogadta el az ázsiai és főként afrikai államok által kidolgozott határozatot, amit Belgium is támogatott.¹⁴⁵⁹ Ez nem tartalmazott elítélést, csak a be nem avatkozásra szólított fel.¹⁴⁶⁰ Mint a Maláj Szövetség megállapította, "az afrikai államok képviselői különösen alkalmasak arra, hogy megértsék és közvetítsék a kongói helyzet szükségleteit a határozatok megfogalmazásakor".¹⁴⁶¹ Ezért az a tény, hogy az agresszió nem szerepelt a határozattervezetben, arra utal, hogy nem volt tömeges támogatás. Valójában az ülésen csak Fehéroroszország fejezte ki kifejezetten azt az óhaját, hogy a Szovjetunió által javasolt megoldásként a belga agressziót elítéljék.¹⁴⁶²

Az 1964-es beavatkozás - Sárkány hadművelet

1964-ben Kongó miniszterelnöke ugyanaz a Moise Tshombe volt, aki évekkel korábban Katanga tartomány elszakítását tervezte és próbálta elérni. 1964. november 24-én három levél érkezett a főtitkárhoz. Tshombe-től mint kongói miniszterelnöktől, Belgiumtól és az Egyesült Államoktól. Mindegyik értesítette az ENSZ-et a belga és amerikai erők által indított hadműveletről, amelyet a külföldi állampolgárok megmentése érdekében indítottak az újjáéledt zavargásokban. Tshombe

¹⁴⁵² Fourth report on the implementation of Security Council resolution S/4387 of 14 July 1960, S/4405 of 22 July 1960 and S/4426 of 9 August 1960 : addendum No. 3 / by the Secretary-General. S/4482/Add.3.

¹⁴⁵³ Note verbale dated 9 September 1960 from the Permanent Mission of Belgium to the United Nations addressed to the Secretary-General of the United Nations. S/4482/Add.3.

¹⁴⁵⁴ SC Draft Res. S/4519. of 15 September 1960.

¹⁴⁵⁵ SC Draft Res. S/4523. of 15 September 1960.

¹⁴⁵⁶ UNSC Res. 157 (1960) of 17 September 1960.

¹⁴⁵⁷ Official Records. A/PV. 863 (USSR) 863rd Plenary Meeting of the GA (Forth Emergency special Meeting) para. 122-3.

¹⁴⁵⁸ Ibid. para. 267.

¹⁴⁵⁹ 70 igen ellenében 0, 11 tartózkodással.

¹⁴⁶⁰ UNGA Res. 1474 (ES-IV) of 20 September 1960.

¹⁴⁶¹ UNGA Res. 1474 (ES-IV) of 20 September 1960.

¹⁴⁶² Ibid. (Belarus) para. 38.

kijelentette, hogy "felhatalmazta a belga kormányt és az Egyesült Államok kormányát, hogy nyújtsanak „kormányának szükséges segítséget egy humanitárius misszió megszervezéséhez, amely lehetővé teszi, hogy a külföldi túszoikat evakuálják." Azt is tisztázta, hogy a beavatkozás csak korlátozott ideig tart és kizárólag az életek megmentése a cél. ¹⁴⁶³ A belga levél természetesen visszhangozta a legfontosabb üzeneteket: tisztán humanitárius, a mentésre korlátozódik. Azt is hozzátette, hogy minden más eszközt megpróbáltak az életek megmentésére, és amint a célt eléri az akció, azt befejezik. A levél azt is hangsúlyozta, hogy Belgium gyakorolta a külföldön tartózkodó állampolgárai védelmére vonatkozó felelősségét. ¹⁴⁶⁴ Csatolták Tshombe miniszterelnök levelét, amelyben ugyanilyen óvatos megfogalmazással ("szigorúan humanitárius céllal") engedélyezte a missziót. ¹⁴⁶⁵ Az amerikai levél ismét ugyanazokat a megfogalmazásokat és indokokat használta az "irgalmas küldetés" kapcsán. ¹⁴⁶⁶ Az Afrikai Egységsszervezet (OAU) tagjai és más államok a belga és amerikai műveletet az afrikai ügyekbe való beavatkozásnak és az OAU tekintélyének szándékos megsértésének tekintették. Az ENSZ Alapokmány durva megsértésére és Afrika békéjét és biztonságát fenyegető veszélyre hivatkozva rendkívüli ülést kértek a BT-ben. ¹⁴⁶⁷ Érdekes módon Kongó szintén rendkívüli ülést kért, hogy foglalkozzon a konfliktusába való beavatkozással néhány olyan állam részéről, amelyek úgy vélték, hogy az USA és Belgium volt a jogsértő. ¹⁴⁶⁸

A BT szokás szerint azzal kezdődött, hogy a Szovjetunió a belga-amerikai akciót a gyarmatosítók imperialista agressziójaként ítélte el. ¹⁴⁶⁹ Az USA a jól bevett hidegháborús recept alapján válaszolt:

A panaszt benyújtó képviselők memorandumukban figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy az Egyesült Államok és Belgium akciója tisztán és egyszerűen egy mentőakció volt, amelyet Kongó törvényesen felállított kormánya előzetesen engedélyezett. És most mégis, a Biztonsági Tanács egyes tagjai megpróbálják megakadályozni, hogy a Tanács megvizsgálja a kongói kormány által benyújtott panaszt a kongói belügyekbe való beavatkozás miatt ezen államok némelyike ellen. ¹⁴⁷⁰

A Szovjetunió azonban azt állította, hogy a miniszterelnök beleegyezésének nincs jelentősége, mivel ő csak az imperialisták bábja, és a kongói nép a gyarmati elnyomás ellen harcol. ¹⁴⁷¹ Erre Elefántcsontpart azt válaszolta, hogy a Kongói Demokratikus Köztársaság kormányának legitimitását nem szabad megkérdőjelezni, sem a képviselőjét, különösen, mivel éppen ez a kormány nemcsak az

¹⁴⁶³ Letter dated 24 November 1964 from the Prime Minister of the Democratic Republic of the Congo addressed to the Secretary-General. S/6060.

¹⁴⁶⁴ Letter dated 24 November 1964 from the Permanent Representative of Belgium addressed to the President of the Security Council. S/6063.

¹⁴⁶⁵ Letter dated 21 November 1964 from Mr Tshombe, the Prime Minister, addressed to Count de Kerchove de Denterghem, Ambassador of Belgium at Leopoldville. S/6063.

¹⁴⁶⁶ Letter dated 24 November 1964 from the Permanent Representative of the United States of America addressed to the President of the Security Council. S/6062.

¹⁴⁶⁷ Letter dated 1 December 1964 addressed to the President of the Security Council, from the Representatives of Afghanistan, Algeria, Burundi, Congo (Brazzaville), Dahomey, Ethiopia, Ghana, Guinea, Kenya, Mali, Somalia, Sudan, Tanzania, Uganda, United Arab Republic and Yugoslavia. S/6076.

¹⁴⁶⁸ Letter dated 26 November 1964 from the Permanent Representative of the United Kingdom addressed to the President of the Security Council. S/6069.

¹⁴⁶⁹ Official Records S/PV. 1170. (USSR) 1170th Meeting of the SC (9 December 1964) para. 4.

¹⁴⁷⁰ Ibid. (US) para. 9.

¹⁴⁷¹ Ibid. para. 68.

ENSZ-ben, hanem az OAU-ban is jelen van.¹⁴⁷² A Kongói Köztársaság a fekete lakosság ellen elkövetett agresszióknak nevezte a műveletet.¹⁴⁷³ Bár a képviselő azzal érvelt, hogy a misszió agresszió és gyarmatosító mozgalom volt, nem pedig humanitárius, nem foglalkozott a beleegyezéssel, sőt, nem mutatott rá semmilyen tényre, amely többnek minősülne egy mentőakciónál. Ghána ugyanezt a retorikát használta, elítélve az agressziót,¹⁴⁷⁴ de nem kérdőjelezte meg Tshombe miniszterelnöki minőségét,¹⁴⁷⁵ ezért nem foglalkozott megfelelően a beleegyezésével, noha az a beavatkozás jogszerűségének döntő kérdése volt. Ghána jogi szempontból valóban rendkívül ellentmondásos volt:

Tshombe úr kormányát, a Kongói Demokratikus Köztársaság kormányát segíteni kell. Anélkül, hogy technikai kérdésekben mellette vagy ellene érvelnék, azt kell mondanom, hogy az Afrikai Egységsszervezet mint olyan, és Ghána is elismeri ezt. De ha egy kormány, amely Afrika egyik legnagyobb hadseregével rendelkezik, nem tudja irányítani a népét, akkor nem lehet csak úgy, óvatosság nélkül katonai segítséget nyújtani neki.¹⁴⁷⁶

Szudán is ugyanezt az utat követte, ami jogilag zavaros és következetlen, különösen, hogy a képviselő hozzátette: "normális körülmények között nehéz lenne ellenezni egy humanitárius céllal vállalt mentőakciót".¹⁴⁷⁷ Általában ezek az államok meg sem próbáltak jogilag érvelni, a fő érvük pusztán politikai volt (talán még *contra legem* is): ez egy afrikai ügy, és csak afrikai államoknak kellett volna megoldaniuk. Ennek megfelelően, még ha a Kongói Demokratikus Köztársaság - nem vitatott - miniszterelnöke bele is egyezett volna a beavatkozásba, nem kellett volna. Mondanom sem kell, hogy a jogi fordítás egyértelműen az, hogy ez a narratíva ironikusan éppen az OAU égisze alatt zajló kongói válságban az afrikai államok belügyekbe való beavatkozásának definíciója.

A rendkívüli ülés összehívását kérő afrikai államok érdeklődése olyan elsöprő volt, hogy képviselőik nem is tudtak helyet foglalni a BT asztalánál, és a rendelkezésre álló helyeket egymás után kellett cserélniük.¹⁴⁷⁸ Mindenesetre, ugyanaz és elképesztően hosszadalmas narratíva következett Guinea,¹⁴⁷⁹ Mali¹⁴⁸⁰ és Algéria¹⁴⁸¹ részéről. Később pedig ugyanezt tették az Egyesült Arab Köztársaság,¹⁴⁸² Kenya (bár legalább a beleegyezés kérdését érintették, mondván, hogy egyesek illegitimnek tartják Tshombe rendszerét a teljes tényleges ellenőrzés hiányában, és mivel a kongóiak körében

¹⁴⁷² Ibid. (Ivory Coast) para. 75.

¹⁴⁷³ Ibid. (the Republic of Congo) para. 84.

¹⁴⁷⁴ Ibid. (Ghana) para. 100-7.

¹⁴⁷⁵ Ibid. para. 113.

¹⁴⁷⁶ Ibid. para. 137.

¹⁴⁷⁷ Ibid. (Sudan). para. 156.

¹⁴⁷⁸ Official Records S/PV. 1171 (President) 1171st Meeting of the SC (10 December 1964) para. 3.

¹⁴⁷⁹ Ibid. (Guine) paras. 5-23.

¹⁴⁸⁰ Ibid. (Mali) paras. 24-64.

¹⁴⁸¹ Official Records S/PV. 1172 (Algeria) 1172nd Meeting of the SC (10 December 1964) paras. 3-49.

¹⁴⁸² Official Records S/PV. 1174 (United Arab Republic) 1174th Meeting of the SC (14 December 1964) paras. 3-45.

népszerűtlen), ¹⁴⁸³ a Közép-afrikai Köztársaság, ¹⁴⁸⁴ Burundi, ¹⁴⁸⁵ Uganda¹⁴⁸⁶ és a Tanzániai Egyesült Köztársaság. ¹⁴⁸⁷ Marokkó képviselője végül sokkal kifinomultabb és kiegyensúlyozottabb módon fogalmazta meg, hogy mi volt az igazi probléma ezen államok számára: a belga-amerikai misszió "súlyosan aláásta a születőben lévő afrikai szervezet tekintélyét [...] súlyos erkölcsi kárt okozott az OAU-nak".¹⁴⁸⁸ A belga képviselő megjegyezte, és nagyon helyesen, hiszen már ezeknek a felszólalásoknak az olvasása is ugyanezt a hatást váltotta ki:

Be kell vallanom, hogy a türelmem a végéhez ért, és életem két legkellemetlenebb napját éltem át, és nagy önuralmat gyakorolva ellenálltam a szónoklatok áradatának, amely alatt az elmúlt negyvennyolc órában elmerültünk. Ez az áradat határtalan sértéseket, erőszakos támadásokat és valótlanosságokat hordozott magában. ¹⁴⁸⁹

Ami a lényegét illeti, ugyanazok az érvek ismétlődtek: nem katonai cél, nem segít a kongói hadseregnek, csak embereket ment. ¹⁴⁹⁰ Az amerikai képviselő is elvesztette a fejét, ahogy állította:

Az Egyesült Nemzetek Szervezetében szolgáltam a megalakulásának napjától kezdve, hét éven keresztül. De még soha nem hallottam ilyen irracionális, felelőtlen, sértő és visszataszító nyelvezetet ezekben a termekben, és olyan nyelvezetet, amelyet, ha úgy tetszik, megvetően használnak egy olyan gáláns és sikeres erőfeszítés megrágalmazására és megbecstelenítésére, amelynek célja a sokféle nemzetiségű és színű emberélet megmentése volt. ¹⁴⁹¹

Azt is hozzátette, hogy a küldetés csak négy napig tartott, és utána teljesen kivonták csapataikat. ¹⁴⁹²

A BT talán legmegfelelőbb és legnyugodtabb felszólalása Nigériából érkezett, amely szigorúan ragaszkodott a tényekhez, ugyanakkor határozottan megtartotta Afrika hangját. A felszólalás egyszerű, logikus és rendkívül hatékony volt, mivel a legfontosabb pontokra összpontosított, ahogyan azt ez a néhány kiemelés is mutatja.

Ami az első kérdést illeti, nevezetesen azt a vádat, hogy három külföldi ország - Belgium, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság - beavatkozott a Kongói Demokratikus Köztársaság belülegébe, úgy gondolom, hogy ezt nagyon könnyen el lehet utasítani. Meghallgattam azoknak az afrikai államoknak a nyilatkozatait, amelyek ezt az ügyet a Tanács elé terjesztették; meghallgattam azokat az államokat, amelyeket vádoltak; és meghallgattam a közvetlenül érintett Kongói Demokratikus Köztársaság véleményét is. A józan ész szerint a

¹⁴⁸³ Official Records S/PV. 1175 (Kenya) 1175th Meeting of the SC (15 December 1964) paras. 28-73.

¹⁴⁸⁴ Ibid. (Central African Republic) paras. 75-91.

¹⁴⁸⁵ Official Records S/PV. 1177 (Burundi) 1177th Meeting of the SC (16 December 1964) paras. 5-41.

¹⁴⁸⁶ Ibid. (Uganda) paras. 107-119.

¹⁴⁸⁷ Official Records S/PV.1178 (United Republic of Tanzania) 1178th Meeting of the SC (17 December 1964) paras. 9-29.

¹⁴⁸⁸ Ibid. (Morocco) paras. 50-1.

¹⁴⁸⁹ Ibid. (Morocco) paras. 50-1.

¹⁴⁹⁰ Ibid. para. 9.

¹⁴⁹¹ Official Records S/PV. 1174 (US) 1174th Meeting of the SC (14 December 1964) para. 49.

¹⁴⁹² Ibid. para. 59.

döntő tényezőnek ebben az ügyben a közvetlenül érintett ország álláspontjának kell lennie. A két másik fél egy ponton találkozik - és ez a pont Kongó. ¹⁴⁹³

A Kongói Demokratikus Köztársaság azt állítja, hogy nincs külföldi beavatkozás a területén; hogy azok, akiket beavatkozással vádolnak, a tudtával, beleegyezésével, jóváhagyásával, sőt meghívásával érkeztek. Az Egyesült Nemzetek Szervezetében mindannyian egyetértünk abban, hogy Kongó Afrika szuverén, független állama. Az Afrikai Egységsszervezetben mindannyian egyetértünk abban, hogy Kongó Afrika szuverén, független állama, amely teljes joghatósággal rendelkezik saját bel- és külügyi felett. Sehol nem hallottam, hogy a Kongói Demokratikus Köztársaság mint független, szuverén állam jogait bárki is csorbította volna, vagy hogy ez az ország bármelyik afrikai államot alkalmazta volna képviselőjeként. Ezért nigériai szempontból, az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 2. cikke és az Afrikai Egységsszervezet Alapokmányának III. cikke alapján, úgy véljük és úgy állunk, hogy egyetlen afrikai államnak sincs joga a Kongói Demokratikus Köztársaság álláspontját képviselni a Kongói Demokratikus Köztársaság felhatalmazása nélkül. ¹⁴⁹⁴

Itt szeretném elmondani, hogy ha Belgium, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság bármilyen ürüggyel Kongóba ment volna, anélkül, hogy a Kongói Demokratikus Köztársaság meghívta volna őket, én lennék az első, aki elítélné őket itt és mindenhol máshol. Ezen nem történt meg. Amíg a Kongói Demokratikus Köztársaság kategorikusan kijelentette, hogy ezek az emberek az ő meghívására érkeztek, szuverén államként, szuverén kormányként gyakorolt jogával élve, addig senkinek sincs joga megkérdőjelezni a cselekedetét, mert ez az ország nem protektorátusa senkinek. ¹⁴⁹⁵

Brazília teljes mértékben elfogadta a humanitárius beavatkozást, mint olyat, azt állítva, hogy "a művelet igazolása éppen abban a célban rejlik, amely azt inspirálta, vagyis egy olyan bűncselekmény elkövetésének megakadályozásában, amelyet a nemzetközi jog és az államok közötti kapcsolatokat szabályozó magatartási normák ekként ismernek el". ¹⁴⁹⁶ Ugyanezt állította Kína is. ¹⁴⁹⁷

Végül elfogadtak egy határozatot, ¹⁴⁹⁸ amely nem ítélt el semmit, csak "felszólított minden államot, hogy tartózkodjon vagy ellenálljon a Kongó belügyeibe való beavatkozástól", ¹⁴⁹⁹ amit mindkét oldalon könnyen úgy értelmeztek, hogy a másikra céloz. Ezért a határozat inkább azt sugallja, hogy a belga-amerikai beavatkozást *jogilag* nem tekintették agresszióknak. Valóban, a vita heves volt, és messze nem volt jogi. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy a posztkoloniális feszültségek, a faji előítéletek (mindkét oldalon) és természetesen a hidegháborús dinamika rendkívül megnehezítette a tények és a jog alapján történő vitát.

2. 2. A kiválasztott határozat összefoglalása

¹⁴⁹³ Official Records S/PV. 1176 (Nigeria) 1176th Meeting of the SC (15 December 1964) para. 6.

¹⁴⁹⁴ Ibid. para. 8

¹⁴⁹⁵ Ibid. para. 13.

¹⁴⁹⁶ Official Records S/PV.1977 (Brazil) 1977th Meeting of the SC (16 December 1964) para. 90.

¹⁴⁹⁷ Ibid. (China) paras. 120-124.

¹⁴⁹⁸ 10 igen ellenében 0, Fro. tartózkodásával.

¹⁴⁹⁹ UNSC Res. 199 (1964) of 30 December 1964.

Az 1960-as beavatkozás

határozat	feltételek	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
S/Res/143	-	felszólítja Belgiumot, hogy vonuljon vissza	8 ¹⁵⁰⁰	0	3 ¹⁵⁰¹
Szovjetunió módosító javaslata a fenti tervezethez	agresszió	elítéli a belga agressziót	2 ¹⁵⁰²	7 ¹⁵⁰³	2 ¹⁵⁰⁴
S/Res/145	-	felszólítja Belgiumot a mielőbbi visszavonulásra - arra utal, hogy a jelenléte nem jogszerű	11 ¹⁵⁰⁵	0	0
S/Res/146	-	felszólítja Belgiumot a mielőbbi visszavonulásra - arra utal, hogy a jelenléte nem jogszerű különösen Katangából - homályosan utal a belügyekbe való beavatkozásra.	9 ¹⁵⁰⁶	0	2 ¹⁵⁰⁷
A/Res. 1474 (ES-IV)	-	beavatkozás mellőzését kéri Belgiummal való foglalkozás nélkül	70 ¹⁵⁰⁸	0	11 ¹⁵⁰⁹

Az 1964-es beavatkozás

határozat	feltételek	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
S/Res/199	-	kéri a be nem avatkozást, nem ítéli el	10 ¹⁵¹⁰	0	1 ¹⁵¹¹

¹⁵⁰⁰ Argentína, Ceylon, Ecuador, Olaszország, Lengyelország, Tunézia, USA, Szovjetunió, USA.

¹⁵⁰¹ Egyesült Királyság, Franciaország, Kína.

¹⁵⁰² Lengyelország, Szovjetunió.

¹⁵⁰³ Argentína, Ceylon, Kína, Franciaország, Olaszország, Egyesült Királyság, USA.

¹⁵⁰⁴ Tunézia, Ecuador.

¹⁵⁰⁵ Argentína, Ceylon, Kína, Ecuador, Franciaország, Olaszország, Lengyelország, Tunézia, Szovjetunió, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

¹⁵⁰⁶ Argentína, Ceylon, Kína, Ecuador, Lengyelország, Tunézia, Szovjetunió, Egyesült Királyság, USA.

¹⁵⁰⁷ Fro, Olaszország.

¹⁵⁰⁸ Törökország, Egyesült Arab Köztársaság, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Uruguay, Venezuela, Jemen, Jugoszlávia, Afganisztán, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, Burma, Kambodzsza, Kanada, Ceylon, Chile, Kína, Costa Rica, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Etiópia, Etiópia, Maláj Szövetség, Finnország, Ghána, Görögország, Guatemala, Kambodzsza, Kuba, Guinea, Haiti, Honduras, Izland, India, Indonézia, Irán, Irak, Írország, Izrael, Olaszország, Japán, Jordánia, Laosz, Libanon, Libéria, Líbia, Luxemburg, Mexikó, Marokkó, Nepál, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Pakisztán, Panama, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Portugália, Szaúd-Arábia, Spanyolország, Szudán, Svédország, Thaiföld, Tunézia.

¹⁵⁰⁹ Ukrajna, Dél-Afrika, Szovjetunió, Albánia, Bulgária, Fehéroroszország, Csehszlovákia, Franciaország, Magyarország, Lengyelország, Románia.

¹⁵¹⁰ Bolívia, Brazília, Kína, Csehszlovákia, Elefántcsontpart, Marokkó, Norvégia, Szovjetunió, Egyesült Királyság, USA.

¹⁵¹¹ Fro.

		Belgiumot vagy az Egyesült Államokat, és nem is említi őket.			
--	--	--	--	--	--

3. Jogi elemzés

3.1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus (1960); tisztán belső konfliktus (1964) ¹⁵¹²

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Belgium (1960)	állam	a rend és a biztonság fenntartása egy másik állam belső zavargásaiban	invázió; megszállás; katonai megállapodás túllépése.	az életmentés és a rend fenntartásának kötelessége és felelőssége	humanitárius beavatkozás; vészhelyzet; állampolgárok erőszakos mentése; békekényszerítés	igazolás (végszükség)	nem fogadják el, nem ítélik el agresszióknak
Belgium, USA (Egyesült Királyság) ¹⁵¹³ (1964)	államok	külföldi állampolgárok kimentése erőszak alkalmazásával	invázió	életmentési kötelezettség és felelőssége	humanitárius beavatkozás, külföldön tartózkodó állampolgárok megmentése hozzájárulás alapján	igazolás (beleegyezés)	hallgatólagosan elfogadott

3.2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- A békekikényszerítés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ monopóliuma.
- Az alapul szolgáló katonai megállapodás rendelkezéseit meghaladó külföldi katonai egységek állomásoztatása a fogadó állam szuverenitása elleni agresszióknak minősül.
- Ha az erő alkalmazása nem ér el egy bizonyos szintet, akkor az jogellenes lehet, de nem minősül agresszióknak.

Gyakorlat: a belga katonai jelenlét 1960-ban Kongóban a közrend és a törvényesség fenntartását és helyreállítását célozta. Ez nem volt békefenntartás, mivel az önvédelmen túlmenően erőszakot alkalmazott, és harcok is előfordultak a kongói hadsereggel, ezért a gyakorlat inkább a

¹⁵¹² A nemzetközi jelleg oka 1960-ban az, hogy Belgium inkább hadviselő félnek minősül, még ha rövid ideig is, mivel csapatai többször aktívan részt vettek a kongói hadsereggel folytatott ellenségeskedésekben. Az 1964-es beavatkozásból hiányzik ez az aktív részvétel az ellenségeskedésben.

¹⁵¹³ A csapatok belga ejtőernyősök voltak, a repülőgép amerikai volt, a légibázis brit, ezért az Egyesült Királyságot részességgel vádolták.

békekikényszerítés alá tartozik. A Belgium és Kongó közötti katonai megállapodás csak a kongói kormány külön meghívására engedélyezte a belga erők bevetését. Kongó nem adott ilyen beleegyezést.

Opinio juris kifejezve: A BT és a KGY túlnyomó többsége nem fogadta el Belgium békekikényszerítő szerepét, sem a katonai megállapodást, mint jogalapot. A beleegyezés hiányát a jelenlét jogszerűségét kizáró és a be nem avatkozás elvét sértő körülménynek tekintették. Belgiumot nem ítélték el kifejezetten agresszióért, de a határozatok megfogalmazása nem hagyott kétséget afelől, hogy a missziót jogellenesnek tekintik. Nyilvánvaló azonban, hogy az akciót nem tekintették agressziónak, A BT-ben a Szovjetunió módosító javaslata, amely a belga agresszió elítélését tartalmazta volna, nem kapott támogatást, még Tunéziától sem, amely beavatkozásában agresszióra hivatkozott az ülésen. Az elítélés elmaradása valószínűleg két okra vezethető vissza. Először is a belga misszió korlátozott terjedelmén, ami az agresszió kérdésében a súlyosság jelentőségére utal. Másodszor pedig az ellenük elkövetett súlyos atrocitások után a belga állampolgárok megmentésére végrehajtott mentőakciók miatt.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/Res/143	100	73	87
Szovjetunió módosító javaslat	22	18	20
S/Res/145	100	100	100
S/Res/146	100	82	91
A/Res. 1474 (ES-IV)	100	90	95

c) A humanitárius beavatkozás, a külföldön tartózkodó állampolgárok bajba jutása vagy erőszakos mentése az erőszak alkalmazásának tilalma alól felmentést jelent.

Gyakorlat: Belgium 1960-ban katonai erőt telepített Kongó területére, hogy biztosítsa a belga és európai emberek védelmét. A misszió nem volt engedélyezett, és keveredett a rend helyreállításával és a rendfenntartással (rendészeti feladatokkal). 1964-ben Belgium és az USA megkapta a törvényes kormány hozzájárulását egy humanitárius mentőakcióhoz, és végrehajtotta a külföldi állampolgárok mentését. Ez nem az adott területen való biztonságuk biztosítását jelentette, hanem klasszikus mentőakciót: a veszélyeztetett elemek összegyűjtése, kiemelése a területről és hazaszállítása. A művelet néhány napig tartott, és befejezése után azonnali visszatérést eredményezett.

Opinio juris kifejezett: Bár a humanitárius beavatkozást, mint kifejezést az ENSZ tagjai használták, a "humanitárius" kifejezést inkább a misszió jellegének leírására használták. Ennélfogva fontos különbségtétel volt. A humanitárius missziót (mentés) elfogadták és soha nem támadták meg. Ezért amint a humanitárius beavatkozás elérte a rend fenntartásának szintjét és a tartós jelenlétet, elutasították, mint belügyekbe való beavatkozást és jogellenes erő alkalmazását. Ha csak rövid, intenzív művelet keretein belül maradt, kifejezetten és csak a veszélyeztetett személyek evakuálása érdekében, akkor nem vitatták, hogy jogszerű volt. Ezért az 1960-as és 1964-es beavatkozás és a velük kapcsolatos *opinio juris* közötti különbség a katonai művelet terjedelmében rejlik. A humanitárius beavatkozás kifejezés túl tág, és magában foglalhatja a béke betartását (a biztonságos körülmények biztosítása a helyszínen, így a bajba jutott személyek ott maradhatnak) és a szigorúan vett mentőakciókat (evakuálás). A nemzetközi közösség csak a z utóbbit fogadta el. Az 1964-es beavatkozásról a BT-ben heves, szenvedélyes vita folyt, de ez nem igazán szolgáltat *opinio juris*-t,

mert tisztán politikai vita zajlott sok beavatkozó részéről. Az általuk hozott határozat inkább a jogi véleményt mutatja: nem ítéli el, és nem is szólítja meg Belgiumot vagy az Egyesült Államokat. Az indoklásukat elfogadták.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/Res/199	100	91	96

VII. A Disznó-öböli beavatkozás (1962)

alapvető nemzeti érdekek védelme/blokád

1. Tények

Az 1959-es kubai forradalom jelentősen megváltoztatta az USA és a szigetország közötti kapcsolatot. A Szovjetunióval szövetséges kommunista államot, amely ilyen közel van az amerikai határokhoz, komoly fenyegetésnek tekintették. Nem volt titok, hogy az Egyesült Államoknak szándékában állt a kubai rendszer megváltoztatása.¹⁵¹⁴ 1962. október 16-án a CIA arról számolt be, hogy a szovjetek szeptember óta különböző fegyvereket szállítottak Kubába, és továbbiak is úton lehetnek. A jelentés szerint: "[a] szovjet vezetők döntése, hogy ballisztikus rakétákat telepítenek Kubába, arról tanúskodik, hogy elszántan el akarnak riasztani minden olyan aktív amerikai beavatkozástól, amely a Castro-rezsim meggyengítésére vagy megdöntésére irányul, amit nyilvánvalóan valószínűnek és küszöbön állónak tartanak". És hogy minden ilyen amerikai akciót költségessé és kockázatosá tegyenek, ami "általános nukleáris konfliktushoz" vezetne.¹⁵¹⁵ A rakétákon kívül a Szovjetunió számos más fegyvert és harci erőt is küldött.¹⁵¹⁶ Az USA aktivizálta az Amerikai Államok Szervezetét (OAS), tudván, hogy az ENSZ BT a két szembenálló fél vétője miatt nem lenne hatékony. Az OAS tájékoztatta az ENSZ-t, hogy a kubai rakétahelyzetet az amerikai kontinens békéjét fenyegető veszélynek tekintik, és úgy döntöttek, hogy akár az erőszak alkalmazását is engedélyezik a kínai-szovjet fegyverek további szállításának és telepítésének megakadályozása érdekében.¹⁵¹⁷ Október 23-án Kennedy elnök bejelentette, hogy "karantént", tehát blokádhoz hoz létre Kuba körül, nem engedve semmilyen szállítmányt megvalósulni.¹⁵¹⁸ A világ rendkívül közel került a két nukleáris szuperhatalom közötti közvetlen, halálos konfliktushoz.¹⁵¹⁹ Végül október 27-én Kennedy és Hruscsov megegyezésre jutott: Az USA nem szállja meg Kubát, a Szovjetunió pedig kivonja a támadó fegyvereket a szigetről.¹⁵²⁰

2. ENSZ források

¹⁵¹⁴ Cf.: Jacinto Valdés, Dapena Vivanco: Operation Mongoose: Prelude of a Direct Invasion on Cuba. Ruth, 2012.

¹⁵¹⁵ Mary S. McAuliffe(ed): CIA Documents on the Cuban Missile Crisis 1962. CIA History Stuff, October 1992. 141. o.

¹⁵¹⁶ Raymond L. Garthoff: The Cuban Missile Crisis: An Overview. In James A. Natha(ed): The Cuban Missile Crisis Revisited. Palgrave Macmillan, 1992. 45-6. o.

¹⁵¹⁷ Letter dated 23 October 1962 from the Secretary-General of the Organization of American States addressed to the Acting Secretary-General of the United Nations. S/5193.

¹⁵¹⁸ On the different views behind the decision, see: James G. Blight, Joseph S. Nye Jr. and David A. Welch: The Cuban Missile Crisis Revisited. In Foreign Affairs, Fall, 1987, Vol. 66, No. 1. 170-188. o.

¹⁵¹⁹ Cf. Len Scott, R. Gerald Hughes: The Cuban Missile Crisis. A critical reprisal. Routledge. 2015. xiv. o.

¹⁵²⁰ For a more comprehensive history on the crisis, see: Mark J. White: The Cuban Missile Crisis. Palgrave Macmillan. 1996.

2. 1. Kifejtés

Az Egyesült Államok, Kuba és a Szovjetunió rendkívüli ülést kért a BT-től. Az USA a világ békéjét és biztonságát fenyegető veszélyt állított a Szovjetunióra hivatkozva, amely hosszú távú ballisztikus rakétákat telepített Kubába. Washington rámutatott, hogy ezek támadó fegyverek, amelyeket Kuba védelmi szükségletei nem indokolnak. Hozzáteve, hogy "a szovjet akciók Kubában csakis a béke legsúlyosabb fenyegetésének tekinthetők". Az USA kérte a BT-t, hogy rendelje el a fegyverek leszerelését és kivonását ENSZ-megfigyelők felügyelete mellett.¹⁵²¹ Kuba, kérte a BT-t, hogy "vizsgálja meg az Egyesült Államok kormánya által egyoldalúan elkövetett háborús cselekményt, amellyel elrendelte Kuba tengeri blokádját". Kuba egyoldalú és közvetlen agresszióval vádolta az USA-t.¹⁵²² A Szovjetunió szintén agresszív cselekedetként és a világbékére nézve súlyos veszélyként számolt be a tengeri blokádról. A szovjetek azzal érveltek, hogy "az imperialista körök az Egyesült Államokban megpróbálják megszabni Kubának, hogy milyen politikát kell folytatnia, milyen rendelkezéseket kell hoznia belföldön, és milyen fegyverekkel kell rendelkeznie a védelmére". Joggal mutatva rá, hogy ez főszabályként az állam szuverén joga alá tartozik. Mindazonáltal a kontextusban és a Szovjetunió részéről a kijelentés meglehetősen ellentmondásos, különösen annak fényében, hogy egy másik megjegyzés nem is próbálja elrejtetni a Szovjetunió kubai motivációit. "Míg a múltban az Egyesült Államok a világ legnagyobb hatalmának tekinthette magát, ma már nincs alapja ennek a nézetnek. Van egy másik erő a világon, amely nem kevésbé erős [...]" A Szovjetunió azonban hangsúlyozta, hogy nukleáris robbanófejek csak az agresszió elrettentésére szolgálnak, "de ha az agresszorok háborút indítanak, a Szovjetunió a legerősebb csapást fogja mérni válaszul".¹⁵²³ Tehát már a BT ülése előtt is megvolt a kötelező erőfitogtatás. És minden résztvevő az agresszió áldozatának és a világbéke bajnokának vallotta magát.

A BT ülése nem hozott újdonságot, a három állam sok időt fordított arra, hogy ugyanazokat az érveket dolgozza ki, amelyeket leveleikben, de ezek inkább a politika területén maradtak. A Szovjetunió joggal állapította meg, hogy az USA az Alapokmány alapján semmilyen jogalapot nem szolgáltatott a blokádra.¹⁵²⁴ Mind az USA, mind a Szovjetunió határozattervezetet nyújtott be, bár ezek elfogadására gyakorlatilag semmi esély nem volt. Az amerikai tervezet az összes rakéta és támadófegyver kivonására kívánt felszólítani Kubából anélkül, hogy a Szovjetuniót kifejezetten bevonta volna. A tervezet felszólította volna az USA-t a karantén megszüntetésére, amint az ENSZ megállapítja, hogy a kivonásra vonatkozó első pont teljesül. Valójában a karanténra visszamenőleges hatállyal kívánt áldást adni.¹⁵²⁵ Ezzel szemben a szovjet javaslat ehelyett azt próbálta megerősíteni, hogy minden nemzetnek joga van megerősíteni a védelmét, és elítélte az USA-t az Alapokmány megsértéséért és a háborúval való fenyegetésért. Érdekes módon azonban csak azt "javasolta" az USA-nak, hogy hagyjon fel minden beavatkozással Kuba belügyeibe.¹⁵²⁶ A tervezeteket még csak szavazásra sem bocsátották. A

¹⁵²¹ Letter dated 22 October 1962 from the representative of the United States of America addressed to the President of the Security Council. S/5181.

¹⁵²² Letter dated 22 October 1962 from the Permanent Representative of Cuba addressed to the President of the Security Council. S/5183.

¹⁵²³ Letter dated 23 October 1962 from the Deputy Permanent Representative of the Union of Soviet Socialist Republics addressed to the President of the Security Council. S/5186

¹⁵²⁴ Official Records S/PV. 1022 (USSR) 1022nd Meeting of the SC (23 October 1962) para. 135.

¹⁵²⁵ SC Draft Res. S/5182 of 22 October 1962. (US)

¹⁵²⁶ Violation of the United Nations Charter and threat to the peace by the United States of America : draft resolution Union of the Soviet Socialist Republics. SC Draft Res. S/5187 of 23 October 1962.

két blokk megmaradt a maga táborában: Venezuela, az Egyesült Királyság, Franciaország, Kína (Tajvan) és Chile az USA-t támogatta, míg Románia, az Egyesült Arab Köztársaság és Ghána Kubát és a Szovjetuniót.¹⁵²⁷

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközi

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Szovjetunió (Kuba)	állam	ballisztikus rakéta telepítése Kubában	a béke közvetlen veszélyeztetése	Amerikai rakéták Törökországban ugyanezzel a	szuverenitás (nemzetközi megállapodás)	szabály nem alkalmazható	nincs

¹⁵²⁷ Cf.: Official Records. S/PV.1023 1023rd Meeting of the SC (24 October 1962); Official Records. S/PV.1024 1024th Meeting of the SC (24 October 1962).

				hatással			
US	állam	karantén fegyverrel kikényszerít ve	blokád	provokáció; nemzetbiztons ág	alapvető nemzeti érdek (biztonság)	felmentés	nincs

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Az alapvető állami érdek nem indokolja az agressziót.

Gyakorlat: a Szovjetunió nagy mennyiségű fegyvert és személyi állományt szállított és telepített a kubai szigetre, beleértve a ballisztikus rakétákat is, az ottani kormány beleegyezésével (bár ez a kormány rendkívül függött a szovjet segélyektől). Az akció állítólag védekezéssel történt. Az USA tengeri blokádot alkalmazott Kuba körül, hogy megakadályozzon minden további szállítást. Az elnöki nyilatkozatok erősen utaltak az invázió lehetőségére is. Bár Wright azt állította, hogy a válság során "valójában nem folyamodtak erőszak alkalmazásához",¹⁵²⁸ a blokádot erőszak alkalmazásnak minősül. Nem az erőszak alkalmazásával való fenyegetésnek. Ez ugyanaz, mint az invázió. Lehet, hogy egyetlen lövés nélkül történik, a csapatok telepítése egy másik államba invázió, tehát erő alkalmazása. Ugyanez vonatkozik a blokádra, tehát a karanténra is. Csak az invázió *lehetőségét* megengedő elnöki nyilatkozat tekinthető erőszak alkalmazásával való fenyegetésnek. Ami a Szovjetunió és Kuba oldalát illeti: Erőszak alkalmazásáról vagy erőszakkal való fenyegetésről szó sem volt. A katonai létesítmények *önmagukban* nem egyenlőek az erőszak alkalmazásával való fenyegetéssel.

Opinio juris kifejezve: sajnos a válság annyira feszült és gyors volt, hogy a jogi kérdéseket nem igazán vették figyelembe, legalábbis a BT-ben. Minden felszólalás politikai alapon értékelte a helyzetet. Bár jogilag az USA-nak nem volt joga erőszakhoz folyamodni és blokádot alkalmazni, a nemzetközi közösség ekkor még csak azt kívánta, hogy a válságot nukleáris háború kitörése nélkül vészeljék át. Ilyen körülmények között nem lehetett elítélni egyik felet sem. A tárgyalások döntő fontosságúak voltak. Az, hogy az USA-t nem ítélték el, vagy hogy álláspontját és cselekedeteit nem támadták komolyan, nem azért volt, mert azokat jogszerűnek tartották. Az USA maga sem érvelt jogi alapon (kivéve az OAS indoklását). Az USA nem hivatkozott önvédelemre. Politikai érvei alapvető nemzeti érdekek voltak, tehát hogy súlyos és közvetlen veszély fenyegeti az államot, vagyis a nemzetbiztonságot. Még csak nem is a támadás közvetlen veszélye volt. Sokkal inkább, és csakis a jövőbeni közvetlen támadás anyagi lehetősége. Összességében azonban nyugodtan kijelenthetjük, hogy a BT-ben és az ENSZ-ben akkoriban a jog nem volt fontos. A kutyaszorítóban lévő világ ismét felülírta a nemzetközi jogrendet. A szerv üléseiből semmilyen *opinio juris* nem vonható ki pozitív értelemben: nem ismerték el *jogként*, hogy egy lényeges nemzeti érdek felülírhatja az erőszak alkalmazásának tilalmát. Más értelemben azonban a jogi vélemény hiánya negatív értelemben bizonyította az *opinio juris*-t: a nemzetközi közösség nem ismert el kivételt az erőszak alkalmazásának tilalma alól. Csak hallgatólagosan mentették fel az USA-t a felelősség alól a válság súlya alatt.

VIII. Az USA beavatkozása Dominikában (1965)

¹⁵²⁸ Quincy Wright: The Cuban Quarantine. In Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969), APRIL 25-27, 1963, Vol. 57, Law and Conflict: Changing Patterns and Contemporary Challenges (APRIL 25-27, 1963). 10. o.

külföldön tartózkodó állampolgárok védelme erőszak alkalmazásával/békekikényszerítés/meghívásos beavatkozás

1. Tények

Rafael Trujillo Molina 30 éves önkényuralma után, halála után instabilitás következett, és a kormányok és államcsínyek egymást követték, egymással rivalizáló *juntákkal*.¹⁵²⁹ Az Egyesült Államokban nagy volt az aggodalom, hogy Dominika egy második Kubává válhat a belső zavargások kommunista elemeivel.¹⁵³⁰ 1965. április 25-re a helyzet kritikus pontra jutott, általános anarchia és ellenségeskedés tört ki a Dominikai Köztársaságban.¹⁵³¹ Az amerikai beavatkozás 1965. április 28-án indult meg a tengeri erők partraszállásával.¹⁵³² Hamarosan megkezdődött egy összetett katonai invázió, amelyben nem volt kétséges, hogy az USA egyoldalúan cselekedett.¹⁵³³ A következő tíz napban mintegy 23 000 katona szállt partra.¹⁵³⁴ Mivel a beavatkozásnak különösen a latin-amerikai államok vonatkozásában nagy volt a reputációs kockázata, "[a] latin-amerikai szövetségesek ellenkezésének elkerülése és az amerikai semlegesség ürügyének fenntartása érdekében" az USA a veszélyben lévő amerikaiak védelmével indokolta a műveletet.¹⁵³⁵ Az elnöki nyilatkozat kifejezetten - és hamisan - a katonai művelet hatókörét arra korlátozta, hogy az amerikai állampolgárokat biztonságban visszakísérje az Egyesült Államokba.¹⁵³⁶ Az USA egyoldalú beavatkozása május 6-án véget ért. A katonai művelet egyoldalú jellege ellenére az Egyesült Államok a legitimitás érdekében aktívan bevonta az OAS-t. Május 2-án az OAS határozatot fogadott el egy bizottság létrehozásáról az USA, Brazília, Argentína, Kolumbia, Guatemala és Panama részvételével, azzal az utasítással, hogy "tegyenek meg mindent a béke és a normalitás helyreállítása érdekében" Dominikán. Kifejezetten katonai műveleteket nem említett, csak jószolgálati és evakuálási feladatot, valamint tűzszünet elérését.¹⁵³⁷ 1965. május 5-én a belső konfliktus két fő fele (az alkotmányos és a katonai *junta*) aláírta a Santa Domingo-i paktumot, amely tűzszünetet hirdetett (amit nem tartottak be), és állítólag felhatalmazta az OAS katonai beavatkozását.¹⁵³⁸ Ennek megfelelően május 6-án az OAS egy Amerika-közi erőt hozott létre, amelynek egyetlen célja volt: a normális állapotok helyreállítása Dominikán, a lakosság biztonságának és emberi jogainak fenntartása, a béke megteremtése, amelyben

¹⁵²⁹ D. J. Lecce: International Law regarding Prodemocratic Intervention. A Study of the Dominican Republic and Haiti. In *Naval Law Review*, Vol. 45, 1998. 252. o.

¹⁵³⁰ Abraham F. Lowenthal: The United States and the Dominican Republic to 1965: Background to Intervention. In *Caribbean Studies*, Jul., 1970, Vol. 10, No. 2 (Jul., 1970), 50. o.

¹⁵³¹ Lawrence M. Greenberg: The United States Unilateral and Coalition Operations in the 1965 Dominican Republic Intervention. Historical Analysis Series, U. S. Army Center of Military History. 1987. 15. o.

¹⁵³² David S. Bogen: The Law of Humanitarian Intervention: United States Policy in Cuba (1898) and in the Dominican Republic (1965). In *Harvard International Law Club Journal*, Vol. 7, No. 2 (Spring 1966). 296. o.

¹⁵³³ Bruce Palmer Jr.: Intervention in the Caribbean, The Dominican Crisis of 1965. The University Press of Kentucky. 1989. 29. o.

¹⁵³⁴ Yale H. Ferguson: The Dominican Intervention of 1965: Recent Interpretations. In *International Organization* Vol. 27 No. 4. Autumn 1973. 528. o.

¹⁵³⁵ Lawrence A. Yates: Power Pack: U.S. Intervention in the Dominican Republic, 1965-1966. Leavenworth Paper, Combat Studies Institute, 1988. 52-3. o.

¹⁵³⁶ Statement by President Johnson, April 28, White House Press release. In *The Department of State Bulletin* Vol. 52 (1965) 738. o.

¹⁵³⁷ OAS States Resolution of 1 May 1966. In Cable dated 1 May 1965 from the Assistant Secretary-General of the Organization of American States addressed to the Secretary-General of the United Nations. S/6319.

¹⁵³⁸ C. G. Fenwick: The Dominican Republic: Intervention or Collective Self-Defense. (editorial comment) In *American Journal of International Law*, Vol. 61, Issue 1. 65. o.

a demokratikus intézmények működhetnek.¹⁵³⁹ Innentől kezdve a beavatkozás koalíciós alapon folytatódott 1966. június 24-ig, amikor is az erőket felkérték a kivonulásra.¹⁵⁴⁰ Ezért különbséget kell tenni az USA első egyoldalú beavatkozása (április 28. - május 6.) és az OAS koalíciós beavatkozása (1965. május 6. - 1966. június 24.) között.¹⁵⁴¹ A nemzetközi szervezet beavatkozását itt nem értékeljük, ezért az elemzés csak az egyoldalú amerikai beavatkozásra vonatkozik.

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT rendkívüli ülését a Szovjetunió kérte egy lakonikus levélben, amelyben az USA-nak a Dominikai Köztársaság belügyeibe való fegyveres beavatkozásával foglalkozott.¹⁵⁴² A szovjetek azzal érveltek, hogy az USA az imperializmus és a gyarmatosítás indokaival megszállta a Dominikai Köztársaságot, "hogy hatalmon tartson egy reakciós, népellenes diktatúrát". A Szovjetunió azt is állította, hogy az USA az OAS bevonásával akarta leplezni agresszióját.¹⁵⁴³ Kuba az ENSZ-hez is fordult, hogy felhívja a figyelmet a "hallatlan agresszióra".¹⁵⁴⁴ Ezzel ellentétben az USA szintén levelet intézett a szervezethez a beavatkozás megkezdését követő napon, hogy értesítse az ENSZ-t s ehhez csatolta az elnöki nyilatkozatot mely az indokokat tartalmazta.¹⁵⁴⁵ A megbeszélésen a Szovjetunió azzal érvelt - és ebben az esetben jogosan -, hogy ha csak az amerikaiak evakuálása lett volna a cél, akkor az elnöki nyilatkozatban szereplő első 400 tengerészgyalogos elegendő lett volna, és a mentést követően távozhattak volna.¹⁵⁴⁶ A Szovjetunió azt állította, hogy az USA fegyverrel avatkozott be a belügyekbe, és megsértette a 2. cikk (4) bekezdését és 2. cikk (7) bekezdését.¹⁵⁴⁷ És jogosan állapította meg, hogy az USA csak kész tényt állított az OAS elé.¹⁵⁴⁸ Kuba természetesen "barbár agresszióknak" tekintette az eseményeket.¹⁵⁴⁹ Az USA pedig - a szokásos ujjal mutogatáson kívül - azt válaszolta, hogy vészhelyzet, humanitárius válsághelyzet van, és a dominikai katonai hatóságok kifejezetten kérték az USA-t, hogy partra szálljon és segítsen az életmentésben.¹⁵⁵⁰ Mindazonáltal az USA

¹⁵³⁹ Organizacion de los Estados Americanos: Decima Reunion de Consulta de Ministros de Relaciones Exteriores, Acta Final, 1970. III. Fuerza Interamericana, Aprobada en la tercera session de plenaria celebrada el 6 de mayo de 1965.

¹⁵⁴⁰ OAS Resolution 24 June 1966. In Cable dated 24 June 1966 from the Secretary-General of the Organization of American States addressed to the Secretary-General of the United Nations. S/7379.

¹⁵⁴¹ Cf. Christian Walter: The US Intervention in the Dominican Republic – 1965. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: The Use of Force in International Law, A Case-based Approach. Oxford University Press, First Edition, 2018. 123-8. o.

¹⁵⁴² Letter dated 1 May 1965 from the Permanent Representative of the Union of Soviet Socialist Republics addressed to the President of the Security Council. S/6316.

¹⁵⁴³ Letter dated 1 May 1965 from the Permanent Representative of the Union of Soviet Socialist Republics addressed to the President of the Security Council enclosing a statement of TASS. S/6317.

¹⁵⁴⁴ Letter dated 30 April 1965 from the Permanent Representative of Cuba addressed to the Secretary-General. S/6314.

¹⁵⁴⁵ Letter dated 65/04/29 from the Permanent Representative of the United States of America addressed to the President of the Security Council. S/6310.

¹⁵⁴⁶ Official Records S/PV. (USSR) 1196 1196th Meeting of the SC (3 May 1965) paras. 16-7.

¹⁵⁴⁷ Ibid. para. 27.

¹⁵⁴⁸ Ibid. para. 30.

¹⁵⁴⁹ Ibid. (Cuba). para. 125.

¹⁵⁵⁰ Ibid. (US) paras. 67-8.

elismerte, hogy "az amerikai nemzetek nem fogják megengedni egy újabb kommunista kormány felállítását a nyugati féltekén".¹⁵⁵¹ A jelenlét indoklásaként az USA képviselője kijelentette, hogy a törvénytelenység és a rend még nem állt helyre.¹⁵⁵² És általában véve az érvelés egyértelműen egy egyszerű mentőakciónál jóval szélesebb körre utalt. Inkább békekikényszerítésről volt szó, amit az amerikai képviselő következő sorai is bizonyítanak, amelyekkel azt próbálta leszögezni, hogy az USA nem részese a konfliktusnak, de katonai műveleteket hajt végre.

Kategorikusan tagadom, hogy az Egyesült Államok bármilyen bombázást hajtott volna végre a Dominikai Köztársaságban. És nem is harcoltunk *constitutionalistas* ellen [...]. Mi a harcok ellen harcoltunk, megpróbáltuk megállítani a vérontást és helyreállítani a rendet.¹⁵⁵³

A következő ülésen Uruguay kifejezte, hogy az OAS álláspontjával ellentétben Uruguay a kérdést belügynek tekinti, az amerikai beavatkozással pedig "nemtetszést" érez. A képviselő azt is kifejtette, hogy a be nem avatkozás elve különleges jelentőséggel bír és jól meghatározott a latin-amerikai rendszerben. Kijelentette azt is, hogy ez a nézet "pontosan Latin-Amerika szigorú jogi hagyományai közé tartozik". Az OAS Alapokmányát idézve a képviselő meggyőzően érvelt amellett, hogy az "a leghatározottabban és kategorikusan tiltja a beavatkozás minden formáját, legyen az közvetlen vagy közvetett, egy állam vagy államok csoportja által, bármilyen okból [...]".¹⁵⁵⁴ Uruguay kitért az USA azon érvére is, hogy a kommunizmus összeegyeztethetetlen az amerikai elvekkel. Uruguay kijelentette, hogy a de Punta del Este-i nyilatkozat – ami ezt kimondta - nem szolgálhat a beavatkozás alapjául.¹⁵⁵⁵ Végül Uruguay azt tanácsolta a BT-nek, hogy kérje az egyoldalú intézkedések - azaz az amerikai beavatkozás - megszüntetését.¹⁵⁵⁶ Az Egyesült Királyság támogatta az USA-t azzal, hogy

Az egyetlen dominikai erő, amely elismerhetően igényt tartott arra, hogy a rend fenntartására képes legyen, kijelentette, hogy képtelen erre. Arra kérték az Egyesült Államokat, hogy tegyen lépéseket a külföldi nemzetek védelme érdekében, akiknek az élete veszélyben volt.¹⁵⁵⁷

Ezért az Egyesült Királyság nem támadta meg az amerikai lépéseket. Franciaország ezúttal inkább a jog területén maradt. Elfogadva, hogy az állampolgárok megmentése prioritás, Franciaország emlékeztetett arra, hogy az akció jogszerűsége érdekében a küldetésnek korlátozott célúnak, időtartamúnak és az alkalmazott intézkedés tekintetében korlátozott terjedelműnek kell lennie. Az amerikai partraszállás ezen elemek, és a szükségesség hiányában az erők ott tartása nem indokolt, tehát illegális.¹⁵⁵⁸

Jordánia azzal érvelt, hogy a helyzet egy tisztán belső mozgalom, amelynek célja a kormányváltás "bizonyos belpolitikai okokból". Bár a helyzetet súlyosnak és a nemzetközi közösséget érintőnek értelmezték, az USA beavatkozását bírálták, mivel a BT-t és az OAS-t csak *utólag* értesítették, holott a

¹⁵⁵¹ Ibid. para. 81.

¹⁵⁵² Ibid. para. 80.

¹⁵⁵³ Ibid. (US) para. 225.

¹⁵⁵⁴ Official Records S/PV. (Uruguay) 1198 1198th Meeting of the SC (4 May 1965) paras. 8-13.

¹⁵⁵⁵ Ibid. paras. 16-7.

¹⁵⁵⁶ Ibid. para. 32.

¹⁵⁵⁷ Ibid. (UK) para. 56.

¹⁵⁵⁸ Ibid. (France) paras. 111-4.

BT-nek *ab ovo* kellett volna közbelépnie.¹⁵⁵⁹ Ugyanezen az ülésen az Egyesült Államok jogi érveit kívánta megerősíteni. A képviselő kijelentette, hogy a misszió vészhelyzeti művelet volt, mivel senki sem volt ura a helyzetnek, "a helyzet teljesen elszabadult", és azt állította, hogy a beavatkozásnak humanitárius és jogi alapja volt. Az USA azonban ismét elismerte, hogy a rend fenntartása a misszió lényeges részét képezte, mivel csak ők voltak képesek erre.¹⁵⁶⁰ Az a feltételezés azonban, hogy humanitárius értelemben a Dominikai Köztársaság egy bukott állam volt, nem nyújt szilárd jogi alapot egy egyoldalú és engedély nélküli békefenntartó misszióhoz. Az állítólagos vészhelyzet csak egy szigorúan vett mentőakciót indokolhatott, ahogyan Franciaország is erre utalt. A műveleten belüli minden más feladat a BT hatáskörébe tartozik, ahogyan Jordánia is mondta.

A BT határozatai azonban nem szólították meg az Egyesült Államokat vagy az OAS-t mint jogsértő szereplőket, és nem szólítottak fel a kivonulásra sem. A határozatok csak tűzszünetre szólítottak fel, mégpedig a polgárháborúban részt vevő felek között.¹⁵⁶¹ Ezért úgy tűnik, hogy az amerikai akciókat nem tekintették jogszerűnek, amint azok túllépték a mentőakciót, azonban a befejezett ténnyt nem kifogásolták érdemben, amint a művelet többoldalú regionális alapokra helyeződött át.

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
US	állam	rendvédelmi feladatok ellátása és külföldi állampolgárok evakuálása	invázió	vészhelyzet és bukott állam	állampolgárok erőszakos mentése; békekényszerítés	indoklás	nem elfogadott, nem elítélt

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- A békekikényszerítés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ monopóliuma.
- A külföldön tartózkodó állampolgárok erőszakos mentése az erőszak alkalmazásának tilalmából való igazolásra szolgál.

Gyakorlat: Az USA csapatokat küldött Dominikára, állítólag az állampolgárok megmentésére, de békekikényszerítő egységként is működött, először egyoldalúan, majd a regionális OAS-erők részeként.

¹⁵⁵⁹ Official Records S/PV.1200 (Jordan) 1200th meeting of the SC (5 May 1965) paras. 5-11.

¹⁵⁶⁰ Ibid. (US) paras. 16-20.

¹⁵⁶¹ UNSC Res. 203 (1965) of 14 May 1965; UNSC Res. 205 (1965) of 22 May 1965.

Opinio juris kifejezett: a határozatok nem terjedtek ki az egyoldalú amerikai fellépésre, az *opinio juris* inkább csak a BT ülésein található. Rendkívül értékes forrás Franciaország, amely az USA szigorú szövetségeseként még mindig fenntartja a mentőakció elemeit, mint amik nélkülözhetetlenek. Jordánia rámutatott arra az ortodox nézetre is, hogy a BT az egyetlen szerv, amely felhatalmazza az erőszak alkalmazását, még a béketeremtő missziók esetében is. Egyetlen állam sem tagadta a mentőakciók jogszerűségét, még a Szovjetunió is hallgatólagosan elfogadta, amikor azzal érvelt, hogy az amerikai misszió csak az eredeti 400 fős csapattal érhetne volna el ezt a célt. A gyakorlat és az *opinio juris* tehát ismét a mentőmissziók elfogadhatósága mellett szólt (ráadásul beleegyezés nélkül, mivel nem tekintették fontos kérdésnek), de az egyoldalú alapon történő békefenntartást és békekényszerítést elutasították.

IX. A prágai intervenció (1968)

meghívásos beavatkozás

1. Tények

A szovjet beavatkozás előzménye egy sor mélyreható reform volt Csehszlovákiában, amelyek célja a szocializmus emberközelibbé tétele volt.¹⁵⁶² A prágai tavasz, ahogy a projektet nevezték, eltörölte a cenzúrát, nagyobb szabadságot vezettek be a rádióban, és a gazdaság kevésbé merevvé vált. A liberális intézkedések ellenére a csehszlovák vezető, Alexander Dubček a reformokat még mindig a szocialista modellen belül képzelte el.¹⁵⁶³ Ennek ellenére Moszkva és a szocialista blokk határozottan szembefordult ezekkel a reformokkal, és az eredeti rendszer visszaállítását követelték.¹⁵⁶⁴ Augusztus 18-ra Brezsnyev a többi szocialista állammal való beavatkozás mellett döntött. Hogy jogi alapot biztosítsanak, augusztus 20-án a szovjetek megpróbálták válságot előidézni a csehszlovák kommunista párt elnökségében, és elfogadtatni egy beavatkozáspárti nyilatkozatot, de az összeesküvés kudarcot vallott, és miután megérkezett a hír a Varsói Szerződés csapatainak határátlépéséről, az elnökség ehelyett éppen, hogy elítélte a beavatkozást, mint a nemzetközi jog megsértését.¹⁵⁶⁵ Augusztus 21-re a szovjet, magyar, lengyel, bolgár és kelet-német csapatok¹⁵⁶⁶ semlegesítették a csehszlovák hadsereget, tehát katonailag gyors sikert arattak. A csehek ellenállása miatt azonban a bábkormány felállítása és a beavatkozás ezáltal legalább utólagos legitimálása, mint Magyarország esetében, nagyobb kihívást jelentett.¹⁵⁶⁷ Annak ellenére, hogy a beavatkozást a lakosság nem fogadta el, Dubček később azzal érvelt, hogy a katonai ellenállás nem megvalósítható, illetve nem elvárható volt, mivel az új csehszlovák politikai vezetés nem volt eléggé kialakult, és senki sem rendelkezett olyan tekintéllyel, mint Tito a szovjetekkel szemben.¹⁵⁶⁸ Következésképpen a reformok eltűntek, és a "normalizáció"

¹⁵⁶² Cf.: Pavel Tigrid: *Le Printemps de Prague. Tchéco-Slovaquie 1968. Seuil, 1968.*; Heda Margolius Kovály: *Heda Margolius Kovály: Le Premier Printemps de Prague. Souveirs 1941-1968. Payot. 1991.*

¹⁵⁶³ Kieran Williams: *The Prague Spring and Its Aftermath: Czechoslovak Politics, 1968-1970. Cambridge University Press, 1997. 3. o.*

¹⁵⁶⁴ Mark Kramer: *The Prague Spring and the Soviet Intervention in Historical Perspective.* In Günter Bischof, Stefan Karner, Peter Ruggenthaler (szerk.): *The Prague Spring and the Warsaw Pact Invasion of Czechoslovakia in 1968. Lexington Books, 2010. 44-5. o.*

¹⁵⁶⁵ Jaromír Navrátil(ed): *The Prague Spring '68. CEU Press, 2006. 312-3. o.*

¹⁵⁶⁶ A támogató államok perspektívájáról lásd: M. Mark Stolarik (szerk.): *The Prague Spring and the Warsaw Pact Invasion of Czechoslovakia, 1968, Forty Years Later. Bolchazy-Carducci Publishers 2010.*

¹⁵⁶⁷ Karen Dawisha: *The Kremlin and the Prague Spring. University of California Press. 1984. 319-20. o.*

¹⁵⁶⁸ Alexander Dubček's Foreword to Jiri Valenta: *Soviet Intervention in Czechoslovakia 1968, Anatomy of a Decision. Revised Edition, The John Hopkins University Press, 1991. x-xi. o.*

eredményeképp Csehszlovákia visszatért a régimódi keményvonalas kommunizmushoz.¹⁵⁶⁹ Természetesen rendkívül nehéz volt jogi vagy politikai indoklást találni a beavatkozásra, mivel egyértelműen belügyekbe való beavatkozásról volt szó. Ráadásul a békésen megvalósított belpolitikai ügyekbe való beavatkozás volt. Ahogy Milan Svec megfogalmazta a Szovjetunió dilemmáját:

A Kreml kezdetben tanácstalan volt, hogy elfogadható magyarázatot találjon az invázióra. Mivel a Csehszlovák Kommunista Párt és kormány eredetileg a nemzetközi jog alapvető normáinak tagadásának minősítette az inváziót, és mivel ezek az elítélések jegyzőkönyvben maradtak, a szovjetek tudták, hogy nem lett volna bölcs dolog hallgatni.¹⁵⁷⁰

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Kanada, Dánia, Franciaország, Paraguay, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok lakonikus levélben kérte a BT rendkívüli ülésének összehívását.¹⁵⁷¹ A Szovjetunió természetesen ellenezte az ügy megvitatását, arra hivatkozva, hogy a csehszlovák kormány kérésére jártak el, amint a fenti levélre válaszul írt levelükben rámutattak.¹⁵⁷² A levél nem tartalmazott semmilyen hivatalos levelet vagy táviratot Prágából, és nevek egyáltalán nem szerepeltek benne. A szovjetek kétségbeesetten próbáltak jogalapot találni, és a szokásos stílusuknak megfelelően az egyik legnevetségesebb, legcinikusabb és legálszentebb megfogalmazással álltak elő:

A szovjet kormány ismételten figyelmeztette, hogy az imperialista reakciónak a Csehszlovák Szocialista Köztársaság belügyeibe és a szocialista országok közötti kapcsolatokba való beavatkozási kísérleteit nem tűri, és határozottan visszautasítja. Megragadja ezt az alkalmat, hogy ismételten felszólítson minden államot, hogy szigorúan tartsa be a szuverenitás és függetlenség tiszteletben tartásának elvét, valamint a más államok és népek elleni közvetlen vagy közvetett agresszió megengedhetlenségének elvét.¹⁵⁷³

Ezért a Szovjetunió indoklása a kormány beleegyezésén (meghívásán) és a Varsói Szerződés szerinti furcsa megelőző kollektív önvédelmen alapult. Eléggé zavaró módon a Szovjetunió azt állította, hogy ez Csehszlovákia "tisztán belső ügye" és a Varsói Szerződésen keresztül a szocialista közösség "közös ügye".¹⁵⁷⁴ A szovjet képviselő egy rendkívül hosszú és unalmas "beavatkozási kérelmet" olvasott fel követelésének alapjául. Mint azonban az Egyesült Királyság rámutatott, ez egy teljesen névtelen és összefüggéstelen levél volt, és bizonyosan nem a csehszlovák kormánytól származott. Mint a képviselő kijelentette, "a Tanácsnak egyáltalán nem lesz nehéz választania egyrészt e dagályos és látszólag névtelen dokumentum, másrészt a hiteles, tekintélyes, meggyőző és megindító nyilatkozatok

¹⁵⁶⁹ Kevin McDermott, Matthew Stibbe (szerk.): *Eastern Europe in 1968: Responses to the Prague Spring and Warsaw Pact Invasion*. Palgrave Macmillan. 2018. 9. o.

¹⁵⁷⁰ Milan Svec: *The Prague Spring: 20 Years Later*. In *Foreign Affairs*, Summer, 1988, Vol. 66, No. 5 (Summer, 1988). 984. o.

¹⁵⁷¹ Letter dated 21 August 1968 from the Permanent Representatives of Canada, Denmark, France, Paraguay, the United Kingdom and the United States addressed to the President of the Security Council. S/8758.

¹⁵⁷² Official Records S/PV.1441 (USSR) 1441st Meeting of the SC (21 August 1968) para. 3.

¹⁵⁷³ Letter dated 21 August 1968 from the Permanent Representative of the Union of Soviet Socialist Republics addressed to the President of the Security Council. S/8759.

¹⁵⁷⁴ Official Records S/PV.1441 (USSR) 1441st Meeting of the SC (21 August 1968) para. 197.

között, amelyeket ma este Csehszlovákia képviselője tett elénk.”¹⁵⁷⁵ Ironikus módon Csehszlovákia képviselője nemcsak jelen volt, hanem kétségtelenül rendelkezett a törvényes kormány megbízólevelével is. Ez a momentum ismét egy szokásos BT-ülés hangulatát mutatja. Könnyű szavakat mondani, könnyű tüzes beszédeket mondani a jogról, a szabadságról és a szuverén egyenlőségről. De a képmutatás pusztá mennyisége és a jog és a tények teljes figyelmen kívül hagyásának abszolút képessége ilyen helyzetekben észbontó: a Szovjetunió Prága beleegyezését és meghívását állítja, miközben Csehszlovákia képviselője éppen az ellenkezőjét jelenti ki. Csak politikusok képesek ilyesmire.

Mindazonáltal a csehszlovák képviselő valóban szembeszállt a beavatkozó Szovjetunióval a BT-ben. A következőket tisztázta. A beavatkozás és a csapatok határátlépése Csehszlovákia hivatalos vezetőinek tudta nélkül történt. Az állami szuverenitás erőszakkal való védelme lehetetlen volt. Csehszlovákia a beavatkozást a nemzetközi joggal és a szocialista államok közötti kapcsolatokkal ellentétesnek tartotta. A külügyminiszter felszólította a megszálló államokat, hogy hagyják abba az illegális megszállást és haladéktalanul vonuljanak vissza. A kormány is elítélte a törvénytelen cselekedetet. A Nemzetgyűlés nyilatkozatában szintén tiltakozott a megszállás ellen és elítélte, mint a nemzetközi jog megsértését, és kategorikusan követelte a fegyveres erők azonnali kivonását.¹⁵⁷⁶

A Szovjetunió egyik állítással sem foglalkozott megfelelően. Ami a BT többi tagját illeti, India, bár nagyon könnyed és barátságos hangnemben a beavatkozó államokkal szemben, de kifejezte "reményét", hogy ezeket a csapatokat "a lehető leghamarabb kivonják".¹⁵⁷⁷ Az USA, Kanada, az Egyesült Királyság, Franciaország, Dánia, Brazília határozottan elítélte a beavatkozást, mint az Alapokmány és az önrendelkezés súlyos megsértését, sőt, mint agressziót. Ezzel szemben Magyarország a szovjet narratívát visszhangozta.¹⁵⁷⁸ A következő ülésen Etiópia kifejtette, hogy a beavatkozó államok nem tudtak semmilyen indoklást felmutatni a meghívásra vonatkozó állításukra, és Csehszlovákia képviselője ellentmondott nekik, és ennek megfelelően az etióp császár azonnali visszavonást kért.¹⁵⁷⁹ Kína (Tajvan) agresszióra hivatkozott, ami még a Szovjetunió saját meghatározása szerint is az.¹⁵⁸⁰

Augusztus 22-én Csehszlovákia képviselője ismét világosan kijelentette, hogy kormánya a megszálló erők azonnali kivonását kéri, és hogy "a külföldi megszálló erők minden cselekedete a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban törvénytelen".¹⁵⁸¹ Szenegál támogatta a Szovjetunió és szövetségesei elítélését.¹⁵⁸² A csehszlovák nyilatkozatok fényében a jogalap tarthatatlan volt, ezért a Szovjetunió, Bulgária, Lengyelország és Magyarország ragaszkodott egy olyan narratívához, amely egy szépirodalmi regényt vagy egy összeesküvés-elmélet mestert is megihlelhetne. Továbbra is azt állították, hogy a prágai megmozdulást külföldi imperialisták irányították, és reális volt a külső agresszió veszélye.¹⁵⁸³ Egy fájdalmasan ismerős narratívát használtak itt arra, hogy valahogy

¹⁵⁷⁵ Ibid. (UK) para 254.

¹⁵⁷⁶ Ibid. (Czechoslovakia) paras. 133-43.

¹⁵⁷⁷ Ibid. (India) para. 125.

¹⁵⁷⁸ Ibid. (Hungary) paras. 190-5.

¹⁵⁷⁹ Official Records S/PV.1442 (USSR) 1442nd Meeting of the SC (22 August 1968) paras. 7-8.

¹⁵⁸⁰ Ibid. (China) paras. 22-3.

¹⁵⁸¹ Official Records S/PV.1443 (Czechoslovakia) 1443rd Meeting of the SC (22 August 1968) para. 11.

¹⁵⁸² Ibid. (Senegal) paras. 15-22

¹⁵⁸³ Cf.: Ibid. USSR, Poland, Bulgaria and Hungary.

megvédjék a védhetetlent: a NATO egy agresszív katonai blokk, ők állnak a reformok mögött, tehát a Varsói Szerződés engedélyezte a beavatkozást.¹⁵⁸⁴ Az oroszok még mindig használják ezt a narratívát agresszív háborúik igazolására.

Szavazásra bocsátottak egy határozattervezetet, amely felszólította a Szovjetuniót és a Varsói Szerződés szövetségeseit, hogy vonják ki csapataikat Csehszlovákiából, és elítélte a Csehszlovákia belügyeibe való fegyveres beavatkozásukat.¹⁵⁸⁵ A tervezetet a Szovjetunió megvétózta, Magyarország is ellene szavazott. India, Algéria és Pakisztán tartózkodott.

Akárcsak a magyar válságban, a szovjet invázió után is hamarosan nyilvánvalóvá vált a *fait accompli*, és az új kormány ismét hűséges híve lett a Szovjetuniónak.

2. 2. A kiválasztott határozat összefoglalása

határozat	feltételek	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
Draft Res. S/8761	bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni erőszak alkalmazása (agresszió)	elítéli a fegyveres beavatkozást a belügyekbe	10 ¹⁵⁸⁶	2 ¹⁵⁸⁷	3 ¹⁵⁸⁸

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközi fegyveres konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Szovjetunió és a résztvevő államok	államok	katonai jelenléte a politikai változások kikényszerítésére	invázió; megszállás	a szocializmus eredményeinek és egységének védelme	meghívás; kollektív önvédelem	igazolás; kivétel	nem fogadják el

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Az ideológiai beavatkozás nem képez kivételt a be nem avatkozás elve alól.

¹⁵⁸⁴ Ibid. (USSR) para. 168.

¹⁵⁸⁵ UNSC Draft Res. S/8761 of 22 August 1968.

¹⁵⁸⁶ Brazília, Kanada, Kína, Dánia, Etiópia, Franciaország, Paraguay, Szenegál, Egyesült Királyság, USA.

¹⁵⁸⁷ Magyarország, SZU.

¹⁵⁸⁸ Algéria, India, Pakisztán.

Gyakorlat: egy másik állam megszállása és megszállása a politikai változás és a rendszerváltás kikényszerítése, valamint egy bizonyos ideológiai *modus vivendi* érvényesítése érdekében.

Opinio juris kifejezett: A BT ülései és az határozattervezet. Nem vitatták, hogy a Szovjetunió és a Varsói Szerződés többi tagja beavatkozott Csehszlovákia belügyeibe, és erőszakkal akadályozták az önrendelkezést. Nem fogadták el a Szovjetunió ellenforradalmi érveit sem, sem a külső agresszió jelenlétét. Még India, Algéria és Pakisztán is megerősítette az önrendelkezés és a be nem avatkozás elvét, tartózkodó álláspontjuknak politikai okai voltak (India nem akarta veszélyeztetni a békés megoldást, Algéria nem akart egyensúlytalanságot okozni a hidegháborúban).

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
--	-----------------------	--------------------------	----------------------

X. A ciprusi intervenció (1974)

békekényszerítés/ beleegyezés szerződéses alapon

1. Tények

Ciprus újkori történelme során a sziget hosszú oszmán uralma után a britek 1914-ben teljes szuverenitást szereztek a sziget felett, amelyet Törökország 1923-ban a lausanne-i békeszerződés részeként elismert.¹⁵⁸⁹ Ciprus brit gyarmat lett, ahol a lakosság 80%-a görög, 18%-a pedig török nemzetiségű volt. Ez az etnikai megosztottság az 1950-es évekre feszült konfliktushoz vezetett a két csoport között. A görögök támogatták az *enózist*, tehát a Görögországgal való egyesülést, míg a török lakosság határozottan ellenezte, és a felosztást (*taksim*) célozta meg.¹⁵⁹⁰ Ciprus 1960-ban nyerte el függetlenségét és vált szuverén állammá.¹⁵⁹¹ Egy garanciaszerződésben Ciprusnak vállalnia kellett, hogy minden olyan tevékenységet megelőz, amely egy másik állammal való egyesülést vagy a felosztást segíti elő.¹⁵⁹² Az Egyesült Királyság, Görögország és Törökország vállalta, hogy fenntartja Ciprus függetlenségét, területi integritását és biztonságát¹⁵⁹³ azzal a joggal, hogy az alkotmányos státuszt visszaállítja, ha az sérül.¹⁵⁹⁴ A függetlenség azonban csak felerősítette a két nemzetiség közötti konfliktust.¹⁵⁹⁵ A belső konfliktuson kívül Görögország és Törökország is beavatkozott különböző intenzitással a 60-as évek elejétől.¹⁵⁹⁶ Mivel a hidegháborús logika miatt a NATO és a Szovjetunió is érdekelt volt a konfliktusban,¹⁵⁹⁷ a ciprusi elnöknek, Makariosznak nem volt könnyű egyensúlyozni az összes érintett hatalom és szövetséges között. Az el nem kötelezettek mozgalmához tartozóként Makariosz az ENSZ-t választotta a zavargások enyhítésére.¹⁵⁹⁸ Mivel a helyzet kritikussá vált, a BT 1964-ben egyhangúlag létrehozta és bevetette az ENSZ békefenntartó erőit.¹⁵⁹⁹ A zavargásokat azonban nem lehetett megállítani, a merényletek és az erőszak tovább mélyítette a

¹⁵⁸⁹ Treaty of Peace, signed at Lausanne, July 24, 1923. Art. 20. In League of Nations Treaty Series. Vol. XXVIII. No- 1-4. 1924. No. 701.

¹⁵⁹⁰ Frank Hoffmeister: Cyprus. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law online. Last updated: October 2019. para. 3. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1273?rskey=mxErS9&result=1&prd=MPIL>

¹⁵⁹¹ Francis Henn: A Business of Some Heat: The United Nations Force in Cyprus Before and During the 1974 Turkish Invasion. Pen and Sword Military, 2004. 10. o.

¹⁵⁹² United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Greece and Turkey and Cyprus: Treaty of Guarantee. Signed at Nicosia, on 16 August 1960. In UN Treaty Series Vol. 382. No. 5475. Art. 1.

¹⁵⁹³ Ibid. Art. 2.

¹⁵⁹⁴ Ibid. Art. 4.

¹⁵⁹⁵ On the (political) responsibility of the involved nations and states, see: George Kaloudis: Cyprus, the Enduring Conflict. In International Journal on World Peace, March 1999, Vol. 16, No. 1, 3-18. o.

¹⁵⁹⁶ Cf. Letter dated 26 December 1963 from the representative of Cyprus to the President of the Security Council. S/5488.

¹⁵⁹⁷ Cf. Christos Kassimeris: Greek response to the Cyprus invasion. In Small Wars & Insurgencies, Vol. 19, No. 2, June 2008, 256–273. o.

¹⁵⁹⁸ Cf. Chapter 4: Makarios between East and West in William Mallinson: Cyprus: A Modern History. I. B. Tauris. 2009.

¹⁵⁹⁹ UNSC Res. 186 (1964) of 4 March 1964.

válságot. ¹⁶⁰⁰ Mivel Makariosz elnök ellenezte az *enózist*, a több merényletet és erőszakos terrorcselekményt követően a katonai *junta* 1974. július 15-én az elnöki palota ostromával *államcsínyt* hajtott végre. ¹⁶⁰¹ Az *enózist* támogató katonai hatalomátvétel 1974. július 20-án török inváziót idézett elő, amelynek eredményeként a sziget 37%-át elfoglalták. ¹⁶⁰² Később, 1983. november 15-én hivatalosan is kikiáltották a felosztást az Észak-Ciprusi Török Köztársaság kikiáltásával. ¹⁶⁰³

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A puccsot követően, 1974. július 16-án Ciprus¹⁶⁰⁴ és a főtítkár sürgős ülésre hívta össze a BT-t. ¹⁶⁰⁵ A találkozón a főtítkár aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy az ENSZ-erők csak a két ciprusi közösség belügyeire kaptak mandátumot, miközben az eskaláció valós veszélyét látta. ¹⁶⁰⁶ Ciprus képviselője azonnal tájékoztatást adott arról, hogy a puccsot végrehajtó tiszteket valóban Athénból küldték, képezték ki és irányították. ¹⁶⁰⁷ Ezeket a tiszteket Makariosz kérte, hogy hívják vissza Athénba, de ez nem történt meg. ¹⁶⁰⁸ Ciprus számára az ENSZ békefenntartóinak megerősítése valamint "Ciprus függetlenségének, szuverenitásának és területi integritásának külső katonai beavatkozástól való védelme" volt az elsődleges. ¹⁶⁰⁹ A Szovjetunió elítélte a puccsot, amely fegyveres beavatkozás a belügyekbe, és az Alapokmány súlyos megsértése, amelyért, a görög kormányt terheli a felelősség. ¹⁶¹⁰ Görögország tagadta, hogy részt vett volna a puccsban, és fenntartotta, hogy az kizárólag Ciprus belügye. ¹⁶¹¹

Július 19-én Makariosz felszólalhatott a BT előtt. Kategorikusan állította, hogy "a görögországi katonai rezsim érzéketlenül megsértette Ciprus függetlenségét." ¹⁶¹² Azt is kérte a BT-től, hogy követelje a görög tisztek visszavonását és Ciprus megszállását. ¹⁶¹³ Ezen a találkozón Törökország inkább a jövőre koncentrált, mivel a képviselő már a másnapi török invázió díszleteként világossá tette, hogy

¹⁶⁰⁰ Andrew Borowiec: *Cyprus: A Troubled Island*. Greenwood. 2000. 73-77. o.

¹⁶⁰¹ James Ker-Lindsay: *The Cyprus Problem: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press. 2011. 41-2. o.

¹⁶⁰² Stephanos Constantinides: *La République de Chypre: 50 ans après*. In *Études helléniques*, Volume 19, No. 2, Printemps 2011 10. o.

¹⁶⁰³ Cf.: Maurice Flory: *La partition de Chypre*. In *Annuaire français de droit international*, volume 30, 1984. 177-186. o.

¹⁶⁰⁴ Letter dated 16 July 1974 from the Permanent Representative of Cyprus to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/11335.

¹⁶⁰⁵ Letter dated 16 July 1974 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. S/11334.

¹⁶⁰⁶ Official Records S/PV.1179 (Secretary-General) 1179th Meeting of the SC (16 July 1974) para. 25.

¹⁶⁰⁷ Ibid. (Cyprus) para. 28.

¹⁶⁰⁸ Ibid. para. 29.

¹⁶⁰⁹ Ibid. para. 41.

¹⁶¹⁰ Ibid. (USSR) paras. 48-9.

¹⁶¹¹ Ibid. (Greece) paras. 80-2.

¹⁶¹² Official Records S/PV.1180 (President Makarios) 1180th Meeting of the SC (19 July 1974) para. 9.

¹⁶¹³ Ibid. para. 32.

Törökországnak a nemzetközi egyezmények értelmében különleges kötelezettségei vannak. Ezek Ciprus alkotmányos felépítésére és nemzetközi státuszára vonatkoznak. Véleményünk szerint a világközösség kötelezettsége a status quo ante visszaállítása. Törökország a maga részéről kötelességének tekinti, hogy éljen a nemzetközi szerződések által ráruházott jogokkal.¹⁶¹⁴

A többi tagot természetesen még mindig foglalkoztatta a múlt és a puccs. Jugoszlávia, Románia, India, Kína, Ausztria és Ausztrália mind megerősítették Ciprus szuverenitását, és különböző intenzitással mutattak rá a görög kormány felelősségére.¹⁶¹⁵

Július 20-án megindult a török invázió. Görögország sürgős találkozót kért "a török fegyveres erők Ciprus elleni brutális agressziójának" értékelésére.¹⁶¹⁶ Gyorsan, egyhangúlag elfogadtak egy határozatot, amelyben követelték "a Ciprusi Köztársaságban történő külföldi katonai beavatkozás azonnali befejezését", amely sérti Ciprus szuverenitását, függetlenségét és területi integritását.¹⁶¹⁷ A határozat a külföldi katonai személyzet azonnali kivonását is követelte.¹⁶¹⁸ Az eszkaláció gyorsaságára reflektálva az Egyesült Királyság képviselője kijelentette, hogy "ez egy szörnyű hét volt. Egy puccsal kezdődött egy kis földközi-tengeri szigeten; egy országnak a sziget ügyeibe való közvetlen katonai beavatkozásával ért véget".¹⁶¹⁹ Enyhén fogalmazva, mivel az USA mind Görögországgal, mind Törökországgal szövetséges volt, de Washington ellenezte a belügyekbe való beavatkozást.¹⁶²⁰ A Szovjetunió nem volt ennyire óvatos, képviselője ismét agressziónak ítélte a görög beavatkozást, de a török nyílt inváziót egy szóval sem említette.¹⁶²¹ Ciprus viszont teljesen világossá tette, hogy mind a görög beavatkozás, mind a török invázió agressziónak minősül a két nemzet részéről, amelyeknek garantálniuk kellett volna függetlenségét és területi integritását.¹⁶²² Görögország azzal érvelt, hogy a török invázió célja a megszállás, majd a felosztás, ezért a Garanciaszerződésre való hivatkozással nem állja meg a helyét, mivel az csak a *status quo ante* visszaállítására ad lehetőséget egyoldalú lépésekkel.¹⁶²³ Törökország azt válaszolta, hogy az indoklása megállja a helyét, mivel az egyetlen cél a sziget alkotmányos rendjének visszaállítása és a török állampolgárok jogainak védelme.¹⁶²⁴ Ciprus tagadta, hogy a Garanciaszerződés úgy értelmezhető, mint amely feljogosít az egyoldalú erőszak alkalmazására. Mivel a képviselő úgy vélte, hogy a "garanciavállaló hatalmak fenntartják maguknak az intézkedés jogát", ez törvényes intézkedést jelent. Ez nem azt jelenti, hogy mindegyiküknek joga van Ciprus lerohanására.¹⁶²⁵

¹⁶¹⁴ Ibid. (Turkey) para. 55.

¹⁶¹⁵ Ibid. (Yugoslavia, Romania, India, China, Austria, Australia).

¹⁶¹⁶ Letter dated 20 July 1974 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/11348.

¹⁶¹⁷ UNSC Res. 353 (1974) of 20 July 1974. para. 3.

¹⁶¹⁸ Ibid. para. 4.

¹⁶¹⁹ Official Records S/PV.1781 (UK) 1781st Meeting of the SC (20 July 1974) para. 52.

¹⁶²⁰ Ibid. (US) para. 55.

¹⁶²¹ Ibid. (USSR) paras. 72-82.

¹⁶²² Ibid. (Cyprus) para. 202.

¹⁶²³ Ibid. (Greece) para. 218.

¹⁶²⁴ Ibid. (Turkey) para. 226.

¹⁶²⁵ Ibid. (Cyprus) para. 238.

Mivel Törökország nem tartotta be a BT-határozatokat, sőt még több csapatot is a szigetre vezényelt, Ciprus kérte a Közgyűlést, hogy vegye napirendjére a kérdést.¹⁶²⁶ Ennek megfelelően Ciprus azt állította, hogy ez az akció "az imperialista agresszió nyilvánvaló aktusa", és "a Közgyűléstől várta, hogy védje meg függetlenségét, szuverenitását, egységét és területi integritását, és támogassa jogos követelését az összes külföldi erő kivonására [...]".¹⁶²⁷ A Közgyűlés üléséig a Szovjetunió megtalálta a hangját a török akcióval kapcsolatban, és ugyanazt a régi narratívát skandalizálta: a NATO az egyedüli felelős a titkos összeesküvés mögött.¹⁶²⁸ Ezt hűen visszhangozta Fehéroroszország¹⁶²⁹ és Mongólia is.¹⁶³⁰ Kínának egy másik összeesküvés-narratívája volt, bár legalább egy központi igazsággal. Eszerint a két "szuperhatalom rivalizálása és agressziója a jelenlegi világ zavarainak gyökere. Miközben minden nap az enyhüléssel házálnak, valójában mindenütt feszültséget keltenek".¹⁶³¹ Törökország felelősségével egyébként nem foglalkoztak. Nigéria a válság valódi gyökerével foglalkozott: "a begyulladt etnikai ellentétek, amelyeket tovább súlyosbított az a védelem, amelyet két nagyobb és erősebb szomszéd biztosított mindkét etnikai csoportnak".¹⁶³² Következésképpen Nigéria elítélte mind a görög, mind a török beavatkozást.¹⁶³³ Mauritius szintén fenntartotta Ciprus szuverenitását, és követelte, hogy minden külföldi csapatot vonjanak ki.¹⁶³⁴ Guyana azt állította, hogy a Ciprus elleni agresszió tagadhatatlan.¹⁶³⁵ Trinidad és Tobago Jamaica és Barbados nevében is szolidaritását fejezte ki, és elítélte a Ciprus és annak belügyei ellen irányuló elsöprő külső katonai erőszakot.¹⁶³⁶ Kuba és Kenya mind a görög, mind a török beavatkozást agressziónak ítélte.¹⁶³⁷ Egyhangúlag elfogadtak egy határozatot, amely megerősítette Ciprus szuverenitását, függetlenségét és területi integritását. Az határozat felszólított a beavatkozástól való tartózkodásra, sürgette a külföldi csapatok mielőbbi kivonását és a ciprusi belügyekbe való minden külföldi beavatkozás megszüntetését.¹⁶³⁸

2. 2. A kiválasztott határozatok összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/Res/353	implicite elítéli a beavatkozásokat	15 ¹⁶³⁹	0	0
A/Res/3212(XXIX)	implicite elítéli a beavatkozásokat	117	0	0

¹⁶²⁶ Letter dated 17 September 1974 from the Permanent Representative of Cyprus to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/9743.

¹⁶²⁷ Ibid. paras. 4. and 9.

¹⁶²⁸ Ibid. paras. 4. and 9.

¹⁶²⁹ Ibid. (Belarus) paras. 127-8.

¹⁶³⁰ Ibid. (Mongololia) para. 182.

¹⁶³¹ Ibid. (China) para. 32.

¹⁶³² Ibid. (Nigeria) para. 40.

¹⁶³³ Ibid. para. 41.

¹⁶³⁴ Ibid. (Mauritius) para. 56.

¹⁶³⁵ Ibid. (Guyana) para. 62.

¹⁶³⁶ Ibid. (Trinidad and Tobago) para. 74.

¹⁶³⁷ Ibid. (Cuba) para. 210. (Kenya) paras. 194-5.

¹⁶³⁸ UNGA Res. 3212 (XXIX)

¹⁶³⁹ Ausztrália, Ausztria, Fehéroroszország, Kína, Costa Rica, Franciaország, Indonézia, Irak, Kenya, Mauritánia, Peru, Szovjetunió, Egyesült Királyság, Kamerun, USA.

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Görögország	állam	tisztek kiképzése és küldése egy puccs végrehajtására	fegyveres csapatok küldése	a tények tagadása (érintettség tagadása)		a tények hiánya	nem fogadják el
Törökország	állam	csapatok partraszállása és a terület egy részének megtartása	invázió, megszállás	a görög puccs követelte meg a beavatkozást	szerződésen alapuló hozzájárulás; az állampolgárok védelme	igazolás	nem fogadják el

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Egy másik állam által kiképzett és irányított tisztek (bandák) küldése agresszióknak minősül.

Gyakorlat: Görögország állítólag tiszteket küldött, képzett ki és utasított arra, hogy támogassák a ciprusi államcsínyt az *en ózis* elérése érdekében.

Opinio juris kifejezve: A BT első ülésén és a közgyűlés ülésén kifejtett vélemény általában véve jogellenesnek ítélte a görög beavatkozást. Ezt a nézetet képviselték azok a határozatok, amelyekben a katonai személyzet kivonása a görög tisztekre vonatkozott.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/Res/353	100	100	100
A/Res/3212(XXIX)	100	100	100

b) Egy szerződés nem adhat hozzájárulást egyoldalú katonai akcióhoz (beavatkozáshoz).

Gyakorlat: Törökország teljes körű inváziót és megszállást indított a szerződéses narratívára alapozva.

Opinio juris kifejezve: A BT és a közgyűlés ülésein kifejtett vélemény, valamint a hivatkozott határozatok egyértelműen arra a következtetésre engednek következtetni, hogy a török indoklást nem fogadták el. A legtöbb állam magának a Garanciaszerződésnek a rendelkezéseivel érvelt, és a török

akció jogellenességét a túlzott katonai akció miatt ítélték meg, amelynek célja nem a *status quo ante* helyreállítása volt. Azt ráadásul soha nem fogadták el, hogy a hozzájárulás kifejezett megtagadása és Ciprus ellenkezése után a szerződés így is ehetővé tette volna a török beavatkozást. Különösen a KGY ülésén több állam azzal érvelt, hogy a szerződés *ab ovo* nem engedheti meg az erőszak egyoldalú alkalmazását, különösen a kérdéses állam kifejezett ellenállása után.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/Res/353	100	100	100
A/Res/3212(XXIX)	100	100	100

XI. A kambodzsai intervenció (1978)

meghívásos beavatkozás/humanitárius beavatkozás/önvédelem

1. Tények

A vörös khmerek 1975 és 1979 közötti kambodzsai diktatúrája a történelem egyik legbrutálisabb terrorállamának számított. A lakosság elpusztítása és üldözése olyan súlyos volt, hogy egyesek a népirtás kifejezést kiterjesztették az autogenocídiumra (önnépirtás) és gazdasági népirtásra (osztályok kiirtása), hogy leírassák a milliók tömeges halálát.¹⁶⁴⁰ Ennek ellenére a nemzetközi közösség a szuverenitást választotta az emberi jogokkal szemben, és a passzivitást a be nem avatkozás és a belügyekbe való be nem avatkozás elvével indokolták.¹⁶⁴¹ 1978. december 25-én Vietnam megtámadta Kambodzsát, és támogatta a rendszerből kiesett kommunista Heng Samrin hatalomátvételét.¹⁶⁴² Az atrocitásoknak többnyire a vietnami beavatkozás eredményeként vetettek véget, bár a vietnami bábkormányban több volt vörös khmer tag is részt vett.¹⁶⁴³ A vietnamiak célja valóban a rendszerváltás és Pol Pot eltávolítása volt.¹⁶⁴⁴ A cél mögött meghúzódó valódi indítékok azonban ellentmondásosak voltak. Először is, Kambodzsza és Vietnam régóta ádáz rivalizáló konfliktusban állt egymással. Ráadásul a vörös khmer rezsim gyakran megsértette Vietnam területét, és nem volt hajlandó békésen tárgyalni a határviták körül.¹⁶⁴⁵ A hidegháborús logika is szerepet játszott, mivel Kambodzsát Kína támogatta, míg Vietnam a Szovjetunióval állt szövetségben. Ezért a kínai-szovjet szembenállás és az egybeeső geopolitika is eszkalálta a Kambodzsza és Vietnam közötti kapcsolatot.¹⁶⁴⁶ További tényező, hogy a vörös khmerek terrorja vietnamiak ezreit is megölte

¹⁶⁴⁰ Cf.: William A. Schabas: *Genocide in International Law, The crime of crimes*. Second edition. Cambridge University Press, 2009. 138-9. o. és 166. o.

¹⁶⁴¹ Noële Crossley: *Evaluating the Responsibility to Protect. Mass atrocity prevention as a consolidating norm in international society*. Routledge. 2016. 46. o.

¹⁶⁴² Thomas M. Franck: *Recourse to Force, State Action Against Threats and Armed Attacks*. Cambridge University Press, 2002. 146. o.

¹⁶⁴³ Marko Milanovic: *Courting Failure: When Are International Criminal Courts Likely to be Believed by Local Audiences?* In Heller, Mégret, Nouwen, Ohlin and Robinson (szerk.): *The Oxford Handbook of International Criminal Law*. Oxford University Press. 2020. 285. o.

¹⁶⁴⁴ Ramesh Thakur: *The Use of Force to Prevent or Halt Atrocities: From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect*. In Dinah Shelton (szerk.): *The Oxford Handbook of International Human Rights Law*. Oxford University Press. 2013. 819. o.

¹⁶⁴⁵ Spencer C. Tucker: *Vietnam*. UCL Press. 1999. 193-5. o.

¹⁶⁴⁶ Stephen J. Morris: *Why Vietnam Invaded Cambodia: Political Culture and the Causes of War*. Stanford University Press. 1999. 88. o.

Kambodzsában. ¹⁶⁴⁷ Az okoktól függetlenül a katonai hadjárat sikeres volt Vietnam számára. Azonban még az atrocitások leállítása és a lakosság felszabadítása után Vietnam bábkormányt hozott létre, és a közhatalom minden területén egyeduralomra tett szert. ¹⁶⁴⁸ A megszállás pedig egy évtizedig tartott, a vietnami csapatok csak 1989-ben vonultak ki. ¹⁶⁴⁹

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT elnökének írt levelében Kambodzsza röviden elutasította, hogy az ENSZ vagy bármely állam beavatkozhatna Kambodzsza belügyeibe az emberi jogok kérdésében. A levél tartalma azonban érintette a Vietnámmal való kapcsolatát. A küldöttség november 8-án fenntartotta, hogy Vietnam "el akarja nyelni Kambodzsát", és expanziós céljaira akarja felhasználni. A levél azonban nem kérte a BT segítségét a folyamatban lévő agresszió leküzdéséhez. ¹⁶⁵⁰ Válaszként Vietnam kijelentette, hogy az agresszióra vonatkozó állítást csak Kína expanziós céljainak leplezésére használják, ezért Kína és a vörös khmerek határösszeesapásokat és területi beavatkozásokat provokáltak. ¹⁶⁵¹ Egy következő levélben Kambodzsza katonai mozgósításokról és kisebb támadásokról számolt be, amelyek bizonyítják "Vietnám eltökéltségét, hogy folytatja a Demokratikus Kambodzsza elleni kegyetlen agressziós és annektálási cselekményeit", azt állítva, hogy "Vietnám e bűnözői cselekményei durván megsértik a nemzetközi jog legegységesebb elveit és az Egyesült Nemzetek Alapokmányát". ¹⁶⁵² Ezeket a leveleket olvasva az ember elfelejtheti, hogy maga a kormányzat gyilkolta meg népének millióit, okozott elképzelhetetlen szenvedést és teremtette meg a legszörnyűbb terrorállapotot az állítással egyidejűleg. Az emberi jogi panaszra válaszolva Kambodzsza természetesen csak a nemzetközi jog egyetlen alapelvére emlékezhetett: a belügyekbe való be nem avatkozásra, és részéről, milliók megölése és mások megkínzása belügy volt. De hirtelen a nemzetközi jog és az Alapokmány jelentőséget kapott mikor éppen a saját céljaira akarta használni. Van valami mélyen érdekes, ugyanakkor nyugtalanító abban a tényben, hogy még egy olyan rezsim is, amely minden értelmiségiben ellenséget talál, akit meg kell ölni, mégis fenntartotta az ENSZ-be küldött küldöttségét, és kifinomult leveleket címzett, betartva a protokollt és a legnagyobb udvariasságot a szervezet felé. Ennek ellenére az ENSZ segítségét ekkor még nem kérték. A tényleges invázió napjait követően, december 31-én Kambodzsza arról tájékoztatta a BT-t, hogy Vietnam fokozta agresszióját és invázióját a Demokratikus Kambodzsza ellen. Miután beszámolt a katonai mozgásokról, Kambodzsza kérte a BT-t, hogy ítélje el Vietnámot az agresszió miatt. ¹⁶⁵³ De nem kérte *expressis verbis* a rendkívüli ülés összehívását, csak 1979. január 3-

¹⁶⁴⁷ James Lutfy: Humanitarian Intervention: The Invasion of Cambodia. In New York Law School Journal of International and Comparative Law Vol. 2. No. 1 (1980). 150. o.

¹⁶⁴⁸ Theara Thun: "Invasion" or "Liberation"?: Contested Commemoration in Cambodia and within ASEAN. In TRaNS: Trans-Regional and -National Studies of Southeast Asia, Vol. 9. Issue 2. 221. o.

¹⁶⁴⁹ Carlyle A. Thayer: Vietnam People's Army: Development and Modernization. Sultan Haji Bolkiah Institute of Defence and Strategic Studies, 2009. 2. o.

¹⁶⁵⁰ Letter dated 7 November 1978 from the Representative of Democratic Kampuchea addressed to the President of the Security Council. S/12919.

¹⁶⁵¹ Letter dated 30 November 1978 from the Permanent Representative of Viet Nam to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/12944.

¹⁶⁵² Letter dated 7 December 1978 from the Representative of Democratic Kampuchea addressed to the President of the Security Council. S/12957.

¹⁶⁵³ Telegram dated 31 December 1978 from the Deputy Prime Minister in charge of Foreign Affairs of Democratic Kampuchea addressed to the Secretary-General. S/13001.

án. ¹⁶⁵⁴ Erre válaszul Vietnam bemutatta beszámolóját. A fő narratíva az volt, hogy a Pol Pot és a terrorállam elleni puccs a Vietnam által támogatott "Nemzeti Egységfront Kambodzsa Megmentéséért" nemzeti felszabadító mozgalma volt. Ez a harc belső ügy, és senki sem avatkozhat bele. ¹⁶⁵⁵ Kambodzsa a határon katonailag átlépve agressziót követett el Vietnam ellen, ezért a vietnami nép az önvédelemhez való jogához folyamodott. Az agressziót a Pol Pot-klikk folytatta, de most, hogy a Kambodzsa Megmentéséért Nemzeti Unió Frontja hatalomra jutott, Vietnam ezt a csoportot tekinti Kambodzsa képviselőjének, akik arra kérik a BT-t, hogy a be nem avatkozás elvére tekintettel ne foglalkozzon a kérdéssel. ¹⁶⁵⁶

Az első BT-ülésen a Szovjetunió nyilvánvalóan a vietnami narratívát támogatta, azt állítva, hogy a Pol Pot-rezsim nem legitim képviselője Kambodzsának, a kambodzsai agressziós állítás "a Pol Pot-rezsim bűneinek álcázására" szolgál, és a kérdéssel nem lehet a BT-ben foglalkozni, mivel az új kormány nyilvánvalóan ellenezte ezt. ¹⁶⁵⁷ Csehszlovákia a szovjet megközelítést követte, ¹⁶⁵⁸ akárcsak Kuba. ¹⁶⁵⁹ A Szovjetunió és Csehszlovákia a kambodzsai új bábkormányt szerette volna meghívni az ülésre, de ezt a javaslatot nem fogadták el, ¹⁶⁶⁰ így a BT is megállapította, hogy a Pol Pot-rezsimet tekintik Kambodzsa legitim képviselőjének. Kína természetesen a kambodzsai narratívát visszhangozta: nagyszabású, tiszta agresszióról, és nem polgárháborúról van szó, amelyhez a Szovjetunió is asszisztál. ¹⁶⁶¹ Kambodzsa meghívott képviselője ezután egy meglehetősen meglepő és meglehetősen valószínűtlen mellékszálal állt elő: Míg Vietnam éhezett, "a teljes gazdasági fellendülésben lévő Demokratikus Kambodzsa, amely hatalmas rizsföldekkel rendelkezik, amelyeket egyre csodálatraméltóbban és teljes mértékben öntöznek, és számtalan földdel, ahol gyümölcsfák, kukorica, cukornád, mindenféle zöldség és egyéb termény bőségesen terem, nem is beszélve az altalajban rejlő gazdagságról és az iparosítás harmonikus terjedéséről, nem tudott nem irigységet kelteni nagy szomszédunkban [...]". ¹⁶⁶² Merész kijelentések, Kambodzsát az Édenhez hasonlítják, miközben milliók haltak meg, a városok kiürültek, és mindenkit arra kényszerítettek, hogy a halottak hamvaival trágyázzott agrárföldeken dolgozzon. Ennek ellenére Kambodzsa azt állította, hogy Vietnam hagyományos módon gyarmatosítani akarta Kambodzsát. Ugyanakkor jogos érvet hoztak fel a vietnami állításokkal kapcsolatban, arról, ahogy az Egyesült Front Kambodzsa Nemzeti Megmentéséért hatalomra került. A klikknek ugyanis mindössze 22 nap állt rendelkezésére, hogy megszervezze magát, a hadsereget és a közigazgatást, és megszerezze az állam feletti ellenőrzést. ¹⁶⁶³ Ez egyedül nyilván nem volt megvalósítható. Vietnam fenntartotta, hogy a Pol Pot-rezsim nem képviselheti Kambodzsát a BT-ben, mivel a kormány megszűnt, míg az új forradalmi kormány most az egész terület felett rendelkezik. ¹⁶⁶⁴ Érdekes jogi taktikát mutatva Vietnam azt állította, hogy két

¹⁶⁵⁴ Telegram dated 3 January 1979 from the Deputy Prime Minister in charge of Foreign Affairs of Democratic Kampuchea addressed to the President of the Security Council. S/13003.

¹⁶⁵⁵ Letter dated 6 January 1979 from the Permanent Representative of Viet Nam to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/13011. para. 1.

¹⁶⁵⁶ Ibid. para. 2.

¹⁶⁵⁷ Official Records S/PV.2108. (USSR) 2108th Meeting of the SC (11 January 1979) paras. 9-15.

¹⁶⁵⁸ Ibid. (Czechoslovakia) paras. 26-7.

¹⁶⁵⁹ Ibid. (Cuba) paras. 172-93.

¹⁶⁶⁰ Ibid. (President) para. 39

¹⁶⁶¹ Ibid. (China) paras. 17-22.

¹⁶⁶² Ibid. (Cambodia) para. 77.

¹⁶⁶³ Ibid. para. 82.

¹⁶⁶⁴ Ibid. (Vietnam) para. 113.

külön háború van: a "határháború" Vietnam és a Pol Pot-rezsim között. És egy másik, különálló háború a Pol Pot-rezsim és a forradalmi erők között. ¹⁶⁶⁵ Annak ellenére, hogy ez egy kreatív érvelés, az ellentmondások meglehetősen nyilvánvalóak: ha ez egy határháború volt, akkor miért és hogyan vezetett Kambodzsa teljes megszállásához? Ha a Pol Pot-rezsim megszűnt, hogyan folytatható a háború ellene Vietnam? Ha az új forradalmi kormány teljes ellenőrzést szerzett Kambodzsa teljes területe felett, akkor megint csak, ki ellen vívhatta a vietnami hadsereg ezt a határháborút? Valóban, másnap az ASEAN-államok üdvözölték a BT döntését a kérdés felvételéről, és "határozottan elítélték a Kambodzsa függetlensége, szuverenitása és területi integritása elleni fegyveres beavatkozást". ¹⁶⁶⁶

A következő ülésen Norvégia kijelentette, hogy határozottan tiltakozik „az emberi jogok Pol Pot kormánya által elkövetett súlyos megsértése ellen. Azonban e kormány belpolitikája nem igazolhatja - ismételjük, nem igazolhatja Vietnamnak az elmúlt napokban és hetekben elkövetett cselekedeteit”.¹⁶⁶⁷ Hasonlóképpen, Franciaország fenntartotta, hogy "az a felfogás, hogy azért, mert egy rezsim utálatos, a külföldi beavatkozás indokolt, és az erőszakos megdöntés legitim, rendkívül veszélyes" Különösen azért, mert ez veszélyeztetné a nemzetközi jog fenntartását: minden rezsim a szomszédok ítéletétől függene. ¹⁶⁶⁸ A kambodzsai képviselőt szokatlan beavatkozásra készítette az ügy. ¹⁶⁶⁹ Mélyen személyes hangnemben sorolta fel az általa átélt szenvedéseket, a házi őrizetet, a családjától és gyermekeitől való elszakadást, az elszigeteltséget, s, hogy mindezt a Pol Pot-rezsim szabadította rá, amelyet ő képvisel. A felszólalás végén mégis relativizálta a vörös khmerek emberi jogi problémáit, és egyenlővé tette azokkal, amelyeket a Szovjetunió, Csehszlovákia vagy Vietnam kényszerített ki a lakosságukkal szemben. ¹⁶⁷⁰ Mivel a beszéd kifejezetten Kuba felé tett éles kijelentéseket, a kubai reakció is hasonló volt. Ennek eredményeképpen Kuvait képviselőjének közbe kellett lépnie, kijelentve, hogy "a Tanácsban az elmúlt fél órában használt nyelvezet illetlen és méltatlan a Tanács imázsához és tekintélyéhez".¹⁶⁷¹ Az elnök egyetértett, és a vita leült. ¹⁶⁷²

A következő találkozókön a szocialista szovjet blokk kivételével minden résztvevő fenntartotta a be nem avatkozás elvének fontosságát. Portugália, az Egyesült Királyság és az USA azzal érvelt, hogy az emberi jogi helyzet nem indokolhatja Vietnam fegyveres beavatkozását. ¹⁶⁷³ A BT el nem kötelezett tagjai javasoltak egy határozattervezetet. Mint Kuvait kijelentette, ez nem tartalmazott elítélést egyik féllel szemben sem, hanem a nemzetközi jog elveit és az ENSZ Alapokmány lényegét kívánta támogatni. ¹⁶⁷⁴ A tervezet valójában csak megerősítette minden állam szuverenitását, területi integritását és politikai függetlenségét, amelynek megsértése ellentétes az ENSZ Alapokmányával. Emellett felszólította az összes külföldi erőt, hogy vonuljon ki Kambodzsból, és követelte a be nem

¹⁶⁶⁵ Ibid. para. 115.

¹⁶⁶⁶ Letter dated 12 January 1979 from the Permanent Representative of Indonesia to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/13025.

¹⁶⁶⁷ Official Records S/PV.2109 (Norway) 2109th Meeting of the SC (12 January 1979) para. 18.

¹⁶⁶⁸ Ibid. (France) para. 36.

¹⁶⁶⁹ Meg kell jegyezni, hogy abban az időben Kambodzsa Norodom Sihanouk herceg képviselte, egy rendkívüli személyiség.

¹⁶⁷⁰ Official Records S/PV.2109 (Cambodia) 2109th Meeting of the SC (12 January 1979) paras. 96-115.

¹⁶⁷¹ Ibid. (Kuwait) para. 130.

¹⁶⁷² Ibid. (President) para.

¹⁶⁷³ Official Records S/PV.2110 (Portugal, UK, US) 2110th Meeting of the SC (13 January 1979)

¹⁶⁷⁴ Official Records S/PV.2111 (Kuwait) 2111st Meeting of the SC (13 January 1979). paras. 4-5.

avatkozás elvének betartását.¹⁶⁷⁵ Azonban, még ha nem is szerepel a szövegben elítélés, az egész szöveggörnyezet és a megfogalmazás alapján ez jelen van. És ugyanez vonatkozik az alanya, Vietnamra is. Még ha Vietnamot nem is szólítják meg *expressis verbis*, a szöveggörnyezetből ez is nyilvánvaló. A határozatot természetesen a Szovjetunió vétója miatt nem fogadták el. A szovjeteken kívül csak Csehszlovákia szavazott ellene.¹⁶⁷⁶

Mivel az ASEAN-államok továbbra is aggódtak amiatt, hogy a helyzet veszélyezteti a regionális békét és biztonságot, kérték a Közgyűlést, hogy vegye napirendjére a kérdést. Az ASEAN azt is megjegyezte, hogy az ASEAN-államok javaslata elsőprő többséget kapott a BT-ben, a szerv mégsem fogadta el azt.¹⁶⁷⁷ A közgyűlésen Malajzia azt is hozzátette, hogy a Heng Samrin rezsim elismerése a beavatkozás legitimálását jelentené.¹⁶⁷⁸ Ezért Malajzia az *ex injuria jus non oritur* elvre hivatkozott. Arra a vietnami állításra, hogy az emberi jogok tömeges megsértése volt a beavatkozás oka, Malajzia kategorikusan kijelentette, hogy

Igaz, bizonyítékok vannak arra, hogy a Pol Pot-kormány nagymértékű emberi jogi jogsértéseket követett el Kampucheában, és ez mély nemzetközi aggodalmat keltett. Vietnam azt állítja, hogy éppen ezért volt indokolt a katonai beavatkozás Kampucheában. Ezt az indoklást a nemzetközi közösség egyetlen magára valamit is adó tagja sem fogadhatja el.¹⁶⁷⁹

Ami az állítólagos beleegyezést illeti, a képviselő kijelentette, hogy "sem a Demokratikus Kampuchea törvényes kormánya, sem Kampuchea népe nem kérte a külső beavatkozást. Máskülönben hogyan magyarázható az a tény, hogy a harcok ma is folytatódnak a külföldi erők és a kampuchei nép között, ami szükségessé teszi e külföldi erők masszív megerősítését".¹⁶⁸⁰ Vietnam azonban valójában soha nem utalt a kormány beleegyezésére vagy meghívására. Egy sokkal csavarosabb koncepcióban Vietnam azt mondta a nemzetközi közösségnek, hogy két háború volt. Ezt a narratívát kissé megváltoztatták, és a beleegyezésen alapuló narratívába helyezték át azzal, hogy kijelentették:

Kihasznlva a kedvező stratégiai pillanatot, amikor a Pol Pot-klikk a fő erőt a kambodzsai-vietnami határra összpontosította, és így hátukat, azaz az egész országot kiszolgáltattotta tette, a kambodzsai nép és a Nemzeti Egyesült Front fegyveres erői általános felkelést robbantottak ki a Pol Pot-Ieng Sary-klikk megdöntésére, az egész ország, köztük a főváros, Phnom Penh felszabadítására, és így véget vetettek a több mint négy éve tartó rémálomnak. Eközben a vietnami-kampuchei határon fegyveres erőink, élve a jogos önvédelem jogával, határozottan reagáltak, és megsemmisítették Pol Pot harci alakulatát [...].¹⁶⁸¹

Az a tény, hogy a vietnami fegyveres erők válaszoltak a Nemzeti Egyesült Front felhívására Kampuchea megmentéséért, és segített a népnek és a fegyveres erőknek megdönteni és visszaverni a Pol Pot-Ieng Sary klikk támadását, igazságos, az erkölcsnek megfelelő, a

¹⁶⁷⁵ Draft Res. S/13027 of 15 January 1979.

¹⁶⁷⁶ Official Records S/PV.2112 (President) 2112nd Meeting of the SC (15 January 1979) para. 4.

¹⁶⁷⁷ Request for the inclusion of a supplementary item in the agenda of the 34th session. The situation in Kampuchea : Letter dated 17 August 1979 from the representatives of Indonesia, Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/34/191.

¹⁶⁷⁸ Official Records A/34/PV.62 (Malaysia) 62nd Plenary Meeting of the GA (12 November 1979) para. 10.

¹⁶⁷⁹ Ibid. para. 11.

¹⁶⁸⁰ Ibid. para. 21.

¹⁶⁸¹ Ibid. para. 21.

nemzetközi joggal és a világ népeinek békére és nemzeti függetlenségre irányuló törekvéseivel összhangban álló cselekedet volt. ¹⁶⁸²

Ennek megfelelően Vietnam a két háborút összekapcsolta a meghívással, amely implicit módon jelen volt a közgyűlési beszéd megfogalmazásában. Később a katonai jelenlétet a bábállam és Vietnam között kötött béke- és barátsági szerződéssel kívánták legitimálni. Ebben a szerződésben Vietnam és "Kambodzsa" megegyeztek abban, hogy a vietnami hadsereg jelenléte szükséges ahhoz, hogy megvédjék Kambodzsát "a kambodzsai nép ellenségei által szőtt összeesküvés ellen".¹⁶⁸³ Amint Vietnam "internacionalista kötelességét" teljesíti, csapatait önként kivonja. ¹⁶⁸⁴

¹⁶⁸² Ibid. para. 53.

¹⁶⁸³ Ibid. para. 55

¹⁶⁸⁴ Ibid. para. 56.

A következő öt közgyűlési megbeszélés az általános hidegháborús forгатókönyvet hozta. A Szovjetunió és szatellitjei fenntartották a vietnami narratívát, a Nyugat elítélte mind az emberi jogok megsértését, mind a beavatkozást, míg az el nem kötelezett államok általában kiálltak a nemzetközi jog elvei mellett, de tartózkodtak az erős szavaktól és az elítéléstől. Általánosságban, a szovjetek kivételével, a tagok kijelentették, hogy még az emberi jogok durva megsértése sem indokolhatja a külföldi fegyveres beavatkozást.¹⁶⁸⁵ A kérdés végül 1979. november 14-én zárult le, amikor a Közgyűlés 91:21 arányban, 29 tartózkodás mellett elfogadta határozatát.¹⁶⁸⁶ Általában a Szovjetunió szövetségesei ellene szavaztak, az el nem kötelezett államok pedig tartózkodtak.¹⁶⁸⁷ A határozat nagyrészt a BT előtti sikertelen tervezetet követte, de nagyobb terjedelemben. Mélységesen sajnálatát fejezte ki "a külső erők fegyveres beavatkozása Kampuchea belügyeibe", megerősítette "minden nép jogát arra, hogy külső beavatkozástól mentesen döntsön saját jövőjéről", és hangsúlyozta, hogy minden állam tartózkodjon az erő alkalmazásától és tartsa tiszteletben a más államok belügyeibe való beavatkozás elvét.¹⁶⁸⁸ A határozat rendelkező részében a határozat felszólított "minden külföldi erő azonnali kivonására Kambodzsa területéről", és felszólított "minden államot, hogy tartózkodjon az agresszióval kapcsolatos minden cselekménytől vagy fenyegetéstől, valamint a délkelet-ázsiai államok belügyeibe való beavatkozás minden formájától".¹⁶⁸⁹

2. 2. A kiválasztott határozat (tervezet) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
Draft res. S/13027	visszavonulásra és a be nem avatkozás tiszteletben tartására szólít fel. Elítélésre utal.	13 ¹⁶⁹⁰	2 ¹⁶⁹¹	0
A/Res/34/22	felszólít a visszavonulásra, az agressziótól való	91 ¹⁶⁹²	21 ¹⁶⁹³	29 ¹⁶⁹⁴

¹⁶⁸⁵ Cf.: Official Records A/34/PV.63 63rd Plenary Meeting of the GA (12 November 1979); Official Records A/34/PV.64 64th Plenary Meeting of the GA (13 November 1979); A/34/PV.65 65th Plenary Meeting of the GA (13 November 1979); A/34/PV.66 66th Plenary Meeting of the GA (13 November 1979).

¹⁶⁸⁶ A/34/PV.67 67th Plenary Meeting of the GA (14 November 1979). para. 196.

¹⁶⁸⁷ Gregory H. Fox: *The Vietnamese Intervention in Cambodia – 1978*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018. 247. o.

¹⁶⁸⁸ UNGA Res. 34/22 of 14 November 1979. Preamble.

¹⁶⁸⁹ Ibid. para. 7.

¹⁶⁹⁰ Banglades, Bolívia, Kína, Franciaország, Gabon, Jamaica, Kuvait, Nigéria, Norvégia, Norvégia, Portugália, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Zambia.

¹⁶⁹¹ Csehszlovákia, Szovjetunió.

¹⁶⁹² Argentína, Ausztrália, Ausztria, Bahama-szigetek, Banglades, Barbados, Belgium, Bhután, Bolívia, Botswana, Brazília, Burma, Kanada, Csád, Chile, Kína, Kolumbia, Comore-szigetek, Costa Rica, Costa Rica, Dzsibuti, Dánia, Dzsibuti, Ecuador, Egyiptom, El Salvador, Egyenlítői-Guinea, Fidzsi-szigetek, Franciaország, Gabon, Gambia, Németország, Ghána, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, Izland, Indonézia, Írország, Izrael, Izrael, Olaszország, Japán, Kenya, Lesotho, Libéria, Luxemburg, Malawi, Malajzia, Maldív-szigetek, Málta, Mauritánia, Mauritius, Marokkó, Nepál, Hollandia, Új-Zéland, Niger, Nigéria, Norvégia, Omán, Pakisztán, Pápua Új-Guinea, Párizs, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Portugália, Ruanda, Szamoa, Szaúd-Arábia, Szenegál, Szingapúr, Salamon-szigetek, Szomália, Spanyolország, Srí Lanka, Szudán, Suriname, Szváziföld, Svédország, Thaiföld, Togo, Tunézia, Törökország, Egyesült Királyság, Kamerun, USA, Felső-Volta, Uruguay, Venezuela, Jugoszlávia, Zaire.

¹⁶⁹³ Afganisztán, Angola, Bulgária, Fehéroroszország, Kuba, Csehszlovákia, Jemen, Etiópia, Német Demokratikus Köztársaság, Grenada, Guyana, Magyarország, Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság, Mongólia, Mozambik, Nicaragua, Lengyelország, Sao Tomé és Príncipe, Ukrajna, Szovjetunió, Vietnám.

	tartózkodásra, a be nem avatkozás tiszteletben tartására. Elítélésre utal.			
--	---	--	--	--

3. Jogi elemzés

3.1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközi (csak állítólagosan polgárháború)

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Vietnam	állam	egy kormány megdöntése külföldi erővel	invázió; megszállás	ellenségeskedés és veszély a terjeszkedésből	önvédelem; beleegyezés; humanitárius beavatkozás	kivétel, felmentés	nem elfogadott

3.2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- A kisebb incidensekre reagáló önvédelem egy másik állam területén nem képez kivételt.
- A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.
- A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól.

Gyakorlat: Vietnam megszállta és elfoglalta Kambodzsát, és hatékony rendszerváltással bábkormányt hozott létre. Az első támadásnál az indoklás a határ menti összecsapások elleni önvédelem kivétele volt. Vietnam azt állította, hogy ez egy határháború volt a Pol Pot-rezsim ellen. Ami a harcok folytatását és az egész állam megszállását illeti, Vietnam azt állította, hogy meghívás alapján támogatja a forradalmi kormányt. Implicit módon Vietnam indoklásként az emberi jogok súlyos megsértésére és népirtásra is hivatkozott, amelynek a vietnami katonai jelenlét és az erőltetett rendszerváltás ténylegesen véget vetett.

Opinio juris: mind a BT határozattervezete, mind a Közgyűlés határozata határozottan utalt a vietnami beavatkozás jogszerűtlenségére. A megfogalmazás és a szövegkörnyezet alapján egyértelműen agresszióknak minősült. A BT ülésein és a KGY ülésein a legtöbb állam fenntartotta a beavatkozás jogellenességét. A humanitárius beavatkozást több állam kifejezetten elutasította, még a Pol Pot-rezsim brutalitásának ismeretében is. Az önvédelmi érvet alig érintették, de az arányosság nyilvánvalóan hiányzott. Ami a beleegyezést illeti, nem kérdőjelezték meg, hogy egy kormány

¹⁶⁹⁴ Algéria, Bahrein, Benin, Burundi, Zöld-foki Köztársaság, Dominikai Köztársaság, Finnország, Guinea, Guinea-Bissau, India, Elefántcsontpart, Jamaica, Jordánia, Kuvait, Libanon, Kongó, Közép-afrikai Köztársaság, Madagaszkár, Mali, Mexikó, Panama, Katar, Sierra Leone, Szíriai Arab Köztársaság, Trinidad és Tobago, Uganda, Egyesült Arab Emírségek, Tanzániai Egyesült Köztársaság, Zambia.

felkérhet egy külföldi államot, hogy segítsen elfojtani egy felkelést, de az alig létező ellenzéknek nem ismerték el ezt a jogot.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res.S/13027	87	87	87
A/Res/34/22	81	65	73

XII. A tanzániai beavatkozás Idi Amin Dada ellen (1978-9)

humanitárius beavatkozás/önvédelem

1. Tények

A brit gyarmati uralom alóli felszabadulás után Uganda első miniszterelnöke, majd elnöke, Milton Obote totalitárius egypárti államot hozott létre Ugandában. A rezsim nagyban támaszkodott a hadseregre, Idi Amin Dada vezetésével. Kihasználva a lehetőséget, amikor Obote Szingapúrban tartózkodott, Amin 1971-ben katonai puccsal szerezte meg a hatalmat.¹⁶⁹⁵ Obote közeli barátja volt Julius Nyerere tanzániai elnöknek, aki ennek megfelelően határozottan elítélte a puccsot.¹⁶⁹⁶ Amin folytatta a katonai állam hagyományait, de sokkal brutálisabb folytatásban, mint elődje. Káosz és ellenőrizetlen milíciák uralták az országot, tömeges gyilkosságokkal, üldözésekkel és az emberi jogok súlyos megsértésével.¹⁶⁹⁷ Az Uganda és Tanzánia közötti kisebb ellenségeskedések, valamint a Nyerere és Ami közötti rendszeres politikai összecsapások mellett a háború fő kiváltó oka az volt, hogy Amin 1978 októberében megtámadta és elfoglalta a tanzániai Kagera Salientet, amit rablás, fosztogatás és gyilkosságok kísérték. Idi Amin 1978. november 1-jén kimondta az érintett terület annektálását.¹⁶⁹⁸ Az egyértelmű agresszióra válaszul Tanzánia visszaverte az ugandai erőket. De nem álltak meg a határnál. Ehelyett Nyerere elrendelte Uganda lerohanását, elfoglalta a legfontosabb városokat, köztük Kampalát.¹⁶⁹⁹ Az ellentámadás eredményeként Tanzánia az Amin-rezsimmel szemben álló egyes ugandai felkelő erők segítségével megdöntötte Idi Amin Dada hatalmát.

2. (ENSZ) Források

2. 1. Kifejtés

Mivel Idi Amin Dada Líbiába száműzetett, az ENSZ főttitkárát Líbia kérte arra, hogy segítsen megoldani "a két afrikai testvérország, a Tanzániai Egyesült Köztársaság és az Ugandai Köztársaság közötti vitát". A levél a következőkkel zárult. "[...] reméljük, hogy Ön haladéktalanul intézkedik e vita lezárása érdekében, azon elv alapján, hogy egyetlen államnak sincs joga egy másik állam rendszerét

¹⁶⁹⁵ Emma Leonard Boyle: Was Idi Amin's Government a Terrorist Regime? In *Terrorism and Political Violence* Vol. 29. No. 4. (2017) 599-600. o.

¹⁶⁹⁶ Nicholas J. Wheeler: *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford University Press, 2002. 113. o.

¹⁶⁹⁷ Mark Leopold: *Idi Amin: The Story of Africa's Icon of Evil*. Yale University Press. 2020. 3. o. Lásd még: Jean-Louis de Montesquiou: *Amin Dada*. Perrin, 2022.

¹⁶⁹⁸ George Roberts: The Uganda–Tanzania War, the fall of Idi Amin, and the failure of African diplomacy, 1978–1979. In *Journal of Eastern African Studies*, Vol. 8, No. 4. (2014). 695. o.

¹⁶⁹⁹ Peter F.B. Nayenga: The Overthrowing of Idi Amin: An Analysis of The War. In *Africa Today*, 3rd Quarter, Vol. 31, No. 3 (1984) 69-70. o.

békés vagy bármilyen más eszközzel megdönteni".¹⁷⁰⁰ A BT vagy a KGY azonban nem tűzte napirendre a kérdést. Az ENSZ teljesen figyelmen kívül hagyta az egész kérdést.

Az ENSZ-en kívül Tanzánia önvédelemmel érvelt a területén, a Kagera Salientben végrehajtott fegyveres támadással szemben. Nyerere a beavatkozás humanitárius jellegére is utalt.¹⁷⁰¹ Még érdekesebb, hogy Nyerere azzal érvelt, hogy két háború volt. Az első Uganda és Tanzánia között a Kagera Salientből a betolakodók visszaszorítása érdekében (határháború), a második pedig az ugandai felkelés, tehát polgárháború Amin elnyomó rezsimje ellen.¹⁷⁰²

Ami feltűnő, az a teljes hasonlóság a kambodzsai vietnami beavatkozással, mind a végrehajtott akciókban, mind az indoklásban. Mindkét esetben mély rivalizálás volt az államok között, illetve Uganda és Tanzánia esetében az elnökök között. Mind Kambodzsában, mind Ugandában az emberi jogi helyzet rendkívül aggasztó volt, ha Pol Pot volt az ázsiai Sztálin, akkor Idi Amin volt az afrikai Hitler. Mindketten rendkívül kegyetlen és barbár államot működtettek. Mind a Vietnam-Kambodzsa háborúban, mind az Uganda-Tanzánia háborúban az ellenségeskedések határ menti összecsapásokkal kezdődtek. És mindkét esetben teljes invázióval, megszállással és rendszerváltással végződött. És ami még meglepőbb, mind Tanzánia, mind Vietnam ugyanazt a két háború narratívát használta: egy határháborút a Pol Pot/Amin-rezsim ellen, és egy olyat, amelyet az ellenzék vívott, és amelyet valójában a megszállók hoztak létre vagy támogattak.

Annak ellenére azonban, hogy ez a legnyilvánvalóbb analógia, Vietnambot hevesen bírálták, bábkormányát nem ismerték el, és Vietnambot a nemzetközi közösség elítélte agresszió miatt. Ezzel szemben Tanzániát nem, a nemzetközi közösség még csak nem is foglalkozott a kérdés megvitatásával, és Uganda új kormányát azonnal elismerték.

3. (Jogi elemzés helyett)

3.1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközi (állítólag polgárháború)

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Tanzánia	állam	egy kormány megdöntése külföldi erővel	invázió; megszállás	a támadás megbüntetésére és a további agresszió megelőzése érdekében	önvédelem; humanitárius beavatkozás	kivétel, felmentés.	hallgatólagosan elfogadott

¹⁷⁰⁰ Letter dated 15 February 1979 from the Permanent Representative of the Libyan Arab Jamahiriya to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/13087.

¹⁷⁰¹ Kenneth Chan: The Ugandan-Tanzanian War-1978-79. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: The Use of Force in International Law, A Case-based Approach. Oxford University Press, First Edition, 2018. 260-1. o.

¹⁷⁰² Ibid. 264. o.

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól.

Gyakorlat: Tanzánia megszállta és elfoglalta Ugandát, és hatékony rendszerváltást hajtott végre, új kormányt hozva létre. Az első támadásnál az indoklás a határ menti összecsapások elleni önvédelem kivétele volt. Tanzánia azt állította, hogy határháborúban volt az Amin-rezsim ellen. Ami a harcok folytatását és az egész állam megszállását illeti, Tanzánia azt állította, hogy egy másik polgárháborút vívott az Amin-rezsim ellen az ugandai ellenzék. Implicit módon Tanzánia indoklásként az emberi jogok súlyos megsértésére és népiirtásra is hivatkozott, amelynek a tanzániai katonai jelenlét és a kieroszakolt rendszerváltás vetett véget.

Opinio juris: Az elítélés vagy akár a vita teljes hiánya sem a BT, sem a KGY részéről nem mutatja, hogy az egyoldalú eszközökkel történő humanitárius beavatkozást elfogadták volna. Az azonban biztos, hogy a *kész tény* elismerték, amit az is mutat, hogy az új kormányt elismerték. Ez az el nem ismerés doktrínája szerint legalábbis utal arra, hogy vagy nem láttak jogsértést, vagy arra pardont adtak. Úgy tűnik, hogy a humanitárius beavatkozást felmentésként fogadták el, tehát nem jogi kivételként vagy igazolásaként, hanem inkább a jogsértés következményei alóli politikai kegyelemként. Az is figyelemre méltó, hogy a kérdést valószínűleg azért hagyták figyelmen kívül, mert a hidegháborús logika itt nem játszott szerepet.¹⁷⁰³ Meggyőzőbb érv lehet azonban, hogy Vietnámmal képest az egyetlen lényeges különbség bizonyult döntőnek, vagyis az, hogy itt volt egyértelmű fegyveres támadás Tanzánia ellen, mitöbb, itt terület elcsatolás is történt.

XIII. A szovjet beavatkozás Afganisztánban (1979-89)

meghívásos beavatkozás/megelőző önvédelem

1. Tények

Afganisztán az el nem kötelezettek mozgalmához tartozott, távol tartotta magát az USA és a Szovjetunió szövetségeitől, és szoros kapcsolatokat ápolt a többi harmadik világbeli állammal.¹⁷⁰⁴ A szovjet beavatkozás előzménye egy 1978. áprilisi kommunista puccsal kezdődött, amikor Noor Mohammad Taraki került hatalomra.¹⁷⁰⁵ Az új kormány szélesre tárta az ajtót Moszkva előtt, és szocialista reformokat kezdett bevezetni, ami 1979-re tömeges elégedetlenséghez, végül zavargásokhoz és lázadáshoz vezetett.¹⁷⁰⁶ 1979 szeptemberében Tarakit egy másik kommunista, Hafizullah Amin buktatta meg.¹⁷⁰⁷ A reformok népszerűtlenségének ellensúlyozására Amin arra törekedett, hogy Afganisztánt visszairányítsa az erős Kreml orientációból. Moszkvában attól tartottak,

¹⁷⁰³ Ibid. 268. o.

¹⁷⁰⁴ Cf. Guy Arnold: *The A to Z of the Non-Aligned Movement and Third World*. Rowman and Littlefield, 2006.

¹⁷⁰⁵ J. Bruce Amstutz: *Afghanistan: The First Five Years of Soviet Occupation*. National Defense University, 1986. 37. o.

¹⁷⁰⁶ Geraint Hughes: *The Soviet–Afghan War, 1978–1989: An Overview*. In *Defence Studies*, Vol. 8, No. 3 (September 2008), 328-9. o.

¹⁷⁰⁷ P. B. Sinha: *Rise and Fall of Hafizullah Amin in Afghanistan*. In *Strategic Analysis*. Volume 3, 1980 - Issue 10, 351. o.

hogy Afganisztán nyitni fog az USA és a nyugatiasodás felé, ezért döntöttek Amin eltávolítása mellett.¹⁷⁰⁸ Még aggasztóbb volt az a tény, hogy Amin nem tudta hatékonyan ellenőrizni országa nagy részét, és a Kremlben komoly aggodalomra adott okot, hogy a muszlim lázadók megdönthetik őt, és konzervatív iszlám államot hirdetnek.¹⁷⁰⁹ 1979. október 6-án a szovjet nagykövetet azzal vádolták, hogy beavatkozik Afganisztán belügyeibe, és ennek következtében *persona non grata*-nak nyilvánították.¹⁷¹⁰ Decemberre már az inváziót készítették elő, bár Amin állítólag tiltakozott a szovjet katonai beavatkozás ellen.¹⁷¹¹ A hadműveletet 1979. december 25-én indították el. Három nappal később Hafizullah Amint a megszálló szovjetek meggyilkolták.¹⁷¹² A szovjet megszállás egy évtizedig tartott, a szovjet csapatok 1989-re elhagyták Afganisztánt.¹⁷¹³

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT-t nem kevesebb mint 52 állam hívta össze sürgős ülésre, hogy megvitassa az afganisztáni fejleményeket.¹⁷¹⁴ A szovjet támogatású új afganisztáni kormány természetesen ellenezte, mondván, hogy ez "közvetlen és egyértelmű beavatkozás lenne a belügyekbe".¹⁷¹⁵ Szokásos gyakorlatként a Szovjetunió megtámadta a napirend elfogadását, mivel azt állította, hogy az teljesen megalapozatlan és elfogadhatatlan, ráadásul "egyenértékű lenne az ENSZ részéről az Afganisztán kizárólag belügyi hatáskörébe tartozó kérdésekbe való beavatkozással".¹⁷¹⁶ A Szovjetunió a régi modellt alkalmazta: a lázadás az imperialista államok provokációja, a belügyekbe való erőszakos beavatkozás,¹⁷¹⁷ agresszió.¹⁷¹⁸ A szovjetek azt állították, hogy az afgán kormány az elmúlt két évben többször is szovjet katonai segítséget kért, ami beavatkozásra való felkérést jelentett.¹⁷¹⁹ Ezzel kapcsolatban azonban semmilyen tényleges vagy hivatalos forrást nem mutattak. A Szovjetunió mindazonáltal azt állította, hogy egyéni és kollektív önvédelem keretében cselekszik.¹⁷²⁰ Kelet-Németország támogatta az orosz narratívát.¹⁷²¹

¹⁷⁰⁸ Artemy Kalinovsky: Decision-Making and the Soviet War in Afghanistan From Intervention to Withdrawal. In Journal of Cold War Studies Vol. 11, No. 4, Fall 2009. 50. o.

¹⁷⁰⁹ Minton F. Goldman: Soviet Military Intervention in Afghanistan: Roots & Causes. In Polity, Spring, 1984, Vol. 16, No. 3 (Spring, 1984). 389. o.

¹⁷¹⁰ A. Z. Hilahi: The Soviet Decision-Making for Intervention in Afghanistan and its Motives. In The Journal of Slavic Military Studies, Vol.16, No.2 (June 2003) 117. o.

¹⁷¹¹ Richard S. Newell: Soviet Intervention in Afghanistan. In The World Today, Jul., 1980, Vol. 36, No. 7 (Jul., 1980) 251. o.

¹⁷¹² Ed Girardet: Afghanistan: The Soviet War. Routledge, 2011. p. 12.

¹⁷¹³ Jacques Lévesque, Gilles Labelle: L'URSS en Afghanistan: de l'invasion au retrait. Editions Complexe, 1990. 257. o.

¹⁷¹⁴ Letter, 3 January 1980, from 52 Member States concerning Afghanistan. S/13724 and Add.1 and Add.2.

¹⁷¹⁵ Letter dated 4 January 1980 from the Permanent Representative of Afghanistan to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/13725.

¹⁷¹⁶ Official Records S/PV.2185 (USSR) 2185th Meeting of the SC (5 January 1980) para. 11.

¹⁷¹⁷ Ibid. para. 14.

¹⁷¹⁸ Ibid. para. 15.

¹⁷¹⁹ Ibid. para. 16.

¹⁷²⁰ Ibid. para. 17.

¹⁷²¹ Ibid (German Democratic Republic) paras. 29-33.

Ezzel szemben a kommunista Kína "tisztá agresszióknak" nevezte a cselekményeket.¹⁷²² Pakisztán külső beavatkozás híján elutasította a szovjet önvédelemre vonatkozó bármilyen formájú szovjet állításokat.¹⁷²³ Ami az afgán kormány meghívását és kérését illeti, Pakisztán joggal hivatkozott Amin meggyilkolására. "Nem állja meg a helyét a logika, hogy egy kormány külföldi csapatokat hívjon meg saját maga likvidálására".¹⁷²⁴ Érdekes módon az afgán képviselő csavaros válasszal állt elő. A képviselő még azt is kijelentette, hogy Hafizullah Amin rendszere egy elnyomó fasiszta klikk volt.¹⁷²⁵ A történet a következőképpen lett előadva.

Ahogy az Amin-rezsim elnyomása az országon belül elérte embertelen csúcspontját, a külföldi agresszió, a külföldi csoportok fegyveres támadásai és az Afganisztáni Demokratikus Köztársaság belügyeibe való beavatkozás folytatódott és jelentősen fokozódott szeptember és az áprilisi forradalom ellen, az Afgán Nemzeti Felszabadító Hadsereg, ahogy már említettem, 1979. december 27-én felkelt Amin zsarnoksága ellen és megdöntötte fasiszta rendszerét.¹⁷²⁶

Afganisztán fenntartotta, hogy a szovjetek meghívásuknak megfelelően vannak jelen, amelyet "eredetileg a néhai Noor Mohammad Taraki 1978 decemberében Moszkvában tett hivatalos látogatása során tettek, amikor Amin is jelen volt.¹⁷²⁷ Ekkor a képviselő hivatkozott az 51. cikkre a már említett külföldi fegyveres támadásokkal kapcsolatban.¹⁷²⁸ A japán képviselő ezzel szemben kategorikusan elutasította az önvédelmi narratívát, mint a szóban forgó cselekmény igazolását, és azonnali szovjet kivonulásra szólított fel.¹⁷²⁹ Egyiptom szintén fenntartotta, hogy a szovjet cselekmény sérti a beavatkozás elvét és az erőszak alkalmazásának tilalmát.¹⁷³⁰ Amikor a Szovjetunió később továbbfejlesztette narratíváját, az önvédelem merész, túlzó és veszélyes értelmezése született meg: "a Szovjetunió kormánya figyelmeztetett, hogy nem fogja megengedni, hogy Afganisztánt a Szovjetunió elleni imperialista agresszió előkészületeinek partvonalává tegyék".¹⁷³¹ A Kreml azzal érvelt, hogy az imperialista beavatkozás és agresszió nem lehet alapja a Szovjetunió elleni támadásnak. Ez egy egyértelmű megelőző önvédelmi narratíva. Még hozzá eléggé kiterjedt. A Szovjetunió azt is fenntartotta, hogy a beavatkozás az afgán követelésnek megfelelő meghívás alapján történt. A kínai képviselő azonban szellemes válasszal állt elő.

A szovjet kormánynak van képe arra, hogy a mezítelen agresszív cselekedetei fölé fügefalevelet borítson, és számos olyan ügyetlen ürügyet találjon ki, amelyek a legabszurdabbak és fentarthatatlanok. A Szovjetunió azt állítja, hogy az Afganisztán elleni agresszióját az afgán kormány kérésére, szerződéses kötelezettségeinek teljesítése érdekében hajtotta végre, és hogy cselekedete összhangban van az Egyesült Nemzetek Alapokmányával. Ez valóban nagy gúnyolódás és provokáció mind az Alapokmány, mind a józan ész ellen.

¹⁷²² Ibid. (China) para. 37.

¹⁷²³ Ibid. (Pakistan) paras. 74-5.

¹⁷²⁴ Ibid. para. 77.

¹⁷²⁵ Ibid. (Afghanistan) paras. 91-2.

¹⁷²⁶ Ibid. para. 94.

¹⁷²⁷ Ibid. para. 100.

¹⁷²⁸ Ibid. paras. 104-5.

¹⁷²⁹ Ibid. (Japan) para. 121.

¹⁷³⁰ Ibid (Egypt) paras. 127.-8.

¹⁷³¹ Official Records S/PV2186 (USSR) 2186th Meeting of the SC (5 January 1980) para. 15.

Létezik-e olyan kormány a világon, amelyik meghívna egy másik országot, hogy csapatokat küldjön a saját területére, hogy megdöntse önmagát? ¹⁷³²

Az USA hasonlóan nyilatkozott, hozzátéve, hogy az új elnök, Karmal sem hívhatta meg a szovjeteket, mivel ő még a Szovjetunióban tartózkodott, amikor a beavatkozás már zajlott. ¹⁷³³ Ez a nemzetközi jogban egy *független* kormány valódi beleegyezésének hiányát jelenti. Spanyolország, a jog talaján maradván, kijelentette, hogy csak az akkori hivatalban lévő elnök, Amin lehetett volna az egyetlen, akitől érvényes beleegyezés származhatott volna. ¹⁷³⁴ Costa Rica ugyanezt állította, kijelentve, hogy a merénylet fényében az ilyen beleegyezés lehetetlen. ¹⁷³⁵ Szaúd-Arábia a nemzetközi jog elveire és forrásaira hivatkozva azt állította, hogy "az egész muszlim világ nem teheti mást, mint hogy a lehető leghatározottabban elítéli ezt az inváziót [...]". ¹⁷³⁶ Törökország barátságát és jó kapcsolatait fejezte ki a Szovjetunióval szemben, de fenntartotta, hogy a nemzetközi jogot és rendet fenn kell tartani, és felszólította a szovjeteket, hogy vonuljanak ki a megszállt Afganisztánból. ¹⁷³⁷ Hollandia szintén elítélte az inváziót, és kijelentette, hogy a szovjet indoklás nem volt meggyőző, mivel sem az önvédelemhez, sem a külföldi támadáshoz szükséges bizonyítékok nem álltak rendelkezésre. Ehelyett meg voltak győződve arról, hogy a cél a Moszkva javára történő rendszerváltás volt. ¹⁷³⁸ A Német Szövetségi Köztársaság is ugyanerre a következtetésre jutott. "Szó sem lehet arról, hogy a Szovjetunió kívül más ország beavatkozott volna Afganisztán belügyeibe. A Szovjetunió az Alapokmány 51. cikkére és az 1978. évi szerződés 4. cikkére való hivatkozása' a tények által nem megalapozott." ¹⁷³⁹

Banglades, Jamaica, Niger, a Fülöp-szigetek, Tunézia, Zambia és Nigéria határozattervezetet fogalmazott meg. Célja az volt, hogy mélységesen elítélje a fegyveres beavatkozást, amely ellentétes az ENSZ Alapokmányának az államok szuverenitására, területi integritására és politikai függetlenségére vonatkozó elvével, megerősítette, hogy Afganisztánnak ezeket a jogait tiszteletben kell tartani, és felszólított az összes külföldi csapat azonnali kivonására. ¹⁷⁴⁰ A tervezetet a Szovjetunió vétója miatt nem fogadták el. Mexikó kifejtette, hogy "a Tanácsban a határozattervezetről tartott szavazás a nemzetközi közösség többségi véleményét tükrözi", és a kérdés súlyossága miatt "a nemzetközi közösség többi részének is lehetőséget kell biztosítani arra, hogy nagyobb fórumon, szabályozási korlátoktól mentesen kifejezhesse aggodalmát". ¹⁷⁴¹ Ezért Mexikó és a Fülöp-szigetek támogatta az Összefogás a békéért formulát követő határozatot, és a közgyűlés elé terjesztette a kérdést. ¹⁷⁴²

¹⁷³² Ibid. (China) para. 37.

¹⁷³³ Ibid. (US) para. 17.

¹⁷³⁴ Ibid. (Spain) para. 61.

¹⁷³⁵ Ibid. (Costa Rica) para. 94.

¹⁷³⁶ ibid. (Saudi Arabia) para. 115.

¹⁷³⁷ Ibid. (Turkey) para. 141.

¹⁷³⁸ Official Records S/PV.2188 (Netherlands) 2188th Meeting of the SC (6 January 1980) paras. 52-3.

¹⁷³⁹ Official Records S/PV.2189 (German Federal Republic) 2189th Meeting of the SC (7 January 1980) para. 66.

¹⁷⁴⁰ Draft Res. S/13729 of 6 January 1980.

¹⁷⁴¹ Official Records S/PV.2190 (Mexico) 2190th Meeting of the SC (7 and 9 of January 1980) paras. 149-50.

¹⁷⁴² UNSC Res. 462 (1980) of 9 January 1980.

A Közgyűlésen Malajzia kijelentette, hogy nem kívánnak a szuperhatalmak hidegháborús rivalizálásán osztozni, de a képviselő kategorikusan kijelentette, hogy "a nemzetközi közösség csak a nemzetközi jog és az Egyesült Nemzetek Alapokmánya elvének szigorú betartása és tiszteletben tartása révén élhet békében és harmóniában".¹⁷⁴³ Egyértelművé tette azt is, hogy a fegyveres intervenció beavatkozása Afganisztán belügyeibe, és annak szuverenitásának és politikai függetlenségének megsértése.¹⁷⁴⁴ Fehéroroszország viszont határozottan ellenezte a kérdésnek a KGY napirendjére tűzését, mivel a szocialista blokk szemében az csak arra szolgált, hogy elrejtse az 1978. áprilisi forradalom vívmányainak megsemmisítését célzó imperialista beavatkozást.¹⁷⁴⁵ A Szovjetunió vad önvédelmi elméletének alátámasztására Fehéroroszország azt állította, hogy "Pakisztán területén 12 tábor működött, amelyben amerikai, kínai és egyiptomi kiképzők vezetésével, fegyveres akciókra szakosodott osztagok alakultak és képződtek ki, és előkészületeket tettek az afganisztáni nagyszabású fegyveres behatolásra."¹⁷⁴⁶ Az érvelés többi része ugyanaz volt: a CIA beavatkozást tervezett a polgári emigránsokkal, és ezzel az állítólagos előre látható agresszióval szemben Afganisztán az 1978-as kölcsönös barátsági szerződés és az önvédelem értelmében a Szovjetuniótól kért és kapott segítséget.¹⁷⁴⁷ Tényleges külföldi fegyveres támadást azonban sohasem azonosítottak, csak "közvetlen fenyegetést" emlegettek.¹⁷⁴⁸ A csehszlovák delegáció még az Összefogás a békéért mechanizmus jogszerűségét is kétségbe vonta, mondván, hogy az ellentétes az Alapokmánnyal.¹⁷⁴⁹ Az érvelés többi része csak ujjal mutogatott a nyugatra. A fehérorosz állításra válaszolva Marokkó kijelentette, hogy ha igaz, hogy Afganisztán egy évvel a Szovjetunió beavatkozása előtt agresszió áldozata lett, akkor a Taraki vagy Amin kormány miért nem nyújtott be soha követelést az ENSZ-hez a külső agresszorral szemben? Ennek megfelelően Marokkó nem látva bizonyítékot az afgán kormány felhívására, kijelentette, hogy az 51. cikkre való hivatkozás megalapozatlan.¹⁷⁵⁰ A Közgyűlés következő ülésén a Dominikai Köztársaság joggal jegyezte meg, a Szovjetunió ENSZ-ben való működésének lényegét érintve, hogy

sajnálatos, sőt paradox, hogy néhány héttel ezelőtt éppen az a hatalom, amely most agressziót követett el Afganisztán testvérországára ellen, terjesztett be egy határozattervezetet a hegemonizmus tiltására a nemzetközi kapcsolatokban. Ma már látjuk, hogy ez a kezdeményezés nem volt más, mint pusztán képmutatás, és egyáltalán semmi érdemi nem volt mögötte.¹⁷⁵¹

Izrael, egy olyan állam, amely maga is meglehetősen szabadon kezelte az erőszak alkalmazásának tilalmát, elítélte a szovjet beavatkozást, mint masszív és tiszta agressziót.¹⁷⁵² Madagaszkár viszont elfogadta a Szovjetunió narratíváját, kijelentve, hogy a kormányoknak valóban joguk van külföldi

¹⁷⁴³ Official Records A/ES-6/PV.6 (Malaysia) 6th Plenary Meeting Sixth Emergency Special Meeting (14 January 1980) para. 5.

¹⁷⁴⁴ Ibid. para. 4.

¹⁷⁴⁵ Ibid. (Belarus) para. 10.

¹⁷⁴⁶ Ibid. para. 15.

¹⁷⁴⁷ Ibid. paras. 16-8.

¹⁷⁴⁸ Ibid. para. 19.

¹⁷⁴⁹ Ibid. (Czechoslovakia) para. 92.

¹⁷⁵⁰ Ibid. (Morocco) paras. 108-9.

¹⁷⁵¹ Official Records A/ES-6/PV.7 (Dominican Republic) 7th Plenary Meeting Sixth Emergency Special Meeting (14 January 1980) para. 3.

¹⁷⁵² Ibid. (Israel) para. 11.

segítséget kérni, ezért Madagaszkár a rendkívüli ülészak egész eljárását "cinikus és felelőtlen játéknak" tekintette.¹⁷⁵³ A probléma az, hogy a szovjet verziók ellentmondásosak voltak, hiszen az afgán képviselő már akkor is azt állította, hogy a zsarnoki Amin-rezsimet az afgán nép támadta meg felkelésével, és a Szovjetunió segített nekik. Tehát ebben az esetben ez a formáció nem is a kormány volt a beavatkozás kezdetén, hanem egy polgárháborús ellenzék. A másik állításuk pedig az volt, hogy még az Amin által megdöntött kormány kért segítséget, aki azonban értelemszerűen a beavatkozáskor már rég nem is volt hivatalban. Hasonlóképpen Guatemala is elítélte a beavatkozást, mint agressziót, és megvédte a Közgyűlés eljárását, mondván, hogy a Közgyűlés osztozik a BT felelősségében, különösen, ha az utóbbi megbénult.¹⁷⁵⁴ A Közgyűlés többsége valóban egyetértett ezzel,¹⁷⁵⁵ és elfogadta az ES-6/2. számú határozatot. Az határozat határozottan elítélte az afganisztáni fegyveres beavatkozást,¹⁷⁵⁶ és felszólított a következőkre

a külföldi csapatok azonnali, feltétel nélküli és teljes kivonása Afganisztánból, hogy a nép maga határozhassa meg kormányformáját, és választhassa meg gazdasági, politikai és társadalmi rendszerét, amely mentes mindenféle külső beavatkozástól, felforgatástól, kényszertől vagy megkötéstől.¹⁷⁵⁷

A határozatot nyolcszor erősítették meg a kivonulásra való ismételt felszólítással.¹⁷⁵⁸

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
Draft res. S/13729	elítéli a fegyveres beavatkozást, és visszavonásra szólít fel	13 ¹⁷⁵⁹	2 ¹⁷⁶⁰	0
A/Res/ ES-	elítéli a fegyveres beavatkozást, és visszavonásra szólít	105 ¹⁷⁶¹	18 ¹⁷⁶²	17 ¹⁷⁶³

¹⁷⁵³ Ibid. (Madagascar) paras. 97-101.

¹⁷⁵⁴ Ibid. (Guatemala) paras. 109-11.

¹⁷⁵⁵ Meg kell jegyezni, hogy ezzel kapcsolatban Franciaország kijelentette, hogy bár támogatja a határozatot, Párizs fenntartja azt az álláspontját, hogy az Együtt a békéért mechanizmus illegális, és tiszteletben kell tartani az ENSZ-szervek eredeti hatáskörét. Cf.: Ibid. (France) para. 134.

¹⁷⁵⁶ UNGA Res. ES-6/2 of 14 January 1980. para. 2.

¹⁷⁵⁷ Ibid. para. 4.

¹⁷⁵⁸ UNGA Res. 36/34 of 18 November 1981; UNGA Res. 37/37 of 19 November 1982; UNGA Res. 38/29 of 23 November 1983; UNGA Res. 39/13 of 15 November 1984; UNGA Res. 40/12 of 13 November 1985; UNGA Res. 41/33 of 5 November 1986; UNGA Res. 42/15 of 10 November 1987; UNGA Res. 43/20 of 3 November 1988. The complete withdrawal was welcomed by UNGA Res. 44/15 of 1 November 1989.

¹⁷⁵⁹ Banglades, Kína, Franciaország, Jamaica, Jamaica, Mexikó, Niger, Norvégia, Fülöp-szigetek, Portugália, Tunézia, Egyesült Királyság, USA, Egyesült Államok, Zambia

¹⁷⁶⁰ Szovjetunió, Német Demokratikus Köztársaság.

¹⁷⁶¹ Fontos megjegyzés: A szavazást követően Egyenlítői-Guinea jelezte, hogy szavazatát úgy kell rögzíteni, hogy a tervezetet támogatta. Ezért a hivatalos számok (104 igen ellenében 18, 18 tartózkodással) ellenére; itt Egyenlítői-Guineát ennek megfelelően a támogatók közé számoltam, mivel *opinio juris* szempontjából a tényleges állami akarat az, aminek jelentősége van, s nem a hivatalos feljegyzés. Ennek megfelelően a támogatók a következők: Ausztria, Albánia, Argentína, Ausztrália, Bahrein, Banglades, Bahrein, Banglades, Barbados, Belgium, Bolívia, Botswana, Brazília, Burma, Kanada, Chile, Kína, Kolumbia, Costa Rica, Costa Rica, Demokratikus Kampuchea, Dánia, Dzsibuti, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyiptom, Fidzsi-szigetek, Egyenlítői Köztársaság, Salvador, Franciaország, Gabon, Gambia, Németország, Ghána, Görögország, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Izland, Indonézia, Irán, Irak, Írország, Izrael, Izrael, Németország,

6/2	fel			
-----	-----	--	--	--

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
--------------------------	---------	-----	----------------------	---------------	----------	--------------------------------	-----------------------

Olaszország, Elefántcsontpart, Jamaica, Japán, Jordánia, Kenya, Kuvait, Libanon, Lesotho, Libéria, Luxemburg, Malawi, Malajzia, Maldív-szigetek, Málta, Mauritánia, Mauritius, Mexikó, Marokkó, Nepál, Hollandia, Új-Zéland, Niger, Nigéria, Norvégia, Omán, Pakisztán, Panama, Pápua Új-Guinea, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Portugália, Katar, Ruanda, Szent Lucia, Szamoa, Szaúd-Arábia, Szenegál, Sierra Leone, Szingapúr, Szomália, Spanyolország, Srí Lanka, Suriname, Szváziföld, Svédország, Thaiföld, Togo, Trinidad és Tobago, Tunézia, Törökország, Egyesült Arab Emírségek, Egyesült Királyság, Kamerun, Tanzánia, USA, Felső-Volta, Uruguay, Venezuela, Jugoszlávia, Zaire, Egyenlítői-Guinea.

¹⁷⁶² Afganisztán, Angola, Bulgária, Fehéroroszország, Kuba, Csehszlovákia, Jemen, Etiópia, Német Demokratikus Köztársaság, Grenada, Magyarország, Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság, Mongólia, Mozambik, Lengyelország, Ukrajna, Szovjetunió, Vietnám.

¹⁷⁶³ Algéria, Benin, Burundi, Kongó, Ciprus, Finnország, Guinea, Bissau-Guinea, India, Madagaszkár, Mali, Nicaragua, Sao Tomé és Príncipe, Szíriai Arab Köztársaság, Uganda, Jemen, Zambia.

Szovjetunió	állam	a kormány katonai eszközökkel történő megváltoztatása, a polgárháborúba való beavatkozás	invázió; megszállás	imperialista beavatkozás és agresszió elleni fellépés, szocializmus vívmányainak megvédése.	önvédelem; meghívás.	kivétel, igazolás (beleegyezés)	nem fogadják el, elítélik.
-------------	-------	--	---------------------	---	----------------------	---------------------------------	----------------------------

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A polgárháborúba való beavatkozásra való felkérés csak a törvényes kormánytól érkezet, az ellenzékétől nem.

b) Egy állam elleni tényleges fegyveres támadás hiányában az egyéni vagy kollektív önvédelemre nem lehet hivatkozni.

Gyakorlat: A tények azt mutatják, hogy a Szovjetunió katonailag beavatkozott az afgán kormány megdöntése érdekében. Annak ellenére, hogy ez a kormány a polgárháború miatt nem ellenőrizte hatékonyan az állam nagy részét, az államok többsége az Amin-kormányt tekintette legitimnek. A szovjet beavatkozás következtében néhány napon belül meggyilkolták az elnököt, és egy új szovjet bábkormányt állítottak fel, amely *utólagosan* azt állította, hogy a szovjet beavatkozást kérték. Alternatívaként a Szovjetunió a kollektív önvédelem és az egyéni önvédelem mellett érvelt, mondván, hogy az imperialista államok fegyveres beavatkozásra készülnek Afganisztán ellen.

Opinio juris kifejezett: Mind a BT, mind a Közgyűlés világosan meghatározta a polgárháborúba való beavatkozásra való felkérés feltételeit. A legtöbb állam a tények területén érvelt, de ez könnyen átalakítható jogi véleménnyé. Az államok kifejezték, hogy a legitim kormány Aminé, a másik pedig a szovjetek bábjá. Amikor azt kifogásolták, hogy az Amin-kormány nem kérhette a beavatkozást, amelynek célja és eredménye annak megdöntése volt, az államok a felkérés jogi feltételére utaltak, amely a kényszerítés nélküli, valódi beleegyezést jelenti. Mivel nem fogadták el az új afgán rezsim állításait, a másik elemet is megerősítették: a meghívásnak egy legitim és független államtól kell származnia. Ellenkező esetben az afgán érvet, miszerint az Amin-rezsim illegitim volt, és nagy emberi szenvedést okozott, és népi felkelést eredményezett, még csak nem is kommentálták, mivel az teljesen logikátlan és kívül esik az ismert tényeken. Ami az önvédelmi érvet illeti, egyes államok azt az *opinio juris*-t fejezték ki, hogy tényleges fegyveres támadás hiányában nem lehet erre hivatkozni. A BT határozattervezete a vétó ellenére is nagy támogatottságot kapott, és a közgyűlési határozat is nagy támogatottságot élvezett. És ami még inkább megbízható *opinio juris* forrássá teszi, az a tény, hogy nyolc éven belül nyolcszor erősítették meg hasonlóan erős támogatással.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/13729	87	87	87
A/Res/ ES-6/2	85	75	80

XIV. Az USA által Nicaragua ellen küldött csapatok (1981-1984)

kollektív önvédelem/ polgárháborúba való beavatkozás/bandák küldése

1. Tények

A konfliktus háttere 1979. július 19-ig nyúlik vissza, amikor a sandinisták által szervezett felkelés következtében a hosszú ideje fennálló Somoza-rezsim megbukott.¹⁷⁶⁴ A sandinisták szocialista reformokat vezettek be, és kapcsolatokat létesítettek Kubával és a Szovjetunióval.¹⁷⁶⁵ Az *ancien régime* támogatói, főként a Nemzeti Gárda El Salvadorba és Hondurasba menekültek.¹⁷⁶⁶ Ezeknek a még mindig fegyveres csoportoknak a célja a hatalmon lévő kormány megdöntése volt.¹⁷⁶⁷ Az USA számára az új kormány kommunista kapcsolatai miatt fenyegetést jelentett, ezért 1981-ben az USA úgy döntött, hogy kezdetben titokban, majd nyíltan támogatja a *kontrákat*.¹⁷⁶⁸ A *kontrák* (*contras*), vagy *contrarevolucionarios*, a sandinista rezsimmel szemben álló különböző fegyveres csoportok voltak. Ezek közé tartoztak a *Guardia Nacional* volt tagjai, disszidens volt sandinisták, őslakosok és mások.¹⁷⁶⁹ E csoportok kiképzése, finanszírozása és fegyverekkel és lőszerrel való ellátása mellett az USA ügynökei révén a Nicaraguában lévő tengeri célpontok megtámadásával és aknázásával is foglalkozott.¹⁷⁷⁰ Kezdetben az USA azzal indokolta akcióit, hogy az egyetlen cél az volt, hogy megállítsák a Nicaraguából El Salvadorba és Hondurasba irányuló, az ottani kormányellenes zavargásokat támogató fegyverek áramlását, és ezért kollektív önvédelem keretében cselekedtek. Ezeknek az állításoknak azonban gyakorlatilag semmilyen ténybeli alapja nem volt.¹⁷⁷¹ Az USA részvétele és támogatása a *kontráknak* hivatalosan 1981 és 1984 között tartott, amikor az amerikai kongresszus megtiltotta a *kontrák* katonai műveleteinek támogatását.¹⁷⁷²

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Nicaragua a főtítkárhoz intézett levelében felkérte a BT-t, hogy üljön össze és foglalkozzon a kérdéssel. Nicaragua kifejtette, hogy az USA és a CIA képezi ki és finanszírozza a *kontrákat*, így beavatkozik Nicaragua belügyeibe fegyveres támadás és a kormány megdöntése céljából. A

¹⁷⁶⁴ Lucrecia Lozano, Raúl Benítez Manaut: De la contención pasiva a la guerra de baja intensidad en Nicaragua. In Cuadernos Políticos, número 47, México, D.F., editorial Era, julio-septiembre de 1986. 75. o.

¹⁷⁶⁵ John Marbie: The Legitimacy of United States Intervention in Nicaragua Note. In New York Law School Journal of International and Comparative, Vol. 6. No. 1. 136. o.

¹⁷⁶⁶ Shirley Christian: Nicaragua and the United States. In World Affairs, Vol. 149, No. 4 (Spring 1987) 182. o.

¹⁷⁶⁷ Christopher C. Joyner, Michael A. Grimaldi: The United States and Nicaragua: Reflections on the Lawfulness of Contemporary Intervention. In Virginia Journal of International Law 25, no. 3 (Spring 1985) 622. o.

¹⁷⁶⁸ Kevin W. Quigley: A Framework for Evaluating the Legality of the United States Intervention in Nicaragua. In New York University Journal of International Law and Politics 17, no. 1 (Fall 1984) 156-7. o.

¹⁷⁶⁹ Verónica Rueda-Estrada: Ni paladines de la libertad ni mercenarios. La experiencia de los comandos de Nicaragua. In Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies. Vol. 46. No. 3. (2021) 365. o.

¹⁷⁷⁰ Carlos Tunnermann Bernheim: United States Armed Intervention in Nicaragua and Article 2(4) of the United Nations Charter. In Yale Journal of International Law 11, no. 1 (Fall 1985) 105-6. o.

¹⁷⁷¹ Paul S. Reichler, David Wippman: United States Armed Intervention in Nicaragua: A Rejoinder. In Yale Journal of International Law 11, no. 2 (Spring 1986) 463. o.

¹⁷⁷² Edwin Timbers: Legal and Institutional Aspects of the Iran-Contra Affair. In Presidential Studies Quarterly, Vol. 20, No. 1, Leadership and Crisis Management (Winter 1990) 32. o.

beavatkozást El Salvadorral is összekapcsolva Nicaragua azt állította, hogy az USA agresszív fellépése nemcsak a közép-amerikai államok függetlenségére és szuverenitására jelent súlyos fenyegetést, hanem a nemzetközi békére és igazságosságra is.¹⁷⁷³ A BT első ülésén Nicaragua hangsúlyozta, hogy a közép-amerikai és karibi térség nem tekinthető az ezen államok szuverenitását és függetlenségét aláásó USA geopolitikai rezervátumának vagy stratégiai határának.¹⁷⁷⁴ Nicaragua továbbá kifejezte hajlandóságát arra, hogy tárgyalásokat folytasson az USA kormányával, és megneemtámadási paktumot írjon alá valamennyi szomszédos állammal.¹⁷⁷⁵ Az USA képviselője, tagadta az állításokat, és a sandinista puccsot a náci hatalomátvételhez hasonlította. Az ellenséges amerikai retorika a nicaraguai rezsimit elnyomóként mutatta be, és olyan elnyomóként, aki mindig külső ellenséget keres, különösen az Egyesült Államokban. Ezután az USA azzal érvelt, hogy Nicaragua fegyvereket küldött a lázadóknak El Salvadorban, Hondurasban, Guatemalában és Costa Ricában.¹⁷⁷⁶

Franciaország, mint a felszólalók többsége, csak a nemzeti szuverenitás és függetlenség tiszteletben tartásának szükségességét fejezte ki, és tárgyalásokra és békés megoldásokra szólított fel.¹⁷⁷⁷ A Szovjetunió ezzel szemben elítélte az USA "agresszív és intervenciós politikájával" való beavatkozását Nicaragua belügyeibe.¹⁷⁷⁸ Mozambik még azt is kijelentette, hogy "az Egyesült Államok kormánya fenyegetésekkel és gazdasági agresszióval próbálja szétzúzni a nép győzelmét, sőt odáig megy, hogy disszidenseket finanszíroz és képez ki, azzal a céllal, hogy destabilizálja a nicaraguai kormányt.¹⁷⁷⁹ India fenntartotta, hogy még a forradalmaknak vagy a demokratikus folyamatoknak is belülről kell kiindulniuk, nem pedig külső erőkből. Bár az indiai képviselő egyáltalán nem szólt az USA-hoz, határozott kategorikus kijelentéseket tett: "A beavatkozás az beavatkozás, legyen az közelről vagy távolról, nyíltan vagy burkoltan, elismerten vagy másként indítva, és ez megengedhetetlen".¹⁷⁸⁰ Az Egyesült Királyság szkeptikusan nyilatkozott a lehetőségekről és a BT esetleges szerepéről, és azt állította, hogy az extravagáns nicaraguai állításokat nagyon kevés bizonyítékkal támasztották alá.¹⁷⁸¹ Mindazonáltal az Egyesült Királyság teljes szívvel támogatta az amerikai narratívát.¹⁷⁸² Szíria azonban hegemon és imperialista törekvéseket látott az amerikai beavatkozás mögött.¹⁷⁸³

A határozattervezet megszavazása előtt az Egyesült Államok azt állította (valójában azt hazudta), hogy nem próbálja megakadályozni a sandinista kormány hatalmának megszilárdulását.¹⁷⁸⁴ Ahogy az a BT ülésein lenni szokott, amint egy delegáció bizonytalannak érzi magát a tények vagy a jogalapok tekintetében, elkezd másokra mutogatni, akik más esetekben ugyanezt tették. Így az USA joggal

¹⁷⁷³ Letter dated 19 March 1982 from the Permanent Representative of Nicaragua to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/14913.

¹⁷⁷⁴ Official Records S/PV.2335 (Nicaragua) 2335th Meeting of the SC (25 March 1982) para. 76.

¹⁷⁷⁵ Ibid. paras. 79. and 83.

¹⁷⁷⁶ Ibid. (US) paras. 91-147.

¹⁷⁷⁷ Official Records S/PV.2339 (France) 2339th meeting of the SC (29 March 1982) paras. 39-41.

¹⁷⁷⁸ Ibid. (USSR) para. 52.

¹⁷⁷⁹ Ibid. (Mozambique) para. 102.

¹⁷⁸⁰ Ibid. (India) para. 167.

¹⁷⁸¹ Official Records S/PV.2341 (UK) 2341st meeting of the SC (30 March 1982) para. 19.

¹⁷⁸² Ibid. paras. 20-1.

¹⁷⁸³ Official Records S/PV.2343 (Syrian Arab Republic) 2343th meeting of the SC (31 March 1982) para. 26.

¹⁷⁸⁴ Official Records S/PV.2347 (US) 2347th meeting of the SC (2 April 1982) para. 6.

mutatott rá, hogy Kambodzsa megszállása vagy az afganisztáni beavatkozás esetében a mostani, a be nem avatkozással érintett államok vagy ellenezték a közös fellépést, vagy tartózkodtak tőle.¹⁷⁸⁵ Természetesen a többiek *mutatis mutandis* ugyanerre a tendenciára mutattak rá a kongói beavatkozás vagy a dominikai beavatkozás esetében. És ez mindig így megy évtizedeken és évtizedeken keresztül. Ez csak azt mutatja, hogy mennyire éretlen, mennyire kontraproduktív és mennyire képmutató ez a hozzáállás. Ez lényegében a politika, méghozzá nagyon negatív értelemben. Ez kettős mérce. Ezért természetesen az USA megvétózta az határozat-tervezetet, annak ellenére, hogy az nem ítélte volna el közvetlenül. A tervezet megerősítette az ENSZ Alapokmányának a közgyűlési határozatokban is rögzített elveit a népek önrendelkezési jogáról, a be nem avatkozás elvéről és az összes állam függetlenségének és szuverenitásának védelméről.¹⁷⁸⁶ A rendelkező rész emlékeztette az államokat ezen elvek tiszteletben tartására,¹⁷⁸⁷ és felszólította "valamennyi tagállamot, hogy tartózkodjanak az erőszak közvetlen, közvetett, nyílt vagy burkolt alkalmazásától Közép-Amerika és a Karib-térség bármely országa ellen".¹⁷⁸⁸ A tervezetnek tehát nem volt célja az USA közvetlen elítélése, de világossá tette, hogy az ilyen akciók ellentétesek az ENSZ Alapokmányának elveivel és a nemzetközi joggal. Megjegyzendő, hogy csak az USA szavazott ellene, az Egyesült Királyság és Zaire tartózkodott. Az Egyesült Királyság azonban azért tette ezt, mert a két idézett közgyűlési határozatot az Egyesült Királyság akkor nem támogatta, és a britek ezt a fenntartásukat óhajtották érvényben tartani.¹⁷⁸⁹ Zaire tartózkodott, mivel szerintük a kérdést kizárólag regionális szinten kellene megoldani.¹⁷⁹⁰

Nyilvánvaló, hogy az Egyesült Államok vétőjoga miatt nem lehetett elvárni, hogy a BT határozatot hozzon. Egy évvel később, 1983-ban a BT ugyan elfogadott egy határozatot, de ez elsősorban a Contadora-csoport jóváhagyását és támogatását jelentette, amely a kérdés diplomáciai eszközökkel történő megoldását tűzte ki célul, és gyakorlatilag az ENSZ rendszerén és a BT hatáskörén kívül.¹⁷⁹¹ A Contadora-csoportot Mexikó, Venezuela, Kolumbia és Panama hozta létre 1983-ban. Ezek az államok attól tartottak, hogy a Nicaraguában, El Salvadorban és Hondurasban kiéleződő konfliktus más országokra is áterjedhet. Céljuk az is volt, hogy latin-amerikai megoldást találjanak a problémára, és el akarták kerülni az USA egyoldalú katonai fellépését.¹⁷⁹² A csoport intenzív diplomáciai munkát végzett,¹⁷⁹³ és az OAS és az ENSZ elveivel és rendszereivel összhangban, rugalmassággal és odafigyeléssel próbált megoldásokat elérni.¹⁷⁹⁴ Ez egy demokráciapárti kezdeményezés és egy beavatkozásellenes kísérlet volt, amelynek célja kifejezetten az volt, hogy az amerikai hadsereget távol tartsa a konfliktustól.¹⁷⁹⁵ Végső soron a csoport létezése két dolgot indikált. Először is, azt a

¹⁷⁸⁵ Ibid. paras. 9-11.

¹⁷⁸⁶ Draft Res. S/14941 of 1 April 1982. Preamble.

¹⁷⁸⁷ Ibid. para. 1.

¹⁷⁸⁸ Ibid. para. 3.

¹⁷⁸⁹ Official Records S/PV2347 (UK) 2347th meeting of the SC (2 April 1982)para. 149-152.

¹⁷⁹⁰ Ibid. (Zaire) paras. 154-7.

¹⁷⁹¹ UNSC Res. 530 (1983) of 19 May 1983.

¹⁷⁹² Bruce Michael Bagley: Contadora: The Failure of Diplomacy. In Journal of Interamerican Studies and World Affairs, Autumn, 1986, Vol. 28, No. 3 (Autumn, 1986) 2-3. o.

¹⁷⁹³ Cf.: Bruce Michael Bagley, Roberto Alvarez, Katherine J. Hagedorn: Contadora And The Central American Peace Process: Selected Documents. Routledge 2018.

¹⁷⁹⁴ César Sepúlveda: Opciones Entre Diplomacia y Hegemonía. La Misión de Contadora. In Revista Mexicana de Política Exterior. No. 17. (Oct-Dic 1987) 12. o.

¹⁷⁹⁵ Tom J. Farer: Contadora: The Hidden Agenda. In Foreign Policy, Summer, 1985, No. 59 (Summer, 1985) 59. o.

meggyőződést, hogy az amerikai katonai beavatkozás káros és jogellenes. Másodszor, az ENSZ-szel és az OAS-szal szembeni bizalmatlanságot is, komolyan kételkedve abban, hogy e szervezetek bármelyike egyedül képes helyreállítani a békét és megakadályozni a súlyosabb beavatkozást.

A Közgyűlésen Panama és a Contadora-csoport javaslatára a KGY a 38/10 sz. határozatot konszenzussal fogadta el.¹⁷⁹⁶ A határozat amellett, hogy bizalmat szavazott a Contadora Csoportnak, súlyos aggodalmát fejezte ki "a térségen kívüli országok katonai jelenléte, nyílt és rejtett akciók végrehajtása, valamint a szomszédos területek destabilizáló akciókhoz való felhasználása [...]" miatt.¹⁷⁹⁷ Az agresszor megnevezése nélkül az határozat elítélte az agressziós cselekményeket, beleértve a Nicaraguán kívüli és Nicaragua elleni támadásokat is.¹⁷⁹⁸ Emellett felszólította az államokat, hogy tartózkodjanak a politikai nyomásgyakorlásra irányuló katonai akcióktól.¹⁷⁹⁹ Ismét, annak ellenére, hogy a határozat meglehetősen szerény, és határozottan kerüli az agresszor megnevezését, egyértelműen arra utal, hogy a rejtett katonai akciók (pl. az USA részéről) jogellenesek, és meg kell állítani őket.¹⁸⁰⁰ A következőkben a BT és a közgyűlés határozatai a Nicaragua elleni kereskedelmi embargóra reflektálnak, amely annak ellenére, hogy komolyan kapcsolódik a be nem avatkozás elvéhez, már nem szorosan kapcsolódik az erőszak alkalmazásának tilalmához.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
Draft res. S/14941	implicite jelzi, hogy az amerikai akciók titkos és jogellenes erőszakot alkalmaznak Nicaragua ellen.	12 ¹⁸⁰¹	1 ¹⁸⁰²	2 ¹⁸⁰³
A/Res/38/10	implicite jelzi, hogy az amerikai akciók titkos és jogellenes erőszakot alkalmaznak Nicaragua ellen.	konszenzussal	-	-

3. A Nemzetközi Bíróság ítélete

Mivel a Nicaragua-ügy a Nemzetközi Bíróság egyik legbefolyásosabb, legtöbbet idézett és elemzett döntése, itt csak rövid áttekintést nyújtunk a szokásjoggal kapcsolatban.

A bíróság legfontosabb megállapításai az USA intézkedéseivel és az erő alkalmazásával kapcsolatban a következők:

para.	cselekmény	megsértett norma
292 (3)	a contra-erők kiképzése, felfegyverzése, felszerelése, finanszírozása és ellátása, illetve a Nicaraguában és	a belügyekbe való be nem avatkozás

¹⁷⁹⁶ Official Records A/38/PV.53 (President) 53rd Plenary Meeting of the GA (11 November 1983) para. 11.

¹⁷⁹⁷ UNGA Res. 38/10 of 11 November 1983. Preamble.

¹⁷⁹⁸ Ibid. para. 3 (a).

¹⁷⁹⁹ Ibid. para. 4.

¹⁸⁰⁰ UNSC Res. 562 (1985) of 10 May 1985; UNGA Res. 40/188 of 17 December 1985; UNGA Res. 41/164 of 5 December 1986; UNGA Res. 42/176 of 11 December 1987; UNGA Res. 43/185 of 20 December 1988.

¹⁸⁰¹ Kína, Franciaország, Guyana, Írország, Japán, Jordánia, Kína, Panama, Lengyelország, Spanyolország, Togo, Uganda, Szovjetunió.

¹⁸⁰² USA.

¹⁸⁰³ UK, Zaire.

	Nicaragua ellen folytatott katonai és félkatonai tevékenységek más módon történő ösztönzése, támogatása és segítése	
292 (4)	a nicaraguai terület elleni 1983-1984. évi támadások [...], továbbá a (3) bekezdésben említett, erőszak alkalmazásával járó beavatkozási cselekmények révén	az erőszak alkalmazásának tilalma
292 (5)	a nicaraguai terület feletti átrepülések irányítása vagy engedélyezése, valamint a 4. pontban említett, az Egyesült Államoknak tulajdonítható cselekmények révén	az állami szuverenitás megsértésének tilalma (szuverén egyenlőség)
292 (6)	aknák elhelyezése a Nicaraguai Köztársaság belső vagy felségvizein	az erőszak alkalmazásának tilalma a belügyekbe való be nem avatkozás; az állami szuverenitás megsértésének tilalma (szuverén egyenlőség)

Az ICJ megállapította, hogy a kontrákat nem az USA hozta létre, de a Washington által nyújtott segítség jelentősen, 500-ról 10000-re növelte a számukat.¹⁸⁰⁴ Fenntartotta, hogy az USA valóban finanszírozta a kontrákat 1981 és 1984. szeptember 30. között,¹⁸⁰⁵ és a CIA biztosította a katonák fizetését, az összes fegyvert, lőszert és katonai felszerelést.¹⁸⁰⁶ Bár nem *minden* műveletet irányított az USA, a Bíróság megállapította, hogy az amerikai részvétel magában foglalta a hírszerzési és logisztikai támogatást, a kiképzést, a döntések meghozatalát és *egyes* műveletek tervezését. Annak ellenére, hogy nem érte el a közvetlen beavatkozás szintjét, az USA "nagy részt finanszírozta, kiképezte, felszerelte, felfegyverezte és megszervezte" a *kontrákat*.¹⁸⁰⁷ Mindazonáltal a részvétel nem érte el azt a szintet, hogy a kontrák cselekedetei az USA-nak betudhatók lettek volna.¹⁸⁰⁸ A gerillák feletti amerikai ellenőrzés szintjét bizonyítja egy, a CIA által készített és terjesztett kézikönyv, amely a partizánhadviselésre és a marxista kormány megdöntésére vonatkozó útmutatást tartalmazott. Ez azt a tanácsot tartalmazta, hogy lőjék le a civileket, ha azok el akarják hagyni a várost, javasolta a helyi bírák és más tisztviselők megölését propagandacélokból, sőt hivatásos bűnözőket is bevetettek különleges munkákra. Még gonoszabb tanács volt, hogy a tömegdemonstrációk során provokációhoz kell folyamodni, hogy a hatóságok erőszakba kezdjenek, aminek eredményeként mártírok lesznek, ami jó marketinganyag.¹⁸⁰⁹

A jogforrással kapcsolatban az ICJ megjegyezte, hogy az ENSZ Alapokmánya nem terjed ki az erőszak-alkalmazás szabályozásának minden aspektusára, de "a nemzetközi szokásjog továbbra is létezik a szerződéses jog mellett".¹⁸¹⁰ Megjegyzendő továbbá, hogy a Bíróság joghatóságát "csak az erőszak alkalmazásának mellőzésére és a beavatkozás tilalmára vonatkozó szokásjogi szabályok alkalmazása tekintetében" gyakorolta.¹⁸¹¹ A testület híresen megállapította, hogy az erőszak

¹⁸⁰⁴ Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986. I.C.J. Reports 1986. para. 94.

¹⁸⁰⁵ Ibid. para. 99.

¹⁸⁰⁶ Ibid. para. 100.

¹⁸⁰⁷ Ibid. para. 108.

¹⁸⁰⁸ Ibid. para. 110.

¹⁸⁰⁹ Ibid. para. 122.

¹⁸¹⁰ Ibid. para. 176.

¹⁸¹¹ Ibid. para. 185.

alkalmazásának tilalma a nemzetközi jog szokásjogi szabálya, ¹⁸¹² és különbséget tett az agresszió, mint a tiltott erőszak alkalmazásának súlyos formája és más, kevésbé súlyos formái között. ¹⁸¹³

A döntés fontos része megerősítette a 3314. sz. határozatot, amely szerint fegyveres támadás lehet egy másik állam ellen fegyveres cselekményeket végrehajtó bandák vagy csoportok küldése. A Bíróság hozzáteszi, hogy a nemzetközi szokásjog támogatja ezt a meghatározást, amennyiben "egy ilyen műveletet, annak léptéke és hatásai miatt, inkább fegyveres támadásnak, mint egyszerű határincidensnek minősítettek volna, ha azt reguláris fegyveres erők hajtották volna végre". ¹⁸¹⁴ De ez nem foglalja magában a "lázadóknak fegyverek, logisztikai vagy egyéb támogatás nyújtása formájában történő segítségnyújtást" önmagában. ¹⁸¹⁵ Az ilyen segítségnyújtás erőszakkal való fenyegetésnek vagy erőszak alkalmazásának tekinthető, vagy más államok bel- vagy külügyeibe való beavatkozásnak minősülhet". ¹⁸¹⁶ Bár az ítélet megfogalmazása meglehetősen ellentmondásosnak tűnik, mivel különbséget tesz a fegyveres támadás és az erőszakkal való fenyegetés vagy annak alkalmazása között. Először is azonban az önvédelem tárgyalása során teszi ezt, tehát arra utal, hogy csak a fegyveres támadás hívja elő az önvédelem lehetőségét, nem pedig az erőszak alkalmazásának minden formája. Másodsor, úgy is értelmezhető, mint az agresszió és az általános értelemben vett tiltott erőszak alkalmazása közötti különbségtétel.

Az ICJ megállapította, hogy

[...] a mai nemzetközi jogban nem létezik ilyen általános beavatkozási jog egy másik államon belüli ellenzék támogatására. A Bíróság arra a következtetésre jut, hogy a beavatkozás tilalmának szokásos elvét sértő cselekmények, amennyiben közvetlenül vagy közvetve erőszak alkalmazásával járnak, a nemzetközi kapcsolatokban az erőszak alkalmazásának tilalma elvének megsértését is jelentik. ¹⁸¹⁷

Az USA konkrét fellépése kapcsán pedig a bíróság úgy ítélte meg, hogy a kontráknak nyújtott segítségért, amely "irreguláris erők vagy fegyveres bandák szervezése vagy bátorítása ... egy másik állam területére való behatolásra", valamint "egy másik államban ... polgárháborús cselekményekben való részvétel" formájában történt, az USA megsértette az erőszak alkalmazásának tilalmát a kontrák felfegyverzésével és kiképzésével, de nem a finanszírozásukkal, ami csak a be nem avatkozás elvének megsértését jelentette. ¹⁸¹⁸ Miután a bíróság kizárta a kollektív önvédelem, mint indoklás lehetőségét, más jogi alapokra is kitért. A leghíresebb a következő bekezdés.

Amint azt a Bíróság megállapította, a beavatkozás tilalmának elve a nemzetközi szokásjogból ered. Ez a jogelv minden bizonnyal elveszítené hatékonyságát, ha a beavatkozást egy másik állam ellenzéki csoportja által benyújtott egyszerű segítségnyújtási kérelemmel lehetne igazolni - feltéve, hogy a jelen esetben a nicaraguai rendszer ellenzéki csoportja valóban ilyen kérelmet nyújtott be. Valójában nehéz elképzelni, hogy mi maradna meg a nemzetközi jogban

¹⁸¹² Ibid. paras. 188-90.

¹⁸¹³ Ibid. para. 191.

¹⁸¹⁴ Ibid. para. 195.

¹⁸¹⁵ Ibid.

¹⁸¹⁶ Ibid.

¹⁸¹⁷ Ibid. para. 209.

¹⁸¹⁸ Ibid. para. 228.

a beavatkozás tilalmának elvéből, ha a beavatkozás, amely egy állam kormányának kérésére már megengedett, az ellenzék kérésére is megengedett lenne. Ez lehetővé tenné bármely állam számára, hogy bármikor beavatkozzon egy másik állam belügyeibe, akár a kormány, akár az ellenzék kérésére. Egy ilyen helyzet a Bíróság véleménye szerint nem felel meg a nemzetközi jog jelenlegi állapotának.¹⁸¹⁹

Egy másik ok, amelyet kizártak, a beavatkozással szembeni ellenintézkedés (azaz Nicaragua állítólagos fegyverszállításai a salvadori lázadóknak). Az ICJ kijelentette, hogy csak arányos intézkedéseket lehetett volna alkalmazni, és csak El Salvador, Honduras vagy Costa Rica által, akik az állítólagos áldozatok. Ellenkező esetben Nicaragua állítólagos cselekedetei "nem igazolhatnák egy harmadik állam, az Egyesült Államok által hozott ellenintézkedéseket, és különösen nem igazolhatnák az erőszak alkalmazásával járó beavatkozást".¹⁸²⁰

Ami az önvédelmet illeti, a Bíróság megerősítette, hogy az önvédelemhez fegyveres támadásra van szükség. A nicaraguai területről az El Salvadorban, Hondurasban vagy Costa Ricában lévő ellenzékhez irányuló állítólagos fegyveráramlás azonban még akkor sem érhetne el a fegyveres támadás szintjét, ha feltételezzük, hogy a cselekmény Nicaraguának tulajdonítható, ami a bíróság szerint nem volt igaz.¹⁸²¹ Megjegyezte továbbá, hogy az USA nem jelentette az ügyet a BT-nek,¹⁸²² az áldozati államok segítségkérése hiányzott vagy utólagos volt,¹⁸²³ és még az önvédelem relevanciáját elfogadva sem volt szükséges és arányos az akció.¹⁸²⁴

4. Jogi elemzés

4. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
--------------------	---------	-----	-------------------	---------------	----------	--------------------------	-----------------

¹⁸¹⁹ Ibid. para. 246.

¹⁸²⁰ Ibid. para. 249.

¹⁸²¹ Ibid. paras. 230-1.

¹⁸²² Ibid. para. 235.

¹⁸²³ Ibid. paras. 232-4.

¹⁸²⁴ Ibid. para. 237.

US	állam	katonai csoportok finanszírozása, felfegyverzése és kiképzése a kormányváltás érdekében	olyan fegyveres csoportok küldése, amelyek fegyveres erőszakos cselekményeket hajtanak végre egy másik állam ellen	Nicaragua fegyvereket küldött El Salvador lázadóinak. Intervenció egy elnyomó és agresszív rezsim ellen.	kollektív önvédelem	kivétel	nem fogadják el
----	-------	---	--	--	---------------------	---------	-----------------

4. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- Egy állam elleni tényleges fegyveres támadás hiányában az egyéni vagy kollektív önvédelemre nem lehet hivatkozni.
- A polgárháborúba való beavatkozásra való felkérés csak a törvényes kormánytól érkezet, az ellenzéktől nem.
- Fegyveres csoportok küldése agresszióknak minősül, amennyiben ezeknek a csoportoknak a felfegyverzését és kiképzését vonja maga után. A finanszírozás *önmagában a* beavatkozás egyik formája, de nem sérti az erőszak tilalmát.

Gyakorlat: Az USA pénzügyi támogatást nyújtott a nicaraguai kormány ellenzékének. A csoport ellenséges tevékenységet és támadásokat hajtott végre Nicaraguán kívül és Nicaragua ellen. Az USA részvétele magában foglalta a kiképzést, a katonai felszerelés biztosítását, a katonák fizetését, a döntéshozatalt, a tervezési és hírszerzési támogatást, valamint az infrastrukturális segítséget. Az USA célja az volt, hogy ideológiai alapon megdöntse vagy legalábbis destabilizálja a nicaraguai kormányt.

Opinio juris kifejezett: az államok véleményét a konfliktusról a BT és a közgyűlés fejezte ki. A fő formalizált források a BT határozattervezete és a közgyűlési határozat. Mindkettő utalt az USA szerepvállalásának jogellenességére anélkül, hogy ténylegesen megnevezte vagy elítélte volna azt. A közgyűlési határozatot konszenzussal fogadták el, azonban a formális 100%-os támogatás nem jelenti a határozat implicite *opinio juris*ának abszolút elfogadását, a százalékos arány inkább annak konkrét tartalmára utal. Mindazonáltal nyugodtan állíthatjuk, hogy az államok soha nem vitatták az események jogi jellegét, és a vita mindig politikai alapon folyt. Sokat elárul, hogy az USA még azzal sem törődött, hogy a teljesen alaptalan kollektív önvédelmen kívül megfelelő indoklást találjon. Egyértelműen nyilvánvaló volt, hogy a cselekmény jogellenes volt. Úgy tűnik, az USA egyetlen célja az, hogy felmentést szerezzen a felelősség alól. Ez nem történt meg, mivel a Nemzetközi Bíróság meghozta ítéletét, és gyakorlatilag megsemmisítette az USA érveit. A határozat nem fejt ki részletesen az *opinio juris*-t, de megállapításai állítólag összhangban vannak a nemzetközi szokásjoggal, tehát az állami gyakorlattal és az *opinio juris*-szal. A döntés érdeme, hogy míg a BT határozattervezete és a közgyűlési határozat a beavatkozás tilalmára és az agresszióra utal, de nem tisztázza egyértelműen a különbséget, az ítélet ezzel szemben szisztematikusan és dogmatikusan megkülönbözteti ezt a két fogalmat, és alkalmazza az esetre. A határozat szerint nyilvánvaló, hogy a

polgárháborús ellenzék támogatásának nem minden formája jelenti az erőszak alkalmazásának tilalmának megsértését. A felfegyverzés és a kiképzés igen, a finanszírozás *önmagában* nem. A Nemzetközi Bíróság előtti ügy azt is egyértelművé tette, hogy a polgárháborúba való beavatkozás csak a legitim kormány kérésére lehet jogszerű, tehát az ellenzék hallgatólagos vagy vélelmezett beleegyezése nem szolgálhat igazolásul, még akkor sem, ha politikailag demokratikusnak vallja magát (a Bíróság kizárta az ideológiai vagy demokráciapárti beavatkozás igazolását is).¹⁸²⁵

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/14941	92	80	86
A/Res/38/10	100	100	100

+ ICJ ítélet: ebben az esetben azonban a támogatás természetesen nem mérhető, hiszen a bírák szavazata, illetve az eltérő vélemények száma kizárólag a bírák és nem az államok meggyőződését fejezi ki. Az ICJ döntése *önmagában* azt feltételezi, hogy ha a bírák többsége egy szabályt szokásjognak talált, akkor azt a fennálló gyakorlat és *opinio juris* elemzése mellett tette.

XV. Az USA beavatkozása Grenadában (1983)

Állampolgárok megmentése erőszak alkalmazásával/békekikényszerítés/humanitárius intervenció/megelőző önvédelem

1. Tények

1979. március 13-án egy szocialista csoport megdöntötte az elnyomó és tekintélyelvű kormányt. Az új baloldali kormány partnerségre törekedett az Egyesült Államokkal, de Washington vonakodására a kapcsolatokat inkább Kubával és a Szovjetunióval erősítették.¹⁸²⁶ Népszerűsége ellenére Maurice Bishop miniszterelnököt 1983. október 19-én meggyilkolta egy korábbi támogatóiból álló klikk,¹⁸²⁷ miután néhány nappal korábban kizárták a kormányból és letartóztatták.¹⁸²⁸ Hudson Austin tábornok, a Forradalmi Katonai Tanács vezetője átvette a hatalmat, és kijelentette, hogy mindenkit, aki tüntet, vagy tiltakozik, azt agyonlövök.¹⁸²⁹ A karibi térségben az erőszak eszkalációjától és terjedésétől tartva Szent Lucia miniszterelnöke amerikai katonai beavatkozást kért.¹⁸³⁰ Az amerikai csapatok 1983.

¹⁸²⁵ Ibid. paras. 266-8.

¹⁸²⁶ Phuong Nguyen: The 1983 Invasion of Grenada. In ESSAI, Vol. 7, Article 36. (2009) 116. o.

¹⁸²⁷ Colonel Daniel P. Gosselin: Research Essay Jus ad Bellum and the 1983 Grenada Invasion: The Limits of International Law. Canadian Forces College, Toronto (November 1988) 7. o. <https://www.cfc.forces.gc.ca/259/260/261/014.pdf>

¹⁸²⁸ Gary Williams: US-Grenada Relations: Revolution and Intervention in the Backyard. Palgrave Macmillan, 2007. 84. o.

¹⁸²⁹ Gary Williams: The Tail that Wagged the Dog: The Organisation of Eastern Caribbean States' Role in the 1983 Intervention in Grenada. In European Review of Latin American and Caribbean Studies / Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe, December 1996, No. 61 (December 1996) 98. o.

¹⁸³⁰ Richard P. Dieguez: The Grenada Intervention: Illegal in Form, Sound as Policy. In New York University Journal of International Law and Politics Vol. 16. No. 5 (Summer 1984) 1170. o.

október 25-én szálltak partra Grenadában, néhány karibi állam kontingensével együtt.¹⁸³¹ A harcok csak 1983. október 28-ig tartottak, addig a napig a katonai ellenállást gyakorlatilag leverték.¹⁸³²

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Nicaragua kérte a BT-t, hogy üljön össze és vitassa meg a Grenadában végrehajtott amerikai inváziót.¹⁸³³ Az USA az ENSZ-ben meglehetősen szokatlan módon védte meg álláspontját. Bár a viták gyakran nagyon durvák lehetnek, és az abszurd vádaskodás bevett gyakorlat, de nyíltan durván viselkedni egy delegációval szemben még mindig ritkaság volt. Az USA képviselője ennek ellenére izgatással vádolta a nicaraguai kormányt, mondván, hogy

a pszichopatológia területén ezek az aggodalmak jól érthetők. Ezek a projektálás birodalmába tartoznak, és azok akik ennek ki vannak téve, azok például olyan országok, amelyek el sem tudják képzelni, hogy másképp viselkedjenek, mint ahogyan másokat vádolnak.¹⁸³⁴

Egyébként az USA Grenadára vonatkozó érdemi érveit egy későbbi időpontra hagyta. Mexikó a beavatkozást kirívó agresszióknak nevezte,¹⁸³⁵ amelynek semmilyen regionális megállapodás nem mondhat ellent és nem adhat igazolást alóla.¹⁸³⁶ Ugyanezt tartotta fenn Nicaragua is egy rendkívül hosszú és terjengős felszólalás keretében, görcsösen próbálva minden pontot összekötni az intervenciós USA politikával.¹⁸³⁷ Guyana kifejezte készségét, hogy részt vesz minden olyan misszióban, amelynek célja egy karibi állam védelme egy külső agresszióval szemben, de fenntartotta, hogy Grenada esetében ez nem így volt, ahol a válság tisztán belső válság volt, ezért a beavatkozás nem volt indokolt.¹⁸³⁸ Grenada képviselője fenntartotta, hogy a kérdés belső ügy, Grenada nem jelent fenyegetést a szomszédaira, és kézzelfogható bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy az amerikai állampolgárok nincsenek veszélyben.¹⁸³⁹ Líbia szintén elutasította az amerikai indoklásokat,¹⁸⁴⁰ akárcsak Jemen.¹⁸⁴¹ A Szovjetunió nem meglepő módon imperialista agresszióként ítélte el a beavatkozást.¹⁸⁴² Ezért egyetlen felszólaló állam sem fogadta el az USA álláspontját. Utolsó

¹⁸³¹ Ved P. Nanda: The United States Armed Intervention in Grenada - Impact on World Order. In California Western International Law Journal Vol. 14, No. 3 (Summer 1984) p. 397. The participating states were: Barbados, Jamaica, Antigua, Dominica, St. Lucia and St. Vincent. The latter four were also members states of Organisation of Eastern Caribbean States (OECS).

¹⁸³² Wendell Bell: The American invasion of Grenada: a note on false prophecy. In Foresight, Vol. 10 Issue 3 (2007) 30-1. o.

¹⁸³³ Letter dated 25 October 1983 from the representative of Nicaragua on the Security Council addressed to the President of the Security Council. S/16067.

¹⁸³⁴ Official Records S/PV.2487 (US) 25 October 1983 para. 53.

¹⁸³⁵ Ibid. (Mexico) para. 11.

¹⁸³⁶ Ibid. paras. 13-4.

¹⁸³⁷ Ibid. (Nicaragua) paras. 20-51.

¹⁸³⁸ Ibid. (Guyana) paras. 70-1.

¹⁸³⁹ Ibid. (Grenada) paras. 88-108.

¹⁸⁴⁰ Ibid. (Libya) paras. 146-9.

¹⁸⁴¹ Ibid. (Yemen) paras. 173-81.

¹⁸⁴² Ibid. (USSR) para. 166.

felszólalóként az USA képviselője nagyon lakonikusan és felszínesen ismertette a beavatkozás állítólagos jogi alapjait. A beavatkozás egy kollektív biztonsági erővel történt, azzal a céllal, hogy

helyreállítsák a törvényes rendet, segítsék Grenada népét a működő kormányzati intézmények helyreállításában, megkönnyítsék a menekülők távozását, és legfőképpen, hogy véget vessenek annak a helyzetnek, amely az egész kelet-karibi térség békéjét és biztonságát akut módon fenyegeti.¹⁸⁴³

Ez egy nagyon széleskörű, a rendfenntartást is magában foglaló békekényszerítő misszióra utal. A művelet másik célja "az alapvető emberi jogok gyakorlásához alapvető fontosságú törvényes és rendi feltételek helyreállítása volt, amelyeket Grenadában oly nyilvánvalóan nemcsak veszélyeztetnek, hanem égbekiáltóan megsértettek".¹⁸⁴⁴ Ez a megfogalmazás humanitárius beavatkozásra utal. Ami az USA részvételét illeti az akcióban, az USA képviselője az amerikai állampolgárok evakuálására is utalt.¹⁸⁴⁵

A BT következő ülésén Dominika, az egyik megszálló állam azzal indokolta az inváziót, hogy "a grenadai rezsim brutalitásával és kegyetlenségével bebizonyította, hogy semmi sem állítja meg céljai elérése és hatalmának biztosítása érdekében",¹⁸⁴⁶ és ezzel a humanitárius válságra hivatkozott, valamint kifejezte a szomszédos államokat állítólagosan fenyegető katonai felvonulásoktól való félelmet.¹⁸⁴⁷ A művelet jogszerűségét a Kelet-karibi Államok Szervezetét (OECS) létrehozó szerződés 8. cikkére alapozták, amely a szubrégió védelmére és biztonságára vonatkozik, noha a megszálló államok közül kettő nem is volt tag.¹⁸⁴⁸ Ugyanezzel érvelt Jamaica,¹⁸⁴⁹ és Antigua.¹⁸⁵⁰ *Nota bene*, az adott cikk csak a külső agresszió elleni kollektív fellépésre ad felhatalmazást,¹⁸⁵¹ ez a kritérium Grenada esetében teljesen hiányzott, ahol a válság tisztán belső volt.¹⁸⁵² Vietnam, miközben elutasította a külföldi

¹⁸⁴³ Ibid. (US) para. 194.

¹⁸⁴⁴ Ibid. para. 195.

¹⁸⁴⁵ Ibid. para. 189.

¹⁸⁴⁶ Official Records S/PV.2489 (Dominica) 26 October 1983 para. 7.

¹⁸⁴⁷ Ibid. para. 8.

¹⁸⁴⁸ Ibid. paras. 10-1.

¹⁸⁴⁹ Ibid. (Jamaica) paras. 46-58.

¹⁸⁵⁰ Ibid. (Antigua) paras. 157-9.

¹⁸⁵¹ Treaty Establishing the Organization of Eastern Caribbean States. Grenada, 11 June, 1968. Art. 8 (3) and (4):

3. The Defence and Security Committee shall be responsible to the Authority. It shall take appropriate action on any matters referred to it by the Authority and shall have the power to make recommendations to the Authority. It shall advise the Authority on matters relating to external defence and on arrangements for collective security against external defence and on arrangements for collective security against external aggression, including mercenary aggression, with or without the support of internal or national elements.

4. The Defence and Security Committee shall have responsibility for coordinating the efforts of member States for collective defence and the preservation of peace and security against external aggression and for the development of close ties among the Member States of the Organisation in matters of external defence and security, including measures to combat the activities of mercenaries, operating with or without the support of internal or national elements, in the exercise of the inherent right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations.

¹⁸⁵² Patsy Lewis: Revisiting the Grenada Invasion: The OECS's Role and its Impact on Regional and International Politics. In : Social and Economic Studies , SEPTEMBER 1999, Vol. 48, No. 3 (September 1999) 92. o.

állampolgárok védelmére, a demokrácia védelmére és a szomszédos államok védelmére vonatkozó érveket, nem fejtette ki részletesebben az érdemi érveket, csak azt állította, hogy ezek az indoklások képmutatóak.¹⁸⁵³ A képviselő elítélte a műveletet, mint Grenada elleni agressziót.¹⁸⁵⁴ Nigéria szintén teljes mértékben jogellenesnek és indokolatlannak találta az akciót.¹⁸⁵⁵ Ugyanezt az agresszióra vonatkozó állítást fenntartotta Lengyelország,¹⁸⁵⁶ Kína,¹⁸⁵⁷ Argentína,¹⁸⁵⁸ Algéria,¹⁸⁵⁹ Szíria,¹⁸⁶⁰ Kuba,¹⁸⁶¹ és Irán.¹⁸⁶² Etiópia joggal állapította meg, hogy az idézett 8. cikk csak külső agresszió esetén biztosít cselekvési lehetőséget, ennek egyértelmű hiányában Etiópia szintén elítélte az akciókat, mint beavatkozást és agressziót.¹⁸⁶³ Mérsékelt hangnemben, de a következő felszólalók is a nemzetközi jog megsértésének minősítették a beavatkozást: Zaire,¹⁸⁶⁴ Bolívia,¹⁸⁶⁵ Seychelle-szigetek,¹⁸⁶⁶ Laosz¹⁸⁶⁷ és Pakisztán.¹⁸⁶⁸ Franciaország szintén elítélte a beavatkozást, kijelentve, hogy egyik indoklás sem elfogadható.

A nemzetközi jog, különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmánya csak két esetben engedélyezi a beavatkozást: az ország törvényes hatóságainak kérésére, vagy a Biztonsági Tanács döntése alapján. Hozzá kell tennem, hogy Franciaország soha nem fogadta el az Alapokmány bizonyos értelmezéseit, amelyek szerint más szervek a Biztonsági Tanács jóváhagyása nélkül is engedélyezhetnének fegyveres beavatkozást.¹⁸⁶⁹

Ennek megfelelően ezen a BT-ülésem, azon államokon kívül, amelyek részt vettek a beavatkozásban, egyetlen állam sem fogadta el a beavatkozást indokoltnak.

A következő ülésen St. Lucia, amely szintén a megszálló nemzetek egyike volt, az 51. cikkre hivatkozott, amely lehetővé teszi a biztonságukat fenyegető veszélyek elhárítását.¹⁸⁷⁰ St. Lucia azt is állította, hogy Grenada fő kormányzója, aki a végrehajtott hatalmat gyakorolta, hivatalos kérelmet

¹⁸⁵³ Official Records S/PV.2489 (Vietnam) 26 October 1983 para. 24.

¹⁸⁵⁴ Ibid. para. 28.

¹⁸⁵⁵ Ibid. (Nigeria) para. 32.

¹⁸⁵⁶ Ibid. (Poland) paras. 36-7.

¹⁸⁵⁷ Ibid. (China) para. 66.

¹⁸⁵⁸ Ibid. (Argentina) para. 73.

¹⁸⁵⁹ Ibid. (Algeria) para. 102.

¹⁸⁶⁰ Ibid. (Syria) para. 104.

¹⁸⁶¹ Ibid. (Cuba) para. 124.

¹⁸⁶² Ibid. (Iran) paras. 164-5.

¹⁸⁶³ Ibid. (Ethiopia) paras. 87-8.

¹⁸⁶⁴ Ibid. (Zaire) para. 18.

¹⁸⁶⁵ Ibid. (Bolivia) para. 62.

¹⁸⁶⁶ Ibid. (Seychelles) para. 80.

¹⁸⁶⁷ Ibid. (Lao) para. 169.

¹⁸⁶⁸ Ibid. (Pakistan) para. 176.

¹⁸⁶⁹ Ibid. (France) para. 145-6.

¹⁸⁷⁰ Official Records S/PV.2491 (St. Lucia) 27 October 1983 para. 14.

nyújtott be az OECS-hez beavatkozásra.¹⁸⁷¹ Az önvédelem az ENSZ Alapokmány 51. cikk és az OECS-szerződés 8. cikk szerinti érvelést és a felkérés narratíváját Afganisztán jogi szempontból elutasította, és kijelentette, hogy:

Először is, a grenadai hatóságokat nem hívták meg arra az ülésre, ahol az ország belső eseményeit vitatták meg. Az Egyesült Államok agresszorai által elkövetett agresszió kivül nem létezett olyan külső agresszió, amely az OECS-országok közös fellépésére készítette volna őket. A grenadai hatóságok nem kértek segítséget sem az OECS-től, sem az Egyesült Államoktól. Az Egyesült Államok nem részese az OECS 1981-es szerződésének. Ezért az Egyesült Államokat az említett szerződés alapján sem jogok, sem kötelezettségek nem terhelik.¹⁸⁷²

Afganisztán nem csak a hidegháborús logika miatt támadta az Egyesült Államokat, hanem azért is, mert a megszálló csapatok 95%-a valóban amerikai volt.¹⁸⁷³ A többi 26 felszólaló állam és az Arab Nemzetek Szövetsége mind elítélte az amerikai beavatkozást, mint jogelleneset.¹⁸⁷⁴

Másrészt az Egyesült Királyság megpróbált egyensúlyozni a teljes támogatás és az elítélés között. A brit képviselő soha nem állította, hogy a beavatkozás jogszerű volt, de kifejezte őszinte meggyőződését, hogy a megszálló államok valóban a szenvedés megszüntetésére és a demokrácia megteremtésére törekedtek.¹⁸⁷⁵ Összességében az Egyesült Királyság kifejezte, hogy nem fogja támogatni a beavatkozást elítélő határozattervezetet, de valószínűbb, hogy az Egyesült Királyság nem fogadta el az indoklást, inkább egy felmentést támogatott. Ugyanez vonatkozott Chilére is, aki látszólag elfogadta, hogy a körülmények szükségessé tették a beavatkozást.¹⁸⁷⁶

A vita legjobb összefoglalóját talán maga az Egyesült Államok vonja le.

A Tanács előtt az elmúlt napokban felszólalók közül néhányan úgy próbálták bemutatni az elmúlt napok eseményeit, mint egy kis ország klasszikus invázióját egy birodalmi hatalom részéről, mint a mások belügyeibe való egyszerű beavatkozást, amelynek erkölcsi és jogi jellege könnyen felismerhető. Végül is az Egyesült Nemzetek Alapokmánya tiltja az erőszak alkalmazását a viták rendezése során, és a task force erőszakot alkalmazott. Az Alapokmány tiltja az államok belügyeibe való beavatkozást, és a task force beavatkozik Grenada belügyeibe. Az Alapokmány megköveteli az államok függetlenségének, szuverenitásának és területi integritásának tiszteletben tartását, és amikor külföldi erők szállnak partra egy

¹⁸⁷¹ Ibid. para. 23.

¹⁸⁷² Ibid. (Afghanistan) para. 262.

¹⁸⁷³ Ibid. para. 265.

¹⁸⁷⁴ Ibid. Zimbabwe (paras. 36, 38-9), Ecuador (paras. 48-50), Malta (para. 80), Benin (para. 87) Egypt (para. 105), Venezuela (para. 109) Peru (para. 114) Angola (para. 156) Hungary (paras. 166, 168) Sao Tome and Principe (paras. 176-7) Bulgaria (paras. 184, 187) German Democratic Republic (para. 197) India (para. 225) Yugoslavia (para. 234) Guinea-Bissau (paras. 246-7) Guatemala (para. 272) Trinidad and Tobago (paras. 285-6) Zambia (para. 307) Colombia (para. 322) Mongolia (para. 336) Mozambique (para. 356) Netherlands (para. 365) Czechoslovakia (para. 372) Dominica (para. 377) Tanzania (para. 391) Brazil (paras. 403 and S/16084), League of Arab Nations (paras. 298-90).

¹⁸⁷⁵ Ibid. (UK) 201-16.

¹⁸⁷⁶ Ibid. (Chile) paras. 396-7.

szigeten, első pillantásra nem tűnik ésszerűtlennek azt állítani, hogy az állam függetlenségét, szuverenitását és területi integritását nem tartják teljes mértékben tiszteletben.¹⁸⁷⁷

Az Egyesült Államok azonban azt állította, hogy a kérdés nem ilyen egyszerű, azzal érvelve, hogy az Alapokmány erőszak alkalmazásának tilalma kontextusfüggő, nem pedig abszolút. Igazolást adnak az erőszak alkalmazására erőszakkal szemben más, szintén az Alapokmányba foglalt értékek, például a szabadság, a demokrácia és a béke érdekében".¹⁸⁷⁸ Ez az érv ismét egyértelműen a humanitárius beavatkozás felé mutat. Ezt a narratívát használta Barbados is, aki leírta a Grenadában kialakult pusztító humanitárius helyzetet,¹⁸⁷⁹ amely lehetővé tette, hogy hivatkozzon az OECS-Szerződés 8. cikkére.¹⁸⁸⁰ Barbados azonban nem kapcsolta össze megfelelően a jogi elemeket (azaz a külső agressziót) a ténybeli elemekkel (humanitárius válság), amelyekből hiányzott a szükséges hasonlóság. A koalíció másik tagja, Szent Vincent és a Grenadine-szigetek szintén nagy hangsúlyt fektetett a grenadai emberi jogi és humanitárius helyzetre. Ez is egy humanitárius intervenciós narratíva:

A válogatás nélküli tömeges gyilkosságok a tisztesség elleni gyalázat, és erkölcsi megfontolásból, valamint a térség békéjének és stabilitásának megőrzése iránti őszinte vágyból követelte, hogy egy ilyen brutális, minden legitimitást nélkülöző csoportot távolítsanak el a hatalom gyakorlásától, és hogy Grenada népének, ilyen körülmények között, meg kell adni a jogot, hogy demokratikus keretek között meghatározhassa, milyen típusú kormányt kíván".¹⁸⁸¹

Véleményünk szerint sürgős közös fellépésre volt szükség. A 96 órás kijárási tilalom elrendelése, a gyilkosságok, a katonai rezsim brutalitásának és kegyetlenségének demonstrálása, a kormányzati hatalom nyilvánvaló szétesése, valamint az erőszak szomszédos államokra való áttérjedésének egyértelmű kilátása miatt Saint Vincent és Grenadine kormánya beleegyezett, hogy részt vesz a grenadai népnek nyújtott humanitárius segítségnyújtásban.¹⁸⁸²

A grenadai helyzet talán legmegfelelőbb értékelését Szingapúr adta, aki a következő nyilatkozatot tette:

Elég könnyű számunkra, hogy bizonyítsuk az elvekhez való ragaszkodásunkat, amikor ez kényelmes és előnyös, és nem kerül semmibe. Egy ország elvekhez való ragaszkodásának próbája akkor jön el, amikor ez a ragaszkodás kényelmetlen. Ma ilyen helyzetben találok magam. Barbados, Jamaica, az Egyesült Államok és az OECS tagállamai hazám barátai. Rendkívül kényelmes lenne számomra, ha beleegyeznék abba, amit tettek, vagy ha hallgatnék. Ez azonban hosszú távon aláásná az Egyesült Nemzetek Alapokmánya elveinek erkölcsi és jogi jelentőségét, amelyet hazám pajzsának tekint. Ezért kell az elvekhez való ragaszkodásunkat a barátság fölé helyeznünk.¹⁸⁸³

¹⁸⁷⁷ Ibid. (US) para. 51.

¹⁸⁷⁸ Ibid. para. 53.

¹⁸⁷⁹ Ibid. (Barbados) paras. 139-41.

¹⁸⁸⁰ Ibid. paras. 145-6.

¹⁸⁸¹ Ibid. (St. Vincent) para. 328.

¹⁸⁸² Ibid. para. 330.

¹⁸⁸³ Ibid. (Singapore) para. 407.

Hasonlóan fontos megfigyeléseket tett Jordánia is:

Grenada lerohanása sérti az Alapokmány elveit és a nemzetközi jog szabályait, különösen az erőszak alkalmazásának vagy azzal való fenyegetésnek, valamint a más államok belügyeibe való be nem avatkozás tilalmának tekintetében. Nem fogadhatjuk el egy független állam, az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagja megszállását, bármilyen ürüggyel. Senki sem hívta fel a Biztonsági Tanács figyelmét arra, hogy Grenada fenyegetést jelentene bármely szomszédos vagy távoli ország biztonságára. Nem értünk egyet egyesek azon kísérleteivel, hogy társadalmi vagy ideológiai alapon beavatkozzanak államok és népek belügyeibe. Mivel elítéljük Grenada biztonsági és erkölcsi ürüggyekkel végrehajtott invázióját, elutasítunk minden további kísérletet arra, hogy az államok vagy népek közötti társadalmi különbségeket kihasználva ideológiai előnyöket érjenek el, vagy hogy kiterjesszék a befolyási övezeteket. A helyzet befolyásolásának képtelensége nem igazolhatja az inváziót vagy az erőszak alkalmazását. Nem fogadhatjuk el az inváziót és a megszállást azzal az ürüggyel, hogy az adott félnek agresszióra irányuló szándéka van. Ha ezt elfogadnánk az invázió indoklásaként, akkor bármelyik fél lerohanhatná a másikat, és a világunk olyan lenne, mint Hobbes világa - vagyis egy olyan világ, amelyben mindenki háborúban állna mindenki mással.¹⁸⁸⁴

A nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért felelős nemzetközi szervezeten kívül nem lehet megítélni, hogy az egyik fél fenyegetést jelent-e egy másik fél ellen. Hasonlóképpen, az önvédelemhez való jog nem foglalja magában a jogot megelőző akciók végrehajtására vagy más országok inváziójára és megszállására. [...] Továbbá, a civilek védelme egy olyan országban, ahol háború és katonai műveletek zajlanak, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának felelőssége.¹⁸⁸⁵

A határozattervezet célja az volt, hogy mélységesen elítélje a beavatkozást, és felszólítson a csapatok azonnali kivonására.¹⁸⁸⁶ A határozattervezetet azonban végül az USA vétója miatt nem fogadták el. Az Egyesült Királyság, Zaire¹⁸⁸⁷ és Togo tartózkodott.¹⁸⁸⁸ A közgyűlés azonban ugyanilyen tartalmú határozatot fogadott el.¹⁸⁸⁹ Az államok többsége (108) igennel szavazott, 9-en ellene, 27-en pedig tartózkodtak.¹⁸⁹⁰

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
Draft. res.	elítéli a beavatkozást, és azonnali visszavonásra szólít	11 ¹⁸⁹¹	1 ¹⁸⁹²	3 ¹⁸⁹³

¹⁸⁸⁴ Ibid. (Jordan)g para. 412.

¹⁸⁸⁵ Ibid. para. 413.

¹⁸⁸⁶ Draft. res. S/16077/Rev.1 of 27 October 1983.

¹⁸⁸⁷ However, Zaire did maintain that they deplore the intervention, its abstention was a protest against the practice of the SC which only condemns aggression on a selective basis. Official Records S/PV.2491 (Zaire) 27 October 1983 para. 434-5.

¹⁸⁸⁸ Ibid. (President) para. 431.

¹⁸⁸⁹ UNGA Res. 38/7 of 2 November 1983.

¹⁸⁹⁰ Official Records A/38/PV.43 43rd Plenary Meeting of the GA (2 Nov. 1983) para. 93.

¹⁸⁹¹ China, France, Guyana, Jordan, Malta, Netherlands, Nicaragua, Pakistan, Poland, USSR, Zimbabwe.

¹⁸⁹² US.

S/16077/Rev.1	fel			
A/Res/38/7	elítéli a beavatkozást, és azonnali visszavonásra szólít fel	108 ¹⁸⁹⁴	9 ¹⁸⁹⁵	27 ¹⁸⁹⁶

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
USA és szövetségesei	állam	külföldi csapatok partraszállása, fegyveres támadás, kormányváltás.	invázió és megszállás	Az amerikai állampolgárok veszélyben voltak; az új katonai rezsimek veszélyt jelentett a régióra; brutális és elnyomó rezsimek.	(megelőző) kollektív önvédelem; állampolgárok erőszakos mentése; humanitárius beavatkozás	kivétel, igazolás (beleegyezés) felmentés (demokrácia)	elítelt

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól.

¹⁸⁹³ Togo, UK, Zaire.

¹⁸⁹⁴ Afganisztán, Algéria, Angola, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Bahama-szigetek, Bahrein, Banglades, Benin, Bhután, Bolívia, Botswana, Brazília, Bulgária, Burma, Burundi, Fehéroroszország, Zöld-foki szigetek, Chile, Kína, Kolumbia, Comore-szigetek, Kongó, Costa Rica, Ciprus, Csehszlovákia, Kuba, Fehéroroszország, Jemen, Dánia, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyiptom, Etiópia, Finnország, Franciaország, Ghána, Görögország, Grenada, Guinea, Bissau-Guinea, Guyana, Izland, India, Indonézia, Indonézia, Irán, Irak, Írország, Jordánia, Kuvait, Laosz, Líbia, Leszotó, Magyarország, Németországi Demokratikus Köztársaság, Olaszország, Madagaszkár, Malajzia, Maldív-szigetek, Mali, Málta, Mauritánia, Mauritius, Mexikó, Mongólia, Mozambik, Nepál, Hollandia, Nicaragua, Niger, Nigéria, Norvégia, Pakisztán, Panama, Pápua Új-Guinea, Peru, Lengyelország, Portugália, Katar, Románia, Sao Tomé és Príncipe, Szaúd-Arábia, Seychelle-szigetek, Sierra Leone, Szingapúr, Szomália, Spanyolország, Srí Lanka, Suriname, Sváziföld, Svédország, Szíria, Thaiföld, Trinidad és Tobago, Uganda, Ukrajna, Szovjetunió, Egyesült Arab Emírségek, Tanzánia, Felső-Volta, Uruguay, Vanuatu, Venezuela, Vietnam, Jemen, Jugoszlávia, Jugoszlávia, Zambia, Zimbabwe.

¹⁸⁹⁵ Antigua és Barbuda, Barbados, Dominika, El Salvador, Izrael, Jamaica, Saint Lucia, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, USA.

¹⁸⁹⁶ Belgium, Belize, Kanada, Közép-afrikai Köztársaság, Csád, Egyenlítői-Guinea, Fidzsi-szigetek, Gambia, Németországi Szövetségi Köztársaság, Guatemala, Haiti, Honduras, Elefántcsontpart, Japán, Luxemburg, Malawi, Új-Zéland, Paraguay, Fülöp-szigetek, Szamoa, Salamon-szigetek, Szudán, Togo, Törökország, Egyesült Királyság, Kameruni Egyesült Köztársaság, Zaire.

b) Az önvédelem nem lehet megelőző jellegű, mivel nincs meg a szükséges fegyveres támadás.

c) A béketeremtés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ monopóliuma.

Gyakorlat: a grenadai erőszakos zavargások és puccs után az USA és néhány karibi állam úgy döntött, hogy a szigetre lépteti katonaságát, és megbuktatja az új szélsőbaloldali katonai vezetőt. A katonai művelet és az ellenségeskedések néhány napig tartottak, majd ezt követően a helyzet stabilizálódott. A hadművelet célja az amerikai életek megmentése, valamint a törvényes rend és a demokrácia helyreállítása volt.

Opinio juris kifejezett: a kérdést rövid, de intenzív időszakban tárgyalta a BT és a KGY. A közreműködő államok túlnyomó többsége kifejezte, hogy elutasítja a koalíció indoklását. Összefoglalva: az állampolgárok erőszakos kimentését elsősorban ténybeli alapon utasították el, a legtöbb állam kézzelfogható bizonyítékokkal rendelkezett arra vonatkozóan, hogy a szigeten tartózkodó amerikai állampolgárok nincsenek veszélyben. Az indoklás jogi vonatkozásaival nem foglalkoztak. Úgy tűnik, hogy a tények elég nyilvánvalóak voltak. Az önvédelmi érvet csak néhány állam vette elő, de ezt mindegyik elutasította azzal az indokkal, hogy a fegyveres támadás teljesen hiányzott. A megelőző önvédelmet tehát elutasították. A humanitárius beavatkozást is elvetették, többnyire az államok továbbra is fenntartották, hogy az emberi jogok durva megsértése továbbra is az államok belügye, vagy legalábbis a BT-n kívüli beavatkozás nem megengedett. A közrend fenntartása, a béke és a demokrácia helyreállítása békekikényszerítő misszióknak fordítható. Ezt ismét elutasították, bár részletes érvelés nem hangzott el, de az ENSZ szerepét többször is hangsúlyozták. Az államok azt is kifejtették, hogy az ENSZ rendszerén kívüli egyoldalú vagy akár többoldalú fellépés összeegyeztethetetlen az Alapokmánnal. Az a kérdés, hogy a főkormányzó állítólagos meghívása érvényes beleegyezés volt-e, többnyire nem került megvitatásra, bár ez talán csak azt mutatja, hogy még tényszerűen sem volt túl szilárd a megszállóknak ez az érvelése.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/16077/Rev.1	92	73	83
A/Res/38/7	92	75	84

XVI. Az USA beavatkozása Panamában (1989)

önvédelem/külföldi állampolgárok védelme/meghívás alapján történő beavatkozás/hadüzenet

I. Tények

A korábbi feszültségektől eltekintve az USA panamai beavatkozásának közvetlen előzménye az 1989. májusi választás volt. A kihívó ellenzék az USA finanszírozta.¹⁸⁹⁷ S az ellenzéki jelölt a szavazatok többségét meg is szerezte, de Noriega, Panama tényleges vezetője elutasította és érvénytelenítette a választásokat.¹⁸⁹⁸ A választások érvénytelenítése után az USA stratégiája Panamával szemben

¹⁸⁹⁷ Marco A. Gandasegui H.: Democracia, intervención y elecciones: Panamá 1989. In Revista Mexicana de Sociología, Vol. 52, No. 4, Procesos Electorales en América Latina (Oct. - Dec., 1990) 377. o.

¹⁸⁹⁸ Adrian Mihai Diaconu: The United States 1989 Military Intervention in Panama. In Revista Academiei Forhelor Terestre NR. 2 (78)/2015, 135. o.

keményebbé vált, kisebb katonai provokációkkal, például légtérsértésekkel.¹⁸⁹⁹ Bush elnök is kifejezte, hogy a Noriega és a nép közötti konfliktusban az USA a nép oldalán áll.¹⁹⁰⁰ 1989. december 15-én a panamai nemzetgyűlés előtt Noriega hadiállapotot hirdetett az USA-val szemben, de fegyveres támadásra nem került sor.¹⁹⁰¹ Ez nem hadüzenet volt, inkább "politikai színjáték", mivel Noriega azt állította, hogy az amerikai katonai provokáció felért egy agresszióval.¹⁹⁰² Nota bene, amerikai csapatok állomásoztak Panamában a Torrijos-Carter-szerződések miatt, amelyek alapján azonban az USA 2000-ben köteles volt átadni a Panama-csatorna feletti teljes ellenőrzést és felszámolni a panamai katonai bázisait. Egyesek szerint ez is döntő szerepet játszott az invázióban.¹⁹⁰³ Mindazonáltal néhány amerikai állampolgár meggyilkolása és megtámadása után elrendelték a katonai beavatkozást, amelyet december 20-án indítottak el¹⁹⁰⁴ az "Igazságos hadművelet" (Just operation) fedőnév alatt.¹⁹⁰⁵ Az invázió és a megszállás, amelynek eredményeként Noriega letartóztatására és a rendszerváltásra került sor, 1990. január 31-ig tartott.¹⁹⁰⁶

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Panama már áprilisban kérte a Biztonsági Tanács összehívását, miután az Egyesült Államok durván beavatkozott belügyeibe, erőszakkal fenyegetőzött és agressziót követett el.¹⁹⁰⁷ A kérdést csak augusztusban tárgyalták meg, de nem született döntés, és valójában csak Panama és az USA meghívott képviselője szólalt fel.¹⁹⁰⁸ A környezet azonban drámaian megváltozott, miután az USA megindította a panamai inváziót. Nicaragua rendkívüli és azonnali ülést kért a BT-től, hogy az amerikai inváziót megvizsgálja.¹⁹⁰⁹ Az USA szintén levelet küldött a BT elnökének, amelyben értesítette a testületet, hogy az USA élt az önvédelemhez való jogával, amelyet az Alapokmányának 51. cikke alapján "a Manuel Noriega irányítása alatt álló erők fegyveres támadásaira válaszul".¹⁹¹⁰ Ellentmondásos módon azonban az USA azt is közölte, hogy konzultált a demokratikusan megválasztott elnökkel, Enderával,

¹⁸⁹⁹ Ricaurte Soler: La invasión de Estados Unidos a Panamá: neocolonialismo en la posguerra fría. Siglo Veintiuno Editores, 2nd Edition, 1999. 85-7. o.

¹⁹⁰⁰ Eytan Gilboa: The Panama Invasion Revisited: Lessons for the Use of Force in the Post Cold War Era. In Political Science Quarterly, Vol. 110, No. 4 (Winter, 1995-1996) 553. o.

¹⁹⁰¹ Maria Muñoz De Urquiz: La intervencion armada de Estados Unidos en Panama: un acto internacionalmente ilícito. In Afers Internacionales. num. 20. 107. o.

¹⁹⁰² Lawrence A. Yates: The U.S. Military Intervention in Panama: Operation Just Cause, December 1989 – January 1990. Center of Military History, United States Army, Washington, 2014. 35. o.

¹⁹⁰³ John Weeks and Andrew Zimbalist: The Failure of Intervention in Panama: Humiliation in the Backyard. In Third World Quarterly, Jan., 1989, Vol. 11, No. 1 (Jan., 1989) 11. o.

¹⁹⁰⁴ Ved P. Nanda: The Validity of United States Intervention in Panama under International Law. In The American Journal of International Law, Apr., 1990, Vol. 84, No. 2 (Apr., 1990) 494. o.

¹⁹⁰⁵ Alan McPherson: A Short History of U.S. Interventions in Latin America and the Caribbean. Wiley Blackwell, 2016. 173. o.

¹⁹⁰⁶ Nicholas Tsagourias: The US Intervention in Panama—1989. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: The Use of Force in International Law, A Case-based Approach. Oxford University Press, First Edition, 2018. 424. o.

¹⁹⁰⁷ Letter dated 25 April 1989 from the Permanent Representative of Panama to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/20606.

¹⁹⁰⁸ Provisional Verbatim Records S/PV.2874 of 11 August 1989.

¹⁹⁰⁹ Letter dated 20 December 1989 from the Permanent Representative of Nicaragua to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/21034.

aki állítólag átvette a pozícióját, és üdvözölte és támogatta az amerikai akciókat. A levél azt állította továbbá, hogy az akciókra csak azután került sor, hogy Noriega hadiállapotot hirdetett, és erői megöltek egy amerikaiat, valamint megfenyegettek és megsebesítettek másokat. Úgy vélték, hogy a cél a Panama-csatornára vonatkozó szerződések védelme és az amerikai állampolgárok védelme volt.¹⁹¹¹ Az USA tehát önvédelemre alapozta beavatkozását, azzal érvelve, hogy egy amerikai katona Noriega erői általi megölése az USA elleni fegyveres támadás volt. Az USA azonban nem ismerte el Noriegát legitim államfőnek, és a demokratikusan megválasztott elnök beleegyezésére hivatkozott, aki állítólag elfoglalta a pozíciót, de még nem alakított kormányt. Mindent egybevetve, jogilag meglehetősen zavaros a kép.

A BT ülésén Nicaragua több olyan jogforrásra hivatkozott, amelyet az USA állítólag megsértett. Kizárta a külföldön tartózkodó állampolgárok védelmére hivatkozó indoklást is, de a hosszas felszólalás ellenére érvelés nem került az állítások mögé, így az amerikai érveket nem jogi érvekkel utasították el.¹⁹¹² A Szovjetunió kijelentette, hogy az. 51. cikkre alapozott érvelés "nem meggyőzőbb, mint egy macska azon magyarázata, hogy- azért üldözött egy egeret, mert feltétlenül meg kellett védenie magát tőle".¹⁹¹³ A szovjetek azt állították, hogy a valódi cél Noriega eltávolítása volt a hatalomból.¹⁹¹⁴ Kína határozottan elítélte az agressziót, de az igazolások elutasításának kifejtett indoklása nélkül.¹⁹¹⁵ Franciaország óvatosabban fogalmazott, és bár kijelentette, hogy Párizs az erőszakhoz való folyamodást *önmagában* elítéli, megértőbb hangnemet ütött meg, miközben kifejezte, hogy a választásokat érvénytelenítették, és egy illegitim vezető elnyomta a nép akaratát. Az Egyesült Államokat még csak meg sem említették.¹⁹¹⁶ A nagyon visszafogott megfogalmazás ellenére úgy tűnik, hogy Franciaország nem fogadta el az indoklást, hanem felmentést adott. Az Egyesült Királyság közvetlenebbül fogalmazott, és teljes mértékben támogatta az amerikai beavatkozást. Az Egyesült Királyság a jogszerűséget hallgatólagosan Panama demokratikusan megválasztott vezetőinek beleegyezésére alapozta. Az Egyesült Királyság azt is megemlítette, hogy az erőszak alkalmazása végső eszköz volt.¹⁹¹⁷ Természetesen ez nem jogi elem, és a "végső eszköz" tesztje komoly visszalépést jelent az erőszak alkalmazásának tilalmi rendszerében. Mégis, Kanada is ugyanezt az érvet használta. A Kanada által kényszerítőnek elismert körülmények a súlyos demokratikus hiányosságok, valamint az amerikai haderő tagjainak megölése és fenyegetése voltak. Azonban annak ellenére, hogy Kanada kijelentette, hogy az 51. cikk kritériumait kell értékelni, nem így tett. Végül Kanada azt állította, hogy

egy tagállam erőszakos beavatkozása egy másik állam belügyeibe nagyon veszélyes precedens. Ugyanakkor szem előtt kell tartanunk a helyzet összes körülményét, amelyek az Egyesült Államokat arra készítették, hogy úgy cselekedjen, ahogyan cselekedett.¹⁹¹⁸

¹⁹¹⁰ Letter dated 20 December 1989 from the Permanent Representative of the United States of America to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/21035.

¹⁹¹¹ Ibid.

¹⁹¹² Provisional Verbatim Records S/PV.2899 (Nicaragua) 20 December 1989. pp. 3-17.

¹⁹¹³ Ibid. (USSR) 17-8. o.

¹⁹¹⁴ Ibid. 18. o.

¹⁹¹⁵ Ibid. (China) 21. o.

¹⁹¹⁶ Ibid. (France) 22-5. o.

¹⁹¹⁷ Ibid. (UK) 26-7. o.

¹⁹¹⁸ Ibid. (Canada) 27-30. o.

A következtetés az volt, hogy az amerikai akciók indokoltak voltak. Ezek azonban ismét nem jogi érvek voltak, Kanada megítélése inkább csak felmentés volt. Az USA főként a BT elnökének írt levelében kifejtett érveket ismételte meg. További részletezés pedig az volt, hogy kifejezetten a Panama-csatornáról szóló szerződés IV. cikkét idézte, amely kötelezi az Egyesült Államokat a csatorna védelmére.¹⁹¹⁹ A szerződés ugyanis jogot és kötelezettséget adott az USA-nak arra, hogy megvédje a csatornát a fegyveres támadásoktól vagy a csatorna forgalmát fenyegető egyéb cselekményektől. Emellett jogot adott arra is, hogy hadseregét Panamában állomásoztassa, kiképezze és mozgassa.¹⁹²⁰

Jugoszlávia elítélte a beavatkozást és elutasította a kifogásokat.¹⁹²¹ Finnország elismerte az önvédelemhez való jogot, de azt állította, hogy az USA válasza nem volt arányos.¹⁹²² Finnország reményét fejezte ki, hogy a BT döntése "tűzszünetre szólít fel, és felszólítja az Egyesült Államok azon erőinek kivonására, amelyek a meglévő megállapodások értelmében nem jogszerűen tartózkodnak Panama nemzeti területén".¹⁹²³ A megválasztott elnök, Endara beleegyezésével kapcsolatban Líbia azt állította, hogy "az Egyesült Államok katonai bázisán esküdött fel: vagyis olyan területen, amely nem panamai fennhatóság alatt áll. A Tanács tagjai saját maguk ítélik meg ezt".¹⁹²⁴ A kutató jogász nyűgös igénye arra, hogy ezt a politikai nyilatkozatot a jogra fordítsa, azt sugallja, hogy a hozzájárulás érvénytelen a valódi akarat és függetlenség hiánya miatt. A BT ülésén felszólaló hét másik állam szintén a nemzetközi jog megsértésének minősítette az amerikai lépést.¹⁹²⁵ El Salvador furcsa módon csak a panamai legitím kormány kérdését fejtette ki, azt állítva, hogy Endara kormánya a demokratikusan megválasztott vezető, akit támogatni kell. Az amerikai beavatkozást meg sem említették.¹⁹²⁶

Panamát is meghívták a BT-be, de az elkerülhetetlen probléma az volt, hogy ki képviselheti az államot.¹⁹²⁷ A nehéz ténybeli körülmények miatt azonban a főtitkár nem tudott megfelelő választ adni,¹⁹²⁸ így Panama nem vett részt a BT ülésein. Algéria, Kolumbia, Etiópia, Malajzia, Nepál, Szenegál és Jugoszlávia határozattervezetet javasolt. A tervezet célja az volt, hogy határozottan elítéljék az USA nemzetközi jogot sértő beavatkozását Panamába, és azonnali visszavonásra szólítsák fel az Egyesült Államokat.¹⁹²⁹ A tervezetet az USA, az Egyesült Királyság és Franciaország megvétózta, Kanada ellenszavazata mellett. Finnország tartózkodott, mivel a tervezet megfogalmazása nem volt elég kiegyensúlyozott. A többiek igennel szavaztak.¹⁹³⁰

¹⁹¹⁹ Ibid. (US) 34. o.

¹⁹²⁰ Panama Canal Treaty, 7 September 1977, Art. 4. (1) és (2).

¹⁹²¹ Provisional Verbatim Records S/PV.2900 (Yugoslavia) 21 December 1989, 7. o.

¹⁹²² Ibid. (Finland) 14-5. o.

¹⁹²³ Ibid. 16. o.

¹⁹²⁴ Ibid. (Libya) 42. o.

¹⁹²⁵ Ibid. Nepal (8-10. o.) Ethiopia (11-2. o.) Algeria (17-8. o.) Brazil (21. o.) Malaysia (23. o.) Cuba (27. o.) Peru (34-5. o.)

¹⁹²⁶ Ibid. (El Salvador) 46-7. o.

¹⁹²⁷ Provisional Verbatim Records S/PV.2901 of 21 December 1989.

¹⁹²⁸ Report of the Secretary-General on credentials of representatives from Panama. S/21047.

¹⁹²⁹ Draft Res. S/21048 of 22 December 1989. paras. 1-2.

¹⁹³⁰ Provisional Verbatim Records S/PV.2902 of 23 December 1989.

A Közgyűlés is megvitatta a kérdést. Ott Mexikó néhány régóta várt jogi érvet hozott az amerikai álláspont ellen. Mexikó kifejezte, hogy bár elítéli Noriega gyakorlatát, a nemzetközi bűncselekmények elleni küzdelem¹⁹³¹ nem szolgálhat a beavatkozás alapjául. Az 51. cikkre alapozó érveléssel kapcsolatban Mexikó kategorikusan kijelentette, hogy az önvédelemhez fegyveres támadásra van szükség.

Történtek kísérletek az 51. cikk tág értelmezésére, amely a jogos önvédelmet megelőző eszköznek tekinti a közvetett agresszió elkerülése vagy a külföldön tartózkodó állampolgárok védelme érdekében. Mindazonáltal a Biztonsági Tanácsban és a Közgyűlésben lezajlott viták és a joggyakorlat megerősítette, hogy a Szervezetünkben uralkodó nézet a rendelkezés tág és kétértelmű értelmezése ellen van. Valójában az 51. cikk feltételei pontosak, megsértésük azt eredményezné, hogy az erő alkalmazását az államok belátására bíznánk.¹⁹³²

A Közgyűlésen az USA arról számolt be, hogy az Endura-kormány teljes mértékben működik, és a hangsúlyt a katonai kaland demokráciapárti jellegére helyezte. Ezért az USA sürgette a Közgyűlést, hogy szavazzon nemmel az amerikai invázió elítélését célzó határozattervezetre, így "jelezve a demokratikusan megválasztott endurai kormány támogatását, és mindenekelőtt az elutasítás üzenetét küldve azoknak, akik életben tartanak Noriega kegyetlen uralmának minden maradványát".¹⁹³³ Honduras nem érintette közvetlenül az amerikai beavatkozást, de elégedetlenségét fejezte ki a tervezet megfogalmazása miatt, amely nem tartalmaz semmilyen utalást a demokráciára és a panamaiak jogára, hogy szabad választásokon fejezzék ki akarataikat, ezért Honduras kifejezte, hogy nem tudja támogatni a tervezetet.¹⁹³⁴ Spanyolországnak hasonló problémái voltak, véleménye szerint problémás, hogy a tervezet nem említi a Noriega-rezsim törvénytelenességét és a választások érvénytelenítését. Spanyolország mégis úgy döntött, hogy e hiányosságok ellenére támogatja a tervezetet, hogy hangsúlyozza az erőszak alkalmazásának tilalmára vonatkozó elvet.¹⁹³⁵ Jamaica hasonlóan döntött.¹⁹³⁶ El Salvador azt állította, hogy a tervezet egyoldalú és csak politikai célokat szolgál, ezért nem tudja támogatni.¹⁹³⁷ Tunéziának szintén kétségei voltak a tervezettel kapcsolatban, a fő probléma a panamai nézőpont hiánya, amely nem hangzott el az ENSZ-ben.¹⁹³⁸ Ironikus módon Panama képviselője csak a tervezetről szóló szavazás után szólalhatott fel. A képviselő kifejtette, hogy az alkotmányos kormányt Endara elnök vezeti az 1989. május 7-i választások eredményeként, ami a panamai nép önrendelkezésének szuverén aktusa.¹⁹³⁹ A küldöttség megismételte az USA politikai narratíváját is, és kijelentette, hogy a beavatkozást "egyértelműen a diktátor Manuel Antonio Noriega bűnös felelőtlensége provokálta", és a diktátor ellen irányult, nem pedig a panamai nép ellen.¹⁹⁴⁰ Panama nem tett említést a beavatkozáshoz való hozzájárulásról, sőt sajnálatosnak tartotta a beavatkozást. Hangsúlyozta azonban, hogy lehetővé tette a demokratikus helyreállítást, és nem egy külső akarat

¹⁹³¹ Mivel az USA esetében érvként megjelent az is, hogy Noriega nemzetközi drogkereskedelemben súlyosan érintett, vele szemben eljárások is folytak.

¹⁹³² Provisional Verbatim Records A/44/PV.88 (Mexico) 10 January 1990. 8-10. o.

¹⁹³³ Ibid. (US) 26. o.

¹⁹³⁴ Ibid. (Honduras) 28-31. o.

¹⁹³⁵ Ibid. (Spain) 31-2. o.

¹⁹³⁶ Ibid. (Jamaica) 33. o.

¹⁹³⁷ Ibid. (El Salvador) 35. o.

¹⁹³⁸ Ibid. (Tunisia) 36. o.

¹⁹³⁹ Ibid. (Panama) 44. o.

¹⁹⁴⁰ Ibid. 47. o.

ráerőltetése volt a célja, hanem az emberi jogok és az önrendelkezési jog biztosítása.¹⁹⁴¹ Ennek megfelelően a megfogalmazás ismét egyértelműen a felmentésre utal, nem pedig a jogszerűség védelmére. Ennek ellenére a tervezetet elfogadták. A határozat határozottan elítélte az USA fegyveres beavatkozását, mint a nemzetközi jog durva megsértését, és azonnali visszavonásra szólított fel.¹⁹⁴² A határozatot nem támogatták meggyőző többséggel, sok államnak komoly kétségei voltak a megfogalmazással kapcsolatban, így az határozatot 75:20 arányban, 40 tartózkodás mellett fogadták el.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
Draft Res. S/21048	elítéli a beavatkozást és visszavonásra szólít fel	10 ¹⁹⁴³	4 ¹⁹⁴⁴	1 ¹⁹⁴⁵
A/Res/44/240	elítéli a beavatkozást és visszavonásra szólít fel	75 ¹⁹⁴⁶	20 ¹⁹⁴⁷	40 ¹⁹⁴⁸

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközi fegyveres konfliktus¹⁹⁴⁹

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
US	állam	katonai beavatkozás	invázió	az emberi jogok és a	külföldi állampolgáro	kivétel, igazolás,	megosztva : elítélve

¹⁹⁴¹ Ibid. 48. o.

¹⁹⁴² UNGA Res. 44/240. of 29 December 1990. paras. 1-2.

¹⁹⁴³ Algéria, Brazília, Kína, Szovjetunió, Kolumbia, Etiópia, Szenegál, Jugoszlávia, Nepál, Malajzia.

¹⁹⁴⁴ USA, Egyesült Királyság, Franciaország, Kanada.

¹⁹⁴⁵ Finnország.

¹⁹⁴⁶ Afganisztán, Albánia, Algéria, Angola, Argentína, Ausztria, Barbados, Belize, Bhután, Bolívia, Botswana, Brazília, Bulgária, Burkina Faso, Burundi, Fehéroroszország, Chile, Kína, Kolumbia, Kongó, Kuba, Ciprus, Csehszlovákia, Jemen, Ecuador, Egyenlítői-Guinea, Etiópia, Finnország, Ghána, Guatemala, Guinea, Ghána, Guyana, Haiti, Magyarország, India, Fehéroroszország, Indonézia, Irán, Irak, Jamaica, Jordánia, Kuvait, Laosz, Líbia, Malajzia, Mali, Mauritius, Mexikó, Mongólia, Mianmar, Nepál, Nicaragua, Pakisztán, Paraguay, Peru, Románia, Salamon-szigetek, Spanyolország, Sri Lanka, Szudán, Suriname, Svédország, Szíria, Trinidad és Tobago, Uganda, Ukrajna, Szovjetunió, Tanzánia, Uruguay, Vanuatu, Venezuela, Vietnám, Jugoszlávia, Zambia, Zimbabwe.

¹⁹⁴⁷ Ausztrália, Belgium, Kanada, Dánia, Dominika, El Salvador, Franciaország, Németországi Szövetségi Köztársaság, Izrael, Olaszország, Japán, Kanada, Luxemburg, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Panama, Portugália, Törökország, Egyesült Királyság, USA.

¹⁹⁴⁸ Antigua és Barbuda, Bahrein, Brunei Darussalam, Zöld-foki-szigetek, Közép-afrikai Köztársaság, Costa Rica, Egyiptom, Fidzsi-szigetek, Görögország, Grenada, Honduras, Izland, Írország, Kenya, Libanon, Libéria, Libanon, Madagaszkár, Malawi, Málta, Marokkó, Csád, Fidzsi-szigetek, Niger, Omán, Pápua Új-Guinea, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Katar, Ruanda, Saint Lucia, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, Szamoa, Szaúd-Arábia, Szingapúr, Szomália, Thaiföld, Togo, Tunézia, Egyesült Arab Emírségek, Jemen, Zaire.

¹⁹⁴⁹ Panamában nem volt fegyveres zavargás vagy lázadás, ezért nem volt NIAC a Noriega-rezsim és az ellenzék között. Ezáltal az amerikai beavatkozás IAC-nak minősül.

		s egy de facto kormány megdöntése érdekében		demokráci a védelme	k védelme; humanitárius beavatkozás; önvédelem; hozzájárulás (meghívás)	felmentés	vagy felmentve
--	--	---	--	------------------------	--	-----------	-------------------

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Az önvédelem nem lehet megelőző jellegű, mivel nincs meg a szükséges fegyveres támadás. A hadüzenet nem helyettesíti a tényleges fegyveres támadást.

b) A felmentés nem zárja ki a jogszabálysértést, csak a felelősséget.

Gyakorlat: A törvényes és érvényes belföldi választások eredményeinek megsemmisítése után a panamai vezető hadiállapotot hirdetett az USA-val szemben, azt állítva, hogy az amerikai katonai provokáció egyenlő az agresszióval. Miután egy fegyvertelen amerikai katonát megöltek és néhányat bántalmaztak, az USA megszállta Panamát és rendszerváltást hajtott végre. Az invázióról konzultáltak az invázió megindításakor hivatalosan nem hatalmon lévő ellenzékkel.

Opinio juris kifejezett: A BT és a Közgyűlés ülésén kifejtett és a BT határozattervezetében és a Közgyűlés határozatában, valamint azok támogatásában tükröződő vélemények nagyon eltérőek voltak. Az államok többsége nem is foglalkozott a hozzájárulás kérdésével, valószínűleg azért, mert a de facto kormányt még mindig Panama képviselőjének kellett tekinteni. Ennek megfelelően az Endara-alakulat állítólagos beleegyezése gyakorlatilag nem játszott szerepet az invázió jogszerűségének megítélésében. Az önvédelem kérdése megosztó volt. Azok az államok, amelyek a jogi alapokon nyugodtak, kifejtették, hogy az önvédelemhez fegyveres támadásra van szükség. A megelőző önvédelem nem felel meg az 51. cikknek. Mások elfogadták az önvédelmet, de fenntartották, hogy az USA fellépése nem volt arányos. Azok az államok, amelyek összességében elfogadták az amerikai beavatkozást, nem fejtették ki a jogszerűséget, és tudatosan lakonikusan fogalmaztak jogi kérdésekben. Nyugodtan feltételezhető, hogy a beavatkozást csak politikai alapon fogadták el, tehát ez felmentésnek minősül. Ugyanez a következtetés vonható le a demokráciapárti narratívára is, ahol a támogató államok csak politikai alapon érveltek. Ami a saját állampolgárok védelmét illeti, ezzel sem foglalkoztak érdemben, főként azért, mert szinte nyilvánvaló volt, hogy a beavatkozás valódi oka nem az amerikai állampolgárok védelme volt. A Panama-csatornáról szóló szerződést is érintették, de az államok ismét nem fejezték ki támogatásukat az amerikai érvelés mellett, amely szerint a szerződés értelmében felhatalmazásuk van az erő alkalmazására. Összességében a nemzetközi közösség teljesen megosztott volt. Mégis, az a következtetés vonható le, hogy az államok közösségének körülbelül a fele az amerikai beavatkozást a nemzetközi jog megsértésének tekintette, és nem adott felmentést, míg a másik fele hallgatólagosan egyetértett a jogellenességgel, de a különleges körülmények miatt politikai okokra hivatkozva adott felmentést.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft Res. S/21048	71	67	69
A/Res/44/240	79	56	68

Az erőszak alkalmazása a hidegháború után

I. A libériai beavatkozás (1990-1997)

békekényszerítés/meghívásos beavatkozás/humanitárius beavatkozás

1. Tények

Az 1980-as puccsot követően Samuel Kanyon Doe került hatalomra Libériában. Mivel azonban nem hajtotta végre az alkotmányos reformokat, 1989 decemberében egy Charles Taylor vezette csoport lázadást szított, ami polgárháborút robbantott ki.¹⁹⁵⁰ A zavargások a Doe-rezsim brutalitásának, elnyomó hatalmának és az erősen etnocentrikus szemléletű, újra bevezetett törzsizmusának voltak köszönhetőek.¹⁹⁵¹ 1990 nyarára az ellenzék kiterjesztette az ellenőrzését és a hatalmát Libéria területének 90 százalékára, a főváros, Monrovia ostromával fenyegetve.¹⁹⁵² A konfliktus gyorsan nemzetközivé vált, mivel a szomszédos államoknak hatalmas menekültáradattal kellett szembenézniük, és féltő volt, hogy a konfliktus tovább terjed.¹⁹⁵³ A nemzetközi szereplők közvetlen bevonása a *de jure* elnök, Doe kérésére történt, aki Nigéria segítségét kérte, aki aztán a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOWAS), egy szubregionális nemzetközi szervezetnek a hatáskörébe utalta az ügyet.¹⁹⁵⁴ A sikertelen diplomáciai próbálkozások után az ECOWAS 1990 augusztusában úgy döntött, hogy 3000 fős nemzetközi haderőt vonultat fel.¹⁹⁵⁵ A résztvevő államok Nigéria, Gambia, Ghána, Guinea és Sierra Leone voltak.¹⁹⁵⁶ Az ENSZ-hez intézett közlemény szerint a koalíció célja a tűzszünet elérése, végrehajtása és felügyelete volt, valamint a szabad és demokratikus választásokat szervező ideiglenes kormány (amelyet nem a harcoló felek alakítanának) pozíciójának biztosítása, tehát egy széles körű békekényszerítő mandátum végrehajtása. Végül a főtitkárnak címzett levélben kifejezték, hogy a szervezet Libériába beavatkozik "elsősorban azért, hogy véget vessen az ártatlan civil állampolgárok és külföldiek értelmetlen gyilkosságainak, és segítsen a libériai népnek a demokratikus intézmények helyreállításában".¹⁹⁵⁷ 1990 decemberében az ECOWAS jelentette az ENSZ-nek, hogy biztosították a fővárost, és a szervezet humanitárius segélymunkákat végez, és méltatta, hogy 1990. október 24-én Banjulban tűzszüneti megállapodást kötöttek a felek.¹⁹⁵⁸ A főtitkár jelentése szerint azonban a megállapodás ellenére az ECOWAS erői csak Monrovia térségében tudták fenntartani a békét. A jelentés azt is tisztázta, hogy az ECOWAS-

¹⁹⁵⁰ Jeremy Levitt: Humanitarian Intervention by Regional Actors in Internal Conflicts: The Cases of Ecowas in Liberia and Sierra Leone. In Temple International and Comparative Law Journal 12, no. 2 (Fall 1998) 342. o.

¹⁹⁵¹ Max A. Sesay: Civil War and Collective Intervention in Liberia. In Review of African Political Economy , Mar., 1996, Vol. 23, No. 67, The Cunning of Conflict (Mar., 1996) 36-7. o.

¹⁹⁵² Christine Gray: International Law and The Use of Force. Oxford, 4th edition, 2018. 428. o.

¹⁹⁵³ Clement E Adibe: The Liberian conflict and the ECOWAS-UN partnership. In Third World Quarterly, Vol. 18 no. 3. (1997) 471. o.

¹⁹⁵⁴ Peter Arthur: ECOWAS and Regional Peacekeeping Integration in West Africa: Lessons for the Future. In Africa Today , Vol. 57, No. 2 (Winter 2010) 10. o.

¹⁹⁵⁵ Ademola Adeleke: The Politics and Diplomacy of Peacekeeping in West Africa: The Ecowas Operation in Liberia. In The Journal of Modern African Studies , Dec., 1995, Vol. 33, No. 4 (Dec., 1995) 569. o.

¹⁹⁵⁶ Herbert Howe: Lessons of Liberia: ECOMOG and Regional Peacekeeping. In International Security , Winter, 1996-1997, Vol. 21, No. 3 (Winter, 1996-1997) 152. o.

¹⁹⁵⁷ Letter dated 9 August 1990 from the Permanent Representative of Nigeria to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/21485.

erők célja a tűzszünet biztosításán kívül a béke fenntartása, valamint a közrend helyreállítása volt.¹⁹⁵⁹ Az 1993. július 25-én aláírt cotonoui békemegállapodás a tűzszünetet és az ellenségeskedések beszüntetését hirdette meg.¹⁹⁶⁰ A megállapodás kifejezetten kérte, hogy a béke fenntartásában való segítségnyújtás érdekében hozzák létre az ENSZ libériai megfigyelő misszióját (UNOMIL) néhány száz fős személyzettel.¹⁹⁶¹ A tűzszüneti megállapodás megsértése még mindig problémát jelentett, beleértve a humanitárius segítségnyújtás akadályozását is,¹⁹⁶² de hamarosan a felek együttműködőbbek lettek, és decemberben a főtitkár arról számolhatott be, hogy nem történt jelentősebb tűzszüneti jogsértés.¹⁹⁶³ Végül 1997. július 19-én megtartották a választásokat, amelyek gyakorlatilag véget vetettek az ECOWAS és az UNOMIL mandátumának.¹⁹⁶⁴

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT ülést Elefántcsontpart kezdeményezte az ECOWAS nevében. A levél tartalmazta a BT elnökének nyilatkozattervezetét is, amelynek célja gyakorlatilag az ECOWAS libériai missziójának *utólagos* jóváhagyása volt.¹⁹⁶⁵ A kérdés nem keltett nagy érdeklődést a BT-ben. Az ülésen csak a meghívott Libéria és Nigéria szólalt fel. Libéria csalódottságának adott hangot amiatt, hogy a be nem avatkozás elve miatt az ENSZ a libériai polgárháborút belső ügynek tekintette, és nem teljesítette a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vonatkozó felelősségét. A képviselő emlékeztette a tagokat, hogy Libéria segítséget és támogatást kért a BT-től, de a szerv nem válaszolt a kérésre.¹⁹⁶⁶ Ennek megfelelően Libéria csak humanitárius segítséget kért az ENSZ-től.¹⁹⁶⁷ Nigéria az ECOWAS nevében kifejtette, hogy a misszió "mandátuma nem az, hogy oldalt válasszon, hanem az, hogy kibékítse a feleket, helyreállítsa a békét és olyan légkört teremtsen, amely elősegíti a szabad politikai tevékenység és végül a demokratikus választások újratekintését".¹⁹⁶⁸ Nigéria azt is ajánlotta, hogy "az ECOWAS-t dicséretben kell részesíteni, amiért olyan módon jár el, amely elősegíti az Egyesült Nemzetek Alapokmányának elveit".¹⁹⁶⁹ Más tagok nem kívántak felszólalni, de a nyilatkozattervezet jóváhagyták, így az ECOWAS erőfeszítéseit dicsérték, és gyakorlatilag jóváhagyták az ECOWAS

¹⁹⁵⁸ Letter dated 14 December 1990 from the Permanent Representative of the Gambia to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/22025.

¹⁹⁵⁹ Report of the Secretary-General on the question of Liberia of 12 March 1993. S/25402. para. 15.

¹⁹⁶⁰ Cotonou Agreement of 25 July 1993. Annex to Letter dated 6 August 1993 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Benin to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/26272. Art. 1.

¹⁹⁶¹ Ugo Villani: The ECOWAS Intervention in Liberia—1990–97. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: The Use of Force in International Law, A Case-based Approach. Oxford University Press, First Edition, 2018. 443. o.

¹⁹⁶² Report of the Secretary-General on Liberia of 9 September 1993. S/26422. para. 8.

¹⁹⁶³ Report of the Secretary-General on the United Nations Observer Mission in Liberia of 13 December 1993. S/26868. para. 32.

¹⁹⁶⁴ Statement by the President of the Security Council of 30 July 1997. S/PRST/1997/41.

¹⁹⁶⁵ Letter dated 15 January 1991 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Côte d'Ivoire to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/22076.

¹⁹⁶⁶ Provisional Verbatim Record S/PV.2974 (Liberia) 22 January 1991. 3. o.

¹⁹⁶⁷ *Ibid.* 7. o.

¹⁹⁶⁸ *Ibid.* (Nigeria) 7. o.

¹⁹⁶⁹ *Ibid.* 8. o.

megbízását a béke és a normalitás helyreállításában Libériában. ¹⁹⁷⁰ A következő ülésen a tagok ismét meglehetősen érdektelenek maradtak, és csak azt hagyták jóvá, hogy a BT elnöke nyilatkozatot tegyen, hogy ismét jóváhagyja az ECOWAS munkáját, ¹⁹⁷¹ amit Szenegál jelentéséből ismert meg. A levél az 1990. október 30-i yamoussoukroi megállapodás újbóli megerősítéséről számolt be. ¹⁹⁷² Ennek megfelelően a BT elismerően nyilatkozott a munkáról, és úgy ítélte meg, hogy a megállapodás "a lehető legjobb megoldás a békés rendezéshez". ¹⁹⁷³

1992-ben a BT megoldást talált arra, hogy kifejezetten elismerje az ECOWAS szerepének jogszerűségét. A 788. határozat megállapította, hogy "a libériai helyzet veszélyt jelent a nemzetközi békére és biztonságra, különösen Nyugat-Afrika egészére", és emlékeztetett az ENSZ Alapokmányának a regionális megállapodásokról szóló VIII. fejezetére. Üdvözölte az ECOWAS erőfeszítéseit és az Afrikai Egységsszervezet támogatását. ¹⁹⁷⁴ A határozat elismerően szólt az ECOWAS missziójának folytatásáról és felszólított arra, hogy folytassák azt. ¹⁹⁷⁵ A BT továbbá a VII. fejezet szerinti teljes fegyverembargó mellett döntött, az egyetlen kivételt a békefenntartó erők jelentették. ¹⁹⁷⁶ A jóváhagyást többször is megerősítették, az ECOWAS-misszió jogszerűségét a BT soha nem kérdőjelezte meg. ¹⁹⁷⁷ Az UNAMIL létrehozása és az ECOWAS-szal való együttműködése ¹⁹⁷⁸ szintén megerősítette ezt.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
Az e részben idézett valamennyi határozat.	Jóváhagyja az ECOWAS-missziót.	15 ¹⁹⁷⁹	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

¹⁹⁷⁰ Note by the President of the Security Council (22 January 1991) S/22133.

¹⁹⁷¹ Provisional Verbatim Record S/PV.3071 of 22 January 1991.

¹⁹⁷² Letter dated 30 April 1992 from the Permanent Representative of Senegal to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/23863.

¹⁹⁷³ Note by the President of the Security Council (7 May 1991) S/23886.

¹⁹⁷⁴ UNSC Res. 788 (1992) of 19 November 1992. Preamble.

¹⁹⁷⁵ Ibid. paras. 1-2.

¹⁹⁷⁶ Ibid. paras. 8-9.

¹⁹⁷⁷ Cf.: UNSC Res. 813 (1993) of 26 March 1993; UNSC Res. 856 (1993) of 10 August 1993; UNSC Res. 855 (1993) of 22 September 1993; UNSC Res. 911 (1994) of 21 April 1994; UNSC Res. 950 (1994) of 21 October 1994; UNSC Res. 972 (1995) of 13 January 1995; UNSC Res. 985 (1995) of 13 April 1995; UNSC Res. 1001 (1995) of 30 June 1995; UNSC Res. 1014 (1995) of 15 September 1995; UNSC Res. 1020 (1995) of 10 November 1995; UNSC Res. 1044 (1996) of 29 January 1996; UNSC Res. 1059 (1996) of 31 May 1996; UNSC Res. 1071 (1996) of 30 August 1996; UNSC Res. 1083 (1996) of 27 November 1996; UNSC Res. 1100 (1997) of 27 March 1997; UNSC Res. 1116 (1997) of 27 June 1997.

¹⁹⁷⁸ UNSC Res. 855 (1993) of 22 September 1993. paras. 2-3.

¹⁹⁷⁹ Valemennyi esetben.

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Az ECOWAS beavatkozó állama ¹⁹⁸⁰	nemzetközi szervezet (szubregionális)	katonai beavatkozás egy polgárháborúba	invázió	a szubrégió stabilitása, emberi jogok, meghívás	humanitárius beavatkozás, hozzájárulás	igazolás	elfogadott

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.
- A békekikényszerítés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ vagy más nemzetközi szervezet monopóliuma.
- A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól. Kivéve egy nemzetközi szervezet kollektív beavatkozását.

Gyakorlat: A libériai polgárháborúba való katonai beavatkozásról az ECOWAS egyes államai a libériai *de jure* kormány kérésére döntöttek. Abban az időben a terület nagy része nem állt a kormány fennhatósága és ellenőrzése alatt. Bár a katonai művelet humanitárius jellegét hangsúlyozták, úgy tűnik, hogy a beleegyezés és a kollektív jelleg fontosabb szerepet játszott a művelet indoklásában.

Opinio juris kifejezett: a nehézség az, hogy az *opinio juris* nem fejeződött ki megfelelően, főként a BT vagy a KGY abszolút érdektelensége miatt. Lényegében az látszik, hogy a tagok örültek, hogy Afrika maga megoldja a krízist. A BT több határozatot és elnöki nyilatkozatot fogadott el. A konfliktus kezelése azonban végső soron az ECOWAS-ra és a BT főtitkárára maradt. A kidolgozott vélemények hiánya rendkívül nehézséget jelent a precedens jogi értékének megítélésében. Egyértelmű nézetek hiányában, az ECOWAS egyértelműen azonosított indoklásának és az ENSZ jóváhagyásának világosan leírt indoklásának hiányában szinte lehetetlen eldönteni, hogy a jóváhagyás felmentés volt-e (azért fogadták el, mert politikailag ez volt a legmegfelelőbb), igazolás (a jóváhagyást a *de jure* kormány beleegyezése és felkérése miatt adták meg) vagy kivétel (a jóváhagyást azért adták meg, mert a szubregionális terület a béke és biztonság fenntartásában a BT felelősségét teljesítette az utólagos értékeléssel). A jogi értékelés teljes hiánya miatt (a VIII. fejezetre való hivatkozáson kívül, mindenféle kifejtés nélkül), valamint a korábbi gyakorlat miatt úgy tűnik, hogy amiről itt szó van, az vagy felmentés, vagy igazolás. Az utóbbi tűnik valószínűbbnek a határozatok nyelvezete alapján.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
--	-----------------------	--------------------------	----------------------

¹⁹⁸⁰ Bár ebben az esetben nem merült fel agresszióra vonatkozó vád.

Az e rész alapján idézett valamennyi határozat.	100	100	100
---	-----	-----	-----

II. A NATO beavatkozása Bosznia-Hercegovinában (1992-1995)

humanitárius beavatkozás

1. Tények

A volt-Jugoszlávia erőszakos és véres felbomlása után a Bosznia-Hercegovina és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (Szerbia és Montenegró) közötti feszültség még mindig pattanásig feszült volt. Bosznia-Hercegovina 1992 áprilisában elszakadt és függetlenné vált. A két ország nemzetiségeinek átfedése által okozott etnikai feszültség azonban súlyos emberi jogi jogsértésekhez és nemzetközi bűncselekményekhez, például etnikai tisztogatáshoz, népiirtáshoz és tömeggyilkosságokhoz vezetett.¹⁹⁸¹ A humanitárius válság nemzetközi reakciót váltottak ki az ENSZ és a NATO részéről, azt célozva, hogy békefenntartó erőket alkalmazzanak.¹⁹⁸² A NATO 1992 nyarán kapcsolódott be a válságba, és az ENSZ felhatalmazása alapján békefenntartó, békekényszerítő, repüléstilalmi zónák biztosítását és embargók érvényesítését végezte.¹⁹⁸³ A NATO légicsapásai végül a szerb támadások leállítását eredményezték.¹⁹⁸⁴ Végül 1995-ben a béketárgyalások meghozták gyümölcsüket. Az 1995-ös daytoni békemegállapodás lezárta a konfliktust, és létrehozta a független, decentralizált államot, a Bosnyák-Horvát Föderációt és a Szerb Köztársaságot.¹⁹⁸⁵

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT határozatot fogadott el a bosznia-hercegovinai repüléstilalmi övezet létrehozásáról, amely biztosítja, hogy katonai repülőgépek nem léphetnek be a légtérbe, és ezáltal garantálja a humanitárius segítségnyújtás biztonságát, valamint a felek közötti, a katonai repüléseket tiltó londoni megállapodás végrehajtását.¹⁹⁸⁶ A határozat felszólította továbbá "az államokat, hogy nemzeti szinten vagy regionális ügynökségeken vagy megállapodásokon keresztül hozzanak meg minden olyan intézkedést, amely szükséges ahhoz, hogy technikai megfigyelés és egyéb képességek alapján segítséget nyújtsanak az ENSZ védelmi erőinek".¹⁹⁸⁷ Ez a bekezdés biztosította a jogi alapot a NATO részvételére a repüléstilalmi övezet érvényesítésében. Ennek ellenére a következő, a katonai repülési tilalmat megerősítő határozat üdvözölte az Európai Közösség megfigyelő missziójának telepítését, de

¹⁹⁸¹ Jane M. O. Sharp: Intervention in Bosnia — The Case For. In *The World Today*, Feb., 1993, Vol. 49, No. 2 (Feb., 1993) 30. o.

¹⁹⁸² Dana H. Allin: *NATO's Balkan Interventions*. Routledge, The International Institute for Strategic Studies, 2010. 13-5. o.

¹⁹⁸³ NATO: Peace support operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004). https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm

¹⁹⁸⁴ David Harland: Never again: International intervention in Bosnia and Herzegovina. In *Centre for Humanitarian Dialogue* (July 2017) 18-9. o. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BH_InternationalInterventionsBiH_2017.pdf

¹⁹⁸⁵ Roberto Belloni: *State Building and International Intervention in Bosnia*. Routledge, 2007. 1. o.

¹⁹⁸⁶ Provisional Verbatim Records S/PV.3122 (US) 9 October 1992. 8-9. o.

¹⁹⁸⁷ UNSC Res. 781 (1992) of 9 October 1992. para. 5.

nem említette a NATO-t.¹⁹⁸⁸ A NATO-t a boszniai kontextusban először egy 1992. novemberi BT-ülésem említették, amikor a brit képviselő arról számolt be, hogy a NATO-erők érvényesítik a fegyverembargót¹⁹⁸⁹ az Adrián.¹⁹⁹⁰ A 787. (1992) határozat a következő szöveggel adott egyértelműbb felhatalmazást az erőszak alkalmazására a fegyverembargó végrehajtása során:

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VII. és VIII. fejezete alapján eljárva felhívja a nemzeti szinten vagy regionális ügynökségeken vagy megállapodásokon keresztül eljáró államokat, hogy a Biztonsági Tanács felhatalmazása alapján a konkrét körülményeknek megfelelő intézkedéseket alkalmazzanak, amelyek szükségesek lehetnek a be- és kifelé irányuló tengeri hajózás megállítására a rakományok és rendeltetési helyek ellenőrzése és ellenőrzése, valamint a 713 (1991) és 757 (1992) határozat rendelkezéseinek szigorú végrehajtása érdekében.¹⁹⁹¹

Ezt 1993-ban újból megerősítették.¹⁹⁹² A béketerv kidolgozásakor a BT arra is ösztönözte az államokat és a regionális szervezeteket, hogy működjenek együtt a főtitkárral a béketerv végrehajtásában.¹⁹⁹³

Egy másik BT-ülésem az Egyesült Királyság kifejezte, hogy Franciaországgal és az Egyesült Államokkal együtt, a NATO keretében készek lennének segíteni az ENSZ-erőknek a civilek, főként a muszlimok védelmében és a biztonságos területek létrehozásában. Az Egyesült Királyság azt állította, hogy a határozattervezet felhatalmazást adna egy ilyen műveletre.¹⁹⁹⁴ A határozatot valóban el is fogadták. Ez felszólította az államokat, hogy járuljanak hozzá az ENSZ-erökhöz.¹⁹⁹⁵ Ezért néhány állam ezt a NATO-n keresztül meg is tette. A felhatalmazást megerősítették, kifejezetten a légi erő alkalmazását is beleértve.¹⁹⁹⁶

Később, 1994-ben Bosznia-Hercegovina meghívott képviselője köszönetet mondott a NATO-nak a békefenntartás és a békekényszerítés terén tett erőfeszítéseikért.¹⁹⁹⁷ A képviselő azt is kifejezte, hogy ezeket a feladatokat a főtitkárra és a NATO-ra ruházták.¹⁹⁹⁸ A BT-ben először hangzott el, hogy a NATO a főtitkár kérésére hajt végre légitámadásokat.¹⁹⁹⁹ Franciaország ugyanakkor azt állította, hogy a NATO "nagyon egyértelműen a béke logikáját követve cselekedett".²⁰⁰⁰ Az Egyesült Államok azt is állította, hogy "először fordult elő, hogy egy regionális biztonsági szervezet, a NATO, az ENSZ Alapokmány VII. fejezete alapján fellépett a Tanács azon határozatának végrehajtása érdekében, hogy

¹⁹⁸⁸ UNSC Res. 786 (1992) of 10 November 1992. Preamble.

¹⁹⁸⁹ The embargo was established against the Former Yugoslavia by S/Res/713 (1991) and S/Res/757 (1992).

¹⁹⁹⁰ Provisional Verbatim Records. S/PV.3135. (UK) 13 November 1992, 7. o.

¹⁹⁹¹ UNSC Res. 787 (1992) of 16 November 1992. para. 12.

¹⁹⁹² UNSC Res. 816 (1993) of 31 March 1993 para. 4.

¹⁹⁹³ UNSC Res. 820 (1993) of 17 April 1993 para. 9.

¹⁹⁹⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.3228 (UK) 4 June 1993, 57. o.

¹⁹⁹⁵ UNSC Res. 836 (1993) of 4 June 1993 para. 8.

¹⁹⁹⁶ UNSC Res. 844 (1993) of 18 June 1993 para. 4.

¹⁹⁹⁷ Provisional Verbatim Records S/PV. 3336 (1993) of 14 February 1994, 9. o.

¹⁹⁹⁸ Ibid. 10. o.

¹⁹⁹⁹ Ibid. (France) 15. o.

²⁰⁰⁰ Ibid. 17. o.

erőszakot alkalmazzon".²⁰⁰¹ Brazília üdvözölte a NATO és a főtitkár közötti együttműködést, kijelentve, hogy végrehajtják a BT vonatkozó határozatait.²⁰⁰² Ugyanezt tartotta fenn Pakisztán,²⁰⁰³ a Cseh Köztársaság,²⁰⁰⁴ Spanyolország,²⁰⁰⁵ Új-Zéland²⁰⁰⁶ és Nigéria,²⁰⁰⁷ aki még azt is hozzátette, hogy "a NATO-nak megvannak az erőforrásai és erkölcsi kötelessége, hogy kivegye a részét a regionális konfliktusok megoldásában jelentős szerepet játszó regionális szervezetek keretében".²⁰⁰⁸ A NATO-missziót Ruanda,²⁰⁰⁹ Dzsibuti,²⁰¹⁰ Németország,²⁰¹¹ Horvátország,²⁰¹² Egyiptom,²⁰¹³ Törökország,²⁰¹⁴ Olaszország,²⁰¹⁵ Hollandia,²⁰¹⁶ Kanada²⁰¹⁷ és Japán²⁰¹⁸ is elfogadta és üdvözölte. Malajzia nem volt elégedett a NATO-művelettel, de nem ellenezte az erőszak alkalmazását, inkább erőteljesebb katonai készültséget kívánt.²⁰¹⁹ Afganisztán hasonlóan vélekedett.²⁰²⁰ Jugoszlávia a következő nyilatkozatot tette a NATO erőfeszítései ellen:

A NATO Tanácsának döntése egyértelműen nem tartozik a Biztonsági Tanács vonatkozó, légitámadásokat engedélyező határozatainak hatálya alá. Ezért minden olyan kísérlet, amely e határozat alapján légi csapásokat hajtana végre, az egyik oldalról a polgárháborúba való közvetlen beavatkozást jelentené.²⁰²¹

Hasonlóan vélekedett Ukrajna is, bár Kijev csak a kampány hatékonyságát és pártatlanságát vitatta, a jogszerűséget nem.²⁰²² Az összes többi állam azonban támogatta az ENSZ-NATO missziót a BT ülésén.²⁰²³ Még Kína is támogatásáról biztosította a NATO-t.²⁰²⁴ Kezdetben Oroszország nem

²⁰⁰¹ Ibid. (US) 21. o.

²⁰⁰² Ibid. (Brazil) 34. o.

²⁰⁰³ Ibid. (Pakistan) 37. o.

²⁰⁰⁴ Ibid. (Czech Republic) 65. o.

²⁰⁰⁵ Ibid. (Spain) 28. o.

²⁰⁰⁶ Ibid. (New Zealand) 47. o.

²⁰⁰⁷ Ibid. (Nigeria) 50. o.

²⁰⁰⁸ Ibid. 51. o.

²⁰⁰⁹ Provisional Verbatim Records S/PV.3336 (Resumption 1) (Rwanda) 14 February 1994, 72. o.

²⁰¹⁰ Ibid. (Djibouti) 74. o.

²⁰¹¹ Ibid. (Germany) 77. o.

²⁰¹² Ibid. (Croatia) 85. o.

²⁰¹³ Ibid. (Egypt) 98. o.

²⁰¹⁴ Ibid. (Turkey) 108. o.

²⁰¹⁵ Ibid. (Italy) 117. o.

²⁰¹⁶ Ibid. (Netherlands) 135. o.

²⁰¹⁷ Ibid. (Canada) 137. o.

²⁰¹⁸ Ibid. (Japan) 139. o.

²⁰¹⁹ Ibid. (Malaysia) 80-1. o.

²⁰²⁰ Ibid. (Afghanistan) 103. o.

²⁰²¹ Provisional Verbatim Records S/PV.3336 (Resumption 2) (Yugoslavia) 15 February 1994 p. 195.

²⁰²² Ibid. (Ukraine) 201. o.

²⁰²³ Provisional Verbatim Records S/PV.3336 (Resumption 3) of 15 February 1994.

mutatott elismerést a NATO-nak, de nem is ellenezte, ezért nem kérdőjelezte meg a jogszerűséget.²⁰²⁵ Ez azonban idővel megváltozott, és Lavrov később a boszniai szerbek elleni NATO-csapások leállítását követelte, arra hivatkozva, hogy a műveletek "túlmutatnak a Biztonsági Tanács határozatain, megváltoztatják az ENSZ boszniai műveletének békefenntartó jellegét, és a nemzetközi közösséget az egyik fél elleni konfliktusba vonják be".²⁰²⁶ Mindezek mellett, a következő BT-határozatok szövegében a NATO soha nem szerepelt.²⁰²⁷

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/Res/781	közvetve engedélyezi a NATO repüléstilalmi zónák érvényesítését anélkül, hogy közvetlenül említene a szervezetet	14 ²⁰²⁸	0	1 ²⁰²⁹
S/Res/786	közvetve engedélyezi a NATO részvételét a fegyverembargó érvényesítésében, anélkül, hogy közvetlenül említene a szervezetet	15 ²⁰³⁰	0	0
S/Res/836	közvetve engedélyezi a NATO részvételét a biztonságos területek érvényesítésében, anélkül, hogy közvetlenül a szervezetet címezné	13 ²⁰³¹	0	2 ²⁰³²

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált polgárháború

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
NATO	nemzetközi szervezet (katonai,	katonai beavatkozás	beavatkozás, bombázás	humanitárius szükségsszerűség	ENSZ BT felhatalmazás	kivétel	elfogadott

²⁰²⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.3367 (China) 21 April 1994. 55. o.

²⁰²⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.3454 (Russia) 8 November 1994. 6-7. o.

²⁰²⁶ Provisional Verbatim Records S/PV.3575 (Russia) 8 September 1995. 2. o.

²⁰²⁷ UNSC Res. 900 (1994) of 4 March 1994; UNSC Res. 913 (1994) of 22 April 1994; UNSC Res. 959 (1994) of 19 November 1994; UNSC Res. 1004 (1995) of 12 July 1995; UNSC Res. 1010 (1995) of 10 August 1995; UNSC Res. 1016 (1995) of 21 September 1995; UNSC Res. 1031 (1995) of 15 December 1995; UNSC Res. 1034 (1995) of 21 December 1995; UNSC Res. 1035 (1995) of 21 December 1995.

²⁰²⁸ Ausztria, Belgium, Zöld-foki Köztársaság, Ecuador, Franciaország, Magyarország, India, Japán, Marokkó, Oroszország, Egyesült Királyság, USA, Venezuela, Zimbabwe.

²⁰²⁹ Kína.

²⁰³⁰ Ausztria, Belgium, Zöld-foki szigetek, Kína, Ecuador, Franciaország, Magyarország, India, Japán, Marokkó, Oroszország, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Venezuela, Zimbabwe.

²⁰³¹ Brazília, Zöld-foki-szigetek, Kína, Dzsibuti, Franciaország, Magyarország, Japán, Marokkó, Új-Zéland, Oroszország, Spanyolország, Egyesült Királyság, USA.

²⁰³² Pakisztán, Venezuela.

	regionális)						
--	-----------------	--	--	--	--	--	--

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A béketeremtés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ vagy más nemzetközi szervezet monopóliuma.

b) A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól. Kivéve egy nemzetközi szervezet kollektív beavatkozását.

Gyakorlat: a NATO az ENSZ BT homályos felhatalmazása és határozatai alapján avatkozott be a belső konfliktusba. A beavatkozásnak hivatalosan tisztán humanitárius célja volt, békefenntartó és békekényszerítő tevékenységet is magában foglalt.

Opinio juris: az *opinio juris* leginkább a BT ülésein hangzott el, ahol gyakorlatilag senki sem vonta kétségbe a NATO-misszió jogszerűségét. A jogszerűség azonban nem a beavatkozás humanitárius jellegéből, hanem a BT felhatalmazásából fakadt. Másrészt a felhatalmazás nem volt egyértelmű és pontos, mivel az államok és regionális megállapodások támogatására szólított fel. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy egyes államok a NATO keretein belül tettek eleget ennek a felkérésnek. Az ENSZ elfogadása és a NATO és a főtitkár közötti együttműködés inkább ennek a valóságnak a tudomásul vétele volt. Az idézett és kiemelt határozatoknak azonban nincs nagy precedensértéke. Homályos és nem kifejezett jellegük nem szolgálhat *opinio juris* alapjául a NATO erő alkalmazásának jogszerűségével kapcsolatban. Ez az *opinio juris* inkább a BT ülésein és az ENSZ-NATO együttműködés tényében van jelen.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/Res/781	100	93	97
S/Res/786	100	100	100
S/Res/836	100	87	94

III. Az ECOWAS beavatkozása Sierra Leonében (1998)

humanitárius beavatkozás/meghívásos beavatkozás/ beavatkozás a BT felhatalmazásával

1. Tények

A belső zavargások és fegyveres harcok már 1991-től kezdődően zajlottak, és ezek a kormány meghívására az ECOWAS beavatkozásához vezettek.²⁰³³ A beavatkozás lezárása után 1996-ban általános választásokat tartottak, amelyeken Ahmed Tejan Kabbah győzött, és ő lett az elnök. Egy katonai klikk azonban nem tudta elfogadni az eredményeket és különösen a lefegyverzésükről szóló megállapodást. 1997. május 25-én a Koroma vezette milícia puccsal megdöntötte a Kabbah-rezsimet.

²⁰³³ Ismail Rashid: The Sierra Leone Civil War and the Remaking of ECOWAS. In Research in Sierra Leone Studies: Weave Vol 1 No 1 (2013) 2. o.

²⁰³⁴ Így Sierra Leonében egy junta vette át a hatalmat, Kabbahnak pedig Guineába kellett száműzetésbe vonulnia. ²⁰³⁵ A válság erőszak nélküli megoldására az ECOWAS diplomáciai eszközökkel és gazdasági nyomással próbálkozott, de sikertelenül. Ezért 1998. február 6-án az ECOWAS katonai beavatkozás mellett döntött az emberi jogok megsértésének megszüntetése és a rend helyreállítása érdekében. ²⁰³⁶ A valódi cél azonban a Kabbah-kormány visszaállítása volt. ²⁰³⁷ 1998 márciusára az ECOWAS-erők felszabadították Freetownt, és a polgári kormány valóban helyreállt. ²⁰³⁸

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A puccsal megbuktatott kormány felkérte a BT-t, hogy üljön össze és vitassa meg a *coup d'état* okozta helyzetet. ²⁰³⁹ A BT felhatalmazta az elnökét, hogy tegyen közzé egy nyilatkozatot, amelyben elítéli a puccsot és az alkotmányos rend helyreállítására szólít fel. ²⁰⁴⁰ Nigéria kifejtette, hogy a konfliktus az szubrégió más államainak biztonságára is hatással van, ezért az ECOWAS célja, hogy "először is a párbeszéd, másodsor a szankciók és az embargó bevezetése, harmadszor pedig az erőszak alkalmazása révén" biztosítsa a demokratikusan megválasztott kormány helyreállítását." ²⁰⁴¹ Nigéria azt is kifejtette, hogy bár aggályok merültek fel az erőszak alkalmazásának bevetésével kapcsolatban, ez egy szükséges elem, mivel még az első két intézkedés (tárgyalások és embargó) is csak "némi katonai erő alkalmazásával" valósítható meg. ²⁰⁴² A BT ülésén egyetlen állam sem vonta kétségbe az erőszak alkalmazásának lehetőségét. Zimbabwe még az OAU nevében is kifejezte, hogy támogatja a kezdeményezést. ²⁰⁴³ Az elnöki nyilatkozatában a BT kifejezetten áldását adta az ECOWAS tervére, amely magában foglalja az erőszak alkalmazásának lehetőségét, határozottan támogatva az OAU azon döntését, hogy

az ECOWAS vezetőihez [...] forduljon, hogy segítsenek Sierra Leone népének az ország alkotmányos rendjének helyreállításában, és amely hangsúlyozta az abidjani megállapodás végrehajtásának elengedhetetlen szükségességét, amely továbbra is a béke, a stabilitás és a megbékélés életképes keretét jelenti Sierra Leonében". ²⁰⁴⁴

²⁰³⁴ Cf.: Ebenezer Amanor-Lartey: A Historical Overview of Ecowas Intervention in Sub-Regional Conflicts: The Case Of Sierra Leone. In Somaliland Journal of African Studies. Volume 1. (2015)

²⁰³⁵ Karsten Nowrot, Emily W. Schebacker: The Use of Force to Restore Democracy: International Legal Implications of the ECOWAS Intervention in Sierra Leone. In American University of International Law Review 14, no. 2 (1998) 327. o.

²⁰³⁶ Lee F. Berger: State Practice Evidence of the Humanitarian Intervention Doctrine: The ECOWAS Intervention in Sierra Leone. In Indiana International & Comparative Law Review vol. 11, no. 3 (2001) 620-2. o.

²⁰³⁷ John L. Hirsch: War In Sierra Leone. In In Survival, Vol. 43. No. 3 (2001) 151. o.

²⁰³⁸ Peter A. Dumbuya: ECOWAS Military Intervention in Sierra Leone: Anglophone-Francophone Bipolarity or Multipolarity? In Journal of Third World Studies, FALL, 2008, Vol. 25, No. 2, 98. o.

²⁰³⁹ Provisional Verbatim Records S/PV.3781 of 27 May 1997.

²⁰⁴⁰ Statement by the President of the Security Council. S/PRST/1997/29 of 27 May 1997.

²⁰⁴¹ Provisional Verbatim Records S/PV.3797 (Nigeria) 11 July 1997. 3-4. o.

²⁰⁴² Ibid. 4. o.

²⁰⁴³ Ibid. (Zimbabwe) 5. o.

²⁰⁴⁴ Statement by the President of the Security Council. S/PRST/1997/36 of 11 July 1997. 1. o.

Nyilvánvaló, hogy a nemzetközi közösség elégedetten hagyta, hogy az afrikai államok foglalkozzanak az afrikai kérdéssel. Érdekes módon a hidegháború idején a hasonló vagy még kevésbé jelentős események mindig rendkívül heves vitákat és masszív reakciókat váltottak ki a BT-ben. Most, amikor nem volt különösebb érdek, a nagyhatalmak és szövetségeseik a BT-ben egyszerűen elfogadták egy kezdetben gazdasági szubregionális szervezet fegyveres beavatkozását egy másik állam belső ügyébe. A BT-ben Sierra Leonét a megbuktatott polgári kormány képviselte. A képviselő kétségét fejezte ki, hogy a tárgyalások és a szankciók önmagukban képesek lennének-e meggyőzni a katonai juntát a hatalomról való lemondásra.²⁰⁴⁵ Ugyanezen az ülésen Nigéria is kifejezte, hogy már az első lépések is sikertelenek voltak, ezért szankciókhoz és embargókhoz kell folyamodni.²⁰⁴⁶ Franciaország kifejtette, hogy az ECOWAS-t embargó bevezetésére felhatalmazó tervezetnek humanitárius célja van, valamint a demokrácia helyreállítása.²⁰⁴⁷ Az Egyesült Királyság azt állította, hogy a határozattervezet "gyakorlati támogatást nyújt az ECOWAS számára".²⁰⁴⁸ Oroszország azt állította, hogy

a béke és a biztonság fenntartásának az Egyesült Nemzetek Alapokmányán kell alapulnia, és a regionális szervezetek a Biztonsági Tanács felhatalmazása nélkül nem hozhatnak végrehajtási intézkedéseket. A határozattervezet megerősíti a nemzetközi közösség készségét arra, hogy aktívan támogassa az ECOWAS erőfeszítéseit a Sierra Leone-i válság békés rendezésére, többek között az összes féllel folytatott tárgyalások révén.²⁰⁴⁹

Ez ismét azt a következtetést támasztja alá, hogy a BT abban az általános felfogásban járt el, hogy felhatalmazást ad a szubregionális szervezetnek a nemzetközi béke és biztonság érvényesítésére. Ugyanakkor az is nyilvánvaló volt, hogy a fő cél valóban az előző rezsim visszaállítása volt. Az USA még azt is kifejezte, hogy a határozattervezet határozottan támogatja, "világossá teszi, hogy a Sierra Leonében lévő illegális katonai rezsimnek le kell mondania".²⁰⁵⁰ A katonai beavatkozás jogalapjaként is széles körben használt határozatot egyhangúlag fogadták el. A határozat követelte, hogy a junta adja át a hatalmat a megválasztott kormánynak, fegyverembargót vezetett be, és felhatalmazta az ECOWAS-t a határozat végrehajtására.²⁰⁵¹

Az ECOWAS határozata az erőszak tényleges bevetéséről már 1998 februárjának elején megszületett. Anélkül, hogy kifejezetten a katonai beavatkozásra vonatkozna, a BT elismerte

a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOWAS) a válság békés rendezésében játszott fontos szerepét. A Biztonsági Tanács arra ösztönzi az ECOWAS katonai megfigyelőcsoportját (ECOMOG), hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányának vonatkozó rendelkezéseivel összhangban folytassa a Sierra Leone-i béke és stabilitás előmozdítására irányuló erőfeszítéseit. Hangsúlyozza, hogy szoros együttműködésre van szükség Sierra Leone törvényes kormánya, az ECOWAS, és különösen annak Sierra Leonéval foglalkozó öt külügyminiszterből álló bizottsága, az ECOMOG parancsnokai, a főtitkár különmegbízottja és annak személyzete, az ENSZ ügynökségei és az érintett nemzetközi szervezetek között

²⁰⁴⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.3822 (Sierra Leone) 8 October 1997. 3. o.

²⁰⁴⁶ Ibid. (Nigeria) 4. o.

²⁰⁴⁷ Ibid. (France) 6. o.

²⁰⁴⁸ Ibid. (UK) 7. o.

²⁰⁴⁹ Ibid. (Russia) 9. o.

²⁰⁵⁰ Ibid. (US) 16. o.

²⁰⁵¹ UNSC Res. 1132 (1997) of 8 October 1997.

munkájuk során, és különösen a Sierra Leonében lévő összes harcos lefegyverzésére, leszerelésére és a polgári életbe való visszailleszkedésére vonatkozó terv kidolgozásában.²⁰⁵²

Mivel ez a nyilatkozat a beavatkozás megkezdése után készült, szerény megfogalmazása még mindig azt jelzi, hogy a BT legalább hallgatólagosan engedélyezte vagy jóváhagyta az ECOWAS által alkalmazott erőszakot. 1998 márciusában Sierra Leone arról számolt be, hogy az ECOWAS erői eltávolították a juntát, és helyreállt a demokratikus kormány.²⁰⁵³ Ennek megfelelően a BT határozatot fogadott el, amelyben üdvözölte az elnök visszatérését, és megszüntette az embargót.²⁰⁵⁴ Az ECOWAS-t nem említették, de a következő határozat egyértelműen elismeréssel szövegezte "a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségéről (ECOWAS) és annak Sierra Leonében állomásozó katonai megfigyelőcsoportjáról (ECOMOG), amiért fontos szerepet játszanak a béke és biztonság helyreállításával kapcsolatos célkitűzések támogatásában".²⁰⁵⁵ A beavatkozás még mindig nem aratott teljes sikert, a polgárháború még mindig tartott, a lázadók továbbra is elutasították a lefegyverzést. Az ECOWAS katonai szerepvállalását azonban soha nem kérdőjelezték meg. Sőt, a BT kifejezte, hogy

elítéli, hogy Sierra Leone törvényes kormányának fennhatósága ellen továbbra is ellenállnak, és felszólít minden lázadót, hogy hagyjon fel az ellenállással, tegye le a fegyvert, és azonnal adja meg magát a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS) katonai megfigyelőcsoportja (ECOMOG) erőinek. Ismételten elismerését fejezi ki az ECOWAS-nak és az ECOMOG-nak a Sierra Leone-i béke és biztonság helyreállításában játszott fontos szerepükért. A Tanács ismételten felszólítja az államokat, hogy nyújtsanak technikai és logisztikai támogatást az ECOMOG-nak, hogy továbbra is fokozhassa békefenntartó szerepének ellátására való képességét, és hozzájáruljon a Sierra Leone népe ellen elkövetett atrocitások megszüntetéséhez.²⁰⁵⁶

Ez a megfogalmazás is egyértelműen jelzi, hogy a BT teljesen jogszerűnek tartotta az ECOWAS katonai szerepvállalását a Sierra Leone-i polgárháborúban. Máskülönben nem kérték volna együttműködést, és természetesen nem utasították volna a lázadókat, hogy tegyék le a fegyvert az ECOWAS-erőkkel szemben. Ezt megerősítette a Sierra Leonében lévő nem kormányzati erők (azaz a lázadók) elleni szankciókat megállapító határozat, ami egyben azt is fenntartva, hogy ezek a szankciók "nem vonatkoznak a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOMOG) vagy az Egyesült Nemzetek Szervezetének katonai megfigyelőcsoportja által Sierra Leonében történő kizárólagos használatra szánt fegyverek és kapcsolódó eszközök eladására vagy szállítására".²⁰⁵⁷ Ez is azt bizonyítja, hogy a BT elismerte az ECOWAS beavatkozását a kormány oldalán.

A konfliktus folytatódott, az ENSZ létrehozta az ENSZ megfigyelő misszióját Sierra Leonében,²⁰⁵⁸ ami később brit beavatkozáshoz is vezetett.²⁰⁵⁹ Ezen rész szempontjából azonban a következő események már lényegtelenek.

²⁰⁵² Statement by the President of the Security Council. S/PRST/1998/5 26 February 1998. 2. o.

²⁰⁵³ Letter dated 9 March 1998 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Sierra Leone to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/1998/215.

²⁰⁵⁴ UNSC Res. 1156 (1998) of 16 March 1998.

²⁰⁵⁵ UNSC Res. 1162 (1998) of 17 April 1998.

²⁰⁵⁶ Statement by the President of the Security Council. S/PRST/1998/13 20 May 1998

²⁰⁵⁷ UNSC Res. 1171 (1998) of 5 June 1998 para. 5.

²⁰⁵⁸ UNSC Res. 1181 (1998) of 13 July 1998. para. 6.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
S/Res/1132	felhatalmazza az ECOWAS-t, hogy embargót vezessen be	15 ²⁰⁶⁰	0	0
S/Res/1162	elismerését fejezi ki az ECOWAS-nak a kormány helyreállításában játszott szerepéért	15 ²⁰⁶¹	0	0
S/Res/1171	impliciten jóváhagyta az ECOWAS részvételét a polgárháborúban a kormány oldalán.	15 ²⁰⁶²	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
ECOWAS	nemzetközi szervezet (szubregionális)	katonai beavatkozás a <i>de jure</i> kormány helyreállítása érdekében	invázió	a törvényes, demokratikus megválasztott kormányt helyre kell állítani, az emberi jogok tömeges megsértése	meghívás, humanitárius beavatkozás	igazolás	elfogadva

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- A beavatkozás a polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.
- A békekikényszerítés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ vagy más nemzetközi szervezet monopóliuma.

²⁰⁵⁹ Cf.: Larry J. Woods, Timothy R. Reese: Military Interventions in Sierra Leone: Lessons from a Failed State. The Long War Series Occasional Paper 28, Combat Studies Institute Press, US Army Combined Arms Center 2008.

²⁰⁶⁰ Chile, Kína, Costa Rica, Egyiptom, Franciaország, Bissau-Guinea, Japán, Kenya, Lengyelország, Portugália, Koreai Köztársaság, Oroszország, Svédország, Egyesült Királyság, USA.

²⁰⁶¹ Bahrein, Brazília, Kína, Costa Rica, Franciaország, Gabon, Gambia, Japán, Kenya, Portugália, Oroszország, Svédország, Szlovénia, Egyesült Királyság, USA.

²⁰⁶² Bahrein, Brazília, Kína, Costa Rica, Franciaország, Gabon, Gambia, Japán, Kenya, Portugália, Oroszország, Svédország, Szlovénia, Egyesült Királyság, USA.

c) A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól.

Gyakorlat: Az ECOWAS-államok úgy döntöttek, hogy a demokratikus/alkotmányos rend helyreállítása érdekében katonai segítséget nyújtanak Sierra Leonében egy államcsíny után, a terület egyetlen része felett sem gyakorol tényleges ellenőrzést a száműzetésben lévő *de jure* kormány beleegyezésével. Bár a humanitárius kérdéseket is hangsúlyozták, a nem titkolt cél a kormány helyreállítása volt. Úgy tűnik, hogy a törvényes, de megbuktatott kormány beleegyezése és a kollektív jelleg fontos szerepet játszott a művelet igazolásában.

Opinio juris kifejezett: a nehézség, az, hogy az *opinio juris* nem fejeződött ki megfelelően, főként az BT vagy a KGY lakonikus hozzáállása miatt. A BT határozatokat és elnöki nyilatkozatokat fogadott el. A konfliktus kezelése azonban végső soron az ECOWAS-ra maradt. A kidolgozott vélemények hiánya rendkívüli nehézséget jelent a precedens jogi értékének megítélésében. Egyértelmű nézetek hiányában, az ECOWAS egyértelműen meghatározott indoklásának és az ENSZ jóváhagyásának egyértelműen leírt indoklásának hiányában szinte lehetetlen eldönteni, hogy a jóváhagyás felmentés volt-e (elfogadva, mivel a demokrácia helyreállítását célozta), igazolás (a jóváhagyást a *de jure* kormány beleegyezése és felkérése alapján adták meg) vagy kivétel (a jóváhagyást azért adták meg, mert a szubregionális testület a *post facto* értékeléssel teljesítette a BT felelősségét a béke és biztonság fenntartásában). Az ENSZ-ben a jogi értékelés teljes hiánya és a korábbi gyakorlat miatt úgy tűnik, hogy amiről itt szó van, az vagy felmentés, vagy igazolás. Itt is inkább az utóbbi tűnik megalapozottnak a legitimnek tekintett kormány beleegyezése miatt.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/Res/1132	100	100	100
S/Res/1162	100	100	100
S/Res/1171	100	100	100

IV. A második kongói háborúba való beavatkozás (1998-2002)

meghívásos beavatkozás a polgárháborúba/ önvédelemként történő beavatkozás

1. Tények

A második kongói háború előzménye a ruandai népirtás volt, amelynek az Uganda által támogatott Ruandai Hazafias Front vetett véget. A *génocidaires*, tehát a megbuktatott klikk Zaire-be menekült, és Mobutu Sese Seko elnök támogatásával támadásokat hajtott végre Ruanda ellen. Ez váltotta ki az első kongói háborút.²⁰⁶³ A háború akkor ért véget, amikor Laurent-Désiré Kabila 1997 májusában elnök lett.²⁰⁶⁴ Zaire megváltoztatta nevét Kongói Demokratikus Köztársaságra (KDK). De nem ez volt az egyetlen változás. Kabila elnököt eredetileg Ruanda és Uganda támogatta, a ruandai erők még mindig jelen voltak a KDK-ban. Kabila elnök azonban megpróbálta elvágni a tusziktól való függőségi kötelekeket, más szövetségeseket keresett, és végül követelte a ruandai erők kivonását.²⁰⁶⁵ A KDK,

²⁰⁶³ Henning Tamm: In the Balance: External troop support and rebel fragmentation in the Second Congo War. In Journal of Strategic Studies. Vol. 45. No. 4. (2022) 644. o.

²⁰⁶⁴ Filip Reyntjens: Briefing: The Democratic Republic of Congo, from Kabila to Kabila. In African Affairs , Apr., 2001, Vol. 100, No. 399 (Apr., 2001) 311. o.

²⁰⁶⁵ Christopher Williams: Explaining the Great Ear in Africa: How Conflict in the Congo Became a Continental Crisis. In Fletcher Forum of World Affairs Vol. 37, no. 2 (Summer 2013) 88-9. o.

Ruanda, Uganda és Burundi közötti biztonsági megállapodás ellenére ezek az államok úgy ítélték meg, hogy a még mindig jelenlevő polgárháború hatalmas biztonsági fenyegetést jelent országaikra nézve, mivel a határokat a hadviselő felek nem tartották tiszteletben.²⁰⁶⁶ 1998 augusztusában Ruanda, Uganda és Burundi azt állította, hogy a KDK nem képes kezelni a biztonsági aggályait, és csapataikat a Kabila-kormány elleni lázadók támogatására indították.²⁰⁶⁷ A Kabila-rezsim támogatására Angola, Zimbabwe és Namíbia is küldött csapatokat. Csád és Szudán szintén haderővel támogatta Kabilát, azonban korlátozottabb mértékben.²⁰⁶⁸ 1999 júliusában a KDK, Angola, Zimbabwe, Namíbia, Ruanda és Uganda tűzszünetet kötött, amelyet Lusakában írtak alá.²⁰⁶⁹ A külföldi csapatok kivonásának elrendelése mellett a békemegállapodás az ENSZ-t is felszólította, hogy a BT megbízásából és az OAU-val együttműködve küldjön békefenntartó erőket.²⁰⁷⁰ A ruandai és ugandai erők azonban csak 2002 végén, Kabila meggyilkolása és egy együttműködőbb rezsim felállítása után hagyták el a KDK-t.²⁰⁷¹

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT furcsa módját választotta annak, hogy kifejezze véleményét a kongói háborúról. Határozat helyett a BT felhatalmazta elnökét, hogy közzé tegyen egy olyan tartalmú nyilatkozatot, amely általában kötelező érvényű határozat formájában jelenik meg. A helyzet miatti szokásos mély aggodalom mellett a nyilatkozat azonnali tűzszünetre szólított fel, és a következőket tűzte ki feladatul:

az összes külföldi haderő rendezett kivonása, a Kongói Demokratikus Köztársaság nemzetközi határai mentén a biztonságot szolgáló intézkedések, a Kongói Demokratikus Köztársaság kormánya fennhatóságának helyreállítása az ország egész területe felett, valamint egy olyan átfogó nemzeti megbékélési folyamat elindítása a Kongói Demokratikus Köztársaságban, amely etnikai származásra való tekintet nélkül teljes mértékben tiszteletben tartja mindenki egyenlőségét és jogait, valamint egy olyan politikai folyamat elindítása, amely demokratikus, szabad és tisztességes választások mielőbbi megtartásához vezet.²⁰⁷²

A nyilatkozat azonban nem említett kifejezetten egyetlen államot sem, sőt, még a lehető legsemlegesebb megfogalmazást is tartalmazta, amit csak el lehet képzelni:

²⁰⁶⁶ Filip Reyntjens: Briefing: The Second Congo War: More than a Remake. In *African Affairs*, Apr., 1999, Vol. 98, No. 391 (Apr., 1999) 243. o.

²⁰⁶⁷ Denis M. Tull: Peacekeeping in the Democratic Republic of Congo: Waging Peace and Fighting War. In *International Peacekeeping*, Vol.16, No.2, April 2009. 216. o.

²⁰⁶⁸ Herbert F. Weiss: War and Peace in the Democratic Republic of the Congo. In *Current African Issues* No 22. (2000) 14. o.

²⁰⁶⁹ Bruce Baker: Going to war democratically: The case of the second Congo war (1998–2000). In *Contemporary Politics* Vo. 6, No. 3. (2000) 279. o.

²⁰⁷⁰ Lusaka Peace Accord of 10 July 1999. Art. III. para. 11. (a). As Annex in Letter dated 23 July 1999 from the Permanent Representative of Zambia to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/1999/815 23 July 1999.

²⁰⁷¹ Denis M. Tull: Peacekeeping in the Democratic Republic of Congo: Waging Peace and Fighting War. In *International Peacekeeping*, Vol.16, No.2, April 2009. 216. o.

²⁰⁷² Statement by the President of the Security Council S/PRST/1998/36 11 December 1998.

A Biztonsági Tanács újólaj megerősíti a Kongói Demokratikus Köztársaság és a régió más államai területi integritásának, politikai függetlenségének és nemzeti szuverenitásának tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségét, beleértve azt a kötelezettséget, hogy tartózkodni kell az erőnek bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni, vagy az Egyesült Nemzetek céljaival összeegyeztethetetlen módon történő alkalmazásától vagy az azzal való fenyegetéstől. Megerősíti továbbá, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban minden államnak tartózkodnia kell a másik állam belügyeibe való beavatkozástól.²⁰⁷³

Gyakorlatilag a konfliktusban érintett valamennyi fél számára biztosított muníciót a nyilatkozat. De eddig a pontig nem tartottak nyílt vitát a BT-ben, ezért a KDK kérte a BT elnökét, hogy szervezzen egyet.²⁰⁷⁴ Az 1999. márciusi ülésen a KDK Ugandát, Ruandát és Burundit nevezte meg agresszornak.²⁰⁷⁵ A képviselő azt is kifejezte, hogy egy pusztá BT elnöki nyilatkozat nem tudja megoldani a válságot, követelte, hogy a BT állapítsa meg, hogy a KDK fegyveres agresszió áldozata a 3314 (XXIX) határozat szerint, és azt is elvárta, hogy a tagok ítéljék el az agressziót és szólítsák fel a külföldi csapatok kivonására. Végül az ENSZ-erők bevetését kérték.²⁰⁷⁶ Namibia kijelentette, hogy az Angolával és Zimbabwéval való beavatkozást a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség 1995-ös határozata indokolja, amely szerint kollektív fellépést kell tenni a tagállamok törvényes kormányainak katonai eszközökkel történő megváltoztatására irányuló kísérletek esetén. Namibia emlékeztetett a KDK elnökének és kormányának meghívására is.²⁰⁷⁷ Brazília elismerte "a külföldi invázió által fenyegetett államnak azt a jogát, hogy külső segítséget kérjen". Brazília azt is követelte, hogy a hivatlan beavatkozást meg kell szüntetni.²⁰⁷⁸ Ezt implicite Malajzia is fenntartotta.²⁰⁷⁹ Franciaország szintén a KDK belügyeibe való beavatkozás azonnali beszüntetését követelte.²⁰⁸⁰ Oroszország hasonlóképpen a külföldi csapatok kivonását követelte.²⁰⁸¹ Alapvetően azonban az államok csak a szokásos jelszavakat dobták be, anélkül, hogy konkrét résztvevőket neveztek volna meg, vagy egyértelmű álláspontot foglaltak volna el. A vitát folytatva Szudán az "agresszió erőire" hivatkozott, de nem nevezett meg egyetlen államot sem.²⁰⁸² Ruanda azt állította, hogy a KDK támogatta és üdvözölte a *génocidaires-t*, és a nem állami erők népiertó támadásokat hajtottak végre Ruanda szuverenitása ellen, valamint Uganda ellen is.²⁰⁸³ "Az aggodalmak, amelyeket Ruanda ebben a nyilatkozatban a Tanács elé terjesztett, a Kongói Demokratikus Köztársaság Ruanda elleni agressziójából erednek" - jelentette ki a képviselő.²⁰⁸⁴ Mindazonáltal sem az önvédelemre nem hivatkoztak, sem Ruanda tényleges érintettségét nem ismerték el. Uganda pontosabban érvelt:

²⁰⁷³ Ibid.

²⁰⁷⁴ Letter dated 4 March 1999 from the Permanent Representative of the Democratic Republic of the Congo to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/1999/278.

²⁰⁷⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.3987 (DRC) 19 March 1999. 4. o.

²⁰⁷⁶ Ibid. 5. o.

²⁰⁷⁷ Ibid. (Namibia) 9. o.

²⁰⁷⁸ Ibid. (Brazil) 11. o.

²⁰⁷⁹ Ibid. (Malaysia) 19. o.

²⁰⁸⁰ Ibid. (France) 12. o.

²⁰⁸¹ Ibid. (Russia) 21. o.

²⁰⁸² Provisional Verbatim Records S/PV.3987 (Resumption 1) (Sudan) 19 March 1999. 4. o.

²⁰⁸³ Ibid. (Rwanda) 5. o.

²⁰⁸⁴ Ibid. 6. o.

A két kormány 1998. április 24-én aláírta az erről szóló jegyzőkönyvet. Uganda a Kabila-kormány meghívására és a Kabila-kormány és köztünk létrejött külön írásbeli megállapodás alapján 1998. április 27-én két zászlóaljnyi katonát telepített. Időközben a belpolitikai ellentmondások miatt 1998. augusztus 2-án kitört a lázadás. Kabila elnök reakciója az volt, hogy külföldi katonai segítséget kért. Ezt Zimbabwe, Angola és Namíbia adta meg, amelyek egyoldalú katonai beavatkozás mellett döntöttek ahelyett, hogy megvárták volna a regionális, összehangolt megközelítést, ahogyan azt eredetileg Museveni elnök javasolta az előző két csúcstalálkozón. A beavatkozásra azzal az ürüggyel került sor, hogy a Kongói Demokratikus Köztársaságot Uganda és Ruanda megszállta. Szeretném tájékoztatni a testületet, hogy Ugandának akkoriban csak az általam korábban említett két zászlóalj volt Kongóban. Míg Uganda elsősorban az ugandai lázadó csoportok Kongói Demokratikus Köztársaságban folytatott tevékenységei miatt aggódott, Zimbabwe, Angola, Namíbia és később Csád és Szudán beavatkozása új dimenziót hozott a konfliktusba. Az Uganda fokozott destabilizációjának vélt fenyegetése ellen, különösen Szudán által, amely a kongói területeket használta, ahogyan azt már számos korábbi alkalommal tette, Uganda további erőket vetett be. Kénytelen voltam ezt a pontosítást megtenni a ma reggel elhangzott néhány nyilatkozat fényében. Ami tehát minket illet, a kongói konfliktus külső dimenzióját, mind Uganda, mind - mint tudom - Ruanda esetében a Kongóból kiinduló, az említett országokkal szemben ellenséges tevékenységek váltották ki. Uganda és Ruanda önvédelemből cselekedett.²⁰⁸⁵

Összefoglalva, a KDK az ugandai hadsereg segítségét kérte és kapta, majd kitört a polgárháború, Kabila más külföldi támogatást részesített előnyben. Uganda azonban fenntartotta, hogy Namíbia, Angola és Zimbabwe beavatkozása egyoldalú volt, és nem említette Kabila beleegyezését. A ruandai narratívát követve Uganda is azt állította, hogy a népi erő a KDK kormányának támogatásával szállták meg Ruandát és Ugandát, ezért Kongó megsértette szuverenitásukat. Ahogy a válság eszkalálódott, a Ruanda és Uganda elleni állítólagos ellenségeskedésre válaszul ezek az államok önvédelemből cselekedtek. Érdekes módon a vita meglehetősen civilizáltan zajlott, és még a konfliktusban álló államok is tisztelettel és visszafogottan bántak egymással. Az egyik élénk kivétel ez alól Zimbabwe képviselője volt. A képviselő összehasonlítást tett a megszálló államok (Ruanda és Uganda) és Hitler között.²⁰⁸⁶ Zimbabwe azt állította, hogy ezek az államok életteret (*Lebensraum*) akarnak szerezni és aranygyémántokat akarnak kicsempészni Kongóból. Zimbabwe is az önvédelmet jelölte meg a beavatkozás jogalapjaként:

Zimbabwe - Angolával, Namíbiával és Csáddal együtt - a Kongói Demokratikus Köztársaság törvényes kormányának segélyhívására reagálva most segítséget nyújt az országnak területi integritásának és nemzeti szuverenitásának fenntartásában. A Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC) szövetséges erőinek beavatkozását az ENSZ Alapokmányának 51. cikkével összhangban az egyéni vagy kollektív önvédelemhez való jog biztosítja.²⁰⁸⁷

Burundi hallgatott a saját részvételéről, és csak hosszú, semmitmondó mantrákat mondott a szokásos sablonfrázisokkal, amelyek gyakorlatilag semmit sem mondtak.²⁰⁸⁸

²⁰⁸⁵ Ibid. (Uganda) 10. o.

²⁰⁸⁶ Ibid. (Zimbabwe) 16. o.

²⁰⁸⁷ Ibid. 17. o.

²⁰⁸⁸ Ibid. (Burundi) 19-20. o.

A BT végül egyhangúlag és vita nélkül elfogadott egy határozatot.²⁰⁸⁹ A határozat kifejezte a BT elkötelezettségét a KDK és a régió összes többi államának szuverenitása és területi integritása megőrzése mellett. Mindazonáltal a preambulum emlékeztetett az egyéni és kollektív önvédelem eredendő jogára.²⁰⁹⁰ A határozat rendelkező részében azt is kimondta, hogy a BT

Megerősíti valamennyi állam azon kötelezettségét, hogy tiszteletben tartsák a Kongói Demokratikus Köztársaság és a régió más államai területi integritását, politikai függetlenségét és nemzeti szuverenitását, beleértve azt a kötelezettséget, hogy tartózkodjanak bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni, illetve az Egyesült Nemzetek céljaival összeegyeztethetetlen módon történő erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától, és megerősíti továbbá, hogy valamennyi államnak tartózkodnia kell egymás belügyeibe való beavatkozástól, az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban.²⁰⁹¹

A határozat elítélte a külföldi csapatok jelenlétét a KDK-ban, ami nem egyeztethető össze az Alapokmány elveivel, és felszólította "ezeket az államokat, hogy vessenek véget e hivatlan erők jelenlétének, és tegyenek azonnali lépéseket ennek érdekében".²⁰⁹² A 8. paragrafus elítélte "valamennyi fegyveres csoport, köztük a volt ruandai fegyveres erők, az Interahamwe és mások folyamatos tevékenységét és támogatását a Kongói Demokratikus Köztársaságban".²⁰⁹³

A határozat nem túl egyenes dokumentum. Ráadásul nem volt vita, amely megvilágította volna a megfogalmazás mögött meghúzódó nézeteket. A kontextuális értelmezés azonban feltárja az abban kifejezett *opinio juris*-t. Bár a preambulum önvédelemről beszél anélkül, hogy egyértelművé tenné, hogy ez a kormánypárti beavatkozók megerősítése, akik kollektív önvédelemre hivatkoztak, vagy a kormányellenes beavatkozók megerősítése, akik Uganda önvédelmi érvelését erősítik meg. Az (1) bekezdés szintén óvatosan egyensúlyoz és tág értelmezést enged meg. A be nem avatkozás, a területi integritás tiszteletben tartása és az erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától való tartózkodás a KDK-val és a régió összes többi államával szemben azt a következtetést is lehetővé teszi, hogy a kormányellenes beavatkozók biztonsági aggályait elismerték, és a KDK területükre való behatolással kapcsolatos követeléseiket elfogadták. A rendelkező rész későbbi bekezdései azonban lehetővé teszik, hogy átlássunk a politikailag kiegyensúlyozott megfogalmazáson, és megragadjuk az implicit jogi értékelést. A 2. bekezdés egyértelműen csak a *hivatlan* külföldi csapatok kivonására szólít fel a KDK-ból. Ez azt jelzi, hogy jelenlétük jogellenes, míg a kormánypárti intervenciók erők a KDK kormányának meghívása alapján jogszerűen vannak jelen. A 8. paragrafus alátámasztja ezt az értelmezést, mivel a lázadó csoportok támogatásának leállítását követeli. Összefoglalva, a politikailag óvatos és kiegyensúlyozott megfogalmazás ellenére, s annak ellenére, hogy Ruandát, Ugandát és Burundit nem szólítja meg közvetlenül, a BT határozata egyértelműen kifejezi, vagy inkább határozottan utal arra, hogy ezek az államok megsértik a nemzetközi jogot és az ENSZ Alapokmányának elveit.

Augusztusban a BT egy másik határozatot fogadott el, amelyben üdvözölte a lusakai tűzszüneti megállapodás aláírását, de nem említette ismét a külföldi csapatokat. A BT egyúttal létrehozta az

²⁰⁸⁹ Provisional Verbatim Records S/PV.3993 of 9 April 1999.

²⁰⁹⁰ UNSC Res. 1234 (1999) of 9 April 1999. Preamble.

²⁰⁹¹ Ibid. para. 1.

²⁰⁹² Ibid. para. 2.

²⁰⁹³ Ibid. para. 8.

ENSZ katonai összekötőjét a KDK-ban. ²⁰⁹⁴ November végén a BT létrehozta az ENSZ békefenntartó feladatokat ellátó katonai megfigyelőcsoportját. ²⁰⁹⁵ A lusakai tűzszünetet azonban nem sikerült teljes mértékben végrehajtani, és annak megsértése általános gyakorlat volt. A harcok olyan hevesek maradtak, hogy végül még a ruandai és az ugandai erők is egymás ellen harcoltak a KDK-ban Kisanganiban környékén. ²⁰⁹⁶ Az elnöki nyilatkozatában a BT elítélte az atrocitásokat, és úgy ítélte meg, hogy azok veszélyeztetik a lusakai tűzszüneti megállapodást, ezért azokat azonnal be kell szüntetni. ²⁰⁹⁷ Uganda nem tagadta a "sajnálatos fejleményt", és örömmel jelentette a BT felé, hogy "a harcok azóta megszűntek". ²⁰⁹⁸ Mindazonáltal a kisangani összecsapások nem kapcsolódtak szigorúan az agresszió kérdéséhez. Természetesen sajnálatukat fejezték ki, de az USA kifejezte, hogy bár erre nincs mentség,

a Kisanganiban egymás ellen harcoló erők kivonásának előtérbe helyezése semmiképpen sem csökkenti a Biztonsági Tanács régóta fennálló, határozatokban rögzített felhívását, amely az összes - ismétlem, az összes - külföldi erő kivonására szólít fel. ²⁰⁹⁹

Ez azt jelentette, hogy az USA és sok más állam nem tett egyértelmű különbséget a külföldi csapatok jelenléte között, függetlenül attól, hogy meghívták-e őket vagy sem. Ez még nyilvánvalóbb volt, amikor az USA képviselője azt állította:

[...] ne hagyjuk, hogy ez a vita elvonatkoztasson attól a jogos szükséglettől, hogy figyelembe vegyük Ruanda és Uganda biztonsági aggályait. Ezek jogosak - bár a Kisanganiban kirobbanó harcok, amelyeknek semmi közük ezekhez az igényekhez, rendkívül sajnálatosak voltak. ²¹⁰⁰

Egy nappal később Uganda arról is beszámolt, hogy a lusakai tűzszüneti megállapodás végrehajtásával foglalkozó politikai bizottság nyilatkozatot fogadott el, amelyben "Ruanda és Uganda képviselői megerősítették, hogy a harcok megszűntek, és hogy 2000. június 16-i, pénteki hatállyal megkezdődött erők kivonása Kisanganiból". ²¹⁰¹ Ennek ellenére a BT szokatlanul erős megfogalmazású határozatot fogadott el. a BT kifejezte

felháborodását az ugandai és ruandai erők között Kisanganiban (Kongói Demokratikus Köztársaság) 2000. június 5-én kiújult harcok miatt, valamint amiatt, hogy Uganda és Ruanda nem teljesítette a 2000. május 8-i és 2000. május 15-i közös nyilatkozatában (S/2000/445) tett, az ellenségeskedések beszüntetésére és Kisanganiból való kivonulásra vonatkozó kötelezettségvállalását, és [sajnálatát fejezte ki] a polgári életek elvesztése, a polgári lakosságot fenyegető veszély és a vagyoni károk miatt, amelyeket Uganda és Ruanda erői okoztak a kongói lakosságnak. ²¹⁰²

²⁰⁹⁴ UNSC Res. 1258 (1999) of 6 August 1999.

²⁰⁹⁵ UNSC Res. 1279 (1999) of 30 November 1999.

²⁰⁹⁶ Cf. Richard Kadiebwé : La guerre des six jours à Kisangani : Leçons géopolitiques et géostratégiques. Paris : L'Harmattan, Géopolitique mondiale (2000).

²⁰⁹⁷ Statement by the President of the Security Council of 5 May 2000. S/PRST/2000/15.

²⁰⁹⁸ Provisional Verbatim Records S/PV.4156 (Uganda) 15 June 2000. 6. o.

²⁰⁹⁹ Ibid. (US) 8. o.

²¹⁰⁰ Ibid.

²¹⁰¹ Provisional Verbatim Records S/PV.4259 (Uganda) 16 June 2000. 2. o.

²¹⁰² UNSC Res. 1304 (2000) of 16 June 2000. Preamble.

Az operatív rész az *opinio juris* szempontjából is döntően értékes felismeréseket tartalmaz, amelyek túlmutatnak a kisangani konfliktuson, és világosabb jogi értékelést tartalmaznak a ruandai és ugandai művelet egészére vonatkozóan a KDK-ban. Ezért a jobb megértés és elemzés érdekében érdemes a rendelkező rész vonatkozó bekezdéseit itt reprodukálni.

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VII. fejezete alapján,

2. Ismételten fenntartás nélkül elítéli az ugandai és ruandai erők között Kisanganiban zajló, a Kongói Demokratikus Köztársaság szuverenitását és területi integritását sértő harcokat, és követeli, hogy ezek az erők és a velük szövetséges erők hagyjanak fel a további harcokkal;

3. Követeli, hogy az ugandai és ruandai erők, valamint a kongói fegyveres ellenzék és más fegyveres csoportok erői azonnal és teljes mértékben vonuljanak ki Kisanganiból, és felszólítja a tűzszüneti megállapodás valamennyi felét, hogy tartsák tiszteletben a város és környéke demilitarizálását;

4. Továbbá követeli:

(a) hogy Uganda és Ruanda, amelyek megsértették a Kongói Demokratikus Köztársaság szuverenitását és területi integritását, a tűzszüneti megállapodásban és a 2000. április 8-i kampalai kivonulási tervben foglalt ütemtervnek megfelelően haladéktalanul vonják ki minden haderejüket a Kongói Demokratikus Köztársaság területéről;

(b) az ugandai és ruandai erők által befejezett minden egyes kivonási szakaszra a többi fél ugyanezen ütemtervnek megfelelően viszonzza a kivonulást;

(c) hogy a Kongói Demokratikus Köztársaság területén minden egyéb közvetlen és közvetett külföldi katonai jelenlétet és tevékenységet a tűzszüneti megállapodás rendelkezéseivel összhangban szüntessenek meg;

14. Kifejezi azt a nézetét, hogy Uganda és Ruanda kormányának jóvátételt kell nyújtania a Kisangani polgári lakosságának okozott emberveszteségekért és vagyoni károkért, és kéri a főtítkárt, hogy nyújtson be egy kárfelmérést, amely alapul szolgálhatna a jóvátételhez.

A kontextuális értelmezés ismét segít feltárni a tényleges jogi értékelést, amely politikai megfontolások miatt általában rejtettebb. *Prima facie* és *per se* a (2) bekezdés azt sugallhatja, hogy a kisangani incidens elkülönül a fő ruandai és ugandai jelenléttől a KDK-ban, különösen a (3) bekezdés fényében, amely csak a Kisanganiból való kivonulást követeli. Azonban a (4) bekezdés világossá teszi, és első alkalommal, közvetlenül, hogy Ruanda és Uganda megsértette a KDK szuverenitását és területi integritását, így minden haderejüket ki kell vonni. Ez azt mutatja, hogy Ruanda és Uganda beavatkozását a BT jogellenesnek ítélte. A (4) bekezdés (b) pontja viszonzóságot állapít meg. Ez azt jelenti, hogy a többi külföldi csapatnak (azaz a kormánypárti erőknek) a hivatlan és illegális beavatkozó erők *után* el kell hagyniuk a KDK-t. Így a sorrendiség miatt tehát feltételezhető, hogy jelenlétüket jogszerűnek ítélték. Érdekes módon azonban a BT csak a Kisanganiban okozott károk jóvátételét rendelte el, ami némileg gyengíti a holisztikusabb megközelítést. Következetesebb lett volna az egész művelet által okozott összes kár megtérítését követelni, tekintettel arra az értékelésre,

hogy a beavatkozás egésze jogellenes volt. Az ilyen szélesebb körű kártérítési rendszer hiánya azonban lehet, hogy csak politikai kompromisszum, mivel sokkal nehezebb lett volna elegendő támogatást szerezni egy ilyen határozathoz.

A kivonulást Ruanda és Uganda kezdte meg, vagy legalábbis tervezte, amit a BT tudomásul vett, mindazonáltal a BT elnökének nyilatkozata hozzátette, hogy "az ugandai és ruandai erők, valamint minden más külföldi erő gyorsított kivonására" szólít fel a KDK-ból.²¹⁰³ Az előrelépés azonban lassú volt, ha egyáltalán volt. Kanada megjegyezte, hogy a ruandai és ugandai erők az ENSZ-határozatokat megsértve továbbra is a KDK területén tartózkodnak.²¹⁰⁴ Ezért megismételték a kivonulásra vonatkozó felhívást.²¹⁰⁵

Annak ellenére azonban, hogy ezeket a határozatokat egyhangúlag fogadták el, a szokásos probléma az volt, hogy a jogi és politikai nyelvezet mindig keveredett, és végső soron a BT valóban politikai szerv, amely általában politikai megoldásra törekszik. Ezért a jogi szempontok ellenére az államok, különösen a konfliktusban részt nem vevő államok, mindig óvatosak voltak a BT-ben való felszólalásukkal. Az amerikai felszólalás ilyen túlsúlyos politikai szempontokat mutathat:

A Kongói Demokratikus Köztársaság kormányának az Egyesült Nemzetek Alapokmánya értelmében joga van követelni, hogy a hívatlan külföldi erők hagyják el a területét. Ruanda és Uganda kormányának az Egyesült Nemzetek Alapokmánya értelmében joga van követelni, hogy a kongói területet ne használják az országaik elleni támadások kiindulópontjaként.²¹⁰⁶

A lassú végrehajtás ellenére történt némi előrelépés, mind Ruanda, mind Uganda közölte, hogy fokozatosan visszavonja erőit, amit a BT üdvözölt,²¹⁰⁷ de gyorsabb végrehajtást rendelt el.²¹⁰⁸ Ezt meg kellett ismételni,²¹⁰⁹ de legalább magas szintű párbeszédnek kezdődtek Ruanda, Uganda és a KDK között,²¹¹⁰ "ami bizalomépítéshez és egy közös koordinációs mechanizmushoz, valamint a [leszerelési, demobilizációs, hazatelepítési, áttelepítési és reintegrációs] folyamatra vonatkozó információcseréhez vezet".²¹¹¹ Végül 2002. július 30-án Ruandával és 2002. szeptember 6-án Ugandával is aláírták a megállapodást.²¹¹² Végül az összes közreműködő fél bevonásával született döntés a teljes kivonulásról, és a kivonulás előrehaladását a harmadik fél ellenőrző mechanizmusa ellenőrizte.²¹¹³

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
-----------	----------	----------	--------	--------------

²¹⁰³ Statement by the President of the Security Council of 7 September 2000. S/PRST/2000/28.

²¹⁰⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.4207 (Canada) 13 October 2000. 2. o.

²¹⁰⁵ UNSC Res. 1332 (2000) of 14 December 2000 para. 10.

²¹⁰⁶ Provisional Verbatim Records S/PV.4271 (US) 2 February 2001. 6-7. o.

²¹⁰⁷ UNSC Res. 1341 (2001) of 22 February 2001 paras. 4-5.

²¹⁰⁸ Ibid. para. 2.

²¹⁰⁹ UNSC Res. 1355 (2001) of 15 June 2001 para. 3.

²¹¹⁰ Statement by the President of the Security Council of 24 July 2001. S/PRST/2001/19.

²¹¹¹ UNSC Res. 1376 (2001) of 9 November 2001 para. 12. (iii).

²¹¹² UNSC Res. 1445 (2002) of 4 December 2002. para. 1.

²¹¹³ Ibid. para. 2.

S/Res/1234	implicite elítéli a lázadók katonai beavatkozását és támogatását Ruanda és Uganda (esetleg Burundi is) részéről anélkül, hogy közvetlenül foglalkozna ezekkel az államokkal	15 ²¹¹⁴	0	0
S/Res/1304	kifejezetten elítéli Ruandát és Ugandát a KDK szuverenitásának és területi integritásának megsértéséért, és felszólítja őket, hogy vonják vissza minden haderejüket	15 ²¹¹⁵	0	0

5. Az ICJ határozatai

A következőkben felidézzük az ICJ előtti eljárás néhány aspektusát, azonban e résznek nem célja, hogy részletes beszámolót adjon az ügy minden megállapításáról, ehelyett a következő rész azokra az elemekre összpontosít, amelyek az erőszak alkalmazására, az agresszióra és azok szokásjogi jellegére világítanak rá. Ennek megfelelően az olyan kérdésekre, mint a joghatóság, az emberi jogok megsértése vagy a humanitárius jog megsértése, nem térek ki.

5. 1. Uganda

A KDK 1999. június 23-án eredetileg Uganda, Ruanda és Burundi ellen nyújtott be keresetet.²¹¹⁶ A KDK azonban értesítette a bíróság hivatalát, hogy nem kívánja folytatni az eljárást Ruanda és Burundi ellen, így a Nemzetközi Bíróság 2001. január 30-án törölte ezeket a tételeket a listáról.²¹¹⁷ A Kongói Demokratikus Köztársaság ehelyett Uganda ellen nyújtott be keresetet, ebben az esetben egyértelműen agresszióval kapcsolatos eljárást kezdeményezve. A keresetlevélben egy olyan igényt érvényesített

[...] az Uganda által a Kongói Demokratikus Köztársaság területén elkövetett fegyveres agresszió miatt, amely súlyosan sérti az Egyesült Nemzetek Alapokmányát és az Afrikai Egységsszervezet Alapokmányát. Az ugandai csapatok által a kongói területen elkövetett ilyen fegyveres agresszió többek között a Kongói Demokratikus Köztársaság szuverenitásának és területi integritásának megsértésével, a nemzetközi humanitárius jog megsértésével és az emberi jogok tömeges megsértésével járt. Jelen kérelemmel a Kongói Demokratikus Köztársaság az ellene irányuló agresszió beszüntetését kívánja elérni, amely komoly fenyegetést jelent a békére és biztonságra Közép-Afrikában általában és különösen a Nagytavak térségében. Jóvátételt kér továbbá a szándékos rombolás és fosztogatás miatt, valamint az Uganda javára kisajátított nemzeti vagyon és erőforrások visszaszolgáltatását.²¹¹⁸

²¹¹⁴ Argentína, Bahrein, Brazília, Kanada, Kína, Franciaország, Gabon, Gambia, Malajzia, Namíbia, Hollandia, Kanada, Oroszország, Szlovénia, Egyesült Királyság, USA.

²¹¹⁵ Argentína, Banglades, Kanada, Kína, Franciaország, Jamaica, Malajzia, Mali, Namíbia, Hollandia, Kanada, Oroszország, Tunézia, Ukrajna, Egyesült Királyság, USA.

²¹¹⁶ ICJ Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court on 23 June 1999. General List No. 116. 3. o.

²¹¹⁷ Ordonnance du 30 janvier 2001 (117 - Activités armées sur le territoire du Congo (République démocratique du Congo c. Rwanda)

²¹¹⁸ ICJ Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court on 23 June 1999. General List No. 116. 5. o.

Válaszában Uganda ellenkérelmeket terjesztett elő a KDK által Uganda ellen elkövetett agresszióra, valamint a diplomáciai helyiségek és személyzet elleni támadásokra vonatkozóan.²¹¹⁹

A Bíróság előtt Uganda a KDK beleegyezésére, később pedig önvédelemre alapozta védekezését. Ítéletében a bíróság megállapította, hogy 1997 szeptemberétől az ugandai csapatokat valóban meghívta és engedélyezte a KDK kormánya.²¹²⁰ A bíróság azonban hozzátette, hogy ez a hozzájárulás nem volt határozatlan idejű, és korlátozott jellegű volt. Legalább 1998. augusztus 8-tól (a ruandai-ugandai invázió kezdetétől) ez a hozzájárulás visszavonásra került.²¹²¹ A bíróság azt is hozzátette, hogy amikor tényleges támadások indulnak, "[a]z a kérdés, hogy mikor szűnt meg bármely hozzájárulás, irreleváns, amikor az érintett cselekmények olyan egyértelműen túlmutatnak az együttműködésen "a béke és a biztonság biztosítása érdekében a közös határ mentén".²¹²² Ezekben az esetekben a fellépés csak önvédelem alapján igazolható. "Uganda azonban egyetlen alkalommal sem próbálta meg ezen az alapon igazolni azokat a Bíróság előtt".²¹²³

A bíróság nem talált bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a KDK ténylegesen részt vett vagy támogatta volna az Uganda elleni irreguláris fegyveres támadásokat, különösen nem olyan mértékben, amelyből az önvédelemhez való jog következhetne.²¹²⁴ A bíróság azt is kizárta, hogy a *génocidaires* támogatása önvédelmi helyzetet eredményezhetne, mivel ez csak Ruandát érintheti, Ugandát nem.²¹²⁵ A testület emlékeztetett arra is, hogy az önvédelemhez fegyveres támadásnak kell megvalósulnia, ami ebben az esetben nem történt meg. Uganda nem csak azt nem tudta bizonyítani, hogy a KDK közvetlenül támadta volna meg, hanem azt sem tudta bizonyítani, hogy az állítólagos fegyveres támadást olyan személyek követték volna el, akiknek tetteiért a KDK felelős lehetett volna.²¹²⁶ Végezetül, A BT-nek a fegyveres támadásról és az önvédelem gyakorlásáról szóló jelentéstétel hiánya jelzésértékűnek bizonyult.²¹²⁷ Ennek megfelelően az ítélet megállapította, hogy az önvédelem jogi és ténybeli körülményei nem álltak fenn, így a szükségesség és arányosság kérdésével nem kellett foglalkozni. Bár a bíróság még mindig késztetést érzett arra, hogy megállapítsa, "hogy az ugandai határtól sok száz kilométerre fekvő repülőterek és városok elfoglalása nem tűnik arányosnak az általa állított, az önvédelem jogát megalapozó határon átnyúló támadássorozattal, és nem is szükséges e célból".²¹²⁸

Az ítélet részletesen kifejti az erőszak alkalmazásának tilalmára vonatkozó jogot. A bíróság tisztázza, hogy az Alapokmány 2. cikk (4) bekezdése szerinti erőszak alkalmazásának tilalma a dokumentum sarokköve. A határozat hozzáteszi, hogy

²¹¹⁹ Cf.: ICJ Counter-memorial submitted by the Republic of Uganda on 21 April 2001. (Democratic Republic of Congo v. Uganda).

²¹²⁰ Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda) International Court of Justice (ICJ), Judgement of 19 December 2005. paras. 45-7.

²¹²¹ Ibid. paras. 52-3.

²¹²² Ibid. para. 111.

²¹²³ Ibid. para. 112.

²¹²⁴ Ibid. paras. 130-1.,

²¹²⁵ Ibid. para. 139.

²¹²⁶ Ibid. para. 143. and 146.

²¹²⁷ Ibid. para. 145.

²¹²⁸ Ibid. para. 147.

Az Alapokmány 51. cikke csak az ott meghatározott szigorú kereteken belül igazolhatja az önvédelmi célú erőszak alkalmazását. Nem teszi lehetővé, hogy egy állam e paramétereken túlmenően erőszakot alkalmazzon vélt biztonsági érdekeinek védelmére. Az érintett államnak más eszközök is rendelkezésére állnak, beleértve különösen a Biztonsági Tanácshoz való fordulást.²¹²⁹

Ezért Uganda nem tudta igazolni, hogy erőszakhoz folyamodott.²¹³⁰ A bírák felidéztek a BT határozatait, amelyek a tiltott erőszak alkalmazásának súlyosságát jelzik.²¹³¹ Következésképpen a bíróság megállapította, hogy

[...] az erőszak alkalmazásának és a beavatkozás tilalmának elvéből eredő kötelezettségeket Uganda még akkor is megsértette, ha Uganda céljai nem Kabila elnök megbuktatására irányultak, hanem a városok és repülőterek biztosítására, vélt biztonsági szükségletei miatt, valamint a polgárháborúban részt vevők párhuzamos tevékenységének támogatására.²¹³²

Az ítélet a cselekmény súlyosságát is jelezte, amikor megállapította, hogy

[...] Uganda megsértette a KDK szuverenitását és területi integritását. Uganda cselekedetei ugyancsak beavatkozást jelentettek a KDK belügyeibe és az ott dúló polgárháborúba. Uganda jogellenes katonai beavatkozása olyan mértékű és időtartamú volt, hogy a Bíróság úgy ítéli meg, hogy az az Alapokmány 2. cikkének (4) bekezdésében foglalt, az erőszak alkalmazására vonatkozó tilalom súlyos megsértését jelenti.²¹³³

A nemzetközi jogellenes cselekmény következményeként a bíróság elrendelte a jogellenes cselekmény megszüntetését, garanciákat a megismétlődés elmaradására és kártérítés megfizetésére.²¹³⁴

5. 2. Ruanda

A Ruanda elleni eljárást a KDK kezdeményezte 2002. május 28-án benyújtott kérelmével. A követelés az emberi jogok és a humanitárius jog tömeges, súlyos és kirívó megsértésére vonatkozott, amely ellentétes az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, a Szociális, Gazdasági és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával, nemzetközi szerződésekkel és a Biztonsági Tanács kötelező erejű határozataival. A KDK azt állította, hogy ezek a cselekmények Ruanda által a KDK területén elkövetett, annak szuverenitása és területi integritása ellen irányuló fegyveres támadás következményei voltak.²¹³⁵ Mindazonáltal a fegyveres támadást az emberi jogok és a nemzetközi humanitárius jog megsértésének ténybeli keretként

²¹²⁹ Ibid. para. 148.

²¹³⁰ Ibid. para. 149.

²¹³¹ Ibid. paras. 150-4.

²¹³² Ibid. para. 163.

²¹³³ Ibid. para. 165.

²¹³⁴ Ibid. para. 252. Since the amount of reparations were to be determined by negotiations of the parties and those attempts failed, the court had to decide thereon and delivered a judgement on 9 February 2022. Cf. Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda) International Court of Justice (ICJ), Judgement of 9 February 2022.

²¹³⁵ ICJ Requete Introductive D'instance a La Cour Internationale De Justice De La Republique Democratique Du Congo Contre Republique Du Rwanda. La Haye, Le 28 Mai 2002. 1. o.

mutatták be, nem pedig önálló nemzetközi jogellenes cselekményként.²¹³⁶ Ennek ellenére ez az eljárás lehetett volna agressziós ügy is, mivel a KDK azt kérte a Bíróságtól – *inter alia* -, hogy állapítsa meg, hogy Ruanda megsértette az Alapokmány 2. cikk (3) és (4) bekezdését,²¹³⁷ és rendelje el az agresszió leállítását és a csapatok kivonását.²¹³⁸ Beadványában Ruanda nem fejtette ki az ügy érdemi részét, csak azt állította, hogy a Nemzetközi Bíróságnak nincs joghatósága az ügy tárgyalására a Kongói Demokratikus Köztársaság által hivatkozott jelzett források szerint.²¹³⁹

A bíróság nem tudta érdemben megvizsgálni az ügyet,²¹⁴⁰ mivel a megjelölt jogalapok egyike sem tudta megalapozni a joghatóságát.²¹⁴¹ A bíróság azonban azt is hozzátette, hogy

[...] alapvető különbség van a Bíróság joghatóságának államok általi elismerése és a nemzetközi jognak való megfelelésük között. Akár elfogadták az államok a Bíróság joghatóságát, akár nem, kötelesek teljesíteni az Egyesült Nemzetek Alapokmányából és a nemzetközi jog egyéb szabályaiból - beleértve a nemzetközi humanitárius és emberi jogi jogot

²¹³⁶ Cf.: Ibid. A kérelem szerkezete ebben a részben a következő volt:

1. Exposé des faits

A. Agression armée

B. Enoncé des violations perpétrées par le Rwanda depuis son invasion jusqu'à ce jour.

1. Massacres humains à grande échelle

2. Viols et violences sexuelles faites aux femmes.

3. Assassinats et enlèvements des acteurs politiques et activistes des droits de l'homme.

4. Arrestations, détentions arbitraires, traitements inhumains et dégradants.

5. Pillages systématiques des institutions publiques et privées, expropriations des biens de la population civile.

6. Violations des droits de l'homme commises par les troupes d'invasion rwandaise et leurs alliés « rebelles » dans les grandes cités de l'Est de la République Démocratique du Congo.

7. Destruction de la Faune et de la Flore de la République Démocratique du Congo.

Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a KDK a bíróság joghatóságának megállapítására szolgáló jogforrásként nem jelölt meg olyan forrást, amely az erőszak alkalmazásának tilalmát tartalmazta volna, csak az emberi jogi és a nemzetközi humanitárius jog normáit tartalmazó forrásokat. Ezek a következők voltak: La Convention Internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale du 21 décembre 1965; 2. La Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination contre la femme du 18 décembre 1979; 3. La Convention sur la prévention et la répression du crime de génocide du 09 décembre 1948; 4. La Constitution de l'Organisation Mondiale de la Santé; 5. Le Statut de l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture; 6. La convention de New York de 1984 et de la Convention de Montréal de 1971. The DRC also enlisted *ius cogens* norms (at pp. 27-31.) de ismét csak az emberi jogokat és a nemzetközi humanitárius jog normáit sorolták be, az erőszak alkalmazásának tilalmát nem.

²¹³⁷ Ibid. 32. o.

²¹³⁸ Ibid. 33. o.

²¹³⁹ Cf.: ICJ Memorial of Rwanda, January 2003. (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda).

²¹⁴⁰ Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), International Court of Justice (ICJ), Judgement of 3 February 2006. para. 14.

²¹⁴¹ Ibid. para. 126 és 128.

- eredő kötelezettségeiket, és továbbra is felelősek maradnak a nekik felróható, a nemzetközi joggal ellentétes cselekményekért.²¹⁴²

Ennek megfelelően a bíróság döntése semmiképpen sem utal arra, hogy Ruanda beavatkozása nem volt nemzetközileg jogellenes cselekmény.

4. Jogi elemzés

4. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Ruanda, Uganda, Burundi	beavatkozás a KDK-beli polgárháborúba	invázió, megszállás, támogató bandák	nemzetbiztonság	önvédelem, beleegyezés (Uganda esetében)	kivétel, igazolás	nem fogadják el

4. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- A kisebb incidensekre reagáló önvédelem egy másik állam területén nem képez kivételt.
- A katonai beavatkozáshoz való hozzájárulás nem határozatlan idejű felhatalmazás, és bármikor visszavonható formális követelmények nélkül.
- Az alapvető nemzeti érdek nem szolgálhat igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alapján.
- A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.

Gyakorlat: a KDK-ban zajló polgárháború állítólag veszélyt jelent Ruanda, Uganda és Burundi biztonságára, akik azt állították, hogy a KDK területéről érkező és a KDK támogatásával működő fegyveres bandák támadásokat hajtanak végre a határ közelében. A három állam katonai beavatkozás mellett döntött, és támogatta a KDK területén lévő lázadó csoportokat.

Opinio juris kifejezve: a gondosan kiegyensúlyozott BT-határozatok ellenére a kiemelt határozatok egyértelműen a BT tagjainak jogi véleményét mutatják be. Az egyhangú határozatok mutatják a támogatottságot azon szabály mögött, amely szerint a nemzetbiztonsági *aggályok* tényleges fegyveres támadás nélkül nem szolgálhatnak az erőszak alkalmazásának indokául. Az önvédelmi érveléssel a kormányellenes erővel kapcsolatban nem foglalkozott megfelelően a BT, de a kormánypárti beavatkozók szemben a BT elismerte ezt a jogot. Ezzel szemben Namíbia, Angola és Zimbabwe esetében a kormány meghívását nem vitatták, mivel ezek a csapatok kétségtelenül részt vettek a polgárháborúban is, ami annak köszönhető, hogy Ruanda, Uganda és Burundi is támogatta a

²¹⁴² Ibid. para. 127.

polgárháború egyik felét (azaz a lázadókat). Uganda érvelését a KDK kormányának beleegyezésével kapcsolatban szintén elutasították, mivel nyilvánvaló volt, hogy a beleegyezést nem lehet ilyen tágan és a visszavonás lehetősége nélkül értelmezni. Ugyanezt a Nemzetközi Bíróság is fenntartotta. A Bíróság azt is megállapította, hogy még ha el is fogadják a kisebb határ menti összecsapásokat, azok nem adhattak volna alapot egy teljes körű beavatkozásra és invázióra. Mivel az 51. cikk nem tartalmaz ilyen szabályokat, a Bíróságnak ezeket a feltételeket szokásjog alapján kellett kidolgoznia, tehát erős gyakorlata és *opinio juris*-a kell, hogy legyen.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/Res/1234	100	100	100
S/Res/1304	100	100	100

V. A NATO koszovói beavatkozása (1999)

humanitárius beavatkozás

I. Tények

A válság gyökere az 1989-es jugoszláviai döntés volt, amely visszavonta Koszovó autonómiáját, és amely a koszovói albánok megkülönböztetésének és elnyomásának is teret adott.²¹⁴³ A szerbek és albánok közötti etnikai feszültségek a koszovói régióban 1998-ban fellángoltak. 1998-ban súlyos atrocitásokkal járó polgárháború kezdődött a szerb erők (Jugoszláv Szövetségi Köztársaság) és a Koszovói Felszabadítási Hadsereg között.²¹⁴⁴ Az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország és Olaszország részvételével egy nemzetközi kapcsolattartó csoport diplomáciai eszközökkel avatkozott be a békés megoldás közvetítése érdekében. Megoldásuk mind az elszakadás, mind a szisztematikus elnyomás elutasítása volt. A csoport lobbizott Koszovó autonómiájának visszaállítása mellett.²¹⁴⁵ A NATO is tárgyalásokkal próbálta megoldani a válságot. Februárban a NATO Rambouillet-ben konferenciát szervezett a szerbek és a Koszovói Felszabadító Hadsereg részvételével. Az elért megállapodást azonban csak a koszovói albánok írták alá, Milosevic elutasította annak elfogadását. A háttérben már előkészítette a Koszovó elleni offenzívát.²¹⁴⁶ Ekkor úgy vélték, hogy minden diplomáciai eszközt kimerítettek.²¹⁴⁷ A NATO már 1998 októberében döntött a lehetséges beavatkozásról, de a tényleges erőszak alkalmazását csak 1999. március 24-én rendelték el.²¹⁴⁸ A NATO-erők megkezdték a légitámadás-kampány végrehajtását a koszovói demilitarizáció kikényszerítése, a vonatkozó BT-határozatok végrehajtása és a humanitárius válság megszüntetése

²¹⁴³ Seth G. Jones, Jeremy M. Wilson, Andrew Rathmell and K. Jack Riley: Establishing Law and Order After Conflict. RAND Corporation, 2005. 29. o.

²¹⁴⁴ Ralph R. Steinke: A Look Back at NATO's 1999 Kosovo Campaign: A Questionably "Legal" but Justifiable Exception? In Connections , Vol. 14, No. 4 (Fall 2015) 45-6. o.

²¹⁴⁵ Thorsten Gromes: NATO's Kosovo Intervention in Overview. A humanitarian milestone? Research Institute Frankfurt (2019) 4. o.

²¹⁴⁶ Javier Solana: NATO's Success in Kosovo. In Foreign Affairs , Nov. - Dec., 1999, Vol. 78, No. 6 (Nov. - Dec., 1999) 116-7. o.

²¹⁴⁷ Jack Anderson: Kosovo and the Legality of NATO's Actions. In Irish Studies in International Affairs , 2000, Vol. 11 (2000) 33. o.

²¹⁴⁸ László Valki: Kosovo, International Law and Humanitarian Intervention. In Perspectives , Winter 2000/2001, No. 15 (Winter 2000/2001) 45. o.

érdekében. ²¹⁴⁹ 1999. június 9-én Belgrád beleegyezett abba, hogy katonai és rendőri erőit kivonja Koszovóból, ²¹⁵⁰ így a NATO-hadjárat hetvennyolc nap után, 1999. június 10-én véget ért. ²¹⁵¹

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT már 1998-ban napirendjére tűzte Koszovó kérdését, és mivel a Milosevics-rezsim által elkövetett súlyos emberi jogi jogsértések miatt aggódtak. ²¹⁵² A tagok fegyverembargót fogadtak el a Jugoszláv Szövetségi Köztársasággal szemben, és elítélték

a szerb rendőri erők által a koszovói civilek és békés tüntetők ellen alkalmazott túlzott erőszakot, valamint a Koszovói Felszabadítási Hadsereg vagy bármely más csoport vagy egyén által elkövetett minden terrorcselekményt, továbbá a koszovói terrorista tevékenység minden külső támogatását, beleértve a finanszírozást, a fegyvereket és a kiképzést. ²¹⁵³

A helyzet azonban csak romlott, és a főtitkár jelentése után a BT a humanitárius helyzetet pusztítónak látta. ²¹⁵⁴ A közelgő humanitárius katasztrófa miatti aggodalom egy másik határozatban is visszaköszönt, amely szintén megerősítette az azonnali tűzszünetre és az emberi jogok megsértésének beszüntetésére vonatkozó felhívást. ²¹⁵⁵ E két határozat esetében Kína tartózkodott, arra hivatkozva, hogy a kérdés Jugoszlávia belügye. ²¹⁵⁶ A harmadik, az ügyről szóló BT-határozat hivatkozott a NATO-ra, mivel az a jugoszláv kormánnyal kötött megállapodásnak megfelelően légi ellenőrző missziót hajtott végre az 1199. BT-határozat betartásának ellenőrzése céljából. ²¹⁵⁷ A határozat a NATO-misszióval való együttműködésre szólított fel. ²¹⁵⁸ Az határozat szavazásánál nemcsak Kína, hanem Oroszország is tartózkodott. Bár Oroszország már korábban is sürgette "a NATO határozatának azonnali visszavonását az esetleges erőszak alkalmazásáról", a tartózkodás oka az volt, hogy a határozattervezet a sajtószabadság tiszteletben tartására vonatkozó követelést is tartalmazott, és Oroszország azt állította, hogy a BT-nek nincs hatásköre arra, hogy ilyen területeket a VII. fejezet felhatalmazása alapján határozatba foglaljon. Ennek ellenére Oroszország nem élt vétőjogával, mivel úgy vélték, hogy a határozat "kizárja a carte blanche biztosítását az erőszak alkalmazása tekintetében". ²¹⁵⁹ Ezzel a kijelentéssel Oroszország már jelezte, hogy a határozat nem szolgálhat alapjául egy NATO-beavatkozásnak.

²¹⁴⁹ NATO: The situation in and around Kosovo Statement Issued at the Extraordinary Ministerial Meeting of the North Atlantic Council held at NATO Headquarters, Brussels, on 12th April 1999. Press Release M-NAC-1(99)51.

²¹⁵⁰ Seth G. Jones, Lee H. Hilborne, C. Ross Anthony, Lois M. Davis, Federico Giroi, Cheryl Benard, Rachel M. Swanger, Anita Datar Garten and Anga Timilsina: Lessons from Nation-Building Missions. RAND Corporation, 2006. 162. o.

²¹⁵¹ Aidan Hehir: Introduction: Intervention and State building in Kosovo. In Journal of Intervention and State Building. Vo. 3. No. 2. (June 2009) 138. o.

²¹⁵² Provisional Verbatim Records S/PV.3868 of 31 March 1989.

²¹⁵³ UNSC Res. 1160 (1998) of 31 March 1998.

²¹⁵⁴ Statement of the President of the Security Council of 24 August 1998. S/PRST/1998/25.

²¹⁵⁵ UNSC Res. 1199 (1998) of 23 September 1998.

²¹⁵⁶ Provisional Verbatim Records S/PV.3930. (China) 23 September 1998. 3. o.

²¹⁵⁷ UNSC Res. 1203 (1998) 24 October 1998. para. 1.

²¹⁵⁸ Ibid. para. 3.

1999-ben a válság jelentősen elmélyült. A BT-nek szembe kellett néznie a koszovói albánok elleni racaki mészárlással, a jelentéstevő EBESZ-misszió vezetőjének *persona non grata*-nak nyilvánításával, és az ICTY ügyész belépésének elutasításával. A BT elítélte ezeket a fejleményeket, és úgy vélte, hogy megsértették a BT határozatait.²¹⁶⁰ Az erőszak csak fokozódott, január végén a BT minden reménye a Kontaktsoport által kezdeményezett tárgyalásokra irányult.²¹⁶¹ Végül azonban a békés eszközök kudarcot vallottak, és a NATO 1999. március 24-én megkezdte légitámadásait.

A BT-t Oroszország még aznap összehívta rendkívüli ülésre, hogy megvitassa a NATO egyoldalú erőszak-alkalmazását.²¹⁶² Jugoszlávia a NATO légitámadásait szintén a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság elleni agresszióknak minősítette. A levél egy lakonikus, de meggyőző jogi érvelést is tartalmazott, amely szerint a NATO-művelet az ENSZ Alapokmányának kirívó és égbekiáltó megsértése, mivel az ENSZ Alapokmány 53. cikk. (1) bekezdése kimondja, hogy a Biztonsági Tanács felhatalmazása nélkül semmilyen kényszerítő akciót nem lehet végrehajtani regionális megállapodások keretében vagy regionális ügynökségek által. Belgrád arról is beszámolt, hogy Jugoszlávia a területével szembeni NATO-agresszióra adott válaszként erőszak alkalmazásához folyamodott, hogy megvédje magát, az 51. cikke értelmében.²¹⁶³

A BT-ben Oroszország felháborodott azon, hogy a NATO egyoldalúan, a BT felhatalmazása nélkül katonai erőt alkalmazott. Oroszország nem fogadta el a szövetséges erőknek a humanitárius katasztrófa megelőzésére hivatkozó érvelését, mivel annak nincs alapja sem az ENSZ Alapokmányában, sem a nemzetközi jogban.²¹⁶⁴ Lavrov felidézte az agresszió 1974-es közgyűlési definícióját is, amely szerint semmilyen politikai, gazdasági, katonai vagy egyéb megfontolás nem szolgálhat az agresszió igazolására. Jelcin elnök nyilatkozatát idézve a képviselő emlékeztetett arra is, hogy a nemzetközi béke fenntartása érdekében csak a BT dönthet az erőszak alkalmazásáról.²¹⁶⁵ Az USA ugyanakkor azt állította, hogy a katonai akció

szükséges volt, hogy választ adjunk Belgrádnak a koszovói albánok brutális üldözésére, a nemzetközi jog megsértésére, a túlzott és válogatás nélküli erőszak alkalmazására, a kérdés békés megoldására irányuló tárgyalások elutasítására és a közelmúltbeli katonai felvonulásra Koszovóban - mindezek hatalmas méretű humanitárius katasztrófát vetítenek előre.²¹⁶⁶

A képviselő hivatkozott a BT határozataira is, amelyeket nem tartottak be, valamint a Jugoszlávia, az EBESZ és a NATO közötti megállapodásra a határozatokban foglalt feltételek teljesítésének ellenőrzéséről. Végül az USA kijelentette, hogy

²¹⁵⁹ Ibid. (Russia) 12. o.

²¹⁶⁰ Statement of the President of the Security Council of 19 January 1999. S/PRST/1999/2.

²¹⁶¹ Statement of the President of the Security Council of 29 January 1999. S/PRST/1999/5.

²¹⁶² Letter dated 24 March 1999 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/1999/320.

²¹⁶³ Letter dated 24 March 1999 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Yugoslavia to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/1999/322.

²¹⁶⁴ Provisional Verbatim Records S/PV. 3988. (Russia) 24 March 1999. 2. o.

²¹⁶⁵ Ibid. 7. o.

²¹⁶⁶ Ibid. (US) 4. o.

Hónapok óta a szerbek fellépése egyre fokozódó erőszakos cselekményekhez vezetett. Elengedhetetlen, hogy a nemzetközi közösség gyors intézkedéseket tegyen a humanitárius szenvedés és a széles körű pusztítás elkerülése érdekében, amely meghaladhatja az 1998-as offenzívát.²¹⁶⁷

Az USA arra a következtetésre jutott, hogy a NATO-művelet "indokolt és szükséges volt az erőszak megállításához és egy még nagyobb humanitárius katasztrófa megelőzéséhez".²¹⁶⁸ Annak ellenére, hogy vannak az BT-határozatok végrehajtásának elemei is, a fő érv a humanitárius beavatkozás, mivel az indoklásban a humanitárius szempont kapta a hangsúlyt. A határozatok be nem tartása inkább a humanitárius katasztrófához hozzájáruló és azt fokozó tényezőként szerepelt az érvelésben. Ez Kanada felszólalásánál még nyilvánvalóbb volt.²¹⁶⁹ Kanada a következőkkel zárta mondandóját.

Tevékenységünket humanitárius megfontolások alapozzák meg. Nem nézhetjük tétlenül, hogy ártatlanokat gyilkolnak meg, egy egész lakosságot kitelepítenek, falvakat gyújtanak fel és fosztanak ki, és egy lakosságot megtagadnak alapvető jogaitól pusztán azért, mert az érintettek nem a "megfelelő" etnikai csoporthoz tartoznak.²¹⁷⁰

Szlovénia hozzátette, hogy a BT nem adhatott felhatalmazást az elkerülhetetlen katonai akcióra, mivel az összes állandó tag támogatása kellene ahhoz.²¹⁷¹ A képviselő azt is hozzátette, hogy

A Biztonsági Tanácsnak a nemzetközi békéért és biztonságért való felelőssége elsődleges felelősség; nem kizárólagos felelősség. A Biztonsági Tanácson és azon képességén múlik, hogy képes-e olyan politikákat kidolgozni, amelyek méltóvá teszik az Alapokmány szerinti hatásköréhez, hogy a felelősség elsősége valóban az Egyesült Nemzetek valósága lesz-e.²¹⁷²

Szlovénia felidézett egy történelmi példát a rendkívüli szükségességre 1971-ben Ázsiából, ahol nem a BT nem adott felhatalmazást.²¹⁷³ Bár nem tisztázták, ez bizonyára a bangladesi indiai (humanitárius) beavatkozásra utalt.

Hollandia és az Egyesült Királyság szintén a humanitárius beavatkozást használta igazolásként.²¹⁷⁴ Az EU - Németországon keresztül - gyakorlatilag támogatását fejezte ki a NATO humanitárius beavatkozása mellett.²¹⁷⁵ Albánia ugyanezt tette.²¹⁷⁶ Malajzia aggodalmát fejezte ki a NATO-

²¹⁶⁷ Ibid.

²¹⁶⁸ Ibid. 5. o.

²¹⁶⁹ Ibid. (Canda) 5. o.

²¹⁷⁰ Ibid. 6. o.

²¹⁷¹ Ibid. (Slovenia) 7. o.

²¹⁷² Ibid. 19-20. o.

²¹⁷³ Ibid. "I would like to refer to only one historical example. In 1971, in Asia, a State Member of the United Nations used force in a situation of extreme necessity. That was a case of the use of force without the authorization of the Security Council and without reference to legitimate self-defence. Nevertheless, the situation of necessity was very widely understood in the international community. I think that the historical lessons that can be drawn from that example should not be completely ignored today."

²¹⁷⁴ Ibid. (Netherlands) p. 8. and (UK) 11-2. o.

²¹⁷⁵ Ibid. (Germany) 16-8. o.

²¹⁷⁶ Ibid. (Albania) 18. o.

művelettel kapcsolatban, de nem ítélte el azt.²¹⁷⁷ Argentína ugyanígy tett.²¹⁷⁸ Namíbia közvetlenebbül fogalmazott, és a katonai beavatkozás azonnali befejezésére szólított fel.²¹⁷⁹ Kína határozottan ellenezte a NATO erőszak alkalmazását, továbbra is fenntartva, hogy a koszovói válság Jugoszlávia belügye.²¹⁸⁰ Ezt Jugoszlávia fenntartotta, azt állítva, hogy

A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság egyetlen országot vagy a régió békéjét és biztonságát sem fenyegette. Azért támadták meg, mert megpróbált megoldani egy belső problémát, és élt szuverén jogával a terrorizmus elleni harcban, és megakadályozta területének egy olyan részének elszakadását, amely mindig is Szerbiához és Jugoszláviához tartozott.²¹⁸¹

Belgrád azt is fenntartotta, hogy csak a BT folyamodhatott volna erőszak alkalmazásához, különösen az Alapokmány 53. cikkére tekintettel. Azzal érveltek, hogy a NATO a Koszovói Felszabadító Hadsereg zsoldosává vált.²¹⁸² Jugoszlávia azt is hozzátette, hogy

Ha a Biztonsági Tanács nem védi meg az Egyesült Nemzetek valamely tagállamát az ilyen agresszióval szemben, az aláássa a nemzetközi béke és biztonság egész rendszerét, ahogyan azt ismerjük. A kérdés az: mi történt a Biztonsági Tanács hitelességével, és ki a felelős a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért? A Biztonsági Tanács vagy a bitorló NATO?²¹⁸³

Fehéroroszország és India támogatta a NATO-ellenes narratívát, és elítélte az akciót.²¹⁸⁴

Fehéroroszország, India és Oroszország határozattervezetet terjesztett elő, amelynek célja, hogy a NATO-műveletet a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető veszélyként ítéljék el, és azt az ENSZ Alapokmány, különösen annak 2. cikke (4) bekezdésének, 24. és 53. cikkének durva megsértéseként állítsák be. A tervezet aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy az erőszak alkalmazására a BT felhatalmazása nélkül került sor.²¹⁸⁵ Amikor a BT a tervezetről való szavazás előtt állt, Hollandia meglehetősen szokatlan érvelést nyújtott be az ENSZ Alapokmány kereteinek rendkívül rugalmas megközelítésével.

Mivel tisztában voltunk a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság szuverenitása és területi integritása iránti erős elkötelezettségével, hálásak voltunk Oroszországnak, amiért hozzájárult ahhoz, hogy ez a nyomás a jugoszláv vezetésre nehezedjen. Azóta azonban Oroszországnak minden kritikus ponton sikerült valahogyan csökkentenie a nyomásgyakorlás hitelességét, így végül a NATO-nak nem volt más választása, mint hogy beváltja fenyegetését, amely eredetileg a koszovói válság békés megoldását célozta. Jogos a fenyegetés abban a reményben, hogy azt soha nem kell végrehajtani, de végül is fel kell készülni arra is, hogy a fenyegetést

²¹⁷⁷ Ibid. (Malaysia) 10. o.

²¹⁷⁸ Ibid. (Argentina) 10-1. o.

²¹⁷⁹ Ibid. (Namibia) 10. o.

²¹⁸⁰ Ibid. (China) 12. o.

²¹⁸¹ Ibid. (Yugoslavia) 13. o.

²¹⁸² Ibid. 13-4. o.

²¹⁸³ Ibid. 14. o.

²¹⁸⁴ Ibid. (Belarus) (India) 15. o.

²¹⁸⁵ UNSC Draft Res. S/1999/328 of 26 March 1999.

valóra is váltsuk. Az alternatíva, amelyet nem tudunk komolyan fontolóra venni, az lett volna, hogy hatra dőlünk, és egyszerűen hagyjuk, hogy bekövetkezzen a humanitárius katasztrófa.²¹⁸⁶

Eltekintve attól, hogy ez a kijelentés teljesen figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy az erőszakkal való fenyegetés az ENSZ Alapokmánya szerint is tilos, fontos anomáliákat és dilemmákat tartalmaz a jog és a morál között. Az erőszak alkalmazásával való fenyegetés valóban tilos, de ha a fenyegetés önmagában képes lenne megakadályozni a humanitárius katasztrófákat, nem lenne-e megbocsátható ennek az eszköznek az alkalmazása? Másrészt, ha a fenyegetésnek hitelesnek kell lennie, nem gyengíti-e ez az erőszak alkalmazásának tilalmát? Bár nem a leghitelesebb forrásból (mind Lavrov személye, mind az általa képviselt ország, Oroszország erősen kétségbevonható morállal bír), de valóban, az ilyen gyakorlat alááshatja "a nemzetközi kapcsolatok egész modern rendszerének alapvető alapjait, amely az ENSZ Alapokmányának elsőbbségén alapul", és "[a] törvénytelenység vírusa a nemzetközi kapcsolatok egyre több szférájára terjedhet [át]".²¹⁸⁷

Mindazonáltal az elemzés fontos eleme Malajzia és Argentína szavazata. Mindkét állam aggódott a NATO-művelet miatt. Mégis mindketten a tervezet ellen szavaztak. Argentína azt állította, hogy szavazatát arra alapozta, hogy véget kell vetni az emberi jogok súlyos megsértésének és a nemzetközi bűncselekményeknek Koszovóban.²¹⁸⁸ Malajzia sajnálatát fejezte ki, "hogy a Tanács intézkedésének hiányában a kérdésben a Tanácson kívüli intézkedések meghozatalára volt szükség".²¹⁸⁹ Malajzia utalt a teljesítetlen BT-határozatokra és az egyhangúság hiányára a BT-ben. Ez a két magyarázat azt mutatja, hogy valójában nem a művelet jogszerűségét fogadták el, hanem szükségesnek tartották azt. A határozattervezetet nem fogadták el, csak Oroszország, Namíbia és Kína szavazott mellette, a többiek ellene.

A NATO hivatalos indoklása csak március 30-án érkezett meg a BT-hez levél formájában. A levél egyértelműen jelezte, hogy az indoklás a humanitárius beavatkozás elvén alapul. A művelet céljaként "a koszovói erőszak megállítását és a további humanitárius katasztrófa megelőzését" jelölték meg.²¹⁹⁰

A jogi értékeléstől függetlenül a NATO légi hadjárata megállapodáshoz vezetett. Jugoszlávia és az EU egyaránt arról számolt be a BT-nek, hogy békemegállapodás született egy nemzetközi erő, egy ENSZ-misszió bevetésének céljával, a BT felhatalmazásával.²¹⁹¹ A NATO arról is értesítette az ENSZ-t, hogy ennek megfelelően Belgrád beleegyezett, hogy kivonul Koszovóból, ezért a NATO légi műveleteket felfüggesztették.²¹⁹² Természetesen ez mindenki számára siker volt. Jugoszlávia diadalmaskodott, hogy a két célt sikerült elérni: Belgrád sikeresen megvédte magát a NATO-agresszióval szemben (nota bene, azzal, hogy kivonta erőit Koszovóból), és a kérdést végre a háború

²¹⁸⁶ Provisional Verbatim Records S/PV.3989 (Netherlands) 26 March 1999. 4. o.

²¹⁸⁷ Ibid. (Russia) 5-6. o.

²¹⁸⁸ Ibid. (Argentina) 7-8. o.

²¹⁸⁹ Ibid. (Malaysia) 9. o.

²¹⁹⁰ Letter dated 30 March 1999 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. S/1999/360.

²¹⁹¹ Letter dated 5 June 1999 from the Chargé d' Affaires a.i. of the Permanent Mission of Yugoslavia to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/1999/646.; Letter dated 7 June 1999 from the Permanent Representative of Germany to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/1999/649.

²¹⁹² Letter dated 10 June 1999 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. S/1999/663.

és a pusztítás helyett békés eszközökhöz vezették vissza (nota bene, korábban éppen Jugoszlávia volt az, amelyik elutasította a gyakorlatilag azonos békeszerződéshez való hozzájárulást).²¹⁹³ Oroszország is üdvözölte a fejleményt, különösen azért, mert ez a NATO-művelet végét jelentette. S a megállapodás jegyében a NATO helyett a határozattervezet a következőkre adott felhatalmazást az orosz értelmezés szerint.

[...] nemzetközi polgári és biztonsági jelenlétek telepítése Koszovóba az Egyesült Nemzetek égisze alatt, világosan megfogalmazott, konkrét mandátummal. Mindkét jelenléti tevékenységét a Biztonsági Tanács alapos politikai ellenőrzése alatt kell végezni, amelynek a főtitkár rendszeresen jelentést tesz a művelet egészéről. Elvi kérdésként fontos, hogy a Biztonsági Tanáccsal konzultálva kinevezett főtitkár különleges képviselőjének kötelezettségei között szerepeljen a koszovói nemzetközi erőfeszítések átfogó koordinálása.²¹⁹⁴

Valóban, ez az Alapokmány-konform megoldás. Talán soha nem fog kiderülni, hogy ez a NATO-misszió nélkül is megvalósítható lett volna-e, ahogyan azt a szövetség javasolta, vagy egyszerűen csak bizalmatlanság volt, hogy Kína és Oroszország megvétózott volna egy ilyen döntést, ha valaha is javasolták volna. Mindazonáltal az egyetlen tag, aki nem támogatta a tervezetet, Kína volt, aki szerint annak tartalmaznia kellett volna a NATO-akciók elítélését. Kína mégis úgy döntött, hogy nem blokkolja a határozatot, tehát csak tartózkodott.²¹⁹⁵ Ennek megfelelően a határozatot 14 szavazattal, 1 tartózkodás mellett elfogadták. A határozat semmilyen módon nem említette a NATO-t, hanem nemzetközi polgári és biztonsági jelenléteket hozott létre az ENSZ égisze alatt, és felhatalmazta "a tagállamokat és az érintett nemzetközi szervezeteket, hogy ilyen célokra nemzetközi biztonsági jelenléteket hozzanak létre Koszovóban" békefenntartó mandátummal.²¹⁹⁶

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
Draft res. S/1999/328	a NATO-műveletet az Alapokmány égbekiáltó megsértéseként kívánta elítélni	3 ²¹⁹⁷	12 ²¹⁹⁸	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

²¹⁹³ Provisional Verbatim Records S/PV.4011. (Yugoslavia) 10 June 1999. 3. o.

²¹⁹⁴ Ibid. (Russia) 7. o.

²¹⁹⁵ Ibid. (China) 9. o. A képviselő megfogalmazása szerint: "However, in view of the fact that the Federal Republic of Yugoslavia has already accepted the peace plan, that NATO has suspended its bombing in the Federal Republic of Yugoslavia, and that the draft resolution has reaffirmed the purposes and principles of the United Nations Charter, the primary responsibility of the Security Council for the maintenance of international peace and security and the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia, the Chinese delegation will not block the adoption of this draft resolution."

²¹⁹⁶ UNSC Res. 1244 (1999) of 10 June 1999.

²¹⁹⁷ Oroszország, Kína, Namíbia.

²¹⁹⁸ Argentína, Bahrein, Brazília, Kanada, Franciaország, Gabon, Gambia, Malajzia, Hollandia, Szlovénia, Egyesült Királyság, USA.

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
NATO	nemzetközi szervezet	légicsapások végrehajtása az emberi jogok és a nemzetközi humanitárius jog betartásának	bombázás	végleges megoldás és szükségessé	humanitárius beavatkozás, szükségesség	igazolás, felmentés	impliciten felmentve

		kikényszerítés e érdekében					
--	--	-------------------------------	--	--	--	--	--

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól.

Gyakorlat: A NATO-erők beavatkoztak Jugoszlávia belső konfliktusába a koszovói térségben, hogy biztosítsák a nemzetközi jog tiszteletben tartását, megakadályozzák a tömeges atrocitásokat és megállítsák a humanitárius válságot. A missziót a BT nem engedélyezte.

Opinio juris kifejezve: A BT többsége nem ellenezte a NATO katonai akcióját, de a legtöbb állam nem a jog, hanem a szükségesség alapján érvelt. Nyugodtan feltételezhető azonban, hogy nem a *necessity* (*état de nécessité*) mint államfelelősségi jogi fogalom alapján, hanem az akció, mint végső megoldásként szükséges lépés jellege alapján. Ebben az értelemben, és a BT szó szerinti jegyzőkönyveinek kontextuális értelmezése alátámasztja ezt az állítást, a támogató tagok nem ismerték el az intézkedés jogszerűségét, hanem csak felmentették azt. Ennélfogva nem fogadták el, hogy a humanitárius beavatkozás *önmagában* kivétel, vagy hogy a szükségesség (*état de nécessité*) egy megfelelő igazolás. Egyszerűen elfogadták, hogy nem volt más lehetőség a humanitárius katasztrófa megállítására, mivel a BT nem tudott megoldást találni, és a diplomáciai kísérletek kudarcot vallottak. Ez egy felmentés: egy egyébként jogellenes cselekedetért való felelősség politikai derogációja. Ebben az értelemben a nemzetközi kapcsolatoknak ez a fejezete nem bizonyítja, hogy a humanitárius beavatkozás kivétel vagy igazolás az erőszak alkalmazásának tilalma alól. Egyszerűen csak azt sugallja, hogy a BT elnézhet, ha a tényszerű körülmények azt bizonyítják, hogy a beavatkozás valóban az utolsó lehetséges és megvalósítható megoldás a humanitárius katasztrófa megelőzésére. Végül, a szükségesség (*état de nécessité*) nem fogadható el az agresszió tilalmából származó igazolásként, mivel ez egy olyan *jus cogens* norma, amely alapján semmilyen igazolás nem mentesítheti a felelősséget.²¹⁹⁹

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/1999/328	20	20	20

VI. Orosz beavatkozás Grúziában (2008)

R2P/békekikényszerítés

1. Tények

A Szovjetunió felbomlása után Grúzia független állam lett. Az etnikai feszültségek azonban polarizálták az új nemzetet. A két autonóm régióban, Abháziában és Dél-Oszétiában, a szeparatista mozgalmak komoly társadalmi bázisra tettek szert, az oroszok támogatásával.²²⁰⁰ Ezek ellenségeskedésekhez és nyílt harcokhoz vezettek, amelyek azt eredményezték, hogy *de facto*

²¹⁹⁹ Nota bene: Azt állítom, hogy az agresszió az erőszak alkalmazásának legsúlyosabb formája. Ezért csak az agresszió (azaz az erőszak alkalmazásának legsúlyosabb formája) az, ami *jus cogens* norma. Ezért azt állítom, hogy az erő alkalmazásának más formái esetében az igazolás elfogadható lehet. Az igazolás alatt az ARSIWA szerinti jogellenességet kizáró körülményeket értem.

Grúziának nem volt tényleges ellenőrzése ezek felett a területek felett, bár, *de jure* egyetlen állam sem ismerte el függetlenségüket, és a szuverén grúz állam részének tekintette őket.

A rózsás forradalom, egy demokratikus mozgalom, alatt a Nyugat- és NATO-barát Miheil Szaakasvili került hatalomra, megdöntve a volt kommunista, oroszbarát elnök, Sevardnadze hatalmát. Oroszország *puccsnak* tekintette a hatalomváltást. A Kreml azzal kezdte aláásni Grúzia területi integritását, hogy orosz állampolgárságot adott az elszakított régiók, Abházia és Dél-Oszétia lakóinak.²²⁰¹ 2008 júliusában a grúz rendőri erők és a szakadár oszét félkatonai egységek ellenségeskedésbe keveredtek.²²⁰² Augusztus 7-én Grúzia katonai műveletet indított a dél-oszét-grúz határon, hogy megakadályozza a szeparatisták tüzelését.²²⁰³ Ezután Oroszország katonai eszközökhöz folyamodott, azt állítva, hogy Grúzia megtámadta Dél-Oszétiát és az orosz békefenntartókat,²²⁰⁴ akik már a területen voltak korábbi megállapodások alapján.²²⁰⁵ A háború öt napig tartott 2008. augusztus 8. és 12. között, amikor a felek tűzszüneti megállapodást kötöttek.²²⁰⁶ A konfliktus végén Oroszország nem tudott rendszerváltást elérni Grúziában, de sikeresen átvette a *de facto* ellenőrzést Abházia és Dél-Oszétia felett.²²⁰⁷ Oroszország még a nemzetközi közösséget is provokálta azzal, hogy elismerte mind Abházia, mind Dél-Oszétia elszakadását és államiségét.²²⁰⁸

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

A BT-t az Orosz Föderáció hívta össze, hogy megvitassa a Dél-Oszétia elleni állítólagos agressziót 2008. augusztus 7-én.²²⁰⁹ Ugyanezen a napon Grúzia egy levelet is eljuttatott a főtítkárnak és a BT elnökének, amelyben kifejtette, hogy a szeparatisták csak az orosz katonai, emberi és technikai erőforrásoknak köszönhetően tudják ellenőrizni a régiót. A levél azt is állította, hogy

²²⁰⁰ Bruno Coppieters, "The Georgian-Abkhaz Conflict," *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* 2004 (2004).

²²⁰¹ Laure Delcoura and Kataryna Wolczuk: Spoiler or facilitator of democratization?: Russia's role in Georgia and Ukraine. In *Democratization*, 2015 Vol. 22, No. 3. 468. o.

²²⁰² Alexander Lott: The Tagliavini Report Revisited: Jus ad Bellum and the Legality of the Russian Intervention in Georgia. In *Merkourios: Utrecht Journal of International and European Law* 28, no. 74 (2012) 5. o.

²²⁰³ Erna Burai: Parody as Norm Contestation: Russian Normative Justifications in Georgia and Ukraine and Their Implications for Global Norms. In *Global Society*, 2016 Vol. 30, No. 1. 70. o.

²²⁰⁴ Roy Allison: *Russia, the West, and Military Intervention*. Oxford University Press (2013) 150. o.

²²⁰⁵ Roy Allison: The Russian case for military intervention in Georgia: international law, norms and political calculation. In *European Security* Vol. 18, No. 2 (June 2009) 176. o.

²²⁰⁶ Ariel Cohen, Robert E. Hamilton: *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*. Strategic Studies Institute, June 2011. iii. o.

²²⁰⁷ Carolina Vendil Pallina and Fredrik Westerlund: Russia's war in Georgia: lessons and consequences. In *Small Wars & Insurgencies* Vol. 20, No. 2, June 2009. 400. o.

²²⁰⁸ Mike Bowker: The war in Georgia and the Western response. In *Central Asian Survey* Vol. 30, No. 2, June 2011. 198. o.

²²⁰⁹ Letter dated 7 August 2008 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/2008/533.

Az Orosz Föderáció által a szeparatisták bűnöző rezsimjének nyújtott katonai segítség, amely minden megállapodást megszeg, nem értékelhető másképp, mint a Grúzia ellen elkövetett újabb agressziós cselekményként.²²¹⁰

Grúzia sürgette az orosz támogatás megszüntetését a régióban és a növelését az EBESZ katonai megfigyelő tisztjeinek számát.²²¹¹ Ezzel szemben egy másik, ugyanezen dátummal ellátott levélben a grúz elnök a nemzethez fordult, és azt állította, hogy az orosz békefenntartó erők arról számoltak be, hogy "teljesen elvesztették az ellenőrzést a szeparatisták akciói felett", és az orosz külügyminisztérium "megpróbálja megakadályozni a szeparatisták fegyveres akcióit, de sikertelenül".²²¹² Az elnök még azt is állította:

Azt javaslom, hogy az Orosz Föderáció lépjen fel a dél-oszét autonómia garantálójaként Grúzián belül. Teljes felelősséggel járok el, hogy Oroszország, Grúzia és az európai országok részt vehessenek a békefenntartási folyamatban.²²¹³

Mindazonáltal az elnök közvetlenül az Orosz Föderációhoz is szólt, és kijelentette, hogy

Az utóbbi években Dél-Oszétiát minden szempontból közvetlenül az Orosz Föderáció igazgatja. A tskhinvali-i szeparatista kormányban például vannak olyan miniszterek, akik egyben az orosz kormány tisztviselői is, és akiket Dél-Oszétiába küldtek kiküldetésbe. Arra kérem Oroszországot és a szeparatistákat, hogy vonják ki ezeket a minisztereket; semmi közülük Dél-Oszétiához; nem járulnak hozzá a grúzok és a dél-oszétok közötti történelmi barátságához. Ellenkezőleg: akadályozzák hagyományos szövetséges kapcsolataink helyreállítását.²²¹⁴

A BT-ben Oroszország megismételte, hogy Grúzia agressziót követett el a Dél-Oszét Köztársaság ellen, amely nemzetközileg elismert fél a konfliktusban. Oroszország azonban nem adott magyarázatot a részvételére azon kívül, hogy kifejezte azon szándékát, hogy "folytatja erőfeszítéseit a további vérontás megakadályozására és a dél-oszétiai helyzet békés pályára állítására".²²¹⁵ Grúzia viszont kijelentette, hogy Oroszország - állítólagos semleges álláspontját megsértve - a szeparatista hatóságok és fegyveres formációk mögött áll. Ezek az orosz biztonsági és védelmi ügynökségek ellenőrzése és irányítása alatt állnak.²²¹⁶ A képviselő azt is hozzátette, hogy Oroszországból illegális erők és katonai felszerelések jutnak be Dél-Oszétiába a Roki alagúton keresztül. Ugyanakkor Grúziában ismét kijelentették, hogy "az orosz békefenntartók azt mondták grúz tisztviselőknek, hogy nem képesek ellenőrizni a szeparatistákat".²²¹⁷ Végül azonban Grúzia fenntartotta, hogy

²²¹⁰ Identical letters dated 7 August 2008 from the Permanent Representative of Georgia to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. A/62/923 - S/2008/534.

²²¹¹ Ibid.

²²¹² Special address of the President of Georgia, Mikheil Saakashvili. Annex to the identical letters dated 7 August 2008 from the Permanent Representative of Georgia to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. A/62/924 - S/2008/535. 2. o.

²²¹³ Ibid. 3. o.

²²¹⁴ Ibid. 4. o.

²²¹⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.5951 (Russia) 8 August 2008. 2-3. o.

²²¹⁶ Ibid. (Georgia) 4. o.

²²¹⁷ Ibid. 5. o.

Aggasztó jelek utalnak arra, hogy kiszámított provokációval állunk szemben, amelynek célja a helyzet eskalálása, hogy igazolja az orosz fél előre tervezett katonai beavatkozását. Ezért követeljük, hogy az Orosz Föderáció akadályozza meg a fegyveres zsoldosok Grúziába történő átutazását, gyakorolja befolyását a szeparatista rezsimre, hogy hagyja abba a polgári lakosság elleni támadásokat, és kezdjen tárgyalásokat.²²¹⁸

Az ellentmondás a kijelentések között, miszerint az orosz békefenntartók nem ellenőrzik a szeparatistákat, ugyanakkor Oroszország irányítja őket, egy pontosítással oldódott fel. Ahogy a képviselő fogalmazott:

Azt mondtam, hogy az orosz fél elmagyarázta a grúz félnek, hogy nincs ellenőrzésük a dél-oszétiai rezsim felett. Ezért fajultak el a dolgok. Nem azt mondtam, hogy az oroszok - az orosz biztonsági és védelmi szolgálatok - valóban nem ellenőrzik a szeparatista rezsim fegyveres erőit. Nagyon világosan bemutattam, hogy kik a dél-oszétiai kormány fő döntéshozói - a Szövetségi Biztonsági Szolgálat (FSZB) volt és jelenlegi és védelmi tisztviselői - pontosan ezért: azért, hogy a Tanács megértse, ki hozza a döntéseket Tskhinvaliban.²²¹⁹

Ekkor az Egyesült Királyság, Franciaország, Kína, Olaszország, Horvátország, Indonézia és Belgium nem foglalt állást a BT-ben.²²²⁰ Az Egyesült Államok arra kérte Oroszországot, hogy vonja vissza csapatait és hagyjon fel a katonai felszerelések átadásával, de nem kommentálta tovább a helyzetet.²²²¹ Vietnam támogatta Oroszország szerepvállalását.²²²²

A következő ülésre Grúzia arról számolt be a BT-nek, hogy egy orosz katonai repülőgép behatolt Grúzia légtérébe, és polgári és katonai infrastruktúrát bombázott. A levélben azt is állították, hogy az orosz regulárisok behatoltak az állam területére, és ezáltal veszélyeztették Grúzia függetlenségét, szuverenitását és területi integritását.²²²³ A BT előtt a képviselő kijelentette, hogy "[a]z orosz katonai agresszió célja Grúzia leigázása és euroatlanti törekvéseinek feladása, Grúzia és a régió behódolása az orosz politikai befolyásnak".²²²⁴ Oroszország azt állította, hogy Grúzia megsértette az 1996-os leszerelési memorandumot,²²²⁵ agressziót hajtott végre Dél-Oszétia népe ellen, etnikai tisztogatást követett el és humanitárius válságot idézett elő.²²²⁶ Oroszország *expressis verbis* felhívta a védelmi felelősséget (R2P), különösen annak fényében, hogy orosz állampolgárok (a szeparatista régióban az orosz útlevélprogram miatt) és orosz békefenntartók haltak meg.²²²⁷ A Kreml azt is állította, hogy a

²²¹⁸ Ibid.

²²¹⁹ Ibid. 9. o.

²²²⁰ Ibid. (UK) 5-6. o.; (France) 6. o.; (China) 6. o.; (Italy) 6-7. o.; (Croatia) 7. o.; (Indonesia) 7-8. o.; (Belgium) 8. o.

²²²¹ Ibid. (US). 6. o.

²²²² Ibid. (Vietnam) 7. o.

²²²³ Letter dated 8 August 2008 from the Permanent Representative of Georgia to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/2008/536.

²²²⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.5952 (Georgia) 8 August 2008. 3. o.

²²²⁵ Memorandum on Measures of Providing Safety and Strengthening of Mutual Confidence between the Sides in the Georgian-Ossetian Conflict Moscow, 16 May 1996.

²²²⁶ Ibid. (Russia) 3-4. o.

²²²⁷ Ibid. 5. o. A pontos megfogalmazás ez volt: "How can we not recall the responsibility to protect that we hear so much about in the United Nations?"

művelet békefenntartó misszió. ²²²⁸ A BT többi tagja azonban meglehetősen visszafogottan értékelte a helyzetet. Az Egyesült Királyság lakonikusan megjegyezte, hogy "[h]umanitárius segítségnyújtás nem használható ürügyként a nem grúz csapatok jelenlétére.", ²²²⁹ de nem ítélte el Oroszországot. Horvátország kijelentette, hogy bár üdvözli az orosz békefenntartó missziót, az "nem lehet indok Grúzia területének, integritásának és szuverenitásának megsértésére". ²²³⁰ Az Egyesült Államok az oroszok kivonulását és a Grúzia területi integritása elleni támadások beszüntetését követelte. ²²³¹ A találkozón egy különösen érdekes pillanata ismét rávilágított a legnagyobb cinizmusra és kettős beszédre. Amikor az USA képviselője megjegyezte, hogy Grúzia beleegyezett az azonnali tűzszünetbe, de az orosz képviselő nem így tett. Oroszország válasza elég világosan mutatja ezt a kettős gondolkodású kettős beszédet, ezt az értelmetlen álaltruizmust:

Ki ellenezné a tűzszünetet? Ki ellenezné a békét? Természetesen a béke jobb, mint a háború. De sajnos egy ilyen helyzetben nem lehet csak szlogenekkel megúszni. A helyzet komoly politikai elemzésére van szükség. ²²³²

Augusztus 10-én Grúzia arról számolt be, hogy Grúzia egyes részein immár teljes körű megszállás folyik, amelynek célja állítólag a grúz államiság megsemmisítése és a konfliktus kiterjesztése Abháziára. ²²³³ Azt állították, hogy ezen a ponton a konfliktus egyértelműen két állam, Grúzia és Oroszország között zajlik, s utóbbi az agresszor. Az USA azt is hangsúlyozta, hogy az orosz hadművelet nyilvánvalóan túllépte az állítólagos humanitárius célt. ²²³⁴ Az Egyesült Királyságnak hasonló aggályai voltak, azt állítva, hogy Oroszország súlyosan megsértette Grúzia szuverenitását és területi integritását, és "az orosz erők minden bizonnyal megsértették a békefenntartás nemzetközi normáinak tiszteletben tartását, és Oroszország részéről durva torzítás, hogy békefenntartási kötelezettségekre hivatkozik akciójának okaként. Ezek az akciók túlléptek minden ésszerű, arányos válaszlépést". ²²³⁵ Horvátország is fenntartotta, hogy az orosz művelet messze túlmutat a békefenntartáson. ²²³⁶ Panama aggodalmát fejezte ki és elítélte "az Orosz Föderáció teljesen aránytalan és ezért jogtalan erőszak-alkalmazását, amelynek deklarált célja állampolgárai és a békefenntartó erők védelme". ²²³⁷ Ami Oroszország homályos és megmagyarázhatatlan önvédelmi érvelését illeti, ²²³⁸ Panama azt is fenntartotta, hogy "az Alapokmány 51. cikkében előírt önvédelemhez való jognak

²²²⁸ Ibid. "We recently heard the a [sic] Georgian Government Minister, Mr. Yakobashvili, say that Russia should intervene as a real peacekeeper. Well, that is precisely what we are doing now."

²²²⁹ Ibid. (UK) 6. o.

²²³⁰ Ibid. (Croatia) 6. o.

²²³¹ Ibid. (US) 7. o.

²²³² Ibid. (Russia) 11. o.

²²³³ Provisional Verbatim Records S/PV.5953. (Georgia) 10 August 2008. 4-5. o.

²²³⁴ Ibid. (US) 6. o.

²²³⁵ Ibid. (UK). 11. o.

²²³⁶ Ibid. (Croatia) 13. o.

²²³⁷ Ibid. (Panama) 15. o.

²²³⁸ Ibid. (Russia) 9. o. "With the aim of preventing armed incidents in the area patrolled by Russian ships, we have established a security zone. These actions do not seek to establish a maritime blockade of Georgia. Force will be used only in accordance with Article 51 of the Charter, in exercise of the right to self-defence by the Russian Federation."

vannak alapvető korlátai, és ezekkel való bármilyen visszaélés az Orosz Föderáció részéről a Tanács állandó tagjaként fennálló fiduciáris kötelezettségeinek megsértését jelenti".²²³⁹

Augusztus 12-én tűzszüneti megállapodást írtak alá, és a BT augusztus 19-én összeült, hogy megvitassa annak végrehajtását. Grúzia azonban azt állította, hogy a megállapodás és annak grúz betartása ellenére nem történt változás az orosz oldalon, amely továbbra is grúz területeket tart megszállva.²²⁴⁰ Az Egyesült Királyság is megállapította, hogy Oroszország nem hajtotta végre a megállapodást.²²⁴¹ Ennek megfelelően Franciaország is emlékeztetett arra, hogy az orosz kivonulás elengedhetetlen a tárgyalások eredményeinek sikeréhez.²²⁴² Az USA még azt is állította, hogy Oroszország "folyamatos katonai offenzívához és diplomáciai halogató taktikához" folyamodott ahelyett, hogy teljesítette volna a kivonulási kötelezettségét.²²⁴³ Oroszország lényegében csak visszamutogatott Grúziára (aki azonban *valóban* visszavonult, ahogyan azt megkövetelték).²²⁴⁴ Javasoltak egy határozattervezetet, hogy Oroszországot kötelezzék a megállapodás végrehajtására, de előre látva az orosz vétót, nem tettek lépéseket.²²⁴⁵

2008. augusztus 26-án Oroszország elismerte Dél-Oszétia és Abházia független államiségét az orosz megszállás alatt tartott népszavazások eredményeként.²²⁴⁶ Grúzia a BT-hez fordult,²²⁴⁷ amelynek tagjai, akik érintették a kérdést, erősen bírálták.²²⁴⁸

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Oroszország	állam	a szeparatista régiók katonai támogatása	beavatkozás, invázió, megszállás	a békeszerződések betartatása, az állampolgárok védelme	R2P, békefenntartás	kivétel, igazolás	nem elfogadott, nem elítélt

²²³⁹ Ibid. (Panama) 15. o.

²²⁴⁰ Provisional Verbatim Records S/PV.5961 (Georgia) 19 August 2008. 5-6. o.

²²⁴¹ Ibid. (UK) 9. o.

²²⁴² Ibid. (France) 7. o.

²²⁴³ Ibid. (US) 9. o.

²²⁴⁴ Ibid. (Russia) 12. o.

²²⁴⁵ UNSC: 26. The situation in Georgia in Repertoire of the Practice of the Security Council, 2008-2009 p. 132.

²²⁴⁶ Kremlin: Statement by President of Russia Dmitry Medvedev. (Transcripts) Published on 26 August 2008. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/1222>

²²⁴⁷ Letter dated 27 August 2008 from the Permanent Representative of Georgia to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/2008/587.

²²⁴⁸ Provisional Verbatim Records S/PV.5969 of 28 August 2008.

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- a) A humanitárius beavatkozás nem szolgál igazolásul az erőszak alkalmazásának tilalma alól.
- b) A békefenntartás nem határozatlan idejű felhatalmazás.

Gyakorlat: Oroszország támogatta az abháziai és dél-oszétiai szeparatista mozgalmakat. Dél-Oszétiában Oroszország békefenntartó missziót is fenntartott. Amikor a térségben kiéleződtek az ellenségeskedések, Oroszország katonai eszközökkel avatkozott be a konfliktusba a szeparatisták oldalán, megszállta és elfoglalta a területet, és elérte a *de facto* elszakadást saját ellenőrzése és fennhatósága alatt.

Opinio juris kifejezve: vonatkozó BT- vagy közgyűlési határozatok hiányában a fő ENSZ-forrás továbbra is a BT ülései és azok hivatalos jegyzőkönyvei. Ezek azonban korlátozott képet nyújtanak az *opinio juris*ről. A konfliktus kezdetén a legtöbb állam meglehetősen visszafogott és kiegyensúlyozott volt. Amint Oroszország kísérletei nyíltabbá váltak, a tagok kritikusabb véleményeket fogalmaztak meg. Nem vitatták, hogy az orosz békefenntartók jogszerűen voltak jelen, de több tag jelezte, hogy az orosz művelet túllépte mind a békefenntartó, mind a humanitárius missziókat. A tagok nem reagáltak érdemben az R2P érvre, inkább humanitárius beavatkozásként vagy békefenntartó misszióként értelmezték, amelyet túlléptnek tekintettek. Összefoglalva, a nemzetközi közösség inkább azt fejezte ki, hogy az orosz akció jogellenes volt, azonban a cselekmények súlyosságát nem értékelték megfelelően, és nem történt egyértelmű jelzés vagy elítélés. Az azonban biztos, hogy az R2P mint fogalom létezését nem erősítették meg.

VII. Francia és ECOWAS beavatkozás Elefántcsontparton (2002, 2011)

békefenntartás/meghívásos beavatkozás/R2P

1. Tények

2002-2004

Az elefántcsontparti függetlenséget követő első államcsínyre 1999 decemberében került sor, amikor Guéi tábornok került hatalomra. Az etnikai feszültségek miatt Alassane Dramane Ouattarát, a fő ellenzék vezetőjét kizárták a 2000-es választásokból. Ennek megfelelően támogatói (főként északon) bojkottálták a választásokat, ami a gyenge, 37 százalékos részvételi arányt és Laurent Gbagbo győzelmét eredményezte, aki elnök lett. Az északiak nem tudták támogatni Gbagbót. Az elnöki erőkkel való összecsapások az északiak szisztematikus zaklatásával kezdődtek. Az erőszak eszkalálódásával 2002 szeptemberére a lázadók ellenőrzésük alá vonták Észak egyes részeit.²²⁴⁹ 2002. szeptember 22-én Franciaország beavatkozott a *Licorne* hadművelet elindításával, elsősorban francia állampolgárok megmentése céljából.²²⁵⁰ A *Licorne*-erők 2002. október 17-től hivatalosan békefenntartó misszióvá váltak, amikor tűzszüneti megállapodás született, és a francia erőket ismét

²²⁴⁹ Institute of Studies on Conflicts and Humanitarian Action: Ivory Coast: the phantom of civil war. Published on 2 September 2010. <https://iecah.org/en/ivory-coast-the-phantom-of-civil-war/>

²²⁵⁰ La Côte d'Ivoire de 2002 à 2007 : une chronologie. In Géoconfluences, janvier 2013. <http://geoconfluences.ens-lyon.fr/doc/etpays/Afsubsah/popup/BouquetChrono.htm>

megerősítették ott. ²²⁵¹ Ugyanez vonatkozik a 2003 januárjától bevetett ECOWAS-erőkre is. Az ECOWAS 2002 októberében döntött a beavatkozásról "az ellenségeskedések beszüntetésének figyelemmel kísérése; a normális közigazgatási szolgáltatások és az áruk és szolgáltatások szabad mozgásának visszaállításának elősegítése; a békemegállapodás végrehajtásához való hozzájárulás" érdekében. ²²⁵² A főtitkár azt állította, hogy a békefenntartás felelőssége e két erőre hárul. ²²⁵³ Az ECOWAS mintegy 1500 katonát vetett be, míg Franciaország jelenléte 4000 fős volt. ²²⁵⁴ Többszöri próbálkozás után a konfliktus 2007 márciusában az ouagadougoui politikai megállapodás aláírásával nyugvópontra jutott. ²²⁵⁵

2011

Laurent Gbagbo 2000 óta volt elnök Elefántcsontparton. Az államot megosztó polgárháborút 2007-re nemzetközi segítséggel többé-kevésbé sikerült lecsillapítani. 2010-ben azonban elnökválasztást tartottak a két befutó jelölt, Gbagbo és Alassane Dramane Ouattara volt miniszterelnök között. ²²⁵⁶ Az EU és az ENSZ is azt állította, hogy a választások tisztességesek és átláthatóak voltak. ²²⁵⁷ A nemzetközileg elismert eredményt a Választási Bizottság ismertette, amely szerint Ouattara 54 százalékot kapott, Gbagbo pedig 46 százalékot. ²²⁵⁸ Gbagbo azonban nem volt hajlandó átadni az elnökséget, és a *Conseil Constitutionnel*hez fordult, amely többnyire az általa delegált tagokból áll. A tanács szabálytalanságokra hivatkozva néhány megyében érvénytelenítette az eredményt, és ennek megfelelően megváltoztatta a választások eredményét: 51 százalék Gbagbo és 48 százalék Ouattara javára. ²²⁵⁹ Nemzetközi megfigyelők arról számoltak be, hogy a döntés törvénytelen volt, és az indoklás hamisított nyilatkozatokon alapult. ²²⁶⁰ Az ENSZ, az Afrikai Unió(AU) és az ECOWAS felszólította a választások valós és nemzetközileg ellenőrzött eredményeinek tiszteletben tartására,

²²⁵¹ Accord de cessation des hostilités entre le Gouvernement de la République de Côte d'Ivoire, le Mouvement populaire ivoirien du Grand Ouest et le Mouvement pour la justice et la paix. Pièce jointe à la lettre datée du 16 janvier 2003, adressée au Président du Conseil de sécurité par le Chargé d'affaires par intérim de la Mission permanente du Togo auprès de l'Organisation des Nations Unies. S/2003/51. para. 6.

²²⁵² Lansana Gberie and Prosper Addo: Challenges of Peace Implementation in Côte d'Ivoire. In Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre (KAIPTC) and the Center for International Peace Operations (ZIF) Report 08/04 (February 2006) 21. o.

²²⁵³ Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Côte d'Ivoire submitted pursuant to Security Council resolution 1514 (2003) of 13 November 2003. S/2004/3. para. 48.

²²⁵⁴ Ibid. paras. 49. és 52.

²²⁵⁵ Accord politique de Ouagadougou, Mars 2007. Annexe à la lettre datée du 13 mars 2007, adressée au Président du Conseil de sécurité par le Secrétaire general. S/2007/144.

²²⁵⁶ Nicolas Cook: Côte d'Ivoire's Post-Election Crisis. In Congressional Research Service 7-5700 RS21989 (5 April 2011) 5. o.

²²⁵⁷ Thomas J. Bassett and Scott Straus: Defending Democracy in Côte d'Ivoire: Africa Takes a Stand. In : Foreign Affairs, Vol. 90, No. 4 (July/August 2011) 133. o.

²²⁵⁸ Andreas Mehler: From "Protecting Civilians" to "For the Sake of Democracy" (and Back Again) In African Security, July-December 2012, Vol. 5, No. 3/4 (July-December 2012) 204. o.

²²⁵⁹ Commission Electorale Independent: Second Tour de l'Election du President de la Republique de Côte d'Ivoire, Scrutin du 28 Novembre 2010, Resultats Provisoires par Centre de Coordination, December 2, 2010; and Conseil Constitutionnel, Decision No CI2010-Ep-34/03-12/CC/SG Portant Proclamation des Resultats Definitifs de l'Election Presidentielle du 28 Novembre 2010 au Nom du Peuple de Côte d'Ivoire, December 3, 2010.

²²⁶⁰ Thomas J. Bassett: Briefing: Winning Coalition, Sore Loser: Côte D'ivoire's 2010 Presidential Elections. In African Affairs, Vol. 110, No. 440 (July 2011) 477-8. o.

valamint az emberi jogok és a humanitárius jog megsértésének beszüntetésére.²²⁶¹ Az elefántcsontparti polgárháború kiújulásának valós veszélye állt fenn.²²⁶² A főtitkár arról számolt be, hogy a Gbagbo-párti erők nehéz harci eszközöket, éles lőszer és könnygázt vetettek be a békés tüntetők, Ouattara támogatói ellen. Ezek a támadások több civil halálát és sérülését okozták.²²⁶³ Az Ouattara támogatói ellen alkalmazott aránytalan erőszak következtében az ellenállás szervezettebbé vált, és fegyveres egységek erősítették meg. Végül az Ouattarát támogató fegyveres erő, a *Forces nouvelle* (később átnevezték *Forces républicaines de Côte d'Ivoire-ra*) közvetlen konfliktusba keveredett a Gbagbo erőivel, miközben Gbagbo továbbra is szélsőséges erőszakot követett el a fegyvertelen civil tüntetőkkel szemben.²²⁶⁴ A már jelen lévő ENSZ és francia erőket megerősítették, mandátumukat a helyzethez igazították. Részben a beavatkozás eredményeként, de főként az Ouattara-párti erők sikerének köszönhetően május 5-én az *Conseil Constitutionnel* visszavonta a választási eredmények megváltoztatására vonatkozó döntését, és Ouattara 2011. május 6-án esküt tett.²²⁶⁵ Gbagbo volt elnököt 2011. április 11-én letartóztatták.²²⁶⁶

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

2002

Az elefántcsontparti polgárháborúra reagálva a BT elítélte a kormány megdöntésére irányuló erőfeszítéseket. A nyilatkozat ugyanakkor elismerően szólt mind az ECOWAS-erők jelenlétéről, mind pedig a francia erőfeszítésekről, amelyeket "az elefántcsontparti kormány kérésére tettek a további harcok megakadályozása érdekében".²²⁶⁷ Ezt egy határozat is megerősítette, amely egyértelműen jóváhagyta mind az ECOWAS, mind Franciaország békefenntartó misszióját.²²⁶⁸ A határozatot vita nélkül, egyhangúlag fogadták el.²²⁶⁹ A BT ülésén a főtitkár megköszönte Franciaország és az ECOWAS erőfeszítéseit, valamint tanácsot adott egy kisebb ENSZ-művelet létrehozására, amely kiegészítené a békefenntartásban végzett munkájukat.²²⁷⁰ Ennek megfelelően egy ENSZ-missziót hoztak létre, amelynek fő feladata a megfigyelés és a kapcsolattartás lesz, teljes együttműködésben Franciaországgal és az ECOWAS-szal. Az határozat azt is tartalmazta, hogy ezek az erők az 1464

²²⁶¹ Fabienne Hara and Gilles Yabi: Côte d'Ivoire, 2002–2011. Chapter 7 in Jane Boulden (ed.): Responding to Conflict in Africa. The United Nations and Regional Organizations, Pelgrave MacMillan (2013) 164. o.

²²⁶² Marie Miran-Guyon: Cyclone post-électoral La production de la violence en Côte d'Ivoire (Janvier 2011). In *Journal des anthropologues Association française des anthropologues* (2011) 374-7. o.

²²⁶³ Twenty-seventh progress report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Côte d'Ivoire. S/2011/211. paras. 39-44.

²²⁶⁴ Ibid. paras. 45-52.

²²⁶⁵ Twenty-eighth report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Côte d'Ivoire. S/2011/387. para. 16.

²²⁶⁶ Ibid. para. 2.

²²⁶⁷ Statement by the President of the Security Council of 20 December 2002. S/PRST/2002/42.

²²⁶⁸ UNSC Res. 1464 (2003) of 4 February 2003. para. 8.

²²⁶⁹ Provisional Verbatim Records S/PV.4700 of 4 February 2003.

²²⁷⁰ Provisional Verbatim Records S/PV.4746 (Secretary-General) 29 April 2003. 3. o.

(2003) határozatban foglalt megbízás alapján működnek. ²²⁷¹ Még Kína²²⁷² és Oroszország is elismerően nyilatkozott és üdvözölte az ECOWAS és Franciaország műveleteit. ²²⁷³ Ebben a tekintetben a BT teljes egységben volt. Ez a támogatás többször is kifejezésre jutott. ²²⁷⁴ 2004 februárjában a BT még kifejezettebb felhatalmazást adott Franciaországnak arra, hogy minden szükséges eszközt felhasználjon az ENSZ-misszió (UNOCI) támogatására, különösen a "közvetlenül az UNOCI által ellenőrzött területeken kívül" történő beavatkozásra a harci cselekményekkel szemben. ²²⁷⁵ Ezzel egyidejűleg az ECOWAS erőit az UNOCI fennhatósága alá helyezték. ²²⁷⁶ 2004. november 6-án az elefántcsontparti kormányerők megtámadták a francia erőket. Kilenc francia katona és egy amerikai állampolgár meghalt, 38 francia katona megsebesült. Válaszul a francia erők megsemmisítették a támadó erők által használt katonai repülőgépeket és helikoptereket. ²²⁷⁷ A BT nyilatkozatában elítélte a francia békefenntartók elleni támadást, és megerősítette, hogy Franciaország reakciója jogszerű volt, és kijelentette, hogy

A Biztonsági Tanács megerősíti, hogy a francia erők és az UNOCI felhatalmazást kapnak arra, hogy a 2004. február 27-i 1528 (2004) sz. határozatával összhangban minden szükséges eszközt felhasználjanak megbízatásuk maradéktalan teljesítéséhez. ²²⁷⁸

Ezt a támogatást az 1572. sz. határozat (2004) megerősítette, és fegyverembargót vezetett be a konfliktusban részt vevő valamennyi féllel szemben, az UNOCI és a francia misszió kivételével. ²²⁷⁹

2011

2010 novemberének elején a hangulat igazán ígéretes volt a BT-ben. A meghívott elefántcsontparti képviselő büszkén jelentette, hogy

A választások napját a lakosság lelkesedése és a demokratikus elvek tiszteletben tartása egyaránt jellemezte. A lakosság tömegesen válaszolt a politikai vezetők felhívására, hogy leadja szavazatát. A részvételi arány meghaladta a 80 százalékot - ez az egyik legmagasabb a világon. Maga a szavazás nyugodt és rendezett körülmények között zajlott, és nem jegyeztek fel komolyabb emberi jogi jogsértést, ami lenyűgöző, tekintve, hogy az újraegyesítés még nem valósult meg. Az elefántcsontparti nép felelt a kihívásoknak, megmutatva a nemzetközi közösségnek politikai érettségét és eltökéltségét a válság megszüntetésére. ²²⁸⁰

²²⁷¹ UNSC Res. 1479 (2003) of 13 May 2003 paras. 3. and 11.

²²⁷² Provisional Verbatim Records S/PV.4793 (China) 25 July 2003. 8. o.

²²⁷³ Ibid. (Russia) 15. o.

²²⁷⁴ Statement by the President of the Security Council of 25 July 2003. S/PRST/2003/11.; UNSC Res. 1498 (2003) of 4 August 2003.; UNSC Res. 1514 (2003) of 13 November 2003.; Statement by the President of the Security Council of 13 November 2003. S/PRST/2003/20.; Statement by the President of the Security Council of 5 December 2003. S/PRST/2003/25.; UNSC Res. 1527 (2004) of 4 February 2004.;

²²⁷⁵ UNSC Res. 1528 (2004) of 27 February 2003 para. 16.

²²⁷⁶ Ibid. para. 1.

²²⁷⁷ Third progress report of the Secretary-General on the United Nations operation in Côte d'Ivoire. S/2004/962. para. 17.

²²⁷⁸ Statement by the President of the Security Council of 6 November 2004. S/PRST/2004/42.

²²⁷⁹ UNSC Res. 1572 (2004) of 15 November 2004. paras. 2. és 7-8.

²²⁸⁰ Provisional Verbatim Records S/PV.6415 (Côte d'Ivoire) 3 November 2010. 2-3. o.

Az eredményeket az *Conseil Constitutionelle* november 10-ig ígérte kihirdetni. ²²⁸¹ Sajnos túl korán volt ahhoz, hogy diadalmaskodni lehessen. Decemberben Elefántcsontpart értesítette a BT-t, hogy Gbagbo győzött az *Conseil Constitutionelle* korrekciója szerint, amely a kilenc északi régió eredményeit érvénytelennek nyilvánította. ²²⁸² A BT nem sietett, a tagok nem reagáltak az információra. December 20-án azonban a BT egyhangúlag elfogadott egy határozatot, amelyben a szerv "a lehető leghatározottabban elítélte a nép akaratának bitorlására és a választási folyamat integritásának, valamint az elefántcsontparti békefolyamat bármilyen előrehaladásának aláásására irányuló kísérleteket", és a VII. fejezet alapján eljárva felszólított minden "érintettet, hogy tartsák tiszteletben a nép akaratát és a választások eredményét, tekintettel arra, hogy az ECOWAS és az Afrikai Unió elismeri Alassane Dramane Ouattarát Elefántcsontpart megválasztott elnökeként". ²²⁸³ Megújítja továbbá az UNOCI megbízatását, valamint gyakorlatilag az azt támogató francia erőket is. ²²⁸⁴ A BT 2011 januárjában további csapatokkal és felszereléssel erősítette meg az ENSZ-missziót, és ismét bevonta a francia erőket, amelyekkel való együttműködés a felek kötelessége. ²²⁸⁵ A főtitkár különleges képviselője és az ENSZ elefántcsontparti műveletének vezetője elismerését fejezte ki a francia misszióknak "a rendkívül hasznos együttműködésért, beleértve az ENSZ elefántcsontparti művelete (UNOCI) főhadiszállásának a válság különböző pillanataiban nyújtott döntő fontosságú védelmét". ²²⁸⁶ Végül a 2000 (2011) sz. határozat *expressis verbis* tartalmazta a francia erők felhatalmazásának kiterjesztését. ²²⁸⁷ Mindez egyértelmű irányt mutat, a francia részvétel és erő alkalmazása az első pillanattól kezdve engedélyezett volt.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

2002

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/RES/1464	jóváhagyja a francia és az ECOWAS beavatkozást	15 ²²⁸⁸	0	0
S/RES/1479	megerősíti a jóváhagyást	15	0	0
S/RES/1498	megerősíti a jóváhagyást	15	0	0
S/RES/1514	megerősíti a jóváhagyást	15	0	0
S/RES/1528	engedélyezi a franciaországi műveleteket (francia parancsnokság alatt)	15	0	0
S/RES/1527	megerősíti a jóváhagyást	15 ²²⁸⁹	0	0

²²⁸¹ Ibid. 3. o.

²²⁸² Provisional Verbatim Records S/PV.6437 (Côte d'Ivoire) 7 December 2010. 2. o.

²²⁸³ UNSC Res. 1962 (2010) of 20 December 2010.

²²⁸⁴ Ibid. paras. 3. és 10.

²²⁸⁵ UNSC Res. 1967 (2011) of 19 January 2011. para. 9.; As well as in UNSC Res. 1975 (2011) of 30 March 2011. para. 7.; és UNSC Res. 1980 (2011) of 28 April 2011.

²²⁸⁶ Provisional Verbatim Record S/PV.6513. 13 April 2011. 2. o.

²²⁸⁷ UNSC Res. 2000 (2011) of 27 July 2011 para. 17.

²²⁸⁸ Angola, Bulgária, Kamerun, Chile, Kína, Franciaország, Németország, Guinea, Mexikó, Pakisztán, Oroszország, Spanyolország, Szíria, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²²⁸⁹ Algéria, Angola, Benin, Brazília, Chile, Kína, Franciaország, Németország, Pakisztán, Fülöp-szigetek, Románia, Oroszország, Spanyolország, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/RES/1962	implicite engedélyezi (megújítja) a francia békefenntartó	15 ²²⁹⁰	0	0
S/RES/1967	implicite megerősíti a felhatalmazást	15	0	0
S/RES/1975	implicite megerősíti a felhatalmazást	15	0	0
S/RES/1980	implicite megerősíti a felhatalmazást	15	0	0
S/RES/2000	kifejezetten túllépi a felhatalmazást	15	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus (2002, 2011)

aki erőszakot alkalmazott	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Franciaország	állam	beavatkozás egy polgárháborúba a béke fenntartása érdekében (a törvényes kormány fenntartása)	invázió	ugyanaz, mint a jogi	békefenntartás: a kormány meghívása (2002), ENSZ-engedély (2011)	kivétel	elfogadott,
ECOWAS (2002)	nemzetközi szervezet (szubregionális)	beavatkozás egy polgárháborúba a béke fenntartása érdekében (a törvényes kormány fenntartása)	invázió	ugyanaz, mint a jogi	békefenntartás: utólagos ENSZ-engedélyezés	kivétel	elfogadott,

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A béketeremtés nem kivétel az agresszió alól. De a BT adhat *utólagos* vagy *előzetes* felhatalmazást

Gyakorlat: 2002-ben Franciaország a legitimnek tekintett kormány meghívására avatkozott be. A misszió békefenntartó jellegű volt, azonban az erőszak alkalmazása szélesebb volt az önvédelemnél,

²²⁹⁰ Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Brazília, Kína, Franciaország, Gabon, Japán, Libanon, Mexikó, Nigéria, Oroszország, Törökország, Uganda, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

ezért a békekényszerítés megfelelőbb kifejezés. A francia erők a tűzszüneti megállapodást hajtották végre. Az ECOWAS 2002-ben saját döntése alapján avatkozott be ugyanezzel a mandátummal. 2011-ben az ENSZ-misszió mellett Franciaországot a BT felhatalmazta az ENSZ-művelet támogatására. Ebben az esetben a beavatkozás szintén a legitim kormányt támogatta - de itt a legitim kormánynak nem a ténylegesen hatalmon lévő kormányt tekintették, hanem a tisztességes és demokratikus választásokon győztes kormányt.

Opinio juris kifejezett: Mind a francia, mind az ECOWAS beavatkozását elfogadták és jóváhagyták, ahogyan azt a BT határozatai és elnöki nyilatkozatai bemutatták. A 2002-es beavatkozás azt mutatja, hogy az engedélyt utólag is meg lehet adni. A 2011-es beavatkozással kapcsolatban a főtárgy sajtóközleményben kijelentette, hogy az R2P kialakulóban lévő doktrínájának egyik példája.²²⁹¹ Ez az értékelés *önmagában* azonban nem tekinthető bizonyítéknak az R2P jogi létezésére vonatkozóan. Arról nem is beszélve, hogy a gyakorlat megkérdőjelezhető. Inkább hasonlít a BT felhatalmazásával történő békekényszerítésre.

2002 - utólagos engedélyezés A BT által

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/1464	100	100	100
S/RES/1479	100	100	100
S/RES/1498	100	100	100
S/RES/1514	100	100	100
S/RES/1528	100	100	100
S/RES/1527	100	100	100

2011 - előzetes engedélyezés a BT által

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/1962	100	100	100
S/RES/1967	100	100	100
S/RES/1975	100	100	100
S/RES/1980	100	100	100
S/RES/2000	100	100	100

VIII. A NATO líbiai beavatkozása (2011)

R2P

²²⁹¹ UN Secretary-General: Libya, Côte d'Ivoire Events Mark Historic Precedent, Secretary-General Tells Sofia Platform, Citing 'Watershed' in Responsibility to Protect Doctrine. UN Press Release SG/SM/13548, 6 MAY 2011.

“What is happening in Libya, Côte d'Ivoire and elsewhere is a historic precedent, a watershed in the emerging doctrine of the responsibility to protect. Never again, world leaders resolved in 2005 after the tragedies in Rwanda and Srebrenica. They enunciated this new doctrine: the responsibility to protect. [...] Let me be clear on another point, as well: at no time has the United Nations exceeded its Security Council mandates. In Côte d'Ivoire, UN forces undertook a limited military operation whose sole purpose was to protect innocent people. The only targets of armed action were the heavy weapons used by the former regime to attack civilians and our own headquarters and peacekeepers.”

1. Tények

Muammar Kadhafi 1969-ben egy puccs eredményeként került hatalomra, és elnyomó rendszert hozott létre.²²⁹² Amikor az arab tavasz elérte Kadhafi Líbiáját, 2011 februárjára önkényes letartóztatásokról, kínzásokról és gyilkosságokról számoltak be.²²⁹³ A főbb városokban tüntetések kezdődtek. Az hírek szerint a békés tüntetőket a líbiai diktátor fegyveres erői vették célba.²²⁹⁴ A tényfeltárás azonban bebizonyította, hogy a felkelés valójában az első naptól kezdve fegyveres felkelés volt, és a Kadhafi-rezsim kezdetben nem halálos erejű erőszakot, hanem főként gumilövedékeket és vízágyúkat vetett be.²²⁹⁵ Valójában az erőszakot a tüntetők kezdték el Bengáziban, Al-Bajdában, Tripoliban és Misuratában.²²⁹⁶ Miután az erőszak elterjedt, a kormány valóban bevetett halálos fegyvereket, és "brutális leszámolást indított".²²⁹⁷ Egyesek azzal érvelnek, hogy az erőszakot nem megkülönböztetés nélkül alkalmazták, és a civilek nem voltak célpontok.²²⁹⁸ Mások azt állítják, hogy Kadhafi civileket vett célba.²²⁹⁹ A nemzetközi közösség mindenestre gyorsan reagált,²³⁰⁰ és a NATO katonai beavatkozásba kezdett.²³⁰¹ A NATO-misszió (Operation Unified Protector) 2011. március 22-től 2011. október 31-ig tartott.²³⁰² Kadhafit 2011. október 20-án a felkelők megölték, az ellenzék (Nemzeti Átmeneti Tanács) néhány nappal később Líbia felszabadítását jelentette be.²³⁰³

2. ENSZ források

²²⁹² Horace Campbell: Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya. Monthly Review Press, 2013. 47. o.

²²⁹³ Derek Chollet; Ben Fishman: Who Lost Libya. In Foreign Affairs Vol. 94, no. 3 (May/June 2015) 154. o.

²²⁹⁴ Alan J. Kuperman: Obama's Libya Debacle: How a Well-Meaning Intervention Ended in Failure. In Foreign Affairs, Vol. 94, No. 2 (March/April 2015) 66. o.

²²⁹⁵ Alan J. Kuperman: A Model Humanitarian Intervention? Reassessing NATO's Libya Campaign. In International Security Vol 38. No. 1. (summer 2013) 108-9. o.

²²⁹⁶ Alan J. Kuperman: Lessons from Libya: How Not to Intervene. Policy Brief, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, September 2013.

²²⁹⁷ Ivo H. Daalder and James G. Stavridis: NATO's Victory in Libya: The Right Way to Run an Intervention. Foreign Affairs, March/April 2012, Vol. 91, No. 2. 2. o.

²²⁹⁸ Aidan Hehir, Robert Murray: Libya, The Responsibility to Protect and the Future of Humanitarian Intervention. Palgrave Macmillan (2013) 194-5. o.

²²⁹⁹ Human Rights Watch: Death of a Dictator, Bloody Vengeance in Sirte. Published on 16 October 2012. <https://www.hrw.org/report/2012/10/16/death-dictator/bloody-vengeance-sirte>

²³⁰⁰ Sarah Brockmeier, Oliver Stuenkel and Marcos Tourinho: The Impact of the Libya Intervention Debates on Norms of Protection. In Global Society, 2016 Vol. 30, No. 1. 115. o.

²³⁰¹ Christopher Zambakari: The misguided and mismanaged intervention in Libya: Consequences for peace. In African Security Review, Vol 25. No. 1. (2016) 44. o. Lásd még: Andrea Carati: Responsibility to protect, NATO and the problem of who should intervene: reassessing the intervention in Libya. In Global Change, Peace and Security, 2017 Vol. 29, No. 3; Kjell Engelbrekt, Marcus Mohlin and Charlotte Wagnsson: The NATO Intervention in Libya. Lessons learned from the campaign. Routledge (2014).

²³⁰² NATO: NATO and Libya (Archived) Utoljára frissítve: 09 Nov. 2015. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm

²³⁰³ United Nations Support Mission in Libya, UN Human Rights Office of the High Commissioner: Report in the Trial of 37 Former Members of the Qadhafi Regime (Case 630/2012), 21 February 2017. 7. o. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/LY/Trial37FormerMembersQadhafiRegime_EN.pdf. Lásd még: Martin Chulov, Luke Harding: Libya: Murder in Benghazi and the fall of Gaddafi. Guardian Books 2012.

2. 1. Kifejtés

2011. február 25-én a főtitkár arról számolt be, hogy "állítólag megkülönböztetés nélküli gyilkosságok, önkényes letartóztatások, békés tüntetők lelövése, az ellenzékiek fogva tartása és kínzása, valamint külföldi zsoldosok alkalmazása" történt, és "jelentések szerint az áldozatok között nők és gyermekek is vannak, valamint jelentések szerint megkülönböztetés nélküli támadások érik a zsoldosnak vélt külföldieket".²³⁰⁴ A főtitkár azt is megjegyezte, hogy tanácsadói emlékeztették a líbiai hatóságokat a polgári lakosság védelmére vonatkozó felelősségükre, a főtitkár a nemzetközi közösséget is konkrét intézkedések megtételére szólította fel.²³⁰⁵ Érdekes módon az ENSZ líbiai képviselője az ellenzék oldalára állt, és egyértelműen elítélte a diktátor lépéseit. Kiállt a demokratikus hatalomváltás mellett. Az ENSZ segítségét kérte:

Líbiát az Egyesült Nemzetek Szervezetének határozata hozta létre. Kérem, Egyesült Nemzetek, mentsék meg Líbiát! Nem a vérontásra! Nem az ártatlanok megölésére! Gyors, határozott és bátor megoldást akarunk.²³⁰⁶

A BT másnap valóban válaszolt a kérésre az 1970. sz. határozat elfogadásával. A határozat preambulumban sajnálatát fejezte ki az emberi jogok megsértése miatt, megállapította, hogy szisztematikus és széles körű támadások történtek a civilek ellen, és felszólította a líbiai hatóságokat, hogy tartsák tiszteletben a védelemre vonatkozó felelősségüket.²³⁰⁷ A BT a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalta a helyzetet,²³⁰⁸ fegyverembargót,²³⁰⁹ utazási tilalmat²³¹⁰ és vagyonbefagyasztást²³¹¹ rendelt el. A 12. paragrafus felhatalmazta a tagállamokat a fegyverembargó hatálya alá tartozó tárgyak lefoglalására és elidegenítésére, ami az erőszak alkalmazására vonatkozó korlátozott felhatalmazásként értelmezhető, ahogyan azt a NATO is tette.²³¹² Bár a határozatot a BT valamennyi tagja támogatta, és mindannyian aggódtak az emberi jogi helyzet miatt, Oroszország úgy volt hajlandó értelmezni a határozatot, hogy az csak politikai megoldást céloz, és nem "szankciókat ír elő, még közvetett szankciókat sem a líbiai ügyekbe való erőszakos beavatkozásra, ami tovább ronthatná a helyzetet".²³¹³ Márciusban a BT felhatalmazta a nemzeti szinten vagy regionális megállapodásokon keresztül eljáró tagállamokat, hogy tegyenek meg minden szükséges intézkedést a polgári lakosság védelmére, "kizárva ugyanakkor bármilyen formában működő külföldi megszálló erők jelenlétét Líbia területének bármely részén".²³¹⁴ Ez azt jelenti, hogy a BT engedélyezte az erőszak

²³⁰⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.6490 (Secretary-General) 25 February 2011. 3. o.

²³⁰⁵ Ibid. 3-4. o.

²³⁰⁶ Ibid. (Libya) 5. o. A képviselő Kadhafi elvtársa volt. Abdurrahman Mohamed Shalghamot 2009. március 16-án nevezték ki ENSZ-nagykövetnek. Ezt megelőzően diplomáciai tisztséget töltött be, Kadhafi külügyminisztere is volt. Cf.: The Washington Diplomat: His Excellency Abdurrahman Mohamed Shalgham. Publikálva: 2010 november 11. <https://washdiplomat.com/his-excellency-abdurrahman-mohamed-shalgham/>

²³⁰⁷ UNSC Res. 1970 (2011) of 26 February 2011. Preamble.

²³⁰⁸ Ibid. paras. 4-8.

²³⁰⁹ Ibid. paras. 9-14.

²³¹⁰ Ibid. paras. 15-6.

²³¹¹ Ibid. paras. 17-21.

²³¹² NATO: NATO and Libya (Archived) Utoljára frissítve: 2015 november 9. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm

²³¹³ Provisional Verbatim Records S/PV.6491 (Russia) 26 February 2011. 4. o.

²³¹⁴ UNSC Res. 1973 (2011) of 17 March 2011 para. 4.

alkalmazását (vö. minden szükséges eszköz), a megszállás kivételével. A határozatot 10:0 arányban fogadták el, 5 tartózkodás mellett. Az Egyesült Királyság máris kijelentette, hogy a NATO készen áll a határozat végrehajtására.²³¹⁵ Németország, India, Brazília, Kína és Oroszország tartózkodott. Németország nem tudta támogatni a határozatot, mivel a katonai erőszak alkalmazása túl kockázatosnak tűnt, és csak súlyosbította az erőszakot.²³¹⁶ India azzal érvelt, hogy az határozat messzemenő intézkedésekhez folyamodott "viszonylag kevés hiteles információ birtokában a helyzetről". India bírálta a felhatalmazás határozatlan idejű jellegét is.²³¹⁷ Brazília szintén attól tartott, hogy az engedélyezett erőszak-alkalmazás több kárt okozna, mint hasznot. A képviselő úgy vélte továbbá, hogy az intézkedés messze túlmutat azon, amit az Arab Államok Ligája kért.²³¹⁸ Ezzel szemben, ahogyan a kolumbiai képviselő kijelentette:

Nem szavaztunk az erőszak válogatás nélküli alkalmazása vagy egy állam megszállása mellett. Olyan intézkedések mellett szavaztunk, amelyek célja a polgári lakosság védelme egy olyan kormány fenyegető támadásaitól, amely kormány tetteivel és nyilatkozataival megmutatta, hogy nem képes megfelelni a lakosság védelmével kapcsolatos nemzetközi felelősségnek.²³¹⁹

Oroszország kételkedett, mivel az határozat "potenciálisan megnyitja az utat a nagyszabású katonai beavatkozás előtt", és további humanitárius veszteségeket okozhat.²³²⁰ Kína is kifejtette, hogy nemzetközi viszonylatban mindig is ellenezte az erő alkalmazását, és ellenzi az ilyen felhatalmazást, de nem kívánta megakadályozni az Arab Liga és az Afrikai Unió próbálkozását, ezért tartózkodott.²³²¹

2011. március 24-én a főtitkár értesítette a BT-t, hogy a NATO értesítést küldött "arról a döntéséről, hogy az 1970 (2011) és 1973 (2011) határozat értelmében szövetségi műveletet indít a Líbia elleni fegyverembargó támogatására".²³²² Bár Oroszország kritikusan viszonyult az utóbbi határozathoz, nem tagadta, hogy az felhatalmazta a NATO-t az akcióra. Oroszország azonban emlékeztetett arra, hogy "[a]z említett határozatban megállapított mandátumot bármilyen módon meghaladó cselekedet vagy az erőszak bármilyen aránytalan alkalmazása elfogadhatatlan".²³²³ Mindez azonban nem volt túl fényes a gyakorlatban, még a főtitkárhelyettes is arról számolt be, hogy a líbiai kormány ismételten azt állította, hogy a NATO-műveleteknek civil áldozatai is voltak.²³²⁴ Megjegyezte azt is, hogy az ellenzék műveletei gyakran a NATO légierője által voltak támogatva.²³²⁵ Ez alátámaszthatta Oroszország félelmét a BT felhatalmazásának túllépésével kapcsolatban, mivel az R2P-nek semlegesnek kellene

²³¹⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.6498 (UK) 17 March 2011. 4. o.

²³¹⁶ Ibid. (Germany) 5. o.

²³¹⁷ Ibid. (India) 6. o.

²³¹⁸ Ibid. (Brazil). Az Arab Nemzetek Ligája repüléstilalmi övezet létrehozását kérte az ENSZ-től, mivel a líbiai rezsim nem reagált a res. 1970-ra. Cf.: Richard Leiby and Muhammad Mansour: Arab League asks U.N. for no-fly zone over Libya. In The Washington Post. Publikálva: 2011 március 12.
https://www.washingtonpost.com/world/arab-league-asks-un-for-no-fly-zone-over-libya/2011/03/12/ABoie0R_story.html

²³¹⁹ Ibid. (Colombia) 7. o.

²³²⁰ Ibid. (Russia) 8. o.

²³²¹ Ibid. (China) 10. o.

²³²² Provisional Verbatim Records S/PV.6505 (Secretary-General) 24 March 2011. 4. o.

²³²³ Provisional Verbatim Records S/PV.6528 (Russia) 4 May 2011. 9. o.

²³²⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.6541 (Under-Secretary-General) 31 May 2011. 2. o.

²³²⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.6566 (Under-Secretary-General) 27 June 2011. 2. o.

lennie. Mindazonáltal a BT létrehozta az ENSZ líbiai támogató misszióját (UNSMIL) békefenntartó mandátummal és a többi szereplő koordinálásának elsődleges főszereplőjeként.²³²⁶ A NATO-t nem említette, de az 1973. sz. határozat 4. paragrafusának általános felhatalmazását fenntartotta azzal a kikötéssel, hogy a BT bármikor visszavonhatja ezt a felhatalmazást.²³²⁷ Mindazonáltal ez a bekezdés az adott mandátum kiterjesztéseként működik. Érdemes megjegyezni, hogy a líbiai képviselő (az ellenzék, a Nemzeti Átmeneti Tanács oldalán) megköszönte a NATO-nak, hogy további 90 nappal meghosszabbította a műveletet.²³²⁸ A főtitkár líbiai különmegbízottja szintén arról számolt be a tagoknak, hogy a líbiaiak hálásak a NATO-nak, amiért a BT mandátuma alapján jár el.²³²⁹ Kadhafi halála után, 2011. október 23-án a Nemzeti Átmeneti Tanács Líbia felszabadulását jelentette be.²³³⁰ Ennek megfelelően a BT visszavonta az 1973. sz. határozat felhatalmazását 2011. október 31-től.²³³¹ Az ENSZ világosan közölte, hogy ezzel a NATO-mandátum véget ért.²³³² Egy nappal később a NATO bejelentette, hogy a művelet aznap véget ér.²³³³

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/RES/1970	impliciten engedélyezi az erő alkalmazását a fegyverembargó végrehajtása érdekében	15 ²³³⁴	0	0
S/RES/1973	engedélyezi az erőszak alkalmazását a polgári lakosság védelme érdekében	10 ²³³⁵	0	5 ²³³⁶
S/RES/2009	impliciten megerősíti az engedélyt a visszavonásig.	15	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség	Az ENSZ válasza
--------------------	---------	-----	-------------------	---------------	----------	-----------------	-----------------

²³²⁶ UNSC Res. 2009 (2011) of 16 September 2011 para 12.

²³²⁷ Ibid. para. 20.

²³²⁸ Provisional Verbatim Records S/PV.6622 (Libya) 26 September 2011. 6. o.

²³²⁹ Provisional Verbatim Records S/PV.6639 (Special Representative of the Secretary-General for Libya) 26 October 2011. 5. o.

²³³⁰ Report of the Secretary-General on the United Nations Support Mission in Libya. S/2011/727 para. 3.

²³³¹ UNSC Res. 2016 (2011) of 27 October 2011 para. 5.

²³³² UN Press Releases: Security Council Votes Unanimously to End NATO Civilian Protection Mandate in Libya, Following Authorities' Formal Declaration of Liberation. 27 October 2011. SC/10424.

²³³³ NATO Press Release: NATO Secretary General statement on end of Libya mission. Press Release (2011) 136 issued on 28 October 2011. https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_80052.htm

²³³⁴ Bosznia és Hercegovina, Brazília, Kína, Kolumbia, Franciaország, Gabon, Németország, India, Libanon, Nigéria, Portugália, Oroszország, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²³³⁵ Bosznia-Hercegovina, Kolumbia, Franciaország, Gabon, Libanon, Nigéria, Portugália, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²³³⁶ Brazília, Kína, Németország, India, Oroszország.

						g kizárása	
NATO	nemzetközi szervezet (katonai)	légicsapások	bombázás	az emberi jogok megsértése	R2P, BT- engedély	kivétel	engedélyezett

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) Az R2P kivételt képez az agresszió tilalma alól.

Gyakorlat: A NATO beavatkozott egy polgárháborúba, hogy fegyverembargót és repüléstilalmi zónát vezessen be, valamint hogy megvédje a polgári lakosságot.

Opinio juris kifejezett: Az *opinio juris* jelen volt a BT ülésein és különösen a BT határozataiban. Bár az R2P-re hivatkoztak, az csak a líbiai kormánnyal szemben volt kifejezetten jelen. A tagállamok és a regionális megállapodások - köztük a NATO - felhatalmazásához a VII. fejezet szolgált jogalapként. Ez a precedens azt mutatja, hogy a felhatalmazáshoz nem szükséges megnevezni az államot vagy a regionális megállapodást, elegendő, ha a BT-határozat általános felhatalmazást ad.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/1970	100	100	100
S/RES/1973	100	67	84
S/RES/2009	100	100	100

IX. Az Öböl-menti Együttműködési Tanács beavatkozása Bahreinben (2011)

meghívásos beavatkozás

1. Tények

Az arab tavasz kirobbanásakor, 2011 februárjában békés tüntetések kezdődtek Bahreinben. A demokráciapárti polgárok Manamában gyűltek össze, és szociális és politikai jogokat, a monarchia korrupciójának megszüntetését és új alkotmányt követeltek.²³³⁷ A tiltakozásoknak vallási vonatkozása is volt, mivel a síita többség ellenére az államot egy szunnita dinasztia irányította. Ezért Bahrein a síita Iránt vádolta a felkelés szításáért és támogatásáért.²³³⁸ Ahogy a zavargások márciusban folytatódtak, összecsapásokra is sor került a biztonsági erőkkel. Március 13-án a tüntetők a főváros pénzügyi központját akarták lezárni.²³³⁹ Válaszul a kormány hadi állapotot vezetett be.²³⁴⁰ Ugyanezen a napon ezer szaúd-arábiai katona vonult be Bahreinbe, hogy az Öböl-menti Együttműködési Tanács (GCC)

²³³⁷ Shamiran Mako: International Response to Bahrain's Arab Spring. In E-International Relations. ISSN 2053-8626. 17 July 2017. 1. o. <https://www.e-ir.info/pdf/24003>.

²³³⁸ Brandon Friedman: Battle for Bahrein: What One Uprising Meant for the Gulf States and Iran. In World Affairs, Vol. 174, No. 6 (March/April 2012) 76. o.

²³³⁹ Simon Henderson: Bahrain's Crisis: Saudi Forces Intervene. In Policy Analysis / PolicyWatch 1177. The Washington Institute for Near East Policy. 15 March 2011. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/bahraains-crisis-saudi-forces-intervene>.

fennhatósága alatt támogassa a dinasztiát.²³⁴¹ A GCC-t 1981-ben hozták létre, elsősorban azért, hogy biztosítsa a szubrégió monarchiáinak hatalmon maradását.²³⁴² A szaúdi beavatkozás a GCC nevében valóban a bahreini kormány megerősítését és a demokratikus mozgalmak terjedésének megakadályozását célozta.²³⁴³ Az elnyomás brutális volt. Ezreket öltek meg, kínoztak meg, tartóztattak le vagy függesztettek fel állásukból.²³⁴⁴

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Az állapot bevezetésének és a GCC Bahreinbe való belépésének napján a főtitkár nyilatkozatot adott ki, amelyben aggodalmát fejezte ki az erőszak alkalmazása miatt, de nem ítélte el az okozóit.²³⁴⁵ A BT még az Irán által áprilisban küldött levél után is hallgatott. Teherán azonban nem kérdőjelezte meg a GCC beavatkozásának jogszerűségét önmagában, inkább elítélte a civilek elleni atrocitásokat és a békés tüntetések elfojtását. Az alábbi idézetek a beavatkozásra utalnak:

A külföldi katonai beavatkozás Bahreinben csak azért történt, hogy megerősítse a kormány kezét a nép jogos követeléseinek elfojtásában. Határozottan úgy véljük, hogy az elnyomás politikája soha nem a helyes válasz, különösen egy olyan helyzetben, amikor az emberek fellázadtak, hogy követeljék alapvető jogaikat.

Mivel a bahreini problémákra nincs katonai megoldás, és a békés belföldi mozgalom elleni külföldi katonai beavatkozás előbb-utóbb súlyosbítaná a helyzetet, kormányom elítéli a békés civilek elleni erőszakos fellépést, és kéri a külföldi erők kivonását Bahreimből. Addig is szeretném felkérni az Egyesült Nemzetek Szervezetét, különösen a Biztonsági Tanácsot, hogy tegyen eleget kötelezettségeinek, és kötelezze a bahreini hatóságokat és a beavatkozó katonai erőket, hogy tartózkodjanak a békés civilek elleni erőszaktól, hogy a bahreini kormány minden bahreini lakossal tisztességes módon, tisztelettel és emberi méltósággal bánjon, és hogy az ország problémáit politikai párbeszéd útján oldja meg.²³⁴⁶

Látható a megfogalmazásból, hogy az egyetlen állam, amely az ENSZ-ben kifogásolta a beavatkozást, nem Bahrein elleni, hanem a civilek ellen alkalmazott erőszakot ítélte el. Ennek megfelelően a

²³⁴⁰ Rachel Bronson: Saudi Arabia's Intervention in Bahrain: A Necessary Evil or a Strategic Blunder? In Foreign Policy Research Institute E-Notes, March 2011. <https://www.fpri.org/docs/media/201103.bronson.saudi-arabia.pdf>.

²³⁴¹ Deutsche Welle: Bahrain escalation. Publikálva: 2011 március 16. <https://www.dw.com/en/saudi-intervention-in-bahrain-increases-gulf-instability/a-14912216>.

²³⁴² Silvia Colombo: Unpacking the GCC's Response to the Arab Spring. In Sharaka Commentaries, No. 1. July 2012. Istituto Affari Internazionali. 1. o. https://www.iai.it/sites/default/files/Sharaka_C_01.pdf.

²³⁴³ A. K. Pasha: The Gulf Cooperation Council: a regional approach to peace, security and development. In Journal of the Indian Ocean Region Vol. 8, No. 1, June 2012. 97. o.

²³⁴⁴ Stephen Zunes: Bahrain's Arrested Revolution. In Arab Studies Quarterly, Vol. 35, No. 2 (Spring 2013) 149. o.

²³⁴⁵ United Nations Press Release: Secretary-General, Concerned at Neighbouring Troops in Bahrain, Pledges UN Readiness to Back National Efforts for Broad-based Dialogue, Reform. 14 March 2011. SG/SM/13445.

²³⁴⁶ Identical letters dated 15 April 2011 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of the Islamic Republic of Iran to the United Nations addressed to the Secretary-General, the President of the General Assembly and the President of the Security Council. A/65/822, S/2011/253.

kormány felhívására történő beavatkozás jogszerűségét Irán mint olyat, nem kifogásolta. Egyértelműen az emberi jogok megsértését ítélte el. Magára nézve pedig Irán kategorikusan tagadta azt a vádat, hogy beavatkozott volna Bahrein belügyeibe, ahogyan azt a Bahrein állította.

A GCC a BT elnökének küldött levélben válaszolt. Az ENSZ többször is tanúja volt már a cinizmusnak és a képmutatásnak, ez mindig is bevett gyakorlat volt. De a GCC válasza a leggátlástalanabb állítások ligájában játszik. Érdeemes idézni a levélből olyan részeket, amelyek a Szovjetunió hidegháború alatti taktikájára emlékeztethetik az olvasót, amely mindig abszurd és képtelen állításokkal vádolta a másik felet, ugyanazokkal, amelyeket valójában maga követett el.

A Miniszterek Tanácsa megismételte továbbá, hogy elutasítja az iráni külügyminiszternek az ENSZ főtítkárához intézett, a bahreini helyzetet érintő levelét. Az említett levélben megfogalmazott fenyegetések Irán folyamatos politikáját tükrözik, amelynek célja, hogy beavatkozzon a GCC-tagállamok belügyeibe, és állításokat és hazugságokat terjesszen, ami a nemzetközi jog és az államok közötti jószomszédi viszony elvének megsértésével nyugtalansághoz és instabilitáshoz vezet a régióban.

A Miniszterek Tanácsa felszólította a nemzetközi közösséget, különösen a Biztonsági Tanácsot, mint az Egyesült Nemzetek Szervezetének a nemzetközi biztonság fenntartásáért felelős legfőbb hatóságát, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket Irán nyílt beavatkozásának, provokatív akcióinak és fenyegetéseinek megállítására, amelyek célja, hogy viszályt szítson a GCC tagállamaiban, aláásva biztonságukat és stabilitásukat, az ezen államok által tanúsított jó szándék ellenére.

A GCC tagállamai, tudatában felelősségüknek és a régióban betöltött szerepüknek, valamint emlékeztetve arra, hogy szuverenitásuk, stabilitásuk és biztonságuk megőrzésére törekcszenek, teljes mértékben elutasítanak minden külső beavatkozást belügyeikbe, és nem fognak habozni, hogy bármilyen politikát elfogadjanak vagy bármilyen szükséges intézkedést megtegyenek e tekintetben. Miközben a GCC tagállamai jószomszédi kapcsolatokat kívánnak fenntartani minden állammal, beleértve az Iráni Iszlám Köztársaságot is, mindazonáltal felszólítják az iráni rezsimet, hogy tartózkodjon az uszító vagy provokatív cselekményektől, a nyugtalanság keltésétől, a hazugságok terjesztésétől, az ügynökök toborzásától és az alvó sejtek létrehozásától a GCC szuverén államaiban. E cselekmények célja, hogy eltereljék a figyelmet az iráni helyzetről és az ország belső problémáiról.²³⁴⁷

A BT teljesen figyelmen kívül hagyta a helyzetet, és nem vette a fáradságot, hogy döntsön a két narratíva között. Az Emberi Jogi Tanács kiadott egy jelentést, amely bizonyította, hogy február és május között tömeges és szisztematikus emberi jogi jogsértések és túlzott erőszak alkalmazása történt. Bár a jelentés nem tért ki az GCC beavatkozásának jogszerűségére, határozott kijelentéseket tartalmazott annak eredményéről.

A király továbbá felkérte a GCC-országok csapatait, hogy avatkozzanak be és védjék meg a kormányzati létesítményeket. A GCC beavatkozása segített a kormánynak abban, hogy az eddigi legbrutálisabb támadást intézze a békés bahreini tüntetők ellen. Március 16-án legalább hat ember meghalt és több százan megsebesültek, amikor a biztonsági erők szétverték a Manamában letáborozó tüntetőket. Tankokkal, helikopterekkel és gépfegyverekkel felszerelt

²³⁴⁷ Letter dated 20 April 2011 from the representatives of Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabia and the United Arab Emirates to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/2011/261.

dzsipekkel felfegyverkezve a biztonsági erők könnygázt, gumilövedékeket, sörösés és éles löszert lőttek a tüntetők tömegére, és járműveket semmisítettek meg.

Bár nincs jele annak, hogy a GCC közvetlen részvételére a támadásban, a támadás időzítése egybeesett a külső beavatkozás kezdetével, és egyre nagyobb az aggodalom, hogy az elnyomást a GCC-tagállamokkal való összejátszással szervezték meg.²³⁴⁸

Ez a jelentés azonban gyakorlatilag lezárta a helyzetértékelést. Az ENSZ teljesen figyelmen kívül hagyta a beavatkozást és az emberi jogok brutális megsértését. Nem történtek intézkedések és nem történt elítélés. A BT lapított és egy árva szót sem vesztegetett ezernyi kioltott és megnyomorított életért.

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Szaúd-Arábia (GCC)	állam (szubregionális szervezet keretében)	beavatkozás a demokratikus tüntetések leverésére	invázió	a béke, a stabilitás és a nyugalom érvényesítése	meghívó	igazolás	hallgat (hallgatólagosan elfogadott)

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.

Gyakorlat: A GCC meghívására a kormány oldalán avatkozott be a bahreini belső konfliktusba. A beavatkozás az emberi jogok nagyarányú és szisztematikus megsértését eredményezte.

Opinio juris kifejezve: a nemzetközi közösség nem tett semmilyen lépést. Még Irán álláspontja is visszafogott volt, és érintetlenül hagyta a fegyveres beavatkozás kérdését. Lehetséges, hogy a tétlenség mögött a legnagyobb befolyással a politika állt. Az esemény fényében azonban meggyőzőbbnek tűnik, hogy a *de facto* és *de jure* kormány meghívását a GCC beavatkozásának szilárd jogi alapjaként fogadták el.

X. Etiópiai, kenyai és AU beavatkozás Szomáliában (2006, 2011)

²³⁴⁸ Human rights situations that require the Council's attention : written statement / submitted by the Cairo Institute for Human Rights Studies. A/HRC/17/NGO/47.

meghívásos beavatkozás/békekikényszerítés

1. Tények

2006

2006 decemberében az etióp erők bevonultak Szomáliába, hogy támogassák a szomáliai átmeneti szövetségi kormányt (Transitional Federal Government – TFG). A TFG az ENSZ által elismert kormány volt, miután az ENSZ missziója megszűnt. A beavatkozás célja az Iszlám Bíróságok Uniójának²³⁴⁹ (Islamic Courts Union - ICU) kiszorítása volt, egy iszlamista csoporté, amely Dél-Szomália nagy részét, köztük a fővárost, Mogadishut is ellenőrzése alá vonta.²³⁵⁰ 2007-ben az AU úgy döntött, hogy az egyoldalú megoldások helyett missziót (AMISOM) indít. Etiópia 2009 februárjára ennek megfelelően kivonta erőit.²³⁵¹

2011

2011 októberében Kenya katonai műveletet indított Szomáliában. A cél az Al-Shabaab militáns csoport elleni küzdelem volt, amely emberrablásokért és támadásokért volt felelős kenyai területen, különösen a kenyai-szomáliai határhoz közeli régiókban. A kenyai hadsereg az Afrikai Unió szomáliai missziójának (AMISOM) erőivel együtt az Al-Shabaab visszaszorítását tűzte ki célul a határ menti területekről, valamint egy pufferzóna létrehozását Kenya biztonságának növelése érdekében.²³⁵²

2011 decemberében az etióp erők bevonultak Szomáliába, ezúttal az Afrikai Unió szomáliai missziójának (AMISOM) részeként. Afrikai uniós csapatokhoz csatlakoztak, hogy támogassák a nemzetközileg elismert szomáliai kormányt az Al-Shabaab elleni harcban, amely Szomália déli részének jelentős részét ellenőrzése alá vonta. A művelet célja az ország stabilizálása és az Al-Shabaab befolyása elleni küzdelem volt. Az etiópai és az AMISOM-erőknek a szomáliai kormány csapatokkal együtt sikerült jelentősen visszaszorítaniuk az Al-Shabaab fegyvereseit a városi területekről és kulcsfontosságú stratégiai helyekről. Az Al-Shabaab azonban továbbra is tevékenykedett a vidéki területeken és alkalmi támadásokat indított, a politikai és biztonsági helyzet pedig továbbra is törékeny maradt.²³⁵³

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

2006

²³⁴⁹ A furcsa név (eredeti szomali nyelven: Midowga Maxkamadaha Islaamiga) onnan ered, hogy Sharia bíróságok jogi és politikai szervezete volt ez, saját milíciával. Az Al-Shabaab is ebből nőtt ki.

²³⁵⁰ Braden Civins: Ethiopia's Intervention in Somalia, 2006-2009. In World Press, Vol. 2. Issue 2. (Fall/Winter 2010) 137-8. o.

²³⁵¹ Lionel Cliffe, Roy Love & Kjetil Tronvoll: Conflict and Peace in the Horn of Africa. In Review of African Political Economy No. 120. 162. o.

²³⁵² Luckystar Miyandazi: Kenya's military intervention in Somalia: An intricate process. In Policy and Practice Brief, ACCORD, Issue 019 (November 2012) 1-8. o.

²³⁵³ Cf.: Mohamed Haji Ingiriis: From Al-Itihaad to Al-Shabaab: how the Ethiopian intervention and the 'War on Terror' exacerbated the conflict in Somalia. In Third World Quarterly, Vol. 39, No. 11 (2018) 2033-2052. o.

A főtitkár különleges képviselője és az ENSZ Szomáliai Politikai Hivatalának vezetője 2006. december 26-án arról számolt be, hogy a Biztonsági Tanács határozata²³⁵⁴ ellenére, amely felhatalmazást adott a Kormányközi Fejlesztési Hatóság (IGAD) és az Afrikai Unió erőinek létrehozására az átmeneti szövetségi kormány védelmére, nem bocsátottak rendelkezésre potenciális csapatokat. A különleges képviselő arról is beszámolt, hogy az átmeneti szövetségi kormány és az ICU harcai egyre fokozódnak. Ennek következtében etióp csapatok léptek be Szomáliába az átmeneti szövetségi kormányt támogatva. Az ICU azt állította, hogy a beavatkozás jogsértő volt.²³⁵⁵ A különleges képviselő megerősítette, hogy

December 23-án az Iszlám Bíróságok Uniójának vezetői dzsihádra szólítottak fel az etióp csapatok ellen, amelyeket azzal vádoltak, hogy megszállták Szomáliát, és felhívást intéztek külföldi harcosokhoz, hogy csatlakozzanak a dzsihádroz. Az etióp kormány december 24-én elismerte, hogy harcoló csapatai Szomáliában vannak. Meles Zenawi miniszterelnök hivatalos nyilatkozatában kijelentette, hogy országa "önvédelmi intézkedéseket hozott, és megkezdte az Iszlám Bíróságok agresszív szélsőséges erőinek és külföldi terrorista csoportoknak az ellentámadását".²³⁵⁶

A különleges képviselő arról is beszámolt, hogy a főtitkár felszólította Etiópiát (és Kenyát) a szomáliai harcok beszüntetésére.²³⁵⁷

2007 februárjában a BT határozatot fogadott el, amelyben tudomásul vette az AU döntését egy különleges szomáliai misszió (AMISOM) telepítéséről. Üdvözölte továbbá az etióp kormánynak a Szomáliából való kivonulásra vonatkozó döntését, hangsúlyozva, hogy az AMISOM telepítése megakadályozza a kivonulást lehetővé tevő biztonsági vákuum kialakulását.²³⁵⁸ Megjegyzendő, hogy a határozat nem csak "tudomásul vette" az AMISOM felállítását, hanem a rendelkező részben a BT "ügy döntött", hogy felhatalmazza az AU-t, hogy minden szükséges eszközt megragadjon az átmeneti szövetségi kormány fenntartása és a békefenntartás végrehajtása érdekében.²³⁵⁹ Az határozat arra is felszólította "az Afrikai Unió tagállamait, hogy járuljanak hozzá a fenti misszióhoz annak érdekében, hogy megteremtsek a feltételeket minden más külföldi erő Szomáliából való kivonásához".²³⁶⁰

Etiópia azonban részben maradt Szomáliában, részben azért mert az AU-misszióknak komoly finanszírozási és anyagi hiányosságai is voltak. A BT-ben azonban Szomália kifejezetten megköszönte Etiópia támogatását.²³⁶¹ Ez világosan mutatja, hogy a beavatkozás nem csak a szomáliai kormány érdekében, hanem annak beleegyezésével történt. Kína és Norvégia utalt arra, hogy az etióp erők kivonásához elengedhetetlen az AMISOM hatékony működésének biztosítása.²³⁶² A BT egyértelműen úgy látta, hogy az egyoldalú külföldi (azaz főként etiópai) erők kivonása után az AMISOM-ot

²³⁵⁴ UNSC Res. 1725 (2006) of 6 December 2006.

²³⁵⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.5614 (Special Representative) 26 December 2006. 1. o.

²³⁵⁶ Ibid. 2. o.

²³⁵⁷ Ibid. 3. o.

²³⁵⁸ UNSC Res. 1744 (2007) Preamble.

²³⁵⁹ Ibid. para. 4.

²³⁶⁰ Ibid. para. 5.

²³⁶¹ Provisional Verbatim Records S/PV.5805 (Somalia) 17 December 2007. 4. o.

²³⁶² Ibid. (China) 5. o.; (Norway) 19-20. o.

támogatni kell, és több csapattal kell ellátni. Ezért A BT sürgette az AU tagjait, hogy járuljanak hozzá az AMISOM-hoz "annak érdekében, hogy elősegítsék a többi külföldi erő teljes kivonását Szomáliából".²³⁶³ Ezt a dilemmát a békefenntartó műveletekért felelős főtitkárhelyettes is megerősítette, aki a BT előtt úgy vélekedett, hogy az etiópai kivonulás csak akkor lehetséges, ha "mintegy 8000 magasan képzett és alkalmas katonát, rendőrökkel együtt" helyette kollektíven, az ENSZ vagy az UNISOM tudna bevetni.²³⁶⁴

December 16-án a főtitkár tájékoztatta a BT-t, hogy Etiópia kijelentette, hogy csapatait 2008 végéig kivonja, de a főtitkár attól tartott, hogy ez könnyen káoszhoz vezethet.²³⁶⁵ Ennek megfelelően Olaszország határozottan azt tanácsolta, hogy "az etióp csapatok kivonását az Afrikai Unió szomáliai missziójának (AMISOM) azonnali és erőteljes támogatásával kell kísérni, hogy elkerülhető legyen a veszélyes biztonsági vákuum".²³⁶⁶ Januárra az etiópok teljesen kivonultak a fővárosból, Mogadishuból.²³⁶⁷ A bizonytalanság és a biztonsági kihívás kezelése érdekében a BT ENSZ-finanszírozást és felszerelést biztosított az AMISOM számára.²³⁶⁸

2011

A főtitkár 2011. december 13-án arról számolt be a BT-nek, hogy

Mogadishun kívül az iszlamista lázadók Szomáliában egyre nagyobb nyomás alá kerülnek a kormányerők és a kenyai és etiópai erők által támogatott milícia szövetségeseik részéről. Ez egyedülálló lehetőséget jelent az ország egészének stabilizálására.²³⁶⁹

Bár a kenyai és etiópai erők külön álltak az AMISOM-tól, jelenlétüket vagy jogszerűségüket nem kérdőjelezték meg. Általános volt az egyetértés abban, hogy az átmeneti szövetségi kormány és az azt támogató erők a "békeellenes elemek" ellen harcolnak.²³⁷⁰ Ennek megfelelően az USA és India üdvözölte Kenya és Etiópia erőfeszítéseit.²³⁷¹ Február végén a BT üdvözölte Kenya azon döntését, hogy erőit az AMISOM mandátuma alá vonja.²³⁷² Etiópiát ugyanebben az határozatban nem említették, csak az AMISOM támogatását méltatták.²³⁷³ Ez azt mutatja, hogy a BT egyértelműen a regionális szervezet kollektív intézkedéseit részesítette előnyben az egyes államok egyoldalú intézkedései helyett. Bár a BT ülésein mind Etiópiát, mind Kenyát szimpátiával tekintették, és elismerték a béke betartásában játszott szerepüket, ezek az egyoldalú erőfeszítések nem jelentek meg az határozatokban. A főtitkár különleges képviselője és az ENSZ Szomáliai Politikai Hivatalának vezetője kijelentette, hogy

²³⁶³ UNSC Res. 1801 (2008) of 20 February 2008. para. 3.

²³⁶⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.5858 (Assistant Secretary-General) 20 March 2008. 6. o.

²³⁶⁵ Provisional Verbatim Records S/PV.6046 (Secretary-General) 16 December 2008. 7. o.

²³⁶⁶ Ibid. 11. o.

²³⁶⁷ Provisional Verbatim Records S/PV.6068 16 January 2009 (France) 10. o.

²³⁶⁸ UNSC Res. 1863 (2009) of 16 January 2009.

²³⁶⁹ Provisional Verbatim Records S/PV.6681 (Secretary-General) 13 December 2011. 3. o.

²³⁷⁰ Provisional Verbatim Records S/PV.6701 (African Union) 11 January 2012. 7. o.

²³⁷¹ Ibid. (US) p. 20.; (India) 21. o.

²³⁷² UNSC Res. 2036 (2012) of 22 February 2012. Preamble.

²³⁷³ Ibid.

Az Afrikai Unió szomáliai missziója, az etióp erők, valamint a szomáliai kormány és helyi szövetséges erői folyamatos erőfeszítéseinek és áldozatvállalásának köszönhetően a szomáliai biztonsági helyzet jelentősen javult.²³⁷⁴

A BT tagjai általánosságban nagyra értékelték az etiópai kontingensek erőfeszítéseit, és szerepüket kulcsfontosságúnak tartották.²³⁷⁵ Ezért Szomália joggal állapította meg, hogy

Mindezt a figyelemre méltó haladást az Afrikai Unió szomáliai missziója (AMISOM) és az etiópai erők rendíthetetlen, őszinte és testvéries támogatásával sikerült elérni, természetesen a Biztonsági Tanács, az ENSZ és a nemzetközi közösség támogatásával.²³⁷⁶

A hangsúly az állítás utolsó részén van. Mind az AMISOM-ot, mind Etiópiát valóban támogatta a BT és az ENSZ.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/RES/1744	implicite nem támogatja az etiópai beavatkozást (üdvözölve a kivonulást), de elfogadja azt (kijelentve, hogy a kivonulás feltételeit az AU biztosítja), kifejezetten felhatalmazza az AMISOM-ot	15 ²³⁷⁷	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált polgári konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Etiópia	állam	a kormányzat oldalán történő beavatkozás	invázió	béke és stabilitás biztosítása	nem kidolgozott	igazolás (beleegyezés vagy szükségesség)	elfogadott
Kenya	állam	a kormányzat oldalán történő	invázió	béke és stabilitás biztosítása	nem kidolgozott	igazolás (beleegyezés vagy szükségesség)	elfogadott

²³⁷⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.6848 (Special Representative) 16 October 2012. 3. o.

²³⁷⁵ Cf.: Provisional Verbatim Records S/PV.6729 (Resumption 1) 5 March 2012; Provisional Verbatim Records S/PV.6770 15 May 2012;

²³⁷⁶ Provisional Verbatim Records S/PV.6854 (Somalia) 7 November 2012. 5. o.

²³⁷⁷ Belgium, Kína, Kongó, Franciaország, Ghána, Indonézia, Olaszország, Panama, Peru, Katar, Oroszország, Szlovákia, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

		beavatkozás)	
AU	nemzetközi szervezet (regionális)	a kormányzat oldalán történő beavatkozás	invázió	a béke és stabilitás biztosítása a régióban	Az ENSZ BT engedélye (az AU BT döntése után)	kivétel	engedélyezett

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.

Gyakorlat: 2006-ban Etiópia a kormány oldalán katonai beavatkozást hajtott végre Szomáliában a stabilitás és a biztonság megteremtése érdekében. 2011-ben Kenya és Etiópia is hasonló módon avatkozott be Szomália stabilizálása és nemzetbiztonságuk védelme érdekében.

Opinio juris kifejezve: az 1744. sz. határozat értelmezése kényes kérdés. Az biztos, hogy az AU-missziót engedélyzték, ezért az AMISOM legitim és jogszerű erőszak-alkalmazás volt. Az etiópai beavatkozás megítélése képlékenyebb. Bár a BT üdvözölte Etiópia visszavonulásról szóló döntését, ami implicit elítélésre utalhat, de kétszer is hozzátéve, hogy az AMISOM megteremti a visszavonás feltételeit, inkább azt az értelmezést támasztja alá, hogy az etióp beavatkozást vagy jogszerűnek fogadták el, vagy legalábbis felmentették. A megfogalmazás és a szöveggörnyezet azt sugallja, hogy a biztonsági aggályokat igazolásként fogadták el. A BT későbbi ülései és azok szó szerinti jegyzőkönyvei szintén ezt az értékelést támasztják alá.

A 2011-es kenyai és etiópai beavatkozás egyaránt egyoldalú volt, de a BT és a nemzetközi közösség egyértelműen elfogadta ezeket a beavatkozásokat. Bár a határozatok nem erősítették meg ezeket a nézeteket, de a BT ülései arra utalnak, hogy az ENSZ által is elismert kormány támogatása azt jelentette, hogy a kormány beleegyezését feltételezték. A biztonsági aggályokat, főként a terrorizmusra hivatkozva, szintén elfogadták igazolásként.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/1744	100	100	100

XI. Francia beavatkozás Maliban (2013)

meghívásos beavatkozás

1. Tények

A válság kialakulásának oka a Mali északi részén élő tuareg kisebbség szeparatista törekvései voltak. Az iszlamista militáns szárny 2012 elején fegyveres felkelést kezdett a központi kormány ellen.²³⁷⁸ Az

²³⁷⁸ Marina E. Henke: Why did France intervene in Mali in 2013? Examining the role of Intervention Entrepreneurs. Canadian Foreign Policy Journal, Vol. 23. No 3. (2017) 313. o.

ellenzékét gyorsan terrorista csoportnak tekintették, és félt, hogy ha átveszik az irányítást Mali felett, az egész szubrégió biztonsága veszélybe kerül. ²³⁷⁹ 2012 márciusára a szeparatisták ellenőrzésük alá vonták az északi országrészt. ²³⁸⁰ 2012 áprilisában a szeparatisták kikiáltották az Azawad Független Államot Mali északi felében. ²³⁸¹ A lázadók ellenőrzése alatt álló területeken bevezették a saría törvényt és vallási terrort folytattak. ²³⁸² 2013 januárjában az iszlamisták támadásokat indítottak dél ellen, és Mali elnöke Franciaország segítségét kérte. ²³⁸³ Ennek megfelelően 2013. január 11-én a franciák válaszoltak a hívásra, és az *Opération Serval* keretében gyors és meggyőző eredményekkel beavatkoztak Maliban. ²³⁸⁴ Három hónapon belül felszabadították a főbb városokat és településeket, és még az északi területet is megtisztították az iszlamistáktól, akiknek az infrastruktúráját is megzavarták. ²³⁸⁵

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Jelentésében a főtitkár azt tanácsolta, hogy egy katonai misszió, esetleg az AU és/vagy az ECOWAS közreműködésével, megfelelő megoldást jelentene annak megakadályozására, hogy a dzsihadisták megbuktassák a mali kormányt. ²³⁸⁶ Ennek megfelelően a BT elfogadta a 2085 (2012) határozatot. ²³⁸⁷ A preambulumban az határozat határozottan elítélte a következőket

az emberi jogok megsértése Mali északi részén a fegyveres lázadók, terrorista és egyéb szélsőséges csoportok által, beleértve a civilek, különösen a nők és gyermekek elleni erőszakot, gyilkosságokat, túszejtést, fosztogatást, lopást, kulturális és vallási helyszínek lerombolását és gyermekkatonák toborzását.

A határozat rendelkező részében a határozat homályos felhatalmazást adott azzal, hogy sürgette

a tagállamokat, a regionális és nemzetközi szervezeteket, hogy a nemzeti szükségleteikkel összhangban nyújtsanak összehangolt segítséget, szakértelmet, képzést - többek között az emberi jogok és a nemzetközi humanitárius jog területén - és kapacitásépítési támogatást a mali védelmi és biztonsági erők számára, annak érdekében, hogy helyreállítsák a Mali Állam

²³⁷⁹ Madi Ibrahim Kanti: The French Intervention in Mali. In The African Perspectives Reports, Vol. 11 Issue 38 (2013) 19. o.

²³⁸⁰ Ambogou Paul Oula: Operation Serval au Mali en 2013 : Entre Coherence Juridique et Enjeux Politico-Strategoque. In Revue Droit et Société, No. 8 Janvier / Mars 2013. 68. o.

²³⁸¹ François Gaulme: Intervenir au Mali : le retour du politique. In Études, 2013/5 Tome 418. 590. o.

²³⁸² Susanna D. Wing: French intervention in Mali: strategic alliances, long-term regional presence? In Small Wars and Insurgencies, Vol 27, No 1 (2016) 62. o.

²³⁸³ Sergei Boeke, Bart Schuurman: Operation 'Serval': A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013–2014. In The Journal of Strategic Studies, 2015 Vol. 38, No. 6. 801. o.

²³⁸⁴ Michel Goya: La guerre de trois mois : l'intervention française au Mali en perspectives. In Politique Étrangère, 2013/2 (Été) 157. o és 162. o.

²³⁸⁵ Olivier Tramond, Philippe Seigneur: Operation Serval Another Beau Geste of France in Sub-Saharan Africa? In Military Review, November–December 2014, 76. o.

²³⁸⁶ Letter dated 13 December 2012 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. S/2012/926.

²³⁸⁷ UNSC Res. 2085 (2012) of 20 December 2012.

fennhatóságát a teljes nemzeti területe felett, fenntartsák Mali egységét és területi integritását, és csökkentsék a terrorista szervezetek és a hozzájuk kapcsolódó csoportok által jelentett fenyegetést, továbbá felkéri őket, hogy rendszeresen tájékoztassák a Titkárságot hozzájárulásukról.²³⁸⁸

Úgy tűnhet, hogy ez egy általános felhatalmazás, amely esetleg erőszak alkalmazásával jár, de a következő bekezdések más értelmezést tesznek lehetővé. A BT úgy döntött

engedélyezi az afrikai vezetésű nemzetközi támogató misszió (AFISMA) egyéves kezdeti időszakra történő telepítését Maliba, amely az alkalmazandó nemzetközi humanitárius joggal és az emberi jogokkal összhangban, valamint Mali szuverenitásának, területi integritásának és egységének teljes tiszteletben tartása mellett meghoz minden szükséges intézkedést [...].²³⁸⁹

A két bekezdést együtt olvasva, csak a 9. paragrafus ad felhatalmazást az erőszak alkalmazására (minden szükséges eszköz) a béke fenntartása és kikényszerítése érdekében, míg a 7. paragrafus csak a mali erők támogatására vonatkozik, az erő alkalmazása nélkül. Mindazonáltal az AFISMA-t még nem vetették be.

Az *Opération Serval* megkezdésének napján Franciaország értesítette a BT-t a műveletről. A művelet jogszerűségét két okkal indokolták. Egyrészt Mali ideiglenes elnökének meghívása, másrészt a 2085. sz. határozattal, amelyet Franciaország szerint a helyzet alakulása miatt gyorsított módon kellett végrehajtani. A kulcsfogalom tehát a mali egységek "támogatása" volt az északról érkező, a területi integritást, a lakosság biztonságát és Mali létét fenyegető terrorizmus elleni küzdelemben.²³⁹⁰ Ily módon Franciaország mind a kormány meghívására mind a 2085. sz. határozat 7. bekezdésére hivatkozott. A két érv együttesen szilárd jogi érvet szolgáltatott Franciaországnak.

A BT-ben a politikai ügyekért felelős főtitkárhelyettes továbbította a főtitkár elismerését Franciaországnak "a bátor döntéséért, hogy erőket vezényeljen a szélsőséges csoportok dél felé irányuló aggasztó nyomulásának megállítására".²³⁹¹ Az Afrikai Unió azt is közölte, hogy a Béke és Biztonsági Tanács elismerte a francia segítséget Mali kérésére.²³⁹² Az ECOWAS is üdvözölte a gyors francia beavatkozást.²³⁹³ Niger kifejezte, hogy az *Opération Serval* "összhangban van a 2085 (2012) határozat szellemével, amelynek végső célja nem más, mint Mali területi integritásának helyreállítása - ami a határozat többi rendelkezésének végrehajtásának alapvető előfeltétele".²³⁹⁴ Benin támogatta ezt az értelmezést.²³⁹⁵ Az említett BT-ülésem valamennyi felszólaló üdvözölte és elismerően nyilatkozott a francia beavatkozásról.²³⁹⁶

²³⁸⁸ Ibid. para. 7.

²³⁸⁹ Ibid. para. 9.

²³⁹⁰ Lettres identiques datées du 11 janvier 2013, adressées au Secrétaire général et au Président du Conseil de sécurité par le Représentant permanent de la France. S/2013/17.

²³⁹¹ Provisional Verbatim Records S/PV.6905 (Under-Secretary-General) 22 January 2013. 2. o.

²³⁹² Ibid. (AU) 8. o.

²³⁹³ Ibid. (Senegal on behalf of ECOWAS) 11. o.

²³⁹⁴ Ibid. (Niger) 14. o.

²³⁹⁵ Ibid. (Benin) 15. o.

²³⁹⁶ Ibid.: Mali, Côte d'Ivoire, Chad, Burkina Faso, Nigeria, EU.

A francia beavatkozás sikereinek köszönhetően a terület többnyire megtisztult a terroristáktól, de a békét még mindig nem sikerült tartósan elérni. Ezért február 25-én Mali kérte a BT-től az AFISMA tényleges bevetését, amely akkor még inaktív volt.²³⁹⁷ Bár a telepítésük előkészítése már januárban megkezdődött, a 600 fős AFISMA csak 2013. március 22-re lett Maliban bevetve.²³⁹⁸ Stratégiaileg az volt a cél, hogy az AFISMA átvegye a francia műveletet, majd az AFISMA ENSZ-misszióvá alakuljon át. A feltételek azonban még nem voltak adottak.²³⁹⁹ A BT azonban egy határozatban biztosította az átalakulás jogi körülményeit. A 2010. sz. határozat kifejezetten üdvözölte

a francia erőknek a mali átmeneti hatóságok kérésére történő gyors fellépését a terrorista, szélsőséges és fegyveres csoportok Mali déli része felé irányuló offenzívájának megállítására érdekében, és elismerését fejezi ki a mali védelmi és biztonsági erők által a francia erők és az afrikai vezetésű mali nemzetközi támogató misszió (AFISMA) csapatainak támogatásával Mali területi integritásának helyreállítása érdekében tett erőfeszítésekért.²⁴⁰⁰

A Bizottság elismerően nyilatkozott továbbá a következőkről

az afrikai országoknak az AFISMA-hoz való, a 2085 (2012) határozat által engedélyezett erőinek rendelkezésre bocsátására irányuló erőfeszítéseit, üdvözölve az AFISMA mali telepítését, valamint elismerését fejezve ki a tagállamok, valamint a regionális és nemzetközi szervezetek iránt, amelyek támogatják ezt a mali telepítést.²⁴⁰¹

Így a BT elfogadta a francia beavatkozást, mivel azt Mali kérte. Ennélfogva jogszerűnek tekintette azt. Figyelembe véve azonban azt a tényt, hogy az AFISMA méltatásakor az határozat kifejezetten hivatkozott a 2085. sz. határozatra, de nem tette ezt Franciaországgal szemben, a BT elfogadta a francia beavatkozás jogszerűségét a mali kormány felkérése alapján, de nem fogadta el, hogy a 2085-ös határozatot úgy lehetett volna értelmezni, hogy az felhatalmazza az *Opération Serval*-t.

A határozat létrehozta az ENSZ többdimenziós integrált stabilizációs misszióját Maliban (MINUSMA), és az AFISMA hatáskörét átruházta a MINUSMA-ra.²⁴⁰² A 17. paragrafus felhatalmazta a MINUSMA-t, hogy a mandátumán belül minden szükséges eszközt felhasználjon. A 18 paragrafus felhatalmazta Franciaországot, hogy minden szükséges eszközt felhasználjon, de csak a MINUSMA támogatására, "amennyiben a főtitkár kérésére közvetlen és súlyos fenyegetésnek van kitéve".

Meg kell jegyezni, hogy míg az AFISMA-t integrálták a MINUSMA-ba, a francia erők külön maradtak, még ha szerepük a MINUSMA támogatására korlátozódott is. Egy másik szempont, hogy bár az határozatot egyhangúlag fogadták el, Oroszország azt állította, hogy a MINUSMA hatásköre meghaladja a békefenntartási feladatokat, mivel a támadó terrorizmus elleni küzdelem túlmutat az ilyen megbízatásokon. Ennek ellenére Oroszország nem vitatta a francia szerepet.²⁴⁰³

²³⁹⁷ Lettre datée du 25 février 2013, adressée au Président du Conseil de sécurité par le Secrétaire général. S/2013/113.

²³⁹⁸ Report of the Secretary-General on the situation in Mali of 26 March 2013. S/2013/189 para. 45.

²³⁹⁹ Provisional Verbatim Records S/PV.6944 (Côte d'Ivoire on behalf of ECOWAS) 3 April 2013. 7-8. o.

²⁴⁰⁰ UNSC Res. 2100 (2013) of 25 April 2013. Preamble.

²⁴⁰¹ Ibid.

²⁴⁰² Ibid. para. 7.

²⁴⁰³ Provisional Verbatim Records S/PV.6952 (Russia) 25 April 2013. 2. o.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/RES/2085	<i>állítólag lehetővé tette a francia beavatkozást</i>	15 ²⁴⁰⁴	0	0
S/RES/2100	elfogadja a francia beavatkozást (üdvözli, mint a Mali kérésére történt), engedélyezi az erő alkalmazását az ENSZ-misszió támogatására.	15 ²⁴⁰⁵	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

feltételezett agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Franciaország	állam	a kormány katonai támogatása a területének egy részét ellenőrző lázadókkal szemben	invázió	terrorizmus elleni küzdelem	a kormány meghívása, BT engedélye	igazolás (beleegyezés), kivétel (BT engedély)	elfogadott (igazolás)

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.

Gyakorlat: Franciaország az elnök felkérésére beavatkozott a mali polgárháborúba. Bár a konfliktust inkább a terrorizmus elleni harcnak és nem polgárháborúnak tekintették, a tények azt mutatják, hogy a terrorista elem mellett egyértelműen volt egy NIAC is. A nemzetközileg elismert átmeneti kormány támogatást kapott Franciaországtól, az AU-tól, az ECOWAS-tól és az ENSZ-től.

Opinio juris kifejezve: a jogi véleményt elsősorban *utólag*, a BT ülésein fejezték ki. A francia beavatkozást egyáltalán nem támadták meg. Bár Franciaország hivatkozott a 2085. sz. határozatra, és a BT egyes tagjai ezt felhatalmazásként fogadták el, a 2100. sz. határozat ehelyett azt sugallja, hogy az általánosan elfogadott jogalap a kormány meghívása volt. Azt is sugallja, hogy az ilyen meghívás *önmagában* elegendő a beavatkozáshoz, nincs szükség a BT további felhatalmazására.

²⁴⁰⁴ Azerbajdzsán, Kína, Kolumbia, Franciaország, Németország, Guatemala, India, Marokkó, Pakisztán, Portugália, Oroszország, Dél-Afrika, Togo, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²⁴⁰⁵ Argentína, Ausztrália, Azerbajdzsán, Kína, Franciaország, Guatemala, Luxemburg, Marokkó, Pakisztán, Koreai Köztársaság, Oroszország, Ruanda, Togo, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/2085	100	100	100
S/RES/2100	100	100	100

XII. Beavatkozások a Közép-afrikai Köztársaságban (2013)

békefenntartás/békeerősítés/meghívásos beavatkozás

1. Tények

A Közép-afrikai Köztársaság hosszú ideje instabil állam. Az érintett válság 2012 végén következett be. 2011. december 10-én lázadó elemek offenzívát indítottak a központi kormány és Bozizé elnök ellen.²⁴⁰⁶ A felkeléshez több mozgalom is csatlakozott, Séléka néven szerveződött az ellenállás.²⁴⁰⁷ A 2013. március 24-i államcsíny után az ENSZ főtitkár úgy vélte, hogy a hatalomváltás törvénytelen volt, és a belső helyzetet a közrend teljes összeomlásaként értékelte.²⁴⁰⁸ A problémát az jelentette, hogy a Séléka egy muszlim milícia volt a keresztény többségű Közép-afrikai Köztársaságban, így a konfliktus vallási polgárháborúvá nőtte ki magát.²⁴⁰⁹ Mivel a nemzetközi békefenntartás nem volt újdonság a Közép-afrikai Köztársaságban, a Bozizé-kormány kérésére a francia erők már 2006-ban jelen voltak a lázadók elleni beavatkozásra.²⁴¹⁰ Egy másik, meglehetősen kis létszámú erő a Közép-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECCAS) erői voltak a MICOPAX misszió keretében, amely 2008-tól működött.²⁴¹¹ 2012 decemberére a helyzet kétségbeesetté vált, és a *de facto* megbuktatott Bozizé a francia erők segítségét kérte, de Franciaország elutasította a rezsim támogatását, arra hivatkozva, hogy nem indít egyoldalú missziót a nemzetközi közösség jóváhagyása nélkül.²⁴¹² Mivel azonban nem állt rendelkezésre hatékony és megfelelő, bevethető erő az égetően szükséges beavatkozás végrehajtására, 2013. július 19-én az AU úgy döntött, hogy az ECCAS tagjaival egyeztetett módon egy afrikaiak közötti missziót állít fel, amelynek célja a MICOPAX ebbe való beolvasztása volt.²⁴¹³ Ezért 2013 decemberében a MICOPAX hatáskörét ünnepélyesen átadták az új és erőteljesebb missziónak, a MISCA-nak.²⁴¹⁴ 2013. december 5-én Franciaország a MISCA támogatására elindította az *Opération*

²⁴⁰⁶ Report of the Secretary-General on the situation in the Central African Republic of 21 December 2012 S/2012/956 para. 9.

²⁴⁰⁷ Report of the Secretary-General on the situation in the Central African Republic of 3 May 2013 S/2013/261. para. 2.

²⁴⁰⁸ Report of the Secretary-General on the situation in the Central African Republic of 5 August 2013 S/2013/470 para. 56.

²⁴⁰⁹ Hardi Alunaza, Virginia Sherin: The Failure of MINUSCA as Peacekeeping Force in the Central African Republic (CAR) in 2013-2015. In *Jurnal Sospol*, Vol 4 No 2 (Juli –Desember 2018) 2-3. o.

²⁴¹⁰ Florent de Saint-Victor: 45 ans d'opérations militaires françaises en République Centrafricaine. In *Lettre du Retex*, Centre de doctrine et d'enseignement du commandement, 9 décembre 2013, 4-5. o.

²⁴¹¹ Joseph Vincent Ntuda Ebodé: La Centrafrique à la croisée des chemins. In *Diplomatie*, No. 68 (Mai–Juin 2014) 10. o.

²⁴¹² Blandine Sixdenier: Stability Spectrum: The Battle for Stabilization in the Central African Republic. In *Institute de Recherche Stratégique de l'École Militaire*, Research Paper No. 42. (6 July 2017) 5. o.

²⁴¹³ Martin Welz: Briefing: Crisis in the Central African Republic and the International Response. In *African Affairs*, Volume 113, Issue 453, October 2014. 605. o.

²⁴¹⁴ Report of the Secretary-General on the situation in the Central African Republic of 31 December 2013 S/2013/787 para. 8.

Sangrais-t. ²⁴¹⁵ 2014-ben az EU szintén katonai missziót telepített a Közép-afrikai Köztársaságba békefenntartási és humanitárius célokra. ²⁴¹⁶ A békefenntartó missziót végül 2014 szeptemberében elsősorban az ENSZ-nek adták át. ²⁴¹⁷

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Bár hivatalosan mind a MISCA, mind a francia művelet 2013 decemberében indult, januárban a főtitkár különleges képviselője és az ENSZ Közép-afrikai Köztársaságban működő Integrált Békeépítési Hivatalának vezetője arról számolt be, hogy

Az ECCAS államfői [...] úgy döntöttek, hogy erőket telepítenek Banguiba a MICOPAX megerősítésére és a város védelmének támogatására. A kameruni, kongói és gaboni csapatokat, valamint egy új csádi kontingenst két napon belül, az újévi ünnepek alatt telepítettek. Ezt igazi rekordnak tartjuk. A kormány Dél-Afrikából is kért csapatokat, amelyekből mintegy 400-at telepítettek, míg a franciák további erőket vetettek be, 600 főre növelve jelenlétüket Banguiban. ²⁴¹⁸

Ezek a műveletek azonban meglehetősen korlátozottak voltak, és mivel ezek az erők már jelen voltak a Közép-afrikai Köztársaságban, a tagok nem kifogásolták ezeket a katonai mozgásokat. Mindazonáltal csak a MICOPAX volt az, amelynek a béke érdekében tett erőfeszítéseit egy határozatban értékelték. ²⁴¹⁹ A MICOPAX azonban komoly erősítés nélkül messze nem volt sikeres. Ennek megfelelően a Közép-afrikai Köztársaság arra kérte Franciaországot, "amely egyértelmű ENSZ-mandátummal rendelkezik, hogy erőszakkal avatkozzon be a Séléka lefegyverzése érdekében, amelynek visszaéléseit a közép-afrikai nép kénytelen volt elviselni", addig amíg az ECCAS-misszió megerősítése meg nem valósul. ²⁴²⁰ Erre a felhívásra nem érkezett válasz a BT-ben.

Mivel a Közép-afrikai Köztársaságban romlott a helyzet, az AU és az ECCAS a MISCA létrehozása és a MICOPAX átadása mellett döntött, a BT üdvözölte ezt a döntést, ²⁴²¹ és arra ösztönözte az afrikai államokat, hogy járuljanak hozzá a misszióhoz. ²⁴²² Franciaország ettől függetlenül nélkülözhetetlennek tűnt a misszió hatékonyságához. A főtitkár helyettes beszámolt arról, hogy az ideiglenes államfő tájékoztatta a főtitkárt a Franciaország felé irányuló segítségnyújtási kéréséről. ²⁴²³ A BT ülésén a Közép-afrikai Köztársaság szintén megismételte a felkérést, és kérte a BT jóváhagyását

²⁴¹⁵ Louis Balmond. La fin de l'Opération Sangaris. Paix et sécurité européenne et internationale, 2016, 5. HAL Id: fhalshs-03156083f. (31 May 2021).

²⁴¹⁶ Annelies Hickendorff and Igor Acko: The European Union Training Mission in the Central African Republic: An Assessment. In SIPRI Background Paper (February 2021), Stockholm International Peace Research Institute. 3. o.

²⁴¹⁷ Tatiana Carayannis and Mignonne Fowles: Lessons from African Union–United Nations cooperation in peaceoperations in the Central African Republic. In African Security Review, Vol 26, No. 2 (2017) 226. o.

²⁴¹⁸ Provisional Verbatim Records S/PV.6899 (Special Representative) 11 January 2013. 3. o.

²⁴¹⁹ UNSC Res. 2088 (2013) of 24 January 2013. para. 8.

²⁴²⁰ Provisional Verbatim Records S/PV.6967 (the CAR) 15 May 2013. 7. o.

²⁴²¹ UNSC Res. 2121 (2013) of 10 October 2013. Preamble.

²⁴²² Ibid. para. 20.

²⁴²³ Provisional Verbatim Records S/PV.7069 (Deputy Secretary-General) 25 November 2013. 4. o.

a francia katonai segítségnyújtáshoz.²⁴²⁴ Az AU azt is megjegyezte, hogy a francia erőkkel való együttműködést ki fogják dolgozni, mivel a MISCA támogatására szükség van.²⁴²⁵ Az ECCAS is hangsúlyozta a Franciaországot, az ECCAS és az AU támogatásának fontosságát.²⁴²⁶ Ezt a kért támogatást és a szilárd jogi alapot a 2127 sz. egyhangúlag elfogadott határozat biztosította. A határozat felhatalmazta Franciaországot, hogy "átmeneti időre minden szükséges intézkedést megtegyen a MISCA támogatására".²⁴²⁷ A határozat hivatkozott a Közép-afrikai Köztársaságnak a MISCA francia támogatására irányuló kérésére,²⁴²⁸ valamint az AU e célból kiadott támogató közleményére.²⁴²⁹ Az előirányzottaknak megfelelően a BT engedélyezte a MISCA telepítését,²⁴³⁰ és kérte a MICOPAX hatáskörének átadását.²⁴³¹ Franciaország kifejezte, hogy az határozat VII. fejezet szerinti mandátumot jelent Franciaország számára.²⁴³² Bár Csád elismerte a beavatkozók erőfeszítéseit, nagyobb nemzetközi mozgósításra szólított fel, és megnevezte az EU-t, hogy "támogassa az Afrikai Unió, az ECCAS és Franciaország által a helyszínen már megtett intézkedéseket".²⁴³³ A főtitkár gyermekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó különleges képviselője szintén reményét fejezte ki, hogy "az Európai Unió további csapatok telepítése, valamint a politikai helyzet alakulása hozzájárul a törvényes rend helyreállításához".²⁴³⁴ A főtitkárnak a konfliktusokban elkövetett szexuális erőszakkal foglalkozó különleges képviselője üdvözölte "az Európai Unió bejelentését arról, hogy missziót kíván telepíteni a Közép-afrikai Köztársaságba".²⁴³⁵ A humanitárius ügyekért felelős főtitkárhelyettes és a sürgősségi segélyek koordinátorának helyettese megállapította, hogy

Az afrikai vezetésű, francia csapatok által támogatott nemzetközi támogató misszió folyamatban lévő bevetése a Közép-afrikai Köztársaságban pozitív hatással volt azokra a területekre, ahol a misszió működik, és az elmúlt hét politikai fejleményei, köztük az új ideiglenes elnök kinevezése és az Európai Unió hozzájárulása a csapatok bevetéséhez, reményt adtak a Közép-afrikai Köztársaságban élőknek.²⁴³⁶

Röviden, az ENSZ teljes mértékben támogatta az uniós beavatkozást. Még Oroszország is támogatta a bevetést, a békefenntartás fokozásának sürgős szükségessége miatt.²⁴³⁷ Ennek megfelelően a BT elfogadta a 2134. sz. határozatot, amely felhatalmazza az EU-t arra, hogy a Közép-afrikai Köztársaságban műveletet indítson, és az Európai Unió Tanácsának határozatával összhangban megtegyen minden szükséges intézkedést.²⁴³⁸ Ez a határozat a francia és az AU-művelet támogatását

²⁴²⁴ Ibid. (the CAR) 5. o.

²⁴²⁵ Ibid. (AU) 8. o.

²⁴²⁶ Ibid. (ECCAS) 6. o.

²⁴²⁷ UNSC Res. 2127 (2013) of 5 December 2013 para. 50.

²⁴²⁸ Ibid. Preamble.

²⁴²⁹ Ibid. para. 49.

²⁴³⁰ Ibid. para. 28.

²⁴³¹ Ibid. para. 30.

²⁴³² Provisional Verbatim Records S/PV.7072 (France) 5 December 2013. 4. o.

²⁴³³ Provisional Verbatim Records S/PV.7092 (Chad) 6 January 2014. 6. o.

²⁴³⁴ Provisional Verbatim Records S/PV.7098 (Special Representative) 22 January 2014. 2-3. o.

²⁴³⁵ Ibid. (Special Representative) 6. o.

²⁴³⁶ Ibid. (Assistant Secretary-General) 8. o.

²⁴³⁷ Provisional Verbatim Records S/PV.7103 (Russia) 28 January 2014. 2. o.

jelentette "a polgári lakosság védelméhez való hozzájárulás" és a Közép-afrikai Köztársaság stabilizálása érdekében katonai művelet formájában.²⁴³⁹

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott
S/RES/2127	engedélyezi Franciaország és a MISCA számára az erőszak alkalmazását	15 ²⁴⁴⁰	0	0
S/RES/2134	engedélyezi az uniós erők telepítést	15 ²⁴⁴¹	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Franciaország	állam	katonai beavatkozás egy belső konfliktusban a kormány oldalán	invázió	a demokrácia helyreállítása	BT engedély, kormányzati meghívás	kivétel, igazolás (beleegyezés)	engedélyezett
AU-ECCAS	nemzetközi szervezet (regionális és szubregionális)			a demokrácia helyreállítása	BT engedély	kivétel	engedélyezett
EU	nemzetközi szervezet (regionális)			a béke és a humanitárius segítségnyújtás biztosítása	BT engedély	kivétel	engedélyezett

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

²⁴³⁸ UNSC Res. 2134 (2014) of 28 January 2014 paras. 43-4.

²⁴³⁹ Letter dated 25 February 2014 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. S/2014/45.

²⁴⁴⁰ Argentína, Ausztrália, Azerbajdzsán, Kína, Franciaország, Guatemala, Luxemburg, Marokkó, Pakisztán, Koreai Köztársaság, Oroszország, Ruanda, Togo, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²⁴⁴¹ Argentína, Ausztrália, Csád, Chile, Kína, Franciaország, Jordánia, Litvánia, Luxemburg, Nigéria, Koreai Köztársaság, Oroszország, Ruanda, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

a) A béketeremtés nem kivétel az agresszió alól. Ez az ENSZ vagy más nemzetközi szervezet monopóliuma.

b) A polgárháborúban a kormány meghívása kizárja az agressziót.

Gyakorlat: A Közép-afrikai Köztársaságban az államcsíny és a polgárháború/vallási háború következtében a helyzet jelentősen eszkalálódott, a már katonailag jelen lévő hatalmak úgy döntöttek, hogy erőteljesebben beavatkoznak. Franciaország és az AU-ECCAS a BT felhatalmazásának megfelelően erőteljesebb békefenntartó egységeket telepített, bár a csapatokat a BT határozata előtt mozgósították és feltöltötték. Az EU szintén a beavatkozás mellett döntött, kérte és megkapta a BT felhatalmazását.

Opinio juris kifejezett: elsősorban a két BT-határozatban, egyértelmű és időben korlátozott felhatalmazással. Még ezek előtt sem történt kifogás a BT ülésein, és minden állam támogatta a beavatkozást. A 2027. sz. határozat kifejezetten emlékeztetett a Közép-afrikai Köztársaság kormányának a francia segítségre vonatkozó kérésére, és hivatkozott az AU hozzájárulására is. Ez azt sugallja, hogy egy egyoldalú béketeremtő misszió esetében a hozzájárulás még mindig döntő elemet jelent, annak ellenére, hogy - amint azt Franciaország helyesen megjegyezte - végső soron a határozat biztosította a VII. fejezet szerinti jogalapot.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/2127	100	100	100
S/RES/2134	100	100	100

XIII. A Krím orosz inváziója és annektálása (2014)

beavatkozás meghívás alapján/önvédelem/rendkívüli nemzeti érdek/R2P

1. Tények

A hidegháború végeredményeként a Szovjetunió 1991-ben összeomlott, és a 15 volt szovjet köztársaság kikiáltotta függetlenségét és szuverenitását.²⁴⁴² Ukrajna független államiségének végső lépése az 1991. július 16-án tartott népszavazás volt, amely jóváhagyta a Szovjetuniótól való elszakadást.²⁴⁴³ A nemzetközi közösség gyorsan elismerte a független ukrán államot.²⁴⁴⁴ Ebben a fázisban azonban - különösen orosz részről - erős volt a vágy, hogy a formális szovjet köztársaságok között magas szintű együttműködést tartsanak fenn.²⁴⁴⁵ Az egyik intézményesített kísérlet a Független

²⁴⁴² Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "collapse of the Soviet Union". Encyclopedia Britannica, 11 Aug. 2021, <https://www.britannica.com/event/the-collapse-of-the-Soviet-Union>.

²⁴⁴³ Commission on Security and Cooperation in Europe. „The December 1, 1991 Referendum/Presidential Election in Ukraine.” A Report Prepared by the Staff of the Commission on Security and Cooperation in Europe, 101st Congress, 2nd Session, 1992, <https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/120191UkraineReferendum.pdf>.

²⁴⁴⁴ Canadian Yearbook of International Law, Vol. 30, 1992, University of British Columbia Press, ISBN 9780774804387. 371. o.

²⁴⁴⁵ See: Popadiuk, Roman. "Dynamics of Ukraine-Russia Relations." Brown Journal of World Affairs, vol. 28, no. 1, Fall/Winter 2021, 39-54. o.

Államok Közössége (FÁK) létrehozása volt. A FÁK létrehozásában Ukrajna kulcsszerepet játszott,²⁴⁴⁶ ennek ellenére úgy döntött, hogy nem írja alá az Alapokmányt.²⁴⁴⁷ A szoros orosz együttműködéstől való távolságtartás másik egyértelmű jele az volt, hogy Ukrajna nem írta alá a kollektív biztonságról szóló 1992-es taskenti szerződést.²⁴⁴⁸ Ehelyett Kijev 1997-ben különleges partnerséget írt alá a NATO-val.²⁴⁴⁹ Az egyes volt szovjet államok közötti, Oroszország által vezetett együttműködéstől való lassú eltávolodási politikát követően 2003-ban Kucsma elnök az ország stratégiai céljaiként a NATO-hoz²⁴⁵⁰ és az Európai Unióhoz²⁴⁵¹ való csatlakozást határozta meg. Ez az új orientáció a társadalom támogatását is élvezte, amely elutasította a posztszovjet politikai hatalmi mintákat. 2004-ben, amikor Kucsma elnök hamisított választásokkal próbálta biztosítani Janukovics utódlását, az ukránok a Majdan téren békés tiltakozásul összegyűltek, és az európai demokratikus normák alapján alkotmányos reformot értek el.²⁴⁵² A narancs forradalom eredményei ellenére 2010-ben Janukovics megnyerte a választásokat, és oroszbarátabb megközelítésbe kezdett. Visszahozta az 1996-os alkotmányt, így több elnöki hatalmat biztosított.²⁴⁵³ A NATO-tagságot eltávolította Ukrajna stratégiai céljai közül.²⁴⁵⁴ Ugyanakkor folytatta az EU-val a társulási megállapodásról szóló tárgyalásokat, és az uniós tagságot stratégiai célként megtartotta.²⁴⁵⁵ Ukrajna nyugatiasodásának elkerülése érdekében Oroszország megpróbálta megvesztegetni és nyomás alá helyezni Ukrajnát olcsóbb gázárakkal, valamint alternatív vámuniós tagsággal²⁴⁵⁶ és fenyegető diplomáciával.²⁴⁵⁷ Ugyanezek az eszközök eredményezhették, hogy Örményország megtagadta a társulási megállapodás aláírását, és csatlakozott

²⁴⁴⁶ Ukrajna alapító állam volt, mivel ratifikálta a FÁK létrehozásáról szóló megállapodást. Cf.: Agreement on the Creation of the Commonwealth of Independent States, 1991. In: Andrew D. Sorokowski. "UKRAINE IN THE WORLD: Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State." Harvard Ukrainian Studies Vol. 20, 1996, 297-301. o.

²⁴⁴⁷ Charter of the Commonwealth of Independent States (with declaration and decisions). Adopted at Minsk on 22 January 1993, Registered by Executive Secretariat of the Commonwealth of Independent States, acting on behalf of the Parties, on 3 August 1994. United Nations — Treaty Series, Vol. 1819, 1-31139, 1994.

²⁴⁴⁸ Cf.: Treaty on collective security. Concluded at Tashkent on 15 May 1992 Correction of 18 May 1995 of the above-mentioned Treaty Correction of 9 October 1995 of the above-mentioned Treaty, Registered by Belarus on 1 November 1995. United Nations — Treaty Series, Vol. 1894, 1-32307, 1995.

²⁴⁴⁹ Charter on a Distinctive Partnership between the North Atlantic Treaty Organization and Ukraine, 09 July 1997. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25457.htm.

²⁴⁵⁰ "NATO-Ukraine: A Distinctive Partnership." 4. o. https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2007_06/20090304_nato-ukraine2007-e.pdf.

²⁴⁵¹ Ukrainian presidential decree no. 615 of 11 June 1998.; Ukrainian presidential decree no. 1072 of 14 September 2000.

²⁴⁵² Cf.: Robert K. Christensen, Edward R. Rakhimkulov and Charles R. Wise. "The Ukrainian Orange Revolution brought more than a new president: What kind of democracy will the institutional changes bring?." Communist and Post-Communist Studies Vol. 38, No. 2, Special Issue: UKRAINE: ELECTIONS AND DEMOCRATISATION, June 2005, 207-230. o.

²⁴⁵³ Jamestown Foundation. "Ukraine Returns to 1996 Constitution, Strengthening President Yanukovich." 15 October 2010, Eurasia Daily Monitor Vol. 7 Issue: 186, <https://www.refworld.org/docid/4cbb3682.html>.

²⁴⁵⁴ Interview at KyivPost: Yuriy Onyshkiv. NATO's Robert Simmons: 'We believe at some stage Ukraine will be a member of NATO', Publikálva: 2010 október 11. Elérhető itt: <https://www.nato.int/nidc/docs/111010b.pdf>.

²⁴⁵⁵ 14th EU-Ukraine Summit joint press statement, Brussels, 22 November 2010, MEMO/10/60, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_10_600.

²⁴⁵⁶ Ezt Oroszország az AA alternatívájaként ajánlotta fel Ukrajnának, ugyanakkor figyelemre méltó, hogy az orosz vámuniós tagság kizárta volna az EU-val egyidejűleg szabadkereskedelmi megállapodáshoz való csatlakozás lehetőségét. Lásd bővebben: Radio Free Europe. „Russia: Ukraine Can't Be In Both EU, Customs Union.” Publikálva: 2013 augusztus 26. <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-prime-ministers-meet-moscow/25086497.html>

az orosz vámunióhoz. ²⁴⁵⁸ Janukovics hasonlóan döntött, ²⁴⁵⁹ azonban az ukrán közvélemény határozottan helytelenítette a politikai lépést, és 2013/14 telén hatalmas tüntető tömeg követelt konkrét lépéseket az ország EU-hoz való csatlakozása érdekében, ²⁴⁶⁰ később pedig a békés tüntetőkkel szembeni rendőri és katonai erőszak miatt követelték az elnök lemondását. ²⁴⁶¹ Mivel a polgárok hónapokig kitartottak, Janukovicsnak meg kellett állapodnia az ellenzékkel a 2004-es alkotmányreform újbóli bevezetéséről. ²⁴⁶² Ennek ellenére nem írta alá a parlamenti határozatot, és Oroszországba menekült az országból, ezért a parlament ideiglenes kormányt választott. ²⁴⁶³ Az ezt követő 2014. májusi előrehozott választásokat szabadnak és tisztességesnek ismerték el, ²⁴⁶⁴ aminek eredményeképpen május 25-én beiktatták hivatalába Petro Porosenko államfőt. ²⁴⁶⁵ Ettől az időponttól kezdve az Oroszország és Ukrajna közötti konfliktus visszafordíthatatlanná vált. Ez a nyílt konfrontáció két jelentős következménnyel járt, amelyek aláhúzták a 2022-es ukrajnai inváziót is: a Krím anektálása és a donyecki és luhanszki régió szakadár mozgalmi.

A Krím zökkenőmentes és gyors anektálásához két kulcsfontosságú tényező volt, amely Oroszországot határozott fellépésre ösztönözte. A Krím volt Ukrajna egyetlen autonóm területe, ²⁴⁶⁶ és

²⁴⁵⁷ Andrew Wilson. "Ukraine Crisis, What Does It Mean for The West." Yale University Press, New Haven and London, 2014. ISBN 978-0-300-21159-7. 64. o.

²⁴⁵⁸ Andrew Gardener. „Armenia chooses Russia over EU.” Politico, Publikálva: 2013 szeptember 3. <https://www.politico.eu/article/armenia-chooses-russia-over-eu/>.

²⁴⁵⁹ Wojciech Konończuk. "Ukraine withdraws from signing the Association Agreement in Vilnius: The motives and implications." Centre For Eastern Studies. Publikálva: 2013 november 17. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-11-27/ukraine-withdraws-signing-association-agreement-vilnius-motives-and>.

²⁴⁶⁰ Diuk, Nadia. "Euromaidan: Ukraine's Self-Organizing Revolution." World Affairs, vol. 176, no. 6, March/April 2014, 10. o.

²⁴⁶¹ Krasnodebska, Molly. "The Ukraine Crisis as an Unintended Consequence of the EU's Public Diplomacy: Reception of the EU's Narratives in Ukraine." Hague Journal of Diplomacy, vol. 13, no. 3, 2018. 345. o.

²⁴⁶² Соглашение об урегулировании кризиса в Украине. Kiev, 2014 február 21. Состоялось подписание Соглашения об урегулировании кризиса в Украине, Пресс-служба Президента Украины Виктора Януковича. <https://archive.ph/20140223081530/http://www.president.gov.ua/ru/news/30117.html#selection-533.0-533.29>. Angol nyelvű fordítás: Agreement on the Settlement of Crisis in Ukraine - full text. Publikálva: 2014 február 21. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/21/agreement-on-the-settlement-of-crisis-in-ukraine-full-text>.

²⁴⁶³ Grant, Thomas D. "The Yanukovych Letter: Intervention and Authority to Invite in International Law." Indonesian Journal of International & Comparative Law, vol. 2, no. 2, April 2015. 282. o.

²⁴⁶⁴ European Parliament, Organization for Security and Co-operation in Europe Parliamentary Assembly, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, Parliamentary Assembly of the Council of Europe and NATO Parliamentary Assembly. INTERNATIONAL ELECTION OBSERVATION MISSION Ukraine — Early Presidential Election, 25 May 2014, STATEMENT OF PRELIMINARY FINDINGS AND CONCLUSIONS. Kyiv, 26 May 2014. <https://www.osce.org/files/f/documents/1/0/119078.pdf>. A final report elérhető itt: OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. "UKRAINE EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 26 October 2014." Warsaw, 19 December 2014. <https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/132556.pdf>.

²⁴⁶⁵ BBC. "Petro Poroshenko claims Ukraine presidency" 25 May 2014. <https://www.bbc.com/news/world-europe-27569057>.

²⁴⁶⁶ Az ukrán alkotmány 133. cikke, (hozzáférés angol nyelven) Adopted at the Fifth Session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996, Amended by the Laws of Ukraine. No 2222-IV dated December 8, 2004, No 2952-VI dated February 1, 2011, No 586-VII dated September 19, 2013, No 742-VII dated February 21, 2014, No 1401-VIII dated June 2, 2016, No 2680-VIII dated February 7, 2019: "The system of the administrative and territorial structure of Ukraine is composed of the Autonomous Republic of Crimea, oblasts, districts, cities, city districts, settlements and villages." <https://www.refworld.org/pdfid/44a280124.pdf>.

ez az egyetlen olyan régió, ahol az oroszok enyhe többségben voltak, a 2001-es hivatalos ukrán statisztikák szerint körülbelül 58%-kal.²⁴⁶⁷ A Szevasztopolban lévő erős orosz katonai jelenlét szintén kedvezett az oroszoknak, akik attól tartottak, hogy az Euromajdan forradalom lehetséges következményeként a 2010-es harkovi megállapodást²⁴⁶⁸ egy nyugatbarát kormány semmisnek tekintheti. E megállapodás nélkül az orosz haditengerészet csak 2017-ig használhatta volna Szevasztopolt katonai bázisként.²⁴⁶⁹ A Fekete-tengerhez való hozzáférés és a Fekete-tengeren való hegemonia mindig is kiemelt cél volt a Kreml számára. A fentiek azt eredményezték, hogy Oroszország határozottan kihasználta az ukrán központi hatalom átmeneti gyengeségét és bizonytalanságát, és előkészítette a félsziget annektálását. Bizonyíték van arra, hogy a terv már akkor készen állt, amikor Janukovics még hatalmon volt, és megpróbálta elfojtani a Majdan téri forradalmat.²⁴⁷⁰ Márciusban jelvény nélküli orosz katonákat - állítólag a szevasztopoli bázisról - telepítettek a Krím kulcsfontosságú pontjaira.²⁴⁷¹ Március 11-én a krími hatóságok lezárták a légteret, kivéve a Moszkvából érkező és oda tartó járatokat, és a krími parlament még aznap elfogadta a függetlenségi nyilatkozatot.²⁴⁷² Hamarosan, fegyveres csoportok nyomása alatt 2014. március 16-án népszavazást tartottak, amelynek jelentős eredménye az Ukrajnától való elszakadás és az Orosz Föderációhoz való csatlakozás mellett szólt.²⁴⁷³ Nem sokkal később Oroszország immár leplezetlenül megszállta és annektálta a Krím félszigetet a 2014. március 18-án aláírt, az Orosz Föderációhoz való "önkéntes" csatlakozásról szóló szerződés értelmében.²⁴⁷⁴ *De facto* a Krím most már Oroszország része, bár *de iure* továbbra is Ukrajna fennhatósága és területe alatt áll.

2. ENSZ források

²⁴⁶⁷ All-Ukrainian Population Census 2001, National Structure of Population in the Autonomous Republic of Crimea, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/Crimea/>.

²⁴⁶⁸ A paktum meghosszabbította Oroszország bérleti szerződését az Ukrajna területén, Szevasztopolban található katonai bázisának használatára. A megállapodás azt is tartalmazta, hogy Oroszország olcsó gázellátást biztosít Ukrajna számára. A részletesebb elemzést lásd: James Sherr. "The Mortgaging of Ukraine's Independence." Chatham House Briefing Paper, REP BP 2010/01. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/bp0810_sherr.pdf.

²⁴⁶⁹ Partition Treaty on the Status and Conditions of the Black Sea Fleet between Russia and Ukraine, 1997. Article 25. "This Agreement is for 20 years, measured from the start date of its provisional application." Angol nyelven itt elérhető: https://en.wikisource.org/wiki/Partition_Treaty_on_the_Status_and_Conditions_of_the_Black_Sea_Fleet..

²⁴⁷⁰ Az Egyesült Államok azt állítja, hogy a tervet már aznap elindították, amikor Janukovics Oroszországba menekült. Cf.: United States Mission to the OSCE. "Anniversary of the So-Called "Annexation" of Crimea by the Russian Federation." As delivered by Ambassador Daniel B. Baer to the Permanent Council, Vienna March 19, 2015. PC.DEL/354/15. <https://www.osce.org/files/f/documents/c/0/147801.pdf>

²⁴⁷¹ Putyin elnök később a televízióban elismerte az orosz csapatok közvetlen és szándékos részvételét a népszavazás és az invázió előkészítésében. Cf.: Vladimir Putin: The Russian Federation Sent to Crimea Detachments of Military Intelligence Directorate and Marines to Disarm Ukrainian Military" (orosz nyelven), Russia Today, 2015 március 15.

²⁴⁷² Under-Secretary-General for Political Affairs, Mr. Jeffrey Feltman at UNSC 7134th meeting, 13 March 2014, New York. Official record. S/PV.7134.

²⁴⁷³ Szevasztopol városi tanácsa ülésén jóváhagyta az eredményt: На сессии городского Совета утверждены результаты общекрымского референдума 16 марта 2014 года. <https://web.archive.org/web/20140722133147/http://sevsovet.com.ua/index.php/2011-06-30-23-44-03/12395-na-sessii-gorodskogo-soveta-utverzhdeny-rezultaty-obshchekrymskogo-referenduma-16-marta-2014-goda>.

²⁴⁷⁴ Kremlin, the President of Russia official website. "Agreement on the accession of the Republic of Crimea to the Russian Federation signed." 18 March 2014. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20604>. A Szerződés szövegének angol fordítása a következő címen érhető el: https://en.wikisource.org/wiki/Treaty_on_the_Accession_of_the_Republic_of_Crimea_to_Russia.

2. 1. Kifejtés

Oroszország már az annexió előtt is bevetett fegyveres csoportokat a félszigetre. Az Ukrajna által kért BT-ülésem Oroszország nem fogadta el az ukrán álláspontot, ami azt állította, hogy a bevetés agresszióknak minősül. ²⁴⁷⁵ Az orosz képviselő azt állította, hogy a kijevi tüntetéseket a Nyugat szervezte, és Ukrajna legitim vezetője továbbra is Janukovics. Miután a kijevi fegyveres erők - állítólag - megrohamozták a Krími Autonóm Köztársaság belügyminisztériumát, Akszjonov krími miniszterelnök - állítólag - Janukovics elnök támogatásával Putyinhoz fordult segítségért. Azt is állította, hogy az erőszak alkalmazása nem Ukrajna ellen, csak Ukrajna területén történt. ²⁴⁷⁶ A BT március 1-jei ülésén az orosz képviselő átadta a tagoknak Janukovics levelét, amelyben azt állította, hogy továbbra is Ukrajna törvényes elnöke, és katonai segítséget kért Putyintól. Oroszország tehát azt sugallta, hogy a katonai segítségnyújtás egy békefenntartó akció, amelyet Ukrajna tisztviselői kértek. Oroszország azt is állította, hogy az ukrán erők támadást terveznek az orosz fekete-tengeri flotta ellen. ²⁴⁷⁷ Ezzel kapcsolatban a megelőző önvédelem érvét hozták fel.

Ami a Krím sorsáról tervezett népszavazást illeti, Oroszország következetesen azt állította, hogy a helyzetre a népek egyenlő jogainak és önrendelkezésének elve vonatkozik. ²⁴⁷⁸ Az államok területi integritása a kiválás közötti ütközést feloldják, azt állították, hogy az agresszív puccs miatt jogi vákuum keletkezett, ezért Ukrajna vezetői nem legitimek. ²⁴⁷⁹ Oroszország Koszovó és a Comore-szigetek esetére is hivatkozott, hogy bizonyítsa a szeparatista népszavazások jelenlétét a nemzetközi jogban. ²⁴⁸⁰ A Kreml a félsziget jogtörténetére is hivatkozott, azzal érvelve, hogy a félsziget Oroszország része volt, és az attól való elszakadás jogellenes volt. ²⁴⁸¹ A népszavazást ennek megfelelően érvényesnek kell elfogadni.

Oroszország a legfontosabb orosz politikai vezetők előtt elmondta a nyilvánosságnak a Krím annektálásának indoklását egy hosszú elnöki beszédben. ²⁴⁸² Az érvek a következőképpen sorolhatók fel.

- A népszavazás törvényes volt, és megfelelt a nemzetközi normáknak.
- A Krím mindig is Oroszország része volt, az annexió csak a jogszerű állapot helyreállítása (*in integrum restitutio*).
- Oroszországnak meg kellett védenie a krími lakosságot a jogaik megfosztásától (R2P).
- Oroszország megvédte nemzetbiztonságát és szuverén érdekeit.
- Az annexió nem lehetett agresszióval egyenértékű, ha nem alkalmaztak *ténylegesen* erőszakot.

²⁴⁷⁵ UNSC 7124th meeting, Saturday, 1 March 2014, 4.15 p.m. New York. Official record. S/PV.7124. (Russia).

²⁴⁷⁶ Ibid.

²⁴⁷⁷ UNSC 7125th meeting. Monday, 3 March 2014, 3.30 p.m. New York. Official Record. S/PV.7125. (Russia).

²⁴⁷⁸ UNSC 7138th meeting. 7138th meeting. Saturday, 15 March 2014, 11 a.m. New York. Official record. (Russia) S/PV.7138. A jogforrások a következők voltak: az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 1. cikke, Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megfelelően az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jog elveiről szóló 1970. évi nyilatkozat, és az 1975-ös helsinki záróokmány.

²⁴⁷⁹ UNSC 7134th meeting (Russia).

²⁴⁸⁰ Ibid.

²⁴⁸¹ UNSC 7138th meeting (Russia)

²⁴⁸² Address by President of the Russian Federation. The Kremlin, Moscow. Published 18 March 2014. (Hereinafter as: Address by the President 2014.) <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>.

Az első érv természetesen a népszavazás volt, amely - Oroszország szerint - teljes mértékben megfelelt a demokratikus eljárásoknak és a nemzetközi normáknak, tisztességes és átlátható volt. Putyin azt állította, hogy Oroszország a történelemben először teremtette meg a feltételeket ahhoz, hogy a krími nép békésen kifejezhesse akarátát. Amit meg is tettek, és az ENSZ Alapokmányának megfelelően kikiáltották függetlenségüket,²⁴⁸³ ahogyan Ukrajna is tette a Szovjetunió összeomlása idején.²⁴⁸⁴ Oroszország visszautalt Koszovó esetére, amikor a nemzetközi közösség, - különösen az ICJ és az USA - az egyoldalú elszakadást még állami engedély nélkül is legitimnek találta.²⁴⁸⁵

Oroszország másik érve a történelmi folytonosság, tehát a kvázi *in integrum restitutio* volt. Először is, a népszavazás megfogalmazása az Oroszországgal való "újraegyesítés" volt. Ennek megfelelően Putyin azzal érvelt, hogy a Krím mindig is Oroszország elválaszthatatlan része volt. Csak Hruscsov egyszemélyes és alkotmányellenes döntése volt, hogy a Krím *hivatalosan* átkerüljön Ukrajnához.²⁴⁸⁶ Mivel senki sem gondolta, hogy Oroszország és Ukrajna valaha is elszakadhat,²⁴⁸⁷ Oroszországot kirabolták, és nem tudta megvédeni az érdekeit.²⁴⁸⁸ Ezért ez azt jelenti, hogy Oroszország csak a Krím törvényes státuszát állítja vissza az Orosz Föderáció részeként. Ezt a narratívát a BT előtt is megismételték az "újraegyesítés" kifejezéssel.²⁴⁸⁹

Az orosz közlemény azt állította, hogy a Krímben az oroszok ellen erőszakos asszimiláció folyik, és emberi jogaik sérülnek. Terror, gyilkosságok, zavargások történtek neonáci, ruszofób, antiszemita irányítás alatt, mivel Ukrajnát radikálisok irányítják. Ezért a Krím Oroszország segítségét kérte, hogy megvédje jogait és életét.²⁴⁹⁰ Ez az érvelés hasonlít az R2P koncepcióra vagy a humanitárius

²⁴⁸³ Valójában a népszavazás nem a függetlenségről szólt, hanem arról, hogy a Krím csatlakozzon-e Oroszországhoz, vagy állítsa vissza az Ukrajnán belüli autonómiát. Ahogy a szavazás kérdései megfogalmazták: 1. lehetőség: Támogatja-e a Krím Oroszországgal való újraegyesítését az Orosz Föderáció szövetségi tagjának minden jogával? vagy 2. lehetőség: Támogatja-e a Krími Köztársaság 1992-es alkotmányának és a Krím Ukrajna részekénti státuszának visszaállítását? (az orosz eredeti szöveg: 1. Вы за воссоединение Крыма с Россией на правах субъекта Российской Федерации? 2) Вы за восстановление действия Конституции Республики Крым 1992 года и за статус Крыма как части Украины?) Hozzáférés at archivált eredetiből: Государственный Совет Республики Крым (A Krími Köztársaság Tanácsa). <https://web.archive.org/web/20140316100339/http://www.rada.crimea.ua/textdoc/ru/6/act/1702pr.pdf>.

²⁴⁸⁴ Address by the President 2014.

²⁴⁸⁵ Ibid. A teljes logika innen ismerhető meg: „Moreover, the Crimean authorities referred to the well-known Kosovo precedent – a precedent our western colleagues created with their own hands in a very similar situation, when they agreed that the unilateral separation of Kosovo from Serbia, exactly what Crimea is doing now, was legitimate and did not require any permission from the country’s central authorities. [...] [T]he UN International Court agreed with this approach [...] Here is a quote from another official document: the Written Statement of the United States America [...] “Declarations of independence may, and often do, violate domestic legislation. However, this does not make them violations of international law.” [...] The actions of Crimean people completely fit in with these instructions, as it were. For some reason, things that Kosovo Albanians [...] were permitted to do, Russians, Ukrainians and Crimean Tatars in Crimea are not allowed.”

²⁴⁸⁶ Ibid. Formálisan azt jelenti, hogy az elnök szerint a területet egyetlen államon belül helyezték át.

²⁴⁸⁷ Ibid. Az „egy nép vagyunk” gondolat már *expressis verbis* megjelenik.

²⁴⁸⁸ Ibid.

²⁴⁸⁹ 7144th meeting. Wednesday, 19 March 2014, 3 p.m. New York. Official record. S/PV.7144. (Russia) “[A] truly historic event took place — the reunification of Russia and Crimea, which our peoples have awaited for six decades.”

²⁴⁹⁰ Address by the President 2014. “And Russia answered with creating the conditions for expressing peacefully their will.”

beavatkozásra. De megjelenik benne a meghívásos beavatkozás is. Orosz szempontból ez a kormány meghívásának volt feltüntetve, de lényegében az ellenzék meghívása ez.

Bár ez önmagában nem jogi érv, Oroszország nemzeti érdekekre is hivatkozott. Később, Ukrajna lerohanásakor ez az érv az önvédelemmel és a nemzetbiztonsággal állt volna összefüggésben, de a gyökerét itt, a Krím annektálásának indoklásában lehetett megtalálni. Oroszország ezt az érvkészletet az agresszió nemzetközileg jogtalan cselekménye alóli felmentésként használhatja fel. Oroszország azt állította, hogy a kijevi forradalmat a Nyugat csinálta Ukrajna és Oroszország ellen. Putyin kijelentette, hogy a Nyugat és a NATO átlépte a határt, amikor katonai infrastruktúrát telepített keletre, Oroszország határára. Ennek megfelelően a Kreml nem hátrálhat meg, és válaszolnia kell a fenyegetésre.²⁴⁹¹

Ami az utolsó érvet illeti, Oroszország azt állította, hogy szerepe nem minősülhet agresszióknak, mivel egyetlen lövés sem dördült el, és nem voltak áldozatok.²⁴⁹² Érdeemes idézni, hogyan érvelt az elnök azzal, hogy Oroszország cselekedetei összhangban voltak a nemzetközi joggal:

[M]it sértünk meg pontosan? Igaz, az Orosz Föderáció elnöke engedélyt kapott a parlament felsőházától a fegyveres erők ukrainai bevetésére. Szigorúan véve azonban még senki sem cselekedett ennek az engedélynek a birtokában. Az orosz fegyveres erők soha nem léptek be a Krímbe, azok már ott voltak egy nemzetközi megállapodás értelmében. Igaz, hogy megerősítettük az ottani erőinket, azonban - ezt szeretném, ha mindenki hallaná és tudná - nem léptük túl a Krímbe lévő fegyveres erőink létszámkorlátját, amely 25 ezer főben van meghatározva, mert erre nem volt szükség.²⁴⁹³

Ukrajna már 2014. február 28-án az ENSZ Alapokmányának 34. és 35. cikke értelmében rendkívüli ülést kért az Ukrajna területi integritását fenyegető krími helyzet kezelésére.²⁴⁹⁴ Ezért Ukrajna jelezte annak lehetőségét, hogy a vita veszélyeztetheti a nemzetközi békét és biztonságot.²⁴⁹⁵ A BT Ukrajna jelenlétében össze is ült, az ülés azonban zártkörű volt, és azon kívül, hogy a tagok "meghallgatták Ukrajna képviselőjének nyilatkozatait", nem hoztak döntéseket, nem intézkedtek.²⁴⁹⁶ Március 1-jén a BT nyílt ülést tartott ugyanebben a témában. Ott a főtitkárhelyettes helyzetjelentést adott a BT-nek a Krímről. Kijelentette, hogy "a jelentések szerint a kulcsfontosságú helyszíneket, például a repülőtereket, a kommunikációs és középületeket, köztük a regionális parlamentet, továbbra is azonosítatlan fegyveresek blokkolják".²⁴⁹⁷ Arról is beszámolt, hogy a krími miniszterelnök arra kérte Putyint, hogy segítsen a béke és a nyugalom biztosításában a félszigeten, amire Oroszország további csapatok és járművek telepítésével válaszolt. A BT-t tájékoztatták arról, hogy az orosz parlament

²⁴⁹¹ Ibid. „Russia found itself in a position it could not retreat from. If you compress the spring all the way to its limit, it will snap back hard.”

²⁴⁹² Ibid. “They keep talking of some Russian intervention in Crimea, some sort of aggression. This is strange to hear. I cannot recall a single case in history of an intervention without a single shot being fired and with no human casualties.”

²⁴⁹³ Ibid.

²⁴⁹⁴ Letter dated 28 February 2014 from the Permanent Representative of Ukraine to the United Nations addressed to the President of the Security Council. Distr.: General 28 February 2014. S/2014/136.

²⁴⁹⁵ Cf.: Un Charter Article 34 under Chapter VI: Pacific Settlement of Disputes.

²⁴⁹⁶ Official communiqué of the 7123rd (closed) meeting of the Security Council. Held in private at Headquarters, New York, on Friday, 28 February 2014, at 3 p.m. S/PV.7123.

²⁴⁹⁷ UNSC 7124th meeting (Deputy Secretary-General).

felsőháza engedélyezte az erőszak alkalmazását a Krímben.²⁴⁹⁸ A helyettes továbbította a főtitkár szavait, aki "Ukrajna függetlenségének, szuverenitásának és területi integritásának teljes körű tiszteletben tartására és megőrzésére" szólított fel.²⁴⁹⁹ Ukrajna képviselője nagyon egyértelműen kijelentette, hogy az orosz csapatok illegálisan hatoltak be Ukrajna területére, és a cselekmény agresszióknak minősül Ukrajna szuverenitása és a régió biztonsága ellen.²⁵⁰⁰ Az USA egyértelműen kijelentette, hogy elismeri az új ukrán kormányt, és hogy "az orosz akciók Ukrajnában sértik Ukrajna szuverenitását és veszélyt jelentenek a békére és biztonságra", anélkül, hogy agresszióknak ítélte volna el.²⁵⁰¹ Az Egyesült Királyság elfogadta az ukrán állítás *lehetőségét*, hogy Oroszország cselekedete agresszióknak minősül, mégsem ítélte el Oroszországot, csak magyarázatot és a beavatkozás jogi alapjait kérte.²⁵⁰² Franciaország az orosz megmozdulást csak "az ország területi integritását fenyegető veszélynek és [olyan akciónak] tekintette, amely veszélyes fejleményt jelent a békére nézve", sőt felszólította Ukrajnát, hogy vegye figyelembe a jogos orosz érdekeket.²⁵⁰³ Ezen a ponton nem lehet fenntartani, hogy az orosz cselekedetet a BT állandó tagjai agresszióknak ítélték. A helyzet azonban gyorsan eszkalálódott, mivel az orosz csapatok tovább folytatták az ukrán támaszpontok elleni felvonulását és ezek bekerítését.²⁵⁰⁴ Természetesen a BT-tagok kezdetben óvatos megfogalmazásai egyre erőteljesebbé váltak. Az USA úgy ítélte meg, hogy az orosz katonai beavatkozás nem emberi jogi védelmi misszió, hanem a nemzetközi jog és Ukrajna szuverenitásának megsértése, ami agresszióknak minősül.²⁵⁰⁵ Franciaország az orosz akciót a szuverenitás brutális megsértéseként ítélte el, ugyanolyan hamis indoklással, mint amilyenekkel a Szovjetunió 1968-ban Csehszlovákia ellen lépett fel.²⁵⁰⁶ Az Egyesült Királyság, bár elítélte Ukrajna területi szuverenitásának megsértését, egyben ajánlotta Ukrajnának, hogy tartózkodjon a provokációtól, és még mindig nem értékelté *expressis verbis* agresszióknak az orosz akciót.²⁵⁰⁷ Az ötödik állandó tag, Kína tartózkodott a hosszas kommentártól, és bár kiállt a be nem avatkozás elve mellett, nem ítélte el Oroszországot, inkább elismerte, hogy több ok is vezetett a helyzet eszkalálásához.²⁵⁰⁸ Miután a népszavazási tervek nyilvánosságra kerültek, a BT tagjai és más államok közösen javasoltak egy határozattervezetet elfogadását.²⁵⁰⁹ A határozattervezet célja "Ukrajna szuverenitásának, függetlenségének, egységének és területi integritásának megerősítése volt nemzetközileg elismert határain belül",²⁵¹⁰ megjegyezte, hogy

²⁴⁹⁸ Ibid.

²⁴⁹⁹ Ibid.

²⁵⁰⁰ UNSC 7124th meeting (Ukraine).

²⁵⁰¹ UNSC 7124th meeting (USA).

²⁵⁰² UNSC 7124th meeting (UK) "That action is a grave threat to the sovereignty, independence and territorial integrity of Ukraine. We condemn any act of aggression against Ukraine. We have therefore sought an immediate and full explanation from the Russian Federation for the decision to authorize military action on sovereign Ukrainian soil, and of the basis for it under international law."

²⁵⁰³ UNSC 7124th meeting (France).

²⁵⁰⁴ UNSC 7125th meeting (Assistant Secretary-General for Political Affairs).

²⁵⁰⁵ UNSC 7125th meeting (USA) "What is happening today is not a human rights protection mission or a consensual intervention. What is happening today is a dangerous military intervention in Ukraine. It is an act of aggression."

²⁵⁰⁶ UNSC 7125th meeting (France).

²⁵⁰⁷ UNSC 7125th meeting (UK).

²⁵⁰⁸ UNSC 7125th meeting (China).

²⁵⁰⁹ UNSC 7138th Meeting. Meeting Coverage. "Security Council Fails to Adopt Text Urging Member States Not to Recognize Planned 16 March Referendum in Ukraine's Crimea Region." SC/11319, 15 March 2014. <https://press.un.org/en/2014/sc11319.doc.htm>.

Ukrajna nem engedélyezte a népszavazást,²⁵¹¹ ezért az nem lehet érvényes, nem változtathatja meg a Krím státuszát, és ennek megfelelően az államoknak nem szabad elismerniük a referendumot.²⁵¹² Ennek ellenére a tervezet nem ítélte el, nem szólította meg és nem is említette Oroszországot. De felszólította Ukrajnát a kisebbségek tiszteletben tartására.²⁵¹³ Ugyanakkor jelzésértékű elem volt, hogy a tervezet preambulumban emlékeztetett az erőszak alkalmazásának tilalmára. Megerősítette azt is, hogy "semmilyen erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazása következtében létrejött területszerzés nem ismerhető el jogszerűnek." 13 A BT tag igennel szavazott,²⁵¹⁴ Kína tartózkodott, Oroszország pedig ellene szavazott, így a tervezetet nem fogadták el.²⁵¹⁵ Ekkor az "agresszió" szót csak Franciaország és Litvánia használta, de nem a tényleges orosz akcióra, hanem a népszavazást követő valószínűsíthető lehetőségre.²⁵¹⁶ A népszavazást a legitimnek és törvényesnek feltüntetésére tett kísérlet²⁵¹⁷ ellenére a regionális szervezetek illegálisnak és szinte biztosan hamisnak és meghamisítottak értékelték.²⁵¹⁸ A BT foglalkozott a népszavazás eredményével és Oroszország

²⁵¹⁰ UNSC draft resolution S/2014/189. 15 March 2014. Para. 1. A benyújtó államok: Albánia, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Bulgária, Kanada, Horvátország, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Grúzia, Németország, Görögország, Magyarország, Izland, Írország, Olaszország, Japán, Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Málta, Montenegró, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Moldovai Köztársaság, Románia, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Törökország, Ukrajna, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, valamint az Amerikai Egyesült Államok.

²⁵¹¹ Ibid. Para. 4.

²⁵¹² Ibid. Para. 5.

²⁵¹³ Ibid. Para. 3.

²⁵¹⁴ Mellette: Argentína, Ausztrália, Csád, Chile, Franciaország, Jordánia, Litvánia, Luxemburg, Nigéria, Koreai Köztársaság, Ruanda, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága és az Amerikai Egyesült Államok.

²⁵¹⁵ UNSC 7138th meeting.

²⁵¹⁶ Ibid. (France): [The principles of the UN Charter] are our best defence against the return of a past in which Russian aggression against Ukraine emerges." (Lithuania) "My country's yes to the draft resolution is a yes to non-aggression, [...] to the rule of law and to the internationally accepted rules of behaviour based on the norms and principles of international law."

²⁵¹⁷ A szervezők megfigyelőként meghívták az EBESZ-t, a szervezet azonban nem vállalta a feladatot, mivel azt állította, hogy a szervezőknek nincs felhatalmazása az ukrán alkotmányt sértő népszavazás megtartására. Cf.: "OSCE Chair says Crimean referendum in its current form is illegal and calls for alternative ways to address the Crimean issue." Published 11 March 2014. OSCE. <https://www.osce.org/cio/116313>. Viszont, egy orosz NGO, a Eurasian Observatory for Democracy and Elections (EODE) elnevezésű részt vet "objektív nemzetközi megfigyelőként" a szavazáson. Megjegyzendő, hogy a bizottság tagjai főként európai szélsőjobboldali és szélsőbaloldali szélsőséges politikusokból állnak. A megfigyelők megállapították, hogy: "*International Mission of independent international observers considers that voting and counting of votes on the referendums in the Republic of Crimea and in the city of Sevastopol took place in accordance to the international election standards and the approved rules of its carrying, in maintenance of the principles of universal and equal right for participation in the referendums at ballot, principles of openness, publicity, justice and a transparency. The results of referendum are honest and reflect will of participants of a referendum.*" EODE Press Office, 21 March 2022. <http://www.eode.org/eode-press-office-referendums-in-the-republic-of-crimea-and-sevastopol-joint-statement-by-the-independent-international-observers/>.

²⁵¹⁸ Az EBESZ Parlamenti Közgyűlése elítélte és érvénytelennek nyilvánította: Baku Declaration and Resolutions Adopted by The OSCE Parliamentary Assembly at The Twenty-Third Annual Session Baku, 28 June to 2 July 2014. Resolution on Clear, Gross and Uncorrected Violations of Helsinki Principles by The Russian Federation. paras 5 és 15. <https://www.oscepa.org/en/documents/annual-sessions/2014-baku/declaration-2/2540-2014-baku-declaration-eng/file>. Az EU emellett kijelentette, hogy a népszavazás illegális: COUNCIL DECISION 2014/145/CFSP of 17 March 2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine. Official Journal of the European Union, 17.3.2014. (1). Az Európa Tanács főtákarának kérése alapján a Velencei Bizottság is megállapította, hogy a népszavazás az ukrán és az európai alkotmányos normák szerint csak törvénytelen lehet. Cf.: European

lépésével a Krími Köztársaság és Szevasztopol annektálására.²⁵¹⁹ A tagok túlnyomó többsége megerősítette Ukrajna nemzetközileg elismert határait, és a népszavazást törvénytelennek, illegitimnek, alkotmányellenesnek vagy semmisnek minősítette.²⁵²⁰ Két tag, az Egyesült Államok és Litvánia még agresszióknak is értékelte Oroszország lépését.²⁵²¹ Március 27-én az ENSZ Közgyűlése határozatot fogadott el, amelyben kimondta, hogy a népszavazás érvénytelen, megerősítette Ukrajna területi integritását, és felszólított minden nemzetet, hogy ne ismerje el a Krím és Szevasztopol új státuszát.²⁵²² Figyelemre méltó azonban, hogy a határozat nem szólt külön az Orosz Föderációhoz, és nem is említette azt.²⁵²³ Ennek ellenére az elfogadást erős többséggel támogatták. Az ENSZ 100 tagja szavazott mellette, 11 ellene,²⁵²⁴ 58 tartózkodott, 24 pedig nem szavazott.²⁵²⁵ A KGY ülésén az EU igen egyértelmű álláspontot képviselt, hiszen határozottan elítélte "az ukrán szuverenitás és területi integritás egyértelmű megsértését az orosz fegyveres erők agresszív cselekményei által".²⁵²⁶ Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése szintén elítélte az annexiót, és a 2014-es ülészak végéig felfüggesztette Oroszország szavazati jogát.²⁵²⁷

Commission for Democracy Through Law (Venice Commission): Opinion On "Whether The Decision Taken By The Supreme Council Of The Autonomous Republic Of Crimea In Ukraine To Organise A Referendum On Becoming A Constituent Territory Of The Russian Federation Or Restoring Crimea's 1992 Constitution Is Compatible With Constitutional Principles" adopted by the Venice Commission at its 98th Plenary Session (Venice, 21-22 March 2014). Opinion no. 762 / 2014 . CDL-AD(2014)002. Később a Parlamenti Közgyűlés határozatot fogadott el, amelyben elítélte az annektálást és érvénytelennek nyilvánította a népszavazást. See: Council of Europe PA Resolution 1990 (2014) Text adopted by the Assembly on 10 April 2014 (16th Sitting). para. 3. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20882&lang=en>.

²⁵¹⁹ UNSC 7144th meeting.

²⁵²⁰ Egyértelműen kiállt Ukrajna területi integritása mellett: Franciaország, USA, Chile, Koreai Köztársaság, Ausztrália, Egyesült Királyság, Litvánia, Jordánia, Csád, Luxemburg. Nigéria, Ruanda és Kína nem ítélte el az orosz tettet, és nem állt ki Ukrajna területi integritása mellett, a nyilatkozatok csak általános kliséket tartalmaztak. Argentína továbbra is támogatta a határozattervezetet, de úgy döntött, hogy nem kommentálja az „ukrajnai belső fejleményeket”.

²⁵²¹ Ibid. (US): "We are prepared to take additional steps if Russian aggression or Russian provocations continue." (Lithuania): "[T]he aggression against Crimea is carried out by pro-Russian militants with Moscow's support."

²⁵²² United Nations General Assembly: Resolution adopted by the General Assembly on 27 March 2014. A/RES/68/262 Territorial integrity of Ukraine. paras. 5-6.

²⁵²³ Az oka annak, hogy a Biztonsági Tanács nem tudta megfelelően kezelni a kérdést természetesen az orosz vétó volt. Ahogy az ENSZ hírszolgálat közölte: „The UN Security Council convened seven sessions on the situation in Ukraine, and at its eighth meeting, Russia, one of the 15-nation body's permanent members, blocked action by voting against a draft resolution that would have urged countries not to recognize the results of the referendum in Crimea.” UN News. "Backing Ukraine's territorial integrity, UN Assembly declares Crimea referendum invalid." 27 March 2014. <https://news.un.org/en/story/2014/03/464812-backing-ukraines-territorial-integrity-un-assembly-declares-crimea-referendum>.

²⁵²⁴ Ellene szavazott: Örményország, Fehéroroszország, Bolívia, Kuba, Észak-Korea, Oroszország, Szudán, Szíria, Venezuela, Zimbabwe és Nicaragua. Szavazási adatok innen: from UN Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/767565>.

²⁵²⁵ UNGA Sixty-eighth General Assembly Plenary, 80th Meeting. Meetings Coverage: „General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region.” GA/11493 27 March 2014. <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>.

²⁵²⁶ General Assembly Sixty-eighth session. 80th plenary meeting ,Thursday, 27 March 2014, 10 a.m. New York. Official Records. A/68/PV.80

²⁵²⁷ Council of Europe, Parliamentary Assembly. Resolution 1990 (2014) Final version. Reconsideration on substantive grounds of the previously ratified credentials of the Russian delegation. Text adopted by the Assembly on 10 April 2014 (16th Sitting). Para. 15.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott	nem szavazott
Draft Res. S/2014/189	megegerősíti Ukrajna területi integritását, és az erőszak alkalmazásának	13 ²⁵²⁸	1 ²⁵²⁹	1 ²⁵³⁰	0
A/RES/68/262	mellőzésére és az elismerés megtagadására való emlékeztetéssel arra utal, hogy az orosz fellépés ellentétes volt ezekkel az elvekkel	100 ²⁵³¹	11 ²⁵³²	58 ²⁵³³	24

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos támadó	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Oroszország	állam	belső konfliktusba való beavatkozás és erőszak alkalmazása	invázió, megszállás, annexió	alapvető nemzeti érdek, az emberi jogok megsértése, történelmi	önvédelem, R2P, meghívás	kivétel, igazolás (beleegyezés)	nem elfogadott

²⁵²⁸ Argentína, Ausztrália, Csád, Chile, Franciaország, Jordánia, Litvánia, Luxemburg, Nigéria, Koreai Köztársaság, Ruanda, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²⁵²⁹ Oroszország.

²⁵³⁰ Kína.

²⁵³¹ Albánia, Andorra, Ausztrália, Ausztria, Azerbajdzsán, Bahama-szigetek, Bahrein, Barbados, Belgium, Benin, Bhután, Bulgária, Cabo Verde, Kamerun, Kanada, Közép-afrikai Köztársaság, Csád, Chile, Kolumbia, Costa Rica, Horvátország, Ciprus, Csehország, Kongói Demokratikus Köztársaság, Dánia, Dominikai Köztársaság, Észtország, Finnország, Franciaország, Grúzia, Németország, Görögország, Guatemala, Guinea, Haiti, Honduras, Magyarország, Izland, Indonézia, Írország, Olaszország, Japán, Jordánia, Kiribati, Kuvait, Lettország, Libéria, Líbia, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Madagaszkár, Malawi, Malajzia, Maldív-szigetek, Málta, Marshall-szigetek, Mauritius, Mexikó, Mikronézia (szövetségi államok), Monaco, Montenegró, Hollandia, Új-Zéland, Niger, Nigéria, Norvégia, Palau, Panama, Pápua Új-Guinea, Peru, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Portugália, Katar, Koreai Köztársaság, Moldovai Köztársaság, Románia, Szamoa, San Marino, Szaúd-Arábia, Seychelle-szigetek, Sierra Leone, Szingapúr, Szlovákia, Szlovénia, Salamon-szigetek, Szomália, Spanyolország, Svédország, Svájc, Thaiföld, Macedónia, Togo, Trinidad és Tobago, Tunézia, Törökország, Ukrajna, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²⁵³² Örményország, Fehéroroszország, Bolívia, Kuba, Észak-Korea, Oroszország, Szudán, Szíria, Venezuela, Zimbabwe és Nicaragua.

²⁵³³ Afganisztán, Algéria, Angola, Antigua és Barbuda, Argentína, Banglades, Botswana, Brazília, Brunei Darussalam, Burkina Faso, Burundi, Kambodzsa, Kína, Comore-szigetek, Dzsibuti, Dominika, Ecuador, Egyiptom, El Salvador, Eritrea, Etiópia, Fidzsi-szigetek, Gambia, Guyana, India, Irak, Jamaica, Kazahsztán, Kenya, Lesotho, Mali, Mauritánia, Mongólia, Mozambik, Mianmar, Namíbia, Nauru, Nepál, Pakisztán, Paraguay, Ruanda, Saint Kitts és Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, São Tome és Príncipe, Szenegál, Dél-Afrika, Dél-Szudán, Sri Lanka, Suriname, Szváziföld, Uganda, Tanzániai Egyesült Köztársaság, Uruguay, Üzbegisztán, Vietnam, Zambia.

		a terület egy részének annektálása érdekében		folytonosság, a volt elnök vagy a helyi hatóságok meghívása.			
--	--	--	--	--	--	--	--

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- a) A *de jure* és *de facto* felhatalmazás nélküli kormány meghívása nem teszi lehetővé a beavatkozást.
- b) Az alapvető nemzeti érdek nem teszi lehetővé a fegyveres beavatkozást. Nem szolgálhat önvédelemre való hivatkozás alapjául.
- c) Az R2P-re egy állam nem hivatkozhat egyoldalúan beavatkozás céljából.

Gyakorlat: Oroszország beavatkozott a kormány és a tüntetők közötti belső konfliktusba. Jelöletlen orosz katonákat vezényeltek a Krímbe, és fegyveres kényszerrel helyi népszavazást szerveztek az elszakadásról. Ennek eredményeként a félszigetet Oroszországhoz csatolták.

Opinio juris kifejezve: a BT-határozattervezet látszólag nem ítélte el Oroszországot az annexióért. A preambulumban és a rendelkező részt együtt olvasva azonban egyértelmű, hogy az orosz műveletet olyan jogellenes erőszak alkalmazásaként értékelték, amelynek eredményét (azaz a területszerzést) nem lehet elismerni. Ez az *ex injuria jus non oritur* elvre utal. Az elfogadás elmaradása ellenére a BT többsége támogatta a tervezetet, így annak értéke van a szokásjogi szabályok meghatározásában. Ami a közgyűlési határozatot illeti, ugyanez elmondható a tartalmáról is. A közgyűlésen belüli támogatás azonban lényegesen gyengébb volt. Csak az igen és az ellenszavazatokat figyelembe véve az határozat nagyon erős érv az *opinio juris* támogatása mellett. Ha hozzáadjuk a tartózkodásokat és a nem szavazatokat, akkor az erős többség gyorsan eltűnik. Még mindig van egy enyhe többség, de nem meggyőző többség. Ha figyelembe vesszük, hogy a határozat még csak nem is használt erős nyelvezetet, és nem ítélte el az agresszort, a támogatás hiánya még aggasztóbb. Mindazonáltal az még mindig igaz, hogy az határozat inkább azt támogatja, hogy az orosz beavatkozást jogellenesnek tekintették. A tartózkodás és a nem részvétel továbbra sem feleltethető meg az ellenszavazatoknak, tehát itt a nemzetközi közösség nem támogatta az orosz beavatkozás és annexió jogszerűségét, még akkor sem, ha az elítélést sem is támogatták. Megjegyzendő azonban, hogy a fenti szabályokkal nem foglalkoztak, illetve nem értékelték részletesen. Összességében az oroszországi erő alkalmazását jogellenesnek ítélték. Az indoklásokkal azonban nem foglalkoztak megfelelően.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/2014/189	93	87	90
A/RES/68/262	90	52	71

XIV. A szaúdiak által vezetett jemeni beavatkozások (2015)

meghívásos beavatkozás

1. Tények

Jemen sokáig szenvedett a szunnita kormány és a síita Houthi mozgalom közötti, 2004 és 2009 közötti egymást követő polgárháborúktól.²⁵³⁴ Az eskaláció 2014-ben ismét kiújult, s amikor Hadi elnököt 2015. február 22-én a lázadók lemondásra kényszerítették, ez a két fél közötti katonai összecsapások kiéleződéséhez vezetett.²⁵³⁵ Mivel a kormány gyakorlatilag összeomlott, a volt elnök a fővárosból Adenbe menekült. Amikor a lázadók elérték a helyszínt és ostromot kezdtek, Hadi a nemzetközi segítség reményében elmenekült Jemenből.²⁵³⁶ Ugyanezen a napon, 2015. március 24-én Hadi segítséget kért szövetségeseitől.²⁵³⁷ A koalíció válaszolt a hívásra. A "Döntő vihar hadművelet" 2015. március 26-án indult meg Szaúd-Arábia vezető szerepvállalásával.²⁵³⁸ A közreműködő államok Bahrein, Egyiptom, Jordánia, Kuvait, Marokkó, Pakisztán, Katar, Szudán és az Egyesült Arab Emírségek voltak.²⁵³⁹ A hadművelet célja a nemzetközileg elismert, tehát állítólagosan legitim (*de jure*) kormány helyreállítása volt Jemenben a lázadó Houthik ellenében.²⁵⁴⁰

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Mielőtt Hadi elnök lemondásra kényszerült, de már a lázadók fogságában volt, a BT tagjai egységesen követelték a szabadon bocsátását.²⁵⁴¹ Ennek megfelelően a BT egyhangúlag elfogadta a 2201. számú határozatot, amely elítélte a Houthik cselekedeteit.²⁵⁴² A határozat azt is követelte, hogy azonnal és feltétel nélkül "vonják ki erőiket a kormányzati intézményekből", és "biztonságosan engedjék szabadon Hadi elnököt, Bahah miniszterelnököt, a kabinet tagjait és minden házi őrizetben lévő vagy önkényesen fogva tartott személyt".²⁵⁴³ Követelte, hogy "minden jemeni fél szüntessen be minden fegyveres ellenségeskedést a jemeni nép és a törvényes hatóságok ellen".²⁵⁴⁴ Ezeket a bekezdéseket együtt olvasva az ENSZ-nek az volt a felfogása, hogy a törvényes hatalom, a nép támogatásával Hadi elnöknél volt, annak ellenére, hogy jelenleg nem rendelkezett tényleges ellenőrzéssel.

²⁵³⁴ Junxiang Mao and Ammar Ahmad Ahmad Gady: The Legitimacy of Military Intervention in Yemen and Its Impact. In *Beijing Law Review*, Vol. 12 No 12 (2021) 568. o.

²⁵³⁵ Roland Popp: War in Yemen: Revolution and Saudi Intervention. In *CSS Analyses in Security Policy*, N0. 175, June 2015. 1. o.

²⁵³⁶ May Darwich: The Saudi Intervention in Yemen: Struggling for Status. In *Insight Turkey*, Vol. 20, No. 2 (Spring 2018) 128. o.

²⁵³⁷ Tom Ruys, Luca Ferro: Weathering the Storm: Legality and Legal Implications of the Saudi-led Military Intervention in Yemen. In *International and Comparative Law Quarterly*, vol 65, January 2016. 62. o.

²⁵³⁸ Maria-Louise Clausen: Justifying military intervention: Yemen as a failed state. In *Third World Quarterly*, Vol 40 No 3 (2019) 489. o.

²⁵³⁹ Ishan Jan, M. N. and Lawan Haruna, A.: Saudi-Led Military Intervention in Yemen and International Law. In *Pertanika Social Sciences and Humanities*, Vol 23 (S) (2015) 191. o.

²⁵⁴⁰ Benjamin Nußberger: Military strikes in Yemen in 2015: intervention by invitation and self-defence in the course of Yemen's model transitional process. In *Journal on the Use of Force and International Law*. Vol 4 No 1 (2017) 111. o.

²⁵⁴¹ Provisional Verbatim Records S/PV.7382 of 15 February 2015.

²⁵⁴² UNSC Res. 2201 (2015) of 15 February 2015 para. 1.

²⁵⁴³ Ibid. para. 7 (c)-(d).

²⁵⁴⁴ Ibid. para. 8.

Hamarosan, 2015. március 26-án megkezdődött a beavatkozás, és Bahrein, Kuvait, Katar, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírségek levelet küldtek a főtitkárnak és a BT elnökének, hogy értesítsék az ENSZ-t a megtett lépésekről. Hadi kérésére hivatkoztak, "Jemen és népének védelmére, valamint Jemen terrorszervezetek elleni küzdelemben való segítségére".²⁵⁴⁵ A szintén mellékelt nyilatkozatban a beavatkozó államok azt állították, hogy a törvényes hatalom továbbra is Hadinál van, és a Houthik puccsot hajtottak végre.²⁵⁴⁶ A levél tartalmazta Hadi 2015. március 24-én kelt szó szerinti kérését. Hadi azt állította, hogy Jement és szuverenitását a Houthik által megrendezett agresszió támadta meg. Annak megállapítása érdekében, hogy a jemeni válság fenyegetést jelent a régióra nézve, Jemen azt állította, hogy a regionális hatalmak támogatják a lázadókat. Hadi továbbra is úgy tekintette magát, mint Jemen *de jure* hatalmát.²⁵⁴⁷ A meghívást a következőképpen fogalmazta meg:

Ezért arra kérem Önöket és az Önök által képviselt szövetséges államokat, hogy álljanak ki a jemeni nép mellett, ahogyan mindig is tették, és segítsék az országot. Arra kérem Önöket, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikkében foglalt önvédelem jogával, valamint az Arab Liga Alapokmányával és a közös védelemről szóló szerződéssel összhangban nyújtsanak azonnali támogatást minden formában, és tegyék meg a szükséges intézkedéseket, beleértve a katonai beavatkozást is, hogy megvédjék Jement és népét a Houthik folyamatos agressziójától, verjék vissza az Aden és a többi déli város ellen bármelyik pillanatban várható támadást, és segítsék Jement az Al-Kaidával és az Iraki és Levantei Iszlám Állammal való szembenézésben.²⁵⁴⁸

A szövetségesek válaszoltak:

Országaink ezért úgy döntöttek, hogy válaszolnak Hadi elnök felhívására, hogy megvédjék Jement és nagyszerű népét a Houthis milíciák agressziójától, amelyek mindig is a külső erők eszközei voltak, amelyek folyamatosan igyekeztek aláásni Jemen biztonságát és stabilitását.²⁵⁴⁹

A külső erőkre való hivatkozás ellenére a konfliktus ekkor még egyértelműen NIAC volt, és a Houthis lázadók állítólagos iráni támogatása csak vádaskodás maradt. Ezért, függetlenül az önvédelemre való utalástól (egy államon *belüli* milícia ellen egy polgárháborúban), dogmatikailag ez a kérés továbbra is az ellenzék elleni polgárháborús konfliktusba való beavatkozásra való felhívás.

A BT csak 2015. április 14-én értékelt érdemben a beavatkozást. A BT határozatot fogadott el, amelyben kifejezetten tudomásul vette az elnök külső segítségkérését és a szövetségesek elfogadó levelét, megerősítette, hogy az ENSZ támogatja Hadi elnök legitimitását, és "elítélte a Houthik minden olyan kísérletét, amely kizárólag a legitim jemeni kormány hatáskörébe tartozó intézkedések megtételére irányul, és [megjegyezte], hogy az ilyen intézkedések elfogadhatatlanok".²⁵⁵⁰ A határozat

²⁵⁴⁵ Identical letters dated 26 March 2015 from the Permanent Representative of Qatar to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. S/2015/217 Annex.

²⁵⁴⁶ Ibid. Enclosure. 3. o.

²⁵⁴⁷ Ibid. 4. o. "My constitutional responsibilities require me to protect the people and safeguard the unity, independence and territorial integrity of the nation."

²⁵⁴⁸ Ibid. 4-5. o.

²⁵⁴⁹ Ibid. 5. o.

²⁵⁵⁰ UNSC Res. 2216 (2015) of 14 April 2015. Preamble.

rendelkező részében a határozat (*inter alia*) felszólította a Houthikat, hogy azonnal és feltétel nélkül vessenek véget az erőszak alkalmazásának és vonják vissza erőiket, valamint "hagyjanak fel minden olyan akcióval, amely kizárólag a legitim jemeni kormány hatáskörébe tartozik".²⁵⁵¹ A határozat nem említette vagy engedélyezte Hadi szövetségeseinek beavatkozását, de nagy hangsúlyt fektetett a Hadi-rezsim kizárólagos legitimitására és mind a külső segítségkérésére, mind az arra adott válaszra. Ezért implicit módon a BT valóban elismerte és jóváhagyta a meghívás útján történő beavatkozást. Az határozatot Oroszország tartózkodása mellett egyhangúlag fogadták el. Oroszország néhány technikai kérdés miatt tartózkodott, és egy átfogóbb fegyverembargót akart.²⁵⁵² Az Egyesült Királyság kifejezetten támogatását fejezte ki a Szaúd-Arábia vezette beavatkozás mellett, amelyet Hadi elnök kérésére hajtottak végre.²⁵⁵³ A beavatkozást a BT nem vitatta.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/RES/2216	implicite jóváhagyja vagy legalábbis elismeri a szaúdiak által vezetett beavatkozást a <i>de jure</i> elnök meghívása révén	14 ²⁵⁵⁴	0	1 ²⁵⁵⁵

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Szudi vezette koalíció	államok	katonai beavatkozás a <i>de jure</i> kormány támogatására	bombázás, invázió	a törvényes elnök kérésére	meghívásos beavatkozás	igazolás (beleegyezés)	elfogadott

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

a) A *de jure* kormány meghívására történő beavatkozás kizárja az agressziót.

²⁵⁵¹ Ibid. para. 1.

²⁵⁵² Provisional Verbatim Records S/PV.7426 (Russia) 14 April 2015. 2-3. o.

²⁵⁵³ Ibid. (UK) 2. o.

²⁵⁵⁴ Angola, Csád, Chile, Kína, Franciaország, Jordánia, Litvánia, Malajzia, Új-Zéland, Nigéria, Spanyolország, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Venezuela.

²⁵⁵⁵ Oroszország.

Gyakorlat: az erőszakkal lemondatott és elmenekült elnök, akit nemzetközileg még mindig *de jure* hatalomnak tekintettek, külföldi segítséget kért az alkotmányos rend helyreállításához Jemenben. A szövetségesek Szaúd-Arábia vezetésével gyorsan katonai beavatkozással válaszoltak.

Opinio juris kifejezett: A BT nem foglalkozott megfelelően a kérdéssel, csak az Egyesült Királyság volt elég egyértelmű a szaúdiak által vezetett beavatkozás kérdésében. Mindazonáltal a 2216. számú határozat forrást biztosít az *opinio juris* számára. A határozat kontextuálisan alátámasztja azt az állítást, hogy a nemzetközi közösség elfogadta és jóváhagyta a beavatkozást. Figyelembe véve azonban az elnöki kérésre való kifejezett hivatkozást és az arra adott választ, feltételezhető, hogy az ilyen hivatkozás szándékos volt. Ennek megfelelően az önvédelem teljes hiánya a szövegben arra enged következtetni, hogy a kérés elegendő és elfogadott indok volt a beavatkozásra, míg az önvédelmi érvet nem vették komolyan, különösen azért, mert az állítólagos támadó egyértelműen egy polgárháborúban lévő belső milícia volt.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/2216	100	93	97

XV. Az ECOWAS beavatkozásai Gambiában (2017)

meghívásos beavatkozás

1. Tények

A 2016. decemberi gambiai elnökválasztáson a hivatalban lévő elnököt, Yahya Jammeh-t Adama Barrow győzte le. Jammeh nem volt hajlandó letenni a hatalmat.²⁵⁵⁶ Az ECOWAS diplomáciai eszközökkel próbálta megoldani a válságot, és meggyőzni Jammeh-t, hogy tartsa tiszteletben a demokratikus választások eredményét. Mivel a békés eszközök nem jártak sikerrel,²⁵⁵⁷ az ECOWAS úgy döntött, hogy regionális katonai erővel avatkozik be. Az ECOWAS először is ultimátumot adott Jammehnek, erőszak alkalmazásával fenyegetve.²⁵⁵⁸ A volt elnök továbbra sem mondott le, Barrow Szenegálban beiktatta magát, és kérte az ECOWAS-t a hatalomváltás biztosítására.²⁵⁵⁹ Az ECOWAS gambiai missziója (ECOMIG) 2017. január 19-én indította el a műveletet. Az ECOWAS több tagállamából, köztük Szenegálból, Nigériából, Ghánából, Togóból és Maliból érkezett csapatokat telepítettek Gambiába azzal a céllal, hogy eltávolítsák Jammehet, és biztosítsák Adama Barrow békés beiktatását az új elnöki tisztségbe. A beavatkozás gyors, tényleges erőszak nélküli siker volt.²⁵⁶⁰

²⁵⁵⁶ Claus Kieß, Benjamin Nußberger: Pro-democratic intervention in current international law: the case of The Gambia in January 2017. In *Journal on the Use of Force and International Law*. Vo. 4. No. 2. (2017) 239. o.

²⁵⁵⁷ Oyejide Felix Omotosho, Aboubacar Abdoullah Senghore: The Gambia and the 2016/2017 Political Impasse: An Impact Assessment of the Peace and Security Implications on the Nation's Economy and the International Legal Justifications for/against ECOWAS Intervention, January, 2017- February, 2018. In *International Affairs and Global Strategy* Vol 63 (2018) 48-9. o.

²⁵⁵⁸ Elkanah Oluwapelumi Babatunde: "ECOWAS and the Maintenance of International Peace and Security: Protecting the Right to Democratic Governance. In *UCL Journal of Law and Jurisprudence*, Vol. 6. No. 2. (October 2017) 52. o.

²⁵⁵⁹ Ibid. 48. o.

²⁵⁶⁰ Christof Hartmann: ECOWAS and the Restoration of Democracy in The Gambia. In *Africa Spectrum*, Vol. 52. No. 1.(2017) 89-90. o.

Jammeh 2017. január 21-én hivatalosan távozott hivatalából, és másnap Guineába száműzték.²⁵⁶¹ Barrow kérésére az ECOWAS kénytelen volt maradni Gambiában a nyugalom biztosítására, de a katonai műveletet január 21-én leállították.²⁵⁶²

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

2017. január 19-én Szenegál a BT-ben egy határozattervezetet terjesztett elő, amely Gambia törvényes elnökének a BT-hez, az AU-hoz, de elsősorban az ECOWAS-hoz intézett kérésére hivatkozott, "hogyan segítsen biztosítani a gambiai nép szuverén akaratának tiszteletben tartását".²⁵⁶³ Az határozatot egyhangúlag elfogadták, de nem minden tag volt elégedett. A folyamat valóban elsietett volt. Uruguay kifogásolta, hogy a szöveg nem volt elérhető minden hivatalos nyelven, és nem volt idő a különböző jogos aggályok értékelésére. Ami még fontosabb, Uruguay kifejezte, hogy

az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 53. cikke értelmében [...] a Biztonsági Tanács felhatalmazása nélkül nem hozhatók végrehajtási intézkedések regionális megállapodások vagy regionális ügynökségek által. Az ilyen engedélynek kifejezettnek, megerősítőnek és előzetesnek kell lennie. Uruguay hangsúlyozza, hogy a 2337 (2017) határozatban semmi sem értelmezhető úgy, mint az erőszak alkalmazására vonatkozó kifejezett felhatalmazás.²⁵⁶⁴

Oroszország kijelentette, hogy aggályai ellenére, de "a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének és az Afrikai Uniónak a választások utáni válság békés eszközökkel történő feloldására irányuló erőfeszítéseit támogatva szavaztak".²⁵⁶⁵ Bolívia is panaszkodott a gyorsított eljárásra, és kifejezte, hogy

a határozat elfogadása nem értelmezhető és nem is kellen úgy értelmezni, hogy a Biztonsági Tanács támogatja vagy jóváhagyja az erőszak alkalmazását. Ehhez egy olyan konkrét határozatra lenne szükségünk, amely ilyen felhatalmazást ad, vagy jóváhagyja az ilyen fellépést.²⁵⁶⁶

Egyiptom azt állította, hogy a

²⁵⁶¹ Abdul-Jalilu Ateku: Regional intervention in the promotion of democracy in West Africa: an analysis of the political crisis in the Gambia and ECOWAS' coercive diplomacy. In *Conflict, Security and Development*, Vol 20, No 6 (2020) 685. o.

²⁵⁶² Joint Declaration by the Economic Community of West African States, the African Union and the United Nations on the Political Situation of the Islamic Republic of The Gambia. Done on the 21st day of January, 2017 in Banjul, The Gambia. para. 14. Elérhető itt: https://unowas.unmissions.org/sites/default/files/gambia_joint_declaration.pdf.

²⁵⁶³ Provisional Verbatim Records S/PV.7866 (Senegal) 19 January 2017. 2. o.

²⁵⁶⁴ Ibid. (Uruguay) 3. o.

²⁵⁶⁵ Ibid. (Russia).

²⁵⁶⁶ Ibid. (Bolivia).

határozat nem támogat semmilyen kötelező automatikus végrehajtást, mivel az ilyen eljárásokhoz a Biztonsági Tanács egyértelmű és megkérdőjelezhetetlen felhatalmazása szükséges, az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VIII. fejezetével összhangban.²⁵⁶⁷

Maga az határozat elismerte Barrow-t legitim elnöknek, és felszólította "a régió országait és az illetékes regionális szervezeteket, hogy működjenek együtt Barrow elnökkel a hatalomváltás megvalósítására irányuló erőfeszítéseiben".²⁵⁶⁸ A kétértelmű rész a 6. bekezdés amely kifejezi a BT "teljes támogatását az ECOWAS-nak abban az elkötelezettségében, hogy elsősorban politikai eszközökkel biztosítsa a gambiai nép akaratának tiszteletben tartását, amint az a december 1-jei választások eredményeiben kifejezésre jutott". Az "első" kifejezés az, ami nem egyértelmű. Egyiptom, Uruguay, Oroszország és Bolívia kifejezte, hogy ez nem feleltethető meg az erőszak alkalmazására való felhatalmazásnak. A szöveg *önmagában* azonban valóban értelmezhető így. Mindazonáltal a beavatkozást, amely a csapatok bevetését jelentette, de nem vezetett tényleges harcokhoz, az ENSZ soha nem ítélte el. Sőt, még csak meg sem vitatták.

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	ellene	tartózkodott
S/RES/2337	Szövegileg lehetséges az erőszak alkalmazásának jóváhagyását kiolvasni, de a képviselők (4) kifejezetten ellenezték az ilyen értelmezést.	15 ²⁵⁶⁹	0	0

3. Jogi elemzés

3. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált polgári konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
ECOWAS	nemzetközi szervezet (szubregionális)	katonai beavatkozás a demokratikus an megválasztott elnök beiktatásának biztosítása érdekében	invázió	a demokratikus választások eredményén ek tiszteletben tartása	<i>a de jure</i> kormány kérelme	igazolás (beleegyezés)	elfogadott

3. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

²⁵⁶⁷ Ibid. (Egypt) 6. o.

²⁵⁶⁸ UNSC Res. 2337 (2017) of 19 January 2017 para. 3.

²⁵⁶⁹ Bolívia, Kína, Egyiptom, Etiópia, Franciaország, Olaszország, Japán, Kazahsztán, Oroszország, Szenegál, Svédország, Ukrajna, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Uruguay.

Milyen szabályokról van szó?

a) A *de jure* kormány meghívására történő beavatkozás kizárja az agressziót.

Gyakorlat: Az ECOWAS válaszolt a demokratikusan megválasztott gambiai elnök meghívására, aki még nem gyakorol semmilyen ellenőrzést az állam felett. A hatalomváltás biztosítása érdekében az ECOWAS előbb fenyegető, majd tényleges erő alkalmazásához folyamodott, bár anélkül, hogy ellenségeskedésbe bocsátkozott volna.

Opinio juris kifejezve: mind a BT határozatában, mind a BT ülésén kifejezésre jutott. Bár a határozat megfogalmazása lehetővé teszi azt az értelmezést, hogy az erőszak alkalmazására engedélyt adtak, ez kevésbé meggyőző, mint a visszatartó értelmezés, a "először a politikai eszközök" kifejezett kifejezése és az "összes szükséges eszköz" szakasz hiánya miatt. Bár a meghíváshoz nincs szükség a BT felhatalmazására, és végül a BT elismerte Barrow-t mint Gambia *de jure* elnökét, aki így jogosult volt külföldi csapatok meghívására, egyes tagok úgy vélték, hogy ez nem lehetett elegendő az erőszak alkalmazásához. Mindazonáltal a beavatkozást végül inkább elfogadták, mint elleneztek, főként talán a tényleges harcok hiánya és a zökkenőmentes eredmény miatt.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
S/RES/2337	100	100	100

XVI. Orosz invázió Ukrajnában (2022)

beavatkozás meghívás alapján/önvédelem/alapvető nemzeti érdek/R2P

1. Tények

A nemzetközi közösség krími annexiót követő enyhe reakciója és a szuverén állam területi és politikai integritása elleni egyértelmű agresszióval szembeni határozott ellenállás hiánya után Oroszország inkább felbátorodott.²⁵⁷⁰ Ez a gyenge reakció arra készítette a Kremlt, hogy nyíltan támogassa a Donbasz térségében tett hasonló kísérleteket.²⁵⁷¹ A propagandát az orosz (ál)civil szervezetek és az ortodox egyház is támogatta és terjesztette.²⁵⁷² Az orosz diplomácia komoly erőfeszítéseket tett, hogy a donyecki és luhanszki területeket legitim, de legalábbis *de facto* államként tüntesse fel,²⁵⁷³ amelyek

²⁵⁷⁰ Ahogy egy EU-tanulmány megállapította: "Despite the fact that by occupying and illegally annexing Crimea, Russia broke many fundamental provisions of international law and dealt a major blow to post-WWII international and European security, the international community was unable to respond to this breach in a way that would compel Russia to change its behaviour and enforce compliance." in: Natalia Shapovalova and Olga Burluk. "The situation of national minorities in Crimea following its annexation by Russia." European Parliament, Directorate-General for External Policies Policy Department, Belgium, 2016. ISBN: 978-92-823-9165-5. 34. o.

²⁵⁷¹ A donbászi helyzet eskalálására alkalmazott orosz stratégiáról és politikáról lásd: Tatyana Malyarenko and Stefan Wolff. "The logic of competitive influence-seeking: Russia, Ukraine, and the conflict in Donbas." Post-Soviet Affairs, 2018. 34:4, 191-212, DOI: 10.1080/1060586X.2018.1425083.

²⁵⁷² Orysia Lutsevych. 'Agents of the Russian World, Proxy Groups in the Contested Neighbourhood.' Chatham House Research Paper. The Royal Institute of International Affairs, 2016. ISBN 978 1 78413 100 5. 25. o. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2016-04-14-agents-russian-world-lutsevych-embargoed.pdf>.

az ukrán központi neofasizmus és ultranacionalizmus ellen küzdenek.²⁵⁷⁴ Ilyen kommunikációval Oroszország megpróbálta a Donbaszt erős orosz többségű, vagy legalábbis oroszbarát, egyöntetűen függetlenségre törekvő régióként beállítani.²⁵⁷⁵ A valóságban azonban a Donbaszban az oroszok aránya lényegesen alacsonyabb volt, mint a Krímben, körülbelül 40%.²⁵⁷⁶ Ráadásul a szeparatisták a Majdan előtt nem élveztek társadalmi támogatást.²⁵⁷⁷ Az is figyelemre méltó, hogy kezdetben a Donbasz hivatalos hatóságai elismerték az új ukrán kormányt és együttműködtek vele.²⁵⁷⁸ Az Oroszország által támogatott szeparatisták azonban - gyakran állítólag Oroszországból fizetett aktivistákkal együtt - egyre erőszakosabb akciókba kezdtek.²⁵⁷⁹ Az orosz támogatás elég nyilvánvaló volt, mivel Putyin már 2014. február 26-án hadgyakorlatot jelentett be az ukrán határ mentén.²⁵⁸⁰ Az első halálos összecsapásra 2014. május 2-án került sor Odesában, amikor a Maidan-párti tüntetőket megtámadták az oroszbarátok, de utóbbiak túlerőben voltak, és többen meghaltak az utcai harcokban.²⁵⁸¹ Április 6-án azonban az ukrán erők valódi válaszlépéseinek hiányában több közigazgatási épületet elfoglaltak a harcos oroszbarát erők.²⁵⁸²

Néhány napon belül, május 11-én illegális és nagy valószínűséggel hamisított népszavazást tartottak Donyeckben és Luhanszkban is, amelynek eredménye 89% és 96% volt az Ukrajnától való elszakadás mellett.²⁵⁸³ Ezért a két önjelölt népköztársaság nemzetközi elismerést kért.²⁵⁸⁴ Ukrajna aktív katonai

²⁵⁷³ Cf.: Foreign Minister Sergey Lavrov's interview with Life News television and Izvestia daily. Permanent Mission of the Russian Federation to the European Union. 27 October 2014. <https://russiaeu.ru/en/news/foreign-minister-sergey-lavrovs-interview-life-news-television-and-izvestia-daily>.

²⁵⁷⁴ Cf.: Foreign Minister Sergey Lavrov delivers a speech and answers questions during debates at the 51st Munich Security Conference, Munich, 7 February 2015. Embassy of The Russian Federation in The Kingdom of Thailand. Published 7 February 2015. <https://thailand.mid.ru/en/news/519-foreign-minister-sergey-lavrov-delivers-a-speech-and-answers-questions-during-debates-at-the-51st-munich-security-conference>.

²⁵⁷⁵ Hogy részletesen lássuk, mennyire volt megalapozott és valódi a Donbasz ábrázolása a fegyveres konfliktus előtt: Elise Giuliano. "Who supported separatism in Donbas? Ethnicity and popular opinion at the start of the Ukraine crisis." *Post-Soviet Affairs*, 2018. 34:2-3, 158-178, DOI: 10.1080/1060586X.2018.1447769.

²⁵⁷⁶ State Statistics Committee of Ukraine. "About number and composition population of UKRAINE by data All-Ukrainian population census'2001 data." <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/>.

²⁵⁷⁷ Anna Matveeva. "Donbas: the post-Soviet conflict that changed Europe." *European Politics and Society*. Vol. 23. No. 3. 413. o. <https://doi.org/10.1080/23745118.2022.2074398>

²⁵⁷⁸ Olexiy Haran. "Ukrainian-Russian Conflict and Its Implications for Northeast Asia". *International Journal of Korean Unification Studies*, Vol. 24, No. 3, 2015, 125-158, *Ukraine 2014 Human Rights Report*. 130. o.

²⁵⁷⁹ 38C Human Rights, the Helsinki Accords and the United States: Selected Executive and Congressional Documents Vol. 38C, 2014. 20. o.

²⁵⁸⁰ Nigel Walker. "Ukraine crisis: A timeline (2014 - present)." UK Parliament, House of Commons Library. 1 April 2022. Number CBP 9476. 11. o.

²⁵⁸¹ Matilda Bogner. "7 years with no answers. What is lacking in the investigations of the events in odesa on 2 May 2014?" Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights Press Release. 30 April 2021. <https://ukraine.un.org/en/126054-7-years-no-answers-what-lacking-investigations-events-odesa-2-may-2014>.

²⁵⁸² Alya Shandra and Lesia Stangret (szerk.). "Troubling events in Eastern Ukraine, Sunday, April 6, 2014." *Euromaidan Press*. 6 April 2014. <https://euromaidanpress.com/2014/04/06/troubling-events-in-eastern-ukraine-sunday-april-6-2014/>.

²⁵⁸³ White, Thomas W. Jr. "Referendum in Crimea: Developing International Law on Territorial Realignment Referendums [comments]." *Houston Journal of International Law*, Vol. 38, Issue 3 (Summer 2016). 879. o.

²⁵⁸⁴ A fejezet írásának napjáig (2022 augusztus) csak három állam ismerte el a Donyecki Népköztársaságot és a Luhanszki Népköztársaságot: Oroszország (Presidential Executive Order On the Recognition of the Donetsk People's Republic; Presidential Executive Order On the Recognition of the Lugansk People's Republic. cf.:

toborzással válaszolt a már bejelentett április 13-i "terrorellenes művelettel".²⁵⁸⁵ Hamarosan a két szeparatista "állam" kijelentette, hogy megalakítja a "Novorosszjai Szövetségi Köztársaságot", amely tervről egy évvel később letettek.²⁵⁸⁶ Mégis, a tényleges csapatok bevetése után Ukrajnának sikerült visszavernie a szeparatistákat, és július 5-6-án a hadserege visszafoglalta Szlovjanszko, és ezt követően újabb területeket szerzett vissza.²⁵⁸⁷ Ez azonban Oroszország további szerepvállalását váltotta ki, amely állítólag utasította és kiképezte a szeparatista erőket, valamint fegyverekkel és lőszerrel látta el őket.²⁵⁸⁸ Július után a szeparatisták hozzáférést szereztek az orosz BUK rakétaelhárító rendszerekhez, amelyekkel sikeresen lelőttek több ukrán repülőgépet.²⁵⁸⁹ Ugyanezek a rendszerek eredményezték az MH17-es maláj repülőgép tragédiáját.²⁵⁹⁰ Az orosz "önkéntes" csapatok bevonultak Ukrajnába, hogy segítsék a szakadókat. Augusztusra a NATO becslése szerint mintegy 1000 orosz

Signing of documents recognising Donetsk and Lugansk People's Republics. The Kremlin, Moscow. 21 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67829>; Szíria (Manar Salameh /Ruua al-Jazaeri. "Republic Presidency: Syria ready to build relations with republics of Luhansk and Donetsk." Syrian Arab News Agency. 22 February 2022. <https://www.sana.sy/en/?p=264314>) és Észak-Korea ("DPRK Foreign Ministry Spokesman on Independence of Donetsk and Lugansk." Korean Central News Agency. 15 July 2022. <https://kcna.kp/en/article/q/7f7ecaf7174ecaf1e8c145bcb264ac04b274f3971992db73a18a8c9f44454a83.kcmsf>).

²⁵⁸⁵ Presidential Decree No. 405 of 14 April 2014. A cél ez volt: „taking active steps to implement a counter-terrorist operation in Donetsk and Luhansk Provinces since 14 April 2014, with the aim of giving prior warning of, preventing and stamping out terrorist activities, freeing hostages, ensuring public safety, neutralizing terrorists and minimizing the impact of terrorist activities in the area where the counter-terrorist operation is being conducted.” ami innen ismerhető meg: Information on the implementation of existing international counter-terrorism instruments. Submitted by Ukraine to the 74th Session of the Sixth (Legal) Committee of the General Assembly of the United Nations in 2019. 9. o. https://www.un.org/en/ga/sixth/74/int_terrorism/ukraine_e.pdf.

²⁵⁸⁶ Az ötlet eredetéről és a Novorosszija koncepcióban rejlő reményekről szóló átfogó elemzést lásd: Ieva Bērziņa. "Branding Novorossya." National Defence Academy of Latvia Center for Security and Strategic Research. Strategic Review No 10. October 2014. https://www.naa.mil.lv/sites/naa/files/document/10_SA-10_NOVORUS_1.pdf.

²⁵⁸⁷ Oroszbarát források azt állították, hogy az ukrán erők haladásuk során tömeges atrocitásokat követtek el. A nemzetközi megfigyelők azonban úgy találták, hogy bár a humanitárius jog megsértése megtörtént, nem a szeparatisták által leírt léptékben. Cf.: "Eastern Ukraine conflict: Summary killings, misrecorded and misreported." Amnesty International. 20 October 2014. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/10/eastern-ukraine-conflict-summary-killings-misrecorded-and-misreported/>.

²⁵⁸⁸ Az EBESZ jelentése szerint a két donbászi köztársaság már a 2022. február 24-i invázió előtt is Oroszország teljes ellenőrzése alatt állt. Cf.: Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights. "Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022. by Professors Wolfgang Benedek, Veronika Bílková and Marco Sassòli." ODIHR.GAL/26/22/Rev.1, 1 April 2022. 18. o. "Crimea and Sevastopol as well as parts of the Donetsk and Luhansk regions, which are controlled by the self-proclaimed "republics" of Donetsk and Luhansk, were occupied territories already before 24 February 2022: Crimea, directly by Russia, and the two other territories."

²⁵⁸⁹ Saun Walker. "MH17: Ukraine separatist commander 'admits' rebels had Buk missile system." The Guardian. Published 23 July 2014. <https://www.theguardian.com/world/2014/jul/23/mh17-ukraine-separatists-buk-missile-system>.

²⁵⁹⁰ Cf.: "According to the JIT, flight MH17 was shot down by a Buk missile from the 9M38 series. The missile was launched by a Buk TELAR installation that was transported from the Russian Federation to an farm [sic] field near Pervomaiskyi in Eastern Ukraine. At that time, that area was controlled by the separatists. After firing, the installation was transported back to the Russian Federation with a missing missile. [...] According to the JIT, the Buk TELAR used to shoot down MH17 originated from the 53rd Anti-Aircraft Missile Brigade, a unit of the Russian armed forces from Kursk in the Russian Federation. [...] On the basis of this investigation, the OM announced on 19 June 2019 that it will prosecute four suspects. On 9 March 2020, at the first court session of the

reguláris katona volt Ukrajnában.²⁵⁹¹ Ennek eredményeként a konfliktus és a harcok befagytak és állandóak maradtak. A nyugati államok és Oroszország közvetítésével a minszki paktumok célja a tűzszünet elérése és a vita békés úton történő rendezése volt. A 2014-es minszki jegyzőkönyv és a 2015-ös minszki csomag minimális szabályokat állapított meg a harcok leállítására.²⁵⁹² Évekig azonban úgy tűnt, hogy ez egy elhúzódó - proxy - háború lesz. 2014 és 2021 között a halálos áldozatok száma 14000-re emelkedett, amelyből az ENSZ becslése szerint 3000 civil volt.²⁵⁹³

Néhány évnyi proxy és hibrid háború után²⁵⁹⁴ a helyzet pár rövid hónap alatt eszkalálódott. November 2021-én az ukrán és az amerikai hírszerzés orosz csapatok szokatlan mozgását jelentette az orosz-ukrán határ közelében.²⁵⁹⁵ A hónap végére a jelentések szerint mintegy 100000 katonát mozgósítottak.²⁵⁹⁶ December 7-én Joe Biden amerikai elnök figyelmeztette Oroszországot, hogy invázió esetén erős gazdasági szankciókat fog alkalmazni.²⁵⁹⁷ Tíz nappal később Putyin ismerteti Oroszország biztonsági követeléseit a Nyugattal, elsősorban a NATO-val szemben, azt állítva, hogy Ukrajnának vagy bármely más volt szovjet köztársaságnak meg kell tiltani a NATO-hoz való csatlakozást.²⁵⁹⁸ Az orosz elnökkel

MH17 trial, the public prosecutor announced the charges against the suspects. They are held jointly accountable for downing flight MH17.” Netherlands Public Prosecution Service. “The criminal investigation by the Joint Investigation Team (JIT).” <https://www.prosecutionservice.nl/topics/mh17-plane-crash/criminal-investigation-jit-mh17>. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa is elítélte a balesetet, és konkrét lépéseket követelt a nyomozás lehetővé tétele érdekében. Cf.: Resolution 2166 (2014) Adopted by the Security Council at its 7221st meeting, on 21 July 2014, S/RES/2166 (2014).

²⁵⁹¹ Adrian Croft. “More than 1,000 Russian troops operating in Ukraine: NATO” Reuters. 28 August 2014. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-nato-idUSKBN0GS1D220140828>.

²⁵⁹² A megállapodások azt is rögzítették, hogy Ukrajnában decentralizálni kell a központi hatalmat, és tiszteletben kell tartani az önkormányzást. Ez azonban természetesen nem jelentette az államiság elismerését, sem pedig a kiválás engedélyezését a két régió számára. Cf.: Protocol on the outcome of consultations of the Trilateral Contact Group on joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko, and the initiatives of the President of the Russian Federation, V. Putin. Minsk, 05/09/2014. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/news/27596-protocol-on-the-results-of-consultations-of-the-trilateral-contact-group-minsk-05092014>. 8 September 2014.; Package of measures for the Implementation of the Minsk agreements. Minsk, 15 February 2015. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/UA_150212_MinskAgreement_en.pdf.

²⁵⁹³ OHCHR. „Conflict-related civilian casualties in Ukraine.” United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine . Esplanadna 20, Kyiv, Ukraine. 8 October 2021. <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/Conflict-related%20civilian%20casualties%20as%20of%2030%20September%202021%20%28rev%208%20Oct%202021%29%20EN.pdf>.

²⁵⁹⁴ Cf.: Geraint Hughes. “Ukraine: Europe's New Proxy War.” Fletcher Security Review, Vol. 1, Issue 2 (Spring 2014), pp. 105-118; Robert Heinsch. “Conflict Classification in Ukraine: The Return of the "Proxy War"” International Law Studies Series. US Naval War College, Vol. 91, 2015. 323. o. [i].

²⁵⁹⁵ Greg Hadley. “Russian Troop Movement at Ukraine Border ‘Unusual in Size and Scope,’ Pentagon Says.” Air Force Magazine. 10 November 2021 as per Pentagon Press Secretary John F. Kirby confirmed in a press briefing. <https://www.airforcemag.com/russian-troop-movement-ukraine-border-unusual-pentagon/>.

²⁵⁹⁶ Volodimir Zelenskij ukrán elnök kijelentése az EU–Ukrajna csúcstalálkozót követő sajtótájékoztatón, Kijev, Ukrajna, 2021. október 12. A csúcstalálkozó eredményeként az EU felszólította Oroszországot, hogy vonja ki csapatait az ukrán határról. See: “Joint statement following the 23rd EU-Ukraine Summit.” Kyiv, 12 October 2021 para. 21. 11. o. <https://www.consilium.europa.eu/media/52383/20211012-joint-statement-final.pdf>.

²⁵⁹⁷ Brian Naylor. “Biden warns Putin he'll face tough sanctions if Russia invades Ukraine.” National Public Radio. 7 December 2021. <https://www.npr.org/2021/12/07/1062131727/biden-putin-call-russia-military-build-up-ukraine>.

²⁵⁹⁸ Samantha Berkhead and Pjotr Sauer. “Russia Issues Demands to Limit NATO’s Influence in Post-Soviet Space, Eastern Europe.” The Moscow Times. 20 December 2021. <https://www.themoscowtimes.com/2021/12/17/russia-issues-demands-to-limit-natos-influence-in-post-soviet-space-eastern-europe-a75857>. A követelések teljes listáját 2021. december 17-én tették közzé az orosz

folytatott telefonbeszélgetés során Biden megerősítette, hogy az USA határozottan fel fog lépni, ha Oroszország megszállja Ukrainát.²⁵⁹⁹ Január 17-én orosz csapatok lépnek be Fehéroroszországba, Putyin erős szövetségéhez, katonai gyakorlat céljából.²⁶⁰⁰ Egy héttel később a NATO készenlébe helyezi csapatait, és megerősíti katonai jelenlétét Kelet-Európában.²⁶⁰¹ Közben néhány állam úgy dönt, hogy visszahívja és evakuálja nagykövetségeit és diplomáciai személyzetét Kijevből.²⁶⁰² A Washington és Moszkva közötti párbeszéd hideg és eredménytelen marad, mivel az USA és a NATO nem adta fel a NATO nyitott ajtók politikáját.²⁶⁰³ Február 8-án a francia elnök, Emanuel Macron Moszkvába látogat Putyinhoz, hogy "maratoni beszélgetést" folytasson a háború elkerülése érdekében, konkrét eredmény azonban nem születik.²⁶⁰⁴ Lavrov orosz külügyminiszter egy angliai sajtótájékoztatón kijelentette, hogy a határ menti jelentős felvonulások senkire sem jelentenek veszélyt.²⁶⁰⁵ Egy nappal később az amerikai hírszerzés a médian keresztül arról számol be, hogy az orosz invázió napokon belül bekövetkezhet,²⁶⁰⁶ ezért az USA a már Kelet-Európába telepített

külügyminisztérium hivatalos Facebook-oldalán. Cf.:

<https://www.facebook.com/264205757012206/posts/4042412449191499/?d=n>.

²⁵⁹⁹ "Statement by Press Secretary Jen Psaki on President Biden's Phone Call with President Vladimir Putin of Russia." The White House. Statements and Releases. 30 December 2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/12/30/statement-by-press-secretary-jen-psaki-on-president-bidens-phone-call-with-president-vladimir-putin-of-russia/>.

²⁶⁰⁰ A hadgyakorlat egyértelműen a nyugati államoknak szóló erőfitogtatás volt, de Putyin még abban a fázisban is gúnyosan tagadta Ukrajna megszállásának lehetőségét: "[...] due to actions by our western partners as we have to respond to them through our military exercises and diplomatic efforts. I think they are unlikely to succeed and they have already lost the first round; but I see that they are preparing for round two and making attempts to spread panic globally by saying we will invade Ukraine, surround and destroy it, and so on – although we have never had such plans, no matter how much we discuss these issues. But we will train our people to fight; we simply have to do this." mondta Vladimir Putin Alekszandr Lukasenko Fehérorosz Köztársaság elnökével a Kremlben tartott találkozón. Cf.: "Russian-Belarusian talks." The Kremlin, Moscow. 18 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67805>.

²⁶⁰¹ "NATO Allies send more ships, jets to enhance deterrence and defence in eastern Europe." NATO. 24 January 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_191040.htm.

²⁶⁰² inter alia: US (Kylie Atwood and Oren Liebermann. "US moves some forces out of Ukraine and orders evacuation of most embassy staff as fears of a Russian invasion grow." CNN. 12 February 2022. <https://edition.cnn.com/2022/02/12/politics/us-embassy-ukraine-evacuation/index.html>); UK ("Ukraine: UK withdrawing some embassy staff from Kyiv." BBC. 24 January 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60106416>); Russia ("Moscow evacuating embassy in Kyiv, Ukraine urges citizens to leave Russia." PBS. 23 February 2022. <https://www.pbs.org/newshour/world/moscow-evacuating-embassy-in-kyiv-ukraine-urges-citizens-to-leave-russia>); Israel ("Israel evacuating families of diplomatic staff from Ukraine; issues travel warning." The Times of Israel. 11 February 2022. <https://www.timesofisrael.com/israel-issues-travel-warning-for-ukraine-amid-russian-invasion-fears/>); Australia (Stephanie Dalzell. "Australia to evacuate Kyiv embassy amid threat of Russian invasion of Ukraine." ABC. 12 February 2022. <https://www.abc.net.au/news/2022-02-13/australia-evacuates-ukraine-embassy/100826352>).

²⁶⁰³ amint azt Wendy Sherman, az Egyesült Államok külügyminiszter-helyettese a NATO brüsszeli központjában, Belgiumban tartott sajtótájékoztatón nyilatkozta 2022. január 12-én. Cf.: „NATO Will Not Abandon its Open Door Policy." Voice of America. 18 January 2022. <https://editorials.voanews.com/a/nato-will-not-abandon-it-open-door-policy/6401785.html>.

²⁶⁰⁴ "Déplacement du Président de la République en Russie." Élysée. 8 February 2022. <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/02/08/deplacement-du-president-de-la-republique-en-russie>.

²⁶⁰⁵ "Foreign Minister Sergey Lavrov's statement and answers to media questions at a joint news conference following talks with UK Foreign Secretary Elizabeth Truss, Moscow, February 10, 2022." The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. 10 February 2022. https://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches/1797897/.

²⁶⁰⁶ Asma Khalid. „President Biden says Russia invasion in Ukraine will happen within days." National Public Radio. 18 February 2022. <https://www.npr.org/2022/02/18/1081873315/president-biden-says-russia-invasion-in->

egységek után további 3000 katonát küld Lengyelországba,²⁶⁰⁷ hogy támogassa szövetségeseit.²⁶⁰⁸ Hamarosan Biden elnök és Putyin elnök újabb telefonbeszélgetésen vesz részt, de itt sem tudnak megegyezni, Oroszország továbbra is azt követeli, hogy Ukrajna ne legyen NATO-tag.²⁶⁰⁹ A diplomáciai csatározások utolsó felvonásaként február 21-én Putyin bejelenti a két szeparatista önjelölt állam, a Donyecki Népköztársaság (DNK) és a Luhanszki Népköztársaság (LNK) elismerését.²⁶¹⁰ Az ENSZ Biztonsági Tanácsa rendkívüli ülést tartott, amelyen egy nagyobb konfliktus potenciális veszélyével és annak a nemzetközi békére és biztonságra gyakorolt hatásával foglalkozott, Oroszország azonban továbbra is közölte a béke iránti elkötelezettségét, valamint biztonsági aggályait.²⁶¹¹

A katonai előkészületek és a szégyentelen tagadás (hazugságok láncolata) után február 24-én Putyin elnök "különleges katonai műveletet" jelent be Ukrajna keleti területén.²⁶¹² Kijelentette, hogy Oroszország nem szándékozik okkupálni az országot,²⁶¹³ hanem a demilitarizálás és a denácifikálás a célja.²⁶¹⁴ Mindenki számára világos volt, hogy Oroszország hadat üzent Ukrajnának.²⁶¹⁵ Hamarosan az Európai Unió repülésbiztonsági ügynöksége is azt állította, hogy Ukrajna konfliktusövezet.²⁶¹⁶ Alig néhány perccel az invázió bejelentése után robbanásokról számoltak be kulcsfontosságú városokból, valamint kibertámadásokról.²⁶¹⁷ Orosz katonai csapatok szálltak partra Mariupol közelében,

[ukraine-will-happen-within-days?t=1660169169218](https://www.nytimes.com/2022/02/11/world/europe/us-troops-poland.html).

²⁶⁰⁷ Eric Schmitt. "The Pentagon is sending 3,000 more troops to Poland." The New York Times. 11 February 2022. <https://www.nytimes.com/2022/02/11/world/europe/us-troops-poland.html>.

²⁶⁰⁸ Jim Garamone. "U.S. to Deploy 3,000 Troops to Romania, Poland, Germany." U. S. Department of Defence. 2 February 2022. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/2920844/us-to-deploy-3000-troops-to-romania-poland-germany/>.

²⁶⁰⁹ "Readout of President Biden's Call with President Vladimir Putin of Russia." The White House. Statements and Releases. 12 February 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/02/12/readout-of-president-bidens-call-with-president-vladimir-putin-of-russia/>.

²⁶¹⁰ Presidential Executive Order On the Recognition of the Donetsk People's Republic; Presidential Executive Order On the Recognition of the Lugansk People's Republic. Cf.: Signing of documents recognising Donetsk and Lugansk People's Republics. The Kremlin, Moscow. 21 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67829>.

²⁶¹¹ UNSC 8970TH Meeting (night). S/PV.8970, 21 February 2022. For a summary, see: Meeting Coverage: Conflict in Ukraine Must Be Averted 'at All Costs', "Political Affairs Chief Tells Security Council as Delegates Reject Moscow's Recognition of Donetsk, Luhansk." SC/14798, <https://press.un.org/en/2022/sc14798.doc.htm>.

²⁶¹² "Address by the President of the Russian Federation." The Kremlin, Moscow. Published 24 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>. Accessed 11 August 2022. (innenl: Address by the President 2022).

²⁶¹³ Ibid. „It is not our plan to occupy the Ukrainian territory. We do not intend to impose anything on anyone by force.”

²⁶¹⁴ Ibid. Az ukrán fegyveres erőkhöz szólva. "Your fathers, grandfathers and great-grandfathers did not fight the Nazi occupiers and did not defend our common Motherland to allow today's neo-Nazis to seize power in Ukraine.”

²⁶¹⁵ Ahogy a Biztonsági Tanács néhány tagja is egyértelműen hadüzenetként értelmezte a bejelentést: "The Russian Federation must call off its "special military operation" and perceived declaration of war against Ukraine, members of the Security Council demanded tonight in a heated emergency meeting [...]." "Russian Federation Announces 'Special Military Operation' in Ukraine as Security Council Meets in Eleventh-Hour Effort to Avoid Full-Scale Conflict." UN SC Meeting Coverage. 8974TH Meeting (night), SC/14803. 23 February 2022. <https://press.un.org/en/2022/sc14803.doc.htm>.

²⁶¹⁶ European Union Aviation Safety Agency. "Conflict Zone Information Bulletin." CZIB No.: CZIB-2022-01R05. 24 February 2022. <https://www.easa.europa.eu/domains/air-operations/czibs/czib-2022-01r05>.

Oroszország, a Krím és Fehéroroszország felől járművek hatoltak be Ukrajnába.²⁶¹⁸ Az Orosz Föderáció egyértelmű célja a gyors szárazföldi térnyerés, a légi fölény biztosítása, valamint Kijev bekerítésével a rezsimváltás kikényszerítése és az oroszbarát vezetés beiktatása egy gyors és döntő rohammal.²⁶¹⁹ Zelenszkij elnök azonban hadi állapotot hirdetett²⁶²⁰ és mozgósította a nemzetet.²⁶²¹ Az invázió első napján Ukrajna 137 halálos áldozatról számolt be, polgári és harci halottokról.²⁶²² Az orosz előrenyomulás kezdetben viszonylag gyors volt, az orosz erők még Csernobil felett is átvették az ellenőrzést.²⁶²³ Ukrajna azonban erőteljesen védekezett, és nem mutatta a megadási hajlandóság jelét sem.²⁶²⁴ Később a váratlanul határozott ukrán védelmi erőfeszítések és a nemzetközi felháborodás hatására Oroszország megígérte, hogy visszavonul Kijev alól és Nyugat-Ukrajnából.²⁶²⁵ A harcok azonban továbbra is intenzívek maradtak Ukrajna keleti részén.

2. ENSZ források

2. 1. Kifejtés

Az orosz közlemények *mala fides* - és valószínűleg pontos - értelmezése azt sugallja, hogy Putyin és csapata szándékosan építette fel a háború indoklását 2014 decemberétől, hiszen a Krím elcsatolásához használt érvek kísértetiesen hasonlóak. Mindazonáltal ez a rész csak a "különleges katonai művelet" bejelentésének napjától kezdve értékeli az orosz érveket az invázió jogszerűségére vagy legalábbis elfogadhatóságára vonatkozóan. Az Orosz Föderáció az invázió során egyoldalú nyilatkozatokban, az ENSZ-hez intézett levelekben, valamint a Közgyűlés és a BT ülésein védte álláspontját. E források szerint az invázió orosz jogi indoklása a következő érvekkel operál.

🏠 Oroszország az ENSZ Alapokmány 51. cikke (önvédelem) alapján járt el;

²⁶¹⁷ Bill Chappel and Jonathan Franklin. "Russia invades Ukraine as explosions are heard in Kyiv and other cities." National Public Radio. 24 February 2022. <https://www.npr.org/2022/02/23/1082510234/russia-ukraine-updates>.

²⁶¹⁸ "Russia launches massive invasion of Ukraine — as it happened." Deutsche Welle. 24 February 2022. <https://www.dw.com/en/russia-launches-massive-invasion-of-ukraine-as-it-happened/a-60893588>.

²⁶¹⁹ Hogy megértsük, miért bukott el olyan drámai módon az orosz villámháború, vö.: Freedman, Lawrence. "Why War Fails: Russia's Invasion of Ukraine and the Limits of Military Power." Foreign Affairs, vol. 101, no. 4, July/August 2022, 10-23. o.

²⁶²⁰ Presidential Decree № 64/2022 On the imposition of martial law in Ukraine. 24 February 2022.

²⁶²¹ "President signed a decree on the imposition of martial law in Ukraine, the Verkhovna Rada approved it." President of Ukraine. 24 February 2022. <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-pidpisav-ukaz-pro-zaprovadzhennya-voyennogo-stanu-73109>.

²⁶²² "Address by the President to Ukrainians at the end of the first day of Russia's attacks." President of Ukraine. 25 February 2022. <https://www.president.gov.ua/en/news/zvernennya-prezidenta-do-ukrayinciv-naprikinci-pershogo-dnya-73149>.

²⁶²³ "Update 1— IAEA Director General Statement on Situation in Ukraine." International Atomic Energy Agency. 10/2022 Vienna, Austria. 25 February 2022. <https://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/update-iaea-director-general-statement-on-situation-in-ukraine-25-feb-2022>.

²⁶²⁴ "We continue to fight, we will protect our state and liberate our land thanks to our heroes - address by the President of Ukraine." President of Ukraine. 4 March 2022. <https://www.president.gov.ua/en/news/mi-prodovzhuyemo-borotysya-mi-zahistimo-nashu-derzhavu-i-zvi-73357>.

²⁶²⁵ Becky Sullivan and Tom Bowman. "Russia says it will drastically reduce its troops near Kyiv. The Pentagon is doubtful." National Public Radio. 30 March 2022. <https://www.npr.org/2022/03/30/1089774465/russia-says-it-will-drastically-reduce-its-troops-near-kyiv-the-pentagon-is-doubt>.

- Az Orosz Föderáció és a két szeparatista donbaszi állam közötti szerződések kötelezték Oroszországot, hogy megvédje e területek lakosságát (kollektív önvédelem);
- Az ukrán nacionalisták által az orosz népcsoportok ellen elkövetett népirtás készítette Oroszországot a beavatkozásra (R2P/humanitárius beavatkozás);
- Korábban a nyugati országok is szankciók nélkül szálltak meg több szuverén államot (a nemzetközi szokásjog/állami gyakorlat alapvető nemzeti érdek esetén lehetővé teszi a beavatkozást).²⁶²⁶

Ami az első indoklást, az ENSZ Alapokmány 51. cikke szerinti önvédelmet illeti, Oroszország érvelése alapvetően az önvédelmi megelőző háború jogszerűségére vonatkozik, hogy megvédje magát a nyugati agresszióval szemben. Ez az érv a NATO térségbeli terjeszkedésére²⁶²⁷ és a korábbi nyugati beavatkozásokra támaszkodik, amelyeket Oroszország agresszióknak tekint. Oroszország azt is közölte, hogy a jelenlegi Ukrajna hatalmas fenyegetést jelent az Orosz Föderáció és népe létére. Az ukrainai "különleges katonai művelet" bejelentésekor Putyin az indoklást Oroszország közvetlen biztonsági kérdésének nevezte.²⁶²⁸ Kitért a nyugati országok és a NATO bővítése által Oroszországra jelentett "alapvető fenyegetésekre".²⁶²⁹ A fenyegetés komolyságát és Oroszország önvédelmi álláspontját azzal támasztotta alá, hogy a NATO-bővítést az orosz határhoz közeledő katonai gépezetként fogalmazta meg.²⁶³⁰ Az elnök azt állította, hogy Oroszország egyszerűen nem maradhat passzív.²⁶³¹ Putyin kijelentette, hogy "[a]z észak-atlanti szövetség infrastruktúrájának további bővítése vagy az ukrán terület katonai megvetésére irányuló folyamatos erőfeszítések számunkra elfogadhatatlanok".²⁶³² Ukrajna területét ráadásul az oroszok történelmi földjének tekintik.²⁶³³ A nyugati szövetség keleti terjeszkedése az elnök szerint nemcsak a nemzeti érdekeket fenyegeti, hanem a szuverén orosz állam

²⁶²⁶ Ez a négy indoklás a brit parlament kutatási anyagán alapul, némi eltéréssel. Az anyag felsorolja az ENSZ Alapokmányának 51. cikkét, valamint a Donyecki Népköztársasággal és a Luhanszki Népköztársasággal kötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződéseket. Ez utóbbit azonban csak én minősítem a kollektív önvédelmi érvnek, mivel úgy gondolom, hogy ez jobban megfelel az állítólagos agresszió elleni jogi indoklásnak. Az anyag megjegyzi Oroszország érvelését is az állítólagos népirtással és Ukrajna letaglózásának szándékával kapcsolatban. Szerintem ez az érv az R2P koncepcióra vagy a humanitárius beavatkozásra mutat. Végül az anyag tartalmazza a nyugati „agressziót” és a NATO-tervséget. Utóbbi az önvédelemre, az első mind az önvédelemre, mind az államgyakorlati érvre mutat rá. Cf.: Patrick Butchard. "Ukraine crisis: Recognition, military action and international law." United Kingdom Parliament, House of Commons Library, Research Briefing. 22 March 2022. Number 947. at 16. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9470/CBP-9470.pdf>.

²⁶²⁷ A Szovjetunió összeomlása után Csehország, Lengyelország és Magyarország 1999-ben, Bulgária, Románia, Szlovákia, Szlovénia, Litvánia, Lettország és Észtország 2004-ben, Horvátország és Albánia 2009-ben, Montenegró 2017-ben, Észak-Macedónia 2020-ban csatlakozott és – az orosz-ukrán konfliktus eszkalációja miatt – Svédország és Finnország is csatlakozna a szervezethez. Cf.: "NATO Allies sign Accession Protocols for Finland and Sweden." NATO. 5 July 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197763.htm.

²⁶²⁸ Ibid. "I consider it necessary today to speak again about the tragic events in Donbass and the key aspects of ensuring the security of Russia."

²⁶²⁹ Ibid. "I will [...] the fundamental threats which irresponsible Western politicians created for Russia consistently, rudely and unceremoniously from year to year. I am referring to the eastward expansion of NATO, which is moving its military infrastructure ever closer to the Russian border."

²⁶³⁰ Ibid. „Its military machine is moving and, as I said, is approaching our very border.”

²⁶³¹ Ibid. "Moreover, these past days NATO leadership has been blunt in its statements that they need to accelerate and step up efforts to bring the alliance's infrastructure closer to Russia's borders. [...] We cannot stay idle and passively observe these developments."

²⁶³² Ibid.

²⁶³³ Ibid. "The problem is that in territories adjacent to Russia, which I have to note is our historical land [...]."

létét is.²⁶³⁴ A beszéd utolsó érvkészlete szerint Oroszország létét Ukrajna területéről fenyegeti veszély, és Oroszországnak nincs más választása - akárcsak a múltban a kaukázusi harcok és a szíriai konfliktus idején -, mint hogy "az ENSZ Alapokmányának 51. cikkelyével (VII. fejezet) összhangban" különleges katonai műveletet indítson Oroszország és az orosz nép védelmére.²⁶³⁵ A harmadik érv felé is van összefüggés, nevezetesen, hogy egy későbbi cikkében Putyin úgy ítélte meg, hogy az orosz etnikumúak erőszakos asszimilációja és egy etnikailag megtisztított, agresszív Ukrajna következményeiben egyenlő az Oroszország elleni tömegpusztító fegyverekkel.²⁶³⁶

A különleges katonai művelet bejelentésének pillanatában a BT éppen ülésezett, ironikus módon az Orosz Föderáció képviselőjének, Nebenzia úrnak az elnökletével.²⁶³⁷ Mivel a 8974. ülés gyorsan a hadüzenetről szóló vitába torkollott, Nebenzia képviselte az orosz álláspontot, szinte megismételve Putyin bejelentését. Ezért - többek között - a NATO fenyegetését hangsúlyozta, és felidézte az ENSZ Alapokmányának 51. cikkét.²⁶³⁸ Egy másik ülésen az Orosz Föderáció képviselője azt állította, hogy a háborút nem is Oroszország, hanem Ukrajna kezdte 2014-ben,²⁶³⁹ ezzel arra utalva, hogy az agresszor nem lehet Oroszország. Amikor a Közgyűlés előtt az orosz "különleges katonai műveletről" tárgyaltak, Oroszország megismételte korábbi indoklásait, némileg új érvekkel kiegészítve az önvédelemre való hivatkozással. A képviselő azzal érvelt, hogy Ukrajna önvédelmi helyzetbe hozta Oroszországot az ukrán atomfegyverek visszaállításának tervével,²⁶⁴⁰ a NATO-tagságra való törekvéssel és azzal, hogy területi követelései vannak Oroszországgal szemben.²⁶⁴¹ Később Oroszország ismét összefüggésbe hozta az önvédelemet és a harmadik érvet, azt állítva, hogy a náci daganat végül "felemésztheti" Oroszországot is.²⁶⁴² Mindezeket az érveket a májusi BT-ülésen ismét

²⁶³⁴ Ibid. "It is not only a very real threat to our interests but to the very existence of our state and to its sovereignty."

²⁶³⁵ Ibid. „[...]Russia cannot feel safe, develop, and exist while facing a permanent threat from the territory of today's Ukraine.[...] Let me remind you that in 2000–2005 we used our military to push back against terrorists in the Caucasus and stood up for the integrity of our state. We preserved Russia. In 2014, we supported the people of Crimea and Sevastopol. In 2015, we used our Armed Forces to create a reliable shield that prevented terrorists from Syria from penetrating Russia. This was a matter of defending ourselves. We had no other choice. [...] In this context, in accordance with Article 51 (Chapter VII) of the UN Charter, [...] I made a decision to carry out a special military operation.” “The same is happening today. They did not leave us any other option for defending Russia and our people, other than the one we are forced to use today.”

²⁶³⁶ Vladimir Putin. "Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians." 12 July 2021. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>. "It would not be an exaggeration to say that the path of forced assimilation, the formation of an ethnically pure Ukrainian state, aggressive towards Russia, is comparable in its consequences to the use of weapons of mass destruction against us."

²⁶³⁷ UNSC 8974th meeting. Wednesday, 23 February 2022, 9.30 p.m. New York.

²⁶³⁸ UNSC 8974th meeting. Wednesday, 23 February 2022, 9.30 p.m. New York. Official record of the meeting. S/PV.8974 (Russia) 12. o.

²⁶³⁹ UNSC 8983rd meeting. Monday, 28 February 2022, 3 p.m. New York. Official record of the meeting. S/PV.8983. (Russia) 14. o. "In conclusion, let me reiterate that Russia did not start the war, but rather is trying to end it. Ukraine started the war in 2014, but the international community has tried to ignore it all these years."

²⁶⁴⁰ Cf.: UNSC 8979th meeting. Friday, 25 February 2022, 5 p.m. New York. Official record of the meeting. S/PV.8979 (Russia) "Yesterday, 24 February, units of the Russian paratrooper forces took full control of the area surrounding the Chernobyl nuclear power plant. [...] We do not want Ukraine to build a dirty bomb."

²⁶⁴¹ UNGA Eleventh Emergency Special session. 1st plenary meeting. Monday, 28 February 2022, 10 a.m. New York. Official record of the meeting. A/ES-11/PV.1 (Russia).

²⁶⁴² UNSC 9011th meeting, Tuesday, 5 April 2022, 10 a.m. New York. Official record of the meeting. S/PV.9011. (Russia) "We went to Ukraine not to conquer Ukrainian territory but to bring long-awaited peace [...] We need to cut out the malignant Nazi tumour that is consuming Ukraine and would have eventually begun to consume Russia."

elmantrázták, egy apró kiegészítéssel. Oroszország azt állította, hogy az egész helyzetet a nyugati hatalmak jól megtervezték, kizárólag azért, hogy elnyomják Oroszországot azzal, hogy Ukrajnát a konfrontáció terepeként használják fel, és így egy Oroszország és a Nyugat közötti proxy-háborút valósítsanak meg.²⁶⁴³ Oroszország ugyanakkor fenntartotta azt a narratívát, hogy Ukrajna maga is fegyveres fenyegetést jelent Oroszországra nézve. Az orosz képviselő már többször is megpróbálta meggyőzni az ENSZ-t arról, hogy Ukrajna biológiai fegyverekkel rendelkezik, vagy legalábbis az USA aktív segítségével és irányításával ilyeneket fejleszt.²⁶⁴⁴ Egy másik BT-ülésen viszont azt állította, hogy Ukrajna már az invázió előtt is olyan drónok beszerzését tervezte, amelyek alkalmasak biológiai fegyverek bevetésére Oroszország területén.²⁶⁴⁵ Mindezek egyértelműen egy megelőző önvédelmi narratívára utalnak. Ezzel kapcsolatban Oroszország a Nemzetközi Bíróság előtti eljárásokra hivatkozva azzal érvelt, hogy még a Bíróság sem fontolgatta soha az ENSZ Alapokmány ilyen rendelkezéseinek - mint például a kollektív vagy egyéni önvédelem elidegeníthetetlen joga - eltörlését.²⁶⁴⁶

Az Orosz Föderáció második érve az, hogy a DNK-val és a LNK-val kötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződéseket kollektív önvédelmi megállapodásként kell értelmezni, amelynek értelmében Oroszország vállalta a DNK és a LNK védelmét egy külső - fegyveres vagy agresszív - fenyegetéssel szemben. Természetesen ez jogilag csak akkor lehetséges, ha a két entitás állam,²⁶⁴⁷ s ez indokolja az Oroszország által néhány nappal Ukrajna lerohanása előtt tett elismerést. Vagy pedig a donbasi köztársaságok tényleges agressziót szenvedtek el, és Oroszországtól kértek segítséget. Ez is feltételezi, hogy a DNK és az LNK államok. Ellenkező esetben az állítólagos üldöztetés és szenvedés

²⁶⁴³ UNSC 9027th meeting, Thursday, 5 May 2022, 3 p.m. New York. Official record of the meeting. S/PV.9027. (Russia). "Today it is not a war in Ukraine, as is said; it is a proxy war between the collective West and Russia. It seems that the West has just been waiting for this moment to launch a spiral of repression against Russia. [...] We have no doubt that it was prepared for well in advance, because of the speed with which the spiral was launched. [...] We would once again like to stress that the West does not need Ukraine, as such. It was, and is, needed only as an area of confrontation with Russia." Cf.: UNSC 9104th meeting, Friday, 29 July 2022, 10 a.m. New York. Official record. S/PV.9104. (Russia) "With the initiation of active deliveries to the Ukrainian regime of modern multiple-launch rocket systems, which are being controlled by and used upon Western instruction, Western countries have come close to direct involvement in the conflict."

²⁶⁴⁴ Cf.: UNSC 8991st meeting, Friday, 11 March 2022, 11 a.m. New York. Official Record. S/PV.8991. és UNSC 8999th meeting, Friday, 18 March 2022, 10 a.m. New York. Official Record.

²⁶⁴⁵ UNSC 9033rd meeting, Friday, 13 May 2022, 10 a.m. New York. Official Record. S/PV.9033 (Russia) "A drone equipped with such a system at that range poses a real threat of the large-scale use of hazardous bioaerosols over the territory of the Russian Federation."

²⁶⁴⁶ UNSC 9052nd meeting Thursday, 2 June 2022, 10 a.m. New York. Official record. S/PV.9052. (Russia) "In that regard, we would like to remind the Council that our special military operation was launched on the basis of Article 51 of the Charter of the United Nations. On 24 February, we submitted to the Security Council a corresponding notification in writing in the manner prescribed by Article 51. The issue of abolishing certain provisions of the Charter of the United Nations, including its Article 51, or depriving a Member State of the right to exercise its inalienable right to collective or individual self-defence has not, as far as we know, been considered by the International Court of Justice."

²⁶⁴⁷ Lehet vitatkozni, hogy a tajvani kapcsolatokról szóló törvényben az USA vállalta a sziget védelmét, ami nem állam mai felfogás szerint, tehát kollektív önvédelem létezhet egy állam és egy nem állami entitás között. (Cf.: The Taiwan Relations Act of the United States of America. January 1, 1979. Public Law, 96-8-96th Congress.) Ez a törvény azonban a kínai-amerikai kölcsönös védelmi szerződés politikai folytatása volt, amelyet két állam, az Egyesült Államok és a Kínai Köztársaság, amely akkoriban teljesen elismert szuverén állam kötött. (cf.: Mutual Defence Treaty Between the United States and the Republic of China; December 2, 1954, illetve United Nations General Assembly Resolution 2758, A/RES/2758(XXVI) 1971 amelynek értelmében a Kínai Népköztársaság felváltotta a Kínai Köztársaságot Kína ENSZ-képviselőjében).

ellenére az önvédelemre, legyen az kollektív vagy egyéni, nem lehet hivatkozni.²⁶⁴⁸ Putyin elnök az ukrain invázió bejelentésekor a beavatkozást - *inter alia* - a donbaszi köztársaságok kifejezetten Oroszországhoz intézett segítségkérésére alapozta. Oroszország pedig a velük kötött barátsági szerződésekre hivatkozva vállalta a DNK és az LNK védelmét.²⁶⁴⁹ Az ENSZ főtítkárának címzett levélben Oroszország elküldte ezeket a szerződéseket és a köztársaságok kérését Oroszországnak "az Ukrajna agressziójával szembeni védelemhez nyújtott segítségre".²⁶⁵⁰ A szerződések szövege szerint Oroszország elismerte - az állami szuverenitás és a területi integritás kölcsönös tiszteletben tartása mellett - a DNK-t²⁶⁵¹ és az LNK-t.²⁶⁵² A szerződések pedig tartalmazzák a szuverenitás, a területi integritás és a biztonság kölcsönös védelmének kötelezettségét a 3. cikk alapján,²⁶⁵³ sőt, ha szükséges, az önvédelem elve alapján katonai segítséget is nyújtanak a védekezéshez.²⁶⁵⁴ A szerződések kölcsönösen biztosítják a jogot arra is, hogy katonai csapatokat vessenek be egymás területén.²⁶⁵⁵ Egy nappal az elismerésük után a két köztársaság levelet intézett az orosz elnökhöz, amelyben katonai segítséget kértek az ukrán agresszió elleni védekezéshez a szerződések 3., illetve 4. cikke alapján.²⁶⁵⁶ Putyin cikkében ezt a narratívát azzal támasztotta alá, hogy a donbasziak békés úton akarták megvédeni szabadságukat Ukrajna oroszellenes tervével szemben, mégis katonai erővel fenyegették őket, ezért "fegyvert ragadtak, hogy megvédjék otthonukat, nyelvüket és életüket".²⁶⁵⁷ Az orosz képviselő az invázió bejelentését követő BT-ülésen rámutatott, hogy Ukrajna fegyveres erőivel provokálta a DNK-t és az LNK-t azzal, hogy nem tartotta tiszteletben a minszki megállapodásokat.²⁶⁵⁸ Ez kettős érvként szolgált. Először is, a minszki megállapodások be nem tartása eredményezte a donbaszi köztársaságok elleni agressziót, amely kollektív önvédelemre szólított fel.²⁶⁵⁹ Másodszor, mivel Ukrajna nem tartotta tiszteletben a népek egyenlő jogait és önrendelkezési jogát, szuverenitása

²⁶⁴⁸ Cf.: Az ENSZ Alapokmányának 51. cikkelye világosan kimondja, hogy az önvédelem az államok – itt, az ENSZ tagállamai – veleszületett joga a fegyveres erő alkalmazása ellen. A 3314-es KGY-I határozat 1. cikke hozzáteszi, hogy az erő alkalmazását egy másik állam valósítja meg. Ezért agresszió csak államok között fordulhat elő. El kell azonban ismerni, hogy a magyarázó megjegyzésekben *expressis verbis* egyértelművé válik, hogy az államiság ebben az esetben nem függ az ENSZ-beli elismeréstől vagy tagságtól.

²⁶⁴⁹ Address by the President 2022. "The people's republics of Donbass have asked Russia for help.

[...] and in execution of the treaties of friendship and mutual assistance with the Donetsk People's Republic and the Lugansk People's Republic, ratified by the Federal Assembly on February 22, I made a decision to carry out a special military operation."

²⁶⁵⁰ Letter dated 3 March 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/76/740-S/2022/179, Distr.: General, 7 March 2022. Circulated to the Security Council and to the General Assembly (under Agenda item 73 on Right of peoples to self-determination at Seventy-sixth session).

²⁶⁵¹ Ibid. Annex I to the letter dated 3 March 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General. Article 1 of the Treaty of Friendship with the DPR.

²⁶⁵² Ibid. Annex II to the letter dated 3 March 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General. Article 1 of the Treaty of Friendship with the LPR.

²⁶⁵³ Ibid. Annex I and II. Article 3 of the Treaties respectively.

²⁶⁵⁴ Ibid. Annex I and II. Article 4 of the Treaties respectively.

²⁶⁵⁵ Ibid. Annex I and II. Article 5 of the Treaties respectively.

²⁶⁵⁶ Ibid. Annex III and IV to the letter dated 3 March 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General.

²⁶⁵⁷ Article by Vladimir Putin.

²⁶⁵⁸ UNSC 8974th meeting (Russia).

²⁶⁵⁹ Ibid. "The leadership of the Luhansk and Donetsk People's Republics have asked us to provide military support in accordance with the bilateral cooperation agreements concluded at the time as their recognition."

és területi integritása nem védhető, tehát nem sérthető meg.²⁶⁶⁰ Bár ez az értelmezés rendkívül sajátos. Oroszország azt állította, hogy Ukrajna már januárban és februárban is megtagadta a minszki kritériumok végrehajtását,²⁶⁶¹ ráadásul az ENSZ BT-ben lévő orosz képviselő azt állította, hogy bizonyítéka van arra, hogy Ukrajna márciusban katonai támadást tervezett a Donbasz ellen.²⁶⁶² Ezért Oroszország célja az volt, hogy megállítsa az agressziót és saját szuverén kérésére felszabadítsa a donbaszi köztársaságokat.²⁶⁶³

Ami a népirtás és a denácifikáció indoklását illeti, Oroszország azt állítja, hogy Ukrajna szándékosan támadja az etnikailag orosz lakosságot - főként a Donbasz régióban.²⁶⁶⁴ A náci, militarista "junta" célja, hogy elpusztítsa őket, mint etnikai és politikai csoportot.²⁶⁶⁵ Ezzel Oroszország a Szovjetunióknak a hitleri rezsim elleni harcára emlékezik, amely ebben a narratívában igazságos háború volt az atrocitások és a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő normáinak súlyos megsértése miatt.²⁶⁶⁶ Az Orosz Föderáció ezzel azt sugallja, hogy a beavatkozás humanitárius jellegű, vagy nevezhetjük R2P-nek vagy békefenntartásnak is. Hogy ezt a narratívát Ukrajna egész területére vonatkozóan megerősítse, Oroszország a náci elnyomás gondolatát alkalmazta az egész országra,²⁶⁶⁷ amelyet fel kell szabadítani.²⁶⁶⁸ Putyin elnök egy cikkében azt is kijelentette, hogy az ukránok és az oroszok egy nemzetet alkotnak.²⁶⁶⁹ Ezért az indoklás: kötelessége megvédeni az Ukrajnában élő egész orosz-szláv

²⁶⁶⁰ Ibid. "I would like to recall that the principles of the sovereignty and territorial integrity of States, of which we are accused of violating in Ukraine, as stipulated in the 1970 Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States, must be strictly observed with regard to

"States conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples ... and thus possessed of a government representing the whole people belonging to the territory without distinction as to race, creed or colour." That does not describe the current Government in Ukraine."

²⁶⁶¹ UNSC 8992nd meeting. Monday, 14 March 2022, 10 a.m. New York. Official record. S/PV.8992. (Russia).

²⁶⁶² Ibid.; és UNSC 9011th meeting. Tuesday, 5 April 2022, 10 a.m. New York. Official record. S/PV.9011. (Russia).

²⁶⁶³ UNSC 9104th meeting. Friday, 29 July 2022, 10 a.m. New York. Official record. S/PV.9104 (Russia).

²⁶⁶⁴ Address by the President 2022. "The purpose of this operation is to protect people who, for eight years now, have been facing humiliation and genocide perpetrated by the Kiev regime. To this end, we will seek to demilitarise and denazify Ukraine [...]"

²⁶⁶⁵ Article by Vladimir Putin. "They were threatened with ethnic cleansing and the use of military force."; "As soon as the nationalist authorities showed their true face by unleashing a war against the Russian language and then undertaking the physical destruction of their eastern residents [...]"

²⁶⁶⁶ Cf.: Address by the President 2022. Az Ukrajnában bevetett fegyveres erőket megszólítva: "Your fathers, grandfathers and great-grandfathers did not fight the Nazi occupiers and did not defend our common Motherland to allow today's neo-Nazis to seize power in Ukraine. You swore the oath of allegiance to the Ukrainian people and not to the junta, the people's adversary which is plundering Ukraine and humiliating the Ukrainian people."

²⁶⁶⁷ Article by Vladimir Putin. "First of all, we are facing the creation of a climate of fear in Ukrainian society, aggressive rhetoric, indulging neo-Nazis and militarising the country. [...] [F]or many people in Ukraine, the anti-Russia project is simply unacceptable. [...] Not only are they persecuted for their convictions, for the spoken word, for the open expression of their position, but they are also killed. Murderers, as a rule, go unpunished."

²⁶⁶⁸ UNCS 8983. meeting (Russia) "We repeat again that the goal of Russia's special military operation is not to occupy Ukraine or to harm the local population. The demilitarization of Ukraine, which is packed with NATO weapons, is aimed at protecting the long-suffering people of Donbas and Ukraine."; UNSC 8986th meeting. Friday, 4 March 2022, 11.30 a.m. New York. Official record. S/PV.8986 (Russia). "I would like to once again emphasize that the danger to the civilian population of Ukraine is not emanating from Russian troops, but rather from Ukrainian nationalists, who are holding the civilian populations of a number of large cities hostage and carrying out acts of sabotage and provocation, one of which we are now discussing."

nemzetet.²⁶⁷⁰ A főtitkárnak írt levelekben Oroszország arról próbálta meggyőzni az ENSZ-t, hogy náciak, bűnözők, terroristák, sőt zsoldosok azok, akik *de facto* hatalmon vannak és alakítják az ukrainai konfliktust.²⁶⁷¹ Ezért Oroszország azt állította, hogy ők az agresszív junta ellen kezdték a katonai akciót, nem pedig az ukrán nép ellen.²⁶⁷² Oroszország több alkalommal is a közel-keleti iszlamista terrorállamhoz, az ISIS-hez hasonlította a rezsimet.²⁶⁷³ Ily módon, és a minszki megállapodás érvét is figyelembe véve, Oroszország az ukrainai jelenlétét békefenntartó misszióknak is beállította.²⁶⁷⁴ A humanitárius beavatkozásra vagy az R2P-re is lehet következtetni Oroszország érveiből, mivel úgy ítélte meg, hogy Ukrajna háborút indított a polgári lakossága ellen, és nem tett kísérletet az atrocitások megállítására.²⁶⁷⁵ Ezért Oroszország nem fogja leállítani a katonai akciót, amíg ezelleni céljai nem teljesülnek.²⁶⁷⁶ Az orosz delegáció a közgyűlés ülésén különös hangsúlyt fektetett az R2P narratívára. Nebenzia az ENSZ előtt kifejezetten kijelentette, hogy Oroszországnak "egyszerűen nincs joga hagyni, hogy a donbászi lakosok továbbra is szenvedjenek", és Oroszország biztosítani fogja, hogy "az ENSZ

²⁶⁶⁹ Cf.: Article by Vladimir Putin. "[...] Russians and Ukrainians were one people – a single whole. [...] the idea of Ukrainian people as a nation separate from the Russians started to form and gain ground among the Polish elite and a part of the Malorussian intelligentsia. Since there was no historical basis – and could not have been any, conclusions were substantiated by all sorts of concoctions, which went as far as to claim that the Ukrainians are the true Slavs and the Russians, the Muscovites, are not. [...] modern Ukraine is entirely the product of the Soviet era. We know and remember well that it was shaped – for a significant part – on the lands of historical Russia. [...] if you are talking about a single large nation, a triune nation, then what difference does it make who people consider themselves to be – Russians, Ukrainians, or Belarusians. I completely agree with this. [...] For we are one people."

²⁶⁷⁰ Ahogy ex post utalás volt rá. Cf.: UNSC 9056th meeting, Monday, 6 June 2022, 10 a.m. New York. Official record. S/PV.9056. (Russia) "Currently, work is under way in the liberated territories of Ukraine and the Donetsk and Luhansk People's Republics to uncover facts and evidence of crimes by the Ukrainian armed forces."; UNSC 9069th meeting. Tuesday, 21 June 2022, 10 a.m. New York. Official record. S/PV.9069 (Russia). "Millions of Ukrainians are waiting to be liberated from it, as the attitude to Russia's army of the people in the liberated territories shows."

²⁶⁷¹ Cf.: Letter dated 11 March 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. A/76/752-S/2022/217, Distr.: General, 14 March 2022. Circulated to the Security Council and to the General Assembly (under Agenda item 100 on General and complete disarmament at Seventy-sixth session).; Letter dated 4 April 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/76/788. Distr.: General. 7 April 2022. Circulated to the General Assembly (under Agenda item 72 on Elimination of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance at Seventy-sixth session).; Letter dated 22 June 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. A/76/872-S/2022/506. Distr.: General, 30 June 2022. Circulated to the General Assembly (under Agenda item 72 on Elimination of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance at Seventy-sixth session). És a BT üléseken is kommunikált: Cf.: UNSC 8988th meeting. Monday, 7 March 2022, 3 p.m. New York. Official record. S/PV.8988. (Russia); UNSC 9011th meeting (Russia). "We are told that there can be no Nazis in Ukraine. However, we know perfectly well that they are there and that, unfortunately, they are running the show."; UNSC 9069th meeting (Russia).

²⁶⁷² UNSC 8974th meeting (Russia). "I wanted to say, by way of conclusion, that we did not launch an aggression against the Ukrainian people, but against the junta that is in power in Kyiv."

²⁶⁷³ UNSC 8980th meeting (Russia); UNSC 9013th meeting. Monday, 11 April 2022, 10 a.m., New York. Official record. S/PV.9013 (Russia).

²⁶⁷⁴ UNSC 9011th meeting (Russia). "Now we are seeing [...] Ukrainians killed by their own radicals, [...]. They were killed in areas from which Russian troops withdrew after encouraging peace negotiations in Istanbul.

Now it turns out that the Russian forces should not have left." It is utal erre, amikor a nyugati békefenntartásról beszél: UNSC 9018th meeting, Tuesday, 19 April 2022, 3 p.m. New York. Official Record. S/PV.9018 (Russia). "We will make a clear distinction between such tactical pseudo-peacekeeping calls and a genuine intent to help Ukraine to the only correct and long-overdue course of action."

²⁶⁷⁵ UNSC 9080th meeting, Tuesday, 28 June 2022, 3 p.m. New York. Official record. S/PV.9080 (Russia).

fő célja - a jövő nemzedékek megmentése a háború csapásától - teljesüljön".²⁶⁷⁷ Érdekes módon ezt a háború csapásával gondolták teljesíteni. Régi szép hagyományok: harc a békéért, háború a békéért.

A negyedik indoklás egy reziduális indoklásnak tűnik, lényegében felmentés irányába mutat, ha a többi nem fogadják el. Oroszország a - nyugati vezetésű - nemzetközi közösség képmutatását kívánja bizonyítani azzal, hogy felidéz néhány olyan eseményt, amikor a nyugati államok voltak az agresszió vétkesei, de nem kellett szankciókkal szembenézniük. A politikai üzenet mellett Oroszország úgy vélheti, hogy ha ezeket az államokat nem ítélte el és nem szankcionálta a nemzetközi közösség, akkor az állami gyakorlat azt sugallja, hogy Oroszországnak sem kellene, mivel a szokásjog a jelek szerint lehetővé teszi a fegyveres beavatkozást vagy legalábbis felmenti az elkövetőjét, ha alapvető (nemzeti) érdekek forognak kockán.²⁶⁷⁸ Ez az érv tehát a felmentés jogi fogalmával operál. Az erőszak alkalmazásának tilalma ugyan érvényesül, de a létfontosságú nemzeti érdek felmentést adhat a jogsértés alól. Ez a narratíva akkor történt, amikor Putyin bejelentette Ukrajna lerohanását. Kijelentette, hogy Oroszországnak abszolút legitim követelései vannak, a vörös vonalakat azonban átlépték.²⁶⁷⁹ Az egyik vörös vonal az Ukrajnával kötött uniós társulási megállapodás volt.²⁶⁸⁰ Katonai szempontból az érdekek még erősebbek voltak, mivel Oroszország nyíltan ellenezte, hogy "történelmi földjüket" - azaz Ukrajnát - oroszellenes célokra használják.²⁶⁸¹ Ezért a legnyilvánvalóbb vörös vonal Ukrajna esetleges NATO-tagsága²⁶⁸² és nyugati fegyverek szállítása Ukrajna területére volt.²⁶⁸³ Oroszország azt állította, hogy a nemzeti érdekeknek legitim helyük van az ENSZ rendszerében, és a vétőjog a BT-ben "nem kiváltság, hanem az érdekegyensúly biztosításának eszköze, ami az egész világ számára kiemelkedően fontos".²⁶⁸⁴ A másik érv itt nem a szabály alóli kivétel, hanem annak érvényesíthetősége. Oroszország egy BT-ülésen ismét elítélte a múltbeli nyugati katonai akciókat, ugyanakkor azt állította, hogy nem voltak következmények, mivel a nemzetközi jogot egyáltalán nem tartották tiszteletben az érintett államok.²⁶⁸⁵ Oroszország ezzel az érvrendszerrel próbálta megindokolni – *inter alia* -, hogy miért hagyták teljesen figyelmen kívül a Nemzetközi Bíróság ideiglenes intézkedéseit az orosz csapatok azonnali kivonásáról.²⁶⁸⁶ Meg kell jegyezni, hogy Oroszország ezt az érvet²⁶⁸⁷ *expressis verbis* soha nem játszotta ki. Mivel azonban a szóban forgó

²⁶⁷⁶ Ibid.

²⁶⁷⁷ UNGA Eleventh Emergency Special session 1st plenary meeting (Russia).

²⁶⁷⁸ Address by the President 2022. Amikor a korábbi nyugati intervenciókról beszél: "I have to recall these facts, because some Western colleagues prefer to forget them, and when we mentioned the event, they prefer to avoid speaking about international law, instead emphasising the circumstances which they interpret as they think necessary. [...] I have only mentioned the most glaring but far from only examples of disregard for international law."

²⁶⁷⁹ Ibid.

²⁶⁸⁰ UNSC 9065th meeting, Thursday, 16 June 2022, 10 a.m. New York. Official record S/PV.9065 (Russia).

²⁶⁸¹ Article by Vladimir Putin. "All the subterfuges associated with the anti-Russia project are clear to us. And we will never allow our historical territories and people close to us living there to be used against Russia."

²⁶⁸² UNGA Eleventh Emergency Special session 1st plenary meeting (Russia). "For us, Ukraine's accession to NATO is a red line, primarily for military and strategic reasons. The deployment of NATO infrastructure in that country would force us to take counter-measures that would bring Russia and NATO to the brink of conflict."

²⁶⁸³ UNSC 9011th meeting (Russia)

²⁶⁸⁴ UNSC 8980th meeting (Russia).

²⁶⁸⁵ UNSC 9052nd meeting (Russia).

²⁶⁸⁶ Ibid.

²⁶⁸⁷ azaz, hogy megsértette az agresszió tilalmát, de nem vonható felelősségre érte, ahogy azt az állami gyakorlat sugallja.

ülésre jóval azután került sor, hogy a KGY elítélte Oroszországot agresszióért,²⁶⁸⁸ és az ICJ elrendelte ideiglenes intézkedéseit, az agresszió nem volt kérdéses, csak az érte való felelősségre vonás.²⁶⁸⁹ Ezért helyezett Oroszország ekkora hangsúlyt annak bizonyítására, hogy a múltban a nemzetközi jog megsértésének egyértelmű esetei szankcionálatlanok maradtak.

Mint már említettük, a BT az ukrajnai invázió bejelentésekor ülésezett. A BT tagjai már ezt megelőzően is elítélték Oroszországnak a DNK és az LNK elismerését.²⁶⁹⁰ A főtitkár még azt is kijelentette, hogy az elismerés sérti Ukrajna területi integritását és szuverenitását, és ellentétes az ENSZ Alapokmányának elveivel.²⁶⁹¹ A főtitkárhelyettes kétségeit fejezte ki azzal kapcsolatban is, hogy az Ukrajna közelében lévő orosz csapatok békefenntartóknak minősülnek.²⁶⁹² A 8974. találkozó napján az invázió előkészítése még csak pletyka volt, mégis fenyegető lehetőség, ahogy arra a főtitkár nyitóbeszédei is rámutattak, arra kérve Putyin elnököt, hogy állítsa le az előkészületeket, ha valóban vannak ilyenek.²⁶⁹³ A BT egyes tagjai már az invázió bejelentése és megkezdése előtt elítélték Oroszország cselekedeteit, mint provokálatlan, pusztán agressziós cselekményt.²⁶⁹⁴ Az USA kijelentette, hogy Oroszország megsértette Ukrajna szuverenitását azzal, hogy államokat ismert el a területén, és azzal, hogy Oroszország katonai ügynökei 2014 óta jelen vannak a Donbaszban, ezért Oroszország agresszor.²⁶⁹⁵ Az Egyesült Királyság is azt az álláspontot támogatta, hogy az invázió csak az agresszió folytatása lenne, Oroszország cselekedetei az ENSZ Alapokmányának megtámadása.²⁶⁹⁶

²⁶⁸⁸ Bár Oroszország azt állítja, hogy még a közgyűlés napirendje is ultra vires volt, határozata semmis, és ab initio jogi következmények nélküli. Cf.: UNGA Eleventh Emergency Special session. 9th plenary meeting, Thursday, 24 March 2022, 10 a.m. New York. Official record. A/ES-11/PV.9. (Russia). Hasonlóképpen, Oroszország az ENSZ Emberi Jogi Tanácsában való tagságának felfüggesztésére adott reakcióként a határozatot illegitimnek és politikailag motiváltnak értékelte. Cf.: UNGA Eleventh Emergency Special session, 10th plenary meeting Thursday, 7 April 2022, 10 a.m. New York. Official record A/ES-11/PV.10 (Russia).

²⁶⁸⁹ Vö. a javasolt napireddel: Annex to the letter dated 24 May 2022 from the Permanent Representative of Albania to the United Nations addressed to the Secretary-General. „Concept note for the Security Council high-level open debate on the theme “Strengthening accountability and justice for serious violations of international law”, to be held on 2 June 2022.” Distr.: General 25 May 2022. S/2022/418.

²⁶⁹⁰ UNSC 8970th meeting, Monday, 21 February 2022, 9 p.m. New York. Official record. S/PV.8970 (EU). Elítélte az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Albánia, Mexikó, Írország, Kenya, Ghána, Gabon és Norvégia. Mexikó még azt is kijelentette, hogy az Alapokmány három alapelvét megsértették: az erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától való tartózkodást, a területi integritás tiszteletben tartását és a belügyekbe való be nem avatkozást. Brazília kiállt a területi integritás mellett, de nem ítélte el Oroszországot, és azt állította, hogy minden fél jogos érdekeit figyelembe kell venni. India, az Egyesült Arab Emírségek és Kína semmilyen módon nem ítélte el az elismerést.

²⁶⁹¹ Stéphane Dujarric, Spokesman for the Secretary-General. “Statement attributable to the Spokesperson for the Secretary-General - on Ukraine.” United Nations Secretary-General. 21 February 2022. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-02-21/statement-attributable-the-spokesperson-for-the-secretary-general-ukraine%C2%A0>. “The Secretary-General considers the decision of the Russian Federation to be a violation of the territorial integrity and sovereignty of Ukraine and inconsistent with the principles of the Charter of the United Nations.”

²⁶⁹² UNSC 8970th meeting (Under-Secretary-General for Political and Peacebuilding Affairs). “We also regret the order today to deploy Russian troops into eastern Ukraine, reportedly on a peacekeeping mission.”

²⁶⁹³ The Secretary-General at UNSC 8974th meeting. S/PV.8974

²⁶⁹⁴ Ibid.

²⁶⁹⁵ Ibid. (USA).

²⁶⁹⁶ Ibid. (UK).

Franciaország és Írország ugyanígy fenntartotta, hogy Oroszország megsérti az Alapokmányt.²⁶⁹⁷ India viszont arra figyelmeztetett, hogy teljes mértékben figyelembe kell venni minden fél jogos érdekeit.²⁶⁹⁸

Az invázió bejelentése után Norvégia az orosz katonai akciót indokolatlannak, provokálatlannak és felelőtlennek minősítette.²⁶⁹⁹ Brazília a bejelentést a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető fenyegetéssel vagy erőszak alkalmazásával egyenértékűnek találta.²⁷⁰⁰ Ghána megkülönböztette az akciót a békefenntartástól, amelyhez minden fél beleegyezése és a békefenntartó erők pártatlansága szükséges.²⁷⁰¹ Gabon szintén elítélte Oroszország gyakorlatát, amely az Alapokmány alapelvei elleni támadásnak minősül.²⁷⁰² Mexikó is kijelentette, hogy az invázió ellentétes a nemzetközi joggal és agresszióknak minősül.²⁷⁰³ Németország az "egyoldalú agresszió" provokálatlan jelzót használta.²⁷⁰⁴ Az Egyesült Királyság és Albánia megismételte Norvégia formáját a provokálatlan és indokolatlan háborúról.²⁷⁰⁵ Franciaország jelezte, hogy BT határozat-tervezetet fog készíteni az ukrajnai orosz invázió ellen.²⁷⁰⁶ Kína viszont nem ítélte el az akciót, inkább azt hangsúlyozta, hogy az több összetett tényező eredménye.²⁷⁰⁷ A nevezett határozattervezetet Oroszország megvétózta, míg India, az Egyesült Arab Emírségek és Kína tartózkodott. A többi 11 képviselő megszavazta.²⁷⁰⁸ A tervezet nem csupán politikai aktus volt, hanem inkább az orosz invázió jogi értékelése.²⁷⁰⁹ A tervezet elítélte a DNK és az LNK elismerését és a különleges katonai művelet bejelentését, azt agresszióknak minősítette, és arra kívánta kötelezni Oroszországot, hogy hagyjon fel az erőszak alkalmazásával Ukrajnában, és vonja vissza minden erejét Ukrajna nemzetközileg elismert határain túlra.²⁷¹⁰ Nota bene, ez a Donbaszra és a Krímre is vonatkozik. India tartózkodott, mert úgy vélte, hogy a párbeszéd a legfontosabb követendő út, valamint mert biztonsági aggályai vannak az Ukrajnában élő indiaiakkal kapcsolatban.²⁷¹¹ Az Egyesült Arab Emírségek elismerte a területi integritás és a szuverenitás fontosságát, de aggódott a regionális biztonság miatt. Üdvözölte a határozattervezetre tett

²⁶⁹⁷ Ibid. (France) és (Ireland).

²⁶⁹⁸ Ibid. (India).

²⁶⁹⁹ Ibid. (Norway).

²⁷⁰⁰ Ibid. (Brazil).

²⁷⁰¹ Ibid. (Ghana).

²⁷⁰² Ibid. (Gabon).

²⁷⁰³ Ibid. (Mexico).

²⁷⁰⁴ Ibid. (Germany).

²⁷⁰⁵ Ibid. (UK).

²⁷⁰⁶ Ibid. (France).

²⁷⁰⁷ Ibid. (China).

²⁷⁰⁸ UNSC 8979th meeting, 25 February 2022. "Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto." Meeting Coverage SC/14808. <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm>.

²⁷⁰⁹ A hivatkozott források: Article 2 of the UN Charter; the 1975 Helsinki Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe; , the 1994 Budapest Memorandum (Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons in UN Treaty Series Volume 3007, 2014, No. 52241); UNSC Resolution 2202 (2015) Adopted by the Security Council at its 7384th meeting, on 17 February 2015 S/RES/2202 (2015) and the Minsk Agreements (Minsk Protocol of 5 September 2014 and the Minsk Memorandum of 19 September 2014).

²⁷¹⁰ UNSC draft resolution S/2022/155 of 25 February 2022.

²⁷¹¹ UNSC 8979th meeting, Friday, 25 February 2022, 5 p.m. New York. Official record. S/PV.8979 (India).

erőfeszítéseket, de azt előre eldöntöttnek találta.²⁷¹² Kína kifejezte félelmét, hogy a határozat csak olaj lehet a tűzre, ezért tartózkodott a tervezet támogatásától. A valódi okot mellékszálként fogalmazták meg: "A NATO öt egymást követő NATO-bővítési fordulójának háttérében Oroszország jogos biztonsági törekvései figyelmet kell, hogy kapjanak, és megfelelően kell velük foglalkozni".²⁷¹³

Az Orosz Föderáció vétója miatt nem volt jogi lehetőség arra, hogy a BT-ben határozat szülessen, ezért az Oroszországnak az invázióért való elszámoltatását támogató tagok úgy döntöttek, hogy a kérdést a Közgyűlés elé viszik.²⁷¹⁴ Mivel eljárási kérdésről van szó, az állandó tagok nem élhettek vétójogukkal, ezért a határozatot 11 igen szavazattal, egy nemmel (Oroszország) és három tartózkodással (India, Kína és az Egyesült Arab Emírségek) fogadták el.²⁷¹⁵ Következésképpen a határozat kifejezetten kimondta, hogy a BT nem tudja gyakorolni a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vonatkozó elsődleges felelősségét, és a közgyűlés előtt rendkívüli ülést hívott össze.²⁷¹⁶

Az ülésnek nagy tétje volt, mivel Oroszország magas készültségbe helyezte nukleáris erőit, és ahogy a főtitkár kijelentette: "a nukleáris konfliktus pusztá gondolata egyszerűen elképzelhetetlen".²⁷¹⁷ A már ismertett állami álláspontok mellett a következő észrevételek hangzottak el. Az EU - és csatlakozva hozzá Észak-Macedónia, Montenegró, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Izland, Norvégia, Moldova, Grúzia, San Marino, Andorra, Monaco és Lichtenstein - elítélte az igazolhatatlan, provokátlan háborút és Fehéroroszország részvételét, rámutatva, hogy ez a legnagyobb agresszió Európában a Grúzia elleni 2008-as orosz agresszió és a Krím 2014-es annektálása után.²⁷¹⁸ Új-Zéland kijelentette, hogy az invázió igazolhatatlan és provokátlan,²⁷¹⁹ amit Kanada is megismételt.²⁷²⁰ Szingapúr szintén elítélte a provokátlan inváziót, amely súlyosan sérti az ENSZ alapvető normáit.²⁷²¹ Hasonló nyilatkozatot tett Panama Costa Rica és a Dominikai Köztársaság nevében.²⁷²² Svájc rámutatott, hogy a határozattervezet elleni orosz vétó sérti az Alapokmány 27. cikkét, mivel Oroszországnak tartózkodnia kellett volna a szavazáson, mint a konfliktusban részt vevő fél.²⁷²³ A felszólalók közül egyedül Kína nem ítélte el Oroszországot, sőt, ismételten hangsúlyozta annak fontosságát, hogy figyelembe kell venni Oroszország jogos biztonsági aggályait, és sürgette a hidegháborús blokk-alapú mentalitás megszüntetését.²⁷²⁴ Ennek ellenére a KGY jelentős többséggel elfogadott egy határozatot,

²⁷¹² Ibid. (United Arab Emirates).

²⁷¹³ Ibid. (China).

²⁷¹⁴ UNSC 8980th meeting, Sunday, 27 February 2022, 3 p.m. New York. Official Record. S/PV.9880.

²⁷¹⁵ Security Council Calls Emergency Special Session of General Assembly on Ukraine Crisis, Adopting Resolution 2623 (2022) by 11 Votes in Favour, 1 Against, 3 Abstentions. Meetings Coverage. SC/14809 27 February 2022. <https://press.un.org/en/2022/sc14809.doc.htm>.

²⁷¹⁶ UNSC Resolution 2623 (2022) Adopted by the Security Council at its 8980th meeting, on 27 February 2022. S/RES/2623 (2022).

²⁷¹⁷ Secretary-General at UNGA Eleventh emergency special session 1st plenary meeting, Monday, 28 February 2022, 10 a.m. New York. Official record. A/ES-11/PV.1.

²⁷¹⁸ Ibid. (EU).

²⁷¹⁹ Ibid. (New-Zealand).

²⁷²⁰ Ibid. (Canada).

²⁷²¹ Ibid. (Singapore).

²⁷²² Ibid. (Panama).

²⁷²³ Ibid. (Switzerland).

²⁷²⁴ Ibid. (China).

amely elítélte az orosz inváziót mint agressziót.²⁷²⁵ Emellett felszólította Oroszországot, hogy vonja ki csapatait Ukrajna területéről,²⁷²⁶ és vonja vissza a donbaszi köztársaságok elismerését.²⁷²⁷ Elítélte Fehéroroszország részvételét az Ukrajna elleni illegális erőszak-alkalmazásában.²⁷²⁸ Ami magát a szavazást illeti, 141-en szavaztak mellette, 5-en ellene, 35-en pedig tartózkodtak.²⁷²⁹ Nemmel szavazott Fehéroroszország, Oroszország, Szíria, Észak-Korea és Eritrea.²⁷³⁰ Mivel Oroszország nem hajtotta végre a határozatban foglalt ajánlásokat,²⁷³¹ az ENSZ Közgyűlése megismételte a követeléseket, miközben a humanitárius helyzetet is értékelte.²⁷³² Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa elítélte az agressziót, és független nemzetközi vizsgálóbizottságot hozott létre a harcok alatt Ukrajnában kialakult emberi jogi helyzet kivizsgálására.²⁷³³ Ennek eredményeként, az emberi jogok és a humanitárius jog Oroszország általi ukrajnai szisztematikus megsértése miatt a Tanács úgy döntött, hogy felfüggeszti az Orosz Föderáció tagságát.²⁷³⁴ Ennek realizálását sértődött óvodás mentalitással megelőzni óhajtva Oroszország a szavazás után azonnal kijelentette, hogy úgy döntött, felfüggeszti tagságát.²⁷³⁵

Néhány regionális nemzetközi szervezet is aggodalmának adott hangot az orosz katonai akcióval kapcsolatban. Az Európai Unió a lehető leghatározottabban elítélte "az Orosz Föderáció Ukrajna elleni, provokálatlan és igazolhatatlan katonai agresszióját".²⁷³⁶ A nyilatkozat Fehéroroszország

²⁷²⁵ UNGA Resolution adopted by the General Assembly on 2 March 2022. A/RES/ES-11/1. para 2.

²⁷²⁶ Ibid. paras. 3-4.

²⁷²⁷ Ibid. para. 5.

²⁷²⁸ Ibid. para. 10.

²⁷²⁹ "General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Demanding Russian Federation Immediately End Illegal Use of Force in Ukraine, Withdraw All Troops." UN Meetings Coverage and Press Release. GA/12407. Published 2 March 2022. <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm>.

²⁷³⁰ Ibid.:

Belarus: "Recalling the signing of the Minsk agreements eight years ago as well as the relevant resolutions adopted by the Council and the Assembly, he said the international community was unable to convince the Ukrainian authorities to abide by these documents. Noting that operative paragraph 8 of the draft text hypocritically calls on all parties to fulfil the Minsk agreements, he asked its sponsors where they had been for the past eight years."

Russia: "This document will not allow us to end military activities. On the contrary, it could embolden Kiev radicals and nationalists to continue to determine the policy of their country at any price." Nationalist battalions are planning provocations with the participation of civilians that would then accuse his country of having carried them out."

Syria: "the draft clearly represents a prejudiced attitude based on political propaganda fuelled by political pressure. Language against the Russian Federation attempts to belittle its right to protect its people and its security concerns."

Eritrea: "noted that his country's experience has demonstrated that all forms of sanctions are counterproductive."

²⁷³¹ Cf.: UNGA Eleventh Emergency Special session 9th plenary meeting, Thursday, 24 March 2022, 10 a.m. New York. Official record. A/ES-11/PV.9

²⁷³² UNGA Resolution adopted by the General Assembly on 24 March 2022. A/RES/ES-11/2.

²⁷³³ UNGA Resolution adopted by the Human Rights Council on 4 March 2022. A/HRC/RES/49/1.

²⁷³⁴ UNGA Resolution adopted by the General Assembly on 7 April 2022. A/RES/ES-11/3. para. 1. Yet, later the HRC requested Russia to provide the UN human rights institutions representatives and staff. See: UNGA Resolution adopted by the Human Rights Council on 12 May 2022. A/HRC/RES/S-34/1. para. 3.

²⁷³⁵ UNGA Eleventh Emergency Special session 10th plenary meeting Thursday, 7 April 2022, 10 a.m. New York. Official record A/ES-11/PV.10. (Russia)

részvételét is elítélte.²⁷³⁷ A dokumentum leszögezte, hogy "a határok megváltoztatására irányuló erőszak és kényszer alkalmazásának nincs helye a 21. században".²⁷³⁸ Az EU hangsúlyozta, hogy az orosz akciók súlyosan sértik a nemzetközi jogot és az ENSZ Alapokmányát, amely "magában foglalja Ukrajna eredendő jogát is, hogy maga döntsön jövőjéről és sorsáról".²⁷³⁹ Az Európa Tanács is elítélte az agressziót,²⁷⁴⁰ és február 25-én a Miniszteri Bizottság a Parlamenti Közgyűléssel folytatott kommunikáció után úgy döntött, hogy az Alapokmány 8. cikke alapján²⁷⁴¹ felfüggeszti az Orosz Föderáció tagságát az Európa Tanácsban.²⁷⁴² Az agresszió folytatódása miatt a Parlamenti Közgyűlés - a Miniszteri Bizottságon keresztül - felkérte Oroszországot, hogy az Alapokmány 7. cikkével összhangban²⁷⁴³ lépjen ki a Tanácsból.²⁷⁴⁴ A vélemény azt is kimondta, hogy a szóban forgó agresszió az ENSZ Alapokmányának megsértése, és a Nürnbergi Charta értelmében béke elleni bűncselekménynek minősül.²⁷⁴⁵ Mivel Oroszország benyújtotta kilépését, a Miniszteri Bizottság úgy döntött, hogy Oroszország megszűnt a szervezet tagja lenni.²⁷⁴⁶ Az Amerikai Államok Szervezete előtt az USA elítélte a provokálatlan agressziót, és azt állította, hogy "Oroszország katonai agressziója törvénytelen és elfogadhatatlan a civilizált világ számára".²⁷⁴⁷ Az OAS szintén elítélte a törvénytelen, indokolatlan és provokálatlan inváziót,²⁷⁴⁸ és 25 igen szavazattal, 8 tartózkodással és 1 hiányzóval²⁷⁴⁹

²⁷³⁶ "European Council conclusions on Russia's unprovoked and unjustified military aggression against Ukraine." European Council conclusions, 24 February 2022. European Council, EUCO 18/22, CO EUR 16 CONCL 3. Para 1. <https://www.consilium.europa.eu/media/54495/st00018-en22.pdf>.

²⁷³⁷ Ibid. Para. 4.

²⁷³⁸ Ibid. Para. 9.

²⁷³⁹ 1427th meeting of the Committee of Ministers on 2 March 2022. "EU Statement on the Russian Federation's ongoing aggression against Ukraine." European Union External Action, Strasbourg. 2 March 2022. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-statement-russian-federation's-ongoing-aggression-against-ukraine_en.

²⁷⁴⁰ Council of Europe. "War in Ukraine: Follow up." <https://www.coe.int/en/web/portal/war-in-ukraine/follow-up>.

²⁷⁴¹ Az Európa Tanács alapokmánya, (London, 1949.V.5.) A 8. cikk lehetővé teszi a képviseleti jogok felfüggesztését a 3. cikk – azaz a jogállamiság elvei, az emberi jogok, az alapvető szabadságok, valamint az ET I. fejezet szerinti megvalósításához való hozzájárulás (emberi jogok, szociális, ill. gazdasági haladás) megsértése esetén.

²⁷⁴² CM/Del/Dec(2022)1426ter/2.3. at 1426ter meeting, 25 February 2022, 2.3 Situation in Ukraine – Measures to be taken, including under Article 8 of the Statute of the Council of Europe.

²⁷⁴³ Az ET alapokmányának 7. cikke a szervezeten belüli önkéntes kilépésről szól, azonban a 8. cikk lehetővé teszi a képviseleti jogok felfüggesztését és azt, hogy a Miniszteri Bizottság kérje az érintett állam kilépését.

²⁷⁴⁴ CoE Parliamentary Assembly Opinion 300 (2022), Assembly debate on 15 March 2022 (3rd and 4th sittings) Text adopted by the Assembly on 15 March 2022 (4th sitting).

²⁷⁴⁵ CoE Opinion 300. Para 3.

²⁷⁴⁶ Resolution CM/Res(2022)2 on the cessation of the membership of the Russian Federation to the Council of Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 16 March 2022 at the 1428th meeting of the Ministers' Deputies).

²⁷⁴⁷ Remarks by Bradley A. Freden, Interim U.S. Permanent Representative February 25, 2022. U.S. Mission to the Organization of American States. <https://usoas.usmission.gov/oas-member-states-condemn-russian-attack-on-ukraine/>.

²⁷⁴⁸ Organización de los Estados Americanos Consejo Permanente. Declaración La Situación En Ucrania. OEA/Ser.G CP/INF.9293/22 rev. 4. 23 marzo 2022. para. 1. "Condenan enérgicamente la invasión ilegal, injustificada y no provocada de Ucrania por parte de la Federación Rusa y pide la retirada inmediata de la presencia militar y el cese de cualquier otra acción militar en ese país." <https://www.iri.edu.ar/wp-content/uploads/2022/04/10-bo79-aratina-OEA-informe-9293-declaracion-sobre-la-situacion-en-Ucrania.pdf>.

felfüggesztette Oroszország állandó megfigyelői státuszát.²⁷⁵⁰ Az Afrikai Unió határozottan elítélte az ukrajnai inváziót.²⁷⁵¹

2. 2. A kiválasztott határozatok (tervezetek) összefoglalása

határozat	tartalom	mellette	a ellen.	tartózkodott	a részvétel elmaradása
Draft res. S/2022/155	elítéli a szeparatista régiók államként való elismerését, elítéli az orosz agressziót és visszavonulásra szólít fel	11 ²⁷⁵²	1 ²⁷⁵³	3 ²⁷⁵⁴	0
A/RES/ES-11/1	elítéli a szeparatista régiók államként való elismerését, elítéli az orosz agressziót és visszavonulásra szólít fel, elítéli Fehéroroszországot a részvételéért	141 ²⁷⁵⁵	5 ²⁷⁵⁶	35 ²⁷⁵⁷	12

3. A Nemzetközi Bíróság előtti ügy

²⁷⁴⁹ US Mission to the OAS. OAS Suspends Russia's Status as Permanent Observer.

<https://usoas.usmission.gov/oas-suspends-russias-status-as-permanent-observer/>. (Tartózkodott: Argentína, Bolívia; Brazília; El Salvador; Honduras; Mexikó, Saint Kitts és Nevis, valamint Saint Vincent és a Grenadine-szigetek; nincs jelen: Nicaragua).

²⁷⁵⁰ OEA Consejo Permanente. Suspensión del Estatus de la Federación de Rusia como Observador Permanente ante la Organización de los Estados Americanos. CP/RES. 1195 (2374/22). O EA/Ser.G. CP/RES. 1195 (2374/22) 21 abril 2022. Para 1.

²⁷⁵¹ "L'Union africaine condamne l'invasion russe en Ukraine." Radio-Télévision nationale congolaise. 25 February 2022. <https://rtnc.cd/lunion-africaine-condamne-linvasion-russe-en-ukraine/?fbclid=IwAR24e8PW0i6rEeZGZj93PGGmBXAmS9WVm-5Sbojc4t-j7rD92078vCEuY>.

²⁷⁵² Albánia, Brazília, Franciaország, Gabon, Ghána, Írország, Kenya, Mexikó, Norvégia, Egyesült Királyság, Egyesült Államok.

²⁷⁵³ Oroszország.

²⁷⁵⁴ India, United Arab Emirates, China.

²⁷⁵⁵ Afganisztán, Albánia, Andorra, Antigua és Barbuda, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Bahama-szigetek, Bahrein, Barbados, Belgium, Belize, Benin, Bhután, Bosznia és Hercegovina, Botswana, Brazília, Brunei Darussalam, Bulgária, Kambodzsa, Kanada, Zöld-foki-szigetek, Csád, Chile, Kolumbia, Comore-szigetek, Costa Rica, Elefántcsontpart, Horvátország, Ciprus, Cseh Köztársaság, Kongói Demokratikus Köztársaság, Dánia, Dzsibuti, Dominika, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyiptom, Észtország, Fidzsi-szigetek, Finnország, Franciaország, Gabon, Gambia, Grúzia, Németország, Ghána, Görögország, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Magyarország, Izland, Indonézia, Írország, Izrael, Olaszország, Jamaica, Japán, Jordánia, Kenya, Kiribati, Kuvait, Lettország, Libanon, Lesotho, Libéria, Líbia, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Malawi, Malajzia, Maldív-szigetek, Málta, Marshall-szigetek, Mauritánia, Mauritius, Mexikó, Mikronézia, Moldovai Köztársaság, Monaco, Montenegró, Mianmar, Nauru, Nepál, Hollandia, Új-Zéland, Niger, Nigéria, Észak-Macedónia, Norvégia, Omán, Palau, Panama, Pápua Új-Guinea, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Portugália, Katar, Koreai Köztársaság, Románia, Ruanda, Saint Kitts és Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent és Grenadine-szigetek, Szamoa, San Marino, São Tome és Príncipe, Szaúd-Arábia, Szerbia, Seychelle-szigetek, Sierra Leone, Szingapúr, Szlovákia, Szlovénia, Salamon-szigetek, Szomália, Spanyolország, Suriname, Svédország, Svájc, Thaiföld, Kelet-Timor, Tonga, Trinidad és Tobago, Tunézia, Törökország, Tuvalu, Ukrajna, Egyesült Arab Emírségek, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Uruguay, Vanuatu, Jemen, Zambia..

²⁷⁵⁶ Fehéroroszország, Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, Eritrea, Oroszország, Szíria.

²⁷⁵⁷ Algéria, Angola, Örményország, Banglades, Bolívia, Burundi, Közép-afrikai Köztársaság, Kína, Kongó, Kuba, Salvador, Egyenlítői-Guinea, India, Irán, Irak, Kazahsztán, Kirgizisztán, Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság, Madagaszkár, Mali, Mongólia, Mozambik, Namíbia, Nicaragua, Pakisztán, Szenegál, Dél-Afrika, Dél-Szudán, Srí Lanka, Szudán, Tádzsikisztán, Tanzániai Egyesült Köztársaság, Uganda, Vietnam, Zimbabwe.

Ukrajna keresetet nyújtott be az Orosz Föderáció ellen az ICJ előtt, és rendkívüli meghallgatást kért az ideiglenes intézkedések elrendelése érdekében.²⁷⁵⁸ A BT ülésén az eljárás megindításának bejelentésekor Ukrajna kijelentette, hogy az ügy "meg fogja állapítani, hogy Oroszország Ukrajnával szembeni agressziója hazugságon és a nemzetközi jog durva megsértésén alapul, és meg kell állítani".²⁷⁵⁹ A vita Ukrajna és Oroszország között a népirtás büntetvény megelőzéséről és megbüntetéséről szóló 1948-as egyezmény értelmezésével, alkalmazásával és teljesítésével kapcsolatban alakult ki. Ukrajna azt állította, hogy Oroszország hamisan állította, hogy a Donbaszban népirtás történt, és kiforgatta a fogalmat, hogy elismerje a DNK-t és az LNK-t, majd a népirtás megelőzése és megbüntetése nevében megszállta Ukrajna területét.²⁷⁶⁰ Ukrajna azt állította, hogy ilyen népirtás soha nem történt, és Oroszországnak nincs jogalapja arra, hogy ilyen megelőző és büntető intézkedéseket tegyen Ukrajnában és Ukrajna ellen.²⁷⁶¹ Annak bizonyítására, hogy a Bíróság joghatósággal rendelkezik az ügyben, Ukrajna azzal érvelt, hogy mind Oroszország, mind Ukrajna az ENSZ tagja, így a Bíróság alapokmánya, amely a hatályos szerződésekkel és egyezményekkel kapcsolatos jogviták tekintetében joghatóságot biztosít, kötelező érvényű.²⁷⁶² Mind Oroszország, mind Ukrajna részes fele a népirtásról szóló egyezménynek,²⁷⁶³ és a szerződés kimondja, hogy a Nemzetközi Bíróság a fórum az értelmezésével vagy alkalmazásával kapcsolatos vita esetén.²⁷⁶⁴ Ukrajna úgy véli, hogy valóban van ilyen vita,²⁷⁶⁵ mivel Oroszország azt állítja, hogy Ukrajna területén népirtás történt,²⁷⁶⁶ - bár később ezt tagadja²⁷⁶⁷ - a Bíróságnak joghatósága van az adott vitával kapcsolatos ügy tárgyalására.²⁷⁶⁸ Keresetében Ukrajna felsorolja a releváns tényeket annak bizonyítására, hogy Ukrajnában nem volt népirtás, és az orosz beavatkozás valódi célja az volt, hogy befolyását és uralmát érvényesítse Ukrajna felett.²⁷⁶⁹ Ennek jogi alapja az volt, hogy a "különleges katonai művelet" és a katonai akciót megelőző állami elismerésnek a népirtási egyezményre való alapozása teljesen megalapozatlan.²⁷⁷⁰ A népirtás megelőzésének és megbüntetésének kötelezettsége nem vezethet a fogalommal való visszaéléshez, és egy másik állam jogellenes katonai akciónak való alávetéséhez.²⁷⁷¹ Következésképpen Oroszország akciói aláássák és csökkentik az egyezmény valós lényegét,²⁷⁷² és sértik Ukrajna jogait.²⁷⁷³ Ezért Ukrajna azt kérte a Bíróságtól, hogy állapítsa meg, hogy

²⁷⁵⁸ "Ukraine institutes proceedings against the Russian Federation and requests the Court to indicate provisional measures." ICJ Press Release No. 2022/4, 27 February 2022.

<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220227-PRE-01-00-EN.pdf>.

²⁷⁵⁹ UNSC 8980th meeting (Ukrajna).

²⁷⁶⁰ ICJ Allegations of Genocide under The Convention on The Prevention and Punishment of The Crime of Genocide (Ukraine V. Russian Federation). (innenről: ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.))" Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court" on 26 February 2022. 2022 General List No. 182. Para. 2.

²⁷⁶¹ Ibid. Paras. 3. és 9.

²⁷⁶² Ibid. Para. 4.

²⁷⁶³ Ibid. Para. 5. Hivatkozva erre: 1948 Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide

²⁷⁶⁴ Ibid. Para 6. Hivatkozva erre: Article IX. of the Genocide Convention.

²⁷⁶⁵ Ibid. Para. 11.

²⁷⁶⁶ Ibid. Para 8.

²⁷⁶⁷ Ibid. Paras. 9-10.

²⁷⁶⁸ Ibid. Paras. 7. és 12.

²⁷⁶⁹ Ibid. Paras. 13-25.

²⁷⁷⁰ Ibid. Para. 26.

²⁷⁷¹ Ibid. Para. 27.

a Donbaszban nem követtek el népirtást,²⁷⁷⁴ Oroszország nem tehet hamis állításokon alapuló megelőző és büntető intézkedéseket Ukrajna ellen,²⁷⁷⁵ hogy a DNK és az LPS elismerése a népirtásról szóló hamis állításokon alapult,²⁷⁷⁶ és hogy a "különleges katonai akció" szintén hamis állításokon alapult.²⁷⁷⁷ Ukrajna kérte a Bíróságot, hogy rendelje el a megisméltődés tilalmának garantálását²⁷⁷⁸ és minden okozott kár megtérítését.²⁷⁷⁹ Mivel köztudott, hogy a nemzetközi peres eljárások rendkívül hosszúak, Ukrajna ideiglenes intézkedések elrendelését és rendkívüli meghallgatást kért.²⁷⁸⁰ Az ideiglenes intézkedéseket akkor jelölik ki, ha a körülmények megkövetelik a jogvita bármelyik fél jogainak megőrzését.²⁷⁸¹ Taktikai szempontból fontos szerepe van, mivel a kérelem az eljárás bármely szakaszában benyújtható,²⁷⁸² és elsőbbséget élvez minden más ügygel szemben.²⁷⁸³ Ezt az elsőbbségi státuszt azért kapja, mert a Bíróság beavatkozása nélkül helyrehozhatatlan károkat okozhatna a jogsértés.²⁷⁸⁴ Ezért az ideiglenes intézkedés jelzéséhez azonnali szükségnek (*emergency*) kell fennállnia.²⁷⁸⁵ Ebben a konkrét ügyben Ukrajna azt állította, hogy a védelemet érdemlő joga az, hogy ne vádolják hamisan népirtással, és ne legyenek kitéve egy másik állam katonai műveletének.²⁷⁸⁶ Ami a sürgősséget és a helyrehozhatatlan kárt illeti, Ukrajna kijelentette, hogy a jelenlegi helyzetben ez magától értetődő. Az emberéletek elvesztése, az állam vagyonának elpusztítása és a humanitárius válság nemcsak kockázat, hanem a benyújtott kérelem szerint bizonyosság.²⁷⁸⁷ A kért intézkedések: hogy Oroszország állítsa le a katonai műveletet,²⁷⁸⁸ és biztosítsa, hogy az orosz ellenőrzés alatt álló irreguláris katonai egységek is tartózkodjanak a katonai akciók folytatásától.²⁷⁸⁹ Ennek következtében a Bíróság felszólította Oroszországot, hogy járjon el úgy, hogy lehetővé tegye az esetleges ideiglenes

²⁷⁷² Ibid. Para. 28.

²⁷⁷³ Ibid. Para. 29.

²⁷⁷⁴ Ibid. Para. 30(a).

²⁷⁷⁵ Ibid. Para. 30(b).

²⁷⁷⁶ Ibid. Para. 30(c).

²⁷⁷⁷ Ibid. Para. 30(d).

²⁷⁷⁸ Ibid. Para. 30(e).

²⁷⁷⁹ Ibid. Para. 30(f).

²⁷⁸⁰ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Request for The Indication of Provisional Measures Submitted by Ukraine. (innentől: Ukraine Request) Para. 1. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220227-WRI-01-00-EN.pdf>.

²⁷⁸¹ United Nations, Statute of the International Court of Justice. 18 April 1946. Article 41. (1).

²⁷⁸² International Court of Justice, Rules of Court (1978) Adopted on 14 April 1978 and Entered Into Force on 1 July 1978 Article 73 (1).

²⁷⁸³ Ibid. Article 74 (1).

²⁷⁸⁴ Alleged Violations of the 1955 Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights (Islamic Republic of Iran v. United States of America), Provisional Measures, Order of 3 October 2018, I.C.J. Reports 2018 (II), Para. 77.

²⁷⁸⁵ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Provisional Measures, Order of 23 January 2020, I.C.J. Reports 2020. Para. 65.

²⁷⁸⁶ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Ukraine Request. Para. 12.

²⁷⁸⁷ Ibid. Para. 18.

²⁷⁸⁸ Ibid. Para. 20 a)

²⁷⁸⁹ Ibid. b)

intézkedések végrehajtását.²⁷⁹⁰ A Bíróság rendkívüli nyilvános meghallgatást is kitűzött az ideiglenes intézkedések tárgyában.²⁷⁹¹

A Bíróság közleményének kézhezvételét követően Oroszország azt állította, hogy a meghallgatás időzítése nem hagy teret a delegációnak a felkészülésre, ezért Oroszország nem vesz részt a szóbeli meghallgatáson, de így is benyújtja álláspontját az ügygel kapcsolatban.²⁷⁹² Az oroszok fő érve a joghatóság hiánya volt.²⁷⁹³ Oroszország több érvet is felhozott állítása alátámasztására. Először is felvetette, hogy a Bíróság csak akkor dönthet egy jogvitában, ha mindkét állam beleegyezik a joghatóságba.²⁷⁹⁴ Oroszország arra is rámutatott, hogy a Bíróságnak *ratione materiae* sincs joghatósága, mivel az ügy valójában nem a népirtásról szóló egyezmény értelmezéséről és alkalmazásáról szól,²⁷⁹⁵ hanem az erőszak alkalmazásáról, amelyet az egyezmény nem szabályoz.²⁷⁹⁶ Oroszország megérti ugyan, hogy az ukrán kérelem az Egyezményt az erőszak alkalmazásával kívánta összekapcsolni az invázió népirtással való orosz indoklásával,²⁷⁹⁷ azonban Oroszország háromlépcsős jogi érveléssel próbálta megvédeni álláspontját. Először is, "az Egyezmény nem ad jogalapot semmilyen katonai műveletre [...] egyszerűen azért, mert azok kívül esnek az Egyezmény alkalmazási körén".²⁷⁹⁸ Másodszor, Oroszország a valóságban nem a népirtásra vonatkozó állításokra, hanem a DNK és az LNK segítségkérésére alapozta invázióját jogilag.²⁷⁹⁹ A népirtást természetesen megemlítették, de "[a] népirtásra való hivatkozás nem egyenlő az Egyezményre való hivatkozással", ezért a népirtásra csak mint a Donbaszban "általános humanitárius környezetet" okozó tényezők egyik eleméről emlékeztek meg.²⁸⁰⁰ Harmadszor, még ha a népirtás az indoklás egyik eleme is volt, az csak a nemzetközi szokásjogon és nem az Egyezményen alapult, így a Bíróság hatáskörén kívül esik.²⁸⁰¹ Nyilvánvaló, hogy Oroszország kérte a Bíróságot, hogy tartózkodjon az ideiglenes intézkedések megjelölésétől, és vegye le az ügyet a listájáról.²⁸⁰²

A szóbeli meghallgatás során Ukrajna megismételte és részletezte korábbi érveit. A nyitóbeszédekben a delegáció világosan megfogalmazta az eljárás célját, történelmi alapokon nyugvóan. A második

²⁷⁹⁰ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) "Urgent Communication to the Russian Federation from the President under Article 74, paragraph 4, of the Rules of Court." ICJ Press Release No. 2022/7, 1 March 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220301-PRE-02-00-EN.pdf>.

²⁷⁹¹ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) "The Court to hold public hearings on Monday 7 and Tuesday 8 March 2022." No. 2022/6, 1 March 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220301-PRE-01-00-EN.pdf>.

²⁷⁹² ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) "Document (with annexes) from the Russian Federation setting out its position regarding the alleged "lack of jurisdiction" of the Court in the case." Paras. 2-3. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>.

²⁷⁹³ Ibid.

²⁷⁹⁴ Ibid. Para. 6.

²⁷⁹⁵ Ibid. Paras. 7-8.

²⁷⁹⁶ Ibid, Para. 10.

²⁷⁹⁷ Ibid. Para. 13.

²⁷⁹⁸ Ibid.

²⁷⁹⁹ Ibid. Paras. 15-16.

²⁸⁰⁰ Ibid. Para. 20.

²⁸⁰¹ Ibid. Para. 21. Hivatkozva erre: Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia), Judgment, J.C.J. Reports 2015, 3. o., para. 87. „[T]he jurisdiction of the Court does not extend to allegations of violation of the customary international law on genocide.”

²⁸⁰² Ibid. Para. 24.

világháború következtében a nemzetközi jog két legfontosabb pillére került felállításra.²⁸⁰³ Az agresszió tilalma az ENSZ Alapokmányával és a népirtás megelőzése a népirtási egyezmény révén.²⁸⁰⁴ Oroszország azonban kiforgatta ezeket a fogalmakat, és fegyverként használta fel őket, "ezzel hamisan népirtásra hivatkozva igazolta az agresszió büntetett és az agresszív cselekményeket".²⁸⁰⁵ Oroszország tehát hamisan állította, hogy megszállhat egy szuverén államot, hogy megállítson egy nem létező népirtást.²⁸⁰⁶ Ukrajna azt állította, hogy az Egyezmény ezt nem teszi lehetővé, továbbá Oroszország írásbeli érvelésére - miszerint a népirtás csak része az ukrainai humanitárius helyzetnek, amely alapján Oroszországnak cselekednie kellett volna - a nicaraguai esetre emlékeztetve²⁸⁰⁷ Ukrajna úgy vélte, hogy bár egy állam értékelheti az emberi jogi helyzetet egy harmadik országban, az erőszak alkalmazása nem lehet eszköz ezek védelmének biztosítására.²⁸⁰⁸ Ami Ukrajna katonai vagy legalábbis fegyveres akcióit illeti a Donbaszban, Ukrajna azt állította, hogy a cél a törvényesség és a rend helyreállítása, az emberi jogok védelmének biztosítása és a területének biztosítása volt.²⁸⁰⁹ És Ukrajna azt állította, hogy természetesen nincs hitelt érdemlő bizonyíték arra, hogy ez az akció népirtással egyenértékű lenne, különösen a *dolus specialis* miatt, ami pláne hiányzik.²⁸¹⁰ Ami az ideiglenes intézkedések jelzésére irányuló kérelem indokoltságát illeti, Ukrajna – *inter alia* - azzal érvelt, hogy az általános eszkalációs kockázatok mellett a fegyveres konfliktus során háborús bűncselekményeket követnek el.²⁸¹¹ Ukrajna a nukleáris fegyverek bevetésével való fenyegetésből eredő lehetséges környezeti kockázatokra is hivatkozott.²⁸¹² A szóbeli meghallgatás valóban Oroszország jelenléte nélkül fejeződött be - amint azt már korábban jelezték.²⁸¹³

A meghallgatást követően a Bíróság ideiglenes intézkedéseket hozott, emlékeztetve arra, hogy végzései jogi kötelezettséget jelentenek a címzett állam számára.²⁸¹⁴ Meg kell jegyezni, hogy az intézkedések nem teljesen azonosak az Ukrajna által kért intézkedésekkel.²⁸¹⁵ A Bíróság felszólította

²⁸⁰³ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.). Public sitting held on Monday 7 March 2022, at 10 a.m., at the Peace Palace. Verbatim Record. CR 2022/5. Statement Introductory by Ukraine. Para. 11.

²⁸⁰⁴ Ibid. Para. 12. „The world witnessed aggression – and it answered with the Charter of the United Nations. The world witnessed the Holocaust – and it answered with a Convention to Prevent and Punish the Crime of Genocide. The world said “never again” to the twin evils of Nazism: aggression and genocide.”

²⁸⁰⁵ Ibid. Para. 13.

²⁸⁰⁶ Ibid. Para. 14.

²⁸⁰⁷ Cf.: *Activités militaires et paramilitaires au Nicaragua et contre celui-ci* (Nicaragua c. Etats-Unis d'Amérique), fond, arrêt, C.I.J. Recueil 1986, Paras. 267-268.

²⁸⁰⁸ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Verbatim Record. La Compétence Prima Facie de La Cour Est Établie. Para. 44. Eredeti francia szöveg: „Pour autant, rien dans la convention n'autorise un Etat à pénétrer par la force sur le territoire d'un autre pour empêcher, prévenir ou punir le génocide. [...] si chaque Etat peut porter sa propre appréciation sur la situation des droits de l'homme dans un pays tiers : “l'emploi de la force ne saurait être la méthode appropriée pour vérifier et assurer le respect de ces droits”.

²⁸⁰⁹ Ibid. Factual Context of The Dispute And Russia's False Claim. Para. 12.

²⁸¹⁰ Ibid. I. The Rights Ukraine Seeks to Reserve. Para. 9.

²⁸¹¹ Ibid. Irreparable Harm and Urgency. Para. 7.

²⁸¹² Ibid. Paras. 17.-23.

²⁸¹³ “Conclusion of the public hearing on the Request for the indication of provisional measures submitted by Ukraine.” ICJ Press Release. No. 2022/8. 7 March 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220307-PRE-01-00-EN.pdf>.

²⁸¹⁴ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Order of 16 March 2022. General List No. 182. Para. 84.

²⁸¹⁵ Ibid. Para. 79. “The Court recalls that it has the power, under its Statute, when a request for provisional measures has been made, to indicate measures that are, in whole or in part, other than those requested. Article

Oroszországot, hogy függessze fel a 2022. február 24-én megkezdett katonai akciókat,²⁸¹⁶ és "biztosítsa, hogy az általa irányított vagy támogatott katonai vagy irreguláris fegyveres egységek [...] ne tegyenek a katonai műveleteket támogató lépéseket".²⁸¹⁷ A testület egyhangúlag utasította mind Ukrajnát, mind Oroszországot, hogy "tartózkodjon minden olyan cselekménytől, amely súlyosbíthatja vagy kiterjesztheti a Bíróság előtt folyó vitát, vagy megnehezítheti annak rendezését".²⁸¹⁸ A végzés bevezető részében a Bíróság mélyszéles aggodalmának adott hangot "az Orosz Föderáció ukrajnai erőszak-alkalmazása miatt, amely nagyon komoly nemzetközi jogi kérdéseket vet fel".²⁸¹⁹ Az orosz küldöttségnek a tárgyaláson való meg nem jelenésével kapcsolatban a Bíróság sajnálatát fejezte ki,²⁸²⁰ és kijelentette, hogy bár ez negatív hatással van az alapos igazságszolgáltatásra,²⁸²¹ nem befolyásolhatja a Bíróság határozatának érvényességét.²⁸²² Ami az *prima facie* joghatóságot illeti, a Bíróság megjegyezte,²⁸²³ hogy mind Oroszország, mind Ukrajna részes fele a népirtásról szóló egyezménynek, és mindkét állam visszavonta az egyezmény joghatósági záradékával kapcsolatos fenntartásait.²⁸²⁴ Abban a kérdésben, hogy a felek között fennáll-e az Egyezmény szerinti vita,²⁸²⁵ a Bíróság, miközben értékelte a felek valamennyi dokumentumát és nyilatkozatát, függetlenül azok formájától,²⁸²⁶ megállapította, hogy

az ügy iratai *prima facie* bizonyítják, hogy a felek által tett nyilatkozatok kellően egyértelmű módon utaltak a népirtási egyezmény tárgyára ahhoz, hogy Ukrajna hivatkozhasson a Bíróság joghatóságának alapjául az ezen eszközben foglalt kompromisszumos záradékra.²⁸²⁷

A Bíróság foglalkozott Oroszország azon érvével is, hogy a különleges katonai művelet az ENSZ Alapokmányának 51. cikkén alapult, ugyanakkor megállapította, hogy a vita állítólagos cselekménye vagy mulasztása több szerződés hatálya alá is tartozhat.²⁸²⁸ Ezért a Bíróság utalt arra, hogy az erőszak alkalmazásának több igazolása nem zárja ki, hogy a Bíróság csak egyet értékeljen közülük. 75, paragraph 2, of the Rules of Court specifically refers to this power of the Court.”

²⁸¹⁶ Ibid. Para. 86. (1) Ellene: Vice-President Gevorgian; Judge Xue.

²⁸¹⁷ Ibid. Para. 86. (2). Ellene: Vice-President Gevorgian; Judge Xue.

²⁸¹⁸ Ibid. Para. 86. (3). A Bíróság úgy döntött, hogy saját belátása szerint hozzáadja ezt az intézkedést. Cf.: Para. 82. "In the present case, having considered all the circumstances, in addition to the specific measures it has decided to order, the Court deems it necessary to indicate an additional measure directed to both Parties and aimed at ensuring the non-aggravation of the dispute."

²⁸¹⁹ Ibid. Para. 18.

²⁸²⁰ Ibid. Para. 20.

²⁸²¹ Ibid. Para. 21.

²⁸²² Ibid. Para. 23.

²⁸²³ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Order of 16 March. Para. 27.

²⁸²⁴ A népirtásról szóló egyezmény IX. cikke, amely kimondja az ICJ joghatóságát abban az esetben, ha a felek között az Egyezmény alkalmazása, értelmezése vagy teljesítése körül vita alakul ki. Ezért a IX. cikk az ICJ Statútumának 36. cikkének (1) bekezdése értelmében kompromisszumos záradékot jelent. Cf.: H.E. Judge Hisashi Owada. "Introductory Remarks at the Seminar on the Contentious Jurisdiction of the International Court of Justice." Speech by H.E. Judge Hisashi Owada, President of The International Court of Justice, To The Legal Advisers of United Nations Member States. 26 October 2010. <https://www.icj-cij.org/public/files/press-releases/5/16225.pdf>.

²⁸²⁵ Ibid. Para. 29.

²⁸²⁶ Ibid. Para. 35.

²⁸²⁷ Ibid. Para. 44.

²⁸²⁸ Ibid. Para. 46.

Következésképpen a Bíróság megállapította, hogy *prima facie* joghatósággal rendelkezik,²⁸²⁹ ezért nem törölheti az ügyet a listáról, ahogyan azt az Orosz Föderáció kérte.²⁸³⁰ A testület azt is értékelte, hogy az Ukrajna által az ideiglenes intézkedésekkel védendőnek vélt jogok valószínűsíthetően léteznek-e, és összefüggésben állnak-e a kért intézkedésekkel.²⁸³¹ A Bíróság ebben a szakaszban nem tudott érdemben dönteni, de továbbra is megállapította, hogy nem rendelkezik olyan bizonyítékkal, amely alátámasztaná az Ukrajnában elkövetett népirtásra vonatkozó orosz állítást, és kétséges, hogy az Egyezmény lehetővé teszi az erőszak alkalmazását a népirtás elkövetésének megakadályozása és megbüntetése érdekében.²⁸³² Ennek megfelelően "Ukrajnának plauzibilis joga van ahhoz, hogy az Orosz Föderáció ne tegyen ki katonai műveleteket az Ukrajna területén elkövetett állítólagos népirtás megelőzése és megbüntetése céljából".²⁸³³ Az ICJ az intézkedések és Ukrajna jogai között - azok jellegénél fogva - kapcsolatot is talált.²⁸³⁴ Végül a testület egyetértett Ukrajnával a lehetséges kár sürgősségét és helyrehozhatatlanságát illetően.²⁸³⁵ Az ideiglenes intézkedéseket jelentős többséggel fogadták el, azonban a bírák különvéleményt és öt nyilatkozatot tettek közzé, az utóbbiak közül kettő azt fejtette ki, hogy az első két intézkedést miért utasította el az orosz és a kínai bíró.

Különvéleményében Robinson bíró rámutatott, hogy az ügy valódi kérdése, hogy Ukrajna területén népirtás történt-e, nyolc évre nyúlik vissza, és a felek közötti vitát eredményezett.²⁸³⁶ A különvélemény úgy ítéli meg, hogy az ENSZ Alapokmányának 51. cikkére hivatkozás ellenére a "különleges katonai műveletnek" "egyértelmű védelmi célja van; pontosabban az Ukrajna által elkövetett állítólagos népirtás elleni védelmet célozza".²⁸³⁷ A különvélemény tehát szigorúbban kapcsolja a kérdést a népirtási egyezményhez, és szilárdabb kapcsolatot teremt a felek valamennyi állítása és érve között azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy Ukrajna területén történt-e népirtás.²⁸³⁸

Bennouna bíró a nyilatkozatában jogos érvet fogalmazott meg azzal, hogy a népirtási egyezmény rendelkezései soha nem képeztek kivételt az erőszak alkalmazásának tilalma alól.²⁸³⁹ Emlékeztetve a

²⁸²⁹ Ibid. Para. 48.

²⁸³⁰ Ibid. Para. 49.

²⁸³¹ Ibid. Para. 51.

²⁸³² Ibid. Para. 59.

²⁸³³ Ibid. Para. 60.

²⁸³⁴ Ibid. Para. 64. A Bíróság azonban ezt az összefüggést csak az első két kért intézkedés tekintetében találta meg, amelyek az összes katonai akció felfüggesztésére és annak biztosítására köteleztek, hogy az Oroszország irányítása alatt álló szervezetek is leállítsák a támadások folytatását. Cf.: Para. 63.

²⁸³⁵ Ibid. Para. 77.

²⁸³⁶ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Separate Opinion of Judge Robinson. Paras. 13-17. Cf.: Art. 14. "Russia's stated reliance on the right of self-defence under the Charter by the President on 24 February 2022 does not serve to define the dispute between the Parties as one relating to the use of force. The dispute between the Parties was defined eight years before by the several investigations carried out by Russia into alleged acts of genocide by Ukraine under the 1948 Convention." <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-04-EN.pdf>.

²⁸³⁷ Ibid. Para. 19.

²⁸³⁸ Cf. inter alia: Ibid. Para. 25. "The fact that the acts of which Ukraine complains constitute a use of force by the Russian Federation does not mean that those acts are incapable of amounting to breaches of the Genocide Convention."

²⁸³⁹ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Declaration of Judge Bennouna. Para. 2. "We know, since the adoption of the Charter of the United Nations, that the only exceptions to the prohibition of the use of force in international relations are individual or collective self-defence, under Article 51 of the Charter (which has also been invoked by the Russian Federation), and authorization by the Security Council, in accordance with Chapter VII of that

humanitárius beavatkozás és a védelmi felelősség fogalmának kudarcára, ²⁸⁴⁰ Bennouna bíró kijelentette, hogy "a nemzetközi kapcsolatokban az erőszak alkalmazása jogszerűségének kérdését, mint olyat, nehéz a népirtási egyezményhez kapcsolni", ²⁸⁴¹ és csak gyengíti az egyezményt, ha mesterségesen teremtünk ilyen kapcsolatot egy erőszak alkalmazásával kapcsolatos vitában. ²⁸⁴²

Nolte bíró szükségesnek érezte, hogy határozottan rámutasson a *prima facie* joghatóság kérdésére. Emlékeztetett arra, hogy a korábbi ügyekben a Bíróság csak azért nem tudta kielégíteni a joghatóságot az egyezmény IX. cikke alapján, mert a kérdés az volt, hogy az erőszak alkalmazása népirtásnak minősül-e. ²⁸⁴³ A jelen ügygel nem lehet analógiát találni, mivel itt a kérdés az erőszak alkalmazásának az Egyezmény rendelkezéseivel való indokoltsága. ²⁸⁴⁴

Az *ad hoc* bíró is közzétett egy nyilatkozatot. Daudet bíró aggályosnak találta, hogy a harmadik ideiglenes intézkedésnek nem kellett volna mindkét félhez szólnia, ²⁸⁴⁵ mivel nem valószínű, hogy az áldozat, Ukrajna súlyosítaná a helyzetet. ²⁸⁴⁶

Gevorgian alelnök nem szavazta meg az első két intézkedést, mivel szerinte a Bíróságnak *prima facie* nincs joghatósága, ²⁸⁴⁷ főként az orosz fél érveit ismételve - többek között - a két fél beleegyezésének szükségességéről. ²⁸⁴⁸ Emellett azt is állította, hogy egy állam nem indíthat eljárást az Egyezménynek való saját megfelelés értékelése érdekében. ²⁸⁴⁹ Ezzel azt állította, hogy Ukrajna nem indíthat eljárást Oroszországgal szemben arról, hogy maga Ukrajna egyezmény-konform módon járt-e el.

Xue bíró ugyanígy szavazott, és egy nyilatkozatot is csatolt, amelyben kifejezte, hogy nincs meggyőzve arról, hogy Ukrajna jogai és az első két intézkedés között kapcsolat áll fenn. ²⁸⁵⁰ A kínai bíró hasonlóképpen megismételte a kínai ENSZ-delegáció nyilatkozatát a helyzet összetettségéről és az előítéletesség kockázatáról. ²⁸⁵¹ Ezek olyan kijelentések azonban, ami ugyan megfontolt álláspont lehet politikusok részéről, azonban egy jogi döntés- re kötelezett nemzetközi bíró szájából rendkívül súlyos hiányosságnak tűnek fel. Xue bíró azt is kétségbe vonja, hogy a tárgy az egyezmény értelmezési körébe tartozik. ²⁸⁵² A nyilatkozat úgy zár, hogy megkérdőjelezi, hogy az ideiglenes intézkedések egy fegyveres konfliktusban értelmesek és hatékonyan végrehajthatók-e, ha csak az

text." <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-02-EN.pdf>.

²⁸⁴⁰ Ibid. Para. 7-8.

²⁸⁴¹ Ibid. Para. 9.

²⁸⁴² Ibid. Para. 11.

²⁸⁴³ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Declaration of Judge Nolte. Paras. 2-5. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-05-EN.pdf>.

²⁸⁴⁴ Ibid. Para. 6-7.

²⁸⁴⁵ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Declaration of ad hoc Judge Daudet. Para. 1. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-06-EN.pdf>.

²⁸⁴⁶ Ibid. Paras. 3. és 6.

²⁸⁴⁷ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Declaration of Vice-President Gevorgian. Para. 1. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-01-EN.pdf>.

²⁸⁴⁸ Para. 2.

²⁸⁴⁹ Ibid. Para. 8.

²⁸⁵⁰ ICJ Genocide case (UKR. v. RUS.) Declaration of Judge Xue. Para. 1. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-03-EN.pdf>.

²⁸⁵¹ Ibid.

egyik félnek szólnak.²⁸⁵³ Rendkívül súlyos állítás ez, hiszen ezzel az agresszor és az áldozat tökéletesen egybemosódik, s olyan képet ad mintha azonos eredménnyel járna ha az áldozat tenné le a fegyvert, mint az ha az agresszor kivonulna.

4. Jogi elemzés

4. 1. Főbb kérdések

Konfliktus: nemzetközivé vált belső konfliktus

állítólagos agresszor	entitás	act	állítólagos forma	politikai érv	jogi érv	a jogellenesség kizárása	Az ENSZ válasza
Oroszország	állam	katonai beavatkozás kezdetben a kormány megdöntése és az ellenzék támogatása érdekében	invázió, megszállás, annexió	denáциfikáció, a NATO terjeszkedés megállítása, az oroszok védelme	egyéni önvédelem, kollektív önvédelem, R2P, meghívás alapján történő beavatkozás, alapvető nemzeti érdekek	kivétel, igazolás (beleegyezés), felmentés	elítelt
Fehéroroszország	állam	megengedte, hogy az orosz csapatok a területén keresztül behatoljanak Ukrajnába	hagyja, hogy területét a agresszióra használják	nem kidolgozott	nem kidolgozott	nem kidolgozott	elítelt

4. 2. A gyakorlat és az *opinio juris* azonosítása

Milyen szabályokról van szó?

- Az ellenzék meghívására történő beavatkozás nem teszi lehetővé az erőszak alkalmazását.
- Az alapvető nemzeti érdek nem teszi lehetővé a fegyveres beavatkozást. Nem szolgálhat önvédelemre való hivatkozás alapjául.
- Az R2P-re egy állam nem hivatkozhat egyoldalúan beavatkozás céljából.

²⁸⁵² Ibid. Para. 2.

²⁸⁵³ Ibid. Para. 6.

d) A nem állami szereplők nem hivatkozhatnak kollektív önvédelemre.

Gyakorlat: Bár Oroszország azt állította, hogy a két szeptatista régió állam, ezért az ellenük irányuló ukrán katonai akciók agresszióknak minősülnek, és a konfliktus így IAC-nak minősül, a nemzetközi közösség valójában soha nem vitatta, hogy a konfliktus eredetileg NIAC, azaz polgárháború volt. Oroszország *ab ovo* enyhébb eszközökkel avatkozott be, de hamarosan nemzetközivé tette a konfliktust egyre közvetlenebb katonai szerepvállalással. Oroszország 2022-ben az oroszbarát ellenzék támogatására indított inváziót, és anektálta a szeptatista területeket.

A véleménynyilvánítás: az esemény súlyossága miatt az *opinio juris* nemcsak az ENSZ-ben, hanem egyéni és regionális szinten is egyértelműen kifejezésre jutott. A két legfontosabb forrás továbbra is A BT határozattervezete és a közgyűlési határozat. Mindkettő elítélte Oroszországot és Fehéroroszországot az agresszióért, és ez azt jelenti, hogy Oroszország egyetlen kivételét, igazolását vagy kifogását sem fogadta el a nemzetközi közösség. A Krím 2014-es inváziójával és anektálásával ellentétben itt a BT és a KGY szinte azonos szavazati arányt produkált, mindkettő meglehetősen meggyőzően mutatta az *opinio juris*-t Oroszország cselekedetéről és az agresszor által hivatkozott szabályokról.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/2022/155	92	73	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85

Ismertetett fegyveres konfliktusok egyszerűsített tára

magyarázat:

- I. beavatkozó
- II. aki először folyamodik a fegyveres erő alkalmazásához
- III. szituáció klasszifikálása
- IV. beavatkozó érvei
- V. ENSZ álláspontja
- VI. eredmény

belügy paradoxon: amikor egy állam arra hivatkozik, hogy akár az ENSZ, akár más állam nem avatkozhat be egy adott konfliktusba, mivel az belügy, noha az erre hivatkozó állam maga éppen fegyveresen beavatkozik az érintett konfliktusba.

Koreai háború

1950 június 25 – 1953 július 27

- I. USA (ENSZ); Kínai Népköztársaság; (Észak-Korea)
- II. Észak-Korea
- III. Polgárháború – legitim (ENSZ által elismert) kormány meghívása „belső” fenyegetéssel szemben
- IV. Észak-Korea: Korea egyesítése – polgárháború, így belügy, külső tényezőkre a be nem avatkozás tilalma az irányadó

USA (ENSZ): ENSZ békekikényszerítés, fegyveres (kényszerítő) segítség agresszió áldozatának

Kínai Népköztársaság: (megelőző) önvédelem – amerikai (eltévedt) légicsapások Kínai területen, illetve a koreai harcok Korea belügyei, így abba nem lehet beavatkozni (*belügy paradoxon*)

V. A BT és a KGY nem fogadja el az Észak-Korea és a Kínai Népköztársaság érveit, de fenntartotta az USA és ENSZ misszió jogszerűségét.

VI. megvédi Dél-Korea területi integritását és politikai függetlenségét.

Tajvan „megszállása”

1950 június 27 – 1979

I. USA

II. USA

III. Polgárháború – legitim (ENSZ által elismert) kormány meghívása „belső” fenyegetéssel szemben

IV. legitim kormány meghívása fegyveres agresszió megelőzésére lázadó csoporttal szemben

V. A BT nem támogatta a Szovjetunió határozattervezetét, ami amerikai agressziót állapított volna meg.

VI. megakadályozza sziget ostromát és így fenntartja a Kínai Köztársaságot.

Szuezi válság

1956 október 29 – 1956 december/1957 március

I. Izrael, Egyesült Királyság, Franciaország

II. Izrael

III. Belpolitikai változás – Szuezi-csatorna államosítása (állami érdek, befolyás fenntartása)

IV. Izrael: egyiptomi területről és Egyiptom támogatásával fegyveres alakulatok támadják Izraelt, ami ellen önvédelmi joga van

Egyesült Királyság, Franciaország: hadviselő felek szétválasztása, csatorna nemzetközi forgalmának biztosítása, amíg az ENSZ nem intézkedik (ultimátum alapján)

V. A BT a franko-angol vétó miatt nem tudja elítélni a cselekményt, de a KGY megteszi és visszavonulásra szólít fel.

VI. nem tudja biztosítani a Szuezi-csatorna nemzetközi jellegét.

Magyar válság

1956 október 24 – 1956 november 11

I. Szovjetunió

II. Szovjetunió

III. Belpolitikai változás – demokratikus irányváltás (befolyás fenntartása)

IV. A legitim kormánnyal szembeni lázadásra a kormány kérésére a Szovjetunió beavatkozik (ezt a szovjetek által is kezdetben legitimnek tekintett kormány cáfolja). Az ENSZ az ügyet nem tárgyalhatja, mert az magyar belügy, a lázadókat az USA finanszírozza beavatkozásával (*belügy paradox*).

V. Nem fogadja ez a szovjet érveket, a BT a vétó miatt nem tudja elítélni a cselekményt, de a KGY megteszi.

VI. fenntartja a befolyását, rezsimváltást eredményez.

Libanoni válság

1958 július 15 – 1958 október vége

I. USA

II. USA

III. Polgárháború – legitim kormány meghívása „külső” (valójában belső) fenyegetéssel szemben

IV. legitim kormány meghívása, amíg az ENSZ nem látja el feladatát

V. A BT nem ítél el, inkább elfogadja az USA beavatkozását a kormányoldalon.

VI. fenntartja a kormányt.

Első kongói beavatkozás

1960 július 9 – 1960 szeptember 9

I. Belgium

II. Belgium

III. Belső instabilitás – kormány engedélye nélküli beavatkozás

IV. humanitárius intervenció, rendfenntartás, állampolgárok védelme (valójában ezeket meghaladja)

V. A BT és a KGY sem fogadja el, többször is kivonulásra szólít fel.

VI. lényegében nem tudja a rendet fenntartani.

Kubai válság

1962 október 23 – 1962 október 27

I. USA

II. USA (blokádi)

III. Belpolitikai változás – kommunista rezsim és fegyverkezés

IV. OAS felhatalmazás, amerikai nemzetbiztonság

V. A BT lényegében nem foglalkozik jogi kérdésekkel, az eset túl nagy súlyú, a politikai kompromisszum a cél.

VI. eléri a fegyverek elszállítását Kuba területéről.

Második kongói beavatkozás

1964 november 24 – 1964 november 27

I. Belgium, USA (Egyesült Királyság)

II. Belgium, USA

III. Polgárháború – legitim kormány engedélyével mentőakció

IV. legitim kormány engedélye, állampolgárok védelme, időben és céljában korlátozott akció (valóban ezen kereten belül is marad)

V. A heves vita ellenére a BT elfogadta a kormány engedélye alapján véghez vitt akciót.

VI. kiemeli a külföldi túszoikat.

Dominikai beavatkozás

1965 április 28 – 1965 május 6

I. USA

II. USA

III. Belső instabilitás (lényegében anarchia rivalizáló juntákkal) – beavatkozás kormány engedélye nélkül

IV. amerikai állampolgárok védelme (ezt valójában jóval meghaladja az akció), egyes (meg nem nevezett) katonai szervek meghívása, rendfenntartás (humanitárius intervenció)

V. A BT a jogszerűséget nem ismerte el, az akciót nem hagyta jóvá, bár nem is ítélte el, csak fegyverszünetre szólított fel.

VI. rezsimváltást eredményez.

Prágai beavatkozás

1968 augusztus 20 – 1968 augusztus 21

I. Szovjetunió

II. Szovjetunió

III. Belpolitikai változás – demokratikusabb irányváltás (befolyás fenntartása)

IV. A reformok imperialista beavatkozások eredményei amik sértik a beavatkozás tilalmát, a rend helyreállítására a kormánytól meghívást kaptak. Ezt a kormány a leghatározottabban cáfolta. (*belügy paradoxon*).

V. Nem fogadja el a BT (bár a szovjet vétó akadályozza a döntéshozatalt).

VI. rezsimeváltást eredményez.

Ciprus megszállása

1974 július 20 – 1983 november 15 (*Észak-ciprusi Török Köztársaság kikiáltása*)

I. Görögország, Törökország

II. Görögország

III. Belpolitikai változás – *enózis* elvetése (görög beavatkozás), majd *enózis* lehetősége (török beavatkozás)

IV. Görögország: a puccs kizárólag ciprusi belügy, az ENSZ nem tárgyalhatja (*belügy paradoxon*), a görög kormány tagadja a részvételt.

Törökország: garancia szerződésből fakadó kötelezettség a *status quo ante* helyreállítására (de ezt jelentősen átlépi)

V. A BT és a KGY sem Görögország, sem Törökország érveit nem fogadta el. Mindkettőt kivonulásra szólította fel.

VI. az északi terület és a török lakosság kiválása.

Kambodzsai beavatkozás

1978 december 25 – 1989 december

I. Vietnám

II. Kambodzsa (fegyveres határsértések)

III. Belső instabilitás – terrorállam, ellenzék meghívása

IV. Két háború érve: A Pol Pottal szembeni puccs a nép mozgalom eredménye, ez kambodzsai belügy, az ENSZ nem tárgyalhatja (*belügy paradoxon*). A fegyveres határsértésekkel szemben Vietnám az önvédelem jogával élt a Pol Pot rezsimmel szemben.

V. A BT és a KGY nem fogadta el a vietnámi narratívát, sem a népirtás, sem a határsértések, sem az ellenzék meghívása nem volt elfogadott jogalap.

VI. rezsimeváltást eredményez.

Ugandai beavatkozás

1978 november – 1979 április

I. Tanzánia

II. Uganda (fegyveres határsértések, terület anektálása)

III. Belső instabilitás – terrorállam, ellenzék meghívása

IV. két háború érve: határháború Tanzánia és Uganda között, valamint polgárháború az Idi Amin Dada rezsim és a felkelők között, akiket Tanzánia kérésükre támogatott

V. A BT nem tárgyalja, de az új kormányt azonnal elismeri, így lényegében elfogadta Tanzánia cselekményét.

VI. rezsimeváltást eredményez.

Szovjet beavatkozás Afganisztánban

1979 december 25 – 1989 február

I. Szovjetunió

II. Szovjetunió

III. Belpolitikai változás – moszkovita orientáció visszafordítása, illetve polgárháború

IV. az konfliktus afgán belügy, az ENSZ nem tárgyalhatja, a polgárháborút a nyugati imperialisták belügyekben beavatkozása eredményezi (*belügy paradoxon*). Hivatkozik önvédelemre is a külföldi fenyegetések miatt. Ellentmondásos módon mind kormány meghívására, mind a kormánnyal szembeni felkelők meghívására (valótlanul) hivatkozik.

V. Nem fogadja el sem a BT (vétó miatt tehetetlen), sem a KGY aki többször ismételtén ítéli el és követeli a csapatai kivonását.

VI. rezsimváltást eredményezett.

Beavatkozás Nicaraguában

1981 szeptember – 1986 március

I. USA

II. USA

III. Belpolitikai változás – szocialista irányú hatalomátvétel, illetve polgárháborúban ellenzék támogatása

IV. Kollektív önvédelem, mivel állítólag Nicaragua fegyvereket és katonákat küld más közép-amerikai államok lázadóinak (valótlan)

V. A BT és a KGY sem fogadja el, A BT-ben csak az USA vétó akadályozza meg ennek kinyilvánítását. Az ICJ elmarasztalja az USA-t.

VI. nem eredményez (legalábbis ez a művelet) rezsimváltást.

Beavatkozás Grenadában

1983 október 25 – 1983 október 28

I. USA és karibi államok

II. USA

III. Belpolitikai változás – szélsőbal katonai puccs, illetve, belső instabilitás (anarchia és katonai rémuralom)

IV. kollektív humanitárius misszió a rend helyreállítására.

V. A BT csak az USA vétó miatt nem ítéli el a cselekményt, de a KGY megteszi ezt.

VI. rezsimváltást eredményez.

Beavatkozás Panamában

1989 december 20 – 1990 január 31

I. USA

II. USA (vagy Panama egy amerikai katona megölésével)

III. Belpolitikai változás – választások érvénytelenítése

IV. önvédelem a hadiállapot kihirdetése és az amerikai katona megölése miatt, illetve a demokratikusan megválasztott, de ellenőrzést nem gyakorló elnök engedélye. Felmerült még a csatorna forgalmának szerződési kötelezettségből eredő védelme is.

V. A KGY elítéli a cselekményt, de nem meggyőző többséggel.

VI. rezsimváltást eredményez.

Libériai beavatkozás

1990 augusztus – 1997 július 19

I. ECOWAS

II. ECOWAS

III. Polgárháború – legitim kormány meghívása a rend fenntartására

IV. legitim kormány engedélye, elvileg nem a kormány oldalán, hanem a harcok megszüntetése végett

V. A BT elfogadja és utólag jóváhagyja a missziót.

VI. (törékeny és nem tartós) béke elérése.

NATO intervenció Boszniában

1992 október – 1995 szeptember 20

I. NATO

II. Szerbia (Jugoszláv Szövetségi Köztársaság)

III. nemzetközivé kiszélesedő belső etnikai konfliktus – humanitárius intervenció

IV. BT határozatok általános felhatalmazása alapján.

V. A BT tagok döntő többsége elfogadta az érvelést.

VI. sikerül a humanitárius katasztrófát megelőzni és a szerb kivonulást kikényszeríteni.

ECOWAS beavatkozás Sierra Leonében

1998 február 6 – 1998 március

I. ECOWAS

II. ECOWAS

III. Belpolitikai változás – puccs – demokratikusan megválasztott elnök lemondtatása.

IV. A legitim (ENSZ által a kényszerített lemondás után is elismert) kormány meghívása a hatalma visszaállítására

V. A BT kifejezetten felhívja a juntát a hatalom visszaadására és ebben az ECOWAS segítségadásra is felhatalmazza a kérés fényében.

VI. rezsimváltást eredményez (visszahelyezi a megpuccsolt elnököt)

Beavatkozás a második kongói háború

1998 augusztus – 2002 július/szeptember

I. Uganda, Ruanda, (Burundi)

II. Kongói Demokratikus Köztársaság területéről és (állítólag) általa támogatott fegyveres csoportok (fegyveres határsértések)

III. polgárháború – beavatkozás az ellenzék oldalán

IV. önvédelem a határsértések miatt, a korábbi ruandai népirtók támogatásának felszámolása

V. Az ENSZ nem fogadja el az érvelést, többször is határozottan a csapatok visszavonását rendeli el. Az ICJ Ugandát elmarasztalta agresszióért.

VI. nem ér el rezsimváltást (a kivonulást évekkal később az elnök elleni merényletet követő hatalomváltás hozta meg)

NATO beavatkozás Koszovóban

1999 március 24 – 1999 július 10

I. NATO

II. Szerbia (Jugoszláv Szövetségi Köztársaság)

III. polgárháború – humanitárius intervenció

IV. humanitárius intervenció a szükségesség alapján

V. A BT nem fogadta el a jogszerűséget, de nem is kapott támogatást az elítélést kimondani szándékozó határozattervezet.

VI. sikerül a béke kikényszerítése.

Első elefántcsontparti beavatkozás

2002 szeptember 22 – 2007

I. Franciaország, ECOWAS

II. Franciaország

III. polgárháború – kormány kérésére fegyverszünet kikényszerítése

IV. francia állampolgárok védelme, majd békemijszió kormány engedélyével, utólagos BT jóváhagyással.

V. Elfogadta a BT a beavatkozás jogszerűségét és utólag felhatalmazást is adott rá.

VI. relatív (és törékeny) béke kikényszerítése.

Első szomáliai beavatkozás

2006 december – 2009 február

I. Etiópia, AU

II. Etiópia

III. Polgárháború – legitim kormány meghívása belső fenyegetéssel szemben

IV. önvédelmi intézkedés és a kormány engedélye

V. A BT kívánta az egyoldalú csapatok kivonását, de azt nem sürgette, hanem az AU csapatok hatékony feladatátvételéhez kötötte

VI. nem tudja a stabilitást biztosítani.

Grúziai beavatkozás

2008 augusztus 8 – 2008 augusztus 12

I. Oroszország

II. Oroszország (Grúzia saját szuverenitása alatt álló területen alkalmazott erőt, bár orosz békefenntartók estek áldozatul)

III. polgárháború – beavatkozás az ellenzék oldalán

IV. Grúzia agressziót követett el Dél-Oszétia ellen, Oroszország a békefenntartó misszióját látja el, illetve az R2P felelősségének tesz eleget az orosz állampolgárok védelme érdekében.

V. A BT nem fogadta el az orosz érveket, de a vétó hiányában nem tudod határozatot hozni.

VI. rezsimváltás nem sikerül Grúziában, de a szakadár régiók lényegében teljes orosz irányítás alá kerülnek.

Második elefántcsontparti beavatkozás

2011 január – 2011 május

I. Franciaország

II. Franciaország

III. Belpolitikai változás – választások érvénytelenítése, ez ellen tüntető civilek ellen fegyveres erő bevetése, majd polgárháború

IV. BT felhatalmazás

V. A BT kifejezetten felhatalmazza a francia missziót a békekikényszerítésre és a demokratikus kormány segítésére.

VI. rezsimváltást eredményez (demokratikus kormány hatalomátvétele)

NATO beavatkozása Líbiában

2011 március 22 – 2011 október 31

I. NATO

II. NATO

III. Belső instabilitás – humanitárius intervenció

- IV. BT határozatok végrehajtása az ebben foglalt tág és általános felhatalmazás alapján
- V. A BT határozat ilyen értelmezése lényegében nem volt vitatott a testületben, így a NATO misszió jogszerűsége sem.
- VI. rezsimváltást eredményez közvetve, de nem nevezhető humanitárius szempontból sikeresnek.

Beavatkozás Bahreinben

2011 március 13

- I. Szaúd-Arábia (Öböl-menti Együtműködési Tanács)
- II. Szaúd-Arábia
- III. Belpolitikai változás – demokratikus irányváltás – beavatkozás a kormány meghívására
- IV. kormány meghívása – Irán állítólagos (valótlan) beavatkozása Bahrein belügyeibe. A Bahreini szituáció belügy, az abba való beavatkozást elutasítják az öböl-menti államok (*belügy paradoxon*)
- V. A BT hallgat.
- VI. rezsim fenntartása (demokratikus felkelés véres elfojtása útján)

Második szomáliai beavatkozás

2011 október/december - 2012

- I. Kenya, Etiópia, AU
- II. Etiópia, Kenya (ez utóbbi esetében viszont voltak fegyveres határsértések)
- III. Belső instabilitás (milíciák lázadásai)
- IV. kormány engedélye, nemzetbiztonság, békekikényszerítés.
- V. A BT lényegében elfogadja a beavatkozást.
- VI. nem hoz érdemi stabilitást.

Francia beavatkozás Maliban

2013 január 11- 2014 július 15

- I. Franciaország
- II. Franciaország
- III. Polgárháború – legitim kormány meghívása belső fenyegetéssel szemben
- IV. kormány meghívása és BT határozat végrehajtása az általános felhatalmazás alapján
- V. A beavatkozás nem a határozat felhatalmazása alapján állt, de a BT a kormány meghívása alapján jogszerűnek ítélte meg.
- VI. sikerül a rend helyreállítása (átmenetileg).

Beavatkozás a Közép-afrikai Köztársaságban

2013 július 19 (AU), 2013 december 5 (Franciaország), 2014 (EU) – 2014

- I. AU, Franciaország, EU
- II. AU
- III. Polgárháború – de facto megbuktatott, de legitim kormány meghívása (Franciaországnak címezve)
- IV. AU: korábbi békemisszió mandátuma alapján
Franciaország: kormány kérése és ezalapján BT határozat
EU: BT határozat
- V. A BT teljes mértékben jogszerűnek tekintette a beavatkozásokat.
- VI. relatív stabilitás elérése ideiglenes elnök beiktatásával (rezsimváltás)

A Krím orosz annektálása

2014 március 11 – 2014 március 18

- I. Oroszország

- II. Oroszország
- III. Polgárháború – ellenzék „meghívása”, legalábbis támogatása
- IV. népszavazás előtt: (helyi) kormány (állítólagos) meghívása, rend biztosítása (Ukrajna területén de nem ellene)
népszavazás után: népek önrendelkezési joga
- V. Sem a BT, sem a KGY nem fogadta el, utóbbi határozatban tartotta fenn Ukrajna területi integritását utalva az erőszak tilalmára is.
- VI. terület annektálása (de facto)

Szaúdi beavatkozás Jemenben

2015 március 26 óta

- I. koalíciós erő szaúdi vezetéssel
- II. Szaúd-Arábia
- III. Polgárháború – de facto lemondott, de legitim (ENSZ által is annak tekintett) kormány meghívása
- IV. kormány meghívása
- V. a kormányt az ENSZ a de facto lemondtatása ellenére legitimnek tekintette, a beavatkozásról nem értekezett, de előbbi fényében feltehetőleg jogszerűnek tekintette.
- VI. nem tud stabilitást elérni (sem rezsím, sem biztonság szinten)

Beavatkozás Gambiában

2017 január 19 – 2017 január 21

- I. ECOWAS
- II. ECOWAS
- III. Belpolitikai változás – választás érvénytelenítése – demokratikusan megválasztott de ellenőrzést nem gyakorló elnök meghívása
- IV. kormány meghívása és BT határozat
- V. A BT elismerte a de jure kormányt és adott felhatalmazást a hatalomátvétel biztosítására (kérdéses, hogy ez erő alkalmazását is jelentette-e, de a *fait accompli* nem volt kétségbe vonva)
- VI. rezsímváltást eredményes (demokratikusan választott elnök hatalomátvétele)

Orosz invázió Ukrajna ellen

2022 február 24 óta

- I. Oroszország
- II. Oroszország
- III. Polgárháború – ellenzék meghívása
- IV. önvédelem a feltételezett ukrán és NATO agresszióval szemben, kollektív önvédelem a szakadár „államokkal” kötött szerződés alapján (valójában ellenzék meghívása), népirtás megakadályozása és humanitárius intervenció (R2P).
- V. Sem a BT, sem a KGY nem fogadta el az orosz indokokat, utóbbi határozatban ítélte el az agressziót. Az ICJ előzetes intézkedések keretében szólította fel Oroszországot az azonnali visszavonulásra.
- VI. nem sikerül rezsímváltást elérni, azonban *de facto* terület elcsatolások.

A beavatkozást kiváltó körülmény (leegyszerűsített)

Belpolitikai változás	Polgárháború	Belső instabilitás
 szuezi válság	 koreai háború	 első kongói belga

<ul style="list-style-type: none"> ■ magyar válság ■ kubai válság ■ prágai tavasz ■ ciprus megszállása ■ Afganisztán megszállása ■ Nicaragua ügy ■ Grenada megszállása ■ Panama megszállása ■ Sierra Leonei válság ■ második elefántcsontparti intervenció ■ beavatkozás Bahreinben ■ gambiai válság 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tajvan blokádjá ■ líbiai válság ■ második kongói belga beavatkozás ■ libériai beavatkozás ■ Kongó megszállása ■ NATO intervenció Koszovóban ■ első elefántcsontparti intervenció ■ első szomáliai beavatkozás ■ grúziai beavatkozás ■ francia beavatkozás Maliban ■ Közép-afrikai Köztársaság válsága ■ Krím elcsatolása ■ jemeni beavatkozás ■ Ukrajna lerohanása 	<ul style="list-style-type: none"> beavatkozás ■ dominikai beavatkozás ■ kambodzsai beavatkozás ■ ugandai beavatkozás ■ NATO intervenció Boszniában ■ NATO intervenció Líbiában ■ második szomáliai beavatkozás
--	---	--

Azonosított szokásjogi szabályok

Az erőszak alkalmazása és az agresszió szokásjogi szabályai a beavatkozás tilalmával kapcsolatban

Az agresszió és a jogellenes erőszak alkalmazásának tilalma

1. Szabály

Az agresszió az erőszak alkalmazásának súlyos megsértése. A súlyos sérelem fennállását a jogellenes erő alkalmazásának mértéke és időtartama határozza meg.

2. Szabály

1. Az agresszió tilalma a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő normája (jus cogens).
2. Agresszió általános tilalma alól kizárólag az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikk szerinti jogos önvédelem és a Biztonsági Tanácsnak a VII. fejezet szerinti eljárásban a 42. cikk felhatalmazása alapján hozott kényszerítő intézkedés jelent kivételt.
3. Agresszió nemzetközi jogsértése esetén kimentési okoknak (igazolás) helye nincs.

3. Szabály

A jogellenes erő alkalmazásának agressziót el nem érő eseteiben a szokásjog által meghatározott szabályok szerint kivételes esetben kimentési okok kizárhatják a jogsértésért való felelősséget. Ezen okok fennállást kizárólag az ENSZ Biztonsági Tanácsa vagy a Nemzetközi Bíróság állapíthatja meg.

Az erőszak tiltott alkalmazásával járó intervenció és beavatkozás tilalma

4. Szabály

A fegyveres intervenció vagy az államok bel- és külügyeibe erővel való közvetlen vagy közvetett, nyílt vagy rejtett beavatkozás, illetve az erővel történő felforgatás az erőszak alkalmazása tilalmának a megsértését jelenti.

5. Szabály

Következésképpen a fegyveres beavatkozás, vagyis az állam jogalanyisága vagy politikai, gazdasági és kulturális elemei elleni erővel történő beavatkozás, vagy a megkísérelt fenyegetés minden más formája sérti a nemzetközi jogot.

Alapvető államérdek

6. Szabály

A másik állam belügyeibe erővel beavatkozó állam semmilyen körülmények között nem igazolhatja a jogsértést alapvető államérdekre hivatkozva. Sem a másik állam fellett gyakorolt befolyás fenntartása, sem a gazdasági érdekek biztosítása, sem a vélt biztonsági kockázatok nem mentesíthetik az erővel beavatkozó államot a felelősség alól.

7. Szabály

Az egyik állam belső viszonyában bekövetkező változás által egy másik államra ható alapvető államérdekek veszélyeztetése, legyen az bármilyen mértékű, nem vonja magával ez utóbbi állam fegyveres beavatkozásának jogát önvédelmi jogalapként, egészen addig, míg az Alapokmány 51. cikk szerinti feltételeket el nem éri.

Kisebb incidensek által provokált megszállás

8. Szabály

1. Az államok közötti kisebb jelentőségű fegyveres vagy nem fegyveres határincidensek magukkal vonhatják az önvédelmi jogot, a kisebb incidensek esetén azonban a szükségesség és arányosság elvének megfelelően az önvédelmi válaszintézkedés nem jelentheti a másik állam katonai megszállását.

2. Meghaladja a kisebb incidenseket, ha ezen másik állam az érintett határincidens eredményeképp az első állam területének egy részét elcsatolta.

9. Szabály

Ha a nem állami szereplők egy állam utasítására, irányításával vagy támogatásával fegyveres határsértéseket indítanak egy másik állammal szemben, az előbbi állam a célállam önvédelmi fellépésének tárgyává válhat a szükségesség és arányosság elvének tiszteletben tartásával.

10. Szabály

Fegyverek beszivárogtatása egy állam területére önmagában nem vonja maga után az önvédelmi jogot, és különösen nem ad jogalapot arra, hogy a célállam megszállja azon állam területét, amelyről az infiltráció kiindult.

11. Szabály

A hadiállapot kihirdetése egy másik állammal szemben önmagában nem vonja maga után az önvédelmi jogot, és különösen nem ad jogalapot arra, hogy a hadiállapotot kihirdető államot ezen másik állam megszállja.

Békefenntartás és békekikényszerítés állam által

12. Szabály

Egy állam a másik állam területén fennálló belső instabilitás vagy polgárháború esetében semleges katonai jelenlétet a rend és biztonság fenntartására (békefenntartás) vagy a fegyverszünet kikényszerítésére (békekikényszerítés) csak az adott állam legitim kormányának kérésére, és az engedély terjedelméig biztosíthat.

13. Szabály

Az adott állam engedélye bármikor visszavonható. Az erőszak alkalmazása az engedély visszavonása után vagy az engedély kereteit meghaladóan a fegyveres erő alkalmazásának tilalmába ütköző nemzetközi jogsértést von maga után.

14. Szabály

A legitim kormány engedélyének hiányában a békefenntartás és a békekikényszerítés az ENSZ Biztonsági Tanácsának kizárólagos hatáskörébe tartozik. A békefenntartó vagy békekikényszerítő misszióra az ENSZ Biztonsági Tanácsa adhat felhatalmazást.

15. Szabály

Ezek hiányában az intervencióval élő állam az erőszak alkalmazásával járó beavatkozás tilalmának nemzetközi jogsértését követi el. Ez alól nem lehet kivételként vagy igazolásként arra hivatkozni,

1. hogy a beavatkozó állam csak addig látja el a missziót, amíg az ENSZ megfelelő intézkedéseket nem tesz;
2. hogy a beavatkozó állam az életek megóvása vagy nagyszabású nemzetközi bűncselekmények megakadályozása (humanitárius intervenció) végett látja el a missziót, kivéve a beavatkozó állam állampolgárainak védelmét, amennyiben
 - a) ezen állampolgárok élete és biztonsága valóban súlyos veszélyben van;
 - b) az érintett állam nem tudja vagy nem akarja a védelmüket biztosítani;
 - c) az erő bevetése a másik államban az egyetlen ésszerű és az utolsó lehetséges eszköz az életek megóvására;
 - d) az állampolgárok védelme kifejezetten kiemeléssel és nem a helyszíni biztonság megteremtésével történik;

- e) a beavatkozás időtartama és terjedelme nem haladja meg a mentőakció kereteit, és
- f) a beavatkozás a mentőakció teljesülésével azonnal véget ér valamennyi katonai személyzet és felszerelés azonnali kivonásával.

16. Szabály

Akár az érintett állam engedélyéről vagy kéréséről, akár az állampolgárok megmentéséről legyen szó, a beavatkozó állam köteles haladéktalanul értesíteni az ENSZ Biztonsági Tanácsát vagy Főtitkárát.

17. Szabály

A humanitárius segítségnyújtást nem érintik a fenti szabályok, a humanitárius segély biztosítása nem fegyveres és nem katonai művelet, így annak alkalmazása teljesen kívül esik a jelen szabályok hatálya alól.

Békefenntartás és békekikényszerítés regionális szervezet által

18. Szabály

Egy regionális szervezet a tagállama területén fennálló belső instabilitás vagy polgárháború esetében semleges katonai jelenlétet a rend és biztonság fenntartására (békefenntartás) vagy a fegyverszünet kikényszerítésére (békekikényszerítés) csak az adott állam legitim kormányának kérésére, és az engedély terjedelméig biztosíthat.

19. Szabály

A legitim kormány engedélyének hiányában a békefenntartás és a békekikényszerítés az ENSZ Biztonsági Tanácsának kizárólagos hatáskörébe tartozik. A békefenntartó vagy békekikényszerítő misszióra az ENSZ Biztonsági Tanácsa adhat felhatalmazást.

20. Szabály

Kivételes esetben, amennyiben a helyzet sürgőssége megkívánja, és a regionális szervezet szabályai lehetővé teszik, az ilyen kollektív katonai fellépés az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazása előtt is megindítható azzal, hogy a Biztonsági Tanácsot vagy a Főtitkárt haladéktalanul tájékoztatni köteles a regionális szervezet és működését az utólagos felhatalmazás alapján az ENSZ keretein belül, jelentéstételi kötelezettség mellett teljesíti a továbbiakban.

Polgárháborúba beavatkozás

21. Szabály

Az államok tartózkodni kötelesek attól, hogy egy másik állam területén megjelenő polgárháború, vagy ennek szintjét el nem érő belső zavargásba bármelyik fél oldalán akár fegyveresen, akár más módon beavatkozzanak.

22. Szabály

Polgárháború vagy az ennek a szintjét el nem érő belső zavargás esetében kizárólag a legitim kormány kérése vagy meghívása zárja ki a másik állam katonai beavatkozásának jogellenességét amennyiben a kérés valódi, előzetes és önálló az alábbi értelemben:

3. valódi a kérés, ha valóban az arra jogosult (legitim) kormánytól származó hiteles, írásbeli és bizonyítható kérésről van szó, amely kérést az ENSZ Biztonsági Tanácsa vagy Főtitkára számára haladéktalanul meg kell küldeni;
4. előzetes a kérés, ha az egyértelműen még a tényleges intervenció megkezdése előtt, vagyis a külföldi csapatok határátlépése előtt keletkezett. A megszállás alatt vagy az azt követően beállt *fait accompli* után érvényes beleegyezés nem adható;
5. önálló a kérés, amennyiben az kényszertől vagy fenyegetéstől mentesen, más állam beavatkozása vagy nyomásgyakorlása nélkül született. Az önállóság hiányára utal, ha a kérést a megszálló állam területén vagy a megszálló fegyveres csapatainak ellenőrzése alatt tette a kormány.

23. Szabály

Polgárháborúban vagy az ennek a szintjét el nem érő belső zavargásban a felkelők vagy ellenzék meghívása nem mentesít a fegyveres beavatkozás jogellenessége alól, még akkor sem ha az érintett ellenzék magát demokratikusnak tekinti.

24. Szabály

Hasonlóképpen, a felkelők vagy az ellenzék erőszak alkalmazásával járó támogatása, vagy katonai intervencióval való megsegítése az agresszió tilalmának megsértését jelenti.

25. Szabály

Belső fenyegetéssel szemben (felkelés, polgári zavargások) kollektív önvédelemre nem lehet hivatkozni.

26. Szabály

A beavatkozás soha nem járhat a célállam területének elcsatolásával. Az ilyen területszerzéseket az *ex injuria jus non oritur* elvével összhangban nem lehet jogszerűnek elismerni.

27. Szabály

A fenti agressziós formák megvalósításához az állam terület átengedése az agresszor államnak a területet átengedő állam esetén szintén az agresszió tilalmának megsértését vonja maga után.

Fegyveres bandák küldése és támogatása

28. Szabály

Az agresszió tilalmának megsértését vonja maga után, ha egy állam olyan fegyveres bandákat, csoportokat, irregulárisokat vagy zsoldosokat küld másik állam ellen, amelyek fegyveres erőszakot

alkalmaznak a célállam ellen a kormány megdöntése vagy a politikai, gazdasági, társadalmi rendszer megváltoztatása érdekében.

29. Szabály

Az erőszak tiltott alkalmazásának jogsértését jelentheti kisebb fegyveres elit alakulatok, így tisztek küldése is, amennyiben ezek fegyveres puccson keresztül képesek elérni a legitim kormány megdöntését vagy az állam politikai, gazdasági vagy társadalmi rendszerének megváltoztatását. Ebben az esetben az agresszió tilalmáért a küldő államot terheli a felelősség.

30. Szabály

Az erőszak tiltott alkalmazásának jogsértését jelenti különösen az ilyen csoportok felszerelése, kiképzése és irányítása a fenti céllal. Ebben az esetben az agresszió tilalmáért az ilyen támogatást nyújtó államot terheli a felelősség.

31. Szabály

A fegyveres csoportok más állam általi finanszírozása önmagában nem jelenti az erőszak tilalmának megsértését, de maga után vonja a beavatkozás tilalmának jogsértését.

Beavatkozás népi felkelésbe (önrendelkezési jog)

32. Szabály

A népek önrendelkezési jogának elfojtására irányuló külföldi beavatkozás az erőszak alkalmazásának tilalmát sértő nemzetközi jogsértésnek minősül.

33. Szabály

A népek önrendelkezési jogából fakadó idegen elnyomás elleni felkelés elfojtására irányuló külföldi beavatkozás agresszióknak minősül.

34. Szabály

A külföldi elnyomás elleni népfelkelés nem minősül polgárháborúnak, hanem fegyveres függetlenségi mozgalomnak.

35. Szabály

Következésképpen a külföldi elnyomás elleni népfelkelés, függetlenségi mozgalom esetén – legyen az gyarmati vagy nem gyarmati kontextuson belül – a külföldi hatalom által fenntartott kormány meghívása nem ad jogalapot a fegyveres beavatkozásra.

36. Szabály

Amennyiben a korábban legitimnek tekintett, de külföldi hatalom által fenntartott kormány és a nép között a függetlenségi mozgalom eredményeképpen egyértelmű elválás mutatkozik, a népek önrendelkezési jogával összhangban az állam alatt a népet, s nem a kormányt kell érteni.

37. Szabály

Az önrendelkezési jogot és a függetlenségi mozgalmat elnyomó külföldi beavatkozás által felállított kormányt az *ex injuria jus non oritur* elve értelmében nem lehet legitimként elismerni.

Katonai megállapodás túllépése

38. Szabály

Agresszióknak minősül az egyik állam fegyveres erőinek a fogadó állam beleegyezésével egy másik állam területén tartózkodó fegyveres erőinek a megállapodásban előírt feltételek megsértésével történő alkalmazása, vagy az ilyen területen való jelenlétüknek a megállapodás megszűnésén túli meghosszabbítása.

39. Szabály

A fenti típusú katonai megállapodás semmilyen körülmények között nem adhat jogalapot a külföldi katonai beavatkozásra a célállam tiltakozása ellenében.

40. Szabály

A fenti típusú felhatalmazás bármikor visszavonható, illetve azonnal megszűntnek kell tekinteni visszavonás vagy tiltakozás hiányában is amint a külföldi katonai jelenlét és műveletek túlmutatnak a kölcsönös együttműködés keretein.

Azonosított szokásjogi szabályok alátámasztása

Az erőszak alkalmazása és az agresszió szokásjogi szabályai a beavatkozás tilalmával kapcsolatban

Az agresszió és a jogellenes erőszak alkalmazásának tilalma

1. Szabály

Az agresszió az erőszak alkalmazásának súlyos megsértése. A súlyos sérelem fennállását a jogellenes erő alkalmazásának mértéke és időtartama határozza meg.

Az agresszió és a fegyveres erőszak alkalmazásának tilalma nem teljesen azonos fogalmak. Minden agresszió a fegyveres erőszak tiltott alkalmazása, de nem minden tiltott fegyveres erőszak alkalmazása agresszió. Ezt a megközelítést tükrözi a 3314-es KGY-i határozat preambuluma is, ami kimondja, hogy „az agresszió az erőszak jogellenes alkalmazásának legsúlyosabb és legveszélyesebb formája.” Tekintettel arra, hogy a szövegezés rendkívül lassú és nehézkes volt, számos változat és módosítás váltotta egymást, megalapozottan állítható, hogy a véglegesen elfogadott szöveg tényleg tükrözi valamennyi állam álláspontját. Ezt a következtetést támasztja alá az ICJ Kongó ügyben hozott ítélete

is, ami azt is meghatározta, hogy ez a súlyosság az alkalmazott erőszak mértékében és időtartamában ragadható meg.²⁸⁵⁴ Ettől részletesebb iránymutatást nem adott a döntés, és ezt a megállapítást is az adott ügyre tette. Mégis alappal vélelmezhető, hogy ez az általános sztenderd nem csak a konkrét esetre, hanem absztrakt szokásjogi szabályként is megfogható. Ezt a megkülönböztetést erősíti meg az a gyakorlat is, mely a BT-ben a Koreai háború idején a (kommunista) kínai területre tévedt amerikai bombázásokat értékelte. A felszólalásában a Kínai Népköztársaság és a Szovjetunió is agresszióknak nevezte az amerikai bombázásokat, azonban még az általuk készített és csak a szovjetek támogatását élvező határozattervezet is csak illegális cselekményként ítélték el, amiért felelősséggel és kártérítéssel tartozna a jogsértő állam.²⁸⁵⁵ Értelmezésükben azonban a kettő között egyenlőség állt fenn, ezért a tagok nem is támogatták a tervezetet, noha az USA maga is vállalta, hogy ha ilyen incidens valóban történt, akkor a kárt megtéríti. A kongói első belga beavatkozás szintén megerősítheti ezt a szabályt, mivel ebben az esetben a BT határozatában felszólította Belgiumot a kivonulásra,²⁸⁵⁶ ezzel egyértelműen jelezve az erőszak alkalmazásának jogellenességét. Viszont a cselekményt agresszióként elítélni kívánó szovjet módosítási javaslat már nem kapott támogatást. Ezt megközelítőleg olyan arányban utasították el a tagok, mint amilyen arányban elfogadták a beavatkozás jogellenességét.²⁸⁵⁷ Az amerikai eltévedt bombázásoknál mind a mérték, mind az időtartam meghatározó, a belga beavatkozásnál az időtartam szinte biztosan, és valamelyest a mérték is korlátozott.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/1745	10	0,9	5,5
Szovjet módosító javaslat	22	18	20
Átlag:	16	9,5	13

Az agresszió és a mértékében vagy időtartamában korlátozott jogellenes erő alkalmazásának tilalma közötti egyelőségét tehát nem kapott elég támogatást ahhoz, hogy *opinio juris* fennállásáról lehetne beszélni. S ezt a később keletkezett 3314-es KGY-i határozat és a Kongó ügyben hozott ICJ döntés is megerősíti.

2. Szabály

1. Az agresszió tilalma a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő normája (*jus cogens*).
2. Agresszió általános tilalma alól kizárólag az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikk szerinti jogos önvédelem és a Biztonsági Tanácsnak a VII. fejezet szerinti eljárásban a 42. cikk felhatalmazása alapján hozott kényszerítő intézkedés jelent kivételt.
3. Agresszió nemzetközi jogsértése esetén kimentési okoknak (igazolás) helye nincs.

Az agresszió tilalmának *jus cogens* természete, s ennek *per definitionem* szokásjogi jellege nem vitatott. Az agresszió tilalma, mint feltétlen alkalmazást igénylő norma már a Barcelona Traction

²⁸⁵⁴ Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda) International Court of Justice (ICJ), Judgement of 19 December 2005. para. 165.

²⁸⁵⁵ Draft resolution S/1745/Rev. by the USSR. "Having heard the explanation of the representative of the United States of America to the United Nations, condemning the above mentioned illegal acts of the Government of the United States of America, and placing the Government of the United States of America full responsibility for the above mentioned acts, and the whole of the damage caused to the People's Republic of China (...)."

²⁸⁵⁶ UNSC Res. 143 (1960) of 14 July 1960.

²⁸⁵⁷ Official Records. S/PV.873 (Secretary-General) 773rd Meeting of the SC (13/14 July 1960) para. 223.

ügyben is ilyenként (pontosabban *erga omnes* normaként) lett meghatározva.²⁸⁵⁸ A szokásjogot kodifikáló államfelelősségi tervezet kommentárja szintén felsorolja, mint egyértelműen eltérést nem engedő normaként elismert szabályt,²⁸⁵⁹ amely alól az ARSIWA szokásjognak minősülő szabályai értelmében kimentési oknak helye nincs.²⁸⁶⁰ Az ILC feltétlen alkalmazást igénylő nemzetközi normákról szóló konklúziói szintén tartalmazzák, ráadásul első helyen az agresszió tilalmát, mint *jus cogens* norma.²⁸⁶¹ Azt is újra megerősíti a szokásjogi összefoglaló, hogy ezen normák megsértése esetén nincs az államfelelősség szerinti kimentési ok (jogsértést kizáró okok).²⁸⁶² A 3314-es KGY-i határozat 5. cikke hasonlóképpen kimondja, hogy „[s]emmiféle politikai, gazdasági, katonai vagy más jellegű megfontolás nem szolgálhat az agresszió igazolására.” Együtt olvasva az 1. és a 2. szabályt az Alapokmány vonatkozó rendelkezéseivel, egyértelművé válik, hogy nem minden erő alkalmazása tiltott, és nem minden tiltott erőszak-alkalmazás agresszió, de agresszió alól nincs kimentési ok felhívására lehetőség.

3. Szabály

A jogellenes erő alkalmazásának agressziót el nem érő eseteiben a szokásjog által meghatározott szabályok szerint kivételes esetben kimentési okok kizárhatják a jogsértésért való felelősséget. Ezen okok fennállást kizárólag az ENSZ Biztonsági Tanácsa vagy a Nemzetközi Bíróság állapíthatja meg.

Fentiek fényében, csak az az erőszak alkalmazás nem tiltott, amit az Alapokmány megenged, mint kivételt a 2. cikk (4) bekezdés *általános* tilalma alól. Ezek pedig csak az 51. cikk szerinti önvédelem és a BT VII. fejezet alapján hozott határozata szerinti fegyveres erő alkalmazása (42. cikk). Következésképpen minden más erőszak alkalmazása jogellenes főszabály szerint. De ez nem mind agresszió. Agresszió alól pedig, mint *jus cogens* norma, nincs kimentési okra lehetőség, a jogellenesség nem kizárható. Az államok azonban bizonyos esetekben az olyan erőszak alkalmazást sem tekintették jogellenesnek, ami nem önvédelemből vagy BT felhatalmazásból eredt. A későbbiekben hozott és kifejtett példák közül a legmeggyőzőbb az állam (legitim kormány) katonai segítségkérése belső fenyegetéssel szemben, amit az ENSZ lényegében minden esetben elegendő alapnak tekintett a jogellenesség kizárására. Ez nem önvédelem az 51. cikk értelmében és nem is BT felhatalmazás. Ez az ARSIWA szerinti beleegyezés (*volenti non fit injuria*), ami egy jogellenességet kizáró ok (kimentési ok). Hasonló lehet a helyzet a szigorú megkötésekkel értelmezett veszélyben lévő állampolgárokat kimentő katonai akciókkal, ami az ARSIWA szerinti végszükség korlátozott formájaként szintén elfogadott kimentési ok. Ezek tehát olyan erőszakhoz folyamodások, amik nem érték el az agressziót, így nem *jus cogens* normasértések voltak, és kimentési okok korlátozottan alkalmazhatók voltak. De ezeket az ENSZ felé kommunikálni elvárás volt, ahogyan az is, hogy ezt a BT ha másképp nem is, de utólag, és hallgatólagosan jóváhagyja.

Az erőszak tiltott alkalmazásával járó intervenció és beavatkozás tilalma

²⁸⁵⁸ Case Concerning the Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited. ICJ Reports 1970, Judgement of 5 February 1970. paras. 33-4.

²⁸⁵⁹ ILC Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001. In Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part Two. Commentary (5) to Article 26.

²⁸⁶⁰ Ibid. Art. 26.

²⁸⁶¹ ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (*jus cogens*). In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two. Conclusion 23. Annex a).

²⁸⁶² Ibid. conclusion 18.

4. Szabály

A fegyveres intervenció vagy az államok bel- és külügyeibe erővel való közvetlen vagy közvetett, nyílt vagy rejtett beavatkozás, illetve az erővel történő felforgatás az erőszak alkalmazása tilalmának a megsértését jelenti.

5. Szabály

Következésképpen a fegyveres beavatkozás, vagyis az állam jogalanyisága vagy politikai, gazdasági és kulturális elemei elleni erővel történő beavatkozás vagy a megkísérelt fenyegetés minden más formája sérti a nemzetközi jogot.

A 4. és 5. szabályokra tekintettel az *opinio juris* leginkább általános közgyűlési határozatokban öltött testet, az ehhez kapcsolódó gyakorlat és ezekhez fűzött specifikus *opinio juris* lényegében valamennyi, a korábbi fejezetben részletesen bemutatott fegyveres konfliktus esetén jelen voltak, az erőszak alkalmazása és a belügyekbe avatkozás, intervenció tilalom valamennyi esetben a diskurzus központi eleme volt, a 4. és 5. szabályok szokásjogi elfogadottsága anélkül is egyértelmű, hogy egyes eseteket kellene mellé társítani. Az általános megállapításokat tevő közgyűlési határozatokat pedig elsősorban többséggel támogatták az államok, így megállapítható, hogy a határozatok mellett szavazó államok ezeket nemcsak elvként, hanem az egyértelmű megfogalmazás és Alapokmányra visszautalások miatt jogi szabályokként fogadták el.

Már a 3314-es KGY-i határozat alapdefiníciója is összeköti a beavatkozást az erőszak, illetve kifejezetten az agresszió kérdésével, mivel az Alapokmányt követve úgy határozza meg az agressziót az 1. cikkben, mint ami „egy másik állam szuverenitása, területi integritása vagy politikai függetlensége ellen” végrehajtott cselekményt. A 2131-es KGY-i határozat még egyértelműbben fogalmazva mondja ki a preambulumban, hogy „az államok más államok bel- és külügyeibe való beavatkozásának elvének teljes körű betartása alapvető fontosságú az Egyesült Nemzetek céljainak és elveinek megvalósításához”²⁸⁶³ és az ilyen „fegyveres beavatkozás egyet jelent az agresszióval”²⁸⁶³ Kinyilatkoztatja azt is a határozat, hogy

Egyetlen államnak sincs joga arra, hogy bármilyen okból közvetlenül vagy közvetve beavatkozzon bármely más állam bel- vagy külügyeibe. Következésképpen a fegyveres intervenció vagy beavatkozás, vagy fenyegetés minden más formája az állam jogalanyiségába, vagy politikai, gazdasági kulturális elemeibe elítélendő.²⁸⁶⁴

A nemzetközi biztonság megerősítéséről szóló KGY-i határozat ezt kiegészíti a bármely más állam vagy ország nemzeti egységének és területi integritásának részleges vagy teljes megbontására irányuló nyílt vagy rejtett erőszak fenyegetésére vagy alkalmazására is.²⁸⁶⁵ Így megadva a „közvetett vagy közvetlen”, „nyílt vagy rejtett” elemek mindegyikét. A 36/103-as, szintén a beavatkozás tilalmáról szóló KGY-i határozat teszi még hozzá, azt, hogy

²⁸⁶³ A/RES/20/2131 - 21 December 1965 – 2131 (XX). Nyilatkozat az államok belügyeibe való beavatkozás elfogadhatatlanságáról és az államok függetlenségének és szuverenitásának védelméről. Preambulum.

²⁸⁶⁴ Ibid. para. 1.

²⁸⁶⁵ A/RES/2734(XXV) – 1970 december 16 – Nyilatkozat a nemzetközi biztonság megerősítéséről. para. 4.

Az állam kötelessége, hogy tartózkodjon a fegyveres beavatkozástól, felforgatástól, katonai megszállástól vagy bármilyen más nyílt vagy burkolt intervenciótól és beavatkozástól, amely egy másik állam vagy államcsoport ellen irányul, vagy bármely katonai, politikai vagy gazdasági beavatkozástól egy másik állam belügyeiben, beleértve az erőszak alkalmazásával járó megtorlást.²⁸⁶⁶

A gyarmati népek függetlenségéről szóló KGY-i határozat kimondja, hogy minden olyan kísérlet, amely egy ország nemzeti egységének és területi integritásának részleges vagy teljes megbontására irányul, összeegyeztethetetlen az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljaival és elveivel,²⁸⁶⁷ tehát következképpen jogellenes. Ráadásul, az ilyen gyakorlat a nemzetközi békét és biztonságot is veszélyeztetni az államok közötti baráti kapcsolatokról szóló közgyűlési határozat szerint,²⁸⁶⁸ hozzátéve, hogy a fegyveres beavatkozás sérti a nemzetközi jogot.²⁸⁶⁹

	szavazatok	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/RES/1514(XV)	89-0-9 ²⁸⁷⁰	100	91	96
A/RES/2131(XX)	109-0-1 ²⁸⁷¹	100	99	99,5
A/RES/2625(XXV)	szavazás nélkül	100	100	100
A/RES/2734(XXV)	120-1-1 ²⁸⁷²	99	98	98,5
A/RES/3314(XXIX)	szavazás nélkül	100	100	100
A/RES/36/103	120-22-6 ²⁸⁷³	85	81	83
Átlag:		97	95	96

Alapvető államérdek

6. Szabály

²⁸⁶⁶ A/RES/36/103 – 1981 december 9 - Nyilatkozat az intervenció és az államok belügyeibe való beavatkozás elfogadhatatlanságáról. Melléklet, II. c).

²⁸⁶⁷ A/RES/15/1514 – 14 December 1960 – 1514 (XV) - Nyilatkozat a gyarmati országok és népek függetlenségének biztosításáról, para. 6.

²⁸⁶⁸ A/RES/2625(XXV) – 1970 október 24 - Nyilatkozat az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvekről az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban Melléklet, Preambulum.

²⁸⁶⁹ Ibid. para. 1.

²⁸⁷⁰ **Elle:** Portugália, Spanyolország, Egyesült Királyság, USA, Dél-Afrika, Ausztrália, Belgium, Dominika, Franciaország.

²⁸⁷¹ **Tartózkodott:** Egyesült Királyság.

²⁸⁷² A szavazás nem volt regisztrálva.

²⁸⁷³ **Elle:** Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Dánia, Franciaország, Németország, Izland, Írország, Izrael, Japán, Luxemburg, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Egyesült Királyság, USA, Venezuela, Olaszország. **Tartózkodott:** El Salvador, Görögország, Finnország, Guatemala, Svájc, Törökország.

A másik állam belügyeibe erővel beavatkozó állam semmilyen körülmények között nem igazolhatja a jogsértést alapvető államérdekre hivatkozva. Sem a másik állam fellett gyakorolt befolyás fenntartása, sem a gazdasági érdekek biztosítása, sem a vélt biztonsági kockázatok nem mentesíthetik az erővel beavatkozó államot a felelősség alól.

7. Szabály

Az egyik állam belső viszonyában bekövetkező változás által egy másik államra ható alapvető államérdekek veszélyeztetése, legyen az bármilyen mértékű, nem vonja magával ez utóbbi állam fegyveres beavatkozásának jogát önvédelmi jogalként, egészen addig, míg az Alapokmány 51. cikk szerinti feltételeket el nem éri.

Az, hogy az államok más állam belügyeibe erővel nem avatkozhatnak be befolyásuk vagy dominanciájuk fenntartása érdekében megkérdőjelezhetetlen szabálya a nemzetközi jognak. Az Alapokmány, s leginkább az annak hiteles értelmezését, és az államok *opinio juris*-át hordozó KGY-i határozatok ezt teljesen egyértelműen mondják és nem csak a klasszikus gyarmati kontextusban. Ezt a fontos kitételt támasztja alá az államok gyakorlata és az ezekhez társuló, a legegyszerűbben a BT-ben és az KGY-ben kifejezett, a krízisekre válaszként adott határozatok, illetve tervezetek formájában. Az általános kinyilatkoztatásokat hordozó KGY-i határozatok közül idevágó egyrészt a 3314-es KGY-i határozat 5. cikkének 1. bekezdése mely szerint semmilyen „semiféle politikai, gazdasági, katonai vagy más jellegű megfontolás nem szolgálhat az agresszió igazolására.” Illetve a 7. cikk is, ami külön tisztázza, hogy a definíció nem érinti az elnyomott népek küzdenek az idegen elnyomás és uralom ellen. Ez ugyan a gyarmati kontextusra nézve született cikk, de a nyelvtani értelmezés egyértelműen jelzi, hogy nem csak gyarmati elnyomás alatt élő népekre igaz a kitétel.²⁸⁷⁴ A 1514-es KGY-i határozat 4. paragrafusán szintén megerősíti, hogy a függő népek elleni minden fegyveres akciót vagy elnyomó intézkedést meg kell szüntetni. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy ez a határozat szigorúbban a gyarmati kontextusban értelmezendő. Az előző fejezetben ismertetett fegyveres beavatkozások közül a legszemléletesebb megnyilvánulása az *opinio juris*-nak a szuezi válság értékelése. Ugyan a hivatalos indokolása a brit és francia beavatkozásnak (itt nem érintve az izraeli részvételt) a béke kikényszerítése és a csatorna nemzetközi forgalmának biztosítása volt, ez utóbbi kitétel fontosabb, hiszem a csatorna államosítása váltotta ki az intervenciót. A nemzetközi forgalom biztosítása alatt pedig valójában a britek és franciák saját gazdasági érdekeltségeik és befolyásuk védelmét értették, mely megjelenik abban is, hogy az ultimátumban kifejezett hangsúlyt kapott az a kitétel, hogy a csatorna stratégiai fontosságú pontjait a franko-angol csapatok „biztosítanak.” A nemzetközi közösség azonban elég egyértelműen ismerte fel a gyarmati gondolkodást és még a szövetségeseik is elítélték fellépést. A BT csak a francia és angol vétó miatt nem tudta elfogadni a visszavonulásra felszólító határozattervezetet.²⁸⁷⁵ Ennek ellenére ezt megtette, méghozzá nagy többséggel a KGY, ráadásul többször konzekvensen megerősítve a felszólítást.²⁸⁷⁶ Az első kongói belga beavatkozásnál is felmerült a megalapozott gyanú, hogy Belgium gyarmati dominanciáját, vagy legalábbis gazdasági befolyását és érdekeltségeit kívánta a biztosítani a fegyveres beavatkozással, ami egyértelműen túlmutatott az állampolgárok védelmén. Ugyan itt nem történt olyan erélyes fellépés a beavatkozóval szemben, mint a Suez esetén, de azt teljes egyértelműséggel jelezte az ENSZ BT határozataival, hogy a belga

²⁸⁷⁴ Cf. „(...) különösen a gyarmati és rasszista rendszerek vagy az idegen uralom más formái alatt élő népeket (...)”.

²⁸⁷⁵ Official Records. S/PV.750. 750th meeting of the SC (30 October 1956).

²⁸⁷⁶ A/Res/997(ES-I); A/Res/1002(ES-I); A/Res/1120(XI);

jelenlét nem jogszerű Kongóban.²⁸⁷⁷ A Katanga térség, mely a gyarmati motivációkkal a gazdasági jelentősége miatt a leginkább kapcsolatban volt, kiemelt figyelmet kapott. A BT utolsó határozata így külön meg is említi a régióból való kivonulás kötelezettségét.²⁸⁷⁸ A csehszlovákiai reformokra adott brutális szovjet vezetésű intervenció esetében a legegyszerűbb volt, hogy a teljes dominancia, a szovjet modell és irányítás totális fenntartása volt a cél. A BT teljesen egyértelműen látta ezt és ennek megfelelően el is ítélte volna az agressziót, de a szovjet vétó miatt ez természetesen lehetetlen volt. Megjegyzendő, hogy a csatlós Magyarország szavazott még nemmel. India, Pakisztán és Algéria tartózkodása azonban nem jóváhagyás volt, felszólalásaik alapján inkább az elleni tiltakozás, hogy az agressziós helyzeteket kettős mérce alapján mérjék.²⁸⁷⁹ Megjegyzendő, hogy a hasonlóságok ellenére a magyar válságra adott szovjet megszállás nem ehhez a szabályhoz tartozó fegyveres beavatkozás, mivel ettől specifikusabb. Ott ugyanis kifejezetten idegen uralom elleni népi felkelésről van szó, ami a fenti esetekben nem állja meg a helyét ilyen formában. Megemlíthetők lennének még az USA Latin-amerikai beavatkozásai amik kivétel nélkül lényegében az Washington vezette nyugati befolyás fenntartására irányult a szocialista rendszerekkel szemben. Afganisztán szovjet, vagy Grúzia szovjet lerohanása szintén befolyás fenntartására irányult, ezekre azonban szintén igaz, hogy inkább a specifikusabb szabályok alátámasztására adnak iránymutatást. A szabály második kitétele a vélt biztonsági kockázat kérdése. Az erre vonatkozó gyakorlat és *opinio juris* lényegében csak az adott fegyveres beavatkozások vonatkozásában ismerhetők meg. Ez azokat a helyzeteket fedi le, amikor egy államban beálló belső változás a másik államra nézve állítólag biztonsági kockázatot jelent, de anélkül, hogy fegyveres támadás történne ezen állammal szemben. Legkorábban a Koreai háború alatt szembesült a kérdéssel a nemzetközi közösség. A kommunista Kína hivatkozott arra, hogy az amerikai beavatkozás Kína biztonságát fenyegeti, így felléphetett az ellen Koreában. Ezt a BT is lényegében elutasította, bár a határozattervezetet a Szovjetunió megvétózta.²⁸⁸⁰ A KGY azonban határozottan elítélte a kínai beavatkozást.²⁸⁸¹ Megjelent ez az érvelés az Afganisztáni beavatkozásnál a BT ülésin kifejtett szovjet álláspont részeként, de hangsúlyosabban megtalálható Kongó ugandai, ruandai megszállása esetén, illetve Ukrajna orosz megszállásának retorikai-jogi alátámasztásában. Ezeket az államok közössége elutasította. Teljesen egyértelműen és elvi érveléssel az ICJ kongói döntésében jelent meg, hogy

Az Alapokmány 51. cikke csak az ott meghatározott szigorú kereteken belül igazolhatja az önvédelmi célú erőszak alkalmazását. Nem teszi lehetővé, hogy egy állam e paramétereken túlmenően erőszakot alkalmazzon vélt biztonsági érdekeinek védelmére.²⁸⁸²

Felhívható lenne még a Kubai válság és a Disznó-öböl blokádja, azonban itt az *opinio juris*-t lényegében lehetetlen feltárni a helyzet súlyossága miatt, mivel a nemzetközi közösség reszketve várta, hogy a válságot nukleáris háború nélkül átvészelve. Annyi azonban kijelenthető, hogy az USA legfeljebb vélt biztonsági kockázatokat tudott alátámasztani, valós vagy akár küszöbön lévő fegyveres támadásról szó sem volt. Szintén kockázat nélkül kijelenthető, hogy a BT a vélt biztonsági kockázatot nem ismerte el, mint az erőszakhoz folyamodás jogalapját, mivel az USA akciója jóváhagyásra nem

²⁸⁷⁷ S/Res/143; S/Res/145.

²⁸⁷⁸ S/Res/146.

²⁸⁷⁹ Official Records S/PV.1443, 1443rd Meeting of the SC (22 August 1968)

²⁸⁸⁰ Draft res. S/1653.

²⁸⁸¹ A/Res/498(V).

²⁸⁸² Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda) International Court of Justice (ICJ), Judgement of 19 December 2005. para. 148.

került. Így, ha mást nem is, azt el lehet mondani, hogy ha a szabály mellett nem is, de azzal ellentétben sem hozható fel az eset kapcsán *opinio juris*.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/RES/3314(XXIX)	100	100	100
A/RES/1514(XV)	100	91	96
Draft res. S/1653	90	81	86
A/Res/498(V)	86	73	80
Draft res. S/3710	78	64	71
A/Res/997(ES-I)	93	85	89
A/Res/1002(ES-I)	98	86	92
A/Res/1120(XI)	93	81	87
S/Res/143	100	73	87
S/Res/145	100	100	100
S/Res/146	100	82	91
Draft Res. S/8761	83	67	75
S/Res/1304	100	100	100
Draft res. S/2022/155	92	73	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85
Átlag:	94	82	88

+ ICJ Kongó ügyben hozott ítélete!

Kisebb incidensek által provokált megszállás

8. Szabály

- 1. Az államok közötti kisebb jelentőségű fegyveres vagy nem fegyveres határincidensek magukkal vonhatják az önvédelmi jogot, a kisebb incidensek esetén azonban a szükségesség és arányosság elvének megfelelően az önvédelmi válaszintézkedés nem jelentheti a másik állam katonai megszállását.*
- 2. Meghaladja a kisebb incidenseket, ha ezen másik állam az érintett határincidens eredményeképp az első állam területének egy részét elcsatolta.*

A kisebb határmenti fegyveres akciók már rögtön az Alapokmány elfogadása utáni években felmerült. Az első jelentős eset, mely a BT ülésin is megjelent, a Koreai háború során az amerikai határon átnyúló bombázások kérdése volt. A koreai (kommunista) kínai határ közelében végrehajtott amerikai légcsapások a Kínai Népköztársaság szerint kínai oldalon csapódtak be és okoztak károkat. Ennek apropóján Kína az önvédelemre hivatkozva beavatkozott a koreai harcokba észak oldalán. Mivel az Alapokmány a fegyveres támadás és az agresszió között egyenlőséget tesz (különösen a francia változatban), az önvédelem az agresszióhoz kötött lényegében. Ezt az indokot azonban nem fogadta el sem a BT, sem a KGY, ahogy az már kifejtésre került. Kambodzsa megszállásakor Vietnám is fegyveres határsértésekre hivatkozott, s az ezen az érven alapuló megszállást ellenezte a nemzetközi közösség.²⁸⁸³ S a megszállás eredményeképp felállt kormányt sem ismerték el, ami az *ex injuria jus non oritur* elvre utal. Gyakorlatilag teljesen azonos a tényállás Uganda Tanzáia általi megszállása esetén, itt azonban a nemzetközi közösség nem reagált lényegében, a megszállás után felállt kormányt pedig elismerte. Az előző fejezetben már kifejtett párhuzamok ellenére az egyértelmű különbség, hogy Tanzánia területe ellen tagadhatatlanul történt fegyveres támadás, ami Tanzánia területének egy részét

²⁸⁸³ Draft res. S/13027; A/Res/34/22.

el is csatolta. Így az Uganda-Tanzánia epizód a szokásjogi szabály második pontját erősíti meg: nem csak kisebb incidensről van szó, ha az állam területét erőszakkal elcsatolják. Ebben az esetben az önvédelem akár az agresszor állam megszállását is eredményezheti. Dogmatikailag helyesebben megfogalmazva: az önvédelem teljes egészében felhívható, de ez továbbra is magával vonja a szükséges-arányos tesztet. A fenti következtetéseket támasztja alá a Nemzetközi Jogi Intézet elvileg szokásjogot összegyűjtő határozata is. Ez természetesen nem jogforrás, még csak nem is az *opinio juris* kifejezése, de a nagy múltú, Nobel békedíjas intézet megállapításai a jog megállapításának segédeszközei közé tartozik, így használhatók a határozatai arra, hogy erősítsék egy szokásjogi szabály meglétét. Az önvédelemről szóló határozat a fentiekkel összhangban ki is mondja, hogy az Alapokmány 51. cikke a szokásjoggal kiegészítve megfelelően szabályozza az önvédelem kérdését,²⁸⁸⁴ és, hogy a szükségesség és arányosság a normakeret fontos része.²⁸⁸⁵ S ami még idevágóbb, megállapítja, hogy

Az önvédelem jogát kiváltó fegyveres támadásnak meghatározott fokú súlyosságot kell elérnie. Az enyhébb intenzitású erő alkalmazását magukban foglaló cselekmények a nemzetközi joggal összhangban álló ellenintézkedésekhez vezethetnek. Kisebbs intenzitású támadás esetén a célállam szigorúan szükséges rendőri intézkedéseket is megtehet a támadás visszaverésére.²⁸⁸⁶

Dogmatikailag az Intézet a meghatározott súlyosságot el nem érő incidens esetén kifejezetten nem önvédelemről, hanem ellenintézkedésről beszél, ami azt jelenti, hogy ebben az esetben a fegyveres támadás nem éri el az agresszió szintjét, így nem is válthatja ki az 51. cikk szerinti önvédelmet, hanem „csak” ellenintézkedést eredményezhet. Mivel a tények értékelése ilyen esetekben amúgy is mindig ad hoc történik, hiszen a súlyosság normatíve nehezen lenne megragadható, ahogyan a „kisebbs” jelző is, így az a dogmatikai megkülönböztetés, hogy agresszióról és önvédelemről van-e szó, vagy ezt el nem érő incidensről és ellenintézkedésről, lényegében csak jogdogmatikai kérdés, ami tulajdonképpen eredményét tekintve teljesen azonos következményekkel jár, akárhogy is nevezzük. Mivel az államok maguk az érintett esetekben is az önvédelem kifejezést használták, a gyakorlat és *opinio juris* inkább ezt a megfogalmazást támasztja alá, így a szokásjogi szabály is ezt a terminust használja, annak ellenére, hogy dogmatikailag megalapozottabb az Intézet nyelvhasználata.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/1653	90	81	86
A/Res/498(V)	86	73	80
Draft res.S/13027	87	87	87
A/Res/34/22	81	65	73
Átlag:	86	77	82

9. Szabály

²⁸⁸⁴ Institut de Droit International - Session de Santiago – 2007 - 10A RESOLUTION EN - 27 October 2007 - TENTH COMMISSION Present Problems of the Use of Armed Force in International Law, A. Self-defence, Rapporteur: M. Emmanuel Roucouas. para. 1.

²⁸⁸⁵ Ibid. para. 2.

²⁸⁸⁶ Ibid. para. 5.

Ha a nem állami szereplők egy állam utasítására, irányításával vagy támogatásával fegyveres határsértéseket indítanak egy másik állammal szemben, az előbbi állam a célállam önvédelmi fellépésének tárgyává válhat a szükségesség és arányosság elvének tiszteletben tartásával.

A szuezi válság alatt Izrael Egyiptom lerohanását azzal indokolta, hogy Kairo támogatásával fegyveresek határsértéseket követtek el Izrael területe ellen, így Izrael az önvédelem jegyében megszállhatta Egyiptom területét. A nemzetközi közösség véleménye egyrészt tetten érhető a BT és KGY határozatokban és tervezetekben, másrészt az ezek értelmezésben, amit a jegyzőkönyvek rögzítettek. Ezek az előző fejezetben már kifejtésre kerültek, itt elég azt az összegzést tenni, hogy alapvetően az elismerésre került, hogy az államilag támogatott fegyveres határsértésekkel szemben az önvédelem joga megilleti az államokat. De az is világosan látszik, és meg is jelent a jegyzőkönyvekben is, hogy az arányosság és szükségesség ebben az esetben is megkerülhetetlen eleme az önvédelemnek, amit Izrael nem teljesített. Kongó ugandai és ruandai megszállása hasonló kérdést vetett fel. Amellett, hogy ezen beavatkozók hivatkoztak biztonsági kockázatra is, a másik érvük az volt, hogy a kongói állam támogatásával fegyveres csapatok infiltrációja érte Ugandát és Ruandát. A nemzetközi közösség nem fogadta el a beavatkozást és visszavonulásra szólított fel. Az ICJ a helyzetet mind jogilag, mind tények tekintetében alaposabban vizsgálhatta meg és Uganda tekintetében (mivel csak ránézve volt joghatósága) meg is állapította, hogy még ha a kongói támogatás mértéke el is érte volna azt a szintet, hogy az önvédelem felhívható lett volna, a szükségesség és arányosság alapján a határtól sok száz kilométerre található célpontok elleni támadások nem lennének igazolhatók. Az erőszak tilalmára tett megállapításait a bíróság az Alapokmány mellett szokásjogi alapokra építette, így kijelenthető, hogy a bíróság döntésében a szokásjog kristályosodott ki. Így a megfogalmazásból két általános megállapítás tehető a szokásjogra, melyet a 9. szabály ki is mond. Egyrészt, elérheti a fegyveres határsértő csapatok állami támogatása azt a szintet, hogy az felhívja az önvédelmet (*a contrario* értelmezve az ICJ megállapítását), illetve még ebben az esetben is be kell tartani a szükségességet és arányosságot. Ezt a következtetést erősíti meg a Nemzetközi Jogi Intézet önvédelemről szóló határozata is, mely szerint, ha nem állami szereplők támadást indítanak támadást egy állammal szemben, az főszabályként megnyitja az önvédelemhez való jogot az Alapokmány 51. cikk alapján.²⁸⁸⁷ S amennyiben „a nem állami szereplők egy állam utasítására, irányításával vagy ellenőrzésével fegyveres támadást indítanak, az utóbbi a célállam önvédelmi fellépésének tárgyává válhat.”²⁸⁸⁸ Azonban nem található gyakorlat és *opinio juris* arra az Intézet által megállapított szabályra, hogy ha állami támogatás nincs ilyen nem állami fegyveres támadások mögött, akkor is indíthat fegyveres akciót az önvédelem jegyében a megtámadott állam azon állam területén, ahonnan a fegyveres támadás kiindult, de ebben az esetben csak a nem állami fegyveresekkel szemben.²⁸⁸⁹ A következtetés logikus, és teleologikus, azonban a vizsgált konfliktusokban egy-egy állam kifejezett véleménye mellett kvázi univerzális elfogadottságot nem lehet felfedezni.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/3710	78	64	71
A/Res/997(ES-I)	93	85	89
A/Res/1002(ES-I)	98	86	92
A/Res/1120(XI)	93	81	87
S/Res/1234	100	100	100

²⁸⁸⁷ Institut de Droit International - Session de Santiago – 2007 - 10A RESOLUTION EN - 27 October 2007 - TENTH COMMISSION Present Problems of the Use of Armed Force in International Law, A. Self-defence, Rapporteur: M. Emmanuel Roucouas. para. 10.

²⁸⁸⁸ Ibid. para. 10. (i).

²⁸⁸⁹ Ibid. para. 10. (ii).

S/Res/1304	100	100	100
Átlag:	94	86	90

+ ICJ Kongó ügyben hozott ítélete; Institut de Droit International 10A Resolution.

10. Szabály

Fegyverek beszivárogtatása egy állam területére önmagában nem vonja maga után az önvédelmi jogot, és különösen nem ad jogalapot arra, hogy a célállam megszállja azon állam területét, amelyről az infiltráció kiindult.

Az ICJ a Nicaragua ügyben mondta ki, hogy a fegyverek beszivárogtatása egy másik állam területére még akkor sem éri el a fegyveres támadás szintjét, ha feltételezhető, hogy a cselekmény egy államnak betudható.²⁸⁹⁰ Kevésbé látványosan és egyértelműen, de a megvétőzött BT határozat és az elfogadott KGY-i határozat is ezt támasztja alá annyiban, hogy az USA kollektív önvédelmi érve (lényegében az egyetlen amit érdemben felhozott igazolásul) volt az amit elutasított a nemzetközi közösség. Ez az önvédelmi érv pedig az állítólagos Nicaragua általi fegyver infiltráción nyugodott.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/14941	92	80	86
A/Res/38/10	100	100	100
Átlag:	96	90	93

+ ICJ Nicaragua ügyben hozott ítélete!

11. Szabály

A hadiállapot kihirdetése egy másik állammal szemben önmagában nem vonja maga után az önvédelmi jogot, és különösen nem ad jogalapot arra, hogy a hadiállapotot kihirdető államot ezen másik állam megszállja.

Panama amerikai megszállása esetén az USA hivatkozott arra, hogy Panama hadiállapotot hirdetett az USA-val szemben. Ugyan összességében a BT és a KGY felszólalásai és a BT határozattervezet és a KGY határozatának együttes értelmezése alapján szinte bizonyosan állítható, hogy pusztán a hadiállapot kihirdetése (ami ráadásul nem egyenlő a hadüzenettel, mivel Panama a számos amerikai légtérsértésre és provokációra reagálva tekintette úgy, hogy ez lényegében hadviselést jelent) nem volt elfogadott ok Panama megszállására. Az itt bemutatott támogatási számok azért is fenntartással kezelendők, mert az érv relatív komolytalansága miatt nem is ezen volt a hangsúly a jogszerűség megállapításánál, hanem inkább az amerikai állampolgárok elleni támadások. Másrészt, ahogy az előző fejezetben már kifejtésre került, nem állítható, hogy a KGY-i határozatot nem támogató államok a megszállás jogszerűségét elfogadták volna.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft Res. S/21048	71	67	69
A/Res/44/240	79	56	68

²⁸⁹⁰ Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986. I.C.J. Reports 1986. paras. 230-1.

Átlag:	75	62	69

Békefenntartás és békekikényszerítés állam által

Az ide tartozó szabályoknál meg kell említeni, hogy a tények sokrétűsége és a konfliktusok komplexitása miatt nem elkerülhető, hogy jelentős átfedés legyen a béke misszióknak bélyegzett beavatkozások és a polgárháborúba való beavatkozás között. Ennek megfelelően, noha dogmatikailag a semlegesség mentén elválasztható lenne a beavatkozás jellege, a valóságban, s különösen a békekikényszerítés esetében a megkülönböztetés szinte lehetetlen. Következésképpen vannak olyan konfliktusok, amelyek a 12. – 20. szabályoknál is (béke missziók) és a 21. -27. szabályoknál (polgárháború) is alátámasztásul szolgálnak. Tény, hogy elvileg alapvető különbség kellene legyen a békefenntartás és a belső zavargásokkal szemben a kormányt kérésére megsegítő akciók, valamint a békekikényszerítés és a polgárháborúban a kormányt kérésére a felkelőkkel szemben segítő beavatkozás között. Empirikus alapon azonban ezek átfedhetik egymást és a semlegesség megítélése gyakran nézőpont kérdése. Ennek oka, hogy címkézés szempontjából jobban mutat ha az állam rendfenntartásra vagy fegyverszünet kikényszerítésre kér segítséget, noha az a valóságban vagy rendbontó elemek visszaszorítása, vagy felkelők leverése. A megállapított szabályok ennek ellenére legalább elvi és normatív síkon a különbségen alapszanak, bár ezen szabályok alátámasztása során valóban fennáll némi (sajnos szükségszerűen jelen levő) dogmatikai inkonzekvencia.

12. Szabály

Egy állam a másik állam területén fennálló belső instabilitás vagy polgárháború esetében semleges katonai jelenlétet a rend és biztonság fenntartására (békefenntartás) vagy a fegyverszünet kikényszerítésére (békekikényszerítés) csak az adott állam legitim kormányának kérésére, és az engedély terjedelméig biztosíthat.

13. Szabály

Az adott állam engedélye bármikor visszavonható. Az erőszak alkalmazása az engedély visszavonása után vagy az engedély kereteit meghaladóan a fegyveres erő alkalmazásának tilalmába ütköző nemzetközi jogsértést von maga után.

14. Szabály

A legitim kormány engedélyének hiányában a békefenntartás és a békekikényszerítés az ENSZ Biztonsági Tanácsának kizárólagos hatáskörébe tartozik. A békefenntartó vagy békekikényszerítő misszióra az ENSZ Biztonsági Tanácsa adhat felhatalmazást.

A 36/103-as KGY-i határozat mondja ki az állam azon kötelességét, hogy egy másik állam területén annak beleegyezése nélkül tartózkodjon minden gazdasági, politikai vagy katonai tevékenységtől ²⁸⁹¹ *A contrario*, ez megerősíti, hogy a katonai jelenlét, így a békemisszió, legyen az békefenntartás vagy békekikényszerítés, az állam engedélyével megengedhető. Ez a szabály azonban ilyen formában csak a gyakorlat és az *opinio juris* konkrét megnyilvánulása alapján erősíthető meg. Az első kongói belga beavatkozásnál Belgium hivatkozott arra, hogy a békemisszió a regionális vezetők engedélyével

²⁸⁹¹ A/RES/36/103. Melléklet 2. II. o).

történt. Ezt azonban nem fogadta el a nemzetközi közösség, ami megerősíti, hogy itt is irányadó alszabály, hogy a kormány engedélyének valódinak, előzetesnek és önállónak kell lennie. Jelen esetben nem volt valódi, tehát a központi kormánytól származó az engedély, és pláne nem volt formálisan is igazolható egy hivatalos engedély. Grúza esetében az orosz békefenntartók a Grúz kormány engedélyével voltak jelen Dél-oszétiaiban, ez tehát igazolja a főszabályt. Azonban az orosz műveletek egyértelműen túllépték a békefenntartás vagy akár a békekikényszerítés kereteit, illetve maga Grúzia is ellenezte a működésüket, ami az engedély visszavonásaként is értelmezhető. Ugyan határozat nem született, de a jegyzőkönyvek alapján az államok nem fogadták el az oroszok beavatkozásának jogszerűségét. Példaként hozható még fel a 2002-es elefántcsontparti beavatkozás is, ami a harcok beszüntetésének biztosítására, tehát békekikényszerítésre adott felhatalmazást, s ezt a BT nem is kifogásolta. Ez tehát a főszabályt támasztja alá. Végül a Krím megszállása esetén is hivatkoztak az oroszok a helyi vezetők engedélyére, a rend és biztonság fenntartására irányuló kérésére. Ez azonban ismét csak a valódiság hiányát jelenti. Ugyan nem vitatott, hogy engedély hiányában az ENSZ BT felhatalmazása szükséges a fegyveres békemissziókhoz, mégis érdemes példákat hozni, mikor a nemzetközi közösség ennek hiányát jogellenességet eredményező okként értelmezte. Felhozható emellett a szuezi válság, ahol egyértelmű volt, hogy a fegyverszünetet állítólag kikényszeríteni akaró franciák és britek nem rendelkeztek jogalappal, mivel az a BT-nek volt fenntartva. Az Dominika elleni amerikai beavatkozás esetén a nemzetközi közösség szintén elvetette azt a lehetőséget, hogy egyoldalúan, a BT felhatalmazása nélkül lehetne békefenntartást, békemissziót vezetni (bár ez a határozatokban nem jelent meg, csak a jegyzőkönyvekben). Ugyanez a logika fedezhető fel Grenada amerikai megszállása esetén. Ukrajna orosz lerohanásakor a Kreml hanyagul utalt békefenntartásra, békekikényszerítésre is, de ezek jogszerűségét BT felhatalmazás hiányában szintén elutasította a nemzetközi közösség. De megerősíti ezt a szabályt a pozitív gyakorlat is. A NATO Boszniában a BT határozatok általános felhatalmazása alapján járt el, ahogyan Líbiában is.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/3710	78	64	71
A/Res/997(ES-I)	93	85	89
A/Res/1002(ES-I)	98	86	92
A/Res/1120(XI)	93	81	87
S/Res/143	100	73	87
S/Res/145	100	100	100
S/Res/146	100	82	91
Draft res. S/16077/Rev.1	92	73	83
A/Res/38/7	92	75	84
Draft res. S/2014/189	93	87	90
A/RES/68/262	90	52	71
Draft res. S/2022/155	92	73	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85
Átlag:	94	77	86

15. Szabály

Ezek hiányában az intervencióval élő állam az erőszak alkalmazásával járó beavatkozás tilalmának nemzetközi jogsértését követi el. Ez alól nem lehet kivételként vagy igazolásként arra hivatkozni,

- 6. hogy a beavatkozó állam csak addig látja el a missziót, amíg az ENSZ megfelelő intézkedéseket nem tesz;*

7. *hogy a beavatkozó állam az életek megóvása, vagy nagyszabású nemzetközi bűncselekmények megakadályozása (humanitárius intervenció) végett látja el a missziót, kivéve a beavatkozó állam állampolgárainak védelmét, amennyiben*
- a) ezen állampolgárok élete és biztonsága valóban súlyos veszélyben van;*
 - b) az érintett állam nem tudja vagy nem akarja a védelmüket biztosítani;*
 - c) az erő bevetése a másik államban az egyetlen ésszerű és az utolsó lehetséges eszköz az életek megóvására;*
 - d) az állampolgárok védelme kifejezetten kiemeléssel és nem a helyszíni biztonság megteremtésével történik;*
 - e) a beavatkozás időtartama és terjedelme nem haladja meg a mentőakció kereteit, és*
 - f) a beavatkozás a mentőakció teljesülésével azonnal véget ér valamennyi katonai személyzet és felszerelés azonnali kivonásával.*

Egyértelmű, hogy az állam engedélye vagy a BT felhatalmazása nélkül főszabály szerint jogellenes az erőszak alkalmazásával járó beavatkozás. Ezt a fent hivatkozott határozatok és tervezetek is alátámasztják. A főszabály alóli kivételek kérdését tisztázza a 15. szabály. A 36/103-as KGY-i határozat tartalmazza, hogy az államoknak tartózkodniuk kell „az emberi jogi kérdések kihasználásától és eltorzításától, mint az államok belülegyeibe való beavatkozás” formájától.²⁸⁹² Ez a lakonikus megállapítás erősen kapcsolódik a humanitárius intervencióhoz is, amely gyakran a durva emberi jogi jogsértésekre hivatkozik a felhatalmazás nélküli, általában rendet és biztonságot, stabilitást vagy békét helyreállítani óhajtó beavatkozások alátámasztására. Az államok gyakran érveltek azzal, különösen még az ENSZ és Alapokmánya relatíve friss volt, hogy csupán addig látják el a katonai vállalkozást amíg az ENSZ át nem tudja venni a feladatot. Ezt állította Franciaország és az Egyesült Királyság a Szezei válság során. Ezt hangoztatta Belgium az első kongói beavatkozásakor, illetve az USA is a libanoni beavatkozásakor. Első kettőt a nemzetközi közösség elutasította, utóbbi érvvel lényegében nem foglalkozott, mivel ott megvolt a legitim kormány meghívása. A humanitárius indíttatású beavatkozások, amelyek akár ilyen névvel, akár védelmi felelősség különböző elnevezéseivel operáltak, nem voltak elfogadottak, különösen ha azokat egyoldalúan, egyes államok hívták fel. Nem fogadták el Vietnám akcióját Kambodzsában annak ellenére, hogy tagadhatatlan volt a Vörös-Khmer rezsim durván emberi jogokat sértő brutális terrorállama. A jegyzőkönyvek azonban egyértelműen mutatják, hogy a felszólaló államok tökéletesen elvetették annak lehetőségét, hogy ez beavatkozásra adna alapot. Ugyan hasonló helyzet volt Ugandában Idi Amin Dada rendszerében, azonban az ezt felszámoló tanzániai beavatkozást nem ítélte el a nemzetközi közösség. Ahogyan azonban már az előző fejezetben kifejtésre került, ez nem a humanitárius intervenció jóváhagyása, inkább az önvédelem elismerése volt. Dominika és Grenada esetében sem került elismerésre a humanitárius intervenció lehetősége, ahogyan a Krím vagy Ukrajna lerohanása esetében is elfogadhatatlannak bizonyult az érv. Felhozható azonban egy krízis, amelyben a nemzetközi közösség egy valóban tisztán humanitárius intervenciónak tűnő, sem a célállam engedélyével, sem a BT határozatával nem felhatalmazott akcióról volt szó, elítélés mégsem született. Ez a NATO koszovói akciója volt, amiről kijelenthető, hogy utólag úgy tűnik egy népirtást akadályozott meg. Az előző fejezetben azonban az a konklúzió született, hogy a jegyzőkönyvek alapján itt nem a jogszerűség elfogadásáról volt szó, hanem felmentésről. Ez a felmentés tehát mindig politikai aktus, bár vannak zsinórmértékek, így ebben az esetben igaz volt az, hogy a beavatkozás ultima ratio és szükséges, egyedül lehetséges megoldásként mutatkozott, ráadásul multilaterális alapja volt. Így itt irányadó megállapítás, hogy ez nem gyengíti a

²⁸⁹² A/RES/36/103 Melléklet. 2. II. 1).

szokásjogi szabályt, miszerint a humanitárius intervenció nem jogszerű kivétel az erőszak alkalmazásának tilalma alól. Ez alól a gyakorlat és a mellé társuló *opinio juris* alapján azonban a humanitárius intervenciónak vagy védelmi felelősségnek van egy nagyon szigorúan meghatározott esete, amikor jogszerűnek lehet elismerni a fegyveres beavatkozást. Ez az állampolgárok erő alkalmazásával való védelme. A szabályban megfogalmazott konjunktív feltételek a jegyzőkönyvek alapján, illetve az irányadó konfliktusok és kontextusuk nemzetközi közösség általi megítélése alapján összeállíthatók és igazolhatók. A legszembetűnőbb példa az első és a második kongói beavatkozás példája. Tény, hogy a második beavatkozásnál nagy hangsúlyt kapott a célállam kifejezett engedélye, de már az első beavatkozásnál, az állami engedély hiányában is megfogalmazásra kerültek az irányadó kritériumok. A legfontosabb szempontok a korlátokban rejlenek: nem helyszín biztosítása (mert az békefenntartás vagy békekikényszerítés lenne), hanem a veszélyeztetett állampolgárok kiemelése mentőakcióval, hiszen ez alapvető különbség volt az első és a második belga akció között. A mentőakciónak időben és terjedelemben is a mentésre kell korlátozódnia. Ez Dominika, Grenada és Panama esetén is látványosan túlhaladott volt, a jegyzőkönyvek tanúsága szerint a felszólaló államok ezt szóvá is tették. Grenada esetében pedig az is kifejezésre jutott, hogy az állampolgárok nem voltak veszélyben. Tehát nem is csak elméleti (vélt) fenyegetésről van szó, hanem valós, küszöbön álló veszélyről.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/3710	78	64	71
A/Res/997(ES-I)	93	85	89
A/Res/1002(ES-I)	98	86	92
A/Res/1120(XI)	93	81	87
S/Res/143	100	73	87
S/Res/145	100	100	100
S/Res/146	100	82	91
S/Res/199	100	91	96
Draft res.S/13027	87	87	87
A/Res/34/22	81	65	73
Draft Res. S/21048	71	67	69
A/Res/44/240	79	56	68
Draft res. S/16077/Rev.1	92	73	83
A/Res/38/7	92	75	84
Átlag:	90	78	84

16. Szabály

Akár az érintett állam engedélyéről vagy kéréséről, akár az állampolgárok megmentéséről legyen szó, a beavatkozó állam köteles haladéktalanul értesíteni az ENSZ Biztonsági Tanácsát vagy Főtitkárát.

Erre a szokásjogi szabályra különösen igaz, hogy a polgárháborúba, belviszályba beavatkozással szinte szétválaszthatatlanul keveredik a gyakorlat. Ennek megfelelően az alátámasztáshoz felhasználásra kerül valamennyi ENSZ-nek címzett tájékoztatás ami egy beavatkozásról adott értesítést, mivel ezek mint békét helyreállító akciók kerültek megnevezésre. Az 1964-es belga-amerikai kongói mentőakcióról mind a három érintett állam értesítést küldött az engedély csatolásával.²⁸⁹³ Dominika

²⁸⁹³ Letter dated 24 November 1964 from the Prime Minister of the Democratic Republic of the Congo addressed to the Secretary-General. S/6060.; Letter dated 24 November 1964 from the Permanent Representative of Belgium addressed to the President of the Security Council. S/6063.; Letter dated 24 November 1964 from the Permanent Representative of the United States of America addressed to the President of the Security Council.

amerikai megszállásakor a bevetést követő napon az USA levélben értesítette az ENSZ-t az akcióról, hivatkozva az állítólagos dominikai katonai hatóságok hozzájárulására is.²⁸⁹⁴ Ugyan jogilag meglehetősen zavaros volt a helyzet, az USA szintén értesítette a BT elnökét a Panamai beavatkozásról, *inter alia* hivatkozva a demokratikusan megválasztott, de hatalmat nem gyakorló, be nem iktatott elnök beleegyezésére.²⁸⁹⁵ Franciaország Maliban folytatott, a kormány meghívására történő beavatkozásáról levélben tájékoztatta a BT-t.²⁸⁹⁶ Ugyan nem egyhangú a gyakorlat, de reprezentatív.

17. Szabály

A humanitárius segítségnyújtást nem érintik a fenti szabályok, a humanitárius segély biztosítása nem fegyveres és nem katonai művelet, így annak alkalmazása teljesen kívül esik a jelen szabályok hatálya alól.

A szabály nem igényel különösebb alátámasztást, a megkülönböztetés egyértelmű és soha nem tagadott szabály. A szokásjogi szabályok közé felvétele első sorban azt a célt szolgálja, hogy egyértelművé tegye és biztosítsa, hogy a humanitárius segítségnyújtás minden esetben megengedett és össze nem téveszthető a humanitárius intervencióval. Ugyan a polgárháborús kontextusban, de a Nemzetközi Jogi Intézet is egyértelművé teszi, hogy a humanitárius segítségnyújtás megengedett és nem beavatkozásnak minősül.²⁸⁹⁷

Békefenntartás és békekikényszerítés regionális szervezet által

18. Szabály

Egy regionális szervezet a tagállama területén fennálló belső instabilitás vagy polgárháború esetében semleges katonai jelenléte a rend és biztonság fenntartására (békefenntartás) vagy a fegyverszünet kikényszerítésére (békekikényszerítés) csak az adott állam legitim kormányának kérésére, és az engedély terjedelméig biztosíthat.

19. Szabály

A legitim kormány engedélyének hiányában a békefenntartás és a békekikényszerítés az ENSZ Biztonsági Tanácsának kizárólagos hatáskörébe tartozik. A békefenntartó vagy békekikényszerítő misszióra az ENSZ Biztonsági Tanácsa adhat felhatalmazást.

20. Szabály

S/6062.;

²⁸⁹⁴ Letter dated 65/04/29 from the Permanent Representative of the United States of America addressed to the President of the Security Council. S/6310.

²⁸⁹⁵ Letter dated 20 December 1989 from the Permanent Representative of the United States of America to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/21035.

²⁸⁹⁶ Lettres identiques datées du 11 janvier 2013, adressées au Secrétaire général et au Président du Conseil de sécurité par le Représentant permanent de la France. S/2013/17.

²⁸⁹⁷ Institut de Droit International - Session of Wiesbaden – 1975 - The Principle of Non-Intervention in Civil Wars (Eighth Commission, Rapporteur : Mr Dietrich Schindler) - 14 August 1975 3. cikk a), 4. cikk.

Kivételes esetben, amennyiben a helyzet sürgőssége megkívánja, és a regionális szervezet szabályai lehetővé teszik, az ilyen kollektív katonai fellépés az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazása előtt is megindítható azzal, hogy a Biztonsági Tanácsot vagy a Főtitkárt haladéktalanul tájékoztatni köteles a regionális szervezet és működését az utólagos felhatalmazás alapján az ENSZ keretein belül, jelentéstételi kötelezettség mellett teljesíti a továbbiakban.

A 18. – 19. szabályok lényegében megegyeznek az államokra irányadókkal. S bár nincs külön megemlítve, hiszen a 20. szabály is tartalmazza, de természetesen az ENSZ BT-t a regionális szervezeteknek is tájékoztatniuk kell minden esetben akkor is, ha állam meghívására érkeznek. A 16. szabály tehát *mutatis mutandis* alkalmazandó regionális államokra is. Az ECOWAS libériai akciójáról a szubregionális szervezet az elefántcsontparti delegáció keresztül értesítette a BT elnökét.²⁸⁹⁸ Bár csak utólag, de a Bahreini beavatkozók is értesítették a világszervezetet és csatolták a bahreini segítségkérését.²⁸⁹⁹ Az Öbölmenti arab államok szintén megküldték a jemeni beavatkozás alapjául szolgáló meghívást a BT-nek és a Főtitkárnak.²⁹⁰⁰ A speciális szabályt a 20. szabály jelenti, mivel a gyakorlat, s ennek elfogadottsága azt mutatja, hogy szemben az államokkal, a regionális (vagy szubregionális) együttműködések esetén az ultima ratio és a sürgős szükségesség talaján a beavatkozás előzetesen, a BT felhatalmazása nélkül is megvalósulhat. A BT legalábbis több ilyen akciót is utólag megerősített. Idetartozik a libériai, a sierra leonei és az első elefántcsontparti ECOWAS beavatkozás. Ezek mindegyikére igaz, hogy a BT jóváhagyás egyhangúlag történt valamennyi határozatban.

Polgárháborúba beavatkozás

21. Szabály

Az államok tartózkodni kötelesek attól, hogy egy másik állam területén megjelenő polgárháború, vagy ennek szintjét el nem érő belső zavargásba bármelyik fél oldalán akár fegyveresen, akár más módon beavatkozzanak.

22. Szabály

Polgárháború vagy az ennek a szintjét el nem érő belső zavargás esetében kizárólag a legitim kormány kérése vagy meghívása zárja ki a másik állam katonai beavatkozásának jogellenességét amennyiben a kérés valódi, előzetes és önálló az alábbi értelemben:

- 1. valódi a kérés, ha valóban az arra jogosult (legitim) kormánytól származó hiteles, írásbeli és bizonyítható kérésről van szó, amely kérést az ENSZ Biztonsági Tanácsa vagy Főtitkára számára haladéktalanul meg kell küldeni;*
- 2. előzetes a kérés, ha az egyértelműen még a tényleges intervenció megkezdése előtt, vagyis a külföldi csapatok határátlépése előtt keletkezett. A megszállás alatt vagy az azt követően beállt fait accompli után érvényes beleegyezés nem adható;*
- 3. önálló a kérés, amennyiben az kényszertől vagy fenyegetéstől mentesen, más állam beavatkozása vagy nyomásgyakorlása nélkül született. Az önállóság hiányára utal, ha*

²⁸⁹⁸ Letter dated 15 January 1991 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Côte d'Ivoire to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/22076.

²⁸⁹⁹ Letter dated 20 April 2011 from the representatives of Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabia and the United Arab Emirates to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/2011/261.

²⁹⁰⁰ Identical letters dated 26 March 2015 from the Permanent Representative of Qatar to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. S/2015/217 Annex.

a kérést a megszálló állam területén vagy a megszálló fegyveres csapatainak ellenőrzése alatt tette a kormány.

Az általános alapokmányi és a be nem avatkozási KGY-i tervezetek keretén túl a Nemzetközi Jogi Intézet polgárháborúról szóló határozata is elvi érveléssel jelenti ki, hogy „[a] harmadik államok tartózkodni kötelesek attól, hogy segítséget nyújtsanak egy másik állam területén vívott polgárháború feleinek.”²⁹⁰¹ Ugyanígy a polgárháború, vagyis a nem nemzetközi fegyveres konfliktus szintjét el nem érő belső zavargás esetére is az a főszabály, hogy tilos a beavatkozás. Ez a főszabály abszolút nem vitatott. Az Intézet úgy találta, hogy katonai segítségnyújtás csak a megkereső állam kérésére biztosítható,²⁹⁰² amennyiben az érvényes, konkrét és a nemzetközi kötelezettségekkel összhangban álló.²⁹⁰³ A szokásjogi elemzés alapján megfoghatóbb és pontosabb eligazítást ad a valódi, előzetes és önálló teszt. Az első bemutatott konfliktus, a Koreai háború példája elég speciális megítélés alá esik. Mivel a helyzet még nem volt kiforrva, így az ENSZ anyagokban teljesen és következtetetlenül keveredik a két *de facto* állam közötti mintegy nemzetközi fegyveres konfliktus és az önvédelem, valamint a polgárháborút elszenvedő legitim állam katonai segítségkérése. A konfliktus alatt lényegében még nem volt eldöntött melyik értékelés mellett állt ki a nemzetközi közösség. Az bizonyos, hogy az ENSZ a délen tartott szabad választások eredményeként a déli rezsimet ismerte el legitimnek, és hatalmazta fel, hogy egyesítse Koreát minden más fegyveres alakulat (így az északi kommunisták) leszerelésével. Ami miatt azonban mégsem ez a konfliktus támasztja alá a kormány meghívásának szabályát, az az, hogy a déli kormány ENSZ beavatkozást kért és kapott, s nem amerikai, annak ellenére, hogy a szovjet blokk ezt vitatta. A tajvani amerikai blokkad azonban megfelelő példa. Itt ugyanis a legitimnek elismert Kínai Köztársaság kormánya a polgárháborúban amerikai segítséget kért és kapott a sziget védelmére. S ennek jogellenességét a nemzetközi közösség egyértelműen utasította el. A magyar válság annak ellenére ad alátámasztást erre a szabályra, hogy a speciálisabb idegen elnyomás elleni felkelés kérdésköre alá jobban beillik, mint a klasszikus polgárháború alá. Mindazonáltal a BT-ben és a KGY-ben értékelésre került a kormány meghívás is, melyre a Szovjetunió hivatkozott. Leginkább az előként hivatkozott kormány bejegyzés valódisága volt el nem fogadott, mivel nem a kormány képviselőjére jogosult személytől (Gerő) származott. A későbbi kádári elfogadás pedig mind a valódiság, az előzetesség, és az önállóság talaján egyértelműen igazolhatatlan volt, s azt el sem fogadták. Az 1958-as libanoni amerikai beavatkozás ezzel szemben azt mutatja, hogy amennyiben a három feltétel teljesül, úgy az elég jogalapot ad a beavatkozásra. Annak ellenére, hogy a meghívásra az USA és Libanon is az önvédelem alatt hivatkozott, az egyértelműen hiányzott, s a BT és KGY tagjai azt nem is tudták elfogadni a jegyzőkönyvek alapján. Ennek fényében a jogszerűséget a legitim és elismert kormány meghívása alapján fogadták el. Az 1960-es első kongói belga beavatkozás hivatkozott regionális vezetők engedélyére, azonban ezt a nemzetközi közösség nem fogadta el, mivel az nem a legitim központi kormánytól származott, így nem volt valódi. A második kongói belga-amerikai mentőakció esetében a legitim és elismert kormány kérése annak ellenére elfogadott volt, hogy retorikai és politikai alapon a BT ülésén számos afrikai állam igyekezett ezt teljesen figyelmen kívül hagyni. Nota bene, a mentőakció feltehetően az engedély nélkül is jogszerű lett volna. A prágai szovjet intervenció ismét a valódiság elemét bizonyítja. A szovjetek kormány kérésére hivatkoztak,

²⁹⁰¹ Institut de Droit International - Session of Wiesbaden – 1975 - The Principle of Non-Intervention in Civil Wars (Eighth Commission, Rapporteur : Mr Dietrich Schindler) - 14 August 1975, 2. cikk (1).

²⁹⁰² Institut de Droit International - Session de Rhodes – 2011 - 10th Commission – Sub-group C - Session de Rhodes – 2011 PLENIERE - 8 September 2011 - TENTH COMMISSION - Present Problems of the Use of Force in International Law - Sub-Group C – Military assistance on request - Rapporteur : M. Gerhard Hafner, 4. cikk (1).

²⁹⁰³ Ibid. 4. cikk (2).

noha a legitim kormány kifejezetten és a BT előtt is elítélte a beavatkozást és azonnali visszavonulásra szólított fel. A szovjet delegáció által felolvasott terjedelmes felkérés teljesen nélkülözötte a valódiságot, s erre a tagok rá is mutattak. Leginkább a lényegében anonim és a hivatalosságot tökéletesen nélkülöző forma volt a meghatározó. Az afganisztáni invázió is erősíti a szabályt, s itt a kormány meghívása különös figyelmet kapott és számos felszólaló ismertette a szükséges és itt hiányzó elemeket. Kiemelésre került, hogy a kérés nem valódi, mert nem a beavatkozás előtt és megindulásakor legitimnek tekintett kormánytól származott. Hiányzott a hitelesség dokumentálhatósága is, hiszen szóbeli állítólagos kijelentésekre hivatkoztak, s ráadásul olyanra, amit még az Amin előtti elnök tett, s ahol állítólag volt csak jelen Amin, aki akkor még nem is volt elnök. Nem teljesült az előzetesség és az önállóság sem, hiszen a hatalomra segített kormánytól, s a megszállás után származott, s emiatt is, illetve mert az állítólagos kéréskor a kérelmet állítólag tevő elnök a Szovjetunióban tartózkodott. Ráadásul a megszálláskor legitimnek tekintet kormányt kétségkívül megdöntötte a vörös hadsereg, ráadásul merénylettel. Grenada amerikai lerohanása esetében a főkormányzótól állítólag érkezett meghívás, de ezt a nemzetközi közösség, különösen a KGY nem fogadta el valódinak, mivel a beavatkozást elítélte, még úgyis, hogy a katonai rémuralom valóban káoszt hozott a szigeten. A panamai beavatkozásakor az USA arra hivatkozott az önvédelem és a csatornát szabályozó nemzetközi szerződés mellett, hogy a demokratikusan megválasztott, de a hatalmat átvenni nem tudó elnök maga is hozzájárult a beavatkozáshoz. Bár részletesen nem tárgyalta a nemzetközi közösség ennek a részleteit, nem tűnik megalapozottnak, hogy a kétségtelenül választással felhatalmazást szerző, de semmilyen ellenőrzéssel nem rendelkező formáció meghívása kielégítő lenne. Aki ráadásul amerikai bázison tett esküt. A BT nem is tudta Panamát a vitára meghívni, mert nem lehetett eldönteni ki képviselhetné a kormányt. Ezzel szemben, Libéria *de jure* kormánya, aki csak a főváros felett rendelkezett törekeny ellenőrzéssel meghívta Nigériát a beavatkozásra, aki ennek az ECOWAS-on keresztül tett eleget, s az BT utólag jóvá is hagyta az akciót, tehát nem kifogásolta a korábbi jogalapot, a meghívást sem. Még ennyi ellenőrzése sem volt Sierra Leone kormányának, s a meghívást mégsem kifogásolta a nemzetközi közösség. A kormány demokratikusan választott volt és *de jure* be is volt iktatva, azonban egy puccs kényszerrel lemondatta és száműzte. A megpuccsolt, semmi ellenőrzéssel nem bíró kormány az ENSZ-től kért segítséget, aki az ECOWAS-t hatalmazta fel. S a beavatkozás restaurálta is a kormányt. A kongói háború, mely az előző fejezetben elsősorban Uganda és Ruanda agressziója kapcsán került értékelésre, meghívást is tartalmazott a kormánytól, s a lázadókkal szemben a kormányt meg is támogatta katonailag Angola, Zimbabwe és Namíbia, valamint kisebb mértékben Csád és Szudán. A már elemzett határozatok alapján ezek jelenlétét és katonai szerepét a meghívás alapján az ENSZ jogszerűnek ismerte el. Az első és a második elefántcsontparti beavatkozás összevetése érzékletesen mutatja mind a kormány meghívásának fontosságát, mind a legitimitás érzékeny megítélését. A 2002-es és a 2011-es beavatkozásnál is lényegében a (legitim) kormányt támogatta a beavatkozás. 2002-ben a megválasztott (bár nem tisztességes és demokratikus választásokkal) és tényleges hatalmat (bár csak az állam egy része felett) gyakorló elnök rendteremtési kérése adta az alapot. 2011-ben a demokratikusan megválasztott, de hatalomba be nem iktatott elnököt, a *de facto* kormánnyal szemben, aki a hatalom átadását megtagadta. Érdekes módon mindkét esetben Gbagbo a közös pont. Az első beavatkozásnál ő a *de jure* és részben *de facto* elnök aki a segítséget kéri és kapja. Második alkalommal ő a *de facto* kormány, akivel szemben a *de jure* kormány hatalomátvételének és a normalitásnak a helyreállítása a cél. A legitim kormány meghívásának elementáris jogi fontosságát mutatja Bahrein meghívása a saját lakossága ellen, aki békésen és a demokráciáért tüntetett. Senki nem kifogásolta a szaúdi vezette erőket, azok jelenléte nem volt megkérdőjelezett, csupán a fellépés módja, a brutális emberi jogi jogsértések kerültek megállapításra.²⁹⁰⁴ Bár a Nemzetközi Jogi Intézet értékelése szerint a szabály az,

²⁹⁰⁴ Institut de Droit International - Session de Rhodes – 2011 - 10th Commission – Sub-group C - Session de Rhodes – 2011 PLENIERE - 8 September 2011 - TENTH COMMISSION - Present Problems of the Use of

hogy tilos segítséget nyújtani a kormánynak saját lakosságával szemben, ezt egyrészt a bahreini, másrészt az első elefántcsontparti intervenció gyakorlata is erősen cáfolja, de még a kambodzsai intervenció is, ahol az ellenzék támogatása még a brutális elnyomó rezsimmel szemben sem volt elfogadható. Bár kívánatos lenne, ha ilyen szabály létezne, ilyen szokásjogi szabályt az elemzett gyakorlat nem támaszt alá. Ennek részben az ortodoxia lehet az oka, részben az, hogy nehezen elválasztható, hogy mi jelent felforgatást és mi jelent elnyomó kormány elleni demokratikus felkelést. Talán ez magyarázza szokásjog kialakulását. Ennek esnek tehát áldozatul még a tisztán elkülöníthető esetek is. Az első és a második szomáliai intervenció azonban ismét az általános szabályt erősíti meg, miszerint a legitim kormány engedélye jogalapot ad a beavatkozásra Etiópia és az AU fellépésére. A francia beavatkozás Maliban szintén a kormány meghívásán alapult, s ezen alapult az akció jogszerűsége is, mivel ahogyan az előző fejezetben ismertetésre került, a BT nem fogadta el, hogy a franciák a korábbi BT határozat alapján járhattak el, azonban a meghívásra emlékeztetett a jóváhagyó határozat. A Közép-afrikai Köztársaság esetén a kormány kifejezetten kérte a francia beavatkozást, akik azonban ezt BT határozathoz kötötték. Ezt meg is kapták, de a határozat kifejezetten felhívta a kormány meghívását a franciák felé, így ez szintén erősíti a kormány meghívásának szerepét. Hozzá kell tenni, hogy a legitimnek tekintett kormány *de facto* megbuktatott formáció volt lényegi ellenőrzés nélkül. Ismét előkerül a valódiság kérése a Krím orosz megszállása s annektálása kapcsán. Az autonóm Krím miniszterelnöke orosz segítséget kért, ezt azonban a nemzetközi közösség nem fogadta el valódi és önálló kérésnek. Leginkább a valódiság hiánya a meghatározó, ugyanis tagadhatatlan, hogy nem a központi kormánytól érkezett a kérés. Felmerült még a bukott, s már hivatalban nem lévő elnök, Janukovics segítségkérő levele, de ez sem a valódiság, sem az előzetesség, sem az önállóság követelményét nem teljesíti. A kényszerrel lemondtatott, de még ezután is legitimnek tekintett kormányok meghívását szaporítja a jemeni kormány meghívása, melyet a BT el is fogadott. Gambiában az ECOWAS intervencióját engedélyező elnök szintén legitimnek volt elismerve, de a beavatkozásig semmilyen tényleges ellenőrzése nem volt a terület felett. Végül Ukrajna orosz inváziója a negatív érvek közé tartoznak, a donyecki és luhanszki kormányok meghívását nem tekintette a nemzetközi közösség érvényesnek. Nagyrészt azért nem, mert ezek államiságát nem ismerte el, s így valódinak nem tekinthetők, s az önállóság is legfeljebb fikció lehetett. Lényeges kérdés, és a szabályhoz elválaszthatatlanul tartozik, hogy mi alapján ítélt meg, hogy ki a legitim kormány képviselője. Ez nem kérdéses, ha egyszerre *de jure* (alkotmányos szabályok útján hatalomra került, vagy idővel általánosan elismert kormány) és *de facto* (a terület vagy nagy része felett tényleges ellenőrzést gyakorló) kormányról van szó. Konkuráló kormányok esetében ez bizonytalanabb. Ez nemcsak politikai kérdés, egyrészt, mert a meghívás a legitim kormányhoz kötött, másrészt, a valódiság teszt nélkülözhetetlen és megkerülhetetlen kérdése, hogy kinek a hiteles és bizonyítható beleegyezése szükséges. Azonban a fenti példák jól mutatják, hogy sem a demokratikus választás eredménye, sem a korábban stabil elismertség, sem a tényleges ellenőrzés nem jelent megnyugtató eligazodási pontot. Marad tehát az *ad hoc* mérlegelés. Ha az nem is állapítható meg, hogy milyen jogi teszt alapján lehet a legitim kormányformációt azonosítani, az idézett esetek azt biztosan megerősítik, hogy a legitim kormány meghívása jogalapot ad a beavatkozásra, és azt is, hogy ennek valódinak, előzetesnek és önállónak kell lennie.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/1757 (!) ²⁹⁰⁵	90	99	95

Force in International Law - Sub-Group C – Military assistance on request - Rapporteur : M. Gerhard Hafner. 3. cikk (1).

²⁹⁰⁵ A könnyebb áttekinthetőség kedvéért, mivel a szabály alátámasztásáról és az opinio juris támogatottságáról van szó, az itt szereplő számok inverz jelennek meg. A határozatot 10-0,9-5,5 százalékokban támogatták, így annak a szabálynak a támogatottsága, hogy a kormány meghívása jogalapot ad a beavatkozásra ennek az

Draft res. S/1921 (!) ²⁹⁰⁶	90	99	95
Draft Res. S/3730	91	83	87
A/Res/1004(ES-II)	86	68	77
A/Res/1005(ES-II)	81	64	73
A/Res/1131(XI)	87	72	80
A/Res/1133(XI)	86	75	81
S/Res/143	100	73	87
S/Res/145	100	100	100
S/Res/146	100	82	91
S/Res/199	100	91	96
Draft Res. S/8761	83	67	75
Draft res. S/13729	87	87	87
A/Res/ ES-6/2	85	75	80
Draft res. S/16077/Rev.1	92	73	83
A/Res/38/7	92	75	84
Draft Res. S/21048	71	67	69
A/Res/44/240	79	56	68
S/Res/788	100	100	100
S/Res/1162	100	100	100
S/Res/1171	100	100	100
S/Res/1234	100	100	100
S/Res/1304	100	100	100
S/RES/1464	100	100	100
S/RES/2100	100	100	100
S/RES/2127	100	100	100
Draft res. S/2014/189	93	87	90
A/RES/68/262	90	52	71
S/RES/2337	100	100	100
S/RES/2216	100	93	97
Draft res. S/2022/155	92	73	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85
Átlag:	93	84	89

23. Szabály

Polgárháborúban vagy az ennek a szintjét el nem érő belső zavargásban a felkelők vagy ellenzék meghívása nem mentesít a fegyveres beavatkozás jogellenessége alól, még akkor sem, ha az érintett ellenzék magát demokratikusnak tekinti.

24. Szabály

Hasonlóképpen, a felkelők vagy az ellenzék erőszak alkalmazásával járó támogatása, vagy katonai intervencióval való megsegítése az agresszió tilalmának megsértését jelenti.

A 36/103 KGY-i határozat 2. II. f) pontja megállapítja, hogy „[a]z állam kötelessége, hogy tartózkodjon a más államokon belüli lázadó vagy elszakadási tevékenységek közvetlen vagy közvetett ellenkező százalékos értéke, s a könnyebb számszerű értelmezés kedvéért ezek a százalékok szerepelnek a táblázatban.

²⁹⁰⁶ Ua.

előmozdításától, bátorításától vagy támogatásától, tekintet nélkül ennek ürügyére”. Kambodzsa esete jól mutatja, hogy akár van meghívás az ellenzék részérettől, akár a spontán segíti a felkelést a beavatkozó, ez jogalapot nem adhat az intervencióra. Még akkor sem, ha a felkelők egy valóban elnyomó rezsim ellen küzdenek. Ez a tanzániai Uganda intervenció esetében is így volt, de itt elítélés nem született, bár jóváhagyás sem. Az okok már ismertetésre kerültek. A szabályt azonban a Nicaragua ügyben teljes egyértelműséggel megerősítette az ICJ, kiemelve, hogy a „nemzetközi jogban nem létezik ilyen általános beavatkozási jog egy másik államon belüli ellenzék támogatására.”²⁹⁰⁷ Még akkor sem, ha az ellenzék meghívja a beavatkozót, a sokat, s itt is idézett rész szerint

Valójában nehéz elképzelni, hogy mi maradna meg a nemzetközi jogban a beavatkozás tilalmának elvéből, ha a beavatkozás, amely egy állam kormányának kérésére már megengedett, az ellenzék kérésére is megengedett lenne.²⁹⁰⁸

Ez az idézet ráadásul megerősíti a 22. szabályt is, miszerint a kormánynak azonban joga van erre. A már említett kongói háborúban az ENSZ nem fogadta el a legitim kormánnyal szemben a felkelőket részben támogató ugandai és ruandai részvételt. Az ICJ is megerősítette, hogy Uganda jogellenesen avatkozott be fegyveresen a kongói polgárháborúba.²⁹⁰⁹ Az ellenzék meghívásának vagy segítségének jogellenességét igazolja Ukrajna orosz inváziója. Itt és ebben a kontextusban, a valóságnak megfelelő helyzet, hogy a szakadár régiók kérése és támogatása valójában a polgárháború ellenzékének támogatása, s ezt a nemzetközi közösség nem is fogadta el.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res.S/13027	87	87	87
A/Res/34/22	81	65	73
Draft res. S/14941	92	80	86
A/Res/38/10	100	100	100
Draft res. S/2022/155	92	73	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85
Átlag:	92	80	86

+ ICJ Nicaragua ügyben és Kongó ügyben hozott ítéletei!

25. Szabály

Belső fenyegetéssel szemben (felkelés, polgári zavargások) kollektív önvédelemre nem lehet hivatkozni.

A szabályt tisztázza, hogy az önvédelmet nem lehet úgy átértelmezni, hogy belső fenyegetéseket agresszióknak bélyegezzenek, s így a beavatkozást kollektív önvédelemmel igazolják. Ilyen érvek ugyan több alkalommal is megjelentek, ezek nagy figyelmet nem kaptak, egy-egy felszólalás emlékeztetett arra, s helyesen, hogy önvédelemhez külső fegyveres támadásra van szükség. Hivatkozott erre az USA Libanon esetén, de az államok ezt nem fogadták el jogalapként. A Szovjetunió jelezte is, hogy külső támadás kellene ehhez. Ugyanakkor éppen a szovjetek voltak azok, akik ugyanígy agresszióra és kollektív önvédelemre (is) hivatkoztak Afganisztán lerohanásakor. Ez

²⁹⁰⁷ ICJ Nicaragua para. 209.

²⁹⁰⁸ Ibid. para. 246.

²⁹⁰⁹ ICJ Kongó ügy para. 165.

szintén eredménytelen volt, az agressziót elítélte a KGY. A Nicaragua elleni amerikai beavatkozás szintén kollektív önvédelmére hivatkozott holott a feltételezett fegyver-infiltráció legfeljebb belső fenyegetés volt az érintett államokban. El is utasította a nemzetközi közösség ezt az érvet. A szaudi vezetésű bahreinben Irán szerepének és agressziójának megalapozatlan sejtetése és a kollektív önvédelem megjelent, de itt sem ez, hanem a meghívás jelenthette a jogalapot, amit a nemzetközi közösség legalábbis nem kifogásolt. Jemennél ugyanez a helyzet.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
Draft res. S/13729	87	87	87
A/Res/ ES-6/2	85	75	80
Átlag:	86	81	84

26. Szabály

A beavatkozás soha nem járhat a célállam területének elcsatolásával. Az ilyen területszerzéseket az ex injuria jus non oritur elvével összhangban nem lehet jogszerűnek elismerni.

A szabály összhangban van a 3314-es KGY-i határozat 5. cikkének 3) bekezdésével. S ugyanezt az elvet mondja ki a 36/103 KGY-i határozat 2. III. e) pontja. Ezt a gyakorlatot támasztja alá a Krím elcsatolása után az Ukrán területi integritás fenntartása, illetve az orosz invázió elítélése mellett ismét az Ukrán területi integritás változatlan megerősítése.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/RES/3314(XXIX)	100	100	100
A/RES/36/103	85	81	83
Draft res. S/2014/189	93	87	90
A/RES/68/262	90	52	71
Draft res. S/2022/155	92	73	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85
Átlag:	93	78	85

27. Szabály

A fenti agressziós formák megvalósításához az állam terület átengedése az agresszor államnak a területet átengedő állam esetén szintén az agresszió tilalmának jogsértését vonja maga után.

A szabály összhangban van a 3314-es KGY-i határozat 3. cikk e) pontjával, illetve a 36/103 KGY-i határozat 2. II. b) pontjával. Ezt erősítette meg Ukrajna lerohanását követően Belorusz elítélése agresszióért.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/RES/3314(XXIX)	100	100	100
A/RES/36/103	85	81	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85
Átlag:	94	85	89

Fegyveres bandák küldése és támogatása

28. Szabály

Az agresszió tilalmának megsértését vonja maga után, ha egy állam olyan fegyveres bandákat, csoportokat, irregulárisokat vagy zsoldosokat küld másik állam ellen, amelyek fegyveres erőszakot alkalmaznak a célállam ellen a kormány megdöntése vagy a politikai, gazdasági, társadalmi rendszer megváltoztatása érdekében.

29. Szabály

Az erőszak tiltott alkalmazásának jogsértését jelentheti kisebb fegyveres elit alakulatok, így tiszték küldése is, amennyiben ezek fegyveres puccson keresztül képesek elérni a legitim kormány megdöntését vagy az állam politikai, gazdasági vagy társadalmi rendszerének megváltoztatását. Ebben az esetben az agresszió tilalmáért a küldő államot terheli a felelősség.

A főszabályt a KGY számtalan alkalommal megerősítette. A legautoritívabb talán a 3314-es határozat, ahol kifejezetten az agresszió egyik formájaként szerepel a 3. cikk g) pontjában. A 2131-es KGY-i határozat preambuluma is tartalmazza, hogy a fegyveres beavatkozás egyet jelent az agresszióval, illetve, hogy a közvetlen beavatkozás, a felforgatás és a közvetett beavatkozás minden formája ellentétes a nemzetközi jog és az Alapokmány elveivel. A 2625-ös KGY-i határozat ettől konkrétan jelenti ki, hogy az államoknak „kötelessége tartózkodni attól, hogy irreguláris erőket vagy fegyveres bandákat - beleértve a zsoldosokat is - szervezzen vagy bátorítson egy másik állam területére való behatolásra,” illetve, hogy tartózkodni kötelesek attól, hogy másik államban felkelést szítson, szervezzen vagy támogasson, ha azok erőszakkal járnak.²⁹¹⁰ Ezt megerősíti a 2734-es KGY-i határozat 5. paragrafusa is, szintén kötelezettségként megfogalmazva. A 36/103-as KGY-i határozat ezt újra megerősíti a preambulumban, s konkrétan kötelezettségekként is elaborálja az elvet. Megjelenik tehát az a kötelezettség, hogy az állam „tartózkodjon a fegyveres beavatkozástól, felforgatástól, katonai megszállástól vagy bármilyen más nyílt vagy burkolt intervenciótól és beavatkozástól,”²⁹¹¹ „hogy tartózkodjon a más államokon belüli lázadó vagy elszakadási tevékenységek közvetlen vagy közvetett előmozdításától, bátorításától vagy támogatásától, tekintet nélkül ennek ürügyére,”²⁹¹² vagy a klasszikus megfogalmazás szerint

Az állam kötelessége, hogy területén megakadályozza zsoldosok kiképzését, finanszírozását és toborzását, vagy ilyen zsoldosok küldését egy másik állam területére, és megtagadja a zsoldosok támogatását beleértve felszerelését és átszállítását, és a finanszírozást is.²⁹¹³

Végül, az a kötelezettség is kimondásra kerül, hogy az állam tartózkodjon politikai és etnikai csoportok szervezésétől, képzésétől, finanszírozásától és felfegyverzésétől akár a saját területén akár más államok területén avégből, hogy más országokban felforgatást, rendbontást vagy zavargásokat keltsen.²⁹¹⁴ A Nemzetközi Jogi Intézet azt is megállapítja, hogy harmadik államoknak minden eszközzel törekedniük kell arra, hogy megelőzzék, hogy területük lakosai, kontingenseket állítsanak fel, felszerelést gyűjtsenek, átlépjék a határt vagy beszivárognak abból a célból, hogy polgárháborút

²⁹¹⁰ A/RES/2625(XXV) Melléklet para. 1.

²⁹¹¹ A/RES/36/103 Melléklet II. c).

²⁹¹² Ibid. f).

²⁹¹³ Ibid. g).

²⁹¹⁴ Ibid. n).

szítsanak vagy előidézzenek.²⁹¹⁵ Az eklatáns gyakorlat ebben a vonatkozásban természetesen a Nicaragua incidens. Itt az amerikai cselekményeket mind a KGY, mind a ICJ jogellenesnek találta, s ezzel a főszabályt egyértelműen megerősítette. A 29. szabály a ciprusi görög tisztek puccsának nemzetközi közösség általi értékelése miatt került be az azonosított szokásjogi szabályok közé. A BT és a KGY ugyanis a görög kormány által a ciprusi kormány erőszakos megpuccolására görög tiszteket küldött, akik a felforgató cselekményt meg is valósították. Ez a kitétel azért jelentős, mert bizonyítja, hogy az elitalakulat, fegyveres csoport küldése méretétől vagy jellegétől függetlenül agressziót valósíthat meg.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/RES/3314(XXIX)	100	100	100
A/RES/2131(XX)	100	99	99,5
A/RES/2625(XXV)	100	100	100
A/RES/2734(XXV)	99	98	98,5
A/RES/36/103	85	81	83
Draft res. S/14941	92	80	86
A/Res/38/10	100	100	100
S/Res/353	100	100	100
A/Res/3212(XXIX)	100	100	100
Átlag:	97	95	96

+ ICJ Nicaragua ügyben hozott ítélete!

30. Szabály

Az erőszak tiltott alkalmazásának jogsértését jelenti különösen az ilyen csoportok felszerelése, kiképzése és irányítása a fenti céllal. Ebben az esetben az agresszió tilalmáért az ilyen támogatást nyújtó államot terheli a felelősség.

31. Szabály

A fegyveres csoportok más állam általi finanszírozása önmagában nem jelenti az erőszak tilalmának megsértését, de maga után vonja a beavatkozás tilalmának jogsértését.

A 30. és 31. szabály alapvető megkülönböztetése a Nemzetközi Bíróság alapokmányi és szokásjogi értelmezése alapján meghozott döntésén alapul. Az ítéletben ezt a különbségtételt a 228. paragrafus mondta ki.

Beavatkozás népi felkelésbe (önrendelkezési jog)

32. Szabály

A népek önrendelkezési jogának elfojtására irányuló külföldi beavatkozás az erőszak alkalmazásának tilalmát sértő nemzetközi jogsértésnek minősül.

33. Szabály

²⁹¹⁵ Institut de Droit International - Session of Wiesbaden – 1975 - The Principle of Non-Intervention in Civil Wars (Eighth Commission, Rapporteur : Mr Dietrich Schindler) - 14 August 1975. 2. cikk 3)a).

A népek önrendelkezési jogából fakadó idegen elnyomás elleni felkelés elfojtására irányuló külföldi beavatkozás agresszióknak minősül.

34. Szabály

A külföldi elnyomás elleni népfelkelés nem minősül polgárháborúnak, hanem fegyveres függetlenségi mozgalomnak.

35. Szabály

Következésképpen a külföldi elnyomás elleni népfelkelés, függetlenségi mozgalom esetén – legyen az gyarmati vagy nem gyarmati kontextuson belül – a külföldi hatalom által fenntartott kormány meghívása nem ad jogalapot a fegyveres beavatkozásra.

36. Szabály

Amennyiben a korábban legitimnek tekintett, de külföldi hatalom által fenntartott kormány és a nép között a függetlenségi mozgalom eredményeképpen egyértelmű elválás mutatkozik, a népek önrendelkezési jogával összhangban az állam alatt a népet, s nem a kormányt kell érteni.

37. Szabály

Az önrendelkezési jogot és a függetlenségi mozgalmat elnyomó külföldi beavatkozás által felállított kormányt az ex injuria jus non oritur elve értelmében nem lehet legitimként elismerni.

Ehhez a szabálycsomaghoz tartozik a 3314-es KGY-i határozat 7. cikke, ami kifejezetten elismeri, hogy az idegen uralom alatt élő népek önrendelkezési, szabadsághoz és függetlenséghez való jogát nem érinti az agresszió definíciója, az Alapokmány rendelkezéseivel összhangban küzdhetnek ezen jogokért. A 1514-es KGY-i határozat 4. paragrafusa kimondja azt az elvet, hogy meg kell szüntetni a függő népek ellen irányuló mindenféle fegyveres akciót vagy elnyomó intézkedést, gyakorolhassák a teljes függetlenséghez való jogukat. Ide kapcsolódik még a 2131-es KGY-i határozat 3. paragrafusa, mely kimondja, hogy „[a] népek nemzeti identitásuktól való megfosztására irányuló erőszak alkalmazása sérti elidegeníthetetlen jogaikat és a be nem avatkozás tilalmának elvét.” A 2625-ös KGY-i határozat mellékletének 1. cikke szerint is az államoknak tartózkodniuk kell az olyan erőszakos cselekményektől, amivel az önrendelkezési jogtól, szabadságuktól és függetlenségüktől megfosztják a függő népeket. Ugyanitt rögzíti azt is a határozat, hogy

Minden állam köteles tartózkodni minden olyan erőszakos cselekménytől, amely megfosztja a jelen elv kidolgozásánál fent említett népeket önrendelkezési joguktól, szabadságuktól és függetlenségüktől. Az önrendelkezési joguk gyakorlása érdekében az ilyen erőszakos cselekmények elleni fellépéseikben és az azokkal szembeni ellenállásukban az ilyen népek jogosultak támogatást kérni és kapni az Alapokmány céljaival és elveivel összhangban

A 2734-es KGY-i határozat felhívta a tagállamokat, hogy álljanak el minden olyan erőszakos vagy egyéb cselekménytől, amely megfosztja a népeket az önrendelkezéshez, a szabadsághoz és a függetlenséghez való elidegeníthetetlen joguktól, és hagyjanak fel a katonai és elnyomó

intézkedésektől, amelyek célja, a függetlenség megakadályozása.²⁹¹⁶ Az államnak azon kötelezettsége, „hogy tartózkodjon minden olyan erőszakos cselekménytől, amely megfosztja a gyarmati uralom vagy idegen megszállás alatt álló népeket önrendelkezési joguktól, szabadságuktól és függetlenségüktől” a 36/103-as KGY-i határozat mellékletének 2. paragrafus II. d) pontjában is megjelenik. Itt is megjelenik az *ex injuria jus non oritur* elve, mint az államok azon kötelezettsége, “hogy ne ismerjék el azokat a helyzeteket, amelyeket erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazása, vagy az intervenció tilalom és a be nem avatkozás elvével sértő cselekmények idéztek elő.”²⁹¹⁷ Ezen az általános és nem vitatott keretrendszeren túl a specifikusabb szabályok azonosítását a megvizsgált gyakorlat tette lehetővé. A 32. és 33. szabály kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a látszólag közel azonos szabályok között van egy fontos eltérés, amely a többi szabályra is meghatározó. A 32. szabály azokat a helyzeteket fedi le, amikor az önrendelkezési jog a saját elnyomó, tehát autoriter rezsim ellen irányul. Ilyen konfliktusokban érvényes értelemszerűen az intervenció tilalom és a be nem avatkozás. A Nemzetközi Jogi Intézet azt a szabályt állapította meg, hogy

Tilos a katonai segítségnyújtás, ha azt az Egyesült Nemzetek Alapokmányának, a be nem avatkozás elvének, a népek egyenlő jogainak és önrendelkezési jogának elveinek, valamint az emberi jogok általánosan elfogadott normáinak megsértésével gyakorolják, és különösen, ha annak célja az, hogy egy fennálló kormányt saját lakosságával szemben támogasson.²⁹¹⁸

A gyakorlat és az *opinio juris* azonban az utolsó kitéltet nem támasztja alá, nevezetesen azt, hogy fennálló kormányt a saját lakosságával szemben nem lehet támogatni. Ugyan abszolút kívánatos lenne egy ilyen szabály, de erre szokásjogi alátámasztás nincs, s hasonló okból, mint amiről már szó volt. Nem mindig eldönthető, hogy egy felkelő csoportnak joga van a *nemzetközi jog alapján* megdönteni a kormányát. Bahrein a legszemléletesebb példa. Az ENSZ nem vitatta, hogy az öböl menti államok a kormány kérésére beavatkozhattak. Pedig a tüntetések békés, mérsékelt és demokratikusak voltak. S ugyanez elmondható számos esetben amikor a kormány belső zavargás elfojtása miatt kért és kapott segítséget. Például az első elefántcsontparti beavatkozásnál az intervenció Gbagbo elnök kérésére segítette a kormányt a belső rend helyreállításában az északi régió lakosaival szemben. S tette ezt azután, hogy a választásokat Gbagbo úgy nyerte meg, hogy kizárta az ellenfelét, s így az őt támogató északiak bojkottálták a választást, amit Gbagbo így 37%-os részvételi arány (!) mellett nyert meg. Ezért van különbség a 32. és a 33. szabály megfogalmazása között. A 32. szabály esetében az erőszak tilalmának megsértése szerepel, mivel ott lehetséges a *volenti non fit injuria* (kormány meghívása), így van kimentési ok. Ettől függetlenül nyilvánvalóan súlyosság alapján ez is minősülhet agresszióknak is. A 33. szabály azonban eleve kizárja bármilyen kimentési ok, így a beleegyezés lehetőségét is. A különbség az, hogy a 33. szabály az idegen uralom elleni önrendelkezési jogot tartalmazza. S együtt olvasva a következő szabályokkal, a logikai egység szembetűnő, s lényegében következik is a 33. szabályból. Mivel idegen elnyomás elleni népi felkelésről van szó, dogmatikailag sem polgárháború a helyzet, hiszen *de facto* egy idegen állam bábkormányára ellen küzd a nép. Ez indokolja a 34. szabályt. Következésképpen az önrendelkezési jog *jus cogens* jellege²⁹¹⁹ és az agresszió *jus cogens* jellege külön-külön és együtt is azt eredményezik, hogy kizárt a jogsértés igazolása: nincs

²⁹¹⁶ A/RES/2734(XXV) para. 18.

²⁹¹⁷ A/RES/36/103 Melléklet 2. III. e).

²⁹¹⁸ Institut de Droit International - Session de Rhodes – 2011 - 10th Commission – Sub-group C - Session de Rhodes – 2011 PLENIERE - 8 September 2011 - TENTH COMMISSION - Present Problems of the Use of Force in International Law - Sub-Group C – Military assistance on request - Rapporteur : M. Gerhard Hafner. 3. cikk (1).

²⁹¹⁹ East Timor (Portugal v. Australia), Judgment, I.C.J. Reports 1995, 90. o., at p. 102, para. 29.

helye a kormány meghívásának, s ezt tartalmazza a 35. szabály. A magyar válságra adott nemzetközi reakció támasztja alá a leginkább ezeket a szabályokat. A magyar forradalom a szovjet típusú rezsim és az orosz megszállás ellen robbant ki. Tagadhatatlanul függetlenségi törekvés volt az idegen elnyomás ellen, s a későbbi ENSZ Bizottság is spontán népfelkelésnek minősítette. A nemzetközi közösség következetesen ítélte el a szovjet agressziót. Ugyan volt szó arról, hogy a hivatkozott kormány meghívás érvényes-e, a hangsúly a legtöbb esetben azon volt, például a BT-ben Szabó megbízólevelének kérdésében is, hogy valóban a népet képviseli-e a delegáció. S ami még szembe tűnőbb, hogy a határozatok a magyar népre hivatkoztak legtöbb esetben, s a jegyzőkönyvek is a nép kulcsszerepét tanúsítják. Vagyis ez jelzi a megerősítést a 37. szabálynak. A 38. szabályt erősíti az a tény, hogy a konszolidációig a Kádár kormányt abszolút illegitimnek tekintette az ENSZ. Megjegyzendő, hogy Kambodzsa vietnámi megszállása nem erre példa, nem ezt a szabályt támasztja alá. A vietnámi megszállással hatalomra juttatott kormányt nem ismerte el az ENSZ, de ezt nem ezen szabály alapján tette, mivel itt nem idegen elnyomás elleni felkelést fojtott el a vietnámi beavatkozás. Az Idi Amin Dadát megbuktató tanzániai beavatkozás eredményeképp felállt ugandai kormány elismerése nem a szabály szól, mivel itt sem idegen uralom elleni felkelés elfojtásáról volt szó. Felhozható lenne még a prágai szovjet intervenció is, itt azonban lényegét tekintve nem idegen uralom elleni felkelésről beszélünk, hiszen a csehszlovák kommunista reformok nem kérdőjelezték meg a szovjet dominanciát, s ami még fontosabb, nem volt fegyveres népi felkelés a szovjet megszállókkal szemben. Így a prágai tavasz inkább a 32. szabályt erősíti. Tilos a beavatkozás, legfeljebb a kormány meghívása mentesíthet. Itt azonban éppen ez hiányzott, ugyanis az egyetlen és legitim kormány elítélte a szovjet beavatkozást és azonnali kivonulást követelt.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/RES/1514(XV)	100	91	96
A/RES/2131(XX)	100	99	99,5
A/RES/2625(XXV)	100	100	100
A/RES/2734(XXV)	99	98	98,5
A/RES/3314(XXIX)	100	100	100
A/RES/36/103	85	81	83
Res. S/3730 tervezet	91	83	87
A/Res/1004(ES-II)	86	68	77
A/Res/1005(ES-II)	81	64	73
A/Res/1131(XI)	87	72	80
A/Res/1133(XI)	86	75	81
Átlag:	92	85	89

Katonai megállapodás túllépése

38. Szabály

Agressziónak minősül az egyik állam fegyveres erőinek a fogadó állam beleegyezésével egy másik állam területén tartózkodó fegyveres erőinek a megállapodásban előírt feltételek megsértésével történő alkalmazása, vagy az ilyen területen való jelenlétüknek a megállapodás megszűnésén túli meghosszabbítása.

39. Szabály

A fenti típusú katonai megállapodás semmilyen körülmények között nem adhat jogalapot a külföldi katonai beavatkozásra a célállam tiltakozása ellenében.

40. Szabály

A fenti típusú felhatalmazás bármikor visszavonható, illetve azonnal megszűntnek kell tekinteni visszavonás vagy tiltakozás hiányában is amint a külföldi katonai jelenlét és műveletek túlmutatnak a kölcsönös együttműködés keretein.

A legfontosabb megjelenése a szabály alapjának természetesen a 3314-es KGY-i határozat, ahol kifejezetten az agresszió egyik formájaként kerül megállapításra a 3. cikk e) pontjában. A pontosító 39. és 40. szabályok egyrészt a gyakorlatban jelentek meg, másrészt a Nemzetközi Jogi Intézet katonai segítség kéréséről szóló kodifikációja is megállapította, hogy szerződésen alapuló segítségnyújtás esetén is szükséges az állam konkrét eseti kérelme.²⁹²⁰ Illetve, hogy a kérés bármikor visszamondható, még akkor is, ha szerződéses alapja van.²⁹²¹ S eleve csak a megállapodás feltételein belül és a meghatározott időtartamig.²⁹²² Ezek a szabályok természetesen *mutatis mutandis* alkalmazhatók, mivel a katonai segítségkérésre irányuló megállapodás szűkebb esetet fed le, mint a 38. szabály ami azonban bármilyen katonai bázisra, hadgyakorlatra, logisztikai áthaladásra...stb. irányadó. Megerősíti viszont valamennyi szabályt a gyakorlat. Felhívható lehet a magyar válság és a prágai intervenció ahol a szovjetek utaltak a varsói szerződésre, de ennek feltételei nem illeszkedtek a tényekre, így a megállapodás kereteit túllépve a beavatkozások agresszióknak minősültek. Kongó ugandai megszállása kapcsán nem volt elfogadható a nemzetközi bíróságnak és a nemzetközi közösségnek sem az az érv, hogy Uganda egyes csapatai korábbi meghívás és megállapodás alapján voltak jelen Kongóban. Az ICJ leszögezte, hogy a hozzájárulás visszavonásra került,²⁹²³ és eleve "[a]z a kérdés, hogy mikor szűnt meg bármely hozzájárulás, irreleváns, amikor az érintett cselekmények olyan egyértelműen túlmutatnak az együttműködésen.²⁹²⁴ Ciprus török megszállása hasonló kérdést vetett fel. A nemzetközi közösség tagjai általában már azt is tagadták, hogy a garanciaszerződés valóban egyoldalú felhatalmazást adott Törökországnak a katonai beavatkozásra, de az, hogy ezt Ciprus kifejezett tiltakozására is fenntartja, kifejezetten elfogadhatatlan volt, s az északi török állam kikiáltása után minden szempontból ellentétes volt a katonai jelenlét még a szerződés török értelmezése alapján is. A nemzetközi közösség ennek fényében el is ítélte a beavatkozást. Kevésbé tisztán, s inkább csak a jegyzőkönyvekből levonható kontextuális értelmezésből, de ez az elv jelent meg a grúziai orosz beavatkozáskor is, ahol a katonai jelenlét alapja a békefenntartó misszióról szóló megállapodás volt, amit az orosz fél egyértelműen túllépet. Valamelyest a Krim elfoglalásakor is megjelent az az érv, hogy az orosz haderő létszáma nem haladta meg a szevasztopoli jelenlétet biztosító szerződésben meghatározott étszámot. Azonban értelemszerűen a jelenlét módja már meghaladta a szerződéses felhatalmazást, illetve Ukrajna tiltakozott is az orosz műveletek ellen. S az erőszakos annexiót elítélő KGY-i határozat így nem is fogadta el ezt a kimentési okot sem.

²⁹²⁰ Institut de Droit International - Session de Rhodes – 2011 - 10th Commission – Sub-group C - Session de Rhodes – 2011 PLENIERE - 8 September 2011 - TENTH COMMISSION - Present Problems of the Use of Force in International Law - Sub-Group C – Military assistance on request - Rapporteur : M. Gerhard Hafner. 4. cikk (3).

²⁹²¹ Ibid. 5. cikk.

²⁹²² Ibid. 6. cikk. (1) (2).

²⁹²³ ICJ Kongó ügyben hozott ítélet paras. 52-3.

²⁹²⁴ Ibid. para. 111.

	Inkluzív támogatás: %	Kizárólagos támogatás: %	Átlagos támogatás: %
A/RES/3314(XXIX)	100	100	100
Res. S/3730 tervezet	91	83	87
A/Res/1004(ES-II)	86	68	77
A/Res/1005(ES-II)	81	64	73
A/Res/1131(XI)	87	72	80
A/Res/1133(XI)	86	75	81
Draft Res. S/8761	83	67	75
S/Res/1234	100	100	100
S/Res/1304	100	100	100
S/Res/353	100	100	100
A/Res/3212(XXIX)	100	100	100
Draft res. S/2014/189	93	87	90
A/RES/68/262	90	52	71
Draft res. S/2022/155	92	73	83
A/RES/ES-11/1	97	73	85
Átlag:	92	81	87

+ ICJ Kongó ügyben hozott ítélete!

Melléletek

1. Melléklet – az agresszió definíciója: A/RES/3314 (XXIX)

Definition of Aggression - General Assembly resolution 3314 (XXIX) - 14 December 1974

A Közgyűlés,

Abból kiindulva, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének egyik alapvető célja a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, valamint hatékony kollektív intézkedések meghozatala a békét fenyegető veszélyek megelőzése és elhárítása, valamint az agresszió vagy más békét sértő cselekmények visszaszorítása érdekében,

Emlékeztetve arra, hogy a Biztonsági Tanács az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 39. cikkével összhangban megállapítja a békét fenyegető veszély, a béke megsértése vagy agresszió tényét, és ajánlásokat tesz, vagy dönt arról, hogy a 41. és 42. cikkel összhangban milyen intézkedéseket kell hozni a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében,

Tekintettel arra is, hogy mivel az agresszió az erőszak jogellenes alkalmazásának legsúlyosabb és legveszélyesebb formája, mivel a tömegpusztító fegyverek minden fajtája által teremtett körülmények között a világméretű konfliktus és annak minden katasztrofális következménye fenyeget, az agressziót a jelenlegi pillanatban kell meghatározni,

Meggyőződve arról, hogy az agresszió fogalmának elfogadása elrettentő hatással lenne a potenciális agresszorra, egyszerűsítene az agressziós cselekmények meghatározását és az azok

viasszaszorítására irányuló intézkedések végrehajtását, valamint megkönnyítené az áldozat jogainak és jogos érdekeinek védelmét és a segítségnyújtást,

Úgy véli, hogy bár azt a kérdést, hogy agresszió történt-e, az egyes esetek összes körülményeinek fényében kell vizsgálni, mégis kívánatos, hogy az ilyen meghatározáshoz iránymutatásként alapelveket fogalmazzon meg,

Elfogadja az agresszió alábbi meghatározását:

1. cikk

Agressziónak minősül a fegyveres erő alkalmazása egy állam által egy másik állam szuverenitása, területi integritása vagy politikai függetlensége ellen, vagy bármely más, az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összeegyeztethetetlen módon, a jelen meghatározásban foglaltak szerint.

Magyarázó megjegyzés: Ebben a meghatározásban az "állam" kifejezés:

- (a) Az elismerés kérdésének sérelme nélkül, vagy annak sérelme nélkül használt, hogy egy állam az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagja-e;
- (b) Adott esetben tartalmazza az "államok csoportja" fogalmát.

2. cikk

A fegyveres erőnek egy állam által az Alapokmány megsértésével történő első alkalmazása *prima facie* bizonyítéknak minősül az agresszióra, bár a Biztonsági Tanács az Alapokmánnyal összhangban arra a következtetésre juthat, hogy az agresszió elkövetésének megállapítása nem lenne indokolt más releváns körülmények fényében, beleértve azt a tényt, hogy az érintett cselekmények vagy azok következményei nem elég súlyosak.

3. cikk

Az alábbi cselekmények bármelyike, függetlenül hadüzenet lététől, a 2. cikk rendelkezéseire is figyelemmel és azokkal összhangban, agressziónak minősül:

- (a) Egy állam fegyveres erői által egy másik állam területének megszállása vagy megtámadása, vagy az ilyen megszállásból vagy támadásból eredő bármilyen ideiglenes katonai megszállás, vagy egy másik állam területének vagy egy részének erőszakos elcsatolása,
- (b) valamely állam fegyveres erőinek egy másik állam területe elleni bombázása vagy bármely fegyver valamely állam által egy másik állam területe ellen történő alkalmazása;
- (c) egy állam kikötőinek vagy partjainak egy másik állam fegyveres erői általi blokádja;
- (d) valamely állam fegyveres erőinek egy másik állam szárazföldi, tengeri vagy légi erői, illetve tengeri és légi flottája elleni támadása;
- (e) az egyik állam fegyveres erőinek a fogadó állam beleegyezésével egy másik állam területén tartózkodó fegyveres erőinek a megállapodásban előírt feltételek megsértésével történő alkalmazása, vagy az ilyen területen való jelenlétüknek a megállapodás megszűnésén túli meghosszabbítása;

(f) Egy állam azon cselekménye, amely lehetővé teszi, hogy az általa egy másik állam rendelkezésére bocsátott területét ez a másik állam egy harmadik állam elleni agresszív cselekmény elkövetésére használja fel;

(g) olyan fegyveres bandák, csoportok, irregulárisok vagy zsoldosok küldése valamely állam által vagy nevében, amelyek egy másik állam ellen olyan súlyú fegyveres erőszakos cselekményeket hajtanak végre, amelyek a fent felsorolt cselekményeknek felelnek meg, vagy az abban való jelentős részvétel.

4. cikk

A fent felsorolt cselekmények nem teljes körűek, és a Biztonsági Tanács megállapíthatja, hogy az Alapokmány rendelkezései értelmében más cselekmények is agresszióknak minősülnek.

5. cikk

1. Semmiféle politikai, gazdasági, katonai vagy más jellegű megfontolás nem szolgálhat az agresszió igazolására.

2. Az agressziós háború a nemzetközi béke elleni bűncselekmény. Az agresszió nemzetközi felelősséget von maga után.

3. Az agresszióból eredő területszerzés vagy különleges előny nem jogszerű, és nem is ismerhető el jogszerűnek.

6. cikk

E meghatározás egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az bármilyen módon bővítené vagy szűkítené az Alapokmány hatályát, beleértve az Alapokmány azon esetekre vonatkozó rendelkezéseit, amelyekben az erő alkalmazása jogszerű.

7. cikk

E meghatározás és különösen annak 3. cikke semmilyen módon nem sértheti az e jogtól erőszakkal megfosztott népek önrendelkezési, szabadsághoz és függetlenséghez való, az Alapokmányból levezetett jogát, amelyet az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvekről szóló nyilatkozatban az Egyesült Nemzetek Alapokmánya szerint említettek, különösen a gyarmati és rasszista rendszerek vagy az idegen uralom más formái alatt élő népeket: sem e népek azon jogát, hogy az Alapokmány elveivel és a fent említett Nyilatkozattal összhangban küzdjenek e célból, és támogatást kérjenek és kapjanak.

8. cikk

A fenti rendelkezések értelmezésük és alkalmazásuk során összefüggnek egymással, és minden egyes rendelkezést a többi rendelkezéssel összefüggésben kell értelmezni.

2. Melléklet – a gyarmati országok függetlensége: A/RES/1515 (XV)

Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples – General Assembly resolution 1514 (XV) – 14 December 1960

A Közgyűlés,

Szem előtt tartva a világ népei által az Egyesült Nemzetek Alapokmányában kinyilvánított elszántságot, hogy megerősítsék az alapvető emberi jogokba, az emberi személy méltóságába és értékébe, a férfiak és nők, valamint a kis és nagy nemzetek egyenlő jogaiba vetett hitet, és hogy előmozdítsák a társadalmi fejlődést és a jobb életszínvonalat nagyobb szabadságban,

Tudatában annak, hogy meg kell teremteni a stabilitás és jólét feltételeit, valamint a békés és baráti kapcsolatokat, melyek alapja a minden nép egyenlő jogainak és önrendelkezésének elve, valamint a mindenkit fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül megillető emberi jogok és alapvető szabadságok tisztelete és megtartása,

Elismerve minden függő nép szenvedélyes szabadságvágyát és e népek döntő szerepét függetlenségük elérésében,

Tudatában az ilyen népek szabadságának megtagadásából vagy akadályozásából eredő, egyre gyakoribb konfliktusoknak, melyek a világbékét súlyosan veszélyeztetik,

Figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Szervezetének fontos szerepét a Gyámság alatt álló - és az Önkormányzattal nem rendelkező területek függetlenségi mozgalmának támogatásában,

Felismerve, hogy a világ népei lelkesen kívánják a gyarmatosítás minden megnyilvánulásának végét,

Meggyőződve arról, hogy a gyarmatosítás fennmaradása akadályozza a nemzetközi gazdasági együttműködés fejlődését, gátolja a függő népek társadalmi, kulturális és gazdasági fejlődését, és az ENSZ egyetemes béke eszméje ellen hat,

Megerősítve, hogy a népek saját céljaik érdekében szabadon rendelkezhetnek természeti kincseikkel és erőforrásaikkal, a kölcsönös előnyök elvén alapuló nemzetközi gazdasági együttműködésből és a nemzetközi jogból eredő kötelezettségek sérelme nélkül,

Híve abban, hogy a felszabadulás folyamata ellenállhatatlan és visszafordíthatatlan, és hogy a súlyos válságok elkerülése érdekében véget kell vetni a gyarmatosításnak és az ahhoz kapcsolódó szegregációs és diszkriminációs gyakorlatnak,

Üdvözölve azt, hogy az elmúlt években számos függő terület lépett a szabadság és a függetlenség útjára, és elismerve a szabadság felé mutató egyre erőteljesebb tendenciákat azokon a területeken, amelyek még nem érték el a függetlenséget,

Meggyőződve arról, hogy minden népnek elidegeníthetetlen joga van a teljes szabadsághoz, szuverenitása gyakorlásához és nemzeti területe integritásához,

Ünnepélyesen hirdeti a gyarmatosítás minden formájának és megnyilvánulásának gyors és feltétel nélküli megszüntetésének szükségességét;

És e célból kinyilatkoztatja, hogy:

1. A népek idegen uralomnak alávetése, dominanciája és kizsákmányolása az alapvető emberi jogok megtagadását jelenti, ellentétes az Egyesült Nemzetek Alapokmányával, és akadályozza a világbéke és az együttműködés előmozdítását.

2. Minden népnek joga van az önrendelkezéshez; e jog alapján szabadon meghatározhatják politikai státuszukat, és szabadon folytathatják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.
3. A politikai, gazdasági, társadalmi vagy oktatási felkészültség elégtelensége soha nem szolgálhat ürügyül a függetlenség késleltetésére.
4. Meg kell szüntetni a függő népek ellen irányuló mindenféle fegyveres akciót vagy elnyomó intézkedést annak érdekében, hogy lehetővé tegyék számukra a teljes függetlenséghez való joguk békés és szabad gyakorlását, és tiszteletben kell tartani nemzeti területük integritását.
5. Azonnali lépéseket kell tenni a Gyámság- és az Önkormányzattal nem rendelkező területeken vagy minden más olyan területen, amely még nem nyerte el függetlenségét, hogy minden hatalmat átadjanak e területek népeinek minden feltétel és fenntartás nélkül, szabadon kifejezett akaratukkal és kívánságukkal összhangban, faji, vallási vagy bőrszín szerinti különbségtétel nélkül, annak érdekében, hogy biztosítsák számukra, hogy teljes függetlenséget és szabadságot élvezhessenek.
6. Minden olyan kísérlet, amely egy ország nemzeti egységének és területi integritásának részleges vagy teljes megbontására irányul, összeegyeztethetetlen az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljaival és elveivel.
7. Minden állam hűen és szigorúan köteles betartani az Egyesült Nemzetek Alapokmányának, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának és a jelen Nyilatkozatnak a rendelkezéseit az egyenlőség, az államok belügyeibe való be nem avatkozás, valamint minden nép szuverén jogainak és területi integritásának tiszteletben tartása alapján.

3. Melléklet – a beavatkozás elfogadhatatlansága: A/RES/2131 (XX)

Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty – General Assembly resolution 2131 (XX) – 21 December 1965

A Közgyűlés,

Mély aggodalommal a nemzetközi helyzet súlyossága és az egyetemes békét fenyegető növekvő veszély miatt melynek okai a fegyveres intervenció és a beavatkozás más közvetlen vagy közvetett, az államok szuverén alanyiségát és politikai függetlenségét fenyegető formái,

Tekintettel arra, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete, a háború, a békét fenyegető veszélyek és az agresszió felszámolására irányuló céljával összhangban, az államok szuverén egyenlőségén alapuló Szervezetet hozott létre, amely államok baráti kapcsolatai a népek egyenlő jogai és önrendelkezése elvének tiszteletben tartásán, valamint a Tagok azon kötelezettségén alapulnak, hogy tartózkodjanak bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától,

Elismerve, hogy az önrendelkezés elvének teljesítése érdekében a Közgyűlés az 1960. december 14-i 1514 (XV) számú határozatban foglalt, a gyarmati országok és népek függetlenségének biztosításáról szóló nyilatkozatban kinyilvánította azt a meggyőződését, hogy minden népnek elidegeníthetetlen joga van a teljes szabadsághoz, szuverenitása gyakorlásához és nemzeti területe integritásához, és hogy e jog alapján szabadon határozza meg politikai státuszát és szabadon törekszik gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésére,

Emlékeztetve arra, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában a Közgyűlés kimondta, hogy az emberi család minden tagja eredendő méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerése a szabadság, az igazságosság és a béke alapja a világon, mindenféle megkülönböztetés nélkül,

Megerősítve a be nem avatkozás elvét, amelyet az Amerikai Államok Szervezete, az Arab Államok Ligája és az Afrikai Egységszervezet Alapokmányai hirdettek meg, és amelyet a Montevideóban, Buenos Airesben, Chapultepecben és Bogotában tartott konferenciákon, valamint a bandungi Ázsiai-Afrikai Konferencia határozataiban megerősítettek, az El Nem Kötelezett Országok állam- és kormányfőinek első, belgrádi konferenciáján, az El Nem Kötelezett Országok állam- és kormányfőinek második, kairói konferenciája végén elfogadott béke és nemzetközi együttműködési programban, valamint az afrikai államok állam- és kormányfői által Accrában elfogadott, a felforgatásról szóló nyilatkozatban szintén megerősítettek,

Elismerve, hogy az államok más államok bel- és külügyeibe való be nem avatkozásának elvének teljes körű betartása alapvető fontosságú az Egyesült Nemzetek céljainak és elveinek megvalósításához,

Tekintettel arra, hogy a fegyveres beavatkozás egyet jelent az agresszióval, és mint ilyen, ellentétes azokkal az alapelvekkel, amelyekre az államok közötti békés nemzetközi együttműködésnek épülnie kell,

Tekintettel továbbá arra, hogy a közvetlen beavatkozás, a felforgatás és a közvetett beavatkozás minden formája ellentétes ezekkel az elvekkkel, és következésképpen az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megsértését jelenti,

Tudatában annak, hogy a be nem avatkozás elvének megsértése veszélyt jelent az országok függetlenségére, szabadságára és normális politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésére, különösen azokéra, amelyek felszabadultak a gyarmatosítás alól, és komoly veszélyt jelenthet a béke fenntartására,

Teljesen tudatában annak, hogy feltétlenül meg kell teremteni a megfelelő feltételeket, amelyek lehetővé teszik valamennyi állam, és különösen a fejlődő országok számára, hogy kényszer vagy kényszerítés nélkül válasszák meg saját politikai, gazdasági és társadalmi intézményeiket,

A fenti megfontolások fényében ünnepélyesen kinyilatkoztatja:

1. Egyetlen államnak sincs joga arra, hogy bármilyen okból közvetlenül vagy közvetve beavatkozzon bármely más állam bel- vagy külügyeibe. Következésképpen a fegyveres intervenció vagy beavatkozás, vagy fenyegetés minden más formája az állam jogalanyiségába, vagy politikai, gazdasági kulturális elemeibe elítélendő.

2. Egyetlen állam sem alkalmazhat vagy ösztönözhet alkalmazni gazdasági, politikai vagy bármely más típusú intézkedéseket egy másik állam kényszerítésére annak érdekében, hogy szuverén jogai gyakorlásának alárendelését vagy bármilyen előnyök biztosítását érje el. Egyetlen állam sem szervezhet, segíthet, szíthat, finanszírozhat, buzdíthat vagy tűrhet felforgató, terrorista vagy fegyveres tevékenységet, amely egy másik állam rendszerének erőszakos megdöntésére irányul, vagy avatkozhat be egy másik államban folyó belső viszályába.

3. A népek nemzeti identitásuktól való megfosztására irányuló erőszak alkalmazása sérti elidegeníthetetlen jogait és a be nem avatkozás tilalmának elvét.

4. E kötelezettségek szigorú betartása alapvető feltétele annak, hogy a nemzetek békében éljenek egymással, mivel a beavatkozás bármely formájának gyakorlása nemcsak az Egyesült Nemzetek Alapokmányának szellemét és betűjét sérti, hanem a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető helyzetek kialakulásához is vezet.

5. Minden államnak elidegeníthetetlen joga, hogy politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális rendszerét más állam bármilyen formájú beavatkozása nélkül válassza meg.

6. Minden állam köteles tiszteletben tartani a népek és nemzetek önrendelkezéshez és függetlenséghez való jogát, amelyet szabadon, minden idegen nyomás nélkül, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok feltétlen tiszteletben tartása mellett gyakorolhatnak. Következésképpen minden államnak hozzá kell járulnia a faji megkülönböztetés és a gyarmatosítás minden formájának és megnyilvánulásának teljes felszámolásához.

7. A jelen Nyilatkozat alkalmazásában az "állam" kifejezés mind az egyes államokra, mind az államok csoportjaira vonatkozik.

8. E nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az bármilyen módon érinti az Egyesült Nemzetek Alapokmányának a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vonatkozó rendelkezéseit, különösen a VI., VII. és VIII. fejezetben foglaltakat.

4. Melléklet – államok közötti barátság és együttműködés: A/RES/2625 (XXV)

Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nation – General Assembly Resolution 2626 (XXV) – 24 October 1970

A Közgyűlés,

Emlékeztetve az 1962. december 18-i 1815 (XVII), az 1963. december 16-i 1966 (XVIII), az 1965. december 20-i 2103 (XX), az 1966. december 12-i 2181 (XXI), az 1967. december 18-i 2327 (XXII), az 1968. december 20-i 2463 (XXIII) és az 1969. december 8-i 2533 (XXIV) határozataira, amelyekben megerősítette az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvek fokozatos fejlesztésének és kodifikációjának fontosságát,

Megvizsgálva Az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvekkel foglalkozó különbizottság jelentését, amely 1970. március 31. és május 1. között Genfben ülésezett,

Hangsúlyozva az Egyesült Nemzetek Alapokmányának kiemelkedő jelentőségét a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, valamint az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés fejlesztése szempontjából,

Mélyen meggyőződve, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban Az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvekről szóló nyilatkozat

elfogadása az Egyesült Nemzetek Szervezete huszonötödik évfordulója alkalmából hozzájárulna a világbéke megerősítéséhez, és mérföldkőnek számítana a nemzetközi jog és az államok közötti kapcsolatok fejlődésében, a nemzetek közötti jogállamiság előmozdításában és különösen az Alapokmányban foglalt elvek egyetemes alkalmazásában,

Tekintettel arra, hogy kívánatos a Nyilatkozat szövegének széles körű terjesztése,

1. Jóváhagyja Az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvekről szóló nyilatkozatot az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban, amelynek szövege a jelen határozat mellékletét képezi;
2. Elismerését fejezi ki Az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvek különbizottságának a nyilatkozat kidolgozását eredményező munkájáért;
3. Javasolja, hogy tegyenek meg minden erőfeszítést annak érdekében, hogy a nyilatkozat általánosan ismertté váljon.

MELLÉKLET

Nyilatkozat az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvekről az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban

Preambulum

A Közgyűlés,

Megerősítve az Egyesült Nemzetek Alapokmánya értelmében, hogy a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, valamint a nemzetek közötti baráti kapcsolatok és együttműködés fejlesztése az Egyesült Nemzetek alapvető céljai közé tartozik,

Emlékeztetve arra, hogy az Egyesült Nemzetek népei elszántak a tolerancia gyakorlására és arra, hogy jó szomszédokként békében éljenek együtt egymással,

Szem előtt tartva a szabadságon, egyenlőségen, igazságosságon és az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásán alapuló nemzetközi béke fenntartásának és megerősítésének, valamint a nemzetek közötti baráti kapcsolatok fejlesztésének fontosságát, függetlenül azok politikai, gazdasági és társadalmi rendszerétől vagy fejlettségi szintjétől,

Szintén szem előtt tartva az Egyesült Nemzetek Alapokmányának kiemelkedő jelentőségét a nemzetek közötti jogállamiság előmozdításában,

Tekintettel arra, hogy az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi elvek hű betartása, valamint az államok által az Alapokmánynak megfelelően vállalt kötelezettségek jóhiszemű teljesítése a nemzetközi béke és biztonság fenntartása és az Egyesült Nemzetek egyéb céljainak megvalósítása szempontjából a legnagyobb jelentőséggel bír,

Megállapítva, hogy a nagy politikai, gazdasági és társadalmi változások és a tudományos fejlődés, amelyek az Alapokmány elfogadása óta a világban végbementek, fokozott jelentőséget tulajdonítanak

ezeknek az elveknek, és annak szükségességét, hogy az államok magatartásukban, bárhol is valósítják ezeket meg, hatékonyabban alkalmazzák őket,

Emlékeztetve arra a bevett elvre, hogy a világűr, beleértve a Holdat és más égitesteket is, nem képezi nemzeti kisajátítás tárgyát szuverenitásra való hivatkozással, használat vagy megszállás útján, vagy bármilyen más módon, és tudatában annak, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetében megfontolás tárgyát képezi más, hasonlóan inspiráló, megfelelő rendelkezések megállapításának kérdése,

Meggyőződve arról, hogy az államok azon kötelezettségének szigorú betartása, hogy nem avatkoznak be más államok ügyeibe, alapvető feltétele annak, hogy a nemzetek békében éljenek egymással, mivel a beavatkozás bármely formájának gyakorlása nemcsak az Alapokmány szellemét és betűjét sérti, hanem a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető helyzetek kialakulásához is vezet,

Emlékeztetve az államok azon kötelezettségére, hogy nemzetközi kapcsolataikban tartózkodjanak a katonai, politikai, gazdasági vagy bármely más, bármely állam politikai függetlensége vagy területi integritása ellen irányuló kényszerítéstől,

Lényegesnek tartva, hogy minden állam nemzetközi kapcsolataiban tartózkodjon az erőnek bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni, vagy bármely más, az Egyesült Nemzetek céljaival összeegyeztethetetlen módon történő fenyegetésétől vagy alkalmazásától,

Ugyanilyen lényegesnek tartva, hogy minden állam békés eszközökkel rendezze nemzetközi vitáit az Alapokmánnyal összhangban,

Megerősítve az Alapokmánynak megfelelően a szuverén egyenlőség alapvető fontosságát, és hangsúlyozva, hogy az Egyesült Nemzetek céljait csak akkor lehet megvalósítani, ha az államok szuverén egyenlőséget élveznek, és nemzetközi kapcsolataikban teljes mértékben megfelelnek ezen elv követelményeinek,

Meggyőződve arról, hogy a népek idegen uralomnak, dominanciájának és kizsákmányolásnak való alávetése a nemzetközi béke és biztonság előmozdításának egyik fő akadályá,

Meggyőződve arról, hogy a népek egyenlő jogainak és önrendelkezésének elve jelentősen hozzájárul a mai nemzetközi joghoz, és hogy hatékony alkalmazása kiemelkedő fontosságú az államok közötti, a szuverén egyenlőség elvének tiszteletben tartásán alapuló baráti kapcsolatok előmozdítása szempontjából,

Következésképpen meggyőződve arról, hogy minden olyan kísérlet, amely egy állam vagy ország nemzeti egységének és területi integritásának vagy politikai függetlenségének részleges vagy teljes megbontására irányul, összeegyeztethetetlen az Alapokmány céljaival és elveivel,

Figyelembe véve az Alapokmány egészének rendelkezéseit, és figyelembe véve az Egyesült Nemzetek illetékes szervei által elfogadott, az alapelvek tartalmával kapcsolatos vonatkozó határozatok szerepét,

Tekintettel arra, hogy a következő elvek fokozatos fejlesztése és kodifikálása:

(a) Az az elv, hogy az államoknak nemzetközi kapcsolataikban tartózkodniuk kell attól, hogy bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége ellen, vagy bármely más, az Egyesült Nemzetek

céljaival összeegyeztethetetlen módon erőszakkal alkalmazásával fenyegetőzzenek vagy erőszakot alkalmazzanak,

(b) Az az elv, hogy az államok nemzetközi vitáikat békés eszközökkel rendezik oly módon, hogy a nemzetközi béke és biztonság, valamint az igazságosság ne kerüljön veszélybe,

(c) Az a kötelesség, hogy az Alapokmánnyal összhangban ne avatkozzanak be egyetlen állam belső joghatósága alá tartozó ügyekbe sem,

(d) Az államok kötelessége, hogy az Alapokmánnyal összhangban együttműködjenek egymással,

(e) A népek egyenlő jogainak és önrendelkezésének elve,

(f) Az államok szuverén egyenlőségének elve,

(g) Az az elv, hogy az államok jóhiszeműen teljesítik az általuk az Alapokmánnyal összhangban vállalt kötelezettségeket,

a nemzetközi közösségen belüli hatékonyabb alkalmazásuk biztosítása érdekében elősegítene az Egyesült Nemzetek céljainak megvalósítását,

Figyelembe véve a nemzetközi jognak az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó elveit,

1. Ünnepelesen kihirdeti a következő elveket:

Az az elv, hogy az államoknak nemzetközi kapcsolataikban tartózkodniuk kell bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni, vagy bármely más, az Egyesült Nemzetek céljaival összeegyeztethetetlen módon történő erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától.

Minden államnak kötelessége, hogy nemzetközi kapcsolataiban tartózkodjon bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni, vagy bármely más, az Egyesült Nemzetek céljaival összeegyeztethetetlen módon történő erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától. Az ilyen erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazása a nemzetközi jog és az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megsértését jelenti, és soha nem alkalmazható nemzetközi viták rendezésének eszközeként.

Az agressziós háború a béke elleni bűncselekménynek minősül, amelyért a nemzetközi jog szerint felelősség áll fenn.

Az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel összhangban az államok kötelesek tartózkodni az agressziós háborúk propagálásától.

Minden állam köteles tartózkodni az erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától egy másik állam meglévő nemzetközi határainak megsértése céljából vagy nemzetközi viták megoldásának eszközeként, beleértve a területi vitákat és az államhatárokkal kapcsolatos problémákat.

Minden állam ugyanígy köteles tartózkodni az erővel való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától, mellyel megsértené a nemzetközi demarkációs vonalakat, például a fegyverszüneti vonalakat, amelyeket olyan nemzetközi megállapodás által vagy annak értelmében állapítottak meg, amelynek részes fele, vagy amelynek tiszteletben tartására egyébként köteles. A fentiekben foglaltak nem értelmezhetők úgy, mint amelyek módosítják az érintett felek álláspontját az ilyen vonalak különleges rendszereik szerinti státuszát és hatásait, vagy amelyek érintik azok ideiglenes jellegét.

Az államok kötelesek tartózkodni az erőszakkal járó megtorló cselekményektől.

Minden államnak kötelessége tartózkodni minden olyan erőszakos cselekménytől, amely az egyenlő jogok és az önrendelkezés elvének kidolgozásában említett népeket megfosztja az önrendelkezéshez, a szabadsághoz és függetlenséghez való joguktól.

Minden államnak kötelessége tartózkodni attól, hogy irreguláris erőket vagy fegyveres bandákat - beleértve a zsoldosokat is - szervezzen vagy bátorítson egy másik állam területére való behatolásra.

Minden állam köteles tartózkodni attól, hogy egy másik államban felkelést vagy terrorcselekményt szervezzen, arra felbujtást adjon, ahhoz segítséget nyújtson vagy abban részt vegyen, vagy a területén belül ilyen cselekmények elkövetésére irányuló szervezett tevékenységet tűrjön el, ha az e bekezdésben említett cselekmények erőszakkal való fenyegetéssel vagy erőszak alkalmazásával járnak.

Egy állam területe nem lehet katonai megszállás tárgya, amely az Alapokmány rendelkezéseinek megsértéséből eredő erőszak alkalmazásából ered. Egy állam területe nem lehet egy másik állam által erőszakkal való fenyegetésből vagy erőszak alkalmazásából eredő megszerzés tárgya. Az erőszakkal való fenyegetésből vagy erőszak alkalmazásából eredő területszerzés nem ismerhető el jogszerűnek. A fentiekben foglaltak nem értelmezhetők úgy, hogy azok befolyásolják:

- (a) az Alapokmány vagy bármely, az Alapokmány rendszerét megelőző és a nemzetközi jog szerint érvényes nemzetközi megállapodás rendelkezéseit; vagy
- (b) A Biztonsági Tanácsnak az Alapokmány szerinti hatáskörét.

Minden állam köteles jóhiszeműen folytatni a tárgyalásokat egy hatékony nemzetközi ellenőrzés alatt álló általános és teljes leszerelésről szóló egyetemes szerződés mielőbbi megkötése érdekében, és törekedni arra, hogy megfelelő intézkedéseket fogadjon el a nemzetközi feszültségek csökkentése és az államok közötti bizalom megerősítése érdekében.

Minden állam köteles jóhiszeműen teljesíteni a nemzetközi jog általánosan elismert elveiből és szabályaiból eredő, a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vonatkozó kötelezettségeit, és törekedni az Egyesült Nemzetek Alapokmányon alapuló biztonsági rendszerének hatékonyabbá tételére.

Az előző bekezdések egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az bármilyen módon bővítené vagy szűkítené az Alapokmány azon rendelkezéseinek hatályát, amelyek olyan esetekre vonatkoznak, amelyekben az erő alkalmazása jogszerű.

Az az elv, hogy az államok nemzetközi vitáikat békés eszközökkel rendezik oly módon, hogy a nemzetközi béke, biztonság és igazságosság ne kerüljön veszélybe.

Minden állam békés eszközökkel rendezi a más államokkal fennálló nemzetközi vitáit oly módon, hogy a nemzetközi béke, biztonság és igazságosság ne kerüljön veszélybe.

Az államok ennek megfelelően nemzetközi vitáik mielőbbi és igazságos rendezésére törekszenek tárgyalás, vizsgálat, közvetítés, békéltetés, választottbíráskodás, bírósági rendezés, regionális ügynökségek vagy megállapodások igénybevétele vagy más, általuk választott békés eszköz útján. Az ilyen rendezésre való törekvés során a felek a vita körülményeinek és jellegének megfelelő békés eszközökben állapodnak meg.

A vitában részt vevő felek kötelesek - amennyiben a fenti békés eszközök bármelyikével nem sikerül megoldást találni - továbbra is törekedni a vita rendezésére az általuk elfogadott egyéb békés eszközökkel.

A nemzetközi vitában részt vevő államok, valamint más államok kötelesek tartózkodni minden olyan cselekménytől, amely a nemzetközi béke és biztonság fenntartását veszélyeztető módon súlyosbíthatja a helyzetet, és kötelesek az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel összhangban eljárni.

A nemzetközi jogvitákat az államok szuverén egyenlősége alapján és az eszközök szabad megválasztásának elvével összhangban kell rendezni. A szuverén egyenlőséggel nem tekinthető összeegyeztethetetlennek az államok által szabadon elfogadott rendezési eljárás igénybevétele vagy elfogadása olyan meglévő vagy jövőbeni viták tekintetében, amelyekben felek, vagy amelyekben az államok szabadon állapodtak meg.

Az előző bekezdésekben foglaltak nem érintik az Alapokmány alkalmazandó rendelkezéseit, különösen a nemzetközi viták békés rendezésére vonatkozó rendelkezéseket, és nem rontják le azokat.

Az az elv, hogy az Alapokmány értelmében nem szabad beavatkozni az államok belső joghatósága alá tartozó ügyekbe.

Egyetlen államnak vagy államok csoportjának sincs joga arra, hogy közvetlenül vagy közvetve, bármilyen okból beavatkozzon bármely más állam bel- vagy külügyeibe. Következésképpen a fegyveres beavatkozás és az állam jogalanyisága vagy politikai, gazdasági és kulturális elemei elleni beavatkozás vagy a megkísérelt fenyegetés minden más formája sérti a nemzetközi jogot.

Egyetlen állam sem alkalmazhat vagy ösztönözhet alkalmazni gazdasági-politikai vagy bármilyen más típusú intézkedést egy másik állam kényszerítésére annak érdekében, hogy szuverén jogai gyakorlásának alárendelését elérje, vagy bármilyen előnyt biztosítson maga számára. Egyetlen állam sem szervezhet, segíthet, szíthat, finanszírozhat, buzdíthat vagy tűrhet felforgató, terrorista vagy fegyveres tevékenységet, amely egy másik állam rendszerének erőszakos megdöntésére irányul, vagy avatkozhat be egy másik államban folyó belső viszályba.

A népek nemzeti identitásuktól való megfosztására irányuló erőszak alkalmazása az elidegeníthetetlen jogaik és a be nem avatkozás tilalmának megsértését jelenti.

Minden államnak elidegeníthetetlen joga, hogy politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális rendszerét megválassza másik állam bármilyen formában történő beavatkozása nélkül.

Az előző bekezdések egyike sem értelmezhető úgy, mint amely az Alapokmány vonatkozó rendelkezéseit tükrözi a nemzetközi béke és biztonság fenntartására vonatkozóan.

Az államok kötelessége, hogy az Alapokmánnal összhangban együttműködjenek egymással

Az államok kötelesek együttműködni egymással, politikai, gazdasági és társadalmi rendszereik különbségeitől függetlenül a nemzetközi kapcsolatok különböző területein a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, valamint a nemzetközi gazdasági stabilitás és haladás előmozdítása érdekében, a nemzetek általános jóléte és az ilyen különbségeken alapuló megkülönböztetéstől mentes nemzetközi együttműködés érdekében.

Evégett:

a) Az államok kötelesek együttműködni más államokkal a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában;

(b) Az államok kötelesek együttműködni az emberi jogok és alapvető szabadságok mindenki számára történő egyetemes tiszteletben tartásának és betartásának előmozdításában, valamint a faji megkülönböztetés és a vallási intolerancia minden formájának felszámolásában;

c) Az államok a gazdasági, társadalmi, kulturális, technikai és kereskedelmi területeken a szuverén egyenlőség és a be nem avatkozás elvével összhangban folytatják nemzetközi kapcsolataikat;

(d) Az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagállamai kötelesek az Egyesült Nemzetek Szervezetével együttműködve az Alapokmány vonatkozó rendelkezéseivel összhangban közösen és egyénileg fellépni.

Az államoknak együtt kellene működniük a gazdasági, társadalmi és kulturális területeken, valamint a tudomány és technológia területén, valamint a nemzetközi kulturális és oktatási haladás előmozdítása érdekében. Az államoknak együtt kellene működniük a gazdasági növekedés előmozdításában az egész világon, különösen a fejlődő országokban.

A népek egyenlő jogainak és önrendelkezésének elve

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányában rögzített népek egyenlő jogainak és önrendelkezésének elve értelmében minden népnek joga van szabadon, külső beavatkozás nélkül meghatározni politikai státuszát, és folytatni gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését, és minden állam köteles tiszteletben tartani ezt a jogot az Alapokmány rendelkezéseivel összhangban.

Minden államnak kötelessége, hogy közös és egyéni fellépéssel elősegítse a népek egyenlő jogai és önrendelkezési joga elvének megvalósulását az Alapokmány rendelkezéseivel összhangban, és, hogy segítséget nyújtson az Egyesült Nemzetek Szervezetének az Alapokmány által az elv végrehajtását illetően rábízott kötelezettségeinek végrehajtásában, annak érdekében, hogy:

a) Előmozdítsa az államok közötti baráti kapcsolatokat és együttműködést; és

b) Mielőbb megszüntesse a gyarmatosítást kellő tekintettel az érintett népek szabadon kifejezett akaratára;

és szem előtt tartva, hogy a népek idegen uralomnak, dominanciának és kizsákmányolásnak való alávetése az elv megsértését, valamint az alapvető emberi jogok megtagadását jelenti, és ellentétes az Alapokmánnyal.

Minden állam köteles közös és egyéni fellépéssel előmozdítani az emberi jogok és alapvető szabadságok egyetemes tiszteletben tartását és betartását az Alapokmánnyal összhangban.

Egy szuverén és független állam létrehozása, egy független állammal való szabad egyesülés vagy integráció, vagy bármely más, egy nép által szabadon meghatározott politikai státuszba való belépés az önrendelkezési jog e nép általi érvényesítésének módjai.

Minden állam köteles tartózkodni minden olyan erőszakos cselekménytől, amely megfosztja a jelen elv kidolgozásánál fent említett népeket önrendelkezési joguktól, szabadságuktól és függetlenségüktől. Az önrendelkezési joguk gyakorlása érdekében az ilyen erőszakos cselekmények elleni fellépéseikben és az azokkal szembeni ellenállásukban az ilyen népek jogosultak támogatást kérni és kapni az Alapokmány céljaival és elveivel összhangban.

Egy gyarmat vagy más önkormányzattal nem bíró terület az Alapokmány értelmében az azt igazgató állam területétől elkülönülő és megkülönböztetett státusszal rendelkezik; és ez az Alapokmány szerinti különálló és megkülönböztetett státusz addig áll fenn, amíg a gyarmat vagy az önkormányzattal nem rendelkező terület lakossága az Alapokmánnyal, és különösen annak céljaival és elveivel összhangban nem gyakorolja önrendelkezési jogát.

Az előző bekezdések egyike sem értelmezhető úgy, mint amely engedélyez vagy ösztönöz olyan cselekvést, amely teljesen vagy részben feldarabolná vagy csorbítaná az olyan szuverén és független államok területi integritását vagy politikai függetlenségét, akik a fent leírt egyenlő jogok és önrendelkezés elvének megfelelő magatartást tanúsítanak és így olyan kormányzattal rendelkeznek, amely a területhez tartozó egész népet képviseli faji, hitvallási vagy bőrszíni különbségtétel nélkül.

Minden állam tartózkodik minden olyan intézkedéstől, amely bármely más állam vagy ország nemzeti egységének és területi integritásának részleges vagy teljes megbontását célozza.

Az államok szuverén egyenlőségének elve

Minden állam szuverén egyenlőséget élvez. Egyenlő jogokkal és köteleességekkel rendelkeznek, és egyenrangú tagjai a nemzetközi közösségnek, tekintet nélkül a gazdasági, társadalmi, politikai vagy egyéb jellegű különbségekre.

A szuverén egyenlőség különösen a következő elemeket tartalmazza:

a) Az államok jogilag egyenlők;

b) Minden államot megilletnek a teljes szuverenitásból fakadó jogok;

- c) Minden államnak kötelessége tiszteletben tartani más államok jogalanyiságát;
- d) Az állam területi integritása és politikai függetlensége sérthetetlen;
- e) Minden államnak joga van szabadon megválasztani és fejleszteni politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális rendszereit;
- f) Minden állam köteles teljes mértékben és jóhiszeműen eleget tenni nemzetközi kötelezettségeinek, és békében élni más államokkal.

Az az elv, amely szerint az államok jóhiszeműen teljesítik az Alapokmánnal összhangban általuk vállalt kötelezettségeiket:

Minden államnak kötelessége jóhiszeműen teljesíteni az Egyesült Nemzetek Alapokmánya értelmében általa vállalt kötelezettségeket.

Minden állam köteles jóhiszeműen teljesíteni a nemzetközi jog általánosan elismert alapelvei és szabályai szerinti kötelezettségeit.

Minden állam köteles jóhiszeműen teljesíteni a nemzetközi jog általánosan elismert alapelvei és szabályai alapján érvényes nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségeit.

Ha a nemzetközi megállapodásokból eredő kötelezettségek ellentétesek az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagjainak az Egyesült Nemzetek Alapokmánya szerinti kötelezettségeivel, az Alapokmány szerinti kötelezettségek az irányadók.

Általános rész

2. Kinyilvánítja, hogy

A fenti alapelvek értelmezésükben és alkalmazásukban összefüggenek egymással, és az egyes alapelveket a többi elvvel összefüggésben kell értelmezni. A jelen Nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az bármilyen módon felülírja az Alapokmány rendelkezéseit vagy a tagállamoknak az Alapokmány szerinti jogait és kötelezettségeit, illetve a népek Alapokmány szerinti jogait, figyelembe véve e jogok e nyilatkozatban történő kifejtését.;

3. Kijelenti továbbá, hogy: Az Alapokmány e Nyilatkozatban foglalt elvei a nemzetközi jog alapelvei, következésképpen minden államot felkér, hogy nemzetközi magatartásuk során ezen elveket tekintsék irányadónak, és kölcsönös kapcsolataikat a ezen elvek szigorú betartása mellett fejlesszék.

5. Melléklet – a nemzetközi biztonság megerősítése: A/RES/2734 (XXV)

Declaration on the Strengthening of International Security – General Assembly resolution 2734 (XXV) – 16 December 1970

A Közgyűlés,

Emlékeztetve az Egyesült Nemzetek Szervezete népeinek az Alapokmányban kinyilvánított eltökéltségére, hogy megmentse a következő nemzedékeket a háború csapásától, és ennek érdekében jó szomszédokként éljenek egymással békében, és egyesítsék erejüket a nemzetközi béke és biztonság fenntartása érdekében,

Figyelembe véve, hogy az Egyesült Nemzetek céljainak és elveinek teljesítése érdekében a tagállamoknak szigorúan be kell tartaniuk az Alapokmány minden rendelkezését,

Emlékeztetve az 1969. december 16-i 2606 (XXIV) határozatára, amelyben a Közgyűlés többek között kifejezte azon óhaját, hogy a Szervezet fennállásának huszonötödik évét a béke, a biztonság, a leszerelés, valamint a gazdasági és társadalmi fejlődés egész emberiség számára történő promotálását célzó új kezdeményezések jellemezzék, valamint az a meggyőződés, hogy sürgősen hatékonyabbá kell tenni az Egyesült Nemzetek Szervezetét a nemzetközi béke és biztonság megőrzésének eszközeként,

Figyelembe véve a Közgyűlés huszonnegyedik ülészakájának vitája során előterjesztett, illetve a tagállamok kormányai által e cél elérése érdekében később előterjesztett észrevételeket, javaslatokat és ajánlásokat, valamint a Főtitkár által a 2606 (XXIV) határozat (5) bekezdésével összhangban benyújtott jelentést,

Szem előtt tartva az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban Az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jog elveiről szóló nyilatkozatot, amelyet a jelenlegi ülészakon egyhangúlag fogadtak el

Tudatában annak kötelességének, hogy alaposan megvizsgálja a jelenlegi nemzetközi helyzetet, és tanulmányozza az Alapokmány vonatkozó rendelkezései által biztosított eszközöket és lehetőségeket a béke, a biztonság és az együttműködés megteremtése érdekében a világban,

1. Ünnepelesen megerősíti az Egyesült Nemzetek Alapokmánya céljainak és elveinek egyetemes és feltétel nélküli érvényességét, mint az államok közötti kapcsolatok alapját, tekintet nélkül azok méretére, földrajzi elhelyezkedésére, fejlettségi szintjére vagy politikai, gazdasági és társadalmi rendszerére, és kijelenti, hogy ezen elvek megsértése semmilyen körülmények között nem igazolható;

2. Felhívja az összes államot, hogy nemzetközi kapcsolataikban szigorúan tartsák be az Alapokmány céljait és elveit, beleértve azt az elvet, hogy az államok nemzetközi kapcsolataikban tartózkodjanak bármely állam területi integritása vagy politikai függetlensége elleni erőszakkal való fenyegetésétől vagy annak alkalmazásától vagy bármilyen más módtól, amely összeegyeztethetetlen az Egyesült Nemzetek Szervezetének céljaival; arra az elvre, hogy az államok nemzetközi vitáikat békés eszközökkel rendezzék oly módon, hogy a nemzetközi béke, biztonság és igazságosság ne kerüljön veszélybe; azon kötelességre, hogy az Alapokmánnyal összhangban ne avatkozzon be egyik állam nemzeti joghatósága alá tartozó ügyekbe; az államok azon kötelességére, hogy az Alapokmánnyal összhangban együttműködjenek egymással; a népek egyenlő jogainak és önrendelkezésének elvére; az államok szuverén egyenlőségének elvére; valamint arra az elvre, hogy az államok jóhiszeműen teljesítsék az általuk az Alapokmánnyal összhangban vállalt kötelezettségeiket;

3. Ünnepelesen megerősíti, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete tagjainak az Alapokmány szerinti kötelezettségei és bármely más nemzetközi megállapodás szerinti kötelezettségei közötti ütközés esetén az Alapokmány szerinti kötelezettségeik az irányadóak;

4. Ünnepelesen megerősíti, hogy az államoknak teljes mértékben tiszteletben kell tartaniuk más államok szuverenitását és a népek saját sorsuk meghatározásához való jogát, külső beavatkozástól, kényszersőtől vagy kényszerítéstől mentesen, különös tekintettel a nyílt vagy burkolt erőszak fenyegetésére vagy alkalmazására, és tartózkodniuk kell minden olyan kísérlettől, amely bármely más állam vagy ország nemzeti egységének és területi integritásának részleges vagy teljes megbontására irányul;

5. Ünnepelesen megerősíti, hogy minden állam köteles tartózkodni bármely másik állam területi integritása és politikai függetlensége elleni erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától, és hogy egy állam területe nem lehet az Alapokmány rendelkezéseivel ellentétes erőszak alkalmazásából eredő katonai megszállás tárgya, hogy egy állam területét nem szerezheti meg egy másik állam erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazásának eredményeként, és nem lehet erőszakkal való fenyegetésből vagy erőszak alkalmazásából eredő területszerzést jogszerűnek elismerni, és minden államnak kötelessége tartózkodni attól, hogy egy másik államban felkelést vagy terrorcselekményt szervezzen, felbujtsa, segítsen vagy részt vegyen azokban;

6. Sürgeti a tagállamokat, hogy teljes mértékben használják ki, és keressék a minél hatékonyabb megvalósítását az Alapokmányban meghatározott eszközöknek és módszereknek, amelyek olyan vita vagy helyzet kizárólagos békés rendezését tartalmazzák, amelyek folytatása valószínűleg veszélyeztetné a nemzetközi béke és biztonság fenntartását, ezen eszközökhöz értendő a tárgyalás, a vizsgálat, a közvetítés, a békéltetés, a választottbíróóság, a bírósági rendezés, a regionális ügynökségekhez vagy megállapodásokhoz folyamodás, a jószolgálatok igénybevétele, beleértve a Főtitkár szolgálatait, vagy más, saját választásuk szerinti békés eszköz, fenntartva azt is, hogy a Biztonsági Tanács ilyen viták vagy helyzetek rendezése esetén figyelembe kellene, hogy vegye, hogy a jogi vitákat a feleknek főszabályként a Nemzetközi Bírósághoz kell utalniuk a Bíróság Statútumának rendelkezéseivel összhangban;

7. Sürgeti az összes tagállamot, hogy reagáljanak arra az azonnali szükségre, hogy az Alapokmánynak megfelelően meg kell állapodni a hatékonyabb békefenntartó műveletek iránymutatásairól, amelyek növelhetik az Egyesült Nemzetek Szervezetének hatékonyságát a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető helyzetek kezelésében, és ennek következtében támogassák a Békefenntartó Műveletek Tanítási Különbizottságának erőfeszítéseit, hogy megállapodás szülessen az ilyen műveletekkel kapcsolatos minden kérdésben, valamint a megfelelő és méltányos finanszírozásukra vonatkozó rendelkezésekről;

8. Elismeri, hogy az Alapokmánnyal összhangban hatékony, dinamikus és rugalmas intézkedésekre van szükség a békét fenyegető veszélyek megelőzésére és megszüntetésére, az agressziós cselekmények vagy a béke egyéb megsértésének visszaszorítására, és különösen a nemzetközi béke és biztonság építésére, fenntartására és helyreállítására.

9. Javasolja, hogy a Biztonsági Tanács tegyen lépéseket az Alapokmány 43. cikkében előírt megállapodások megkötésének elősegítésére annak érdekében, hogy teljes mértékben kiépítse az Alapokmány VII. fejezetében előírt végrehajtási képességét;

10. Javasolja, hogy a Biztonsági Tanács – az Alapokmány 29. cikkével összhangban – amikor helyénvaló és szükséges, mérlegelje a kiegészítő szervek ad hoc alapon és az érintett felek részvételével történő létrehozásának kívánatosságát, amennyiben a feltételek ezt indokolják; hogy segítse a Tanácsot az Alapokmányban meghatározott feladatai ellátásában;

11. Ajánlja, hogy minden állam járuljon hozzá azokhoz az erőfeszítésekhez, amelyek célja a béke és a biztonság biztosítása minden nemzet számára, valamint, hogy hozzanak létre az Alapokmánnal összhangban egy hatékony egyetemes kollektív biztonság rendszert katonai szövetségek nélkül;

12. Felkéri a tagállamokat, hogy tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy minden lehetséges eszközzel növeljék a Biztonsági Tanács és határozatainak tekintélyét és hatékonyságát;

13. Felhívja a Biztonsági Tanácsot, beleértve az állandó tagokat, hogy az Alapokmánnal összhangban fokozzák erőfeszítéseiket a nemzetközi béke és biztonság fenntartásával kapcsolatos elsődleges felelősségének teljesítésére;

14. Ajánlja a tagállamoknak, hogy támogassák az agresszió meghatározásával foglalkozó különbizottság erőfeszítéseit annak érdekében, hogy munkáját sikeresen lezárják, és így a lehető leghamarabb elérjék az agresszió meghatározását;

15. Megerősíti az Alapokmány szerinti hatáskörét arra vonatkozóan, hogy megvitasson és javasoljon intézkedéseket minden olyan helyzet békés kiigazítására, amelyről úgy véli, hogy rontja az államok közötti általános jólétet vagy baráti kapcsolatokat, ideértve azokat a helyzeteket is, amelyek az Alapokmánynak az Egyesült Nemzetek Szervezetének céljait és alapelveit megállapító rendelkezéseinek megsértéséből erednek;

16. Sürgeti az összes tagállamot, hogy az Alapokmány 25. cikke szerinti kötelezettségeikkel összhangban hajtsák végre a Biztonsági Tanács határozatait, és az Alapokmányban foglaltaknak megfelelően tartsák tiszteletben az Egyesült Nemzetek Szervezetének a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért és a viták békés rendezéséért felelős szerveinek határozatait.

17. Sürgeti a tagállamokat, hogy erősítsék meg azon szándékukat, hogy az Alapokmány vonatkozó rendelkezéseivel összhangban teljes mértékben tiszteletben tartják a nemzetközi jogból eredő kötelezettségeiket, és folytassák és fokozzák a nemzetközi jog fokozatos fejlesztése és kodifikációja érdekében tett erőfeszítéseiket;

18. Felhívja az összes államot, hogy álljon el minden olyan erőszakos vagy egyéb cselekménytől, amely megfosztja a népeket, különösen azokat, amelyek még mindig gyarmati vagy bármilyen másfajta külső uralom alatt állnak, az önrendelkezéshez, a szabadsághoz és a függetlenséghez való elidegeníthetetlen joguktól, és tartózkodjanak a katonai és elnyomó intézkedésektől, amelyek célja, hogy megakadályozzák minden függésben élő nép függetlenségének kivívását az Alapokmánynak megfelelően, valamint az 1960. december 14-i 1514 (XV) Közgyűlési határozat céljainak előmozdítása érdekében, és nyújtsanak segítséget az Egyesült Nemzetek Szervezetének, és az Alapokmánnal összhangban, az elnyomott népek törvényes harcában a gyarmatosítás vagy a külső uralom bármely más formájának mielőbbi felszámolása érdekében;

19. Megerősíti azon meggyőződését, hogy szoros kapcsolat van a nemzetközi biztonság megerősítése, a leszerelés és az országok gazdasági fejlődése között, így e célkitűzések bármelyike felé tett előrelépés mindegyikük felé haladást jelent;

20. Sürgeti az összes államot, különösen az atomfegyverrel rendelkező államokat, hogy tegyenek sürgős és összehangolt erőfeszítéseket a Leszerelési Évtized keretén belül és más eszközökön

keresztül a nukleáris és hagyományos fegyverkezési verseny mielőbbi leállítására és visszafordítására érdekében, a nukleáris fegyverek és egyéb tömegpusztító fegyverek felszámolása érdekében, valamint annak érdekében, hogy megkössenek egy általános és teljes leszerelésről szóló szerződést hatékony nemzetközi ellenőrzés mellett, valamint annak biztosítása érdekében, hogy az atomenergia békés célú felhasználásának technológiai előnyei minden állam számára elérhetőek legyenek, a lehető legnagyobb mértékben, megkülönböztetés nélkül;

21. Nyomatékosan megismétli annak szükségességét, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének második Fejlesztési Évtizedének keretein belül sürgős és összehangolt nemzetközi fellépésre van szükség, amely egy olyan globális stratégián alapul, amelynek célja a fejlett és fejlődő országok közötti gazdasági szakadék mielőbbi csökkentése és megszüntetése, ami szorosan és lényegileg összefügg minden nemzet biztonságának erősítésével és a tartós nemzetközi béke megteremtésével;

22. Ünnepelesen megerősíti, hogy az emberi jogok és alapvető szabadságok egyetemes tiszteletben tartása és teljes körű gyakorlása, valamint e jogok megsértésének megszüntetése sürgős és elengedhetetlen a nemzetközi biztonság megerősítéséhez, ezért határozottan elítéli az elnyomás, a zsarnokság és a megkülönböztetés minden formáját; különösen a rasszizmus és a faji megkülönböztetés, bárhol is fordulnak elő;

23. Határozottan elítéli a dél-afrikai kormány kriminális apartheid politikáját, és újlag megerősíti az elnyomott népek emberi jogait, alapvető szabadságait és önrendelkezési jogait megszerzéséért folytatott küzdelmének legitimitását;

24. Meggyőződésének ad hangot, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete egyetemességének elérése az Alapokmányban megfelelően növelné annak hatékonyságát a nemzetközi béke és biztonság megerősítésében;

25. Úgy véli, hogy a nemzetközi együttműködés előmozdítása, beleértve az államok közötti regionális, szubregionális és kétoldalú együttműködést, az Alapokmány rendelkezéseivel összhangban, és az egyenlő jogok elvén, valamint az államok szuverenitásának és az függetlenségének szigorú tiszteletben tartásán alapulva hozzájárulhat a nemzetközi biztonság erősítéséhez;

26. Üdvözli a Biztonsági Tanács azon döntését, hogy az Alapokmány 28. cikkének (2) bekezdésével összhangban rendszeres üléseket tartanak, és reményét fejezi ki, hogy ezek az ülések jelentősen hozzájárulnak a nemzetközi biztonság megerősítéséhez;

27. Hangsúlyozza, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének folyamatos erőfeszítéseket kell tennie a nemzetközi béke és biztonság megerősítése érdekében, és felkéri a Főtitkárt, hogy a huszonhatodik ülészakán nyújtson be jelentést a Közgyűlésnek a jelen Nyilatkozat értelmében tett lépésekről .

6. Melléklet – intervenció és beavatkozás elfogadhatatlansága: A/RES/36/103

Declaration on the Inadmissibility of Intervention and Interference in the Internal Affairs of States – General Assembly resolution 36/103 – 9 December 1981

A Közgyűlés

Emlékeztetve A nemzetközi biztonság megerősítéséről szóló nyilatkozatot tartalmazó 1970. december 16-i 2734 (XXV) határozatára és Az államok belügyeibe való beavatkozás elfogadhatatlanságáról és a függetlenségük és szuverenitásuk védelméről szóló nyilatkozatot tartalmazó 1965. december 21-i 2131 (XXV) határozatára,

Emlékeztetve továbbá 1970. október 24-i 2625 (XXV) határozatára, amely az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megfelelően az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jog elveiről szóló nyilatkozatot tartalmazza, valamint az agresszió definíciójáról szóló 1974. december 14-i 3314 (XXIX) határozatára,

Emlékeztetve az 1976. december 14-i 31/91., az 1977. december 19-i 32/153., az 1978. december 15-i 33/74., az 1979. december 14-i 34/101. és az államok beügyeibe be nem avatkozásról szóló 1980. december 12-i 35/159. határozatára,

Mélyszéges aggodalommal tölti el a nemzetközi helyzet súlyossága, valamint a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető növekvő veszély köszönhetően annak, hogy gyakran folyamodnak az erőszakkal fenyegetéshez vagy erőszak alkalmazásához, agresszióhoz, megfélemlítéshez, katonai beavatkozáshoz és megszálláshoz, a katonai jelenlét fokozáshoz és az intervenció és beavatkozás minden egyéb formájához, legyen az közvetlen vagy közvetett, nyílt vagy burkolt, amely veszélyezteti más államok szuverenitását és politikai függetlenségét, kormányaik megdöntése céljából,

Tudatában annak a ténynek, hogy az ilyen gyakorlatok veszélyeztetik az államok politikai függetlenségét, a népek szabadságát és természeti erőforrásaik feletti állandó szuverenitását, hátrányosan érintve ezáltal a nemzetközi béke és biztonság fenntartását,

Tudatában annak az imperatív szükségnek, hogy a katonai megszállásban, intervencióban vagy beavatkozásban részt vevő összes külföldi erőt teljesen ki kell vonni saját területére, hogy a gyarmati uralom, az idegen megszállás vagy a rasszista rezsimok alatt álló népek szabadon és teljes mértékben gyakorolhassák önrendelkezési jogukat, annak érdekében, hogy minden állam népe külső beavatkozás vagy ellenőrzés nélkül intézhesse saját ügyeit, és meghatározhassa saját politikai, gazdasági és társadalmi rendszerét,

Tudatában annak az imperatív szükségnek is, hogy a szuverén államok elleni bármely agressziós fenyegetésnek, toborzásnak, fegyveres bandáknak, különösen zsoldosok bevetésének feltétlenül véget kell vetni annak érdekében, hogy minden állam népe meghatározhassa saját politikai, gazdasági és társadalmi rendszereket külső beavatkozás vagy ellenőrzés nélkül,

Felismerve, hogy a szuverén államok és népek bel- és külügyeibe való intervenció-tilalom és be nem avatkozás elvének – legyen az akár közvetlen, akár közvetett, nyílt vagy burkolt – maradéktalan betartása elengedhetetlen az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmányában foglalt célok és elvek teljesítéséhez,

1. Jóváhagyja az államok belügyeibe való intervenció és beavatkozás elfogadhatatlanságáról szóló nyilatkozatot, amelynek szövegét e határozat melléklete tartalmazza;

2. Felkéri a Főtitkárt, hogy biztosítsa e Nyilatkozat lehető legszélesebb körben történő terjesztését az államok, az Egyesült Nemzetek Szervezetével társult szakosított ügynökségek és egyéb szervezetek, valamint más megfelelő szervek között.

MELLÉKLET

Nyilatkozat az államok belügyeibe való intervenció és beavatkozás elfogadhatatlanságáról

A Közgyűlés,

Megerősítve az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban, hogy egyetlen államnak sincs joga közvetlenül vagy közvetve bármilyen okból beavatkozni bármely másik állam bel- vagy külügyeibe,

Ismételten megerősítve az Egyesült Nemzetek Alapokmányának azon alapelvét, hogy minden államnak kötelessége, hogy ne fenyegetsen erőszakkal vagy alkalmazzon erőszakot más államok szuverenitásával, politikai függetlenségével vagy területi integritásával szemben,

Szem előtt tartva, hogy a nemzetközi béke és biztonság megteremtése, fenntartása és megerősítése a szabadságon, az egyenlőségen, az önrendelkezésen és a függetlenségen, az államok szuverenitásának tiszteletben tartásán, valamint az államok természeti erőforrásaik feletti állandó szuverenitásán alapszik, függetlenül azok politikai, gazdasági vagy társadalmi rendszereitől vagy fejlettségük szintjeitől,

Tekintettel arra, hogy az intervenció tilalma és az államok bel- és külügyeibe való be nem avatkozás elvének maradéktalan betartása a legnagyobb jelentőségű a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljai és elvei teljesítése szempontjából,

Megerősítve az Alapokmánnal összhangban a gyarmati uralom, idegen megszállás vagy rasszista rezsimek alatt álló népek önrendelkezési jogát és függetlenségét,

Hangsúlyozva, hogy az Egyesült Nemzetek céljait csak olyan feltételek mellett lehet elérni, ahol a népek szabadságot élveznek, az államok pedig szuverén egyenlőséget élveznek, és nemzetközi kapcsolataikban teljes mértékben megfelelnek ezen elvek követelményeinek,

Tekintettel arra, hogy az államok bel- és külügyeibe való intervenciók tilalom és be nem avatkozás elvének bármilyen megsértése veszélyt jelent a népek szabadságára, szuverenitására, politikai függetlenségére, az államok területi integritására, politikai, gazdasági, társadalmi és a kulturális fejlődésükre, és veszélyezteti a nemzetközi békét és biztonságot,

Tekintettel arra, hogy az államok belügyeibe való intervenciók tilalom és beavatkozás elfogadhatatlanságáról szóló nyilatkozat hozzájárul az Egyesült Nemzetek Alapokmánya céljainak és elveinek megvalósításához,

Figyelembe véve az Alapokmány rendelkezéseit összességében, és figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Szervezete által ezen alapelv tartalmára vonatkozóan elfogadott határozatokat, különösen azokat, amelyek tartalmazzák a nemzetközi biztonság megerősítéséről szóló Nyilatkozatot, az államok belügyeibe beavatkozás elfogadhatatlanságáról, függetlenségük és szuverenitásuk védelméről szóló Nyilatkozatot, az Egyesült Nemzetek Alapokmányával és az agresszió meghatározásával összhangban az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jog elveinek nyilatkozatot,

Ünnepélyesen kijelenti, hogy:

(1) Egyetlen államnak vagy államcsoportnak sincs joga más államok bel- és külügyeibe bármilyen formában vagy okból intervencióval élni vagy beavatkozni.

2. Az államok bel- és külügyeibe való intervenciók tilalom és be nem avatkozás elve a következő jogokat és kötelezettségeket foglalja magában:

I.

a) Minden állam szuverenitása, politikai függetlensége, területi integritása, nemzeti egysége és biztonsága, valamint népeik nemzeti identitása és kulturális öröksége;

b) Az állam szuverén és elidegeníthetetlen joga, hogy szabadon meghatározza saját politikai, gazdasági, kulturális és társadalmi rendszerét, fejlessze nemzetközi kapcsolatait, és állandó szuverenitást gyakoroljon természeti erőforrásai felett, népe akaratának megfelelően, külső intervenció, beavatkozás, felforgatás, kényszer vagy fenyegetés bármilyen formája nélkül;

c) Az államok és népek joga az információkhoz való szabad hozzáféréshez, valamint az információs rendszerük és a tömegtájékoztatási rendszerük teljes körű, beavatkozás nélküli fejlesztéséhez, valamint az információs médiák használatához politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális érdekeik és céljaik előmozdítása érdekében, többek között az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának irányadó cikkei alapján és az új nemzetközi információs rend alapelveinek megfelelően.

II.

a) Az államok kötelessége, hogy nemzetközi kapcsolataikban tartózkodjanak az erőszak bármilyen formában történő fenyegetésétől vagy alkalmazásától, amely egy másik állam nemzetközileg elismert határait megsérti, más államok politikai, társadalmi vagy gazdasági rendjét megzavarja, megdönti vagy megváltoztatja egy másik állam vagy kormánya politikai rendszerét, feszültséget kelt az államokban vagy államok között, vagy megfosztja a népeket nemzeti identitásuktól és kulturális örökségüktől;

b) Az állam kötelessége annak biztosítása, hogy területét ne használják fel olyan módon, amely sértené egy másik állam szuverenitását, politikai függetlenségét, területi integritását és nemzeti egységét, vagy megzavarná egy másik állam politikai, gazdasági és társadalmi stabilitását; ez a kötelezettség az önrendelkezési jogot és a nemzeti függetlenséget még el nem érő területeket igazgatni megbízott államokra is vonatkozik;

c) Az állam kötelessége, hogy tartózkodjon a fegyveres beavatkozástól, felforgatástól, katonai megszállástól vagy bármilyen más nyílt vagy burkolt intervenciótól és beavatkozástól, amely egy másik állam vagy államcsoport ellen irányul, vagy bármely katonai, politikai vagy gazdasági beavatkozástól egy másik állam belügyeiben, beleértve az erőszak alkalmazásával járó megtorlást;

d) Az állam kötelessége, hogy tartózkodjon minden olyan erőszakos cselekménytől, amely megfosztja a gyarmati uralom vagy idegen megszállás alatt álló népeket önrendelkezési joguktól, szabadságuktól és függetlenségüktől;

e) Az állam kötelessége, hogy tartózkodjon minden olyan cselekménytől vagy kísérlettől, bármilyen formában vagy bármilyen ürüggyel, amely egy másik állam vagy intézményei destabilizálására vagy stabilitásának aláásására irányul;

(f) Az állam kötelessége, hogy tartózkodjon a más államokon belüli lázadó vagy elszakadási tevékenységek közvetlen vagy közvetett előmozdításától, bátorításától vagy támogatásától, tekintet nélkül ennek ürügyére, vagy minden olyan tevékenységtől, amely más államegységet megzavarni, vagy politikai rendjét aláásni vagy felforgatni;

g) Az állam kötelessége, hogy területén megakadályozza zsoldosok kiképzését, finanszírozását és toborzását, vagy ilyen zsoldosok küldését egy másik állam területére, és megtagadja a zsoldosok támogatását beleértve felszerelését és átszállítását, és a finanszírozást is;

h) Az állam kötelezettsége, hogy tartózkodjon attól, hogy más államokkal olyan megállapodásokat kössön, amelyek célja harmadik államok bel- és külügyeibe való intervenció vagy beavatkozás;

(i) Az államok kötelessége, hogy tartózkodjanak minden olyan intézkedéstől, amely a meglévő katonai tömbök megerősítéséhez vagy új katonai szövetségek létrehozásához vagy megerősítéséhez, egymásba kapcsolódó megállapodásokhoz, intervenciók erők vagy katonai bázisok és egyéb kapcsolódó katonai létesítmények bevetéséhez vezetne a nagyhatalmi konfrontáció kontextusában;

(j) Az állam kötelessége tartózkodni minden rágalmozó kampánytól, gyalázkodástól vagy ellenséges propagandától abból a célból, hogy intervencióval éljen vagy beavatkozzon más államok belügyeibe.

k) Egy állam kötelessége nemzetközi kapcsolataiban gazdasági, társadalmi, technikai és kereskedelmi téren tartózkodni azoktól az intézkedésektől, amelyek egy másik állam bel- vagy külügyeibe való intervenciót vagy beavatkozást jelentenének, megakadályozva ezzel azt, hogy politikai, gazdasági és társadalmi fejlődését szabadon meghatározza; ez magában foglalja többek között az állam azon kötelezettségét, hogy ne használja külső gazdasági segítségnyújtási programját, és ne fogadjon el többoldalú vagy egyoldalú gazdasági megtorlást vagy blokádot, és akadályozza meg a joghatósága és ellenőrzése alá tartozó transznacionális és multinacionális vállalatok más államok elleni politikai nyomásgyakorlás vagy kényszer eszközöként történő felhasználását az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megsértésével;

(l) Az állam kötelessége, hogy tartózkodjon az emberi jogi kérdések kihasználásától és eltorzításától, mint az államok belügyeibe való beavatkozás, más államokra gyakorolt nyomásgyakorlás, illetve az államokon belül vagy az államok vagy csoportjain belüli és közötti bizalmatlanság és zavarok keltésének eszközei;

m) Az állam kötelessége tartózkodni attól, hogy a terrorista gyakorlatokat állami politikaként alkalmazzon egy másik állammal vagy gyarmati uralom, idegen megszállás vagy rasszista rezsim alatt álló népekkel, és, hogy megakadályozza a terrorista csoportoknak, szabotőröknek vagy felforgatók támogatását, felhasználását vagy azok eltűrését harmadik állammal szemben;

(n) Az állam kötelessége, hogy tartózkodjon politikai és etnikai csoportok szervezésétől, képzésétől, finanszírozásától és felfegyverzésétől a saját területén vagy más államok területén abból a célból, hogy más országokban felforgatást, rendbontást vagy zavargásokat keltsen;

(o) Az állam kötelessége, hogy egy másik állam területén annak beleegyezése nélkül tartózkodjon minden gazdasági, politikai vagy katonai tevékenységtől;

III.

a) Az államok joga, hogy az egyenlőség elve alapján aktívan részt vegyenek a fennálló nemzetközi kérdések megoldásában, hozzájárulva ezzel a konfliktusok és beavatkozások okainak megszüntetéséhez;

b) Az államok joga és kötelessége, hogy teljes mértékben támogassák a gyarmati uralom, idegen megszállás vagy rasszista rezsimek alatt álló népek önrendelkezési jogát, szabadságát és függetlenségét, valamint e népek azon jogát, hogy politikai és fegyveres harcot folytassanak evégből az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljaival és elveivel összhangban;

c) Az államok azon joga és kötelessége, hogy saját nemzeti területükön betartsák, előmozdítsák és megvédjék az összes emberi jogot és alapvető szabadságot, valamint hogy törekedjenek a nemzetek és népek jogainak súlyos és kirívó megsértésének megszüntetésére, különösen az apartheid és a rasszizmus és a faji megkülönböztetés minden formájának felszámolása;

(d) Az államok joga és kötelessége, hogy alkotmányos előjogaikon belül küzdjenek a hamis vagy eltorzított hírek terjesztése ellen, amelyek más államok belügyeibe való beavatkozásként értelmezhetők, vagy amelyek károsak a béke, az együttműködés előmozdítására, valamint az államok és nemzetek közötti baráti kapcsolatokra;

e) Az államok joga és kötelessége, hogy ne ismerjék el azokat a helyzeteket, amelyeket erőszakkal való fenyegetés vagy erőszak alkalmazása, vagy az intervenciók tilalom és a be nem avatkozás elvével sértő cselekmények idéztek elő.

3. A jelen Nyilatkozatban meghatározott jogok és kötelezettségek egymással összefüggenek, és összhangban vannak az Egyesült Nemzetek Alapokmányával.

4. A jelen Nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem korlátozza a gyarmati uralom, az idegen megszállás vagy a rasszista rezsimek alatt álló népek önrendelkezési jogát, szabadságát és függetlenségét, valamint azt a jogot, hogy támogatást kérjenek és kapjanak, összhangban az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljaival és elveivel.

5. E Nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem írja felül az Egyesült Nemzetek Alapokmányának rendelkezéseit.

6. A jelen Nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem írja felül az Egyesült Nemzetek Szervezete által az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VI. és VII. fejezete alapján hozott intézkedéseket.

7. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: Polgárháborúba be nem avatkozás

Institut de Droit International - Session of Wiesbaden – 1975 - The Principle of Non-Intervention in Civil Wars (Eighth Commission, Rapporteur : Mr Dietrich Schindler) - 14 August 1975

A Nemzetközi Jogi Intézet,

Figyelembe véve a polgárháborúk jelenségének súlyosságát és az általuk okozott szenvedést;

Figyelembe véve, hogy bármely polgárháború érintheti más államok érdekeit, és ezért nemzetközi konfliktust eredményezhet, ha nem írnak elő nagyon szigorú kötelezettségeket be nem avatkozásra;

Tekintettel különösen arra, hogy a be nem avatkozás elvének a polgárháborúban részt vevő egyik fél hasznára történő megsértése a gyakorlatban gyakran vezet a szembenálló másik fél érdekében történő beavatkozásra;

Meggyőződése tehát, hogy szükség esetén meg kell határozni más államok kötelezettségeit egy adott állam területén kitörő polgárháború esetére;

Fenntartva az etnikai, vallási vagy társadalmi csoportok kiirtásának veszélyéből adódó kérdések, vagy az emberi jogok polgárháború alatti egyéb súlyos megsértésének tanulmányozását,

Elfogadja a következő határozatot:

1. cikk. A polgárháború fogalma

(1) Ennek a határozatnak az alkalmazásában a „polgárháború” kifejezés minden nem nemzetközi jellegű fegyveres konfliktusra vonatkozik, amely egy állam területén tör ki, és ahol ellentét van az alábbiak között:

- a) a kialakult kormány és egy vagy több felkelő mozgalom, amelynek célja, hogy megdöntse a kormányt vagy az állam politikai, gazdasági vagy társadalmi rendjét, vagy elérje az állam bármely részének elszakadását vagy önkormányzatiságát, vagy
- b) két vagy több olyan csoport, amelyek fennálló kormány hiányában az állam ellenőrzéséért küzdenek egymással.

2. E határozat értelmében a "polgárháború" nem terjed ki:

- a) helyi engedetlenségek vagy zavargások;
- b) fegyveres konfliktusok olyan politikai entitások között, amelyeket nemzetközi demarkációs vonal választ el, vagy amelyek de facto államként léteztek huzamosabb ideig, vagy konfliktusok bármely ilyen szervezet és egy állam között;
- c) a dekolonizációból eredő konfliktusok.

2. cikk A segítségnyújtás tilalma

(1) A harmadik államok tartózkodni kötelesek attól, hogy segítséget nyújtsanak egy másik állam területén vívott polgárháború feleinek.

(2) Különösen tartózkodniuk kell a következőktől:

- a) fegyveres erők vagy katonai önkéntesek, kiképzők vagy technikusok küldése bármely polgárháborúban félnek minősülőknek, vagy elküldésük vagy elindításuk engedélyezése;
- b) reguláris vagy irreguláris erők felállítása vagy kiképzése bármely fél támogatása céljából, vagy ezek felállításának vagy kiképzésének lehetővé tétele;

- c) fegyvereket vagy egyéb hadianyagokat polgárháborúban részt vevő bármely félnek szállítani, vagy megengedni az ezekkel való ellátásukat;
- d) a polgárháború bármely felének olyan pénzügyi vagy gazdasági támogatás nyújtása, amely befolyásolhatja a háború kimenetelét, nem érintve 3. cikk b) pontjában meghatározott kivételt;
- e) területeiket a polgárháborúban részt vevő bármely fél rendelkezésére bocsátják, vagy felhasználásukat engedélyezik bármely ilyen fél részére, mint műveleti vagy ellátási bázist, mint menedéket, reguláris vagy irreguláris erők, vagy hadianyag átszállítása céljából. Az utoljára említett tilalom magában foglalja a katonai információk bármely fél számára történő továbbítását;
- f) olyan ideiglenes kormány idő előtti elismerése, amely nem rendelkezik tényleges ellenőrzéssel az érintett állam területének jelentős része felett.

3.a) A harmadik államok minden eszközt bevetnek, hogy megelőzzék, hogy területük lakosai, függetlenül attól, hogy őslakosok vagy külföldiek, kontingenseket állítsanak fel, felszerelést gyűjtsenek, átlépjék a határt vagy beszivárognak abból a célból, hogy polgárháborút szítsanak vagy előidézzenek.

b) Lefegyverzik és internálják a polgárháborúban részt vevő bármelyik fél bármely haderejét, amely átlépi a határaikat, azzal a feltétellel, hogy az internálásból eredő költségeket a polgárháborúval szembesülő államot kell terhelni. Az ilyen erőknél talált fegyvereket a harmadik államnak le kell foglalni és megőriznie, majd a polgárháború végét követően a polgárháborúval szembesült államhoz vissza kell juttatnia.

3. cikk Kivételek

A 2. cikk rendelkezései ellenére a harmadik államok:

- a) humanitárius segítyt nyújthatnak a 4. cikkel összhangban;
- b) továbbra is nyújthatnak olyan műszaki vagy gazdasági segítséget, amely valószínűleg nem jár jelentős hatással a polgárháború kimenetelére;
- c) nyújthatnak bármilyen az Egyesült Nemzetek Szervezete által előírt, engedélyezett vagy javasolt segítségnyújtást az Alapokmány és a nemzetközi jog egyéb szabályainak megfelelően.

4. cikk. Humanitárius segítségnyújtás

1. Segélynyújtást vagy a tisztán humanitárius segítségnyújtás egyéb formáinak továbbítását a polgárháború áldozatai javára megengedhetőnek kell tekinteni.
2. Azokban az esetekben, amikor az egyik fél által ellenőrzött területet csak a másik fél által ellenőrzött területen vagy egy harmadik állam területén keresztül lehet elérni, az ilyen területen szabad átjárás kell biztosítani minden segélyszállítmány számára, legalább A polgári lakosság védelméről szóló, 1949. augusztus 12-i genfi egyezmény 23. cikkének megfelelő mértékben.

5. cikk. Külföldi intervenció

Ha úgy tűnik, hogy egy polgárháború során az előző rendelkezéseket megsértő beavatkozásra került sor, a harmadik államok csak az Alapokmánnyal és a nemzetközi jog bármely más vonatkozó szabályával összhangban nyújthatnak segítséget a másik félnek, figyelemmel az olyan intézkedésekre, amelyek az Egyesült Nemzetek Szervezete által előírt, engedélyezett vagy ajánlott.

8. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: A fegyveres konfliktusok problémái - önvédelem

Institut de Droit International - Session de Santiago – 2007 - 10A RESOLUTION EN - 27 October 2007 - TENTH COMMISSION Present Problems of the Use of Armed Force in International Law, A. Self-defence, Rapporteur: M. Emmanuel Roucouas

HATÁROZAT

Az Intézet,

Tudatában a nemzetközi kapcsolatokban az erőszak alkalmazása által felvetett problémáknak;

Meggyőződve, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmánya által létrehozott kollektív biztonság rendszere erősíti a nemzetközi békét és biztonságot;

Elismerve az alapvető fontosságát az egyéni és kollektív önvédelemnek, mint az államok jogellenes erőszak alkalmazására adott válaszáának;

Tudatában annak, hogy a nem állami szereplők fegyveres támadásaival szembesülő államok önvédelmi problémái, valamint az önvédelem és a nemzetközi szervezetek közötti kapcsolat problémái, további tanulmányokat igényelnek az intézet részéről;

Elfogadja a következő állásfoglalást:

1. Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának a nemzetközi szokásjoggal kiegészített 51. cikke megfelelően szabályozza az egyéni és kollektív önvédelemhez való jog gyakorlását.
2. A szükségesség és az arányosság az önvédelem normatív kereteinek lényeges elemei.
3. Az önvédelem joga a célállam számára tényleges vagy nyilvánvalóan küszöbön álló fegyveres támadás esetén keletkezik. Ez csak akkor gyakorolható, ha a gyakorlatban nincs jogszerű alternatíva a fegyveres támadás megelőzésére, megállítására vagy visszaverésére, mindaddig, amíg a Biztonsági Tanács meg nem teszi a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához vagy helyreállításához szükséges hatékony intézkedéseket.
4. A célállam köteles haladéktalanul jelentést tenni a Biztonsági Tanácsnak az önvédelem érdekében tett intézkedéseiről.
5. Az önvédelem jogát kiváltó fegyveres támadásnak meghatározott fokú súlyosságot kell elérnie. Az enyhébb intenzitású erő alkalmazását magukban foglaló cselekmények a nemzetközi joggal összhangban álló ellenintézkedésekhez vezethetnek. Kisebb intenzitású támadás esetén a célállam szigorúan szükséges rendőri intézkedéseket is megtehet a támadás visszaverésére. A Biztonsági Tanács meghozhatja a (3) bekezdésben említett intézkedéseket.
6. A „megelőző” önvédelem doktrínáinak nincs nemzetközi jogi alapja (tényleges vagy nyilvánvalóan küszöbön álló fegyveres támadás hiányában).
7. Állam elleni fegyveres támadással való fenyegetés esetén kizárólag a Biztonsági Tanács dönthet, illetve engedélyezheti az erő alkalmazását.

8. Kollektív önvédelem csak a célállam kérésére gyakorolható.

9. Amikor a Biztonsági Tanács a kollektív biztonság keretében a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához vagy helyreállításához szükséges intézkedésekről határoz, meghatározhatja azokat a feltételeket, amelyek mellett a célállam továbbra is jogosult fegyveres erőt alkalmazni.

10. Abban az esetben, ha nem állami szereplők fegyveres támadást hajtanak végre egy állam ellen, az Alapokmány 51. cikke a nemzetközi szokásjoggal kiegészítve elvileg alkalmazandó.

A nem állami szereplők fegyveres támadásainak számos esete merült fel, és az ezekből adódó összetett problémákra adott elsődleges válaszok a következők lehetnek:

(i) Ha a nem állami szereplők egy állam utasítására, irányításával vagy ellenőrzésével fegyveres támadást indítanak, az utóbbi a célállam önvédelmi fellépésének tárgyává válhat.

(ii) Ha nem állami szereplők fegyveres támadást indítanak bármely állam joghatóságán kívül eső területről, a célállam ezen a területen gyakorolhatja önvédelmi jogát a nem állami szereplőkkel szemben.

Annak az államnak, amelyből a nem állami szereplők fegyveres támadása megindul, köteles együttműködni a célállammal.

9. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: Humanitárius akciók

Institut de Droit International - Session de Santiago – 2007 - 10B RESOLUTION EN - 27 October 2007 - 10th Commission - Sub-group B - TENTH COMMISSION, Present Problems of the Use of Armed Force in international Law, - Humanitarian action, Rapporteurs: Mr Reisman/Mr Owada

HATÁROZAT

A Nemzetközi Jogi Intézet,

Figyelembe véve a humanitárius fellépés tárgyát a népiirtás, a nagyszabású emberiség elleni bűncselekmények és a nagyszabású háborús bűnök felszámolása céljából;

Jóváhagyja a következő határozatot az Elnök Nyilatkozatával együtt, akit felkértek e nyilatkozat kiadására, hogy kifejezze az Intézet megértését az Egyesült Nemzetek Szervezete által nem engedélyezett katonai akciók kérdésében:

Az Elnök Nyilatkozata a következő:

„Az intézet részletesen megvitatta azon katonai akciók jogszerűségének kérdését, amelyeket az Egyesült Nemzetek Szervezete nem engedélyezett, de amelyek állítólag a népiirtás, az emberiség elleni nagyszabású bűncselekmények vagy a nagyszabású háborús bűnök megszüntetésére irányultak. Noha számos tag támogatta azt a nézetet, hogy az ilyen intézkedések jogszerűek lehetnek bizonyos

körülmények között és bizonyos feltételek betartása mellett, számos más tag azon az állásponton volt, hogy ez a jelenlegi nemzetközi jog és különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmánya szerint ez nem így van.

Tekintettel ezekre a nézetkülönbségekre, valamint arra a tényre, hogy egy másik alcsoport kifejezetten a nemzetközi jogban a fegyveres erő alkalmazásának jelenlegi problémáival és az ENSZ erőszak alkalmazásának felhatalmazásával foglalkozik, az Intézet úgy döntött, hogy ezt a konkrét kérdést az alcsoport elé utalja további megbeszélés céljából egy következő ülésen.

Ennek megfelelően a Határozat VI. cikke kifejti, hogy szövege nem foglalkozik ezzel a kérdéssel, és ezért egy másik alcsoportoz való utalása semmiképpen sem előlegezi meg és nem befolyásolja a témával kapcsolatos vitának egy későbbi ülésen való folytatását.

A Határozat szövege a következő:

I. A nemzetközi jog magában foglalja az emberi élet és az emberi méltóság védelméhez való jogot a népirtással, az emberiség elleni bűncselekményekkel és a háborús bűnökkel szemben. Minden állam köteles megelőzni vagy haladéktalanul véget vetni a joghatósága, vagy ellenőrzése alá tartozó népirtásnak, emberiség elleni és háborús bűncselekményeknek.

II. Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 39. cikke értelmében a népirtást, a nagyszabású emberiség elleni bűncselekményeket vagy a nagyszabású háborús bűncselekményeket a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető veszélynek kell tekinteni.

III. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének illetékes szerveinek minden rendelkezésükre álló jogszabályi felhatalmazást fel kell használniuk annak érdekében, hogy azonnali lépéseket tegyenek a népirtás, a nagyszabású emberiség elleni bűncselekmények vagy a nagyszabású háborús bűncselekmények felszámolására, amelyeket nem fojtott el az állam, amelynek joghatósága vagy ellenőrzése alá tartozik azok előfordulása.

IV. A népirtás, a nagyszabású emberiség elleni bűncselekmények vagy a nagyszabású háborús bűncselekmények megszüntetésére irányuló intézkedéseket a nemzetközi joggal összhangban kell végrehajtani.

V. Ha katonai fellépésre kerül sor, annak egyetlen célja a népirtás, a nagyszabású emberiség elleni bűncselekmények vagy a nagyszabású háborús bűnök megszüntetése. A nemzetközi humanitárius jogot a műveletek alatt és azok után is szigorúan be kell tartani, különösen a polgári lakosság maximális védelmének biztosítása érdekében. Ez a bekezdés nem érinti a nemzetközi bűncselekmények visszaszorítására vonatkozó kötelezettségeket.

VI. Ez a határozatnem foglalkozik az Egyesült Nemzetek Szervezete által nem engedélyezett katonai cselekmények jogszerűségének kérdésével, amelyek állítólag a népirtás, a nagyszabású emberiség elleni bűncselekmények vagy a nagyszabású háborús bűnök megszüntetésére irányulnak.

10. Melléklet – Nemzetközi Jogi Intézet: Katonai segítségkérés

Institut de Droit International - Session de Rhodes – 2011 - 10th Commission – Sub-group C - Session de Rhodes – 2011 PLENIERE - 8 September 2011 - TENTH

COMMISSION - Present Problems of the Use of Force in International Law - Sub-Group C – Military assistance on request - Rapporteur : M. Gerhard Hafner

HATÁROZAT

A Nemzetközi Jogi Intézet,

Szem előtt tartva az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljait és elveit, amelyek a nemzetközi béke és biztonság fenntartására, valamint a jószomszédi viszony, és az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés előmozdítására vonatkoznak;

Emlékeztetve különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megfelelően az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jog elveiről szóló nyilatkozat rendelkezéseire (2625 (XXV) KGY határozat, 1970. október 24.);

Emlékeztetve az Intézet „A polgárháborúkba való be nem avatkozás elvéről” szóló határozatára (Wiesbaden Session, 1975);

Tekintettel a kérésre nyújtott katonai segítségnyújtás jelenlegi állami gyakorlatára; emlékeztetve a be nem avatkozás elvének szigorú betartásának szükségességére;

Figyelembe véve, hogy minden államnak tiszteletben kell tartania a népek egyenlő jogainak és önrendelkezésének elvét, amint azt az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 1. cikkének (2) bekezdése kimondja;

Emlékeztetve továbbá az Egyesült Nemzetek Alapokmányának, különösen annak 2. cikk (4) bekezdésének és 2. cikk (7) bekezdésének szigorú betartásának szükségességére;

Elfogadja a következő Határozatot

1. cikk

Definíciók

E határozat alkalmazásában:

a) „Katonai segítségnyújtás kérésre”: közvetlen katonai segítségnyújtás, amelynek során az egyik állam fegyveres erőket küld egy másik államba, ez utóbbi kérésére.

b) „Kérés”: a kérő állam szabad akaratnyilvánítását és a katonai segítségnyújtás feltételeihez és módozataihoz való beleegyezését tükröző megkeresés.

2. cikk

Lefedett helyzetek

(1) Ez az állásfoglalás azokra a belső zavargások és feszültségek helyzeteire vonatkozik, mint a zavargások, elszigetelt és szórványos erőszakos cselekmények és más hasonló jellegű cselekmények, beleértve a terrorcselekményeket is, amelyek a nem nemzetközi fegyveres konfliktusok áldozatainak

védelméről szóló 1977. évi genfi egyezmények II. kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikke értelmében a nem nemzetközi fegyveres konfliktusok küszöbértéke alatt állnak.

2. A katonai segítségnyújtás célja, hogy az emberi jogok és alapvető szabadságok teljes tiszteletben tartása mellett segítse a megkereső államot a területén a nem állami szereplők vagy egyéni személyek elleni küzdelemben.

3. cikk

A katonai segítségnyújtás tilalma

(1) Tilos a katonai segítségnyújtás, ha azt az Egyesült Nemzetek Alapokmányának, a be nem avatkozás elvének, a népek egyenlő jogainak és önrendelkezési jogának elveinek, valamint az emberi jogok általánosan elfogadott normáinak megsértésével gyakorolják, és különösen, ha annak célja az, hogy egy fennálló kormányt saját lakosságával szemben támogasson.

2. Katonai segítségnyújtás nem adható, ha az ilyen rendelkezés összeegyeztethetetlen a Biztonsági Tanácsnak az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VII. fejezete alapján elfogadott, a konkrét helyzetre vonatkozó határozatával.

4. cikk

Kérés

(1) Katonai segítségnyújtás csak a megkereső állam kérésére nyújtható.

(2) A megkeresésnek érvényesnek, konkrétnek és a megkereső állam nemzetközi kötelezettségeivel összhangban állónak kell lennie.

(3) Ha a katonai segítségnyújtás szerződésen alapul, a konkrét esetre eseti kérelmet kell benyújtani.

(4) A katonai segítségnyújtást követő minden kérésről értesíteni kell az Egyesült Nemzetek Szervezetének Főtitkárát.

5. cikk

Visszavonás

A megkereső állam bármikor felmondhatja kérelmét, vagy visszavonhatja a katonai segítségnyújtáshoz adott hozzájárulását, függetlenül attól, hogy a hozzájárulását szerződés útján fejezték ki.

6. cikk

A katonai segítségnyújtás egyéb korlátai

(1) A katonai segítségnyújtást a kérelem feltételeinek és az abban lefektetett módnak megfelelően kell teljesíteni.

(2) Katonai segítségnyújtás nem nyújtható a megkereső állam által vállalt időn túl, az arra vonatkozó további megállapodás nélkül.

(3) A katonai segítségnyújtás nem minősülhet kényszerintézkedésnek annak érdekében, hogy egy állam szuverén jogai gyakorlásának alárendeltségét megszerezze.

7. cikk

A megkereső állam további kötelezettsége

A katonai segítségnyújtást a kérő állam nem használhatja fel nemzetközi kötelezettségek megkerülésére.

Forrásjegyzék

ENSZ Biztonsági Tanács határozatok

S/RES/82 (1950)	S/RES/913 (1994)	S/RES/1376 (2001)
S/RES/83 (1950)	S/RES/950 (1994)	S/RES/1445 (2002)
S/RES/84 (1950)	S/RES/959 (1994)	S/RES/1464 (2003)
S/RES/88 (1950)	S/RES/972 (1995)	S/RES/1479 (2003)
S/RES/90 (1950)	S/RES/985 (1995)	S/RES/1498 (2003)
S/RES/119 (1956)	S/RES/1001 (1995)	S/RES/1514 (2003)
S/RES/120 (1956)	S/RES/1004 (1995)	S/RES/1527 (2004)
S/RES/128 (1958)	S/RES/1010 (1995)	S/RES/1528 (2004)
S/RES/129 (1958)	S/RES/1014 (1995)	S/RES/1572 (2004)
S/RES/143 (1960)	S/RES/1016 (1995)	S/RES/1725 (2006)
S/RES/145 (1960)	S/RES/1020 (1995)	S/RES/1744 (2007)
S/RES/146 (1960)	S/RES/1031 (1995)	S/RES/1801 (2008)
S/RES/157 (1960)	S/RES/1034 (1995)	S/RES/1863 (2009)
S/RES/186 (1964)	S/RES/1035 (1995)	S/RES/1962 (2010)
S/RES/199 (1964)	S/RES/1044 (1996)	S/RES/1967 (2011)
S/RES/203 (1965)	S/RES/1059 (1996)	S/RES/1970 (2011)
S/RES/205 (1965)	S/RES/1071 (1996)	S/RES/1973 (2011)
S/RES/353 (1974)	S/RES/1083 (1996)	S/RES/1975 (2011)
S/RES/462 (1980)	S/RES/1100 (1997)	S/RES/1980 (2011)
S/RES/530 (1983)	S/RES/1116 (1997)	S/RES/2000 (2011)
S/RES/562 (1985)	S/RES/1132 (1997)	S/RES/2009 (2011)
S/RES/713 (1991)	S/RES/1156 (1998)	S/RES/2016 (2011)
S/RES/757 (1992)	S/RES/1160 (1998)	S/RES/2036 (2012)
S/RES/781 (1992)	S/RES/1162 (1998)	S/RES/2085 (2012)
S/RES/786 (1992)	S/RES/1171 (1998)	S/RES/2100 (2013)
S/RES/787 (1992)	S/RES/1181 (1998)	S/RES/2088 (2013)
S/RES/788 (1992)	S/RES/1199 (1998)	S/RES/2121 (2013)
S/RES/813 (1993)	S/RES/1203 (1998)	S/RES/2127 (2013)
S/RES/816 (1993)	S/RES/1234 (1999)	S/RES/2134 (2014)
S/RES/820 (1993)	S/RES/1244 (1999)	S/RES/2166 (2014)
S/RES/836 (1993)	S/RES/1258 (1999)	S/RES/2201 (2015)
S/RES/844 (1993)	S/RES/1279 (1999)	S/RES/2202 (2015)
S/RES/855 (1993)	S/RES/1304 (2000)	S/RES/2216 (2015)
S/RES/856 (1993)	S/RES/1332 (2000)	S/RES/2337 (2017)
S/RES/900 (1994)	S/RES/1341 (2001)	S/RES/2623 (2022)
S/RES/911 (1994)	S/RES/1355 (2001)	

ENSZ Biztonsági Tanács határozattervezetek

S/1653 (1950)	S/4050/Rev.1 (1958)	S/13027 (1979)
S/1894 (1950)	S/4055/Rev.1 (1958)	S/13729 (1980)
S/1745/Rev. (1950)	S/4056/Rev.1 (1958)	S/14941 (1982)
S/1757 (1950)	S/4057/Rev.1 (1958)	S/16077/Rev.1 (1983)
S/1921 (1950)	S/4519 (1960)	S/21048 (1989)
S/3710 (1956)	S/4523 (1960)	S/1999/328 (1999)
S/3713 (1956)	S/5182 (1962)	S/2014/189 (2014)
S/3730. Rev. 1 (1956)	S/5187 (1962)	S/2022/155 (2022)
S/3730 (1956)	S/8761 (1968)	
S/4047/Rev.1 (1958)	S/4054 (1978)	

ENSZ Közgyűlési határozatok

A/RES/112 (II) 1947.	A/RES/1005 (ES-II) 1956.	A/RES/2131 (XX) 1965.
A/RES/174 (II) 1947.	A/RES/1006 (ES-II) 1956.	A/RES/2330 (XXII) 1967.
A/RES/195 (III) 1948.	A/RES/1007 (ES-II) 1956.	A/RES/2549 (XXIV) 1969.
A/RES/376 (V) 1950.	A/RES/1008 (ES-II) 1956.	A/RES/2625(XXV) 1970.
A/RES/377 (V) 1950.	A/RES/1120 (XI) 1956.	A/RES/2644 (XXV) 1970.
A/RES/378 (V) 1950.	A/RES/1123 (XI) 1967.	A/RES/2734(XXV) 1970.
A/RES/380 (V) 1950.	A/RES/1124 (XI) 1957.	A/RES/2758 (XXVI) 1970.
A/RES/498 (V) 1951.	A/RES/1127 (XI) 1956.	A/RES/2781 (XXVI) 1970.
A/RES/500 (V) 1951.	A/RES/1128 (XI) 1956.	A/RES/2967 (XXVII) 1972.
A/RES/599 (VI) 1952.	A/RES/1129 (XI) 1956.	A/RES/3212 (XXIX) 1974.
A/RES/688 (VII) 1952.	A/RES/1130 (XI) 1956.	A/RES/3314 (XXIX) 1974.
A/RES/711 (VII) 1953.	A/RES/1131. (XI) 1956.	A/RES/34/22 1979.
A/RES/712 (VII) 1953.	A/RES/1132 (XI) 1957.	A/RES/ES-6/2 1980.
A/RES/895 (IX) 1954.	A/RES/1133 (XI) 1957.	A/RES/36/103 1981.
A/RES/997 (ES-I) 1956.	A/RES/1181 (XII) 1957.	A/RES/36/34 1981.
A/RES/998 (ES-I) 1956.	A/RES/1237 (ES-III)-II. 1958	A/RES/37/37 1982.
A/RES/1000 (ES-I) 1956.	A/RES/1474 (ES-IV) 1960.	
A/RES/1001 (ES-I) 1956.	A/RES/1514 (XV) 1960.	
A/RES/1002 (ES-I) 1956.		
A/RES/1004 (ES-II) 1956.		

A/RES/38/10 1983.	A/RES/42/176 1987.	A/RES/73/203 2018.
A/RES/38/29 1983.	A/RES/43/185 1988.	A/RES/77/103 2022.
A/RES/38/7 1983.	A/RES/43/20 1988.	A/RES/ES-11/1 2022.
A/RES/39/13 1984.	A/RES/44/15 1989.	A/RES/ES-11/2 2022.
A/RES/40/12 1985.	A/RES/44/240. 1990.	A/RES/ES-11/3 2022.
A/RES/40/188 1985.	A/RES/60/1 2005.	A/HRC/RES/49/1 2022.
A/RES/41/164 1986.	A/RES/67/92 2013.	A/HRC/RES/S-34/1 2022.
A/RES/41/33 1986.	A/RES/68/262 2014.	
A/RES/42/15 1987.	A/RES/70/236 2015.	

ENSZ nyilatkozatok és jelentések

Jelentések

First Report of the Atomic Energy Commission to the Security Council, December 30, 1946. In International Organization, Jun., 1947, Vol. 1, No. 2 (Jun., 1947) Part II.

Doc. A/3592.	Doc. S/2004/962.	Doc. S/2013/787.
Doc. A/3592.	Doc. S/2011/211.	Doc. S/21047.
Doc. A/47/277.	Doc. S/2011/387.	Doc. S/25402.
Doc. A/70/95–S/2015/446.	Doc. S/2011/727.	Doc. S/26422.
Doc. A/70/95–S/2015/446.	Doc. S/2012/956.	Doc. S/26868.
Doc. S/2004/3.	Doc. S/2013/189.	Doc. S/3729.
	Doc. S/2013/261.	Doc. S/4475/Add.3.
	Doc. S/2013/470.	Doc. S/4482/Add.3.

BT elnöki nyilatkozatok

S/PRST/1997/41.	S/PRST/1998/36.	S/PRST/2002/42.
S/22133.	S/PRST/1998/25.	S/PRST/2003/11.
S/23886.	S/PRST/1999/2.	S/PRST/2003/20.
S/PRST/1997/29.	S/PRST/1999/5.	S/PRST/2003/25.
S/PRST/1997/36.	S/PRST/2000/15.	S/PRST/2004/42.
S/PRST/1998/5.	S/PRST/2000/28.	
S/PRST/1998/13.	S/PRST/2001/19.	

Sajtóanyagok

UN Press Releases: Security Council Votes Unanimously to End NATO Civilian Protection Mandate in Libya, Following Authorities' Formal Declaration of Liberation. 27 October 2011. SC/10424.

UN Secretary-General: Libya, Côte d'Ivoire Events Mark Historic Precedent, Secretary-General Tells Sofia Platform, Citing 'Watershed' in Responsibility to Protect Doctrine. UN Press Release SG/SM/13548, 6 MAY 2011.

United Nations Press Release: Secretary-General, Concerned at Neighbouring Troops in Bahrain, Pledges UN Readiness to Back National Efforts for Broad-based Dialogue, Reform. 14 March 2011. SG/SM/13445.

Egyéb

General Assembly, 5th session: 302nd plenary meeting, Friday, 3 November 1950, Flushing Meadow, New York. In Official records of the General Assembly, 5th session, plenary meetings, verbatim records of meetings, Volume 1: 19 September to 15 December 1950 - UNA(01)/R3.

Official Records. General Assembly, 5th session : 294th plenary meeting, Saturday, 7 October 1950, Flushing Meadow, New York.

Statement by President Johnson, April 28, White House Press release. In The Department of State Bulletin Vol. 52 (1965).

UNGA 5th session-295th Plenary Meeting – Speech by U.S President Harry S. Truman. 24 October 1950.

ENSZ Biztonsági Tanács jegyzőkönyvek (verbatim records)

S/PV.290.	S/PV.823.	S/PV.886.
S/PV.492.	S/PV.824.	S/PV.1022.
S/PV.501.	S/PV.825.	S/PV.1023.
S/PV.530.	S/PV.827.	S/PV.1024.
S/PV.531.	S/PV.828.	S/PV.1170.
S/PV.567.	S/PV.829.	S/PV.1171.
S/PV.746.	S/PV.830.	S/PV.1172.
S/PV.748.	S/PV.834.	S/PV.1174.
S/PV.748.	S/PV.834.	S/PV.1174.
S/PV.749.	S/PV.835.	S/PV.1175.
S/PV.750.	S/PV.836.	S/PV.1176.
S/PV.750.	S/PV.837.	S/PV.1177.
S/PV.751.	S/PV.837.	S/PV.1178.
S/PV.752.	S/PV.838.	S/PV.1179.
S/PV.753.	S/PV.873.	S/PV.1180.
S/PV.753.	S/PV.873.	S/PV.1196.
S/PV.754.	S/PV.877.	S/PV.1198.
S/PV.754.	S/PV.879.	S/PV.1200.
S/PV.818.	S/PV.884.	S/PV.1441.
S/PV.822.	S/PV.885.	S/PV.1442.

S/PV.1443.	S/PV.3336. (Res. 3)	S/PV.6505.
S/PV.1443.	S/PV.3367.	S/PV.6513.
S/PV.1781.	S/PV.3454.	S/PV.6528.
S/PV.1977.	S/PV.3575.	S/PV.6541.
S/PV.2108.	S/PV.3781.	S/PV.6566.
S/PV.2109.	S/PV.3797.	S/PV.6622.
S/PV.2110.	S/PV.3822.	S/PV.6639.
S/PV.2111.	S/PV.3868.	S/PV.6681.
S/PV.2112.	S/PV.3930.	S/PV.6701.
S/PV.2185.	S/PV.3987.	S/PV.6729 (Res. 1).
S/PV.2186.	S/PV.3988.	S/PV.6770.
S/PV.2188.	S/PV.3987 (Res. 1)	S/PV.6848.
S/PV.2189.	S/PV.3989.	S/PV.6854.
S/PV.2190.	S/PV.3993.	S/PV.6899.
S/PV.2335.	S/PV.4011.	S/PV.6905.
S/PV.2339.	S/PV.4156.	S/PV.6944.
S/PV.2341.	S/PV.4207.	S/PV.6952.
S/PV.2343.	S/PV.4259.	S/PV.6967.
S/PV.2347.	S/PV.4271.	S/PV.7069.
S/PV.2347.	S/PV.4700.	S/PV.7072.
S/PV.2487.	S/PV.4746.	S/PV.7092.
S/PV.2489.	S/PV.4793.	S/PV.7098.
S/PV.2489.	S/PV.5614.	S/PV.7103.
S/PV.2491.	S/PV.5805.	S/PV.7123.
S/PV.2491.	S/PV.5858.	S/PV.7124.
S/PV.2874.	S/PV.5951.	S/PV.7124.
S/PV.2899.	S/PV.5952.	S/PV.7125.
S/PV.2900.	S/PV.5953.	S/PV.7125.
S/PV.2901.	S/PV.5961.	S/PV.7134.
S/PV.2974.	S/PV.5969.	S/PV.7138.
S/PV.3071.	S/PV.6046.	S/PV.7144.
S/PV.3122.	S/PV.6068.	S/PV.7144.
S/PV.3135.	S/PV.6415.	S/PV.7382.
S/PV.3228.	S/PV.6437.	S/PV.7426.
S/PV.3336.	S/PV.6490.	S/PV.7866.
S/PV.3336. (Res. 1)	S/PV.6491.	S/PV.8970.
S/PV.3336. (Res. 2)	S/PV.6498.	S/PV.8970.

S/PV.8974.	S/PV.8988.	S/PV.9033
S/PV.8974.	S/PV.8991.	S/PV.9052.
S/PV.8974.	S/PV.8992.	S/PV.9052.
S/PV.8974.	S/PV.8999.	S/PV.9056.
S/PV.8979.	S/PV.9011.	S/PV.9065.
S/PV.8979.	S/PV.9011.	S/PV.9069.
S/PV.8980.	S/PV.9011.	S/PV.9069.
S/PV.8980.	S/PV.9011.	S/PV.9080.
S/PV.8983.	S/PV.9013.	S/PV.9104.
S/PV.8983.	S/PV.9018.	S/PV.9104.
S/PV.8986.	S/PV.9027.	S/PV.9880.

ENSZ Közgyűlés jegyzőkönyvei (verbatim records)

A/34/PV.62	A/44/PV.88	A/PV.562
A/34/PV.63	A/68/PV.80	A/PV.563
A/34/PV.64	A/ES-11/PV.1	A/PV.564
A/34/PV.65	A/ES-11/PV.10	A/PV.565
A/34/PV.66	A/ES-11/PV.9	A/PV.571
A/34/PV.67	A/ES-6/PV.6	A/PV.863
A/38/PV.43	A/ES-6/PV.7	
A/38/PV.53	A/PV.330	

Levelek és táviratok az ENSZ-hez

S/1507	S/4382	S/5183
S/1588	S/4382	S/5186
S/3706	S/4381	S/6316
A/3251	S/4419	S/6317
S/3726	S/4482/Add.3.	S/6314
S/3731	S/6060	S/6310
A/3311	S/6063	S/8758
S/3739	S/6063	S/8759
S/3690	S/6062	S/5488
S/3691	S/6076	S/11335
S/3694	S/6069	S/11334
S/4007	S/5193	S/11348
S/4078	S/5181	A/9743

S/12919	S/13087	S/21485
S/12944	S/13724	S/22025
S/12957	S/13725	S/22076
S/13001	S/14913	S/23863
S/13003	S/16067	S/1998/215
S/13011	S/20606	S/1999/278
S/13025	S/21034	S/1999/320
A/34/191	S/21035	S/1999/322
S/1999/360	S/2008/587	A/76/740
S/1999/646	A/65/822	S/2022/179
S/1999/649	S/2011/253	A/76/752
S/1999/663	S/2011/261	S/2022/217
S/2008/533	S/2012/926	A/76/788
A/62/923	S/2013/17	A/76/872
S/2008/534	S/2013/113	S/2022/506
A/62/924	S/2014/45	S/2022/418
S/2008/535	S/2014/136	
S/2008/536	S/2015/217	

ENSZ kodifikáció travaux préparatoires

Alapokmány szövegezése

Amendments Proposed by the Governments of the United States, the United Kingdom, the Soviet Union, and China, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/29, May 5, 1945.

Amendments to Dumbarton Oaks Proposals Supplemented by the Texts Adopted at Yalta, Submitted by the Greek Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14(i), May 4, 1945.

Observations of the Czech Government on the Dumbarton Oaks Proposals, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14(b), May 1, 1945.

Proposals of the Delegation of the Republic of Bolivia for the Organization of a System of Peace and Security, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14(r), May 5, 1945.

Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by Venezuela (hereinafter as VEN Proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (d) (1) 31 October 1944.

Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (k) 5 February 1945.

Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2, G/14 (k), May 5, 1945.

Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945. Doc. 2. G/14 (n) 5 May 1945.

Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (q) (1) 5 May 1945.

Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by Uruguay (hereinafter as URU Proposal), The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Doc. 2. G/7 (a) (1). 5 May 1945.

Report of M. Paul-Boncour, Rapporteur, on Chapter VIII, Section B, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Committee III/3 (Doc. 881), June 10, 1945, vol. 12.

Suggestions Presented by the Netherlands Government Concerning the Proposals for the Maintenance of Peace and Security Agreed on at the Four Powers Conference of Dumbarton Oaks as Published on October 9, 1944. January 1945. In Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippine Delegation.

Summary Report of Ninth meeting of Committee III/3. Doc. 442. III/3/20. May 19, 1945 in The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Committee III/3, vol. 12, 1945.

Summary Report of Tenth meeting of Committee. Doc. 502. III/3/22. May 23, 1945 in The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Committee III/3, vol. 12, 1945.

Texts of Dumbarton Oaks Proposals, Amendments of Sponsoring Powers, and Amendments Submitted by Other Participating Governments, Relating to Chapter VIII B and XII, The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Vol. III. (Doc. 2. G/7 (c) (1) 5 May 1945.

The Dumbarton Oaks Proposals for a General International Organization, Preamble. In The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, April 25-June 26 1945, Vol. 3.

Agresszió definíciójának megalkotása

Doc. A/1500.

Doc. A/3756.

Doc. A/8019.

Doc. A/1858.

Doc. A/6988.

Doc. A/8171.

Doc. A/2087.

Doc. A/7185/Rev. 1.

Doc. A/8419.

Doc. A/2638.

Doc. A/7402.

Doc. A/8525.

Doc. A/2806.

Doc. A/7620.

Doc. A/8719.

Doc. A/3574.

Doc. A/7853.

Doc. A/8929.

Doc. A/9019.	Doc. A/AC.91/L.14.	Doc. A/C.6/L.211.
Doc. A/9411.	Doc. A/AC.91/L.JI.	Doc. A/C.6/L.213.
Doc. A/9619.	Doc. A/AC.91/L.12.	Doc.
Doc. A/9890.	Doc. A/C.1/608.	A/C.6/L.213/Corr.1
Doc. A/AC.91/2.	Doc. A/C.6/L.206.	Doc. A/C.6/L.215.
Doc. A/AC.91/3.	Doc. A/C.6/L.208.	Doc. A/C.6/L.402.
Doc. A/AC.91/5.	Doc. A/C.6/L.209.	Doc. A/C.6/L.403.
Doc. A/AC.91/L.13.	Doc. A/C.6/L.210.	

Védelmi felelősség (R2P)

International Law Commission: Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, 2001. Yearbook of the International Law Commission, 2001.

UNGA A/69/565. 2 December 2004. A more secured world: Our shared responsibility. Report of the High-Level Panel on Threats, Challenges, and Change.

A/63/677 (2009) Implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary General.

A/64/864 (2010): Early warning, assessment and the responsibility to protect, Report of the Secretary-General.

A/66/874-S/2012/578 (2012) Responsibility to protect: timely and decisive response, Report of the Secretary General.

A/68/947-S/2014/449 (2014) Fulfilling our collective responsibility: International assistance and the responsibility to protect, Report of the Secretary General.

A/69/981-S/2015/500 (2015) A vital and enduring commitment: implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary General.

Nemzetközi Jogi Bizottság kodifikációs munkája

- ILC Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001. In Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part Two.
- ILC: Guiding Principles applicable to unilateral declarations of States capable of creating legal obligations, with commentaries thereto. 2006. In Yearbook of the International Law Commission, 2006, vol. II, Part Two.
- ILC 3257th meeting, on 27 May 2015. In Yearbook of the International Law Commission 2015, Vol. II (Part Two).
- ILC Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries, 2018. In Yearbook of the International Law Commission, 2018. Vol. II. (Part Two).

- ILC Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens). In Yearbook of the International Law Commission, 2022, vol. II, Part Two.

Doc. A/CN.4/L.869	Doc. A/67/10	Doc. A/71/10
Doc. A/CN.4/L.872	Doc. A/67/10	Doc. A/71/10.
Doc. A/CN.4/L.908	Doc. A/67/10	Doc. A/72/10
Doc. A/CN.4/716	Doc. A/68/10	Doc. A/73/10
Doc. A/CN.4/SR.3374	Doc. A/69/10	
Doc. A/CN.4/SR.3374	Doc. A/70/10	

Népszövetségi dokumentumok

"First Report of the Sub-Committee of the Far-East Advisory Committee." A.78.1937.VII. League of Nations Official Journal, Special Supplement, 177, 1937. IV. Conclusions.

"Fourth Meeting (Public)." League of Nations Official Journal, vol. 19, no. 11, November 1938.

"Second Report of the Sub-Committee of the Far-East Advisory Committee." A.80.1937.VII. League of Nations Official Journal, Special Supplement, 177, 1937.

Acknowledgement by the Secretary-General. C.102(a).M.54(a).1938.VII. "Situation of Austria in Relation to the League of Nations." League of Nations Official Journal, vol. 19, no. Issues 3 and 4, March-April 1938.

Appeal by the Spanish Government. December 11th, 1936 in League of Nations Official Journal. Minutes of the Ninety-Fifth (Extraordinary) Session of the Council Held at Geneva from Thursday, December 10th, to Wednesday, December 16th, 1936.

Arbitration, Security and Reduction of Armaments. General Report submitted to the Fifth Assembly on behalf of the First and Third Committees by M. Politis (Greece), Rapporteur for the First Committee, and M. Benes (Czechoslovakia), Rapporteur for the Third Committee. as Annex 13 to League of Nations, Arbitration, Security and Reduction of Armaments, Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924.

Arbitration, Security and Reduction of Armaments. General Report submitted to the Fifth Assembly on behalf of the First and Third Committees by M. Politis (Greece). Resolution adopted by the Fifth Assembly at its meeting held on October 2nd, 1924, on the Reports of the First and Third Committees. as Annex 14.

Co-ordination Committee First Meeting (Public) Held on Thursday, October 31st, 1935, at 6 p.m. and Second Meeting (Public). Held on Saturday, November 2nd, 1935, at 13.30p.m. Mindkettő itt: League of Nations Official Journal Special Supplement No. 146. Dispute between Ethiopia and Italy, Co-ordination of Measures under Article 16 of the Covenant, Co-ordination Committee, Minutes of the Second Session October 31 – November 6, 1935.

Communications relating to the present state of war. A. I. Communication from the French Government and A.II Communication from the Government of the United Kingdom respectively. League of Nations Official Journal, vol. 20, no. Issues 9 and 10, September-October 1939.

Definition of Aggression: Draft Declaration Proposed by the Delegation of the Union of Soviet Socialist Republics: General Discussion. Eighth Meeting. In League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the Political Commission, Series D., vol. 5, Geneva, March 10, 1933.

Document Conf.D/C.G.38. in League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the General Commission, Series B., vol. II, Geneva, Feb. 6, 1933.

Draft Act relating to the definition of the aggressor, Report of the Committee on Security Questions (Rapporteur: M.N. Politis). Conf.D./C.G./108.

Draft Act relating to the definition of the aggressor. Art. 1. (1)-(5). As Annex I. to Report of the Committee on Security Questions. In League of Nations, Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, General Commission, Conf.D./C.G./108., Geneva, May 24, 1933.

Draft Act relating to the definition of the aggressor. Draft Convention submitted by the United Kingdom Delegation (Conf.D. 157) Article 6 (and Annexes) Annex Y. European Security Pact. As Annex IV.

Draft Act relating to the definition of the aggressor. Draft Protocol annexed to Article 2 of the Act relating to the Definition of the Aggressor. As Annex II.

League of Nations Official Journal. 6th year, 1925. 1696.

League of Nations Collection des Documents relatifs au Différend entre la Pologne et la Lithuanie. Archives, Documents August 1922 to March 1923. Document 150.

League of Nations Council Resolution, December 10, 1931, in League of Nations Official Journal December 1931.

League of Nations Official journal 17th Year, No. 4 (PART I) Ninety-first (Extraordinary) Session of the Council (PART I) March 19th, 1936 Treaty of Mutual Guarantee between Germany, Belgium, France, Great Britain and Italy, done at Locarno on October 16th, 1925: Communications from the French and Belgian Governments (continuation). Mr. von Ribbentrop.

League of Nations Official journal 17th Year, No. 4 (PART I) Ninety-first (Extraordinary) Session of the Council (PART I) March 19th, 1936 Treaty of Mutual Guarantee between Germany, Belgium, France, Great Britain and Italy, done at Locarno on October 16th, 1925: Communications from the French and Belgian Governments (continuation). I. Telegram from the French Government Paris, March 8th, 1936.

League of Nations Official journal 17th Year, No. 4 (PART I) Ninety-first (Extraordinary) Session of the Council (PART I) March 19th, 1936 Treaty of Mutual Guarantee between Germany, Belgium, France, Great Britain and Italy, done at Locarno on October 16th, 1925: Communications from the French and Belgian Governments (continuation). League of Nations Resolution on the application of Belgium and France, made to it on March 8th, 1936, adopted by the Council on 19 March 1936.

League of Nations Official Journal Special Supplement No. 112. 24 February 1933.

League of Nations Official Journal Special Supplement No. 132.

League of Nations Official Journal Special Supplement No. 134. I. Notification by the Paraguayan Government of its Intention to Withdraw from the League of Nations. C.I04.M.49.1935.

League of Nations Official Journal, November 1935. Seventh Council meeting, 7 October 1935.

League of Nations Official Journal. March 1932, Part I.

League of Nations Official Journal. Special Supplement (December 1920) Difference between Poland and Lithuania.

League of Nations, Commentary on the Definition of a Case of Aggression, Records of the Fourth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No.16), 1923.

League of Nations, Declaration Concerning Wars of Aggression, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 53), September 24, 1927.

League of Nations, General Scheme of the Provisions of the Draft Treaty of Mutual Assistance as Compared with the Replies of the Governments (Annex 3) and the Draft by an American Group (Annex 4), Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924.

League of Nations, Opinion of the Permanent Advisory Commission Regarding Assembly Resolutions XIV and XV, Records of the Fourth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 16), 1923.

League of Nations, Proposals of Delegations. Proposals of the French Delegation, Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Conf. D. 56, vol. 1, Geneva, Feb. 1932.

League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the General Commission, Series B., vol. II, Geneva, Feb. 6, 1933.

League of Nations, Replies from Governments, Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924.

League of Nations, Reports and Resolutions approved by the Council. I. Dispute between Poland and Lithuania. (C) Instructions for the Commission Entrusted with the Arrangements for the Taking of a Public Expression of Opinion in the Vilna District. Approved by the Council on December 1st, 1920. and (D) Appointment of Civil Commissioners Entrusted with the Organisation of the Popular Expression of Opinion. Meeting of December 1st, 1920

League of Nations, Reports and Resolutions approved by the Council. I. Dispute between Poland and Lithuania. (A). Proposals for Repayment of the Expenses of Taking a Popular Expression of Opinion. Approved by the -Council, November 14th, 1920. para. II. and (B) Report on the Organisation of the International Force for Vilna. Approved by the Council of the League, November 25th, 1920.

League of Nations, Text of the Treaty of Mutual Assistance, Records of the Fourth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 16), 1923, pp. 203-206.

League of Nations, Twelfth meeting (public) held at Geneva on Monday, December 14th, 1925, at 10. a.m. Appeal by the Bulgarian Government under Articles 10 and 11 of the Covenant : Decision of the Council. Para. 1. of the adopted Report.

League of Nations. 1928 General Act. Pacific Settlement of International Disputes. Adopted in Geneva, Switzerland on 26 September 1928. As Annex I in League of Nations Official Journal.

Special Supplement No. 63. Resolutions and Recommendations Adopted by the Assembly During its Ninth Ordinary Session, Sept. 3 to 26th, 1928.

League of Nations. Appeal by the Chinese Government. Report of the Commission of Enquiry. Official No.: C. 663. M. 320. 1932. VII. Geneva, October 1st, 1932. in Series of League of Nations Publications VII. Political. 1932.

League of Nations. Third Meeting (Public) Held on Thursday, May 25th, 1933, at 6 P.m. Dispute between Colombia and Peru: Signature of the Document containing the Procedure for putting into effect the Recommendations proposed by the Council In the Report which It adopted on March 18th, 1933. in League of Nations Official Journal April 1933 No. 4. Part I.

Letter from the Consul-General of Poland. C.349.M.264.1939.VII. "Protests by the Polish Government." League of Nations Official Journal, vol. 20, no. Issues 9 and 10, September-October 1939.

Letter from the German Government. C.102.M.54.1938.VII. "Situation of Austria in Relation to the League of Nations." League of Nations Official Journal, vol. 19, no. Issues 3 and 4, March-April 1938.

Letter from the Mexican delegation. C.101.M.53.1938.VII. "Situation of Austria in Relation to the League of Nations." League of Nations Official Journal, vol. 19, no. Issues 3 and 4, March-April 1938.

Meeting of The Assembly, July 4, 1936. Closing Speech by the President. in League of Nations Official Journal. Special Supplement No. 146.

Meeting of the Assembly, October 10, 1935. Statements by the Delegations in Connection with the Documents Transmitted to the President of the Assembly by the President of the Council and Relating to the Dispute Between Ethiopia and Italy (continuation). in Ibid.

Memorandum on Articles 10, 11, and 16 of the Covenant. Submitted by M. Rutger, Rapporteur. in League of Nations, Committee on Arbitration and Security, Preparatory Commission for the Disarmament Conference, Publications of the League of Nations, IX. Disarmament, 1928.

Memorandum on Security Questions. Submitted by M. Politis, Rapporteur. in League of Nations, Committee on Arbitration and Security, Preparatory Commission for the Disarmament Conference, Publications of the League of Nations, IX. Disarmament, 1928.

Mr. Litvinoff as the representative of the USSR at the 21 September 1938 Assembly meeting. League of Nations Official Journal Special Supplement No. 183. 1938.

Mr. Matsuoka representing Japan at the Council. in League of Nations Official Journal. December 1932, No. 12. Part I. Sixty-ninth Session of the Council (Part I) Fifth Meeting (Private then Public) Held on Monday, November 22nd, 1932, at 11 a.m.

Notification by the Japanese Government of its Intention to Withdraw from the League of Nations. Telegram From the Minister for Foreign Affairs of Japan to the Secretary-General. Tokio, 7 March 1933.

Protocol for the Pacific Settlement of International Disputes. Adopted by the Fifth Assembly on October 2nd, 1924. As Annex 12 in League of Nations, Protocol for the Pacific Settlement of International Disputes, Records of the Fifth Assembly, Minutes of the Third Committee, League of Nations Official Journal (Special Supplement No. 26), 1924.

Report of the Committee on Security Questions: Statement by M. Politis, Chairman of the Committee, as to the Position of the Work. In League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the General Commission, Series B., vol. II, Geneva, Dec. 14 - June 29, 1932-1933, No. 119.

Report of the Committee on Security Questions: Statement by M. Politis, Chairman of the Committee, as to the Position of the Work. In League of Nations, Records of the Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, Minutes of the General Commission, Series B., vol. II, Geneva, Dec. 14 - June 29, 1932-1933, No. 125. Report of the Committee on Security Questions [2]: Definition of the Aggressor (continuation).

Report on the Work of the League of Nations since the Fifteenth Session of the Assembly: Continuation of the Discussion. Address of the Ethiopian delegation. in League of Nations Official Journal. Special Supplement No. 138. Records of the Seventeenth Ordinary Session of the Assembly. Plenary Meetings, Texts of the Debates, Geneva, 1935.

Resolution adopted on October 6th, 1937. "Resolutions Adopted on the Proposals of the Far-East Advisory Committee Set up by the Assembly on February 24th, 1933." League of Nations Official Journal, Special Supplement, 168, 1937.

Resolution adopted on September 28th, 1937. "Resolutions Adopted on the Proposals of the Far-East Advisory Committee Set up by the Assembly on February 24th, 1933." League of Nations Official Journal, Special Supplement, 168, 1937.

Resolution for the Dissolution of the League of Nations, Adopted by the Assembly on April 18, 1946. International Organization Vol. 1. No. 1 (February 1947). University of Wisconsin Press.

Robert Cecil addressing the Council. League of Nations, Council. Minutes of the Twenty-Sixth Session of the Council held at Geneva from Friday, August 31st, to Saturday, September 29th, 1923. Tenth Meeting (Public) held at Geneva on Thursday, September 6th, 1923, at 5.30 p.m.

Seventy-First (Extraordinary) Session of the Council (Part I) Fifth Meeting (Public) Held on Saturday, March 18th, 1933, at 10:30 a.m Report of The Council, Provided for in Article 15, Paragraph 4, of the Covenant, Submitted by the Committee of the Council. I. (f) (6). in League of Nations Official Journal April 1933 No. 4. Part I. Dispute between Colombia and Peru: Appeal of the Colombian Government under Article 15 of the Covenant: Draft Report of the Council, provided for in Article 15, Paragraph 4, of the Covenant, submitted by the Committee of the Council.

The Covenant of the League of Nations as Part I of The Treaty of Versailles ratified on 28 June 1919.

Treaty of Mutual Guarantee, done at Locarno, October 16, 1925, Final Protocol of the Locarno Conference of the same Date and Collective Note to Germany dated London, December 1, 1925, regarding Article 16 of the Covenant of the League of Nations. in League of Nations Treaty Series. Vol. LIV. No. 1, 2, 3, and 4. 1926-1927. Item No. 1292.

XVI. Report of the Assembly. A.46.1939.VII. Annex 1756. League of Nations Official Journal 20, no. Issues 11 and 12 Part II (November-December 1939). A).

Nemzetközi bíróságok döntései és egyéb bírósági anyagok

Állandó Nemzetközi Bíróság

PCIJ German Settlers in Poland, Advisory Opinion (1923) PCIJ Series B No. 6.

PCIJ Wimbledon case, Judgement of 17 August (1927) PCIJ Series A. No. 1.

PCIJ Lotus case (France v. Turkey) (1927) P.C.I.J., Ser. A, No. 10.

PCIJ Factory at Chorzów case (Merits) (1927) PCIJ Series A. No 17.

PCIJ Brazilian Loans (France v. Brazil) (1928) PCIJ Series A. No 21.

Nemzetközi Bíróság

Peres eljárások

Asylum Case (Colombia v. Peru), International Court of Justice (ICJ), 20 November 1950.

ICJ Fisheries case (United Kingdom v. Norway) Judgement of 18 December 1951. ICJ Reports 1951.

Nottebohm Case (Liechtenstein v. Guatemala); Second Phase, International Court of Justice (ICJ), 6 April 1955.

Interhandel (Switzerland v. United States of America) ICJ Judgment of 21 March 1959.

ICJ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgement of 20 February 1969. ICJ Reports 1969.

Case Concerning the Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited. ICJ Reports 1970, Judgement of 5 February 1970.

ICJ Fisheries Jurisdiction case (UK v. Iceland) (merits) ICJ Rep. 3. 1974.

ICJ Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya) Judgment of 24 February 1982.

ICJ Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta) Judgment of 21 March 1984.

Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); Merits, International Court of Justice (ICJ), 27 June 1986.

ICJ. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v Serbia and Montenegro) 1993. ICJ Rep 407.

Case Concerning East Timor (Portugal v. Australia), International Court of Justice (ICJ), Judgement, 30 June 1995.

ICJ Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), ICJ Reports, Judgement of 25 September 1997.

ICJ Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court on 23 June 1999. General List No. 116.

Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia) ICJ Reports 1999, Judgement of 13 December 1999.

Ordonnance du 30 janvier 2001 (117 - Activités armées sur le territoire du Congo (République démocratique du Congo c. Rwanda)

ICJ Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) Judgment of 16 March 2001.

ICJ Counter-memorial submitted by the Republic of Uganda on 21 April 2001. (Democratic Republic of Congo v. Uganda).

LaGrand Case (Germany v. United States of America), International Court of Justice (ICJ), 27 June 2001. Judgement.

ICJ Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), International Court of Justice (ICJ), 14 February 2002.

ICJ Requete Introductive D'instance a La Cour Internationale De Justice De La Republique Democratique Du Congo Contre Republique Du Rwanda. La Haye, Le 28 Mai 2002.

Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), International Court of Justice (ICJ), 18 September 2002.

ICJ Memorial of Rwanda, January 2003. (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda).

Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda) International Court of Justice (ICJ), Judgement of 19 December 2005.

Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), International Court of Justice (ICJ), Judgement of 3 February 2006.

Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime Genocide. ICJ Reports 2007, Judgement of 26 February 2007.

ICJ Dispute regarding Navigational and Related Rights (Costa Rica v. Nicaragua) Judgment of 13 July 2009.

Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India), Merits, ICJ 12 April 1960.

United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran) ICJ Reports 1980, Judgement of 24 May 1980.

Sovereignty over Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks and South Ledge (Malaysia/Singapore), Judgment, I.C.J. Reports 2008.

Dispute regarding Navigational and Related Rights, ICJ Reports 2009 Judgment of 13 July 2009.

Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay) ICJ Judgment of 20 April 2010.

Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), ICJ Judgement of 3 February 2012.

Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal) ICJ Reports 2012, Judgement of 20 July 2012.

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia) ICJ Reports 2015. Judgement of 3 February 2015.

Alleged Violations of the 1955 Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights (Islamic Republic of Iran v. United States of America), Provisional Measures, Order of 3 October 2018, I.C.J. Reports 2018 (II).

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Provisional Measures, Order of 23 January 2020, I.C.J. Reports 2020. Para. 65.

Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda) International Court of Justice (ICJ), Judgement of 9 February 2022.

ICJ Allegations of Genocide under The Convention on The Prevention and Punishment of The Crime of Genocide (Ukraine V. Russian Federation). Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court” on 26 February 2022. 2022 General List No. 182.

Request for The Indication of Provisional Measures Submitted by Ukraine. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220227-WRI-01-00-EN.pdf>.

“Urgent Communication to the Russian Federation from the President under Article 74, paragraph 4, of the Rules of Court.” ICJ Press Release No. 2022/7, 1 March 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220301-PRE-02-00-EN.pdf>.

“Conclusion of the public hearing on the Request for the indication of provisional measures submitted by Ukraine.” ICJ Press Release. No. 2022/8. 7 March 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220307-PRE-01-00-EN.pdf>.

“The Court to hold public hearings on Monday 7 and Tuesday 8 March 2022.” No. 2022/6, 1 March 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220301-PRE-01-00-EN.pdf>.

Public sitting held on Monday 7 March 2022, at 10 a.m., at the Peace Palace. Verbatim Record. CR 2022/5. Statement Introductory by Ukraine.

“Document (with annexes) from the Russian Federation setting out its position regarding the alleged “lack of jurisdiction” of the Court in the case.” <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>.

Verbatim Record. La Compétence Prima Facie de La Cour Est Établie.

Order of 16 March 2022. General List No. 182.

Separate Opinion of Judge Robinson. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-04-EN.pdf>.

Declaration of Judge Bennouna. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-02-EN.pdf>.

Declaration of Judge Nolte. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-05-EN.pdf>.

Declaration of ad hoc Judge Daudet. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-06-EN.pdf>.

Declaration of Vice-President Gevorgian. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-01-EN.pdf>.

Declaration of Judge Xue. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-03-EN.pdf>

Tanácsadó vélemények

South-West Africa Cases; Advisory Opinion Concerning the International Status, International Court of Justice (ICJ), 11 July 1950.

ICJ. Certain Expenses of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ Rep 1962.

Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965. ICJ Reports 2019. Advisory Opinion of 25 February 2019.

Advisory Opinion on the Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia, International Court of Justice (ICJ), 21 June 1971.

ICJ Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt, Advisory opinion of 20 December 1980.

ICJ Nuclear Advisory Opinion (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion of 8 July 1996) ICJ Reports 1996.

ICJ Cumaraswamy. Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights. Advisory Opinion of 29 April 1999.

Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, International Court of Justice (ICJ), 9 July 2004.

Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo (Request for Advisory Opinion), General List No. 141, International Court of Justice (ICJ), 22 July 2010.

ICTY

ICTY Prosecutor v Tadić (Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction) IT-94-1-AR72. 2 October 1995.

Nemzetközi szerződések, megállapodások

Accord de cessation des hostilités entre le Gouvernement de la République de Côte d'Ivoire, le Mouvement populaire ivoirien du Grand Ouest et le Mouvement pour la justice et la paix. Pièce jointe à la lettre datée du 16 janvier 2003, adressée au Président du Conseil de sécurité par le Chargé d'affaires par intérim de la Mission permanente du Togo auprès de l'Organisation des Nations Unies. S/2003/51.

Accord politique de Ouagadougou, Mars 2007. Annexe à la lettre datée du 13 mars 2007, adressée au Président du Conseil de sécurité par le Secrétaire general. S/2007/144.

Agreement Concerning a Military Armistice in Korea, 27 July 1953.

Agreement on the Creation of the Commonwealth of Independent States, 1991. In: Andrew D. Sorokowski. "UKRAINE IN THE WORLD: Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State." Harvard Ukrainian Studies Vol. 20, 1996.

Ausztria-Magyarország és Franciaország között kötött uniós és védelmi barátságról szóló szerződés, Versailles-ban aláírva, 1756 május 1-én. A digitalizált eredeti francia változat hozzáférhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 40 CTS 335. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohf/law-ohf-40-CTS-335.regGroup.1/40_CTS_335_fra.pdf.

Ausztria-Magyarország és Franciaország között kötött uniós és védelmi barátságról szóló szerződés, Versailles-ban aláírva, 1757 május 1-én. Preamble: „[...] n’ou pu voir qu’avec une douleur extrême que des vues si salutaires aient été renversées par l’invasion injuste de la Saxe et ensuite de la Boheeme par le roi de Prusse [...].” A digitalizált eredeti francia változat hozzáférhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 41 CTS 1. At https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohf/law-ohf-41-CTS-1.regGroup.1/41_CTS_1_fra.pdf.

Ausztria-Magyarország és Franciaország között kötött uniós és védelmi barátságról szóló szerződés, Versailles-ban aláírva, 1758 december 30-án. A digitalizált eredeti francia változat hozzáférhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 41 CTS 235. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohf/law-ohf-41-CTS-235.regGroup.1/41_CTS_235_fra.pdf

Az 1899-ben Hágában aláírt nemzetközi egyezmény a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól. A digitalizált eredeti francia verzió elérhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 187 CTS 429. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohf/law-ohf-187-CTS-429.regGroup.1/187_CTS_429_fra.pdf

[Az Európa Tanács alapokmánya, \(London, 1949.V.5.\)](#)

Budapest Memorandum (Memorandum on security assurances in connection with Ukraine’s accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons in UN Treaty Series Volume 3007. 2014. No. 52241).

Charter of the Commonwealth of Independent States (with declaration and decisions). Adopted at Minsk on 22 January 1993, Registered by Executive Secretariat of the Commonwealth of Independent States, acting on behalf of the Parties, on 3 August 1994. United Nations — Treaty Series, Vol. 1819, 1-31139, 1994.

Charter on a Distinctive Partnership between the North Atlantic Treaty Organization and Ukraine, 09 July 1997. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25457.htm.

Cotonou Agreement of 25 July 1993. Annex to Letter dated 6 August 1993 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Benin to the United Nations addressed to the Secretary-General. S/26272.

International Convention for the Pacific Settlement of International Disputes signed in the Hague, 1899. Preamble. Digitalized version in French original available at Oxford Public International Law webiste under OUP reference 187 CTS 410. https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ohf/law-ohf-187-CTS-410.regGroup.1/187_CTS_410_fra.pdf.

La Constitution de l'Organisation Mondiale de la Santé.

La convention de New York de 1984 et de la Convention de Montréal de 1971.

La Convention Internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale du 21 décembre 1965.

La Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination contre la femme du 18 décembre 1979.

La Convention sur la prévention et la répression du crime de génocide du 09 décembre 1948.

Le Statut de l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture.

Lusaka Peace Accord of 10 July 1999. Art. III. para. 11. (a). As Annex in Letter dated 23 July 1999 from the Permanent Representative of Zambia to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/1999/815 23 July 1999.

Memorandum on Measures of Providing Safety and Strengthening of Mutual Confidence between the Sides in the Georgian-Ossetian Conflict Moscow, 16 May 1996.

Minsk Agreements (Minsk Protocol of 5 September 2014 and the Minsk Memorandum of 19 September 2014).

Munich Agreement: Between Germany, Great Britain, France, and Italy, Concluded in Munich on September 29, 1938. in World Affairs Vol. 101. No. 4 (December, 1938), Sage Publications, Inc.

Mutual Defence Treaty Between the United States and the Republic of China; December 2, 1954.

Nemzetközi egyezmény az 1864. augusztus 22-i genfi egyezmény elveinek a tengeri hadviseléshez való hozzáigazításáról, aláírva Hágában, 1899-ben. A digitalizált eredeti francia verzió elérhető itt: Oxford Public International Law webiste under OUP reference 187 CTS 443. https://opil.oup.com/view/10.1093/law:ohh/law-ohh-187-CTS-443.regGroup.1/187_CTS_443_fra.pdf.

Panama Canal Treaty, 7 September 1977.

Partition Treaty on the Status and Conditions of the Black Sea Fleet between Russia and Ukraine, 1997.

Treaty Establishing the Organization of Eastern Caribbean States. Grenada, 11 June, 1968.

Tratado de Limites y Navegacion Fluvial entre Colombia y El Peru. Firmado en Lima el 24 de marzo de 1922.

Treaty of Friendship, Co-operation and Mutual Assistance. Signed at Warsaw, on 14 May 1955. In UN Treaty Series Vol. 219. No. 2962. (1955).

Treaty of peace with Hungary. Signed at Paris, on 10 February 1947. In UN Treaty Series Vol. 41. No. 644. (1949).

Treaty of Peace, Friendship and Boundaries between Bolivia and Paraguay. Signed at Buenos Aires, July 21, 1938. A spanyol nyelvű szöveg itt érhető el: <https://www.mre.gov.py/cndi/index.php/institucional/memoria-final-de-la-cndi/tratado-de-paz-amistad-entre-las-republicas-de-bolivia-y-paraguay>.

Treaty of Peace, signed at Lausanne, July 24, 1923. Art. 20. In League of Nations Treaty Series. Vol. XXVIII. No- 1-4. 1924. No. 701.

Treaty on collective security. Concluded at Tashkent on 15 May 1992 Correction of 18 May 1995 of the above-mentioned Treaty Correction of 9 October 1995 of the above-mentioned Treaty,

Registered by Belarus on 1 November 1995. United Nations — Treaty Series, Vol. 1894, 1-32307, 1995.

United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Greece and Turkey and Cyprus: Treaty of Guarantee. Signed at Nicosia, on 16 August 1960. In UN Treaty Series Vol. 382. No. 5475.

United Nations, Statute of the International Court of Justice. 18 April 1946.

United Nations, Vienna Convention on the Law of Treaties, 23 May 1969, United Nations, Treaty Series, Vol. 1155.

Könyvek, könyvfejezetek

A military dictionary, explaining and describing the technical terms, phrases, works and machines used in the science of war. Printed for G. Robinson, and Fielding and Walker, in Pater-noster Row, London. 1778.

A. Mark Weisburd: Use of Force, The Practice of States Since World War II. Pennsylvania State University press.1997.

Aidan Hehir, Robert Murray: Libya, The Responsibility to Protect and the Future of Humanitarian Intervention. Palgrave Macmillan (2013).

Aidan Hehir: Humanitarian Intervention, An introduction. Springler, 2nd edition, 2019.

Alain Dejammet: Du recours à l'emploi de la force: article 2 § 4 de la Charte de l'ONU. In Alexandra Novosseloff (szerk.): Le Conseil de sécurité des Nations Unies, Entre impuissance et tout puissance. CNRS Éditions, coll. Biblis. Paris, 2016.

Alan Cassels. "Mussolini's Early Diplomacy." Princeton University Press, 1970.

Alan Dowty: Middle East Crisis: U.S. Decision-making in 1958, 1970 and 1973. University of California Press. 1984.

Alan J. Kuperman: Lessons from Libya: How Not to Intervene. Policy Brief, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, September 2013.

Alan James. "The Greco—Bulgarian Crisis (1925)." In Peacekeeping in International Politics. Studies in International Security . Palgrave Macmillan, London (1990).

Alan McPherson: A Short History of U.S. Interventions in Latin America and the Caribbean. Wiley Blackwell, 2016.

Alberico Gentili. "De Iure Belli Libri Tres." Translated by John Carew Rolfe. Oxford, Clarendon Press, 1933.

Alexander Dubček's Foreword to Jiri Valenta: Soviet Intervention in Czechoslovakia 1968, Anatomy of a Decision. Revised Edition, The John Hopkins University Press, 1991.

Alexandra Hofer: The Suez Crisis – 1956. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: The Use of Force in International Law, A Case-based Approach. Oxford University Press, First Edition, 2018.

Alexandra Novosseloff: Le Conseil de sécurité des Nations Unies et la maîtrise de la force armée, Dialectique du politique et du militaire en matière de paix et de sécurité internationales. Bruylant, 2003.

Alexandre Hermet: *Le concept de droit spontané dans la pensée de Roberto Ago*. In *Grandes pages du droit international*, Vol. 2, No. 2, Pedone, 2016.

Alfred Vanderpol. "La Doctrine Scolastique du Droit de Guerre." A. Pedone. University of California. 1925.

Andreas Zimmermann, Christian J Tams (szerk.): *The Statute of the International Court of Justice. A Commentary*. Third Edition, Oxford, 2019.

Andres Bello. "Principos de Derecho de Gentes." Publicada en Santiago de Chile, Imprenta en Paris, 1840.

Andrew Borowiec: *Cyprus: A Troubled Island*. Greenwood. 2000.

Andrew J. Bacevich. *Diplomat in Khaki: Major General Frank Ross McCoy and American Foreign Policy, 1898-1949*. Chapter 10 *The Lytton Commission*.

Andrew Wilson. "Ukraine Crisis, What Does It Mean for The West." Yale University Press, New Haven and London, 2014. ISBN 978-0-300-21159-7.

Anne Lagerwall, François Dubuisson: *The Threat of the Use of Force and Ultimata*. In M. Weller (szerk.): *Oxford Handbook on the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Anthony Adamthwaite. "The Spanish Civil War Revisited: The French Connection." in Gaynor Johnson. (ed). "The International Context of the Spanish Civil War." Cambridge Scholars Publishing. Newcastle upon Tyne, 2009.

Anthony Gorst, Lewis Johnman: *The Suez Crisis*. Routledge. 1997.

Antonio Tanca: *The Prohibition of Force in the U.N. Declaration of Friendly Relations of 1970*. In Antonio Cassese (szerk.): *The Current Regulation of the Use of Force*, Martinus Nijhof, 1986.

Ariel Cohen, Robert E. Hamilton: *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*. Strategic Studies Institute, June 2011.

Aristotle. "Politics." in *Aristotle in 23 Volumes*, Vol. 21, Angol nyelvű fordítás: H. Rackham. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1944.

Aurelius Augustine. "De Civitate Dei." Book XIX para. 12. in Marcus Dods (szerk.). *The Works of Aurelius Augustine, Bishop of Hippo. A New Translation*. Vol. II. T. & T. Clark. Edinburgh. 1871.

Balthazar Ayala. "De jure et officiis bellicis et disciplina militari libri tres." in James Brown Scott (szerk.) *Classics of International Law*. Series No. 2. Vol. 1. John Westlake (szerk.) Angol nyelvű fordítás: John Pawley Bate. *Reproduction of the Edition of 1582* Washington, D.C. - Carnegie Institution 1912.

Benjamin Ferencz. "Enforcing International Law – A Way to World Peace. A Documentary History and Analysis." Vol. I. Published by Oceana Publications. London, New York, Rome, 1983.

Benpoît Durieux, Jean.Baptist Jeangène Vilmer, rédéric Ramel (eds): *Divtionnaire de la guerre et de la paix*, Puf, 1er édition, 2017.

Biblia, Új Testamentum.

- Bill Gilmore: Hot pursuit. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.
- Borhi László: *Hungary in the Cold War, 1945-1956: Between the United States and the Soviet Union*. Central European University Press, 2004.
- Brendan Simms, D. J. B. Trimm (szerk.): *Humanitarian intervention, a history*. Cambridge, 2011.
- Brian D. Lepard: *Customary International Law, A New Theory with Practical Applications*. Cambridge, 2010.
- Bruce Cumings: *The Korean War, A History*. Modern Library, 2010.
- Bruce Michael Bagley, Roberto Alvarez, Katherine J. Hagedorn: *Contadora And The Central American Peace Process: Selected Documents*. Routledge 2018.
- Bruce Palmer Jr.: *Intervention in the Caribbean, The Dominican Crisis of 1965*. The University Press of Kentucky. 1989.
- Bruno Simma (szerk.): *The Charter of the United Nations, A Commentray*. Oxford, 3rd edition, 2012.
- Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus, Nikolai Wessendor (szerk.): *The UN Charter: a Commentary*. Oxford, 3rd edition, 2012. David Cumin: *Manuel de droit de la guerre*. Bruylant, 2e éditon, 2020.
- Bryan A. Garner (szerk.): *Black's Law Dictionary*. Fourth Pocket Edition, West, 2006.
- Carlyle A. Thayer: *Vietnam People's Army: Development and Modernization*. Sultan Haji Bolkiah Institute of Defence and Strategic Studies, 2009.
- Charles de Bock. 'La Charte des Nations Unies: d'un Système de Sécurité Collective a un Système Rétributif? Analyse d'un Inflexion des Concepts.' Université Québec à Montréal. Janvier 2012.
- Christian Tomuschat, Jean-Mare Thouvenin (szerk.): *The Fundamental Rules of the Inetrnational Legal Order. Jus Cogens and Obligations Erga Omnes*. Martinus Nijhoff, 2005.
- Christian Walter: *Terrorism*. in *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Vol. IX, Oxford Press, 2012.
- Christian Walter: *The US Intervention in the Dominican Republic – 1965*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018. 123-8. o.
- Christian Wolff. "Institutions du Droit de la Nature et des Gens." ed. E. Luzac (Leyde: Chez E. Luzac, 1772), vol. 5.
- Christine Gray: *International Law and The Use of Force*. Oxford, 4th edition, 2018.
- Christopher Greenwood: *Self-Defence in The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Vol. IX, Oxford Press, 2012.
- Claude Emanuelli: *Droit international public : contribution à l'étude du droit international selon une perspective canadienne*. Wilson & Lafleur, Montreal, 2010.

Coleman Phillipson. "The International Law and Custom of Ancient Greece and Rome." Macmillan and Company. 1910.

Csaba Békés, Malcom Byrne, János M Rainer (szerk.): The 1956 Hungarian Revolution. A History in Documents. Central European University Press, 2002.

Dana H. Allin: NATO's Balkan Interventions. Routledge, The International Institute for Strategic Studies, 2010.

Daniel Costelloe: Peremptory Norms and Resolutions of the United Nations Security Council. In Dire Tladi (szerk.): Peremptory Norms of General International Law (Jus Cogens) Disquisitions and Disputations. Brill Nijhoff, Leiden, Boston, 2021.

David N. Gibbs: The Political Economy of Third World Intervention. Mines, Money and U.S. Policy in the Congo Crisis. The University of Chicago Press, 1991.

David Ruzié, Gerard Teboul: Droit Public International. Dalloz, 26e édition, 2021.

David Wippman: Pro-democratic intervention. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015.

Dessberg, Frédéric. "Les motivations politiques d'un ministre « munichois » : Anatole de Monzie". Saupin, Guy, et Éric Schnakenbourg. Expériences de la guerre, pratiques de la paix : Hommages à Jean-Pierre Bois. Rennes : Presses universitaires de Rennes, 2013.

Dictionnaire des Termes Militaires et l'Argot Poilu. Libraire Larousse, Paris, 1914-18.

Dominic Carreau, Andrea Hamman, Fabrizio Marrella: Droit International, Edition A. Pedone, 13èem édition, 2022.

Donald M. Snow: Peacekeeping, peacemaking and peace-enforcement: The U.S. role in the new international legal order. SSI US Army War College, 1993.

Ed Girardet: Afghanistan: The Soviet War. Routledge, 2011.

Edmund Jan Ozmancyk: Encyclopedia of the United Nations and International Agreements. Ed. by Anthony Mango. Third Edition. Vol. 3.: N-S, Routledge, 2003.

Edward Zeller. "Outlines of The History of Greek Philosophy." Longmans, Green, And Co. London. 1886.

Elizabeth Chadwick: National Liberation in the Context of Post- and Non-Colonial Struggles for Self-Determination. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015.

Elizabeth Schmidt: Foreign Intervention in Africa: From the Cold War to the War on Terror (New Approaches to African History, Cambridge University Press, 2013.

Emer de Vattel, The Law of Nations or Principles of Natural Law, Angol nyelvű fordítás: Charles G. Fenwick, Washington D.C., Carnegie Institution, 1916.

Emmanuel Decaux, Olivier De Frouville: Droit International Public. Dalloz, 12e édition 2020.

Eric A. Heinze: Waging humanitarian wars: The ethics, law and politics of humanitarian intervention. Suny Press, 2009.

Éric Canal-Forgues, Patric Rambaud: *Droit International Public*, Champ Université, 3e édition, 2016.

Erika De Wet: *Regional Organizations and Arrangements: Authorization, Ratification, or Independent Action*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Esther Breithoff. "Conflict, Heritage and World-Making in the Chaco: War at the End of the Worlds?" UCL Press, London, 2020.

Exposé des motifs, qui ont obligé Sa Majesté le Roi de Prusse, à prévenir les desseins de la cour de Vienna. Berlin, 1756.

Fabienne Hara and Gilles Yabi: Côte d'Ivoire, 2002–2011. Chapter 7 in Jane Boulden (ed.): *Responding to Conflict in Africa. The United Nations and Regional Organizations*, Pelgrave MacMillan (2013).

Federica Paddeau: *Justification and Excuse in International Law, Concept and Theory of General Defences*. Cambridge University Press, 2018.

Francis Grimal: *Threats of force. International law and strategy*. Routledge. 2013.

Francis Henn: *A Business of Some Heat: The United Nations Force in Cyprus Before and During the 1974 Turkish Invasion*. Pen and Sword Military, 2004.

Francis O. Wilcox. "The League of Nations and the Spanish Civil War." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol. 198. *Present International Tensions* (July 1938). Sage Publications, Inc.

Francis Paul Walters. "A History of the League of Nations." Published by Oxford University Press, London, 1952).

Francisco de Vitoria. "De Indis at de Jure Belli Relectiones." in James Brown Scott (szerk.) *Classics of International Law*. Carnegie Institution. Series No. 7. Vol. 1. 1917. Ernest Nys (szerk). Angol nyelvű fordítás: John Pawley Bate.

Francisco Suárez. "Disputatio de Bello." (disp. 13), innen: *De triplici virtute theologici*, in Suárez, *Opera omnia* XII. 4.1.

Frank Attae: *Dictionnaire des relations internationales de 1945 à nos jours*. Seuil, Paris, 2009.

Frantz Despagnet. "Cours de droit international public." Bordeaux, 1894.

Fred E. Wagoner: *Dragon Rouge, the rescue of hostages in the Congo*. National Defence University, 1980.

G. N. Lieber: *Military Dictionary*. Published by William Duane, Philadelphia, 1810.

Gary Williams: *US-Grenada Relations: Revolution and Intervention in the Backyard*. Palgrave Macmillan, 2007.

Gaynor Johnson. "Introduction." in in Gaynor Johnson. (ed). "The International Context of the Spanish Civil War." Cambridge Scholars Publishing. Newcastle upon Tyne, 2009.

Georg Nolte: *Intervention by invitation*. In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. 2010.

Gérard Cahin: *Le Rôle des Organes Politiques des Nations Unies*. In Enzo Cannizzaro and Paolo Palchetti (szerk.): *Customary International Law on the Use of Force. A Methodological Approach*. Brill. 2005.

Gesina van der Molen. "Alberico Gentili and the Development of International Law." Published by Leyden Sijthoff. 1968.

Gideon Boas: *Public International Law, Contemporary principles and perspectives*. Edward Elgar, 2012.

Giovanni Distefano: *Use of Force*. In Andrew Clapham, Paola Gaeta: *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Oxford, 1st edition, 2014.

Glueck, Sheldon. "Nuremberg Trial and Aggressive War." Published by A.A. Knopf. New York, 1946.

Gregory H. Fox: *Intervention by invitation*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Gregory H. Fox: *The Vietnamese Intervention in Cambodia – 1978*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018.

Guy Arnold: *The A to Z of the Non-Aligned Movement and Third World*. Rowman and Littlefield, 2006.

H. W. A. Thirlway: *International Customary Law and Codification*. Leiden: A. W. Sijthoff, 1972.

Hans Kelsen: *General Theory of Norms*, Oxford University Press, 1991.

Hans Kelsen: *Principles of International Law*. The Lawbook Exchange, Ltd. 2003.

Hans Kelsen. "The Law of the United Nations. A Critical Analysis of Its Fundamental Problems." The London Institute of Foreign Affairs. The Lawbook Exchange LTI Union, New Jersey, 2000.

Heda Margolius Kovály: *Heda Margolius Kovály: Le Premier Printemps de Prague. Souvenirs 1941-1968*. Payot. 1991.

Helmut Philipp Aust: *Complicity and the Law of State Responsibility*. Cambridge University Press, 2011.

Henrik Syse. *The Platonis Roots of Just War Doctrine: A Reading of Plato's Republic*. *Diametros* No 23 (March 2010)

Henry Bonfil. "Manuel de droit international public (droit des gens), destiné aux étudiants des Facultés de droit et aux aspirants aux fonctions diplomatiques et consulaires." 4e edition, 1905.

Herodotus. "The Histories." *Angol nyelvű fordítás: A. D. Godley*. Harvard University Press, Cambridge 1920.

Hersch Lauterpacht: *Recognition in International Law*. Cambridge University Press, 1947.

Hilaire McCoubrey, Justin Morris: *Regional Peace-keeping in the Post Cold War Era*. Kluwer Law International, 2000.

Horace Campbell: *Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya*. Monthly Review Press, 2013.

Horváth Miklós: *A Magyar Néphadsereg az 1956-os Forradalom és Szabadség-harc Időszakában*. Egyetemi Jegyzet. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtörténelmi Tanszék. Budapest, 2003.

Howard Russel Butler. "Synopsis of the Covenant of the League of Nations." Published by American Rights League, New York, 1919.

Hugh Thirway: *The Sources of International Law*. Second edition, Oxford, 2019.

Hugo Grotius. *De Jure Belli ac Pacis Libri Tres*. 2.1.2. in Knud Haakonssen (szerk.) *Natural Law and Enlightenment Classics. The Rights of War and Peace*. Liberty Fund, Indianapolis. 2005.

Ian Brownlie: *Principles of Public International Law*. 4th edition, Oxford, 1990.

Ian Brownlie: *Principles of public international law*. Seventh Edition, Oxford University Press, 2008.

Ian Brownlie: *Thoughts on Kind-Hearted Gunmen*. In Richard B. Lillich (szerk.): *Humanitarian Intervention and the United Nations*. University Press of Virginia, 1973.

Ian Johnstone: *When the Security Council is Divided: Imprecise Authorizations, Implied Mandates, and the 'Unreasonable Veto.'* In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Institute of International Public Law and International Relations of Thessaloniki: *International law at the turn of the century*. Sakkoulas Publications, 1998.

Introduction by Nicholas Murray Butler for David Hunter Miller. "The Drafting of the Covenant." Vol. I. Published by G. T Putman's Sons. New York, London, 1928.

J. Bruce Amstutz: *Afghanistan: The First Five Years of Soviet Occupation*. National Defense University, 1986.

Jaap Hage, Antonia Waltermann, and Gustavo Arosemena: *Exceptions in International Law*. In L. Bartels, & F. Paddeu (Szerk.): *Exceptions in international law*, 2020. Oxford University Press.

Jacinto Valdés, Dapena Vivanco: *Operation Mongoose: Prelude of a Direct Invasion on Cuba*. Ruth, 2012.

Jack Shulimson: *Marines in Lebanon, 1958*. Historical Branch, G-3 Division. Headquarters, U. S. Marine Corps. Washington, 1966.

Jacques Dehaussy: *Propos sur les sources du droit international. L'exercice de la fonction normatrice dans un ordre juridique singulier*. Edition A. Pedone. Paris, 2017.

Jacques Lévesque, Gilles Labelle: *L'URSS en Afghanistan: de l'invasion au retrait*. Editions Complexe, 1990.

James Barros. "The Corfu Incident of 1923: Mussolini and The League of Nations." Princeton University Press. 1965.

James Bernard Murphy. "Suárez, Aquinas, and the Just War: Self Defense or Punishment?" in Heinz-Gerhard Justenhoven and William A. Barberi, Jr (szerk.) in *From Just War to Modern Peace Ethics*. De Gruyter, Berlin 2012.

James Crawford, Alain Pellet, Simon Olleson: *The Law of International Responsibility*. Oxford University Press, 2010.

James Crawford: *State Responsibility, The General Part*. Cambridge University Press 2014.

James Ker-Lindsay: *The Cyprus Problem: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press. 2011.

James R. Fox: *Dictionary of International and Comparative Law*. Oceana Publications, 1992.

James R. Fox: *Dictionary of International and Comparative Law*. Third Edition, Oceana, 2003.

Jan Klabbers: *Intervention, Armed Intervention, Armed Attack, Threat to Peace, Act of Aggression, and Threat or Use of Force: What's the Difference?* In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Jane Boulden: *Peace Enforcement: The United Nations Experience in Congo, Somalia and Bosnia*. Praeger, London. 2001.

Jaromír Navrátil (szerk.): *The Prague Spring '68*. CEU Press, 2006.

Jean D'Aspremont, Sahib Singh: *Concepts for International law, Contributions to Disciplinary Thought*. Edward Elgar, 2019.

Jean d'Aspremont: *The Custom-Making Moment in Customary International Law*. In Panos Merkouris, Jörg Kammerhoffer, Noora Arajärvi (szerk.): *The Theory, Practice, and Interpretation of Customary International Law*. Cambridge University Press, 2022.

Jean d'Aspremont: *The Discourse on Customary International Law*. Oxford. 2021.

Jean Krasno, Mithusi Das: *The Uniting for Peace resolution and other ways of circumventing the authority of the Security Council*. In Bruce Cronin, Ian Hurd (szerk.): *The UN Security Council and the Politics of International Authority*. 1st edition, Routledge, 2008.

Jean Salmon (szerk.): *Dictionnaire de Droit International Public*. Bruyant Bruxelles, 2001.

Jean Salmon (szerk.): *Dictionnaire de Droit International Public*. Bruyant Bruxelles, 2001.

Jean-Louis de Montesquiou: *Amin Dada*. Perrin, 2022.

Jean-Marie Henckaerts, Louis Doswald-Becks (szerk.): *Customary International Humanitarian Law, Volume I. Rules*. ICRC, Cambridge Press, Reprinted with corrections 2009.

Jean-Marie Henckaerts, Louis Doswald-Becks (szerk.): *Customary International Humanitarian Law, Volume II. Practice*. ICRC, Cambridge Press, 2005.

Jean-Pierre Cot, Alain Pellet, Mathias Forteau: *La Charte des Nations Unies, Commentaire article par article*, 3e édition, Economica, 2005.

Joe Verhoeven: *Droit International Public*. Larcier, 9e tirage, 2019.

John P. Grant and J. Craig Barker: *Encyclopaedic Dictionary of International Law*, 3rd Edition, Oxford press, 2004.

Joseph H. Weiler: *International Crimes of States*. De Gruyter, 1989.

Julian Fernandez, Xavier Pacreau, Muriel Ubéda-Saillard (szerk.): *Statut de Rome de le Cour pénal internationale. Commentaire article par article. 2e édition, Tome I. Edition A. Pedone. 2019.*

Julian Fernandez, Xavier Pacreau, Muriel Ubéda-Saillard (szerk.): *Statut de Rome de le Cour pénal internationale. Commentaire article par article. 2e édition, Tome I. Edition A. Pedone.*

Karen Dawisha: *The Kremlin and the Prague Spring*. University of California Press. 1984.

Karol Wolfke: *Custom in Present International Law*. 2nd edition, Martinus Nijhoff, 1993.

Kenneth Chan: *The Ugandan-Tanzanian War-1978-79*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018.

Kevin McDermott, Matthew Stibbe (szerk.): *Eastern Europe in 1968: Responses to the Prague Spring and Warsaw Pact Invasion*. Palgrave Macmillan. 2018.

Kieran Williams: *The Prague Spring and Its Aftermath: Czechoslovak Politics, 1968-1970*. Cambridge University Press, 1997.

Kimberley N. Trapp: *Can Non-State Actors Mount an Armed Attack?* In M. Weller (ed): *Oxford Handbook on the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Kimberley N. Trapp: *Can Non-State Actors Mount an Armed Attack?* In M. Weller (szerk.) *Oxford Handbook on the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Kjell Engelbrekt, Marcus Mohlin and Charlotte Wagnsson: *The Nator Interventionin Libya. Lessons learned from the campaign*. Routledge (2014).

Kovács Péter: *Nemzetközi Közjog*. 2. edition, Osiris, 2011.

Lansana Gberie and Prosper Addo: *Challenges of Peace Implementation in Côte d'Ivoire*. In Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre (KAIPTC) and the Center for International Peace Operations (ZIF) Report 08/04 (February 2006).

Larry J. Woods, Timothy R. Reese: *Military Interventions in Sierra Leone: Lessons from a Failed State*. The Long War Series Occasional Paper 28, Combat Studies Institute Press, US Army Combined Arms Center 2008.

Lassa Francis Oppenheim. "International Law. A Treatise." Volume II. Second Edition. Published by Longmans, Greend and Co. New York, 1912.

Lassa Oppenheim. "International Law, a Treatise." Ed. by Hersch Lauterpacht Vol. II (Sixth Edition) London: Longmans, Green, 1944.

Lawrence A. Yates: *Power Pack: U.S. Intervention in the Dominican Republic, 1965-1966*. Leavenworth Paper, Combat Studies Institute, 1988.

Lawrence A. Yates: *The U.S. Military Intervention in Panama: Operation Just Cause, December 1989 – January 1990*. Center of Military History, United States Army, Washington, 2014.

- Lawrence M. Greenberg: *The United States Unilateral and Coalition Operations in the 1965 Dominican Republic Intervention*. Historical Analysis Series, U. S. Army Center of Military History. 1987.
- Len Scott, R. Gerald Hughes: *The Cuban Missile Crisis. A critical reprisal*. Routledge. 2015.
- Lisa Yarwood: *State Accountability under International Law, Holding States Accountable for a Breach of Jus Cogens Norms*. Routledge, 2011.
- Lorand Bartels, Federica Paddeu: *Exceptions in International Law*, Oxford University Press, 2020.
- Lori Fisler Damrosch, Sean D. Murphy: *International Law, Cases and Materials*. Seventh Edition, West Academic Publishing, 2001.
- Luigi Condorelli: *La Cour pénale internationale: un pas de géant (pourvu qu'il soit accompli...)*. In *L'optimisme de la raison*, Pedone, Paris, 2014.
- Luke Glanville. "Samuel Puffendorf 1632-1694." in Daniel Brunstetter and Cian O'Driscoll (szerk.) *Just War Thinkers: From Cicero to Today*. Published by Abingdon: Routledge, 2017.
- M. Mark Stolarik (szerk.): *The Prague Spring and the Warsaw Pact Invasion of Czechoslovakia, 1968, Forty Years Later*. Bolchazy-Carducci Publishers 2010.
- Malcolm N. Shaw: *International Law*. Cambridge. 7th edition, 2014.
- Marcus Tullius Cicero. "De Officiis." Book I. para. XI. Translated by Walter Miller. Published by London Heinemann. New York 1913.
- Marcus Tullius Cicero. "The Republic." Book II. para. XVII. Angol nyelvű fordítás: George William Featherstonhaugh, Published by G. & C. Carvill, New York, 1829.
- Mark J. White: *The Cuban Missile Crisis*. Palgrave Macmillan. 1996.
- Mark Kramer: *The Prague Spring and the Soviet Intervention in Historical Perspective*. In Günter Bischof, Stefan Karner, Peter Ruggenthaler (szerk.): *The Prague Spring and the Warsaw Pact Invasion of Czechoslovakia in 1968*. Lexington Books, 2010.
- Mark Leopold: *Idi Amin: The Story of Africa's Icon of Evil*. Yale University Press. 2020.
- Mark. E. Villiger: *Customary International Law and Treaties*. Kluwer, The Hague, 1985.
- Marko Milanovic: *Courting Failure: When Are International Criminal Courts Likely to be Believed by Local Audiences?* In Heller, Mégret, Nouwen, Ohlin and Robinson (szerk.): *The Oxford Handbook of International Criminal Law*. Oxford University Press. 2020.
- Martin Chulov, Luke Harding: *Libya: Murder in Benghazi and the fall of Gaddafi*. Guardian Books 2012.
- Martin Dixon: *Textbook on International Law*. Oxford, 5th edition. 2005.
- Martin Ostwald. "Peace And War In Plato And Aristotle." *Scripta Classica Israelica* vol. XV 1996.
- Mary S. McAuliffe(ed): *CIA Documents on the Cuban Missile Crisis 1962*. CIA History Staff, October 1992.

Mathias Forteau, Alina Miron, Alain Pellet: *Droit International Public*. LGDJ, 9e édition, 2022. 1992.

Mathias Forteau: *Rescuing Nationals Abroad*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Maurice Vaïsse (szerk.): *Dictionnaire des relations internationales au 20e siècle*. 2e édition, Armand Colin, Paris, 2005.

Maurice Vaïsse (szerk.): *Dictionnaire des relations internationales au 20e siècle*. 2e édition, Armand Colin, Paris, 2005.

Michael Byers: *Custom, power, and the power of rules : international relations and customary international law*. Cambridge University Press, 1999.

Michael P. Scharf: *Customary International Law in Times of Fundamental Changes. Recognising Grotian Moments*. Cambridge, 2013.

Michael Walzer. "Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations." Fourth Edition. Basic Books, New York, 2006.

Mireille Couston: *Droit de la sécurité internationale*. Larcier, 1re édition, 2016.

Natalia Shapovalova and Olga Burlyuk. "The situation of national minorities in Crimea following its annexation by Russia." European Parliament, Directorate-General for External Policies Policy Department, Belgium, 2016. ISBN: 978-92-823-9165-5.

Nicholas J. Wheeler: *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford University Press, 2002.

Nicholas Poulantzas: *The Right of Hot Pursuit in International Law*. 2nd edition, Martinus Nijhoff, 2002.

Nicholas Tsagourias: *The US Intervention in Panama—1989*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018.

Niels Blokker: *Outsourcing the Use of Force: Towards More Security Council Control of Authorized Operations?* In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Niels Blokker: *Outsourcing the Use of Force: Towards More Security Council Control of Authorized Operations?* In Marc Weller (szerk.) *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Niels Blokker: *Reconfiguring the Un System of Collective Security*. In Marc Weller (ed.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Nigel D White: *The Korean War – 1950-53*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018.

Nigel D. White: *Keeping the Peace: The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*. Manchester University Press, 1997.

Nigel D. White: The Relationship between the Un Security Council and General Assembly in Matters of International Peace and Security. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015.

Niki Aloupi, Caroline Kleiner (szerk.): Le precedent en droit international. Edition Pedone, 2016.

Noële Crossley: Evaluating the Responsibility to Protect. Mass atrocity prevention as a consolidating norm in international society. Routledge. 2016.

Nouveau dictionnaire militaire par un comité d'officiers de toutes armes, sous la direction d'un officier supérieur. Librairie Militaire de L. Baudoin, Paris, 1891.

Olaoluwa Olusanya: Identifying the Aggressor under International Law. Peter Lang, 2006. Chapter three.

Olivier Corten, Pierre Klein (szerk.): Les Conventions de Vienne sur le Droit des Traités. Commentaire article par article. Tome I. Bruylant Bruxelles, 2006.

Olivier Corten: Le droit contre la guerre. Editions Pedone, Troisième édition. Paris, 2020.

Olivier Corten: Méthodologie du droit international public. Editions de l'Université de Bruxelles. 2009.

Olivier Corten: Necessity. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015.

Olivier Corten: The Law against War. The Prohibition on the Use of Force in Contemporary International Law. Hart, 2010.

Partel Piirimae. "Alberico Gentili's Doctrine of Defensive War and its Impact on Seventeenth-Century Normative Views," in Benedict Kingsbury & Benjamin Straumann (szerk.) The Roman Foundations of the Law of Nations: Alberico Gentili and the Justice of Empire. Kiadta: Oxford: Oxford University Press, 2010.

Patrice Sartre: Capacités et incapacités militaires du Conseil de sécurité. In Alexandra Novosseloff (szerk.): Le Conseil de sécurité des Nations Unies, Entre impuissance et tout puissance. CNRS Éditions, coll. Biblis. Paris, 2016.

Paul F. Diehl: International Peacekeeping. The Johns Hopkins University Press, 1994.

Paul-Henry Gendebien: L'Intervention des Nations Unies au Congo. 1960-1964. De Gruyter, Mouton, 1967.

Pavel Tigrid: Le Printemps de Prague. Tchéco-Slovaquie 1968. Seuil, 1968.

Pierre Lasturel. "L'Affaire Gréco Italienne de 1923." Sociétét Anonyme d'Éditions. Paris, 1925.

Plato. "Laws." 1.628.d. in Plato in Twelve Volumes, Vols. 10 & 11. Angol nyelvű fordítás: R.G. Bury. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1967 & 1968.

Plato. "Republic." in Plato in Twelve Volumes, Vols. 5 & 6 translated by Paul Shorey. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1969.;

Plato. "Statesmen." in Plato in Twelve Volumes, Vol. 12 Angol nyelvű fordítás: Harold N. Fowler. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1921.

- R. P. Dhokalia: *The Codification of Public International Law*. Manchester University Press, 1970.
- Rajan Menon: *The conceit of humanitarian intervention*. Oxford, 2016.
- Ramesh Thakur: *The Use of Force to Prevent or Halt Atrocities: From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect*. In Dinah Shelton (szerk.): *The Oxford Handbook of International Human Rights Law*. Oxford University Press. 2013.
- Randall Lesaffer. "Grotius on the Use of Force: Perfect, Imperfect and Civil Wars. An Introduction." *Grotiana* Vol. 41. No.2. 2020.
- Raphaële Rivier: *Droit International Public*. Puf, 3e édition, 2017.J
- Raymond L. Garthoff: *The Cuban Missile Crisis: An Overview*. In James A. Natha(ed): *The Cuban Missile Crisis Revisited*. Palgrave Macmillan, 1992.
- Rein Mullerson: *Intervention by Invitation*. In Lori Damrosch and David Scheer (szerk): *Law and Force in the New International Order*. Westview Press, 1991.
- René-Jean Dupuy: *Coutume sage et coutume sauvage*. In *Mélanges offert à Charles Rousseau*, Paris, 1974.
- Ricardo Miralles. "La Diplomatie de La République Espagnole Face a La Non-Intervention, 1936-1939." *Guerres mondiales et conflits contemporains* No. 186 (Avril 1997). Published by: Presses Universitaires de France.
- Ricarte Soler: *La invasión de Estados Unidos a Panamá: neocolonialismo en la posguerra fría*. Siglo Veintiuno Editores, 2nd Edition, 1999.
- Richard Kadiebwé : *La guerre des six jours à Kisangani : Leçons géopolitiques et géostratégiques*. Paris : L'Harmattan, *Géopolitique mondiale* (2000).
- Robert Colb: *The International Law of State Responsibility, An Introduction*. Edward Elgar Publishing, 2017.
- Robert I. Rotberg: *Peacekeeping and peace enforcement in Africa: Methods of conflict revention*. The world Peace Foundation, Brookings Institution Press, 2000.
- Robert Kolb: *The Belgian Intervention in the Congo -1960 and 1964*. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: *The Use of Force in International Law, A Case-based Approach*. Oxford University Press, First Edition, 2018.
- Roberto Ago: *Science Juridique et Droit International (Volume 90) Collected Courses of the Hague Academy of International Law*, Brill, 1956.
- Roberto Belloni: *State Building and International Intervention in Bosnia*. Routledge, 2007.
- Ronald Hatto: *Le maintien de la paix: L'ONU en action*. Armand Colin, Paris, 2015.
- Roy Allison: *Russia, the West, and Military Intervention*. Oxford University Press (2013).
- Samuel Pufendorf. "On the Duty of Man and Citizen According to Natural Law." 2.16.1. Translated by Michael Siverthorne. in James Tully (szerk.) *Cambridge Texts in the History of Political Thoughts*. Cambridge, Cambridge University Press, 1991.

Serge Sur. 'Le recours à la force dans l'affaire du Kosovo et le droit international.' Série transatlantique. Les notes de l'ifri – n° 22. Institut français des relations internationales. September 2000.

Seth G. Jones, Jeremy M. Wilson, Andrew Rathmell and K. Jack Riley: *Establishing Law and Order After Conflict*. RAND Corporation, 2005.

Seth G. Jones, Lee H. Hilborne, C. Ross Anthony, Lois M. Davis, Federico Giroso, Cheryl Benard, Rachel M. Swanger, Anita Datar Garten and Anga Timilsina: *Lessons from Nation-Building Missions*. RAND Corporation, 2006.

Shane Darcy: *Retaliation and Reprisal*. In Marc Weller (szerk.): *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, 2015.

Simon Chesterman, *Just War or Just Peace: Humanitarian Intervention and International Law*. Oxford University Press, 2002.

Simona Tutuianu: *Towards Global Justice: Sovereignty in an Interdependent World*. The Hague, Asser Press 2013.

Sir Geoffrey Butler. "A Handbook to the League of Nations." Second Edition. Published by Longmans, Green and Co. New York, Toronto, Bombay, Calcutta, and Madras 1925.

Slim Laghmani: *L'ordre juridique international: Souveraineté, égalité et logique de l'accord. Une théorie tier-mondiste*. Nirvana, Deuxième édition, 2022.

Spencer C. Tucker: *Vietnam*. UCL Press. 1999.

St. Thomas Aquinas. "Summa Theologiae." Secunda Secundae, Questio 40, 1. Angol nyelvű fordítás: *Fathers of the English Dominican Province*. Kiadta: Benziger Brothers, New York. ISO-8859-1.

Stanley Sandler: *The Korean War, No Victors, No Vanquished*. The University Press of Kentucky, 1999.

Stephen J. Morris: *Why Vietnam Invaded Cambodia: Political Culture and the Causes of War*. Stanford University Press. 1999.

Terry D. Gill et al.: *Manuel de leuven sur le droit international applicable aux opérations de paix*. Bruylant. 2001.

Theodore D. Woolsey. "Introduction to the Study of International Law." Published by James Munroe and Company, 1860, Boston and Cambridge.

Thibaut Fleury Graff: *Manuel de droit international public*. Puf, tome 2, 2e édition refondue. 2022.

Thomas Joseph Lawrence. "Principles of International Law." Published by MacMillan and Company. 1895, London and New York.

Thomas M. Franck: *Recourse to Force, State Action Against Threats and Armed Attacks*. Cambridge University Press, 2002.

Thomas M. Franck: *Recourse to Force*. Cambridge University Press. 2002.

Thomas W. Burkman. "Japan and the League of Nations Empire and World Order, 1914 –1938." University of Hawaii Press Honolulu 2008.

Thomas Wilhelm: A Military Dictionary and Gazetteer. Revised edition, L. R. HAMERSLY & CO. Philadelphia, 1881.

Thorsten Gromes: NATO's Kosovo Intervention in Overview. A humanitarian milestone? Research Institute Frankfurt (2019).

Thucydides. "The Peloponnesian War." 3.82.2. Angol nyelvű fordítás: Richard Crawley. J. M. Dent E. P. Dutton, London, New York. 1910.

Timothy Hillier: Principles of public international law. Second edition. Cavendish, London. 1998.

Timothy Hillier: Public international law. Cavendish, London, 1994.

Trygve Lie: In the Cause of Peace. Macmillan, 1954.

Tullio Treves: Customary International Law. In The Max Plack Encyclopedia of Public International Law, Vol. II. Oxford, 2012.

Ugo Villani: The ECOWAS Intervention in Liberia—1990–97. In Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer: The Use of Force in International Law, A Case-based Approach. Oxford University Press, First Edition, 2018.

V. D. Degan: Sources of International Law. Martinus Nijhoff, 1997.

Valère Ndior (szerk.): Dictionnaire de l'actualité internationale. Editions A. Pedone. 2021.

William A. Schabas: Genocide in International Law, The crime of crimes. Second edition. Cambridge University Press, 2009.

William Mallinson Cyprus: A Modern History. I. B. Tauris. 2009.

William Oke Manning. "Commentaries on the Law of Nations." Published by Millikan and Sun. 1839, London. Book III

Wolf Heintschel von Heinegg: Blockades and Interdictions. In Marc Weller (szerk.): The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law. Oxford, 2015.

Yoram Dinstein: War, aggression and self-defence. Cambridge, Third edition, 2001.

Yoram Dinstein. "War, Aggression and Self-Defence." Sixth Edition. Cambridge University Press, 2017.

Yves Petit: Droit international du maintien de la paix. L.G.D.J. Paris, 2000.

Folyóiratok, tanulmányok

A. Curtis Wilgus. „The Leticia Incident.” World Affairs Vol. 95, No. 3 (December 1932).

A. K. Pasha: The Gulf Cooperation Council: a regional approach to peace, security and development. In Journal of the Indian Ocean Region Vol. 8, No. 1, June 2012.

A. Z. Hilahi: The Soviet Decision-Making for Intervention in Afghanistan and its Motives. In The Journal of Slavic Military Studies, Vol.16, No.2 (June 2003).

Abdul-Jalilu Ateku: Regional intervention in the promotion of democracy in West Africa: an analysis of the political crisis in the Gambia and ECOWAS' coercive diplomacy. In *Conflict, Security and Development*, Vol 20, No 6 (2020).

Abhilash Pattnaik & Soumya Kumar Palo, 'Cyber Sovereignty: A Dichotomy' (2018), *GNU Law Review* 5.

Abraham F. Lowenthal: The United States and the Dominican Republic to 1965: Background to Intervention. In *Caribbean Studies*, Jul., 1970, Vol. 10, No. 2 (Jul., 1970).

Ademola Adeleke: The Politics and Diplomacy of Peacekeeping in West Africa: The Ecowas Operation in Liberia. In *The Journal of Modern African Studies* , Dec., 1995, Vol. 33, No. 4 (Dec., 1995).

Adolf Berger: Encyclopedic Dictionary of Roman Law. In *Transactions of the American Philosophical Society* , 1953, Vol. 43, No. 2 (1953). Published by the American Philosophical Society.

Adrian Mihai Diaconu: The United States 1989 Military Intervention in Panama. In *Revista Academiei Forhelor Terestre* NR. 2 (78)/2015.

Aidan Hehir: Introduction: Intervention and State building in Kosovo. In *Journal of Intervention and State Building*. Vo. 3. No. 2. (June 2009).

Alan J. Kuperman: A Model Humanitarian Intervention? Reassessing NATO's Libya Campaign. In *International Security* Vol 38. No. 1. (summer 2013).

Alan J. Kuperman: Obama's Libya Debacle: How a Well-Meaning Intervention Ended in Failure. In *Foreign Affairs*, Vol. 94, No. 2 (March/April 2015).

Alberto Alvarez-Jiménez: Methods for the Identification of Customary International Law in the International Court of Justice's Jurisprudence: 2000-2009. In *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 60. July 2011.

Alexander Lott: The Tagliavini Report Revisited: Jus ad Bellum and the Legality of the Russian Intervention in Georgia. In *Merkourios: Utrecht Journal of International and European Law* 28, no. 74 (2012)

Alfred Zimmern. "The League's Handling of the Italo-Abyssinian Dispute." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1931-1939) Vol. 14, No. 6 (Nov. - Dec., 1935) Published by: Oxford University Press on behalf of the Royal Institute of International Affairs.

Alicia Cebada Romero: Los Conceptos de Obligación Erga Omnes, Ius Cogens, y Violación Grave a la Luz del Nuevo Proyecto de la CDI Sobre Responsabilidad de los Estados por Hechos Ilícitos. In *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, 2002.

Allen W. Dulles. "Collective Security." *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969)* Vol. 33 (April 27-29, 1939) Cambridge University Press.

Ambogou Paul Oula: Operation Serval au Mali en 2013 : Entre Coherence Juridique et Enjeux Politico-Strategique. In *Revue Droit et Société*, No. 8 Janvier / Mars 2023.

Amos. S. Hershey. "The History of International Relations during Antiquity and the Middle Ages." *American Journal of International Law*. Vol. 5. Issue 4. 1911.

André Chaumeix. "L'Europe et le Drame Éthiopien." *Revue des Deux Mondes* (1829-1971) Huitième Période, Vol. 29. No. 4 (15 Octobre 1935).

Andrea Carati: Responsibility to protect, NATO and the problem of whoshould intervene: reassessing the intervention in Libya. In *Global Change, Peace and Security*, 2017 Vol. 29, No. 3.

Andreas Mehler: From "Protecting Civilians" to "For the Sake of Democracy" (and Back Again) In *African Security*, July-December 2012, Vol. 5, No. 3/4 (July-December 2012).

Andrew J. Carswell: Unblocking the UN Security Council: The Uniting for Peace Resolution. In *Journal of Conflict and Security Law*, Volume 18, Issue 3, Winter 2013.

Andrew W. R. Thomson: Doctrine of the Protection of Nationals Abroad: Rise of the Non-Combatant Evacuation Operation. In *Washington University Global Studies Law Review*. Vol. 11. Issue 3. (2012).

Ann Van Wynen Thomas and A. J. Thomas, Jr. "Non-intervention and the Spanish Civil War." *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969)* Vol. 61 (April 27-9 1967).

Anna Matveeva. "Donbas: the post-Soviet conflict that changed Europe." *European Politics and Society*. Vol. 23. No. 3. <https://doi.org/10.1080/23745118.2022.2074398>.

Annelies Hickendorff and Igor Acko: The European Union Training Mission in the Central African Republic: An Assessment. In *SIPRI Background Paper* (February 2021), Stockholm International Peace Research Institute.

Anthony A. D'Amato: The Concept of Special Custom in International Law. In *The American Journal of International Law*, Vol. 63, No. 2 (Apr., 1969).

Antonio Cassese: Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law. In *European Journal of International Law*. Vol. 12. No. 5. 2001.

Artemy Kalinovsky: Decision-Making and the Soviet War in Afghanistan From Intervention to Withdrawal. In *Journal of Cold War Studies* Vol. 11, No. 4, Fall 2009.

Arthur H. Vandenberg. 'The United Nations Charter.' *World Affairs* Vol. 108, No. 3 (September, 1945).

Arthur K. Kuhn. "The Lytton Report on the Manchurian Crisis." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 1 (January 1933).

Benjamin Nußberger: Military strikes in Yemen in 2015: intervention by invitation and self-defence in the course of Yemen's model transitional process. In *Journal on the Use of Force and International Law*. Vol 4 No 1 (2017).

Bhikhu Parekh: Rethinking humanitarian intervention. In *International Political Science Review*, Vol. 18. No. 1. (1997).

Blandine Sixdenier: Stability Spectrum: The Battle for Stabilization in the Central African Republic. In *Institute de Recherche Stratégique de l'École Militaire*, Research Paper No. 42. (6 July 2017).

Braden Civins: Ethiopia's Intervention in Somalia, 2006-2009. In *World Press*, Vol. 2. Issue 2. (Fall/Winter 2010).

- Brandon Friedman: Battle for Bahrein: What One Uprising Meant for the Gulf States and Iran. In *World Affairs*, Vol. 174, No. 6 (March/April 2012).
- Bruce A. Elleman: High Seas Buffer. In U.S. Naval War College Digital Commons, Newport Papers, 38. (2012).
- Bruce Baker: Going to war democratically: The case of the second Congo war (1998–2000). In *Contemporary Politics* Vol. 6, No. 3. (2000).
- Bruce Michael Bagley: Contadora: The Failure of Diplomacy. In *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* , Autumn, 1986, Vol. 28, No. 3 (Autumn, 1986).
- Bruno Coppieters, "The Georgian-Abkhaz Conflict," *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* 2004 (2004).
- C. G. Fenwick: The Dominican Republic: Intervention or Collective Self-Defense. (editorial comment) In *American Journal of International Law*, Vol. 61, Issue 1.
- C. Lloyd Brown-John. "The 1974 Definition of Aggression: A Query," *Canadian Yearbook of International Law* Vol. 15 (1977).
- Canadian Yearbook of International Law*, Vol. 30, 1992, University of British Columbia Press, ISBN 9780774804387.
- Carlos Tunnemann Bernheim: United States Armed Intervention in Nicaragua and Article 2(4) of the United Nations Charter. In *Yale Journal of International Law* 11, no. 1 (Fall 1985).
- Carolina Vendil Pallina and Fredrik Westerlund: Russia's war in Georgia: lessons and consequences. In *Small Wars & Insurgencies* Vol. 20, No. 2, June 2009.
- Caroline Henckels: Permission to Act: The Legal Character of General and Security Exceptions in International Trade and Investment Law. In *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 69, July 2020.
- César Sepúlveda: Opciones Entre Diplomacia y Hegemonía. La Misión de Contadora. In *Revista Mexicana de Política Exterior*. No. 17. (Oct-Dic 1987).
- Charles C. Fenwick. "The Fulfillment of Obligations as a Condition of Withdrawal from the League of Nations." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 3 (July 1933).
- Christian Dahlman: The Function of *Opinio Juris* in Customary International Law. In *Nordic Journal of International Law*, Vol. 81. 2012.
- Christian Tomuschat: Uniting for Peace — Ein Rückblick Nach 50 Jahren. In *Die Friedens-Warte*, vol. 76, no. 2/3, 2001.
- Christof Hartmann: ECOWAS and the Restoration of Democracy in The Gambia. In *Africa Spectrum*, Vol. 52. No. 1.(2017).
- Christopher C. Joyner, Michael A. Grimaldi: The United States and Nicaragua: Reflections on the Lawfulness of Contemporary Intervention. In *Virginia Journal of International Law* 25, no. 3 (Spring 1985).
- Christopher Greenwood: Is There a Right of Humanitarian Intervention? *The World Today* , Feb., 1993, Vol. 49, No. 2 (Feb., 1993) Published by: Royal Institute of International Affairs.

Christopher R. Rossi: *Ex Injuria Jus Non Oritur, Ex Factis Jus Oritur*, and the Elusive Search for Equilibrium after Ukraine. In *Tulane Journal of International and Comparative Law*, Vol. 24. No. 1. (2015).

Christopher Williams: Explaining the Great Ear in Africa: How Conflict in the Congo Became a Continental Crisis. In *Fletcher Forum of World Affairs* Vol. 37, no. 2 (Summer 2013).

Christopher Zambakari: The misguided and mismanaged intervention in Libya: Consequences for peace. In *African Security Review*, Vol 25. No. 1. (2016).

Christos Kassimeris: Greek response to the Cyprus invasion. In *Small Wars & Insurgencies*, Vol. 19, No. 2, June 2008.

Claus Kreß, Benjamin Nußberger: Pro-democratic intervention in current international law: the case of The Gambia in January 2017. In *Journal on the Use of Force and International Law*. Vo. 4. No. 2. (2017).

Clement E Adibe: The Liberian conflict and the ECOWAS-UN partnership. In *Third World Quarterly*, Vol. 18 no. 3. (1997).

Clyde Eagleton. "Reform of the Covenant of the League of Nations." *The American Political Science Review* Vol. 31, No. 3 (Jun., 1937), American Political Science Association.

Colonel Daniel P. Gosselin: Research Essay *Jus ad Bellum* and the 1983 Grenada Invasion: The Limits of International Law. Canadian Forces College, Toronto (November 1988) <https://www.cfc.forces.gc.ca/259/260/261/014.pdf>

Commentary on the League of Nations Covenant. British Foreign Office Publications, presented to the Parliament by command of His Majesty, June 1919. *The American Journal of International Law* Vol. 14 No. 3 (July 1920).

D. J. Lecce: International Law regarding Prodemocratic Intervention. A Study of the Dominican Republic and Haiti. In *Naval Law Review*, Vol. 45, 1998.

David J. Gordon: Use of Force for the Protection of Nationals Abroad: The Entebbe Incident. In *Case Western Reserve Journal of International Law*. Vol. 9. Issue 1. (1977).

David Jayne Hill and Philip Marshall Brown. "Against Joining the League." *Current History* (1916-1940) Vol. 31, No. 4 (January 1930).

David Luban. "Just War and Human Rights." *Philosophy & Public Affairs* Vol. 9, No. 2 (Winter, 1980) Wiley.

David S. Bogen: The Law of Humanitarian Intervention: United States Policy in Cuba (1898) and in the Dominican Republic (1965). In *Harvard International Law Club Journal*, Vol. 7, No. 2 (Spring 1966).

David Wippman: Defending democracy through foreign intervention. In Wippman, David. "Defending Democracy through Foreign Intervention." *Houston Journal of International Law*, vol. 19, no. 3, Spring 1997.

Dehaussy Jacques. *Travaux de la Commission du Droit international*. In: *Annuaire français de droit international*, volume 31, 1985.

Dell G. Hitchner. "The Failure of the League: Lesson in Public Relations." *The Public Opinion Quarterly* Vol. 8, No. 1 (Spring, 1944), Oxford University Press.

Denis M. Tull: *Peacekeeping in the Democratic Republic of Congo: Waging Peace and Fighting War*. In *International Peacekeeping*, Vol.16, No.2, April 2009.

Denis M. Tull: *Peacekeeping in the Democratic Republic of Congo: Waging Peace and Fighting War*. In *International Peacekeeping*, Vol.16, No.2, April 2009.

Denna Frank Fleming. "The League of Nations and Sanctions." *Proceedings of the Annual Session (Southern Political Science Association)* No. 8 (December 26, 1935) The University of Chicago Press.

Derek Chollet; Ben Fishman: *Who Lost Libya*. In *Foreign Affairs* Vol. 94, no. 3 (May/June 2015).

Diuk, Nadia. "Euromaidan: Ukraine's Self-Organizing Revolution." *World Affairs*, vol. 176, no. 6, March/April 2014.

Ebenezer Amanor-Lartey: *A Historical Overview of Ecowas Intervention in Sub-Regional Conflicts: The Case Of Sierra Leone*. In *Somaliland Journal of African Studies*. Volume 1. (2015).

Eduard Beneš. "The League of Nations: Successes and Failures." *Foreign Affairs* Vol. 11. No. 1 (Oct., 1932), Published by: Council on Foreign Relations.

Edwin M. Borchard. "The "Enforcement" of Peace by "Sanctions"." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 3 (July 1933).

Edwin Timbers: *Legal and Institutional Aspects of the Iran-Contra Affair*. In *Presidential Studies Quarterly*, Vol. 20, No. 1, *Leadership and Crisis Management* (Winter 1990).

Eliav Liebllich: *At Least Something: The UN Special Committee on the Problem of Hungary, 1957–1958*. In *The European Journal of International Law* Vol. 30 no. 3.

Elihu Lauterpacht: *The Development of the Law of International Organization by the Decisions of International Tribunals*. In *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*, Brill, Vol. 152.

Elihu Root: *The Codification of International Law*. In *The American Journal of International Law*, Oct., 1925, Vol. 19, No. 4 (Oct., 1925).

Elise Giuliano. "Who supported separatism in Donbas? Ethnicity and popular opinion at the start of the Ukraine crisis." *Post-Soviet Affairs*, 2018. 34:2-3, DOI: 10.1080/1060586X.2018.1447769.

Elkanah Oluwapelumi Babatunde: "ECOWAS and the Maintenance of International Peace and Security: Protecting the Right to Democratic Governance." In *UCL Journal of Law and Jurisprudence*, Vol. 6. No. 2. (October 2017).

Emma Leonard Boyle: *Was Idi Amin's Government a Terrorist Regime?* In *Terrorism and Political Violence* Vol. 29. No. 4. (2017).

Erich Hula. "Fundamentals of Collective Security." *Social Research*. Vol. 24. No. 1. (Spring 1957) Published by The Johns Hopkins University Press.

Erik Voeten: *The Political Origins of the UN Security Council's Ability to Legitimize the Use of Force*. In *International Organization* 59, Summer 2005.

Erna Burai: Parody as Norm Contestation: Russian Normative Justifications in Georgia and Ukraine and Their Implications for Global Norms. In *Global Society*, 2016 Vol. 30, No. 1.

Eytan Gilboa: The Panama Invasion Revisited: Lessons for the Use of Force in the Post Cold War Era. In *Political Science Quarterly*, Vol. 110, No. 4 (Winter, 1995-1996).

Fernando R. Tesón: Collective humanitarian intervention. *Michigan Journal of International Law*, vol. 17, no. 2, Winter 1996.

Filip Reyntjens: Briefing: The Democratic Republic of Congo, from Kabila to Kabila. In *African Affairs*, Apr., 2001, Vol. 100, No. 399 (Apr., 2001).

Filip Reyntjens: Briefing: The Second Congo War: More than a Remake. In *African Affairs*, Apr., 1999, Vol. 98, No. 391 (Apr., 1999).

Florent de Saint-Victor: 45 ans d'opérations militaires françaises en République Centrafricaine. In *Lettre du Retex, Centre de doctrine et d'enseignement du commandement*, 9 décembre 2013.

Francis O. Wilcox. "How the United Nations Charter Has Developed." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol. 296, The Future of the United Nations Issues of Charter Revision (Nov., 1954).

François Bugnion. "Guerre juste, guerre degression et droit international humanitaire." *International Review of the Red Cross* September 2002. No. 847, Vol. 84.

François Gaulme: Intervenir au Mali : le retour du politique. In *Études*, 2013/5 Tome 418.

Freedman, Lawrence. "Why War Fails: Russia's Invasion of Ukraine and the Limits of Military Power." *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, July/August 2022.

Gábor Sulyok: The Legality of Humanitarian Intervention under Traditional International Law. In: *Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae*. Vol. 46. No. 3-4.sz. 2005.

Gaillard Gérald. "La Guerre d'Ethiopie et l'opinion mondiale." *Journal des Africanistes* Année 1988 Vol.58. No. 1.

Gary Williams: The Tail that Wagged the Dog: The Organisation of Eastern Caribbean States' Role in the 1983 Intervention in Grenada. In *European Review of Latin American and Caribbean Studies / Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe*, December 1996, No. 61 (December 1996).

Georg Nolte: How to Identify Customary International Law? – On the Final Outcome of the Work of the International Law Commission (2018). In *KFG Working Paper Series*, No. 37, June 2019.

Georg Nolte: Intervention by invitation. In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. 2010.

George A. Finch. "The United Nations Charter." *The American Journal of International Law* Vol. 39, No. 3 (Jul., 1945).

George A. Finch. "The Legality of the Occupation of the Ruhr Valley." *The American Journal of International Law* Vol. 17. No. 4 (October 1923).

George Kaloudis: Cyprus, the Enduring Conflict. In *International Journal on World Peace*, March 1999, Vol. 16, No. 1.

George Roberts: The Uganda–Tanzania War, the fall of Idi Amin, and the failure of African diplomacy, 1978–1979. In *Journal of Eastern African Studies*, Vol. 8, No. 4. (2014).

Geraint Hughes: The Soviet–Afghan War, 1978–1989: An Overview. In *Defence Studies*, Vol. 8, No. 3 (September 2008).

Geraint Hughes. “Ukraine: Europe's New Proxy War.” *Fletcher Security Review*, Vol. 1, Issue 2 (Spring 2014), pp. 105-118; Robert Heinsch. “Conflict Classification in Ukraine: The Return of the “Proxy War”?” *International Law Studies Series*. US Naval War College, Vol. 91, 2015.

Gerald Fitzmaurice: The Law and Procedure of the International Court of Justice 1951-4: Questions of Jurisdiction, Competence and Procedure. In *British Yearbook of International Law*. Vol. 34. 1958.

Giovanni Distefano: Use of Force. In Andrew Clapham, Paola Gaeta: *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Oxford, 1st edition, 2014.

Grant, Thomas D. "The Yanukovych Letter: Intervention and Authority to Invite in International Law." *Indonesian Journal of International & Comparative Law*, vol. 2, no. 2, April 2015.

H. V. Kaltenborn and John H. Clarke. “In Favor of Joining the League” *Current History* (1916-1940) Vol. 31, No. 4 (January 1930) *Kiadta: University of California Press*.

Hans Agné: Why democracy must be global: self-founding and democratic intervention. In *International Theory* (2010), 2:3.

Hans Kelsen. “Collective Security and Collective Self-Defense Under the Charter of the United Nations.” *The American Journal of International Law* Vol. 42, No. 4 (Oct., 1948).

Hans Kelsen. “Sanctions under the Charter of the United Nations.” *The Canadian Journal of Economics and Political Science / Revue canadienne d'Economie et de Science politique* Vol. 12, No. 4 (Nov., 1946).

Hans-Jurgen Schlochauer. “Problems of Reviewing the United Nations Charter. *India Quarterly* Vol. 12, No. 1 (JAN.-MARCH 1956).

Hao Yufan, Zhai Zhihai: China's Decision to Enter the Korean War: History Revisited. In *The China Quarterly*. Vol. 121. 1990.

Hardi Alunaza, Virginia Sherin: The Failure of MINUSCA as Peacekeeping Force in the Central African Republic (CAR) in 2013-2015. In *Jurnal Sospol*, Vol 4 No 2 (Juli –Desember 2018).

Harry Reicher: The Uniting for Peace Resolution on the Thirtieth Anniversary of Its Passage. In *Columbia Journal of Transnational Law*, vol. 20, no. 1, 1982.

Héctor Gros Espiell. “El Derecho a la Paz.” *Pace diritti umani* n. 2-3 (maggio-dicembre 2013).

Helen Eenmaa: The concept of anticipatory self-defence in international law after the Bush-doctrine. In *Acta Societatis Martensis* 1 (2005).

Henning Tamm: In the Balance: External troop support and rebel fragmentation in the Second Congo War. In *Journal of Strategic Studies*. Vol. 45. No. 4. (2022).

Henry Bidou. “La Conquête de L’Éthiopie.” *Revue des Deux Mondes* (1829-1971) Huitième Période, Vol. 33. No. 4 (15 Juin 1936), *Revue des Deux Mondes*.

Henry L. Stimson. "The Pact of Paris: Three Years of Development." in *Foreign Affairs*. Vol. 11, No. 1, Special Supplement: The Pact of Paris: Three Years of Development (October 1932).

Herbert Brucker. "Success or Failure at Geneva?" *The North American Review* Vol. 233, No. 2 (February 1932).

Herbert F. Weiss: *War and Peace in the Democratic Republic of the Congo*. In *Current African Issues* No 22. (2000).

Herbert Howe: *Lessons of Liberia: ECOMOG and Regional Peacekeeping*. In *International Security*, Winter, 1996-1997, Vol. 21, No. 3 (Winter, 1996-1997).

Hersch Lauterpacht: *Codification and Development of International Law*. In *The American Journal of International Law*, Jan., 1955, Vol. 49, No. 1 (Jan., 1955).

Hikaru Yamashita: *Peacekeeping cooperation between the United Nations and regional organisations*. In *Review of International Studies* (2012), 38.

Hiroshi Taki: *Opinio Juris and the Formation of Customary International Law: A Theoretical Analysis*. In *German Yearbook of International Law*, Vol 51, 2008.

Holning Lau: *Rethinking the Persistent Objector Doctrine in International Human Rights Law*. In *Chicago Journal of International Law*, Vol. 6. No. 1. 2005.

Horváth Attila: *In memoriam 1956. Az 1956-is forradalom és szabadságharc kitörésének okai és a Kádár-kormány legitimitásának kérdése*. In *Iustum Aequum Salutare*, III. 2007/1.

Horváth Miklós: *Az 1956-os forradalom és szabadságharc nemzetközi vonatkozásai*. In *Hadtudomány*, Vol. 23. No. 3-4. (2016).

Ian Hurd: *Permissive Law on the International Use of Force*. In *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, Vol. 109, *Adapting to a Rapidly Changing World* (2015).

Ingo Hueck. "The Discipline of History of International Law – New Trends and Methods on the History of International Law," *Journal of the History of International Law* Vol. 3. Issue 2. (2001).

Ishan Jan, M. N. and Lawan Haruna, A.: *Saudi-Led Military Intervention in Yemen and International Law*. In *Pertanika Social Sciences and Humanities*, Vol 23 (S) (2015).

Ismail Rashid: *The Sierra Leone Civil War and the Remaking of ECOWAS*. In *Research in Sierra Leone Studies: Weave* Vol 1 No 1 (2013).

Ivo H. Daalder and James G. Stavridis: *NATO's Victory in Libya: The Right Way to Run an Intervention*. *Foreign Affairs*, March/April 2012, Vol. 91, No. 2.

J. Brock McClane: *How Late in the Emergence of a Norm of Customary International Law May a Persistent Objector Object*. In *LSA Journal of International Law*, Vol. 13, 1989.

Jack Anderson: *Kosovo and the Legality of NATO's Actions*. In *Irish Studies in International Affairs*, 2000, Vol. 11 (2000).

Jack I. Garvey. "The U.N. Definition of "Aggression": Law and Illusion in the Context of Collective Security." *Virginia Journal of International Law*. Vo. 17. No. 2. (winter 1977).

Jack Snyder. Better Now Than Later: "The Paradox of 1914 as Everyone's Favored Year for War." *International Security* Vol. 39 No. 1 (summer 2014), Published by MIT Press.

Jacques Leprette: Le Conseil de sécurité et la Résolution 377 A (1950). In *Annuaire Français de Droit International*, Année 1988, No 34.

James Barros. "The Greek-Bulgarian Incident of 1925: The League of Nations and the Great Powers." *Proceedings of the American Philosophical Society*. Vol. 108. No. 4 (August 27, 1964).

James Brown Scott: The Codification of International Law. In *The American Journal of International Law* , Apr., 1924, Vol. 18, No. 2 (Apr., 1924).

James F. Schnabel, Robert J. Watson: *The Korean War, Part I. History of the Joint Piece of Staff. The Joint Piece of Staff and National Policy, Volume III*, Washington, 1998.

James G. Blight, Joseph S. Nye Jr. and David A. Welch: *The Cuban Missile Crisis Revisited*. In *Foreign Affairs* , Fall, 1987, Vol. 66, No. 1.

James L. Brierly: The Codification of International Law. In *Michigan Law Review* , Nov., 1948, Vol. 47, No. 1 (Nov., 1948).

James Lutfy: Humanitarian Intervention: The Invasion of Cambodia. In *New York Law School Journal of International and Comparative Law* Vol. 2. No. 1 (1980).

Jane M. O. Sharp: Intervention in Bosnia — The Case For. In *The World Today* , Feb., 1993, Vol. 49, No. 2 (Feb., 1993).

Jaroslav Zourek. "Enfin une définition de l'agression." *Annuaire Français de Droit International*. Année 1974. No. 20.

Javier Solana: NATO's Success in Kosovo. In *Foreign Affairs* , Nov. - Dec., 1999, Vol. 78, No. 6 (Nov. - Dec., 1999).

Jean Pierre Colin. "Guerres et Lutttes Armees Ou: Le Droit Introuvable". *Revue Belge de Droit International / Belgian Review of International Law* 16, no. 1 (1981).

Jean-François Guilhaudis: Considérations sur la pratique de « l'Union pour le maintien de la paix. In *Annuaire Français de Droit International*, Année 1981 No. 27.

Jed Odermatt: The Development of Customary International Law by International Organizations. In *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 66. April 2017.

Jeffrey A. Doose. "The United Nations Definition of Aggression: A Preliminary Analysis." *Denver Journal of International Law and Policy*, vol. 5, no. 1, Spring 1975.

Jeremy Levitt: Humanitarian Intervention by Regional Actors in Internal Conflicts: The Cases of Ecomas in Liberia and Sierra Leone. In *Temple International and Comparative Law Journal* 12, no. 2 (Fall 1998).

Jo Lynn Slama: *Opinio Juris in Customary International Law*. In *Oklahoma City University Law Review*, Vol. 15, No. 2 (Summer 1990).

Joachim von Elbe. " The Evolution of the Concept of the Just War in International Law." *American Journal of International Law*. Vol. 33 Issue 4. 1939.

- Joel Blatt. "France and the Corfu-Fiume Crisis of 1923." *The Historian* Vol. 50. No. 2 (February 1988) Published by: Taylor & Francis, Ltd.
- John F. Williams. "The Geneva Protocol of 1924 for the Pacific Settlement of International Disputes." *Journal of the British Institute of International Affairs* Vol. 3. No. 6 (November 1924).
- John H. Spencer. "The Italian-Ethiopian Dispute and the League of Nations." *The American Journal of International Law* Vol. 31, No. 4 (October 1937).
- John L. Hirsch: War In Sierra Leone. In *In Survival*, Vol. 43. No. 3 (2001).
- John Marbie: The Legitimacy of United States Intervention in Nicaragua Note. In *New York Law School Journal of International and Comparative*, Vol. 6. No. 1.
- John Weeks and Andrew Zimbalist: The Failure of Intervention in Panama: Humiliation in the Backyard. In *Third World Quarterly* , Jan., 1989, Vol. 11, No. 1 (Jan., 1989).
- Jonathan I Charney: The Persistent Objector Rule and the Development of Customary International Law. In *The British Yearbook of International Law*. Vol. 56 Issue 1. 1985.
- Jonathan I. Charney: Universal International Law- *American Journal of International Law*. Vol. 87. 1995.
- Jose E. Alvarez: Governing the World: International Organizations as Lawmakers. In *Suffolk Transnational Law Review*, Vol. 31. No. 3. 2008.
- Josef L. Kunz. "Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations." *The American Journal of International Law* Vol. 41, No. 4 (Oct., 1947).
- Joseph C. Ebegbulem. "The Failure of Collective Security in the Post World Wars I and II International System." *Transcience* (2011) Vol. 2, Issue 2.
- Joseph Vincent Ntuda Ebodé: La Centrafrique à la croisée des chemins. In *Diplomatie*, No. 68 (Mai-Juin 2014).
- Jozef L. Kunz: Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations. *American Journal of International Law*, 41(4).
- Jules Lobel and Michael Ratner: Bypassing the Security Council: Ambiguous Authorizations to Use Force, Cease-Fires and the Iraqi Inspection Regime. In *The American Journal of International Law*, Jan., 1999, Vol. 93, No. 1 (Jan., 1999).
- Julio A. Barberis: Réflexions sur la coutume internationale. In *Annuaire français de droit international*, volume 36, 1990.
- Julius Stone. "Hopes and Loopholes in the 1974 Definition of Aggression." *The American Journal of International Law* Vol. 71, No. 2 (Apr., 1977).
- Junxiang Mao and Ammar Ahmad Ahmad Gady: The Legitimacy of Military Intervention in Yemen and Its Impact. In *Beijing Law Review*, Vol. 12 No 12 (2021).
- Juraj Andrassy: Uniting for Peace. In *American Journal of International Law*, vol. 50, no. 3, 1956.
- K. S.: The Lebanese Crisis in Perspective. In *The World Today*, Sep., 1958, Vol. 14, No. 9 (Sep., 1958).

- K. Venkata Raman. "Aggression"—A Description to Serve as a Definition." *India Quarterly* Vol. 32, No. 1 (January-March 1976).
- Karol L. Sorby: Lebanon: The Crisis of 1958. In *Asian and African Studies*. Vol. 9. No. 1. (2000).
- Karol L. Sorby: Lebanon: The Crisis of 1958. In *Asian and African Studies*. Vol. 9. No. 1. (2000).
- Karol Wolfke: Some Persistent Controversies regarding Customary International Law. In *Netherlands Yearbook of International Law*, Vol 24, 1993.
- Karsten Nowrot, Emily W. Schebacker: The Use of Force to Restore Democracy: International Legal Implications of the ECOWAS Intervention in Sierra Leone. In *American University of International Law Review* 14, no. 2 (1998).
- Katharina P. Coleman: Innovations in 'African solutions to African problems': the evolving practice of regional peacekeeping in sub-Saharan Africa. In *Journal of Modern African Studies*, Vol. 49. No. 4. 2011.
- Keith S. Petersen: The Uses of the Uniting for Peace Resolution since 1950. In *International Organization*, Vol. 13, No. 2 (Spring, 1959).
- Kevin W. Quigley: A Framework for Evaluating the Legality of the United States Intervention in Nicaragua. In *New York University Journal of International Law and Politics* 17, no. 1 (Fall 1984).
- Krasnodebska, Molly. "The Ukraine Crisis as an Unintended Consequence of the EU's Public Diplomacy: Reception of the EU's Narratives in Ukraine." *Hague Journal of Diplomacy*, vol. 13, no. 3, 2018.
- Kristina Daugirdas: International Organizations and the Creation of Customary International Law. In *The European Journal of International Law* Vol. 31 no. 1, 2020.
- L. H. Woolsey: The 'Uniting for Peace' Resolution of the United Nations. In *American Journal of International Law*, vol. 45, no. 1, 1951.
- L'amitié Italienne a plus de valeur pour la France que l'amitié éthiopienne. In Claude Leblond. "Le Raid Italien sur L'Éthiopie." *Esprit* (1932-1939) Vol. 3. No. 34 (1er Juillet 1935) Published by: Editions Esprit.
- Larry D Johnson: 'Uniting for Peace': Does It Still Serve Any Useful Purpose? In *American Journal of International Law Unbound*, vol. 108, 2014.
- Lassa Oppenheim: *The Science of International Law: Its Task and Method*. In *American Journal of International Law* Vol. 2, 1908.
- László Valki: Kosovo, International Law and Humanitarian Intervention. In *Perspectives*, Winter 2000/2001, No. 15 (Winter 2000/2001).
- Laura Visser: Intervention by invitation and collective self-defence: two sides of the same coin? *Journal of the use of force and international law*. 2020 Vol. 7. no. 2.
- Laure Delcoura and Kataryna Wolczuk: Spoiler or facilitator of democratization?: Russia's role in Georgia and Ukraine. In *Democratization*, 2015 Vol. 22, No. 3.

Lazare Kopelmanas. The Problem of Aggression and the Prevention of War. The American Journal of International Law Vol. 31, No. 2 (Apr., 1937).

Ibeto Sbacchi. "The Italians and the Italo-Ethiopian War, 1935-1936." Transafrican Journal of History Vol. 5, No. 2 (1976) Published by: Gideon Were Publications.

League of Nations, General Treaty for Renunciation of War as an Instrument of National Policy, Signed at Paris, August 27, 1928, League of Nations Treaty Series, 1929, No. 2137.

Lee F. Berger: State Practice Evidence of the Humanitarian Intervention Doctrine: The ECOWAS Intervention in Sierra Leone. In Indiana International & Comparative Law Review vol. 11, no. 3 (2001).

Leland M. Goodrich. 'From League of Nations to United Nations.' International Organization Vol. 1, No. 1 (Feb., 1947).

Leo Van den hole: Anticipatory Self-Defence Under International Law. American University International Law Review. Vol. 19. Issue 1. Art. 4. 2003.

Lester H. Woolsey. "The Leticia Dispute between Colombia and Peru." The American Journal of International Law Vol. 27. No. 3 (July 1933).

Lester H. Woolsey. "The Settlement of the Chaco Dispute." The American Journal of International Law Vol. 33. No. 1 (January 1939).

Lionel Cliffe, Roy Love & Kjetil Tronvoll: Conflict and Peace in the Horn of Africa. In Review of African Political Economy No. 120.

Louis Balmond. La fin de l'Opération Sangaris. Paix et sécurité européenne et internationale, 2016, 5. HAL Id: ffhalshs-03156083f. (31 May 2021).

Luckystar Miyandazi: Kenya's military intervention in Somalia: An intricate process. In Policy and Practice Brief, ACCORD, Issue 019 (November 2012).

Lucrecia Lozano, Raúl Benítez Manaut: De la contención pasiva a la guerra de baja intensidad en Nicaragua. In Cuadernos Políticos, número 47, México, D.F., editorial Era, julio-septiembre de 1986.

Luis Francisco Asis Dasmaco. "La Guerra de Chaco." Revista Científica Semestral, Ciencias Jurídicas y Notariales. Año 8. Vol. 1. La Rioja (Argentina) 2018.

M. S. Agwani: The Lebanese Crisis of 1958 in retrospect. In International Studies, Vol. 4. No. 4. (1962).

Madi Ibrahim Kanti: The French Intervention in Mali. In The African Perspectives Reports, Vol. 11 Issue 38 (2013).

Marcel Hoden. "Europe without the League." Foreign Affairs Vol. 18, No. 1 (Oct., 1939).

Marco A. Gandásegui H.: Democracia, intervención y elecciones: Panamá 1989. In Revista Mexicana de Sociología, Vol. 52, No. 4, Procesos Electorales en América Latina (Oct. - Dec., 1990).

Maria Muñiz De Urquiz: La intervencion armada de Estados Unidos en Panama: un acto internacionalmente ilícito. In Afers Internacionales. num. 20.

- Maria-Louise Clausen: Justifying military intervention: Yemen as a failed state. In *Third World Quarterly*, Vol 40 No 3 (2019).
- Marie Miran-Guyon: Cyclone post-électoral La production de la violence en Côte d'Ivoire (Janvier 2011). In *Journal des anthropologues Association française des anthropologues* (2011).
- Marina E. Henke: Why did France intervene in Mali in 2013? Examining the role of Intervention Entrepreneurs. *Canadian Foreign Policy Journal*, Vol. 23. No 3. (2017).
- Martin Welz: Briefing: Crisis in the Central African Republic and the International Response. In *African Affairs*, Volume 113, Issue 453, October 2014.
- Maurice Flory: La partition de Chypre. In *Annuaire français de droit international*, volume 30, 1984.
- Max A. Sesay: Civil War and Collective Intervention in Liberia. In *Review of African Political Economy*, Mar., 1996, Vol. 23, No. 67, *The Cunning of Conflict* (Mar., 1996).
- May Darwich: The Saudi Intervention in Yemen: Struggling for Status. In *Insight Turkey*, Vol. 20, No. 2 (Spring 2018).
- Merlin M. Magallona. "Definition of Aggression". *Philippine Yearbook of International Law*. Vol. 4. 1974.
- Michael Byers: Conceptualising the Relationship Between Jus Cogens and Erga Omnes Rules. In *Nordic Journal of International Law*, Vol. 66, Issue 2-3. 1997.
- Michael J. Glennon: Why the Security Council Failed. In *Foreign Affairs*, May - Jun., 2003, Vol. 82, No. 3 (May - Jun., 2003).
- Michael P. Scharf: Power Shift: The Return of the Uniting for Peace Resolution. In *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 55 (2023).
- Michael Ramsden: Uniting for Peace in the Age of International Justice. In *Yale Journal of International Law Online*, Vol. 41, 2015-2016.
- Michael Wood: International Organizations and Customary International Law. In *Vanderbilt Journal of Transnational Law*. Vol. 48. Issue 3. 2015.
- Michel Goya: La guerre de trois mois : l'intervention française au Mali en perspectives. In *Politique Étrangère*, 2013/2 (Été).
- Mike Bowker: The war in Georgia and the Western response. In *Central Asian Survey* Vol. 30, No. 2, June 2011.
- Milan Svec: The Prague Spring: 20 Years Later. In *Foreign Affairs*, Summer, 1988, Vol. 66, No. 5 (Summer, 1988).
- Minton F. Goldman: Soviet Military Intervention in Afghanistan: Roots & Causes. In *Polity*, Spring, 1984, Vol. 16, No. 3 (Spring, 1984).
- Mohamed Haji Ingiriis: From Al-Itihaad to Al-Shabaab: how the Ethiopian intervention and the 'War on Terror' exacerbated the conflict in Somalia. In *Third World Quarterly*, Vol. 39, No. 11 (2018).

Nagy András: Illúziók vágóhídján (1.) Az 1956-os forradalom és az ENSZ – a világszervezet levéltárának a közelmúltban hozzáférhetővé vált dokumentumai alapján. In *Külügyi Szemle*. 2018 Tavasz.

Naomi Black. "Decision-Making and the Munich Crisis." *British Journal of International Studies* Vol. 6. No. 3, A Special Number on Appeasement (October 1980), Published by: Cambridge University Press.

Natacha Panatt K.: *La Costumbre Internacional*. In *Revista De Derecho Público*, No. 29/30, noviembre de 2016.

Nicholas Poulantzas: *The Right of Hot Pursuit in International Law*. 2nd edition, Martinus Nijhoff, 2002.

Nicholas Roosevelt. "The Ruhr Occupation." *Foreign Affairs* Vol. 4. No. 1 (October 1925).

Nico Vorster. "Just war and virtue: revisiting Augustine and Thomas Aquinas." *South African Journal of Philosophy*. Vol. 34 Issue 1. 2015.

Nicolas Cook: Côte d'Ivoire's Post-Election Crisis. In *Congressional Research Service* 7-5700 RS21989 (5 April 2011).

Niels Blokker: *International Organizations and Customary International Law. Is the International Law Commission Taking International Organizations Seriously?* In *International Organizations Review*, Vol. 14. 2017.

Niels Blokker: *Is the Authorization Authorized? Powers and Practice of the UN Security Council to Authorize the Use of Force by 'Coalitions of the Able and Willing'.* In *European Journal of International Law*. Vol. 11. No. 3. 2000.

Nigel Walker. "Ukraine crisis: A timeline (2014 - present)." UK Parliament, House of Commons Library. 1 April 2022. Number CBP 9476.

Nikolas Stürchler: *The Threat of Force in International Law*. Cambridge Studies International and Comperative Law. Vol. 53. Cambridge University Press. 2007.

Norman J. Padelford. "The International Non-Intervention Agreement and the Spanish Civil War." *The American Journal of International Law* Vol. 31. No. 4 (October 1937).

Olexiy Haran. "Ukrainian-Russian Conflict and Its Implications for Northeast Asia". *International Journal of Korean Unification Studies* ,Vol. 24, No. 3, 2015, 125-158, Ukraine 2014 Human Rights Report.

Olivier Boehme: *The Involvement of the Belgian Central Bank in the Katanga Secession, 1960-1963*. In *African Economic History* , 2005, No. 33 (2005).

Olivier Tramond, Philippe Seigneur: *Operation Serval Another Beau Geste of France in Sub-Saharan Africa?* In *Military Review*, November-December 2014.

Olufemi Elias: *Some Remarks on the Persistent Objector Rule in Customary International Law*. In *Denning Law Journal*, Vol. 6, 1991.

Olufemi Elias: *The Nature of The Subjective Element in Customary International Law*. *International and Comparative Law Quarter*, Vol. 44. No. 3. 1995.

Olufemi Elias: The Relationship Between General and Particular Customary International Law. In *African Journal of International and Comparative Law*, Vol. 8. No. 1. 1996.

Omajuwa Igho Natufe: The Cold War and the Congo Crisis, 1960-1961. In *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell'Istituto italiano per l'Africa e l'Oriente*, Anno 39, No. 3 (Settembre 1984).

Omri Sender, Michael Wood: A Mystery No Longer? *Opinio Juris* and Other Theoretical Controversies Associated With Customary International Law. In *Israel Law Review*, Vol. 50. No. 3. 2017.

Omri Sender, Michael Wood: Between 'Time Immemorial' and 'Instant Custom': The Time Element in Customary International Law. In *Grotiana* Vol. 42, 2021.

Omri Sender, Michael Wood: The International Court of Justice and Customary International Law: A Reply to Stefan Talmon. In *EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law*, 30 November 2015.

Óscar Javier Barrera Aguilera. *La Guerra del Chaco como desafío al panamericanismo: el sinuoso camino a la Conferencia de Paz de Buenos Aires, 1934-1935*. Anuario Colombiano de Historia Social y de la Cultura. Vol. 38, no. 1. Bogotá, 2011.

Oscar Schachter: The Legality of Pro-Democratic Invasion. In *The American Journal of International Law*, Jul., 1984, Vol. 78, No. 3 (Jul., 1984).

Oyejide Felix Omotosho, Aboubacar Abdoullah Senghore: The Gambia and the 2016/2017 Political Impasse: An Impact Assessment of the Peace and Security Implications on the Nation's Economy and the International Legal Justifications for/against ECOWAS Intervention, January, 2017- February, 2018. In *International Affairs and Global Strategy* Vol 63 (2018).

P. B. Sinha: Rise and Fall of Hafizullah Amin in Afghanistan. In *Strategic Analysis*. Volume 3, 1980 - Issue 10.

Pablo Kalmanovitz. "Sovereignty, Pluralism, and Regular War: Wolff and Vattel's Enlightenment Critique of Just War." *Political Theory*, April 2018, Vol. 46, No. 2.

Patric Dumberry: Incoherent and Ineffective: The Concept of Persistent Objector Revised. In *International & Comparative Law Quarterly* Vol. 59 Issue 3. 2010.

Patsy Lewis: Revisiting the Grenada Invasion: The OECS's Role and its Impact on Regional and International Politics. In *Social and Economic Studies*, SEPTEMBER 1999, Vol. 48, No. 3 (September 1999).

Paul S. Reichler, David Wippman: United States Armed Intervention in Nicaragua: A Rejoinder. In *Yale Journal of International Law* 11, no. 2 (Spring 1986).

Paulo Emílio Vauthier Borges de Macedo. "The Law of War in Francisco Suárez: The Civilizing Project of Spanish Scholasticism." *Revista da Faculdade de Direito da Universidade do Estado do Rio de Janeiro*. Vol. 2. No. 22. 2012.

Peter A. Dumbuya: ECOWAS Military Intervention in Sierra Leone: Anglophone-Francophone Bipolarity or Multipolarity? In *Journal of Third World Studies*, FALL, 2008, Vol. 25, No. 2.

Peter Arthur: ECOWAS and Regional Peacekeeping Integration in West Africa: Lessons for the Future. In *Africa Today*, Vol. 57, No. 2 (Winter 2010).

Peter F.B. Nayenga: The Overthrowing of Idi Amin: An Analysis of The War. In *Africa Today* , 3rd Quarter, Vol. 31, No. 3 (1984).

Peter Haggemacher. "Just War and Regular War in Sixteenth Century Spanish Doctrine." *International Review of the Red Cross* Vol. 32. Special Issue 290: 1492 - 1992: 500th Anniversary of the Discovery of the Americas, October 1992.

Peter J. Yearwood. "Consistently with Honour': Great Britain, the League of Nations and the Corfu Crisis of 1923." *Journal of Contemporary History* Vol. 21. No. 4 (October 1986) Published by Sage Publications Inc.

Peter Tomka: Custom and the International Court of Justice. In *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*, Vol. 12. Issue 2. 2013.

Phuong Nguyen: The 1983 Invasion of Grenada. In *ESSAI*, Vol. 7, Article 36. (2009).

Pitman B. Potter. 'The United Nations Charter and the Covenant of the League of Nations.' *The American Journal of International Law* Vol. 39, No. 3 (Jul., 1945).

Polish- Lithuanian Conflict. *Advocate of Peace through Justice* Vol. 90, No. 1 (January 1928) Published by Sage Publications Inc. (szerző megnevezése nélkül).

Popadiuk, Roman. "Dynamics of Ukraine-Russia Relations." *Brown Journal of World Affairs*, vol. 28, no. 1, Fall/Winter 2021.

Quincy Wright: The Cuban Quarantine. In *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969)*, APRIL 25-27, 1963, Vol. 57, *Law and Conflict: Changing Patterns and Contemporary Challenges* (APRIL 25-27, 1963).

Quincy Wright. "Recent Trends in the Evolution of the United Nations" *International Organization* Vol. 2, No. 4 (Nov., 1948).

Quincy Wright. "Some Legal Aspects of the Far Eastern Situation." *The American Journal of International Law* Vol. 27. No. 3 (July 1933).

Quincy Wright. "The Concept of Aggression in International Law." *The American Journal of International Law*. Vol. 29 No. 3 (July 1935).

Quincy Wright. "The Meaning of the Pact of Paris." *The American Journal of International Law* Vol. 27, No. 1 (January 1933).

Quincy Wright. "The Rhineland Occupation and the Enforcement of Treaties." *The American Journal of International Law* Vol. 30. No. 3 (July 1936).

Radosław Fordoński: Unilateral Use of Force under Article 2(4) of the UN Charter: Hostage-Rescue Operations. In *Polski Rocznik Praw Człowieka I Prawa Humaniternego*. Vol. 4. 2013.

Rajeshwar Dayal: The 1958 Crisis in Lebanon - the Role of the UN and the Great Powers. In *India Quarterly*, Vol. 26. Issue 2. (1970).

Ralph R. Steinke: A Look Back at NATO's 1999 Kosovo Campaign: A Questionably "Legal" but Justifiable Exception? In *Connections* , Vol. 14, No. 4 (Fall 2015).

Randall Lesaffer. "Aggression before Versailles." *The European Journal of International Law* Vol. 29. No. 3.

Raymond B. Fosdick. "Stabilization of Peace Through the League of Nations." Proceedings of the Academy of Political Science Vol. 16, No. 2, The Stabilization of Peace (Jan., 1935) The Academy of Political Science.

Raymond G. Watt. "The League of Nations": Has It Failed? What of Its Future?" The Australian Quarterly Vol. 5, No. 20 (Dec., 1933) Kiadta: Australian Institute of Policy and Science.

Rein Mullerson: Intervention by Invitation. In Lori Damrosch and David Scheer (szerk): Law and Force in the New International Order. Westview Press, 1991.

Rex J. Zedalis: Protection of Nationals Abroad: Is Consent the Basis of Legal Obligation?, Texas International Law Journal. Vol. 25. (1990).

Richard P. Dieguez: The Grenada Intervention: Illegal in Form, Sound as Policy. In New York University Journal of International Law and Politics Vol. 16. No. 5 (Summer 1984).

Richard S. Newell: Soviet Intervention in Afghanistan. In The World Today, Jul., 1980, Vol. 36, No. 7 (Jul., 1980).

Ritchie Owendale: Great Britain and the Anglo-American Invasion of Jordan and Lebanon in 1958. In The International History Review , May, 1994, Vol. 16, No. 2 (May, 1994).

Robert Alexander Clarke Parker. "The First Capitulation: France and the Rhineland Crisis of 1936." World Politics Vol. 8. No. 3 (April 1956) Published by: The Johns Hopkins University Press.

Robert K. Christensen, Edward R. Rakhimkulov and Charles R. Wise. "The Ukrainian Orange Revolution brought more than a new president: What kind of democracy will the institutional changes bring?." Communist and Post-Communist Studies Vol. 38, No. 2, Special Issue: UKRAINE: ELECTIONS AND DEMOCRATISATION, June 2005.

Robert P. Chatham: Defense of Nationals Abroad: The Legitimacy of Russia's Invasion of Georgia. In Florida Journal of International Law, Vol. 23. Issue 1. April 2011.

Robert Y. Jennings: The Caroline and McLeod Cases. The American Journal of International Law, Vol. 32, No. 1 (Jan., 1938).

Roland Popp: War in Yemen: Revolution and Saudi Intervention. In CSS Analyses in Security Policy, NO. 175, June 2015.

Ronald Stuart Kain. "Behind the Chaco War." Current History (1916-1940) Vol. 42. No. 5 (August 1935).

Ronald Stuart Kain. "The Chaco Dispute and the Peace System." Political Science Quarterly. Vol L. No. 3. (September 1935).

Roy Allison: The Russian case for military intervention in Georgia: international law, norms and political calculation. In European Security Vol. 18, No. 2 (June 2009).

S. Ilan Troen: The Protocol of Sèvres: British/French/Israeli Collusion against Egypt, 1956. In Israel Studies , Fall, 1996, Vol. 1, No. 2 (Fall, 1996).

Sarah Brockmeier, Oliver Stuenkel and Marcos Tourinho: The Impact of the Libya Intervention Debates on Norms of Protection. In Global Society, 2016 Vol. 30, No. 1.

Sean D. Murphy: Current Developments: Peremptory Norms of General International Law (Jus Cogens) (Revisited) and Other Topics: The Seventy-Third Session of The International Law Commission. In *The American Journal of International Law*, Vol. 117. No. 1.

Sergei Boeke, Bart Schuurman: Operation 'Serval': A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013–2014. In *The Journal of Strategic Studies*, 2015 Vol. 38, No. 6.

Shirley Christian: Nicaragua and the United States. In *World Affairs*, Vol. 149, No. 4 (Spring 1987).

Sienho Yee: The News That *Opinio Juris* Is Not a Necessary Element of Customary [International] Law Is Greatly Exaggerated. In *German Yearbook of International Law*, Vol 43, 2000.

Simona Tutuianu: *Towards Global Justice: Sovereignty in an Interdependent World*. The Hague, Asser Press 2013.

Sir Daniel Bethlehem: Principles Relevant to the Scope of a State's Right of Self-Defense Against an Imminent or Actual Armed Attack by Non-State Actors. *American Journal of International Law*, 106, 2012.

Stefan A. G. Talmon: Recognition of Opposition Groups as the Legitimate Representative of a People. In *Chinese Journal of International Law* 12 (2013) Bonn Research Papers on Public International Law No 1/2013.

Stefan Talmon: Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion. In *The European Journal of International Law* Vol. 26 no. 2. 2015.

Stephanos Constantinides: La République de Chypre: 50 ans après. In *Études helléniques*, Volume 19, No. 2, Printemps 2011.

Stephen Zunes: Bahrain's Arrested Revolution. In *Arab Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2 (Spring 2013).

Susanna D. Wing: French intervention in Mali: strategic alliances, long-term regional presence? In *Small Wars and Insurgencies*, Vol 27, No 1 (2016).

Tatiana Carayannis and Mignon Fowles: Lessons from African Union–United Nations cooperation in peaceoperations in the Central African Republic. In *African Security Review*, Vol 26, No. 2 (2017).

Tatyana Malyarenko and Stefan Wolff. "The logic of competitive influence-seeking: Russia, Ukraine, and the conflict in Donbas." *Post-Soviet Affairs*, 2018. 34:4, DOI: 10.1080/1060586X.2018.1425083.

Ted L. Stein: The Approach of the Different Drummer: The Principle of the Persistent Objector in International Law. In *Harvard International Law Journal*, Vol. 26, No. 2, Spring 1985.

The Chatham House Principles of International Law on the Use of Force in Self-Defence. In *The International and Comparative Law Quarterly*, Oct., 2006, Vol. 55, No. 4 (Oct., 2006).

Theara Thun: "Invasion" or "Liberation"?: Contested Commemoration in Cambodia and within ASEAN. In *TRaNS: Trans-Regional and -National Studies of Southeast Asia*, Vol. 9. Issue 2.

Thomas C. Wingfield, James E. Meyen (eds): Lillich on the Forcible Protection of Nationals Abroad. *International Law Studies*, Vol. 77, 2002.

Thomas J. Bassett and Scott Straus: Defending Democracy in Côte d'Ivoire: Africa Takes a Stand. In : *Foreign Affairs*, Vol. 90, No. 4 (July/August 2011).

Thomas J. Bassett: Briefing: Winning Coalition, Sore Loser: Côte D'ivoire's 2010 Presidential Elections. In *African Affairs*, Vol. 110, No. 440 (July 2011).

Tom J. Farer: Contadora: The Hidden Agenda. In *Foreign Policy* , Summer, 1985, No. 59 (Summer, 1985).

Tom Ruys, Luca Ferro: Weathering the Storm: Legality and Legal Implications of the Saudi-led Military Intervention in Yemen. In *International and Comparative Law Quarterly*, vol 65, January 2016.

Ved P. Nanda: The United States Armed Intervention in Grenada - Impact on World Order. In *California Western International Law Journal* Vol. 14, No. 3 (Summer 1984).

Ved P. Nanda: The Validity of United States Intervention in Panama under International Law. In *The American Journal of International Law*, Apr., 1990, Vol. 84, No. 2 (Apr., 1990).

Vernon Cassin , Whitney Debevoise, Howard Kailes & Terence W. Thompson. "The Definition of Aggression." *Harvard International Law Journal*, vol. 16, no. 3 (Summer 1975).

Verónica Rueda-Estrada: Ni paladines de la libertad ni mercenarios. La experiencia de los comandos de Nicaragua. In *Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies*. Vol. 46. No. 3. (2021).

W Michael Reisman: Jonathan I. Charney: An Appreciation. In *Vanderbilt Journal of Transnational Law* Vol. 36, 2003.

W. Michael Reisman: Sovereignty and Human Rights in Contemporary International Law. In *The American Journal of International Law*, Vol. 84, No. 4 (Oct. 1990).

Wendell Bell: The American invasion of Grenada: a note on false prophecy. In *Foresight*, Vol. 10 Issue 3 (2007).

White, Thomas W. Jr. "Referendum in Crimea: Developing International Law on Territorial Realignment Referendums [comments]." *Houston Journal of International Law*, Vol. 38, Issue 3 (Summer 2016).

William Banks, 'Cyber Attribution and State Responsibility' (2021) 97 *International Law Studies Series*. US Naval War College.

William John Brockelbank. "The Vilna Dispute." *The American Journal of International Law*. Vol. 20, No. 3 (July 1926).

Yale H. Ferguson: The Dominican Intervention of 1965: Recent Interpretations. In *International Organization* Vol. 27 No. 4. Autumn 1973.

Yejoon Rim: Reflections on the Role of the International Law Commission in Consideration of the Final Form of Its Work. In *Asian Journal of International Law* 10, 2020.

Zhou Zhonghai: On the Connotation and Practice of the Right of Hot Pursuit. In China Oceans Law Review, Vol. 2006. No. 1.

Egyéb jogi dokumentumok

Belső jogszabályok, állami aktusok

Amerikai Egyesült Államok

The Taiwan Relations Act of the United States of America. January 1, 1979. Public Law, 96-8-96th Congress.

Elefántcsontpart

Commission Electorale Independent: Second Tour de l'Élection du Président de la République de Côte d'Ivoire, Scrutin du 28 Novembre 2010, Resultats Provisoires par Centre de Coordination, December 2, 2010; and Conseil Constitutionnel, Decision No CI2010-Ep-34/03-12/CC/SG Portant Proclamation des Resultats Definitifs de l'Élection Présidentielle du 28 Novembre 2010 au Nom du Peuple de Côte d'Ivoire, December 3, 2010.

Magyarország

1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról.

Oroszország

Vladimir Putin: The Russian Federation Sent to Crimea Detachments of Military Intelligence Directorate and Marines to Disarm Ukrainian Military" (orosz nyelven), Russia Today, 2015 március 15.

Ukrajna

Presidential Decree № 64/2022 On the imposition of martial law in Ukraine. 24 February 2022.

Ukrainian presidential decree no. 615 of 11 June 1998.; Ukrainian presidential decree no. 1072 of 14 September 2000.

Ukrán alkotmány (hozzáférés angol nyelven) Adopted at the Fifth Session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996, Amended by the Laws of Ukraine. No 2222-IV dated December 8, 2004, No 2952-VI dated February 1, 2011, No 586-VII dated September 19, 2013, No 742-VII dated February 21, 2014, No 1401-VIII dated June 2, 2016, No 2680-VIII dated February 7, 2019. <https://www.refworld.org/pdfid/44a280124.pdf>.

Nemzetközi szervezetek határozatai, állásfoglalásai, jelentései

Amerikai Államok Szervezete

OAS Resolution 24 June 1966. In Cable dated 24 June 1966 from the Secretary-General of the Organization of American States addressed to the Secretary-General of the United Nations. S/7379.

OAS States Resolution of 1 May 1966. In Cable dated 1 May 1965 from the Assistant Secretary-General of the Organization of American States addressed to the Secretary-General of the United Nations. S/6319.

OEA Consejo Permanente. Suspensión del Estatus de la Federación de Rusia como Observador Permanente ante la Organización de los Estados Americanos. CP/RES. 1195 (2374/22). O EA/Ser.G. CP/RES. 1195 (2374/22) 21 abril 2022.

Organización de los Estados Americanos: Decima Reunion de Consulta de Ministros de Relaciones Exteriores, Acta Final, 1970. III. Fuerza Interamericana, Aprobada en la tercera session de plenaria celebrada el 6 de mayo de 1965.

EBESZ

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) : Final Act of Helsinki, 1 August 1975.

Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights. “Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022. by Professors Wolfgang Benedek, Veronika Bílková and Marco Sassòli.” ODIHR.GAL/26/22/Rev.1, 1 April 2022.

Európai Unió

COUNCIL DECISION 2014/145/CFSP of 17 March 2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine. Official Journal of the European Union, 17.3.2014.

Európa Tanács

Council of Europe, Parliamentary Assembly. Resolution 1990 (2014) Final version. Reconsideration on substantive grounds of the previously ratified credentials of the Russian delegation. Text adopted by the Assembly on 10 April 2014 (16th Sitting).

CoE Parliamentary Assembly Opinion 300 (2022), Assembly debate on 15 March 2022 (3rd and 4th sittings) Text adopted by the Assembly on 15 March 2022 (4th sitting).

Resolution CM/Res(2022)2 on the cessation of the membership of the Russian Federation to the Council of Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 16 March 2022 at the 1428ter meeting of the Ministers' Deputies).

CM/Del/Dec(2022)1426ter/2.3. at 1426ter meeting, 25 February 2022, 2.3 Situation in Ukraine – Measures to be taken, including under Article 8 of the Statute of the Council of Europe.

NATO

NATO: The situation in and around Kosovo Statement Issued at the Extraordinary Ministerial Meeting of the North Atlantic Council held at NATO Headquarters, Brussels, on 12th April 1999. Press Release M-NAC-1(99) 51.

Velencei Bizottság

European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission): Opinion On “Whether The Decision Taken By The Supreme Council Of The Autonomous Republic Of Crimea In Ukraine To Organise A Referendum On Becoming A Constituent Territory Of The Russian Federation Or Restoring Crimea’s 1992 Constitution Is Compatible With Constitutional Principles” adopted by the Venice Commission at its 98th Plenary Session (Venice, 21-22 March 2014). Opinion no. 762 / 2014 . CDL-AD(2014)002.

Egyéb

38C Human Rights, the Helsinki Accords and the United States: Selected Executive and Congressional Documents Vol. 38C, 2014.

Human rights situations that require the Council's attention : written statement / submitted by the Cairo Institute for Human Rights Studies. A/HRC/17/NGO/47.

Institut de Droit International - Session de Rhodes – 2011 - 10th Commission – Sub-group C - Session de Rhodes – 2011 PLENIERE - 8 September 2011 - TENTH COMMISSION - Present Problems of the Use of Force in International Law - Sub-Group C – Military assistance on request - Rapporteur : M. Gerhard Hafner.

Institut de Droit International - Session de Santiago – 2007 - 10A RESOLUTION EN - 27 October 2007 - TENTH COMMISSION Present Problems of the Use of Armed Force in International Law, A. Self-defence, Rapporteur: M. Emmanuel Roucouas.

Institut de Droit International - Session of Wiesbaden – 1975 - The Principle of Non-Intervention in Civil Wars (Eighth Commission, Rapporteur : Mr Dietrich Schindler) - 14 August 1975.

Institut de Droit International: Resolution on the Obligations erga omnes in international law, Krakow Session, Fifth Commission, 2005. Adopted on August 27, 2005. Rapporteur: M. Giorgio Gaja.

International Court of Justice, Rules of Court (1978) Adopted on 14 April 1978 and Entered Into Force on 1 July 1978.

International Law Association: Constitution of the Association. Adopted at the 77th Conference, 2016.

International Law Association. “Report of the thirty-eighth Conference held at Budapest, September 6 to 10 1934.

Protocol de Sèvres. Para. 2. A(c). English translation as Appendix to: Avi Shlaim: The Protocol of Sèvres, 1956: Anatomy of a War Plot. In International Affairs, Vol. 73. Issue 1. 1997.

The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907, A Series of Lectures Delivered before the Johns Hopkins University in the Year 1908. By James Brown Scott. Technical delegate of the United States to the Second Peace Conference at the Hague In two Volumes Volume II – Documents Baltimore, MD : The Johns Hopkins Press, 1909.

Rules of Procedure of the General Assembly. A/520/Rev.20.

Statute of the International Law Commission 1947, Adopted by the General Assembly in resolution 174 (II) of 21 November 1947, as amended by resolutions 485 (V) of 12 December 1950, 984 (X) of 3 December 1955, 985 (X) of 3 December 1955 and 36/39 of 18 November 1981.

Online elérhető források

Tudományos

Benjamin Ferencz. "Defining International Aggression. The Search for World Peace." Vol. 1. Part One (1) Digitalizált http. verzió hozzáférhető itt: https://www.derechos.org/peace/dia/doc/bf1.html#N_12_.

Benjamin Ferencz. "Defining International Aggression. The Search for World Peace." Vol. 1. Part Two (1) Digitalizált http. verzió elérhető itt: https://www.derechos.org/peace/dia/doc/bf2.html#N_162_.

Betsy Baker. "Hague Peace Conferences (1899 and 1907)." in Max Planck Encyclopedia of Public International Law From: Oxford Public International Law (<http://opil.ouplaw.com>). (c) Oxford University Press, 2022. <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e305?rskey=n6dldK&result=9&prd=OPIL>.

Bruno Simma: NATO, the UN and the Use of Force: Legal Aspects. <http://www.ejil.org/pdfs/10/1/567.pdf>

Carolina Kenny. "Alberico Gentili, De Jure Belli Libri Tres (1588-1599)." at Classics of Strategy and Diplomacy. <https://classicsofstrategy.com/2015/07/07/de-jure-belli-libri-tres-gentili/#17>.

Christina Binder: Uniting for Peace Resolution (1950). In Max Planck Encyclopedia of Public International Law online. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e568?rskey=rKU2lu&result=1&prd=OPIL>

Christopher Greenwood: Sources of International Law: An Introduction. 2008. https://legal.un.org/avl/pdf/ls/greenwood_outline.pdf

Christopher Shields and Daniel Schwartz. "Francisco Suárez." The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2021 Edition), Edward N. Zalta (szerk.), <https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/suarez/>. Először kiadva: 2014 július 21, revízió: 2019 szeptember 25.

Craig Egget, Sarah Thin: Clarification and Conflation: Obligations Erga Omnes in the Chagos Opinion. In EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law, 21 May 2019. <https://www.ejiltalk.org/clarification-and-conflation-obligations-erga-omnes-in-the-chagos-opinion/>

David Harland: Never again: International intervention in Bosnia and Herzegovina. In Centre for Humanitarian Dialogue (July 2017) https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BH_InternationalInterventionsBiH_2017.pdf

Ezekiel Vergara. "The Cuban Revolution: A Philosophic Analysis of Thomistic Just Cause." University of North Carolina at Chapel Hill. Moore Undergraduate Research Apprenticeship Program. 2020. <https://doi.org/10.17615/xybk-d850>.

Fernando Lusa Bordin: Induction, Assertion and the Limits of the Existing Methodologies to Identify Customary International Law. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law. 2 December 2015. <https://www.ejiltalk.org/induction-assertion-and-the-limits-of-the-existing-methodologies-to-identify-customary-international-law/>

Frank Hoffmeister: Cyprus. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law online. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1273?rskey=mxErS9&result=1&prd=MPIL>

Frédéric Koller. "1937, sur le front de la guerre sino-japonaise." CICR. Kiadva: 2017 október 17. <https://www.icrc.org/fr/doc/resources/documents/article/other/150-years-china-japan-1937.htm>

Georg Nolte: Intervention by invitation. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2010. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rskey=SXOMyw&result=1&prd=MPIL>

Harlan G. Cohen: Methodology and Misdirection: Custom and the ICJ. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law. 1 December 2015. <https://www.ejiltalk.org/methodology-and-misdirection-a-response-to-stefan-talmon-on-custom-and-the-icj/>

Husby, Tristan K. "Justice and the Justification of War in Ancient Greece: Four Authors" (2009). Classics Honors Papers. <http://digitalcommons.conncoll.edu/classicshp/1>.

ICRC. "The Chaco war (1932-1935)." Publikálva: 2005 február 25. <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/5gkebj.htm>.

Ieva Bērziņa. "Branding Novorossya." National Defence Academy of Latvia Center for Security and Strategic Research. Strategic Review No 10. October 2014. https://www.naa.mil.lv/sites/naa/files/document/10_SA-10_NOVORUS_1.pdf.

International Committee of the Red Cross. „The occupation of the Ruhr (Germany, 1923-1925).” <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/68ujy5.htm>.

James Sherr. "The Mortgaging of Ukraine's Independence." Chatham House Briefing Paper, REP BP 2010/01. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/bp0810_sherr.pdf.

Jan Wouters, Sten Verhoeven: Desuetudo. In In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. Last updated December 2008. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1027?prd=EPIL>

Jochen A Frowein: Jus Cogens. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1437?rskey=PQ5ZEt&result=6&prd=MPIL>

Jochen A Frowein: Obligations Erga Omnes. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1400?rskey=PQ5ZEt&result=1&prd=MPIL>

Johann Aeschlimann and Mary Regan (Eds) "The KGY Handbook A practical guide to the United Nations General Assembly. Published by the Permanent Mission of Switzerland to the United Nations." 2nd Edition, 2017. Elérhető itt: https://www.unitar.org/sites/default/files/media/publication/doc/un_pga_new_handbook_0.pdf

Julian Lindley-French. "Locarno Treaties (1925)." in Max Planck Encyclopedia of Public International Law. <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e729?rskey=ExAGSV&result=1&prd=OPIL>.

Medicins Sans Frontiers. “The Practical Guide to Humanitarian Law. Aggression” Elérhető itt: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/aggression/>.

Michael Wood, Omri Sender: State Practice. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1107?rkey=Ii1XPj&result=2&prd=MPIL>

Michael Wood: United Nations, Security Council. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2007. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rkey=SXOMyw&result=1&prd=MPIL>

Michael Wood: Values in the International Community: Jus cogens in light of the International Law Commission’s 2022 Conclusions. In KFG Working Paper Series, No. 61, May 2023. https://www.kfg-intlaw.de/PDF-ftp-Ordner/WP%2061%20Wood_FINAL%20WEB.pdf

Natalino Ronzitti: The Report of the UN High-Level Panel and the Use of Force. The International Spectator 1/2005. https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/iai/iai_janmar05/iai_janmar05_01.pdf

Oliver Dörr: Use of Force, Prohibition of. In Max Planck Encyclopedias of International Law. August 2019. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e427?rkey=GAOxl&result=11&prd=MPIL>

Omri Sender, Michael Wood: The International Court of Justice and Customary International Law: A Reply to Stefan Talmon. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law, 30 November 2015. <https://www.ejiltalk.org/the-international-court-of-justice-and-customary-international-law-a-reply-to-stefan-talmon/>

Patrick Butchard.” Ukraine crisis: Recognition, military action and international law.” United Kingdom Parliament, House of Commons Library, Research Briefing. 22 March 2022. Number 947. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9470/CBP-9470.pdf>.

Patryk I Labuda: Peacekeeping and peace enforcement. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2007. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rkey=SXOMyw&result=1&prd=MPIL>

Randall Lesaffer. “Kellogg-Briand Pact (1928)” in Max Planck Encyclopedia of Public International Law. <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e320?rkey=hhaltF&result=1&prd=OPIL>.

Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, December 2001. Published by the International Development Research Centre, ISBN 0-88936-960-7. <https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/server/api/core/bitstreams/7321d402-4733-4e62-98f2-8fbed4db04c1/content>

Silvia Colombo: Unpacking the GCC’s Response to the Arab Spring. In Sharaka Commentaries, No. 1. July 2012. Istituto Affari Internazionali. https://www.iai.it/sites/default/files/Sharaka_C_01.pdf.

Stefan Talmon: Determining Customary International Law: The ICJ’s Methodology and the Idyllic World of the ILC. In EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law. 3 December 2015. <https://www.ejiltalk.org/determining-customary-international-law-the-icjs-methodology-and-the-idyllic-world-of-the-ilc/>

Tom Ruys: The Protection of Nationals' Doctrine revised. In Leuven Centre for Global Governance Studies Working Papers. No. 17, October 2008. <https://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/working-papers/WP129e.pdf>

Vladyslav Lanovoy: Complicity. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law, online. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e2180?rkey=WMJ9PQ&result=8&prd=MPIL>

Yoram Dinstein. "Aggression" in Max Planck Encyclopedias of International Law. Last updated September 2015. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e236?rkey=nh9azV&result=1&prd=MPIL>.

Hírportálok, egyéb nem tudományos információforrás

"Eastern Ukraine conflict: Summary killings, misrecorded and misreported." Amnesty International. 20 October 2014. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/10/eastern-ukraine-conflict-summary-killings-misrecorded-and-misreported/>

"Israel evacuating families of diplomatic staff from Ukraine; issues travel warning." The Times of Israel. 11 February 2022. <https://www.timesofisrael.com/israel-issues-travel-warning-for-ukraine-amid-russian-invasion-fears/>

"L'Union africaine condamne l'invasion russe en Ukraine." Radio-Télévision nationale congolaise. 25 February 2022. https://rtnc.cd/lunion-africaine-condamne-linvasion-russe-en-ukraine/?fbclid=IwAR24e8PW0i6rEeZGZj93PGGmBXAmS9WVm-__5Sbojc4t-j7rD92078vCEuY

"Moscow evacuating embassy in Kyiv, Ukraine urges citizens to leave Russia." PBS. 23 February 2022. <https://www.pbs.org/newshour/world/moscow-evacuating-embassy-in-kyiv-ukraine-urges-citizens-to-leave-russia>.

"Russia launches massive invasion of Ukraine — as it happened." Deutsche Welle. 24 February 2022. <https://www.dw.com/en/russia-launches-massive-invasion-of-ukraine-as-it-happened/a-60893588>.

"Ukraine: UK withdrawing some embassy staff from Kyiv." BBC. 24 January 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60106416>.

„NATO Will Not Abandon its Open Door Policy.” Voice of America. 18 January 2022. <https://editorials.voa.gov/a/nato-will-not-abandon-it-open-door-policy/6401785.html>.

Adrian Croft. "More than 1,000 Russian troops operating in Ukraine: NATO" Reuters. 28 August 2014. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-nato-idUSKBN0GS1D220140828>

Alya Shandra and Lesia Stangret (szerk.). "Troubling events in Eastern Ukraine, Sunday, April 6, 2014." Euromaidan Press. 6 April 2014. <https://euromaidanpress.com/2014/04/06/troubling-events-in-eastern-ukraine-sunday-april-6-2014/>

Andrew Gardener. „Armenia chooses Russia over EU.” Politico, <https://www.politico.eu/article/armenia-chooses-russia-over-eu/>.

Asma Khalid. „President Biden says Russia invasion in Ukraine will happen within days.” National Public Radio. 18 February 2022. <https://www.npr.org/2022/02/18/1081873315/president-biden-says-russia-invasion-in-ukraine-will-happen-within-days?t=1660169169218>

Australia (Stephanie Dalzell. "Australia to evacuate Kyiv embassy amid threat of Russian invasion of Ukraine." ABC. 12 February 2022. <https://www.abc.net.au/news/2022-02-13/australia-evacuates-ukraine-embassy/100826352>.

BBC. "Petro Poroshenko claims Ukraine presidency" 25 May 2014. <https://www.bbc.com/news/world-europe-27569057>.

Becky Sullivan and Tom Bowman. "Russia says it will drastically reduce its troops near Kyiv. The Pentagon is doubtful." National Public Radio. 30 March 2022. <https://www.npr.org/2022/03/30/1089774465/russia-says-it-will-drastically-reduce-its-troops-near-kyiv-the-pentagon-is-doubtful>.

Bill Chappel and Jonathan Franklin. "Russia invades Ukraine as explosions are heard in Kyiv and other cities." National Public Radio. 24 February 2022. <https://www.npr.org/2022/02/23/1082510234/russia-ukraine-updates>.

Brian Naylor. "Biden warns Putin he'll face tough sanctions if Russia invades Ukraine." National Public Radio. 7 December 2021. <https://www.npr.org/2021/12/07/1062131727/biden-putin-call-russia-military-build-up-ukraine>

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "collapse of the Soviet Union". Encyclopedia Britannica, 11 Aug. 2021, <https://www.britannica.com/event/the-collapse-of-the-Soviet-Union>.

Cambridge Dictionary: Invasion. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/invasion>

Collins Dictionary: Bombardment. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/bombardment>

Deutsche Digitale Bibliothek. "In Focus - Beginning of the occupation of the Ruhr." Publikálva: 2021 november 1. <https://www.archivportal-d.de/content/weimarer-republik/im-blickpunkt-beginn-der-besetzung-des-ruhrgebiets?lang=en>.

Deutsche Welle: Bahrain escalation. <https://www.dw.com/en/saudi-intervention-in-bahrain-increases-gulf-instability/a-14912216>

DPRK Foreign Ministry Spokesman on Independence of Donetsk and Lugansk." Korean Central News Agency. 15 July 2022. <https://kcna.kp/en/article/q/7f7ecaf7174ecaf1e8c145bcb264ac04b274f3971992db73a18a8c9f44454a83.kcmsf>

EODE Press Office, 21 March 2022. <http://www.eode.org/eode-press-office-referendums-in-the-republic-of-crimea-and-sevastopol-joint-statement-by-the-independent-international-observers/>

Eric Schmitt. "The Pentagon is sending 3,000 more troops to Poland." The New York Times. 11 February 2022. <https://www.nytimes.com/2022/02/11/world/europe/us-troops-poland.html>.

Foreign Minister Sergey Lavrov delivers a speech and answers questions during debates at the 51st Munich Security Conference, Munich, 7 February 2015. Embassy of The Russian Federation in The Kingdom of Thailand. Published 7 February 2015. <https://thailand.mid.ru/en/news/519-foreign-minister-sergey-lavrov-delivers-a-speech-and-answers-questions-during-debates-at-the-51st-munich-security-conference>

Foreign Minister Sergey Lavrov's interview with Life News television and Izvestia daily. Permanent Mission of the Russian Federation to the European Union. 27 October 2014.

<https://russiaeu.ru/en/news/foreign-minister-sergey-lavrovs-interview-life-news-television-and-izvestia-daily>

Greg Hadley. "Russian Troop Movement at Ukraine Border 'Unusual in Size and Scope,' Pentagon Says." Air Force Magazine. 10 November 2021 as per Pentagon Press Secretary John F. Kirby confirmed in a press briefing. <https://www.airforcemag.com/russian-troop-movement-ukraine-border-unusual-pentagon/>

Human Rights Watch: Death of a Dictator, Bloody Vengeance in Sirte. Published on 16 October 2012. <https://www.hrw.org/report/2012/10/16/death-dictator/bloody-vengeance-sirte>

Institut de Droit International: A propos de l'Institut. <https://www.idi-iil.org/fr/a-propos/>

Institute of Studies on Conflicts and Humanitarian Action: Ivory Coast: the phantom of civil war. Published on 2 September 2010. <https://iecah.org/en/ivory-coast-the-phantom-of-civil-war/>

Jamestown Foundation. "Ukraine Returns to 1996 Constitution, Strengthening President Yanukovich." 15 October 2010, Eurasia Daily Monitor Vol. 7 Issue: 186, <https://www.refworld.org/docid/4cbbe3682.html>.

Kylie Atwood and Oren Liebermann. "US moves some forces out of Ukraine and orders evacuation of most embassy staff as fears of a Russian invasion grow." CNN. 12 February 2022. <https://edition.cnn.com/2022/02/12/politics/us-embassy-ukraine-evacuation/index.html>.

La Côte d'Ivoire de 2002 à 2007 : une chronologie. In Géoconfluences, janvier 2013. <http://geoconfluences.ens-lyon.fr/doc/etpays/Afsubsah/popup/BouquetChrono.htm>

Manar Salameh /Ruaa al-Jazaeri. "Republic Presidency: Syria ready to build relations with republics of Luhansk and Donetsk." Syrian Arab News Agency. 22 February 2022. <https://www.sana.sy/en/?p=264314>.

Orysia Lutsevych. 'Agents of the Russian World, Proxy Groups in the Contested Neighbourhood.' Chatham House Research Paper. The Royal Institute of International Affairs, 2016. ISBN 978 1 78413 100 5. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2016-04-14-agents-russian-world-lutsevych-embargoed.pdf>

Package of measures for the Implementation of the Minsk agreements. Minsk, 15 February 2015. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/UA_150212_MinskAgreement_en.pdf.

Rachel Bronson: Saudi Arabia's Intervention in Bahrain: A Necessary Evil or a Strategic Blunder? In Foreign Policy Research Institute E-Notes, March 2011. <https://www.fpri.org/docs/media/201103.bronson.saudiarabia.pdf>.

Radio Free Europe. „Russia: Ukraine Can't Be In Both EU, Customs Union.” <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-prime-ministers-meet-moscow/25086497.html>

Richard Leiby and Muhammad Mansour: Arab League asks U.N. for no-fly zone over Libya. In The Washington Post. https://www.washingtonpost.com/world/arab-league-asks-un-for-no-fly-zone-over-libya/2011/03/12/ABoie0R_story.html

Samantha Berkhead and Pjotr Sauer. "Russia Issues Demands to Limit NATO's Influence in Post-Soviet Space, Eastern Europe." The Moscow Times. 20 December 2021. <https://www.themoscowtimes.com/2021/12/17/russia-issues-demands-to-limit-natos-influence-in-post-soviet-space-eastern-europe-a75857>.

Saun Walker. "MH17: Ukraine separatist commander 'admits' rebels had Buk missile system." The Guardian. Published 23 July 2014. <https://www.theguardian.com/world/2014/jul/23/mh17-ukraine-separatists-buk-missile-system>

Shamiran Mako: International Response to Bahrain's Arab Spring. In E-International Relations. ISSN 2053-8626. 17 July 2017. 1. o. <https://www.e-ir.info/pdf/24003>.

Simon Henderson: Bahrain's Crisis: Saudi Forces Intervene. In Policy Analysis / Policy Watch 1177. The Washington Institute for Near East Policy. 15 March 2011. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/bahrain-crisis-saudi-forces-intervene>.

The Editors of Encyclopaedia. "fedayee". Encyclopedia Britannica, 28 Apr. 2016, <https://www.britannica.com/topic/fedayee>.

The Law Dictionary Online Featuring Black's Law Dictionary, 2nd Ed.: Desuetude <https://thelawdictionary.org/?s=desuetude>

Washington Diplomat: His Excellency Abdurrahman Mohamed Shalgham. <https://washdiplomat.com/his-excellency-abdurrahman-mohamed-shalgham/>

Wojciech Konończuk. "Ukraine withdraws from signing the Association Agreement in Vilnius: The motives and implications." Centre For Eastern Studies. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-11-27/ukraine-withdraws-signing-association-agreement-vilnius-motives-and>

Nemzetközi szervezetek

ENSZ

"General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Demanding Russian Federation Immediately End Illegal Use of Force in Ukraine, Withdraw All Troops." UN Meetings Coverage and Press Release. GA/12407. Published 2 March 2022. <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm>.

"Russian Federation Announces 'Special Military Operation' in Ukraine as Security Council Meets in Eleventh-Hour Effort to Avoid Full-Scale Conflict." UN SC Meeting Coverage. 8974TH Meeting (night), SC/14803. 23 February 2022. <https://press.un.org/en/2022/sc14803.doc.htm>.

"Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto." Meeting Coverage SC/14808. <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm>.

Matilda Bogner. "7 years with no answers. What is lacking in the investigations of the events in odesa on 2 May 2014?" Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights Press Release. 30 April 2021. <https://ukraine.un.org/en/126054-7-years-no-answers-what-lacking-investigations-events-odesa-2-may-2014>.

Meeting Coverage: Conflict in Ukraine Must Be Averted 'at All Costs', "Political Affairs Chief Tells Security Council as Delegates Reject Moscow's Recognition of Donetsk, Luhansk." SC/14798, <https://press.un.org/en/2022/sc14798.doc.htm>.

OHCHR. „Conflict-related civilian casualties in Ukraine.” United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine . Esplanadna 20, Kyiv, Ukraine. 8 October 2021.

<https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/Conflict-related%20civilian%20casualties%20as%20of%2030%20September%202021%20%28rev%208%20Oct%202021%29%20EN.pdf>.

Peremptory Norms of General International Law (Jus Cogens), Statement of the Chair of the Drafting Committee, Mr. Ki-Gab Park, (17 May 2022). https://legal.un.org/ilc/documentation/english/statements/2022_dc_chairman_statement_jc.pdf

Security Council Calls Emergency Special Session of General Assembly on Ukraine Crisis, Adopting Resolution 2623 (2022) by 11 Votes in Favour, 1 Against, 3 Abstentions. Meetings Coverage. SC/14809 27 February 2022. <https://press.un.org/en/2022/sc14809.doc.htm>.

Stéphane Dujarric, Spokesman for the Secretary-General. “Statement attributable to the Spokesperson for the Secretary-General - on Ukraine.” United Nations Secretary-General. 21 February 2022. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-02-21/statement-attributable-the-spokesperson-for-the-secretary-general-ukraine%C2%A0>

UN Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/767565>.

UN News. “Backing Ukraine’s territorial integrity, UN Assembly declares Crimea referendum invalid.” 27 March 2014. <https://news.un.org/en/story/2014/03/464812-backing-ukraines-territorial-integrity-un-assembly-declares-crimea-referendum>

UNGA Sixty-eighth General Assembly Plenary, 80th Meeting. Meetings Coverage: „General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region.” GA/11493 27 March 2014. <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>.

United Nations Audiovisual Library of International Law – Definition of Aggression General Assembly Resolution 3314 (XXIX)- Procedural History. Elérhető itt: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/da/da_ph_e.pdf

United Nations Department for General Assembly and Conference Management. <https://unterm.un.org/unterm2/en/view/6fe59c6d-9d6a-41bb-997e-d2478a976ec0>

United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines. 2008. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf

United Nations Peacekeeping: Terminology. <https://peacekeeping.un.org/en/terminology>

United Nations Support Mission in Libya, UN Human Rights Office of the High Commissioner: Report in the Trial of 37 Formal Members of the Qadhafi Regime (Case 630/2012). https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/LY/Trial37FormerMembersQadhafiRegime_EN.pdf

UNSC 7138th Meeting. Meeting Coverage. “Security Council Fails to Adopt Text Urging Member States Not to Recognize Planned 16 March Referendum in Ukraine’s Crimea Region.” SC/11319, 15 March 2014. <https://press.un.org/en/2014/sc11319.doc.htm>.

UNSC: 26. The situation in Georgia in Repertoire of the Practice of the Security Council, 2008-2009. https://www.un.org/en/sc/repertoire/2008-2009/Part%20I/Europe/08-09_Georgia.pdf

NATO

“NATO Allies send more ships, jets to enhance deterrence and defence in eastern Europe.” NATO. 24 January 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_191040.htm.

“NATO Allies sign Accession Protocols for Finland and Sweden.” NATO. 5 July 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197763.htm.

“NATO-Ukraine: A Distinctive Partnership.” https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2007_06/20090304_nato-ukraine2007-e.pdf.

Interview at KyivPost: Yuriy Onyshkiv. NATO's Robert Simmons: ‘We believe at some stage Ukraine will be a member of NATO’ <https://www.nato.int/nidc/docs/111010b.pdf>.

NATO Press Release: NATO Secretary General statement on end of Libya mission. Press Release (2011) 136 issued on 28 October 2011. https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_80052.htm

NATO: NATO and Libya (Archived) https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm

NATO: Peace support operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004). https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm

Európai Unió

“European Council conclusions on Russia’s unprovoked and unjustified military aggression against Ukraine.” European Council conclusions, 24 February 2022. European Council, EUCO 18/22, CO EUR 16 CONCL 3. Para 1. <https://www.consilium.europa.eu/media/54495/st00018-en22.pdf>.

“Joint statement following the 23rd EU-Ukraine Summit.” Kyiv, 12 October 2021. <https://www.consilium.europa.eu/media/52383/20211012-joint-statement-final.pdf>.

1427th meeting of the Committee of Ministers on 2 March 2022. “EU Statement on the Russian Federation’s ongoing aggression against Ukraine.” European Union External Action, Strasbourg. 2 March 2022. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-statement-russian-federation’s-ongoing-aggression-against-ukraine_en

14th EU-Ukraine Summit joint press statement, Brussels, 22 November 2010, MEMO/10/60, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_10_600.

European Union Aviation Safety Agency. “Conflict Zone Information Bulletin.” CZIB No.: CZIB-2022-01R05. 24 February 2022. <https://www.easa.europa.eu/domains/air-operations/czibs/czib-2022-01r05>.

EBESZ

“OSCE Chair says Crimean referendum in its current form is illegal and calls for alternative ways to address the Crimean issue.” Published 11 March 2014. OSCE. <https://www.osce.org/cio/116313>.

Baku Declaration and Resolutions Adopted by The OSCE Parliamentary Assembly at The Twenty-Third Annual Session Baku, 28 June to 2 July 2014. Resolution on Clear, Gross and Uncorrected Violations of Helsinki Principles by The Russian Federation. <https://www.oscepa.org/en/documents/annual-sessions/2014-baku/declaration-2/2540-2014-baku-declaration-eng/file>.

Commission on Security and Cooperation in Europe. „The December 1, 1991 Referendum/Presidential Election in Ukraine.” A Report Prepared by the Staff of the Commission

on Security and Cooperation in Europe, 101st Congress, 2nd Session, 1992,
<https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/120191UkraineReferendum.pdf>

European Parliament, Organization for Security and Co-operation in Europe Parliamentary Assembly, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, Parliamentary Assembly of the Council of Europe and NATO Parliamentary Assembly. INTERNATIONAL ELECTION OBSERVATION MISSION Ukraine — Early Presidential Election, 25 May 2014, STATEMENT OF PRELIMINARY FINDINGS AND CONCLUSIONS. Kyiv, 26 May 2014.
<https://www.osce.org/files/f/documents/1/0/119078.pdf>.

OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. “UKRAINE EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 26 October 2014.” Warsaw, 19 December 2014.
<https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/132556.pdf>.

United States Mission to the OSCE. “Anniversary of the So-Called “Annexation” of Crimea by the Russian Federation.” As delivered by Ambassador Daniel B. Baer to the Permanent Council, Vienna March 19, 2015. PC.DEL/354/15. <https://www.osce.org/files/f/documents/c/0/147801.pdf>

Európa Tanács

Council of Europe PA Resolution 1990 (2014) Text adopted by the Assembly on 10 April 2014 (16th Sitting). <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20882&lang=en>.

Council of Europe. “War in Ukraine: Follow up.” <https://www.coe.int/en/web/portal/war-in-ukraine/follow-up>

ECOWAS

Joint Declaration by the Economic Community of West African States, the African Union and the United Nations on the Political Situation of the Islamic Republic of The Gambia. Done on the 21st day of January, 2017 in Banjul, The Gambia.
https://unowas.unmissions.org/sites/default/files/gambia_joint_declaration.pdf.

Európai Atomenergia Ügynökség

“Update 1– IAEA Director General Statement on Situation in Ukraine.” International Atomic Energy Agency. 10/2022 Vienna, Austria. 25 February 2022.
<https://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/update-iaea-director-general-statement-on-situation-in-ukraine-25-feb-2022>.

Amerikai Államok Szervezete

Organización de los Estados Americanos Consejo Permanente. Declaración La Situación En Ucrania. OEA/Ser.G CP/INF.9293/22 rev. 4. 23 marzo 2022.
<https://www.iri.edu.ar/wp-content/uploads/2022/04/10-bo79-aratina-OEA-informe-9293-declaracion-sobre-la-situación-en-Ucrania.pdf>

US Mission to the OAS. OAS Suspends Russia’s Status as Permanent Observer.
<https://usoas.usmission.gov/oas-suspends-russias-status-as-permanent-observer/>.

Nemzetközi Bíróság

“Ukraine institutes proceedings against the Russian Federation and requests the Court to indicate provisional measures.” ICJ Press Release No. 2022/4, 27 February 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220227-PRE-01-00-EN.pdf>.

H.E. Judge Hisashi Owada. “Introductory Remarks at the Seminar on the Contentious Jurisdiction of the International Court of Justice.” Speech by H.E. Judge Hisashi Owada, President of The International Court of Justice, To The Legal Advisers of United Nations Member States. 26 October 2010. <https://www.icj-cij.org/public/files/press-releases/5/16225.pdf>

Állami nyilatkozatok, állásfoglalások

Amerikai Egyesült Államok

“Readout of President Biden’s Call with President Vladimir Putin of Russia.” The White House. Statements and Releases. 12 February 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/02/12/readout-of-president-bidens-call-with-president-vladimir-putin-of-russia/>.

“Statement by Press Secretary Jen Psaki on President Biden’s Phone Call with President Vladimir Putin of Russia.” The White House. Statements and Releases. 30 December 2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/12/30/statement-by-press-secretary-jen-psaki-on-president-bidens-phone-call-with-president-vladimir-putin-of-russia/>.

Atlantic Charter signed by Franklin D. Roosevelt and Winston S. Churchill on 14 August 1941. Sixth point. Elérhető itt: <https://avalon.law.yale.edu/wwii/atlantic.asp>.

Hon. Paul C. Ney, Jr., DOD General Counsel Remarks at U.S. Cyber Command Legal Conference, 2 March, 2020. <https://www.defense.gov/News/Speeches/speech/article/2099378/dod-general-counsel-remarks-at-us-cyber-command-legal-conference/>

Jim Garamone. “U.S. to Deploy 3,000 Troops to Romania, Poland, Germany.” U. S. Department of Defence. 2 February 2022. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/2920844/us-to-deploy-3000-troops-to-romania-poland-germany/>.

Remarks by Bradley A. Freden, Interim U.S. Permanent Representative February 25, 2022. U.S. Mission to the Organization of American States. <https://usoas.usmission.gov/oas-member-states-condemn-russian-attack-on-ukraine/>.

Egyesült Királyság

United Kingdom Foreign, Commonwealth & Development Office, Application of international law to states’ conduct in cyberspace: UK statement, 3 June 2021. <https://www.gov.uk/government/publications/application-of-international-law-to-states-conduct-in-cyberspace-uk-statement>

Franciaország

“Déplacement du Président de la République en Russie.” Élysée. 8 February 2022. <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/02/08/deplacement-du-president-de-la-republique-en-russie>.

Ministry of Defense of France: International Law Applied to Operations in Cyberspace, 9 September 2019. <https://www.defense.gouv.fr/content/download/567648/9770527/file/international+law+applied+to+operations+in+cyberspace.pdf>

Hollandia

Government of the Kingdom of the Netherlands, Appendix: International law in cyberspace, 26 September 2019. <https://www.government.nl/documents/parliamentary-documents/2019/09/26/letter-to-the-parliament-on-the-international-legal-order-in-cyberspace>

Netherlands Public Prosecution Service. “The criminal investigation by the Joint Investigation Team (JIT).” <https://www.prosecutionservice.nl/topics/mh17-plane-crash/criminal-investigation-jit-mh17>.

Magyarország

A Kádár-kormány felhívása, 1956. november 4. Elérhető itt: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/kadkorms.htm>

Nagy Imre rádióbeszède, 1956. október 28. Elérhető itt: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/nagy28s.htm>

Nagy Imre rádiószózata, 1956. november 4. Elérhető itt: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/nagy4s.htm>

Report from Yuriy Andropov Transmitting a Request for Soviet Intervention from András Hegedüs to The Council of Ministers of the Soviet Socialist Republics. 28 October 1956. <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/andropov-report-28-october-1956>

Oroszország

“Address by the President of the Russian Federation.” The Kremlin, Moscow. Published 24 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>. Accessed 11 August 2022.

“Foreign Minister Sergey Lavrov’s statement and answers to media questions at a joint news conference following talks with UK Foreign Secretary Elizabeth Truss, Moscow, February 10, 2022.” The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. 10 February 2022. https://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches/1797897/.

“Russian-Belarusian talks.” The Kremlin, Moscow. 18 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67805>.

Address by President of the Russian Federation. The Kremlin, Moscow. 18 March 2014. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>.

Kremlin, the President of Russia official website. “Agreement on the accession of the Republic of Crimea to the Russian Federation signed.” 18 March 2014. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20604>. A Szerződés szövegének angol fordítása a következő címen érhető el: https://en.wikisource.org/wiki/Treaty_on_the_Accession_of_the_Republic_of_Crimea_to_Russia

Kremlin: Statement by President of Russia Dmitry Medvedev. (Transcripts) Published on 26 August 2008. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/1222>

Presidential Executive Order On the Recognition of the Donetsk People’s Republic; Presidential Executive Order On the Recognition of the Lugansk People’s Republic. cf.: Signing of documents recognising Donetsk and Lugansk People’s Republics. The Kremlin, Moscow. 21 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67829>.

Presidential Executive Order On the Recognition of the Donetsk People’s Republic; Presidential Executive Order On the Recognition of the Lugansk People’s Republic. Cf.: Signing of documents recognising Donetsk and Lugansk People’s Republics. The Kremlin, Moscow. 21 February 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67829>.

Vladimir Putin. “Article by Vladimir Putin ”On the Historical Unity of Russians and Ukrainians.“ 12 July 2021. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>.

На сессии городского Совета утверждены результаты общекрымского референдума 16 марта 2014 года. <https://web.archive.org/web/20140722133147/http://sevsovet.com.ua/index.php/2011-06-30-23-44-03/12395-na-sessii-gorodskogo-soveta-utverzhdny-rezultaty-obshchekrymskogo-referenduma-16-marta-2014-goda>

Ukraina

“Address by the President to Ukrainians at the end of the first day of Russia's attacks.” President of Ukraine. 25 February 2022. <https://www.president.gov.ua/en/news/zvernennya-prezidenta-do-ukrayinciv-naprikinci-pershogo-dnya-73149>.

“President signed a decree on the imposition of martial law in Ukraine, the Verkhovna Rada approved it.” President of Ukraine. 24 February 2022. <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-pidpisav-ukaz-pro-zaprovadzhennya-voyennogo-stanu-73109>.

“We continue to fight, we will protect our state and liberate our land thanks to our heroes - address by the President of Ukraine.” President of Ukraine. 4 March 2022. <https://www.president.gov.ua/en/news/mi-prodovzhuyemo-borotisia-mi-zahistimo-nashu-derzhavu-i-zvi-73357>.

All-Ukrainian Population Census 2001, National Structure of Population in the Autonomous Republic of Crimea, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/Crimea/>.

Presidential Decree No. 405 of 14 April 2014. In: Information on the implementation of existing international counter-terrorism instruments. Submitted by Ukraine to the 74th Session of the Sixth (Legal) Committee of the General Assembly of the United Nations in 2019. https://www.un.org/en/ga/sixth/74/int_terrorism/ukraine_e.pdf.

Protocol on the outcome of consultations of the Trilateral Contact Group on joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko, and the initiatives of the President of the Russian Federation, V. Putin. Minsk, 05/09/2014. <https://ukraine->

eu.mfa.gov.ua/en/news/27596-protocolon-the-results-of-consultations-of-the-trilateral-contact-group-minsk-05092014. 8 September 2014.

State Statistics Committee of Ukraine. "About number and composition population of UKRAINE by data All-Ukrainian population census' 2001 data." <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/>.

Государственный Совет Республики Крым (A Krími Köztársaság Tanácsa). <https://web.archive.org/web/20140316100339/http://www.rada.crimea.ua/textdoc/ru/6/act/1702pr.pdf>.

Соглашение об урегулировании кризиса в Украине. Киев, 2014 február 21. Состоялось подписание Соглашения об урегулировании кризиса в Украине, Пресс-служба Президента Украины Виктора Януковича.

<https://archive.ph/20140223081530/http://www.president.gov.ua/ru/news/30117.html#selection-533.0-533.29>. Angol nyelvű fordítás: Agreement on the Settlement of Crisis in Ukraine - full text. <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/21/agreement-on-the-settlement-of-crisis-in-ukraine-full-text>

Egyéb

Irán: Declaration of General Staff of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran Regarding International Law Applicable to the Cyberspace, August 2020. <https://nournews.ir/En/News/53144/General-Staff-of-Iranian-Armed-Forces-Warns-of-Tough-Reaction-to-Any-Cyber-Threat>

Japán: Ministry of Foreign Affairs of Japan: Basic Position of the Government of Japan on International Law Applicable to Cyber Operations, 28 May 2021. <https://www.mofa.go.jp/files/100200935.pdf>

Németország: Federal Government of Germany, On the Application of International Law in Cyberspace, March 2021. <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2446304/32e7b2498e10b74fb17204c54665bdf0/on-the-application-of-international-law-in-cyberspace-data.pdf>

Olaszország: Italian position paper on "International law and cyberspace", Italian Ministry for Foreign Affairs and International Cooperation. https://www.esteri.it/mae/resource/doc/2021/11/italian_position_paper_on_international_law_and_cyberspace.pdf

Svájc: Federal Department of Foreign Affairs, Switzerland's position paper on the application of international law in cyberspace, May 2021. https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aussenpolitik/voelkerrecht/20210527-Schweiz-Annex-UN-GGE-Cybersecurity-2019-2021_EN.pdf

Új-Zéland: New Zealand: The Application of International Law to State Activity in Cyberspace, 1 December 2020. <https://www.dPMC.govt.nz/sites/default/files/2020-12/The%20Application%20of%20International%20Law%20to%20State%20Activity%20in%20Cyberspace.pdf>